

Свеска I.

Сарајево, јануар и фебруар 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консистирија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Његовом Високопреосвештенству

господину, господину

БОРЂИ НИКОЛАЈЕВИЋУ,

архиепископу сарајевском; митрополиту добро-босанском; епископу Далмације; посједнику Великог крста Франје Јосифа I. са лантом; златног крста Франје Јосифа I. за заслуге; кавалеру рјеског ордена Св. Анне III. разр.; пријатељавцу царског бриљант прстена за књижевне труде; члану „Српског ученог друштва“ у Биограду; члану утјемљачу „Друштва Св. Саве“ у Биограду; члану „Српске Матице“ у Новом Саду; члану „Далматинске Матице“ у Задру; члану утјемљачу „Свештено-удовичке фондације“ у Задру; члану утјемљачу „Српске дјевојачке школе“ у Задру; члану „Друштва добротинства и узјајне слајанске помоћи“ у Цариграду; фондатору од 12,000 фтор. а. вр. за „лише образовање двојице брата“; добротвору „Задруге Српских“ у Дубровнику; члану утјемљачу „Српско-православног црквеног пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву; члану утјемљачу „Штедног друштва православних Српских“ у Сарајеву; фондатору од 12,000 фтор. а. вр. „за удавање сиротих дјевојака“ у Јаску; оснивачу од 3000 фтор. а. вр. „Свештено-удовачког фонда добро-босанске митрополије“, добротвору „Српско-православног учитељског конвикта“ у Новом Саду; и т. д. и т. д.

И данашњим завјештајем од петнаест хиљада форината а. вр.

Оснивачу фонда и највишем добротвору
српско-православне народне школе у Влажују.

У врло озбиљном времену, притекао си, Високопреосвештени Пастиру и добри наш Оче, нашем сиромашном Српско-православном народу, парохија Осејчко-Блажујске и Сарајевског Поља, *Твојим великодуним и замашним завјештајем*, те си тијем поново дао *дјелом* нов доказ Твојег српског родољубља, које је неискривно, јер си *положио* темељ, помоћу којег ће се ширити и утирђавати она љубав према св. православној вјери, српској народности и светињама Србиновим, у нашој дјечници — том нашем потомству, и будућој узданици Српства у овим парохијама!

Великодунни Пастиру и Мили Оче! У име нашег српско-православног народа, у име наше певине Српчаци и потомства нам, ми Ти овиме, као својем *највишем добротој*, на великом дару, на осјећају, из којег је поникао, *најтоплије* благодаримо изливом синовске, чисте, српске љубави и високог поштовања! Ми Ти, добри и будни Оче, желимо од Господа Бога, да још дуго у крвну здрављу и задовољству поживиш у нашој средини: на дику Српства и његових аманета, на понос наше св. православне вјере, како би дочекао успјешне и по Српство и Православље корисне плодове Твојег великог дара!

Слава Ти, Оче! Слава! Живно!!

Српско-православна црквено-школска општина

у Блажују, на дан Светог Савве 1891.

Чланови одбора:

Подпресједник:

Мићо Станић с. р.

свештеник Сарајевског Поља.

(м. п.) **Јово Шпирић**,

старјешина општине Цриотине.

(м. п.) **Ристо Митрић**,

старјешина општине Д. Бутмира.

(м. п.) **Никола Станојевић**,

кнез општине Дрозгометве.

Аћим Кешељ с. р.

кнез општине Раковице.

Пресједник:

Стево Трифковић с. р.

свештеник Осејчко-Блажујски.

(м. п.) **Никола Куљанин**,

кмет еснафа тежачког за Сарајевско-Поље.

Алекса Михајловић с. р.

почасни члан општине блажујске.

Јово Гргић с. р.

дјезовога и старјешина општине Хадића.

(м. п.) **Коста Босиљчић**,

тежак за општину Расницу.

(м. п.) **Мићан Мићић**,

тежак за општину Г. Бутмир.

* * *

Српско-православни народ парохија Осејчко-Блажујске и Сарајевског Поља, под руковођењем својег ваљаног и опрезног пастира, часног г. попа Стеве Трифковића, жељан да му дјеца не остају „слијена код очију“, а за рад очувања чистоте православне вјере, српске народности и обичаја; и да би очувао свој народни карактер, те спремно своју дјечницу

бар најцужнијим знањем за данашње доба: преко пароха подио је својем Архипастиру писмену молбу у којој је истакао у живим бојама своје стање, своје жеље и усљед околности неопходну потребу чисте српске народне школе, и замолио да својем народу моралном заштитом притекне у помоћ.

Искрени родољуб, стари борац за вјеру и народност српску, својим будним оком

увидио је, а бистрим умом схватио важност и корист те народне замисли, те са њему својственом готовошћу, не само да се одазвао, као добри отац својој дјечници, него је из личне побуде и из својег толико пута *дјелом* посвједоченог родољубља завјештао по гласу споменице **15000 ФОРНАТА**, као неприкосновени фонд српско-православној народној школи у Блажују, од којег ће се корист употребљавати на школске потребе.

Захвални народ преко својих одборника, поред љубави у срцу, дао је данас и видљива израза своје најтоплије благодарности и високопоштовања својем највишем добротвору.

Сав одбор на челу двојице пароха, дошао је и представио се личној старини и обљубљеном Митрополиту господину Ђорђу Николијевићу.

Том приликом свештеник Стево Трифковић, као пресједник и парох општине

Блажујске, у импровизаторском поздраву, пуну осјећајних израза, захваливши се у име народа, предао му је на најсвечанији начин, у присуности цијеле конзисторије, у српским бојама израђену дивну споменницу, увезану у вјенац вјештачке ливорике са тробојним тракама и златним натписима с лијева: „Дизимо школе дјеца нае моле!“ а с десна: „Благо томе ко до вијек живи, имао се рашта и родити!“

Завршином услику говорника сви присутни сложили су се у глас: „Слава ти оче, слава, живио!“

Високопреосвештени фундатор до дна своје родољубне душе, мило потрешен, уз захвалу на исказаној му благодарности, препоручио је одбору: да поздраве његов народ, којем уз благослов жели да за увијек остане етапан у својој православној прађедовској вјери, да чува аманете св. Саве српског највећег свеца и просветитеља.

Број 1825.

Окружница.

Георгије милошћу Божијом српско-православни Архиепископ сарајевски, Митрополит дабро-босански, Еписарх све Далмације, и т. д.

Свему милом нам српско-православном народу пречасном свештенству и славним црквено-школским општинама наше Богом спасајемо старције: благодати, мир и љубав од Господа и Бога нашега Исуса Христа да се умножи!

Дешавало се више пута до сад, да су по неки људи мирски, па и свештене особе пролазили кроз нашу дијецезу, и купили милостињу на цркве, школе и т. д. без нашег Архиепископског знања и дозволе. Било их је и таквих, који су на име црква, купили по народу прилоге а у своју корист, и тијем управо варали побожни народ, измамљујући му дарове и прилоге, које су употребљавали на своје личне ствари.

Овом треба на пут стати, како се народ не би и даље varaо. Стога овом нашом Архиепископском окружницом забрањујемо од сад купљење милостиња, ма у

коју било сврху, без претходне дозволе и благослова ове духовне власти.

Сваки онај, који би рад био сакупљати милостињу у сврхе побожне, просвјетне, добротворне и т. д. треба да најприје затражи дозволу, и наш благослов, па по добивеној писменој дозволи смије пречасно свештенство пропунштати проситеље кроз своје парохије, иначе не; јер ће се емарати сукришцем у недозвољеном дјелу. То исто важи и за славне српско-православне црквено-школске општине наше дијецезе.

Овом приликом упозоравамо пречасно свештенство и славне српске општине на

наредбу Високе земаљске Владе од 9 марта 1889., број 14.440/L, и на прописе односних параграфа, као и на последице 7. исте наредбе (Д.-Б. Источник год. III. стр. 125. — 126.)

Ова наша наредба ступа у крјепост даном проглашења.

Уа топле молитве за срећу и напредак, мир и братску љубав од Бога Оца

и Господа нашег Исуса Христа у благодати Духа светог, шаљемо нашој милој настви — српско-православном народу и драгом свештенству наш Архиепископски благослов и очински поздрав.

Сарајево, 25. Децембра 1890.

Смирени Архиепископ и Митроп. Добро-босански:

Ђорђе Николајевић.

Нада.

Нада је покретач живота људскога. Она управља с нама на сваком кораку. Нада покреће човјека на рад и труд, од кога се нада добрим плодовима. С надом се здрав човјек предаје спу и спокојно лијеже, надајући се, да ће сјутра дан устати жив и здрав. С надом погледају родитељи на дјену своју, желећи у њима имати утјеху и помоћ у старости својој. А како богатство и висок и почастан положај често бивају предметом наде у људи! Па и наступајућу годину срета та иста нада, која је у многих пуна различитијех планова, подухвата, неувијенчаних успјехом у прошлој години.

Већим дијелом, и ако баш не увијек, уадамо се ми у саме себе, или у друге људе, или у спољње околности, у мртве предмете и вријеме.

Тим је мање мише сваком познато, како је нестална, варљива та нада! Како се често човјеку дешава, да га она разочара. Доста је томе примјера у свакога пред очима. Зар немамо често прилике слушати о изненадној, напрасној смрти људи потпуно здравих, који нису претпостављали да ће се тако брзо растати са животом? Зар се не дешава често, да се такве наде човјекове као н. пр. богатство, сретан и спокојан положај, породична срећа и задовољство, промјену и човјека

стрмоглављују у понов жалости и суза од драгих губитака и лишавања? А живот осталијех људи готово цео и бива низом губитака, развијех напаста и биједа! Па гђе је ту мјесто надежди? Такви људи бивају пуни малодушности и очајања, и по личном искуству познају сву несталност земаљске наде. Како се често при тој варљивој нади догађа незадовољство и са самим животом с таквим жалосним посљедицама, као што је морална пропаст подобних људи, а у крајњем развићу и нападај на свој властити живот.

Таква судба земаљске наде у људи са слабом вјером у Бога, а тијем мише у невјерника, неизбежна је у човјечијем животу. Са таквом надом тешко је живљети човјеку. Но ми смо тако на њу навикли, да смо готови не растати се с њом, док се не сударимо с биједом. Тада ћемо ми само спознати сјенку (призрак) наше наде.

Тврда и спасоносна је нада једино тамо, гдје је предметом њезиним сам Бог, Господар неба и земље, Наш Промислитељ. Она је с тога и тврда, јер почива на непоколебивој и вјечној основи — на Богу. Вјерујући човјек полаже сву своју наду на Оца небескога. У Њему налази он мира и утјеху у сред валава животнога мора. Њему он умиљато поје

Права нада вада је сједињена е тврдом вјером у Бога и пуном предапошћу вољи Његовој.

ријечима св. цркве: „*Ти си моја крјевост Госиоде, Ти — моја снага, Ти — моја радост*“ . . .

Прави Хришћанин зна, да сва његова блага, — живот, здравље, богатство и др. а тако исто и свака судбина човјека, не искључујући ни разних несрећа, болести и невоља — све је то од Премудрога и Преплагаго Промислитеља нашега Бога. Он зна, да је милосрђе Божије према нама, особито ради бесконачних заслуга Искупитеља нашег Исуса Христа — *нада наша* (I. Тим. 1, 1), неорганичено и стога не сјетује до малодушности у грјеховном наду, и сијени милосердиному Оцу небесному с молитвом показуја. Сам Бог устима Јевекиља радо има тугујућег грјешника, говорећи: „*Неку смрти грјешникове, но да се грјешник врати с пута својега и буде жив*“ (33, 11). Ако си сагрјешно, Хришћанине, принеси молитву к Богу за опроштај твојих грјехова, и он ће ти опростити! Но не употријеби на зло милосрђа Божијег! Безумна је и дрска нада, која изгледа опрощаја и милосрђа, а не настоји чинити добро и борити се са злом.

Прави Хришћанин, подобно пророку Давиду, зна да је близу *Господ општема, који Га призивају, да жељу оних који се Њега боје Он испуњава, да плач њигов чује и спасава их*“ (Псал. 144, 18, 19), и стога Га свагда у тешким часовима живота призива у помоћ. Сам Бог оснакује наду човјека на Њега кроз пророка Исају: „*Зар не може рука Господња спасти?*“

При тврдој хришћанској вјери права нада сједињава се с пуном предапошћу човјека и свега онога, што он има, и што се с њим догодити може, у руке Божије. Покоран вољи Промислитељевој е тихом

радошћу срета он у животу повољне му и непеволне догађаје с надеждом на Бога, сматрајући у њима или казну за своје грјехе, сазнавање своје недостојности, и купуње од стране Бога својега постојанства и наде на Њега.

Ево како опредјељује апостол Павле велику силу и вакап значај хришћанске наде: „*Хвалимо се надом славе Божије, не само пак тим, но хвалимо се невољама, знајући, да од невоље произилази триљење, од триљења искуство, од искуства нада, а нада неће посрамити*“ (Римљ. 5, 2, 5). „Како је благотворна, по објаснењу тихих ријечи апостолскихјех покојним митрополитом Филаретом, нада, када она тако обилно испуњује душу чувством унутрашње среће, да ју св. Апостол при својетвеној му скромности и смирености не може сакрити, но проказује ју, *хвалећи се надом!* Како је силна нада, када Апостол одважно увијерава, да она неће посрамити, т. ј. никада неће обманути човјека у његовом благочастивом очекивању! Како је побједоносна нада, кад она пружа могућност не само без роптања подносити невоље, но шта нише и хвалити се њима! Колико велико благо мора бити закључено у нади, кад се Апостол није поклекао објавити тако велику цијену, којом се она задовоља и стјече, и на име искуством, трпљењем и невољама“.)

И тако Хришћанине, предај себе вољи Божијој, чему те позива сам Господ ријечима своје молитве: „*Ошче наш; иже јеси на небесјех! . . . да будеш воља Твоја јакко на небеси и на земљи*“. Та нада неће те посрамити: она је тврда и непоколебљива. „*Благо ономе*“, вели Псалмопјевац, „*коме је помоћник Бог Јаковљев, у кога је нада на Господа Бога његова*“ (Псал. 145, 5).

Превео с рускога Л. Б.

Слово на св. Саву.

Говорио Митрополит зворнички **Дионисије** приликом каноничне своје посјете у Брчком 14. Јануара 1890. године.

Светога оца нашега Саве, првога архиепископа васколиког српства свету успомену — љубезна моја у Господу чада — данас славио. Велика је то прослава и од замашног значаја за нас Србе, те се је зато зар и сав наш омовјесни народ, који се иначе слабо у цркви по несрећи ниђа, стекао изванредно данас у светом храму као трудољубиве пчеле у пуној кошници око своје благословене матице светог оца Саве, гдје се умиљне пјесме поје и тимјан благоуханија диже до престола Вишњег Творца у част и славу великана међ Божјијм у роду нашем угодницима. А рекао би да се је промислом Божијим и престабио наш велики светитељ на оданију Богољубивеног нам празника, као да је хтјео Бог и тиме сјет дати Србину: да га једино Вјера у ваплоћенога Спаситеља Христа Бога и усрећити и спасти може и то тим више, што свети отац наш Саво сав свој архипастирски труд уложио и сву своју очинску бригу водио је око српске просвјете своје пастве, у складу са божанственим начелима рад' којих је Син и Слово Божије прикониши небеса вапљотио се да их усади у срца заблудјелог човјечанства. Али ја се нећу данас ни најмање занимати са појединоцима светог живота и рада нашег великог просвјетитеља. О том су многи наши научењаци много лијепо ствари писали, које су већином и сваком од нас већ познате; него ћу се само са гледишта народне заједнице нешто с' вама поразговорити, а то и јест главна сврха нашег светог Саве у животу била.

И заиста ништа узвишенијега и љепшега нема на овом свијету од народне заједнице. Па да бисмо то боље схватити и разумјети могли, доста ће бити да се сјетимо: да је Спаситељ наш Исус Христос у најмучнијем часу живота свога, по човјечанској природи, неколико т. ј. тренутака пре нег што су га издали, молећи се свом Оцу Богу, о том великом добру, најтоплије се је молио; молио се је то јест да и ученици његови као и они, који буду по њима вјеровали у Њега: „сви једно буду“. Љубећи из свег срца заједницу васколиког човјечанства као цјелину љубљеног братства под једним општим Богом Оцем, молио, изишао је: „да сви једно буду,

да и они у нама једно буду, да и свијет да си као ти Оче, што си у мени и ја у теби; ме ти послао“. (Јоан. 17, 20—22). И да видите какав значај одава тој заједници, то је чудо! држи њу, т. ј. свијетку заједницу као највећу убједљивост о својој божанственој Мисији. И јест заиста заједница у Христу вјерујућих људи најубједљивија, више сваког краснорјечија, више сваке поезије, више сваке философије, доказ: да је Христос заиста Син и Слово Божије, који је послан за спасење рода човјечанског.

Снима је нама познато, браћо, шта је човјек. Он има своје страсти, своје самовољство, своје јогунство и тврдоглавштину, своје фалшике и фелере, свој егоизам, свак свој интерес. Ријетко кад да се човјек и сам са собом сложи; тако рекући: човјек носи у себи самом раздор, сакрива у себи рат. Непрестано се у њему бори једна жеља противу друге, мисао противу мисли, нахјера противу нахјере, и то тако: да се воља његова нападнута оштро од самих противности, таласа као лађа уред бурног мора. Овака пак борба кад се једном заподене, протеже се она међу два, три па и више њих људи. И онда нам је видити како противурјече и спајају се и грде се и сражавају и боре до крајности, те нападају муж на своју жену, дјеца на своје родитеље, браћа међу собом, сродници на сроднике, пријатељи на пријатеља, сусјед на сусједа и грађанин на свога суграђанина, па и људи цјелог једног друштва један на другог у напленој међусобној борби, а и сами народи један противу другом; и ево нам сад посриједи посљедица и плода сваког нечовјечног међусобног подрицања, а то је општа несрећа и уништење свега оног што чини човјека правим и сретним створом Божијим! Кад дакле знамо: да је човјек онака као што смо га описали пун т. ј. страсти и самовоље, ако у каквом друштву опазимо искрену, братску и нелицемерну заједничку везу у мислима, у осјећајима, у намерама, у раду, у животу, у заузимању око свега што је добро и по друштву корисно, тада увиђамо да цјело: да онака заједница приказује нешто надчовјечно, божанствено, и да такву заједницу човјечјег божанства Бог могао је да оствари; и онда већ подпуно разумијевамо због чега је

Спаситељ наш, желећи се Богу Оцу за оваку међу људима заједницу, рекао: „да и свијет вјерује да си ме ти, Оче, послао“. И занета као што то сама повјесница људског рода доказује: овака међусобна заједница вјерујућих у Исуса Христа људи била је велики бедем, на ком удаљујући безумно саградила се је сва сила негдашњих господара цијалог готов свијета, римских Цесара, и велики магнет, којим су се прилачили у вјеру Христову незнабожачки народи.

Паштећи се и данас још да одбијемо ударце војујуће противу Христове вјере модерне знајствености; старајући се и данас да подиримо у нашем народу стару прађедовску љубав и наклоност како према вјери Христовој, тако и према просвјети народној, низаквим другим средством до своје цјели доћи не можемо, до ли једино заједничким заузимањем и радом. „Јелици“ дакле, „Вјерни“, т. ј. што год је нас вјерујућих у Христа Богу сваког сталежа и занимања људи, мало и велико, мушко и женско, једном ријеч: од највећег па до најмањег Јелици, велики, Вјерни којима лежи на срцу вјера Христова и просвјета народна, морамо себи за лозинку узети слиједеће свете ријечи: заједничко заузимање и заједнички рад. Заједничко заузимање је рећи јака снага и велика сила, а заједнички рад значи постижење цијељи. Свуда се и вагда обистинава стара мудра изрека: у заједници је сила и моћ. Општепозната и најубједљивија о заједничкој сили и моћи је прастара свима готов на свијету народима позната басна: о умирућем оцу, који у посљедњем часу живота свог препоручио синовима својима заједницу. Донесите ми, рече им, један сноп прућа, и донесоме му; сломи те га, и не могуће; одријешите, рече онда, сноп, и узмите један по један прут и сломи те, и положише сво пруже. И рече отац: тако и нас чада моја, ујединене нико неће моћи сломити и сатрти; али подјелене и разијелене моћи ће и најмања снага сломити; будите дакле сједињени вагда. Поука ове басне учи нас драгосно о истинитости ствари, коју свуда и вагда пред собом имамо. Напримјер: једна само сунчана зрака веома мало топлоте даје; али кад се много њих средством стакла (сочива) у једно прикупе могу угријати добро, па још и запалити. Колико може важити само једна кап воде? Али много капи падајући као киша сачињавају велике токове, силном и бујном току, којем ништа се одупријети не може.

Посве је незнатна сила једног усамљеног човјека, али много њих уједињених људи састављају велике војске, које побјеђују велике народе и врше велика дјела. Дакле уједињење што више природних и моралних сила, ма оне засебно и најслабије биле, и мудра над њима управа, то вам је велика сила, која може изградити велика дјела. Сјединимо дакле сви све тјелесне, природне и моралне наше силе, да би смо их могли управити једним и истим правцем на једну и исту цјелу за религиозно т. ј. унапређење и просвјету народа нашег. Има ли већег од овог добра дјела на овом свијету? Сајединимо се дакле својски да би могли постигнути ту нашу велику цјелу и намијеру. Почетак пак и примјер тога најузвишенијег заједничког заузимања и рада треба да даду, ако хоћемо право, при људи у народу. Далеко дакле од данас разјен и изазивање. Погазимо тог великог Сотону, који раздор сије међу нама. Одрецимо се страсти наших и самовоље за љубав народног добра. Зашто ти, а не ја при? Ја или мој љубимац треба да смо при, а не тво други. Ја треба да се питам за свашто, ја; и да се само моја ријеч слуша и врши, а не ког другог. Па ако то тако не буде, ја онда изварим колико могао будем свачији посао; не арам отац ни за призу, ни за школу, па и за народ сами. Никакав народ, никакоју школу ни школу не видим тамо гдје ја по својој самовољи не заповједам, и гдје не важи моја ријеч као свето Јеванђеље. Тако наопак аборе страсти људске у човјечијем срцу, и отуда је нама сва несрећа и невоља. О браћо моја, под овим самовољничким проклетим „ја“ управ и лежи као наза бусије велики, апатематета било, Сотона, који раздор сије из потаје и наговара на оваке не братољубне мисли. Сврнимо под ногама нашим ово грјешно и проклето „Ја“, па смо сврмили саму главу тог Сотоне, и онда смо одмах сајединени и припрезни за сваки добар заједнички рад на корист свете наше матере цркве и народне просвјете.

Чини ми се да неко рече: тако је то, те за то вољно би и ја да сврним под ногама тога мога „Ја“, тога егзистичког љутог звијера. Али незнам, брате, може ли се то учинити? јер ово је у мени најјача страст, која ме непрестано мори и скаче и шкргуче зубима у мени и бјесни. Треба дакле томе средству и начина, а ја то незнам; а мислим да је тако право као што ме

страст заноси, те зато и чиниш тако. Јако је то брате, само ако се хоће. Имамо — фала драгом Богу — у нама дух вјере и љубави, дух Јеванђеља Христовог, у ком је немогуће егоизму да се одриче, шта више и нестаје га, као што риба умире чим је извућен из воде и бацан је на суву земљу под притиском ваздуха. Удвизио дакле звијера егоизма нашег у духу хришћанске наше вјере. Овај звјер је сами Сотопа усељен у човјечије срце, које је створено да буде свети храм и престој Божији. Напоље дакле са Сотопом егоизма, а унесимо у срца лаша Бога љубави. Али како се може то изградити? Ево брате како: једна ми мисао вели: или под мојим господарењем да буде које добро у нашем друштву, ако може бити, или нека иде до врага онако добро, које ја нећу изградити. Друга пак ми мисао противно тој каже: нека само буде добро, па ма то било преко кога му драго. Воља ми се сад слаже са том добром мисли, а оној првој хрђавој противи се говорећи: иди одатле, мислиш, да те не познајем? Ти си она звијерска мисао. Други пак пут долази ми следећа мисао: зашто ја, који сам учесник и способнији међу лашима, него ли ко други био он у осталом раван мени или већи од мене у знању; зашто, вели, ја да нисам први у народу и да ја не заповједам и не управљам свима државно-народним стварима, него да сам други, трећи или последњи, па да морам још судјеловати с другима за бољитак народне ствари, а други да се шири, да заповједа и да се слуша? Нећу, ни да знам, ни да чујем за ништа, шта више морам радити да ми све иде наопако и да не могу никад оми у свом заузимању успјети. Али и против те наопаке мисли долази ми друга добра и поштена мисао и почне говорити у мени: да није први у правом смислу онај, који има велико знање, него онај, који зна да је мало знаи у знању, али је много већи у глави и у способности; а велики човјек рачуна се да је онај, који зна да је достојан првог знања у друштву, ипак је он готов и срцем и душом, да буде последњи за добро своје народности и дојовине кад увиди, да тако мора бити због нехватања већине. Паметан, дакле, добар и поштен човјек држи се вада оваких мисли и сматра их као божианствене. Али ево гдје ми у другим неким приликама долази још једна хрђавија мисао: ти си занета безуман, вели ми она, кад настојаш своје приватне послове од којих живиш и

ти и сва твоја кућа, па идеш, те се мучиш и трошиш бадава вријеме за опште ствари од којих се неки други користе, и беру славу и глас у народу, када ти као награду свог труда и сурадничтва добиаш сумње њихове, зазирање, интригање, оговарање и подмијивање. Не, то не, више противећа се свему томе друга лијена у мени мисао: прави интерес сваког појединца лежи у заједничком својском заузимању за опште добро, и управ безуман је онај, који то не разумије и не може да схвати. Само пак посве проста и лисна душа може захтијевати: да се користи и награђује славом и пофалом од свију за заједничко своје заузимање и сурадничтво у општеном стварима неунишљивим: да слава и похвала за заслуге у народу вада долази касно, више пак пута много касније, нег' што би се мислило, али је она баш зато вјечита и неумрла. Шта ћемо, кад тако иду вада и свуда оваке ствари у овом свијету: „завиет бо нејест предочитати полезное“ што је рећи: завиет незна да предоставља корист, ијена наша криза противу издајнице Јуде, који је самога свога добротвора Спаситеља Христа продао за тридесет сребреника, па је послје сам себе објесно од ужаса.

Довољна су, мислим, та три примјера да докажу: којим се начином може изгонити из човјечијег срца егоизам и усељити у њег Бог љубави. Али да би могао човјек вада на чисто бити, треба да увијек у памети држи само добре мисли, да би хрђавим мислима затворен био пут у његово срце; и треба да се одважи један пут за снага јуначки одбити од себе хрђаве мисли и само добрим мислима слободан пут у себе дати. Добре су мисли учење св. Писма, те зато треба да се човјек поучава у њему. Прије неколико година упитао је један страни великаш садању енглеску краљицу Викторију: како то да сте ви Енглези најеретнији и најбогатији народ на свијету? а краљица му одговори: за то што ми Енглези једини читамо свето Писмо као што треба и поучавамо се из њега. И занета свето је Писмо наука над наукама и извор среће; који се левјерује нека сваки дан чита помало у њем, па ће се скоро увјерити. Није св. Писмо као што неки криво мисле само богомоља; у св. Писму може сваки наћи све што му треба, свако т. ј. знање свијетско и божианствено. Као што су дакле добре мисли учење св. Писма, тако исто и сила човјечије воље проналази од Божијег духа и добиња

се преко свакидање богомоље и уредног похађања свете призе. Молите се, дакле, Богу непрестано гдје год будете, и похађајте сваке недјеље и свакога празника уредно свету цркву с' топлошћом пјером и надом у Бога, па ћете разумјети, да је тако.

На страну дакле са раздором и кривом су-ревнивошћу искрхјајмо овим начиним Сатону самовоље и нека нам одјакó буде лозинка: уједињење и сурадништво свију нас за једну те исту цркву за оште т. ј. наше добро и напредак. У том пак красном и богоугодном дјелу треба да предлаже као што рекосмо, најбољини и најугладинији људи у народу. Јер кад неби се могло у народних прилика зајединице наћи, та гдје ће се онда моћи наћи такво што, без чега неможе наиканко сити? Без тога што рекох ваада ће међу нама растројство владати и све ће наше из дана у дан више и више пронадати. Најбоље ћете пак свијету доказати моћи: да знате цијенити као прави српски синови братеку зајединицу за оште добро, ако на мој архипастирски позив дођете сви сјутра послитје подне у школу: да се зајединички договоримо о нашим призно-просвјет-потребима. Нетражим од вас велике жртве не ишнем од вас велике новце, већ по могућству ово, што се на вама неби ни познало. Ово ће вам бити код Бога најпријатније добротинство и најугладинији Јерусалим. Нетреба вам веће славе и пофале ни на овом ни на оном свијету. Шта је неколико новца? али кад свако по мало даде ошатињено за чудо велику хаену. Оне новце што ћемо на ошту корист дати ви бисте их опет и без тога потрошили без икакве хаене; али дова-ђући их на ошту цркву опет ћете их себи дати, и покрај тога имаћете награду од Бога, а од свијета славу и пофалу. Ошетино вас дакле познам: одазовите ми се сви и мали и велики и мушко и женско; одазовите ми се молим, свако по свом могућству и срцу; нек се и у овом случају

још једном види и докаже: шта је кадар Србин учинити, само кад хоће сложио. А и приморани сте, небојте се, од самих данашњих културних околности одважити се на то; јер треба да знате: да је данас црква и школа мјерило у рукама свију просвјешћених сила, које се старају за добробит сваког краја Европе. Чујте шта ти фактори кажу и како мјере: ако дођеш, веле они, у какво не познато мјесто, па видиш да се црква и школа налазе у хрвавом стању, онда знај: да тамошњи људи не заслужују никакве људске помоћи за побољшање свог стања и положаја. А ако напротив нађеш то двоје т. ј. цркву и школу у лијепој реду и снабђевене са свима потребама, то је онда рећи: да су ти људи арили и заслужили, па такима и треба потпомоћи и морално и материјално. Управ овако дакле суди данашњи просвјешћени свијет, као што и сам Спаситељ каже у свом Јеванђељу говорећи: од онога, који се ваада жали да нема, па не даје, одузеће се и оно што има, а ономе, који драгољбно даје гдје треба, да ће му се много и много више нег' што има.

Јелици Вјерни, дакле у зајединичкој вјери у Христу и за љубав цркве и народне нам просвјете: пођите за гласом нашега архипастира, који је из срдачних осјећаја, и са добром вољом и жељом дошао да прослави с' нама у зајединици данашњу велику светитељску славу. Знајући пак добро унапријед вашу доброту и праве српске осјећаје, ни најмање несумњам: да ћете се одазвати као што се и додикује правим чадама православне наше вјере и цркве и добрим српским синовима. У то име призивам на вас и све ваше Божију благодат и милост да вас ваада прате и руководе у свако добро и по цркви и по милу нашу домовину корисно дјело, молитвама данас славниога светог нашег оца и просвјетитеља Саве, чије свето име значи: српско православље и српску просвјету. Амен.

Наше мане и један предлог.

Прије двије-три године покренуто је код нас мишљење да би требало и да је нужно да свештеници бар по протопрезвитератима (т. ј. сваки протопрезвитерат засебно) драге своје свештеничке сјединице и састанке ради свога духов-

ног усавршавања, претресана и уређења нужних свештено-црквених питања и најпосле и ради поправке материјалног стања и осигурања.

То је замишљано, а од стране свештенства захтјежано, па је и у дјелу приведено. Њихова

високопреосвештенства г. г. Митрополита то су као потребно примили и одобрили.

Пословни ред АЕМ. Конзисторије у Сарајеву даје право на држање свештеничких сјединица јер у § 23. „*IV. реферат о врлину духовног звања и сурбености у дисциплинаријским односијима*“ тачка 9. гласи: „Састанци свештенички, који сваке године по један пут бивају под предједништвом протопреавитера дотичног окружја у име знаменитог изображања духовне цасте“, итд.

Зато је АЕМ. Конзисторија у Сарајеву својом окружном од 23. Октобра 1889. године број 1835 III. дозволила да свештенство сарајевске епархије, свако у свом протопреавитерату, држи своје свештеничке сјединице свака два мјесеца; дакле *шест пута* годишње.

Нег. високопреосв. господин Дионисије митрополит аворички својом окружном од 16. Новембра 1889. год. дозвољава да свештенство аворичке епархије држи такве сјединице *два пута* у години, а по потреби и дозволи Нег. Високопреосвештенства и више пута.

Тако је и у Мостарској епархији (није ми позната окружница).

Такве сјединице држи сада свештенство по све трима босанско-херцеговачким епархијама, и на њима се прилично корисних и нужних питања износи, претреса и закључује, те г. г. Митрополитима на увид и одобрење подноси.

Зато се и овака сада код свештенства већа живахност и рад, надметање, патјецање и већа јавна дјелатност.

На тим сједицима износи се мане и погрешке, које су се временом код свештенства и народа увукле; траже се начини и средства како да се то, што је рђаво одбаци и бољим замјени и т. д.

Имеђу осталог има једна махна код нашега свештенства о којој нам је баш и намјера да овдје речемо, а то је да наше свештенство многе обреде и свештенодјелства у форми њиховој *неједнако* — *разнообразно* — *обавља*.

Но опет нека је овдје *примјећено*, да та разнообразност ма колико да је велика, она је опет само спољашња и формална разлика и нека нико не мисли да је чак и са унутарње или тајанствене стране обреда и тајана то погрешно и неправилно.

И прије је било вријеме да се на ту спољашњу и формалну страну у свештенорадњама

није код нас пажња ни обраћала; него је дозвољено било да се само сваки обред по реду, као што је у књизи, обави; све молитве редом да се очитају; е побожнишћу да се то спроведе, и онда је добро.

А је ли овај или онај свештеник овако или онако махао кадионицом, је ли кретио руком или крестом овако или другачије и т. д. на то се није пазило ни гледало. У побожности и скромности својој и народ и свештенство нијесу на то ни помисљали.

Али данас када многи Хришћани, који дошавши у цркву на молитву, хоће и да буду „публика“ и гадознали гледаоци, те да поред молитве још и узивају у формама и церемонијама, те и у томе изражују, што по се рече, и длаку у јајету; то због тих различних и разнообразних формалности и вршења свештенорадњи, они према свом схваћању претпостављају овога свештеника онемо; ред ове цркве оној па чак постају према реду и формалностима ове или оне цркве, односно овога или онога свештеника, — одвратни, и према обредима црквеним у опште ладни и нежарни; усељд чега може не само у будућности него баш и у садашњости штете само цркви и вјери православној бити.

Зато се је код свештеника и породило мишљење да се те неједнакости уједначе и у једнообразност доведу, те тако и сваки приговор односно тога да се отклони.

Ми овдје нећемо износити, које су то различности и погрешке, него само видимо да их има, и то доста.

Па како су створене и од куд су дошле те различности?

Има томе много узрока у прошлости, али ми немо их овдје само неколико, или управ онолико колико знамо навести, и можда их и више има.

Прво, у старије вријеме ми смо имали старе црквене књиге: требнике и литургије, тако зване „Србуље“ према којима су свештеници свештенодјелства обављали. Али пошто је нестало старих српских штампарија, то је временом и тих књига нестало, а мјесто њих дошле су садање са руско-словенским језиком.

Оне, т. ј. „Србуље“ и ове данашње богослужбене књиге у многим овимјем упуштвима разликују се.

Многи свештеници из тих старих књига упамтили су по предању и она упуштва, те се

њих и сада држе, а други опет држе се ових садањих богослужбених књига.

После тога и грчке владике донијеле су и своје Цариградске уставе (типике) и своје церемоније, те њих се држали и по њима служили, па многе свештеници то су од њих примили.

Осим тога свештенство наше није учило у каквој богословској школи, у којој би сви подједнако научили; него један је свештеник самоук, други је учио код неког попа као његов ђак, трећи у манастиру и т. д. те услед тога различна способност, различно схваћање, различно и обављање.

После још и незнање црквено-словенског језика учинило је по неке разлике, јер кад прочита упуство у требнику или литургији, он то да бме на српски преводи. Погрјешно преведе, погрјешан смисао — погрјешно и врши.

У данашњим требницима и литургијама на више мјеста нема никаквог упуства, а свештеник у недостатку упуства сам га ствара, и то по своме разумијевању један овако а други другачије — и ето ти готово разлика.

По неки свештеници нарочито варошки да би задовољили жељу својих варошана, а и да би се истакли као способни и научени, то су се усмјерили да проводе неке церемоније и формалности па су пали у погрјешке, јер је по себи самољубно, како је он сам измислио све то и произносио.

Други опет свештеник видио је како се служи кад је владика у цркви т. ј. кад је архијерејска служба, па вели сигурно је онако најбоље и најправилније, а и незна да има неких разлика кад владика служи и кад сам свештеник служи. И зато ће видети гдје многи приријечима: „Двери премудростију волмас“ не само завјесу, него чак и двери — прата отварају, а то је због тога јер су видели при архијерејској служби.

Ето како су постале те различности.

Услед тих разлика често се може чути да по неки од виђенијих људи (кад први пут неког свештеника види) свештенику рече: „Хоћу баш да видим како и ти вјечаваш“ или „како служиш“.

Из тога се види да је он то код разних свештеника на различне начине видио, па хоће и код овог ту разлику да види.

А као би било код свију једнако неби се то тако ни говорило, јер би сви једнообразно обављали.

Мало више рекосмо да су све ове различности и погрјешке само формално и спољашње природе, али опет то су махне, којих не би требало да буде.

Јер и ако су те погрјешке ентне, и ако не крије унутрашњу и тајанствиту правилност обреда, опет би какви *Симеон Солунски*, који хоће баш свашта да протумачи, и који хоће сваком покрету и сваком погледу да неко значење даде — он би велим против тога најосудије устао и протумачио би да су то грдне и прегрдне погрјешке, које свему и погрјешан смисао дају итд.

А збоља, зашто да ми и тримо ту неједнакост?

Зашто баш да допустимо да због тих (и ако ентних) разноликости многи преко тога вичу, па чак и у цркви гуњају и пријећују?

Знамо ли да то само може бити на штету цркве и похађања цркве?

И зашто баш да тримо да се због тих различности, које се лако могу поправити, у правилност и једнакост довести? Зашто, велим, да допустимо да се тако говори о *православној цркви* *благостију*, због кога су прије 900 година и Руси чак у Цариград потекли? И баш то „*благостије*“ православне цркве толиким је плодом уродило да данас видимо близу 100 милиона Руса у православној цркви.

Све ове мисли и овака питања и доведле су свештенике да почну о томе бринути се. И зато су на својим свештеничким сједницама почели те неједнакости претресати, неби ли тим заједничким претресањем дошли до *правилне једнакости*.

То је занета и добро и лијено да се мане отклоне; али сад је питање, хоће ли се то на тај начин т. ј. на свештеничким сједницама поправити и у *правилну једнакост довести*? — Може се сигурно одговорити и рећи да неће; него ће бити и остати као и до сад.

А ево зашто?

Наши свештеници, и ако могу бити добри Срби, добри родољуби, побожни и ревни свештено-служиноци; опет не значи и да могу бити добри „обрадослови“, а доказ су нам зато досадање мане и разлике.

И зато на свима тим сједницама, које не држи сво свештенство заједно, него сваки прото-

презвитерат засебно, то ће свештеници овог протопрезвитерата овако, а други по својој разумијелости друкчије рећи, протумачити и закључити, као што је већ и до сада у једном протопрезвитерату на такој сједници закључено: *да се од данас држе само требника* т. ј. како у требнику пише онако и да врше, а што не пише оно неће ни чинити. Е, али ми мало прије рекосмо да у данашњим богослужбеним књигама нема баш свију упуштава, а и која имају можда се погрешно превео. Ето на примјер: при вјенчању сви свештеници састављају руке *бравошима*, а то у требнику не пише. Па и ако не пише, опет то треба и остаће.

У другом опет протопрезвитерату закључено овако: „свештенство ће од данас у својим сједницама прегледати и претресати сво обављање обреда и тајни, те како нађу да је најправилније онако ће закључити и потписати, те г. Митрополиту на преглед и одобрење подијети, и како г. Митрополит као наша највиша духовна власт одреди онако у будуће и вршити“.

Е, али питање је: да ли може Владика у томе својом архијерејском влашћу ријешавати и одобравати, јер то није кани грјех, или какво „срство“, који се по његовом архијерејском благослову може „опростити“ или допустити и дозволити, него је то питање, које треба да се по прописаном од цркве реду и правилу врши, не тражећи зато ничијег благослова нити „произвола“.

А друго, дако може бити да практична страна обреда, пошто је ван рада владикина, да је и ван знања његова.

Ово све рекох да се види да ће разни протопрезвитерати и сјединице различна мишљења донијети и опет разнообразност остати.

Још и то: ово није питање, за које су нужна претресања и гласања од стране свештеника, јер то није никакво питање друштвено, него је то питање гдје ничији (ни посебни ни општи) глас не вриједи, и само је ту мјеродаван глас, или управ досадања правила и прописи црквених обредних и реду вршења обреда, и нико други више.

Па кад је тако, зашто онда због тога дагубити и на сједницама вријеме трошити, кад и других послова има на тим сједницама, које ми можемо претресати, и који баш од нашега гласа зависе,

Ми треба, и ми можемо угадати се у томе на практицију и способије свештеника, те колико толико уједначити и поправити се; али главно претресање и крајње закључене оставимо још способнијим.

На свега овога појављује се и извирује једна велика *потреба*, а та је потреба једног *упутста у свима свештеничким*, које би један специјалиста (стручњак) написао.

По поред упутства у свештеничким, требало би да ту дођу и друга упутства у ствари, које су свештеницима у њиховом раду нужна.

Зато мислим да би најбоље било овако: Ми имамо наша три босанско-херцеговачка Митрополита. А пошто њима лежи на срцу сваки ред и свако добро цркве и свештенства, то они треба да потраже и нађу *извора*, па ако не ни откуд, а оно из *својих* *срцева* нека објаве преко „Источника“ *награду* за једну *ручку свештеничку књигу*, која би се са свим популарно и разумљиво написала, и то тако да се са њоме сваки, и са најмање знања, свештеник послужити и користити може.

У ту књигу на *првом мјесту* дошле би и изложиле би се *тајне и обреди* православне цркве. И то би се опширно разложило и са практичне стране описало, како треба правилно да се врши и обавља. Овај *обредоложни* *дио* ове књиге разликовао би се од обредолова (литургије) тиме што се ту неби обраћала пажња само на *тумачење*, него нарочито на практично вршење обреда, и на све правилне начине и форме при томе вршењу.

У *други дио* те књиге треба да уђу (макар и у кратко — главни садржај) ове досадање *наредбе св. св. влад.* које се односе на цркву школу и свештенство; даље све досадање *оштрице* свију босанско-херцеговачких Митрополита и све што се на цркву и свештенство односи, и чега има да се свештенство придржава. Ако има каквих султанских фермана нашој цркви, и они треба да овдје дођу.

У *трећи дио* ове књиге треба да уђе *свештеничко писмоводство* т. ј. упутства у формуле како треба да свештеници воде своје канцеларије при парохијалним (уредица) званијама; како да назирују завађене брачнице; како да састављају записнице брачних парница и друге записнице; како да воде све црквене матице и парохијалне књиге, као и отправљање службених писма итд.

Тако исто упуства како се воде протопрезвитерске канцеларије, при протопрезвитерским уредима, у колико је то разлика од парохизалних уреда.

Ондје се само излаже нужда и потреба, а писац стручњак знаће како треба и у каквој ће системи то све поређети.

Нама је овде само циљ да се услед свега доведе реченог истакне и увиди потреба такве једне „*ручне свештеничке књиге*“ и да се због те потребе овај предлог од стране њихових Вишкопросвештенистава господe наших Митрополита прими и усвоји.

Оваку би књигу један стручњак који би проучио наше махне и *потребе* за *добру награду* саставио и написао, а сваки би ју свештеник,

богослав и учитељ радо купио и платио, јер би у њој сваки за се поуке у пракси његовој нашао.

Г. г. Митрополити би таку књигу прегледали и одобрили — награду писцу надали, и онда би та књига *тако одобрена* код нас као закон вриједила.

Овако би се дошло до правилности и једнообразности.

Радио би на томе један, који разумије, а одузео би се узалудни труд и бављење око тога свију оних, који то потпуно не разумију — па готова посла.

Ово је код нас *потреба*, која треба да се попуни, и о којој треба да се *мјеродавни* промисле.

В. С. Поповић,
протојереј.

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

Други дан.

Шесто писмо.

У првом дијелу ових писама изложио сам ти, сине, у кратким потезима живот свештеников, показао сам ти, шта треба у главном њега да краси и одликује, казан треба да буде његов живот и шта се захтјева од оног, који жели да се прими тог звања. Сад ћу опширније с тобом посматрати живот свештенички.

Почећу с питањем: шта значи живити? Живити значи радити, дјелати на основу правила религије и морала у корист своју и ближњег; сваки је човјек дужан радити, да би се одужио томе позиву. Тај рад је врло различан јер су многобројни и степени моралног савршенства у појединаца, а различни су услови и околности, који окружује људе. Ипак сви људски радови дужни су да преставаљају собом хармонију, сагласност у сваком друштву, удружању и скупу људи. У опште друштвени живот састоји се у заједничком и једнодушном раду свију чланова; ра-

дови појединаца су врло различни, али су и тако чврсто међу собом везани, да је тешко тачно одредити им границе и круг, у коме се крећу; радови почињу чак од оног просто механичког и чисто физичког труда па све до највишег степена човјечијег мишљења. За то свако добро уређено друштво дијели се на више класа, од којих свака има своје особине, по коме се и могу да разликују људи међу собом. Човјек се састоји из душе и тијела, па је и његов живот по томе душеван и тјелесан (физички), а и рад друштва јавља се за то у два облика: умном и физичком. Умни рад свршује се срецством мисли, које су обучене у ријечи, а физички материјалним трудом. Али пошто ни један материјални посао не може постојати без мисли и обратно не може бити без мисли, без материјалног рада и дјелања, то се и не могу људи у друштву тачно раздијелити на оне, који мисле

и који раде; класе у друштву дијеле се према умној способности и мислима.

Она класа људи, у чијим се радовима једва примјећује мишљење, јест најнижа класа, прости народ; друга, средња класа је она, гдје је мишљење необходимо средство простог механизма, и трећа, највећа класа, гдје је механички посао само нужна пошљедица човјечијег мишљења. Или: у нижој класи мишљење се побија механизмом, у средњој мишљење се изазива механизмом, а у вишој мишљење изазива механизам и одушевљава га. У првом случају низа класа преставаља собом тијело човјека, средња животну силу, а виша класа умну, мислену његову силу. Али како човјек има у себи још и неко особито чувство, које оцјењује његов рад и које га упућује на добро а то је цензор — надзорник свег дјелања, рада човјечијег — савјест, то и у добро уређеном друштву људском јест такође једна класа, коме је повјерена цензура над људима — а то је духовенство. — свештенство.

У сва времена, у свију народа, ма какве религије они били, постоји та класа, којој у дио спада, да надире над моралним животом човјечијим. Не треба да ти опишеујем историју ове класе, јер је она тако стара, као што је и свијет стар, само велим, да би морал у људству на хрђавијој подлози етајао данас, да није ње било. Велика је и велика циљев духовенства — свештенства. — Историја нас учи, како је Божији народ, изабран за образац вјеке свију народа, живио и био на висини достојној правог и чистог морала, док су левити, — свештеници били чисти и док су савјесно одговарали своме позиву; чим старозавјетно духовенство паде морално и постаде недостојно свог звања, с њим је пао и народ тако, да је он и Христа распео; пошље је тај народ изгубио и политичку своју

самосталност, те се развишао по цијелом свијету. С доласком Христовим на земљу и духовенство се подигло, њему је од Бога дана власт да веже и разријешава човјечију савјест и дарована му је од Бога велика благодат, која кријени пастире цркве у њиховом мучном послу и раду. Из тога излази да се свигтеников живот мора јављати у моралном усавршавању свом и ближњег, непрестаном изнашању здравих и научних мисли у својим бесједама и проповједима. Укратко свештеник је служитељ живе ријечи. Његов живот је врло потребан међу људима, а примјер његова живота и владања има великог утицаја на његове ближње. Само је добар уплив његов на ближње од уцпива неких услова и оних околности, у којима се буде налазио. Ти услови јесу: мјесто које треба да му се допадне, људи с којима он тако често долази у додир. То су предмети, на које треба и ти да обратиш пажњу. —

Мјесто, које тако упливније на свештеника, јесте парохија; људи, који у њој живе, јесу парохијани, који долазе свештенику — пароху, да би добили по средством њега дарове Божије благодати, или да би чули од њега коју благу ријеч, или пак да би задобили проштење гријехова својих помоћу оне благодати и власти, која је свештеницима дата. Тако, у свештеника је као нека ризница, сокровиште блага, која он даје својим парохијанима. Али да се неби та ризница испразнила дужан се он трудити и морално и физички; његови трудови јесу молитва, размишљање, читање и вјежбање. На тај начин он може попуњити своју ризницу, да не би оскудјевала у оном, што је потребно парохијанима. Сваки посао има своје границе; те се границе означају према сили оног, који врши дотични посао; посао се дотле може вршити, докле човјек

има у себи снаге. Људи се разликују међу собом по величини снаге физичке и моралне, па за то и они кругови, у којима се човек мора кретати, јесу врло различити и не једнаки. Ко има више снаге, тај боље може и вршити послове и обротно, а ако покуша, да пређе преко границе свог посла и рада, он неће бити у стању радити, јер ће уништити или бар ослабити своје силе. Према околностима и мјесним условима парохије су у нас врло различите по величини и броју кућа и душа. — Далеко би лакше било и за свештеника и парохијанина, да је парохија тако уређена, да се свештенички дом налази у средини парохије; по то је не могуће уредити. Парохије су не једнаке, јер су мјеста и положаји земљишта не једнаки и не удесни за то.

Познато ти је, да су главни извор за подмиривање свештеничких потреба тако рећи добровољни прилози и дарови парохијана, по том што је већа парохија, већи су и приходи и доходи дотичног свештеника. Али гдје је доходак већи, захтјева се више и рада. Сваки а особито младши наклонени су удобнијем животу, а на против гледају, да се што већма удаље од тешиког посла, који још поред тога није достојно плаћен. За то сваки и тражи такво мјесто, гдје ће моћи живити љепше и угодније, тражи мјесто, које доноси већи приход, а и не пада му на ум, да је с тим мјестом склопана већа дужност и одговорност. —

Ја ти савјетујем, да тражиш припут мјесто, које није врло пространо и у коме житељи припадају ако је могуће једној класи у погледу њихова моралног и интелектуалног стања, а особито још ако у

дотичном мјесту нема припадника другим религијама и религиозним сектама, јер тада се можеш лако и брзо упознати са свима парохијанима и боље се можеш старати о њима, а то је и потребно свештенику.

Не буде ли парохија твоја врло пространа и велика, има ћеш мање и посла има ћеш више времена за читање кривих књига. Надапиривање над људима, познавање њиховог спољашњег и унутрашњег живота непоходно је нужно свештенику, без тога не може он бити душевни љекар и добар пастир. Са простим народом мораш и ти простије поступати, да би те они могли боље схватити; можда у твојим првим годинама не ћеш знати понашати се према твојим парохијанима како треба, али то ћеш лако научити од ког старијег твог друга и у Христа брата, који је у близини твојој, у судеједству.

Побрини се сине, да будеш близу таквог свештеника, да би ти он у сваком случају био на руци и да би ти дао добар и лијеп савјет. И прије сам ти говорио, па ти и опет велим сад: жалосно је, ако човек у животу своме тражи само знање, које ће му добре приходе давати, а не гледа, не пази, како ће у том знању приносити и добра, користити онштој ствари и ближњима својим; свештеник, који с таквом цијељом долази на своје мјесто, на првом кораку показује се недостојан свог знања и положаја. Изабереш ли ти у почетку себи мјесто, које ти је угодно за испуњавање твојих дужности и не обавирујући се толико на приходе, који ће ти од њега долазити, бићеш добрим пастирем, Бог и правда Његова неће те оставити и напустити, а љубав твога народа биће свагда с тобом. —

Некима,

који су противни, да се свештеничко стање у Босни и Херцеговини побољша и у ред доведе.

У 7. и 8. свесци „Босанско-херцеговачког Источника“ од 1890. године под насловом: „Зашто попица проповијед нема значајнога утицаја на народ?“ и у „Босанској Вили“ у бројевима 16. и 17. од пр. год. у чланку под насловом: „Кроз сито и решето“, као и у неким бројевима новог српскога листа „Напредка“, приговара се нашем српско-православном свештенству, што је подигло свој глас за побољшање свога материјалнога стања у Босни и Херцеговини.

Ја као један дјелић тог свештенства сметам за дужност, да о тој ствари проговорим неколике искрене и истините рјечи.

Прије свега ја се управо морам чудити, шта је поштованој господи писцима онијех чланака изао и тешко, што се свештенство тузи на своје чемерно стање у овим земљама? Свештенство наше и ако је подигло свој глас, да му се материјално стање побољша и поправи, није с тим учинило никакве издаје народу својем српском, јер оно као је велики тај корак из крајње нужде предузело, оно је у споразуму са народом то учинило. Народ је сам увидио биједно стање свога свештенства, што се види из оне народне преставке, коју су наше сјесне општине српске прецлањске године Високопречасној Конзисторији односно земаљској влади поднијеле.

Ваљда та господа нијесу читала те преставке, у којој општине желе, да се свештеничко стање побољша и да се један пут учини крај овој неусугласности и просјачењу наших српских попова. Свештенство и народ наш, тразили су то још и прије окупације, па су се у име таквијех ствари и састајали у Сарајеву, гдје је између осталог и тако звана „тарифа“ скривота, по којој свештеници имаду своје свештеничке заслуге наплаћивати. Па и ако се то све није остварило, него остало што по реку црио на бијелу, опет се види, да је ту нужду за побољшање свештеничког стања народ увиђао и истицао ју прву на дневни ред. Па да свега тога није ни било никако, опет свештенство није у том својем праведном захтјеву ни мало погријешило. Данас нема никога — ама баш никога — па ни једнога од господа чланкописаца — који ће у

корист народну, пустити оно, о чем живити мора. Кад има право ћерати свако своје, зашто онда да је свештенству то забрањено? Па и свештеници су људи, којима треба живити исто онако, као и трговцима, чиновницима, уредницима и свима другима члановима друштва људскога. Кад би сви они у корист народну, пустили своју заслугу, онда би се тек и од свештенства могло то захтјевати. Зар нека господа хоће, да се ко некако удобре народу и покажу неку своју великодушност спрема народа српскога да свештеничком заслугом? Или ваљда мисле, да ће народу помоћи кад му кажу: недајте поповима ништа јер нам они нијесу од потребе.

Питам: О чем они живу? Да ли им готова мана божја са неба пада? Или можда и они народним знојем окупани хљебац једу? Оно што они у својим чланцима захтјевају, то би тек могао захтјевати онај, са чијех се плећа ради како поп, тако и трговац, уредник и сваки други а не онај, који се из поповеке торбе одрадио. Господин П. П. Херцеговац описао је сво свештенство босанско-херцеговачко у особи једнога свештеника (из Мостара или можда из Сарајева) са којим се ваљда нешто спорјечкао, те је гледајући у тога једнога национа (некитог) цјелокупно свештенство наше, преставили га свијету као да оно поред највећег богаства, раскоши и сјаја у најкрајњој неморалности и деморализацији плива. Читајући овај његов кукавички чланчић, мора се човек и нехотице запитати: да ли је овај високоучени господин имао иће ништа писати и у свијет турати осим ово неколико одраганијех вицева, којима хоће да понизи и оцрни свештенство православно? Или је ваљда испразнио све бураке своје богате књижевне архиве, па се латно тога крајњег сретња, да се на књижевном пољу прослави? Он као да не зна или неће да зна, за оно свештенство наше, које по нас божји дан са машинном (будаком) у руци практицира каноничко право млатице и вађећи паљење, гдје ће бацити по коју оку жита, па да тим осигура своју и дјечице своје егзистенцију; он као да не види или неће да види оно свештенство, које по цијели дан оре и копа, да би лакше прехранило себе и своју худу породицу, која је највећем сиромаштаву

и оскудици изложена; он као да не зна за оно свештенство, кога госпођа поладија од ранага јутра до по дана, тражи оку брашна у жајам или боље рећи „алах-ич-ун (на пут божи), да спреми ручак мањим господчињима поповским синовима и ћерица; он као да никад није чуо за оно свештенство наше Босне поносне, које ни једне кравице пред кућом нема, да помузе и охрије своју драгу дјечицу и родбину, која кроз цијелу седмицу једне шкраже мрса у својој кући видјела није; он као да није вјешт оном свештенству наше Крајине (жуће и отришане) пртене хаљине, које му је цијели годишњи приход 8 (словом осам) вријећа једва кошанца и седам вријећа зоби, па 17 фор. и 40 новчића а. в. готовине пара, за сва годишња крштења, опијеза, вјенчања, водиче и друго. — Све је он то прескочио, описавши само једнога попу, тамо пеће код њега у Херцеговини који се са неким другим обогатио а не никако из својих паросијаљних доходака.

По томе је та биографија свештенства босанско-херцеговачкога од Н. Н. Хер. врло слаба и лакша (а и жалосна), јер по једној особи не опјењује се никад цијели народ, нити по једном богатом попу — трговцу цијело свештенство.

Даље нам се приговара, да је народ сиромашан, па да га попови хараче. Господа чланковинци не виде, да су многи други узроци, да народ пропада материјално а не онај попов варихаљ жита, што га он у име своје заслуге од народа узимље. — Нека ми допуните високопоштована господа, што ћу им овђе казати, да има доста узрока сиромаштву народа нашега и то не због попова, него због онјех истих, који се као највећи пријатељи народни истичу а овамо *ми исти* чифутски су у неким стварима спрам народа кљдају. Ја их знам врло добро, који ће за свој интерес — за свој блажени деп одрати худоме тежаку све до коко а овамо *ми исти* истичу се ко тобож као неки пријатељи и вође народне, само да би лакше свој интерес могли протурити. Такви се хоће, да су највећи пријатељи цркве и школе, хоће да су они главнокомандујући и у олтару код часне трапезе а овамо *ми исти* јавно говоре народу да нема Бога, и да нам попови пијесу од потребе. Него о томе ћемо другом приликом говорити — говорићемо ако Бог да о таквим пријатељима цркве, школе народа итд. а данас ћемо пријети на ствар о којој почесмо писати.

Криво им је што свештенство притјече влади и од ње помоћи тражи, али ја питам: ко данас не притјече влади? Влада ту и јест за то, да се стара, како за трговца, да његово наплата, тако и за попа и за свакога другог.

Признајем, да је народу тешко, али море ли му свештенство тај његов терет скинути с леђа која господа дописници?

Свештенству се данас са свију страна налаже да се не мијешају тако рекући ни ушто. Да су неки због тога и пострадали и то вам је познато, па опет ви захтјевате од њега, да и народно стање исправља. „Ко потоке може уставити, да свему мору не хитају“ вели велики еписки pjesник, те ко ли ће и народно стање исправити. Народу је било свагда криво и јесте му криво и биће му криво до вијека. Али шта ћемо де? То неће исправити ни сви Марковићи, Пелагићи, Навчићи, Томићи, а до ли ће свештенство наше у Босни, које је и онако убијено у главу од памтвијека а и ни га још и данас убијате, понижавате, и опрњујете, гдје вам се год за то дадне прилика. Кад би ја знао, да би понуштањем оног свога нешто бира помагао народу нашем — вјерујте ми, да би га драге воље пустио, па јакар како тако живио, али сам увијерен да народ не пропада због попова бира, него као што сам већ казао због другог нечега. Па не само то него и ово да вам очитујем: кад би ја знао, да би и уништењем самога свештенства данашњег помагао народу, те би овај коначно у побожности и моралу и у својој материјалној стању то би ја први међу онима био, кад би данашње свештенство, када би ми то у руци било, не само прогонити, него и уништити допущено.

Па и другачије мени се ваша школа не допада, јер ни с једне стране хоћете да подижете у Босни и Херцеговини ерство и православље а с друге стране рушите му свештенство његово, које је било до сад а сигурно ће ако Бог да и од сад најбодрији чувар ерства и православља бити.

Мени се чини високопоштована господа, да ви зацјерате, кад поно носи цијелу и не подерану жантију (а овамо ви исти вичете на свештенство, када је одржано и држано). Јест ви зацјерате, који се хоћете као неки апостали православља и ерства у Босни и Херцеговини, али питам вас: да ли тако раде и римокатолици, чије је материјално стање у свештенству много боље од нашега? Јест, јест, њихово је стање много боље, да паче

њихово је материјално стање веома добро и изобилно, па се њихови свештеници и не брину шта ће јести и чим живити, док наше худо свештенство стара се како ће узорати и усконати и друге потребе своје намирити. И ви опет не можете одољети срцу своме јуначкоме, него почесте висати против свештенства епискога у Босни — почесте да га оспразите са народом његовијем. Али вам ја дајем тврду и поштenu ријеч, да то никад — ама баш никад постићи нећете моћи, јер народ српски воли свештенство и за њ' би главу своју жртвовао, а свештенство воли опет народ свој. Воли и опет велики да воли, а оно што сте ви разгласили, да је између свештенства и народа пукао некакав јаз, то вам могу слободно казати, да је измишљотина и обмана са којом ви као неки посредоватељи између свештенства и народа хоћете, да се истакнете. Јаз је пукао само између свештеника и појединаца, који као што рекох, хоће и у олтару да диктирају, а не никако између народа и свештенства.

Ми никад нијесмо за то били, да се наметне „намет на вилајет“, па да се из тога свештенство наплаћује и живи у изобиљу, него смо ради (а још и данас молимо), да се наше стање побољша из оних сретава из којих се и до сад наплаћивасмо. Само та заслуга свештеничка треба да има неки правилни ток и ред, по ком би се свештенику оно што га спада уручивало као човјеку, а не да он купљењем својим понижави и себе и народ свој еписки. Дакле ми ако захтјевамо, да се наши дохотци уреде и да их Влада потврди и одо-

бри, па се о њима стара и бригу води и. пр. како ће се свештенству уручивати, нијесмо с тим ни мало погријешили. Сваг данас има право појединога упорнога дужника пријавити суду, па зашто и свештеник неби могао бар тако што учинити, да своју зараду добије, кад се већ друкчије неће то њихово несретно стање да уреди?

Разумије се, да се у таквијем приликама неће никад доћи до ријечи са својим народом, него само са појединим личностима. Тако се данас чини свагдје и за свашто, па богме кад се тај гријех море укабулити код другог, нека се употреби код наплаћивања и свештеничких дугова. Кад душе трговачке, механриске, државних чиновника и других могу то трпјети, моћи ће ваљда и поповске. Како се мора мухамеданском свештенству њихова заслуга наплатити и то још да хоће и не дође на суд, него његов пуномоћник тако звани „мугевелија“? Јест, али мухамедовци знаду уважавати и поштовати своје законе, док ми високоблагородна господа на своје се блатом бацате. Ви правите јаз између свештенства и народа и понижавате свештенство еписко. Него ми од сада нећемо да се осврћемо, на ваше криве приговоре јер ми не мислите, да представљате или заступате народ. Не, ми вас за то не држимо, нити ћемо држати, пошто сте ви само поједине личности, који хоћете само да вичете, неби ли ко ђоја стим на глас изишли, те да вас сматрају као какве знамените људе, који велику улогу у народу играју.

**Један млади попо
из једне старе богословије.**

Живот свештеника као црквеног пастира са практичног гледишта.*)

У нашем извјештају од прошле године изнело нам се цјеласходним, да на темељу података, што су нам при руци били, изложимо главне предуслове за избор свештеничног знања, а сад нам је намјера, да у тој важном предмету пођемо мало даље, пак да према задаћи, коју смо себи ставили, обилежимо бар у неколико и сами живот свештеника као пастира. Извршујући ово, ми држимо, да ће чланак оваковог садржаја добро доћи овије свештеницима, који су у овјем зе-

љама рукоположени били, а нијесу при том имали срећу, да се за то претходно опреме помоћу оних наука, које би их руководиле у свима односима њиховог свештеничког живота.

По узвишеном дакле и светом звању, које свештеник на себи носи, и с погледом на то, да пред Богом заступа своју паству, а пред људима да представља божјег служитеља — свештеник се не може оправдати пред лицем Бога Судца, ако га у животу не руководи и прати божја благодат,

*) Из извјештаја срп. правосл. богослов. завода у Релеву за 1889/90. год.

која кријени добре и праведне служитеље божјег олтара и народа.

Да би пак ова божја благодат могла руководити и пратити свештеника у његовом животу, пријемо је и неопходно нужно, да он у свима својима дјелима, радњама и поступцима има свагда у памети Бога, који га је на тако велико и узвишено звање изабрао и подигао. Његов ум, његова душа и срце, ваља да је свагда обраћено к небу и да једнако тежи к небесној слави и вјечности, а да о стварима и угодностима овога свијета не мисли, знајући по ријечима мудрог Соломуна, а и по својем искуству, да је све на овоме свијету прелазно, варљиво и сушта сујета, а да је само у вјечном Богу опште добро наше, пошто нам од Њега доиета и долази свака радост, срећа и благостање у животу.

Проникнут тијем мислима и осјећањима, свештеник ваља да се у свом животу строго придржава онијех правила, која га упућују да се Бога боји, јер: „Који се Њега боје, њима нема оскудице“ (Псал. XXXIII, 9); ваља да Његове свете заповијести без икаквог изговора тачно испуњава, пак да према томе буде више но икоји други одан Богу; да Га више но икоји други воли и љуби; више но икоји други поштује и уважава; више но икоји други хвали и слави; више но икоји други, да се Њему са молитвом обраћа и више но икоји други, да се дражи Његове свете правде и вјечне истине, која лијечи душу и срце, управља жељама, исправља мане, кротки нарав, облагорођава човјека, као да се из нова родио.

По овоме, када свештеник у свом животу чини које добро дјело, треба да га увјек чини у славу божију, јер Бог заповиједа добро чинити. Исто тако, ако се свештеник у животу свом клони од каквог зла, треба да га се клони Бога ради, јер Бог не навиди зло и заповиједа нам уклањати се од зла са ријечима: „Клони се од зла и чини добро“ (види горњи Псал. ст. 14). И када се свештеник у животу свом клони од зла и чини које добро дјело, дужан је то свагда помоћи божјој припадности, а никако својој заслуги, јер је то познато, да се ми сами собом без божје помоћи не можемо никако сачувати и уклонити од грјеха, а још мање сами собом без божје помоћи учинити које добро дјело. За добра пак дјела, која свештеник у животу свом учини, као и за зла, од којих се клони, дужан је он у животу свом благодарити Богу и једино на Бога и заслуге Исуса

Христа полагати надежду свог спасења, јер се сви на земљи спасавамо кроз благодат Исуса Христа и божје милосрђе, а никако по самијем својим заслугама и приликама.

Уз ово треба свештеник да се у животу свом стара и моли Бога, да би га укријепио и утврдио у живој, истинској и ердочној вјери у Исуса Христа и Бога Духа светог, који све оживљава, пак да ту вјеру своју поткријени својим добрим дјелима, јер тек онда може да живо дјелује на душу и срце свештеника. Така тврда и постојана вјера у Бога, када је и с добрима дјелима скопчана, подржава свештеника у божјем страху; одвраћа га од свјетске сујете, части, богаства, славе и још к томе побуђује га, да високо цијени и уважава страсти Христа Спаситеља; да се побожно, смирено и страхопоштовањем преда молитви и расуђивању божје величине и небесне славе; да војује против сваког грјеха, јер гдје влада грјех ту нема мјеста правди и истинској вјери, него само притворној и лицемерној, која никоме не помаже, као што потврђује св. апостол Јаков, када каже: „Браћо моја, ако ко рече да има вјеру, а дјела нема, зар га може вјера спасти?“ Даље говори: „Вјера ако нема дјела, мртва је по себи.“ пак за примјер наводи: „Авраам отац наш не оправдава ли се Богу када принесе сина свога Исака на олтар? Авраам вјероваша Богу и прими му се у правду и пријатељ Божји назва се“ (I. Јак. II. 14, 17, 21, 23).

Надаље, свештеник треба да се озбиљно стара, да не би у погледу вјере и дјелања свог што против савјести своје учинио, јер кад би по несрећи то код њега било, потпао би не само под гњев и строги божји суд, него би шта више изгубио и ону праву и живу вјеру, коју свештеник треба једнако, да у животу свом гаји и да се о њој брине више, него ли о самом животу својем у толико, што се од свештеника више но од икојег другог захтјева и то, да према приликама и потреби жртвује и сами живот свој за вјеру у Христа Бога. А да би се свештеник могао оградити против свију искушења у вјери и дјелању његовом, нужно је на сваки начин, да се у животу свом придржава онијех врлина, које допунују његовом високом достојанству пак да по истијем приликама и поступа.

Између многијех врлина, са којима треба, да је украшен живот свештеника, прва је на реду чистоћа душе и срца, јер без ове душевне и ер-

дачне чистоће свештеник не може у животу свом да врши, као што ваља, оне дужности, које су му као свештенику наметнуте, нит може да надгледа онај природни човјечији нагон душе и срца, који је више склоњен на зло, него ли на добро.

Нашем природном човјечијем нагону душе и срца потпомаже противу нас ђаво са својим ласкањем, са својим алијем духовима и саблазнима покваренога свијета; потпомаже grijех и порок, који се као отровна гуја усели у душу и срце човјека, те му мира и станка не да, док му из душе и срца не истријеби и искорјени сваку — од највеће до најмање — добру кљну. Ушљед тога наравно је, да човјек постаје увјек робом ђавола; робом његовијех алијех духова; робом покваренога свијета, порока и grijеха свог.

Но, ако по слабости и немоћи своје људске природе може обичан човјек да у том у неколико падне и подтеже; код свештеника то не може и не смије никако да буде, јер је свештеник по свом узвишеноме звању над обичнијем човјekom. Њему је — као од Бога позваном у свето и највеће знање — повјерено: „**ВНИТИ ВО ВНТРЕННЕ ЗАКЪНЫ, ВО СВАТАЛА СВАТЫХЪ, И ДЪЖЕ ПРИНИКНУТИ СВАТИМЪ АГГЕЛИМЪ ЖИЛАЮТЪ**“; дано му је право: „**ВЪРЪКТИ СЪМОВЪРАЧНЕ ЛИЦЕ СВАТАГО ВОЗНОШЕНІА, НАСЛАЖДАТИСЯ БОЖЕСТВЕННЫМЪ И СВАЩЕННЫМЪ ЛІТЪБРГІИ**.“ (Прѣб. мол. при освећ. мисала). Он приноси бескрвну жртву; жири човјека са Богом и дана му је у томе власт, која превасходи сваку другу на земљи. По томе, да ли ко хоће, да ли ко не ће — свештеник на сваки начин мора, да се једнако и све дотле бави са својим природнијем нагоном, док га сасвијем не савлада. Да је та борба тешка, о томе нема двојбе; али је и победа сигурна од стране свештеника само ако има душу и срце чисто.

О нужди и потреби свештеникове чистоће душе и срца ево шта св. Јован златоуст говори: „Свештенство свршава се на земљи, али припада у ред небеснијех уређења и тако мора да буде, јер ни човјек, ни анђел, ни арханђел, ни друго које створење није установило њихову службу и побудило људе, који још пребивају у плоти, да подражавају служби анђела, него је то одредио и установио сам Утјешитељ. За то свештеник је дужан бити тако чист, као да би стајао на небу посред анђеокијех сила“. (III. слово о свешт. св. Јована Златоуста превод Ј. Калоколова С. Петр. 74 стр.

40). На другом пак мјесту опет о томе предмету сам пита и одговара: „Онај, који се моли за цијелу варош . . . за сав свијет и умилостивљава Бога за grijехе свију, не само живијех но и мртвијех, тај какав треба да буде? . . . Он (свештеник) пристуна и обраћа се Богу тако, као да би повјерен био њему васцјели свијет и као да би свима био оштити отац; он моли да свуда престану војне (ратови), да се утишају буне; проси да настане мир, та земаљски усјеви добријем и обилатијем плодом уроде, да се сви избаве тешкијех и несноснијех бједа, које трије и које свима у онште или сваком засебно са алијем пријете. Довљедно, он је дужан у свему тако превасходити све оне, за које моли и проси, као што заштитник и бранитељ један мора да у одважности својој превасходи своје заштићене. А кад призива светогъ Духа и свршава страшну жртву, те долази кроз то у додир са Владиком свима општијем; то онда кажи ми гдје ћемо му мјесто назначити; какову чистоћу, какву благочастије од њега да захтјевамо? Промисли какве су му дужне бити руке, које служе таколом тајанству? Какан је дужан бити језик, који изговара онакове ријечи? Није ли, да душа онога, који прима таку моћ и силу Духа, мора бити чиста и сјајна од свега на свијету? . . . Душа свештеника мора се свијетлити као свијетлило, које освјетљава васцјели свијет“ (горњи, сл. IV., стр. 123).

Још к томе, свештеник мора да има благо и жељаво срце, које ће га побуждати, да се у животу свом стара и живо ради и о користи и напредку другијех људи, а нарочито онијех, који су његовом старању повјерени, јер је и то једна од најглавнијих врлина, које условљавају свештенички живот. Он дакле треба да сматра све људе, као синове божије, као рођену браћу своју, пак да све без разлике једнако љуби, јер се не да претпоставити, да би свештеник могао ваљано и као што треба љубити Бога, кад не би у исто пријеме љубио и ближе своје односно друге људе, јер љубав к Богу и љубав к ближњему у тијесној сизи етоје измеђ себе, а о томе се најбоље увиједамо из онијех ријечи, са којима је Христос Спаситељ закључио своју заповијест о љубави к Богу; опћено ону о љубави к ближњему пак их за тијем у сизи довео етакнувши: . . . „Ово је прва и највећа заповијест. А друга је као и ова . . . и, о овима дијема заповијестима ниси сав закон“. (Мат. XXII., 38—40). Овако сложена и саглађена

заповијест о љубави к Богу и к ближњему искуључује дакле сваку помисао и двоумљење, да би могла постојати и користити души човјечијој једна љубав без друге.

Но, није довољно за свештеника, да у свом животу само љуби своје ближње — друге људе, него се још захтјева, да свагда буде готов помоћи им. Ова помоћ састоји се у том, да их прикљером живота свог руководи к вјечном спасењу; да их упутује на добра хришћанска дјела; да их једнако одвраћа од свега онога, са чега би могли изгубити своју душу, свој значај, име и поштење; да сваког у невољи га руши буде; да сваког у оскудици испоможе са својим могућим прилозима; да се особито стара и бригу води о сиротима, удовицама, глутима и једном ријечи о свима онима, који нијесу способни за какав рад и промет. На све ово треба свештеника да побуђује с једне стране живи примјер Христа Спаситеља, који је људима пружио не само духовне пиће и хране, него се и иначе за њих старао у толико, што је свагда готов био гладне нахранили, болне налјечити, хроме и згрчене исправити, прокажене очистити, сирјенцима вид дати и т. д. — С друге стране треба да га побуђује и само настојање апостола, да доскоки свима стваријем потребама убојнијих људи, пак да се и он, као свештеник, а пријемник апостола, по њиховом дјеловању влада, ради и управља помажући својим ближњима при свакој прилици и уино и стварию.

Поред наведеног, свештеник треба, да у животу свом користи људима још и са својим знањем и науком, јер му то налаже његова дужност и служба као учитеља и проповједника. Да би према времену, у којем превлађује умјетничка и знањствена израженост, свештеник могао радити и у томе смислу са јачом снагом и бољијем успјехом: нужно је, да се у животу свом не занушта, већ да све то више настоји обогатити свој ум са наукама, које му пружају људска знања и изражања; јер би доста жалосно било, кад не би био свештеник, који је постављен да друге учи, тежњом знао бар оно, чему треба да друге поучава.

Много има наука, којима се свештеник мора да бави у животу свом ако жели и хоће, да добро и вјалано одговори својој задатку; али ипак измеђ свих тих користнијих наука за његову струку и односни задатак, свештеник мора да предност даде св. Писму. За свештеника ваља да је свето Писмо управо његова ручна књига, јер садржи у

себи само бољу ријеч, коју свештеник мора да има на оку и у памети својој непрестано, како дању тако и ноћу. При том, из исте књиге или св. Писма свештеник учи оно, што је његова дужност да научи и зна. Постојањем пак изучавањем и практичнијем познавањем св. Писма, свештеник облагорођава своју душу и срце и оно благотворно упливише на сваку његову ријеч, на сва његова дјела, на његов глас, на његов изглед као и на његове обичаје, те да цијеља његова спољашност служи само на добар углед и за поуку људима. Ради тога у књизи Исуса Навина и препоручује се читање св. Писма са ријечима: „Нека се не раставља од уста твојих књига овога закона, него размишљај о њему дан и ноћ, да држиш и твориш све како је у њему написано; јер ћеш тада бити срећан на путовима својим и тада ћеш напредовати“ (I, 8.). А на другом мјесту св. Писма стоји: „Благо онима, који чувају откривења Његова и свијем ерием траже га“ (Пс. CXIX. 2.)

Пошто се пак правилност свештениковог владања и чистоћа његових намера највише показује у његовом опхођењу са људима, а нарочито пак у опхођењу и одношајима његовим са лицима другогa спола, то је свештеник дузан у животу свом придржавати се опрезности, која захтјева од свештеника, да је не само свагда при себи, да на свашто готви и да у сваком свом послу мудро и смишљено поступа, него још к томе хоће и тражи, да свештеник својим понашањем, својим добродјелствима и разбором предупреди и сваку прету сумњу, да одбјегава све оно, што би могло дати повода и сакрјем што каквијем хрђавијем претпоставкама о њему и да се особито чува, да не би сам изазвао неке претпоставке радећи у самој ствари сам собом у прилог истијех.

У овом погледу свештеник треба, да ушјек пази на то, да код једнијих људи задобије и стече пошерење, а код другијех, да га не нагуби. Ово ће постићи само онда, кад му је највише чиста и ако, рачунајућ на свој углед, на своје достојанство, буде избјегавао сваку прилику, која би га могла довести у тај несрећни положај, да се једнако на раскришћу налази у борби са поганим тежњама.

Као што се од свештеника захтјева и тражи, да у животу свом буде опрезан, тако се исто од њега захтјева и тражи, да је у опхођењу са другима пристојан, умиљат и углађен, а никакo суров и напрасит, јер би тијем показало, да га у његовом светом знању не руководи благородна цијељ и па-

мјера, него глупа и проста идеја надмоћна над другим, што је својствено само простом и неважним човјеку. При том, свештеник треба, да у својој пристојности, углађености према другима буде и озбиљан, јер не доликује његовом звању, да под плаштом своје пристојности, углађености и умилатости ма пред ким било, пузе улагива се и удварава, него да у првом реду, он сам високо штудје и уважава своје знање и достојанство, пак да и према тако узвишеном свом звању достојанствено и приказује се људима, како у свом опхођењу с њима, тако у свом говору, дјелању, ходу пак и у самом пошћу, дочин и сама пошћа или одјећа свештеника упада у очи људима, ако није према његовом достојанству пристojна и чиста. Ова пак не треба да прелази границу, пак да се свештеник облачи у богате, кишене и шарене хаљине, јер би тијем показао, да је раскошан, сујетан и горд, а никакo смирен, као што доликује његовом светом звању.

Свештеник, који хоће да вијерно служи свом задатку, не треба да у животу свом буде занесен за добитком ни да је користољубив, јер она страст помрачава ум свештеника и порађа у њему порок среброљубља, који је штетан и по душу и по тијело сваког уопште човјека, а нарочито пак свештеника, који је упућен на то, да мисли и осјећаје своје обраћа к небу и небесним створовима. Свештеник треба да зна и пред очима увјек има, да његова служба и пословање није као служба и пословање војника, који за новац служе; није као посао и радња трговца и обртника, којима је циљ спекулација и материјални добит, већ да је његова свештеничка служба и пословање најблагородније, најплеменитије и најузвишеније дјело, те убијеђен о томе, нека се задовољава само онјем, што му парохијани (нуријаши) могу у приликама да дају према прописаној тарифи. Никако пак да их ради себичне користи уцењује и прецењује у исплаћивању обреда и служба, које је за њих обавио, јер би у том случају изгубила своју важност и сака служба и пословање свештеника и сматрало би се као измијестан извор или средство кличном материјалном унапређењу дотичног свештеника на уштрб других. Ушљед тога св. Апостол Павло препоручујући Тимотију, да се са највишим задовољава ако жели у служби својој ићи за правом побожности, вјером и љубави — каже: „А кад имамо храну и одјећу, овјем да будемо задовољни. А који хоће да се обогате, они упа-

дају у запасти и замке, и у многе хуе шкодљиве жеље, које потапају човјека у пропаст и погубао. Јер је коријен свију зала среброљубије, којему неки предавши се завоше од вјере и на себе нанукоше муке велике (I. гл. VI. 8—11.)

Треба уа то признати, да је сваком на земљи тешко и управо не могуће служити два господара, пак тако не може ни свештеник у једно исто вријеме да служи Богу и мамони, односно Богу у својој похленијој страсти за добитком, јер би онда по ријечима св. Писма, на једнога хранио, а другога љубио, али једноме волио, а за другог не би марио. (Мат. VI., 24.) Наравно је, да би свештеник кроз то довео себе у опасност, којом — преко пророка Осије и Малахије — пријети Господ нерадљивијем свештеницима у смјелу и духу цркве, божјег закона и св. свог звања са ријечима: „Кад си ти одбацио знање, и ја ћу тебе одбацим да ми не вршиш службу свештеничку; кад си заборавио Бога својега, и ја ћу заборавити синове твоје“. (Ос. IV., 6.) „Ако не послушате и не ставите у срце да дате славу имену мојему . . . тада ћу пустити на вас проклетство“. (Мат. II. 2.) — Ето тако пријети Господ оним свештеницима, који забораве на Бога, а раде и служе при том у прилог својих стваријех интереса држећи ваљда, да су земаљска добра за њих пробитачија и кориснија, и да их само усрећити може злато и сребро, а не оне врлине, које од њих захтјева ап. Павло, и по којима се сваки прави свештеник мора да равна у животу свом.

Држећи се тијех прописа св. ап. Павла, морао још и то истакнути, да свештеник у свом животу не ваља да је славољубив и честољубив, јер је она страст ненаситна, као и страст користољубија. Славољубив и честољубив човјек увјек више себе прецењује, него што је у самој ствари оцјене достојан; он претпоставља своју славу свакој другој слави и готов је ради прилидне славе и сдјеленог честољубија свог удварати се, ласкати и понижавати пред већима од себе, пак више пута и бесрамно лагати, онадати и криво свједочити противу свог ближњег. Овакове неподштинне ништо не служе на дику и понос једног разумног и увиђаљног човјека, као што мора да буде свештеник у животу свом знајући по св. Писму да: „сваки онај, који се сам подиже понизит се, а који се сам понизује, да ће се подигнути“. (Лук. XVIII., 14.)

Према томе свештеник у животу свом мора

тежити само за тијем, да славан и велик постане над савијем собом, над својијем страстима, манама, у послушности и својој оданости према Богу и божијем закону; а ако случајно дође до какве веће славе и части, коју није сам собом тражио, но одају му је други људи по његовијем заслугама, нека се том славом и чашћу не поноси, него нека га једнако и све више побуђује на то, да и он и њији други буде радом својијем користан „дима и да по примјеру Исуса Христа, који је узео на себе вид раба, буде увијек понизан слуга повјеренијех му душа сматрајући врхунац славе и части своје у смиренју и понизности, коју нам је син божији, Исус Христос, у довољној мјери показао самјијем Својијем примјером. Што свештеник у животу свом добра ради, нека то ради за то, што признаје, да је његова дужност добри радити, а не да се прослави, и што жели, да се онијем његовом добријем дјелом слави Бог, који ће га за добра његова дјела наградити и прославити вјечном небесном славом, која превасходи сваку земаљску славу, хвалу, част и достојанство.

Од свештеника — које је задатак, да у кругу повјерених му људи измирује завањене и шпри међу њима љубав, мир и слогу — захтјева се још, да у животу свом и сам мирољубив буде. Ова мирољубивост треба да се састоји у том, да се свештеник у приликама не љути све и кад би имао узрока љути се и да се са људима, међу којима живи, не свађа и не замеће кавгу, него да сваког без разлике, био богат или сирома, учен или прост, високог или ниског рода, једнако пристојно предусрета и воли; да сваком једнако пристојну част даде; да у свакоме једнако поштује оно биће, које је по својој природи и одређује свима исто вјечно; да је према свакоме добро расположен и да се најпослије са свакијем једнако љуби и пријатно опходи и поступа, јер је то најбољи начин, којим може свештеник етећи себи љубав и повјерење код људи, а у срцу свом драгоцени мир и спокојство.

Св. апостол Павло препоручује таку мирољубивост свима у опште, а нарочито свештеницима кад каже: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свијем људима“. (Рим. XII., 18.) На другом пак мјесту опет у том смислу савјетује овијем ријечима: „Снага горчина и гњев, и љутина, и вика, и хула, да се узме од вас“ и „Не дај се алу надвлађати, него надвладај ало добријем“. (Ефес. IV., 31., Рим. XII., 21.)

Овијем посљедњијем ријечима св. ап. Павло хоће свештенику да каже, да ало алијем не враћа, јер би кроз то изазвао немир и раздор, који је увијек са хрђавијем посљедицама снопчан, него — држећи се божијег мира, који нам је дат — да благијем и убједителнијем ријечима одбија од себе свако ало и нападај, који би против њега и његовом звању уперен био. Ако би међу тијем то ало и нападај против свештеника тако далеко шло, да му савијем обори углед и достојанство: тад је свештеник позван, да у одбрану свог увријеђеног угледа, части и достојанства притече средствима законс. дозвољенима, пак да од дотичног, који би га случајно на прадд Бога напао, увријеђио или му ало какво нанео, тражи задовољштину ма и преко суда то било, ако се т. ј. иначе не би дала задовољштина извести. Али и онда свештеник треба, да је при себи, да се не љути и свађа, него да достојанствено представи у чеку је ствар, за коју је принуђен био задовољштину тражити, пак ако прихјети, да се покајао онај, који је за тијем ишао да га увријеђи, омаловажи, наване или друго му које ало учини: тад је као свештеник дужан благијем ријечима посавјетовати га, да други пут онако не ради, а за тијем треба да му благодужно опрости по ономе: „Будите један другозе благи, милостиви праштајући један другозе, као што је и Бог у Христу опростио вама“. (Ефес. IV., 32.)

Међу пороцима и страстима, које св. ап. Павло не трпи у свештенику и које не доликују његовом светом и узвишеном звању, јесте још пијанство. Од овог порока свештеник треба да се у свом животу особито чува и клони једно е тога, што је пијанство смртни гримех и што се кроз исти гримех губи наслједство царства небесног по ономе: „Пијанице царства божијег не ће наслједити“ (I. Кор. VI., 10.) Друго е тога, што пијанство навлачи човјека на свако ало. Пијан човјек изгуби свијест и добре наклоности срца свог, те је увијек готов да се свађа, да замеће кавгу, да се бије, да грди Бога, да немилује светињу и т. д. и т. д. Све се то може лако појавити и код свештеника, када би се по несрећи одао преко мјерном пићу вина и ракије. У том случају наравно је, да би се показао недостојан свог високог звања у толико више, што према стању своје помрачене душе од пијанства не би имао разума, ни савјести ни вјере, које се од нега као од свештеника захтјева, и то би онда не само скроз нес-

пособан био вршити оне свете и многостручне дужности, на које је позван и благовремено и безвремено, и за које мора да даде одговор самоме Богу, него би служио и на велику саблазан људима над којима је постављен, да их примјером живота свог побуђује на свако добро и племенито дјело, дошљедно и у самој добродјелности, умјерености у јелу и пићу.

Општавши тако живот и поступање свештеника према Богу, људима и самоме себи, пресецаје нам још да споменемо коју и о оним још другачијем одношајима, у којима се свештеник налази у животу свом, пак да према истијем одношајима кажемо, како треба да се свештеник влада, поступа и управља.

Свештеник по звању свом обавља дужност свештенослужитеља и у том погледу прво мјесто његове службе јесте црква или храм божји, који је повјерен његовом искључивом старању и бризи. Умислимо тога, свештеник је дужан добро пазити на ујас и чистоћу цркве и строго настојати, да се у њој налази ред и благопристојност. Ово мора да је свештенику најпрва и најсветија дужност, а што се тиче уважавања и поштовања цркве од стране оних, који посматрају у цркви или који долазе у цркву, свештеник је дужан у томе да има за примјер служби. Свештеник пред народом представља божјег саучитеља те се понашати мора тако, како би се народ могао угледати на његов добар примјер и како би добром примјеру његовом могли шљедовати. Због тога и ваља, да је живот и поступање свештеника у цркви обљежено на свакоме кораку и при свакоме покрету са душевнијем изразом саме дубоке смирености, побожности и богољакшности.

Да би могао свештеник то у довољној мјери показати, захтјева се од њега, да се са знамењем светог крста побожно и смијерно поклони чим дође до црквеног прага; да исто тако ради кад пређе црквени праг; а пошто дође на сред цркве, да се поново смијерно поклони и тада нека га обузму веће мисли и осјећаји о величанству и слави божјој с једне стране, а с друге о маленкости, недостојности, слабости и ништављу свом пред свевшвијем Богом Творцем, те увиђајући ту своју маленкост, недостојност, ништавило и слабост пред Богом и према Богу, нека се побожно у себи помоли Богу у краткијем, али пуно значајнијем ријечима: „Боже, милостиви буди мени грјешном; Боже смирнуј се на мене по великој

доброти Својој и Боже, учини ми срце чисто и дух прави понови у мени“. (Псал. 50).

Кад за тијем дође и стане пред иконостасом, а нарочито пред царским дверима, тад свештеник мора да је особито задихнут чувством душевне побожности и страхопоштовања. На тако расположење треба да га побуђује лик Христа Спаситеља, који умнијем очима нашим представља образ и подобје оног Богом изабраног духа, који је на себе припојио вид раба и који — одговарајући ваљим предпредјељењу свог небесног Оца — својевремено бијаше припојио себе на жртву, да страдањем, крвљу и смрћу својом изаради спасење цијелом роду људском, који је пао био под проклетство и праведно божје осуђење са немоћне своје људске природе.

Даље треба, да на тако побожно расположење душе и срца побуђује свештеника пред иконостасом и лик небесне царице божје матере, која нас на небу заступа; а толикијем својим молитвама приближује Богу, и својим посредовањем код Бога, изарађује нам милост тријеховног опроштења. Најзад треба да свештеника подражају и кријепе у том и таквом расположењу душе и срца пред иконостасом и сами ликови другачијих светиља и божјих угодника, који су на иконостасу, дочим нам они изображавају и представљају образ и подобје оних лица, која су својом постојањем њером у Бога, својом побожношћу и врлијем хришћанскијем дјелима стекли и удостојили се велике славе и милости код Бога, да и за немоћне и слабе моле пред престолом Бога и да нам у животу за углед служе.

Уз такви унутарњи побуд, расположење и осјећај, свештеник треба да на томе мјесту даде знака и својој спољашњој побожности скромно кретећи се и клањајући се.

Када свештеник улази у олтар, који је најглавнији дио цркве, ваља да се мислима својима узнесе на небо; да заборави на све што је земаљско, те преобразен тако у својим мислима и осјећајима, да се прекрсти и поклони пред побочнијем дверима, кроз која ће ући, и онда, са највећим страхом, побожношћу и поштовањем да у олтар улази.

Пошто је свештеник у олтар ушао, постоји му најпрвије поклонити се пред св. пријестолом, који је најважније олтарско мјесто. За тијем дужан је у највећој побожности цијелвати, један угао или крај св. пријестола. Ако би свештеник на дуље у олтару остао, дужан је то пријете

проводити у побожнијем мислима о рођењу, страдању, смрти и васкресењу Христовом, јер ове мисли стају на пут свакој другој мисли, која не би одговарала мјесту ни односно свештеничком позиву.

У св. олтар није дозвољено свештенику уносити ствари, које се не односе на службу, која се у олтару обавља, а још је мање дозвољено свештенику, да на св. пријестолу оставља или полаже свој шепир, камилавку или што друго, које је изван службе. На св. пријестолу треба да је само св. Јеванђеље, антиминс, крст, дарохранитица, књига и други сасуди искључиво за богослужење нужни, а све остало треба свештеник да са св. пријестола уклони, јер свака друга ствар, осим назначених, упада не само у очи вијернима, него се сматра и као омаловажење св. пријестола од стране свештеника.

При изласку из олтара захтјева се од свештеника, да онако исто осјећа у души, ерцу и мислима својима, као и при уласку у олтар, те да се смирено поклони св. пријестолу и црквицама; а испред двери, на које је из олтара изишао да се опет побожно и страхопоштовањем поклони, прекрети и покаже тијем своју највећу радост и задовољство, што је удостојен био унићи у света светијех, гдје анђели желе завршити.

За вријеме призиве службе дозвољава се свештенику да сједне и одмара се било у олтару, било у цркви ако потреба и слабост захтјева, и то при читању катизама и при појању сједалицих, но и у том свештеник ваља да је предосторожан и да пази, да не би они, који у цркви стоје, узели то његово сједње као просто комотизирање у толико, што је мало њих, који у обзир узимају постојану службу свештеника на погима и који могу себи представити, да свештеник у вршењу своје дужности може ипак малаксати и еустати тијем прије, што је служба његова разноврсна и може да буде у свако вријеме — дакле свако-времена.

Друге природне своје слабости, као кашаљ, кијање и т. д., дужан је свештеник, колико више може, да их у цркви прикрива чувајући се да својим најакм кашљем и кијањем не би порекетио у цркви ред, мир и тишину, која мора у цркви да влада. Он приликом треба да у цркви за вријеме св. службе набљудава потпуну тишину, и да се чува сваке више и међусобног ма с ким било гласног разговора, јер све то смета изва-

ђању молитве и другијех обреда призивајући у прописаној тихој побожности и са срдачнијем одањем. Ако свештеник има нешто, да у цркви или на служби или потражи од онога, који служи у олтару или који у цркви за цјеницом поји или чита, то свагда нека благопристојно и шапћући у тишини ради, иако не би почео друге људе, који су на служби у цркви у њиховом благочестивом, побожном расположењу, молитвама и мислима о Богу, о светијем службама и обредима, који се у оно вријеме и час у цркви обављају. Строго је при том свештенику забрањено да у цркви или при каквој црквеној служби запођене сам собом какву кавгу или гласно препирање са ма којим било — и не само то, него му у свету дужност пада, да најодлучније стане на пут свакој међусобној зајевници или јавном у цркви препирању од стране присутнијех људи, појача, татора, класара итд. итд.

У цркви и на црквеној служби треба да је свештеник не само при себи, него да јавно пази и на сваки свој унутрашњи и спољашњи покрет; да у ерцу свом осјећа, да је он сушти пријемник апостола, којима је дана власт да приносе Богу бескриву жртву и да у томе смислу раде оно, што је сам Исус Христос радио и вршио на тајној вечери. Према томе, када свештеник у цркви служи, треба да је што више може бити скроман, а када проповиједа или тумачи људима ријеч божју, тада се захтјева од њега, да не заврће очима; да не танка и не маше рукама као по пјетру; да не дупа погима по поду; да не криви уста; да на сва уста прекомјере не виче; да се нагло и често пута не прегибје и нагиње тијелом, час на једну, час на другу страну, час горе, час доле, јер такви покрети тијела могу доликвати и доликују само јавнијем глумцима, а ништа и никако свештенику проповиједнику слова божјег, јер би кроз то изазвао код својијех слушаатеља смијање, које би сметало и на пут стало њиховом правом и побожном убијењу о потреби оне науке, коју би им свештеник са онако неумјеснијем покретима свога тијела у цркви излагао.

Када свештеник у цркви обавља коју другу службу као п. пр. када крети и миропозаује дијете, тада треба да га крети онако, како ће побудити у ерцима присутнијех људи осјећај благочестија према тако великој и вазној тајни; да чита све молитве, које су у требнику

назначене, при обављању ове тајне, чисто лагано, скромно и побожно, како би га свако могао разумјети, јер кад би брзо и лакоумислено читао оне молитве, не само да не би користио другима, који су вољни назити на оне молитве, него би и самог себе изложио бољем суду и проклетству по онеке: „Проклет био ко немарно ради дјело господње“ (Јер. XLVIII. 10). При вршењу овакове прикрене службе и тајне захтјева се од свештеника још и то, да се не упушта у разговоре и шалу са кумом или бабицом, него да их по савршеној служби достојанствено и сходно свом звању отпусти поуком како треба да се владају у њиховијем обавезама према ново-крштеноме и выховијем родитељима и т. д.

Ако свештеник у цркви *исповједа* кога, дужан је не само он обратити мисли своје на Христа Бога, који прима исповјед кајућег се грјешника, него још и томе мора настојати, да обузму исте мисли и онога, који се исповједа. За тијем свештеник треба да се да вријеме исповједања понаша према онемо, који му је на исповјед дошао, онако, како би овај могао одма познати, да је пред благијем, милостивијем, снисходљивијем и у пуном смислу ријечи благочестивијем својијем духовнијем оцем и пастиром, који је и душом и срцем спреман да га утјеша и изведе са хрђавог пута на прави пут мира, правде, љубави и истине. На тај начин свештеник присваја себи душу и срце онога, који је к њему дошао на исповјед; приближава га већма Богу и побуђује га на искрено, тачно и незаборно признање и исповједање свијух својијех грјехова; а поред при том у њему живи жељу, да се у животу свом исправи и искрено покаже, што иначе не би било т. ј. онда, када би се свештеник према исповједајућем показао суров, строг, нестријељив, одвише љубопитљив и као обичан човјек, а не као благи његов душевни лекар и судија на земљи.

При *причешћивању* људи у цркви мора свештеник да помишља на саму сушност и величину св. причешћа пак да га вјерујућијем раздаје са највећом побожношћу и страхопоштовањем, а да међу тијем забрани и предупреди на чије било наметање, да се час прије причести, јер то изазива у цркви неред и служи као знак слабе побожности. При том свештеник ваља да се тихо и умилно моли Богу за опроштење грјехова свију причесника и да их својијем примјером побуди

на то, да побожно присуствују и умом својијем прате благодаритељне молитве, које се после причешћа у цркви читају.

Кад свештеник у цркви *вјенчава* кога, треба и онда да је при себи у толико, што у тој тајни признавањем благодати Духа св. сједињава он и благосљеза два лица, која ће, уз задатак образовања једне нове хришћанске породице, неразлучно једно с другијем живити кроз цео свој земни живот. Успљед тога иште се, да свештеник покаже величину и важност ове св. тајне сам собом, својијем побожнијем и достојанственијем опхођењем при вршењу исте, те да сваку прописану молитву чита разговјетно и побожнијем душевнијем осјећајем, и да сваки поједини обред у тој тајни изврши тачно, смирено, ал уједно и величанствено, како би могао тијем пробудити на побожност, ред и благопристојност и друге, који обично при таковијем приликама у већем броју у цркви присуствују. Пошто пак свештеник сврши вјенчање, захтјева се од њега, да као духовни отац и пастир поучи сходном бесједом младенце и покаже им у чему се састоје њихове међусобне дужности; да их опомене на постојања и тачно испуњавање свијух црквенијех устамова; на уважење и поштовање божјих и грађанскијех закона и на покорност, љубав и поштовање својијех родитеља.

Поред оваковог поступања при вршењу обрета и служба својијех у цркви, свештеник треба да је душом и срцем одан *молитви* и да на ову свету своју дужност не заборавља никада, а нарочито онда када је у цркви. Нужда и потреба свештеникове молитве исказана је у светом Писму старога и новога зајвета и захтјева се, да се свештеник непрестано занима молитвом, колико ради себе и општег доброг примјера, толико и с тога, што је богомољство један од главнијех услова доброг црквеног, па и иначе свештеничког живота. По онемо свештеник је дужан, да се за сваки свој рад и службу црквену претходно молитвом спреми; а кад на чију молбу обавља у цркви коју молитву, нека не мисли, да је он потпуно задовољно својој свештеничкој дужности ако је само просто прочитао над дотичнијем односно молитву, него треба да душом и срцем и учествује у оној молитви пак да то саучешће своје и спољно покаже онемо, коме чита молитву; јер је свештеник посредник између Бога и људи, који се

преко њега Богу обраћају у својојем потребама — слиједи дакле, да је он дужан са својојем душевнијем и срдачнијем саучешћем поткријепљивати молитву, коју приноси Богу за друге; дужан се управо приближити Богу, како би његова молитва за друге била уважена и услишана. С друге стране, када се свештеник у цркви тако моли Богу за друге и када људи у цркви виде и познају, да свештеник баш од срца и знацима свог особитог саучешћа прати њихове молебне потребе: тада ће и они боље уважавати свештеникову молитву, побудиће се на већу побожност и уккријешће се још јаче у њиховом убјеђењу и вјери, да су њихове молбе и прошења, са којима се обраћају Богу преко свога свештеника, донета приступачне Богу, те ће кроз то све више и више тражити од свештеника, да се за њи у развијем њиховијем потребама и приликама Богу моли.

Осим у цркви, свештеник је више пута принуђен да неке свештене службе сврши у парохији или курији, која му је повјерена од више духовне власти. При таквијем случајима свештеник ваља да се понаша и влада онако, као што се од њега у самој цркви захтјева, пак да буде скроман, побожан, богобојажљив и да својојем добријем примјером у томе побуди и друге, који би се око њега онда нашли. При свакој такој прилици свештеник је дужан поучавати своје парохијане, а међу тим дужан се чувати, да се не би с њима упуштио у што које разговоре, које би их могли саблазнити. Поред тога, свештеник ваља да је усталац и да је на позив својијех парохијана, да крсти болесно дијете или исповједа и причести болника — одмах готов и спреман отићи у парохију па му то и ноћу било, јер кад би свештеник пренебрегао то учинити на вријеме, показао би тијем, да му ни мало не лежи на срцу спасење повјерених му душа; а показао би уз то, да је равнодушан према оној великој одговорности и тешком гријеху, који пада на душу свештеника ако би случајно са његово кршнице, са његовог нерада, лијености и немарности умро му у парохији дијете не крштено или болесник не исповјеђен и без причешћа.

Исто тако и за друге богомоље, на које би позван био у парохији, захтјева се од свештеника, да је спреман на вријеме у парохију стићи пак да их сврши на задовољство својијех паро-

хијана. Ако се при томе деси, да је свештеник запријечен другијем каквим послом када га парохијани позову за обављање неких богомоља осим крштења, исповједа, вјенчања и причешћивања на смртној постељи: тад може свештеник у споразуму са својојем парохијанима у неколико и одгодити вријеме у погледу свиравања истијех богомоља као и. пр. за свечење водиче, молитве у благу и т. д., јер те потребе могу да трпе одлагања. У том случају нужно је, да свештеник на сваки начин одредјели дан и час, који би сходан био и за њега и за парохијане пак да се оног одредјеног часа строго придржи и да онда без икаквог наговора обави дотичну богомољу, на коју је позван био.

По дужности својој свештеник је дужан или прије или послеје обавити сваку потребу и службу, за коју би позван био у парохију и за то није лијепо ни сходно његовом уваженом звању, да се он љути, инати и покаже незадовољан, када га ко позове у парохију за једну или за другу службу и потребу, јер би у том случају морао раздражити своје парохијане и довести их до тога, да постану равнодушни и немарни прам свакој свештеничкој служби и вјерском обреду,

Ако се свештеник нађе у својој парохији као нечији *гост* или просто као *посјетилац* у којој кући своје парохије, и онда треба да је при себи имајући у виду свагда своје високо звање и службу. Као служитељ цркве свештеник треба, да у вријеме гозбе какове избегава оне куће у парохији, за које му је познато, да се одају сувишнијем и не свагда пристојнијем увесељенима; а да већијем дијелом похађа и буде гост онцијех и кућа породица, у којима паруре и влада благопристојност, уздржаност и ред, како при домаћијем обичнијем гозбама и славама, тако и у породичном општем животу њиховом. При таквијем гозбама и састанцима свештеник је дужан пристојно се понашати и тежити за тим, да његова добра и блага ријеч и кротко понашање уроди код присутнијех добријем плодом.

Најпослије у *породичнијем* одношајима живота свог, ваља да је свештеник као и у свему осталом примјер и образ другијем. Он је дужан старати се, да између њега и жене му влада потпуна слога, мир и љубав; да буду једно другом вијерни и синеходљиви, а уз то устали и тродољубиви показући једно другом у сваком

савјетом и трудом. Не доликује никоме да буде према својој жени грубијан и суров, а једном свештенику још мање, јер је он не само глава своје породице, него је још и томе глава и управитељ цијеле једне пастве. За то свештеник је дужан благијем и кроткијем ријечима савјетовати, опомињати и исправљати своју жену ако би случајно на њој што и непријатно пријетило. У једно мора настојати и о том, да му жена буде узор побожности, стидљивости и умјерености како у говору, тако и у дјелу; јер колико може свештеник да у том смислу примјером својијем допринесе добра или зла у кругу оних, међу којима је постављен: толико опет може и његова жена, која је у прилици и згоди, да се више и чешће састаје са женама људи, у кругу којијих живи.

Ако свештеник има *дјец*, то је он дужан заједно са женом својом бринути се о томе, да их још на малена науче примјером својијем поштовати Бога; укорјењују им у младости њихова срца страх божи; још на малена науче их да познаду и обљубе поштене, да се чувају лажни и пријеваре и једном ријечју, дужни су заједно старати се и за своју најсвјетлију дужност сматрати, да дјecu своју добро и ваљано угаје и даду им добро васпитање како се не би њих ради застидјели пред очима другијех.

Осим реченог, свештеник треба да у *материјалном* смислу добро управља са својом кућом и породицом, а то ће бити онда, када се старао буде, да му све у кући и ван куће служи на углед другима како у чистоћи и потпуноме реду: тако и у скромном наменитају куће и односног покућства и скромном, али свагда пристојном, одјевању цијеле му породице.

Прави дакле свештеник треба да у животу свом има у свему и у свачему пред очима својима само божију славу; да се од никога ничему не нада, него на самог Бога да положи своју наду; да је изглед побожности свакоме; да је великодушни посредник за оне, који у тајности и јавности тпе; да је скроман и смирен у спољном животу свом, а унутрашњост, да му је права светиња; да је готов сваког послушати и много што-шта у животу предурати; да о свакоме мисли и свакоме да чини само оно, што је добро; да је вијеран раздваљач онога, што му је повјерено, да је душа и срце онога, што је добро и честито; да је пријатељ мира и слоге, правичан у суђењу, mudar у свјетовању, умјерен у својијем налозима, слободан у својијем подухвезима, строг у своме владању, бодар надзорник и mudar управитељ своје породице и т. д. . . . Ето, такав треба да је у своме животу свештеник, ако жели да његов рад у винограду господњем буде успјешан.

П. П.

Босанска црква за вријеме краљева.

По доказним и страним изворима, пише Монах Генедија.

И ако је црква Босанска у средњем вијеку још и сада тајанствена у епископј историји, опет ме мој позив гони: да коју о њој рекнем да бар zakresавам варнице небил се који јачи дигао, да те варнице у пламен расири, те да се о Босанској цркви за вријеме краљева, већ једном расчисти, као што се расчистило: да је римска црква у Босни, тек код издишући краљева процвјетала и своју пропаганду утемељила.

Оно истина западни историци спомињу римску цркву у Босни одма послје раздјелења римске и источне цркве

још године 1054, ал' кад се узме да су ти историци већином фратри и мисионари, онда не треба се ни трудити да их поблјамо, јер њих поблја њихов фанатизам.

Да је римска црква у XIII. вијеку, поред свих својих религиозних ратова слабо напредовала, види се отуда, што папа *Глигорије IX* у то доба налаже легату своме *Јакову* пренестинском, да постављеног владика босанског са његовог достојанства скине и другог постави, јер је изневјерио римској курији¹⁾. Кад је римска моћна пропаганда чак 1233. го-

¹⁾ Fejer, Dipl. III. 341.

дине овако слабо дјеловала, онда католички прозелитизам у Босни за вријеме банова *Борића* и *Кулина* не можемо ни замислити. Непотпуно су западни историчари римску вјеру у Босни у XI. вјеку документирали, а неки ју чак и идеализирали за вријеме бана *Жељимира* 940. године.

Ја макар да знам: да су Босну још у најстарија времена Срби насељили, макар да знам: да је српски народ у Босни још за вријеме цара *Ираклија* православље примио, опет нећу из тога времена да потегнем стрјелу отровану, па да гађам у трошине пирамиде шовинистичких западних историчара. Ја ћу ево оставити стрјелу и тегиво, па, као што се мени и приличи потегнути књиге старостане из година краљева босанских, а из времена папе *Инокентија III*, па даље до папе *Урбана V*, и до свију Сплетских и Хварских бискупа, мисловара и легата.

Ево почећу од оно доба кад се митрополити у Босни називаху *спискини*, *цркве* *Босанске*, а за то се, баш за то, непријатељи православље и ухватише, па цркву босанску назваше јеретичком, богумилском, а неки се досјетише па ју крстише и римском, јер се ето она сама није православном називала.

Да је Богумилска јерес у Босни највише цвјетала и најенергичније религиозне нападаје одбијала, свиједоче нам толика факта по државним и градеким архивама; само ја додајем: да су многа од тих факта мистичном копреном увијена. Са неких се већ копрена раздерала па провирила лаж, као са извјешћа папског посланика *Каземарског* из године 1203. којим је јавно папи *Инокентију III*: да је и посљедњи епископ православни умро, те предлаже: да се поставе четир нове

бискупије¹⁾. За то извјешће доказано је, да је писано тек у XVI. вијеку, а ко једанпут слаже никад му се не верује. Православниог *пошљедњег* епископа само су фратри познавали.

То Каземарсково извјешће напоменуто сам због тога, што хоћу да обиљежим пасаж, са кога ћу да разбирам о истинитости и оних под копреном докумената, јер бих ја тврдио: да *Босанска црква за вријеме краљева* није била ни јеретичка ни римска, већ **чисто православна**.

Но да та моја тврдња не буде опет енергично комерацирана, трудиху се: да колико толико докажем, и то баш са оним податцима које су западни историци о Босни написали. Потпомагаху се *Миклошићем* „Monum. Serbiea“; Пучићем „Споменицима“ и *Орбинијем* „Il Regno degli Slavi“, те њиховом помоћу и помоћу сачуваних повеља краљева босанских, говорићу о православној цркви за вријеме краљева.

Да не помисли опет ко, да ћу ја писати црквену историју Босанску, морам напријед рећи: да *ћу тек само потакнути писање*, јер се не могу разметати никаким новим пронађеним аргументима, ни метеорима историчним. Ја се ево нећу разметати српским податцима као што се Милош задужбинама пред господом латинском хвалио, јер ја са српским споменицима морам патезати; по опет их се и не стидим, јер ћу баш на њима и да зидам ову моју барикаду о босанској цркви.

Преврћући књиге старостане, дознао сам: да се Богумилска јерес први пут у Босни спомиње године 1190. јер *Вук* краљ *Дукљански* и *Далматински* тузи се папи *Инокентију III* па бана *Кулина* да прима себи јеретике које арибискуп *Сплетски* протерива, и да исте држи као

¹⁾ Rainaldi, T. XIII, 100.

праве Христијане, само за то, што им је порекло из Грчке и што се називају кретјани.

Кад је дакле богумилска јерес тек у другој половини XII вијека у Босну продрла, а дотле је у Босни постојала, као што државна акта доказују, дотле је у Босни постојала на чврстом већ темељу народна самостална црква босанска и вјера босанска, а ту цркву странци називају Богумилском.

Овај провинцијални назив мало је замршен, но опет нам не брка амбиције, јер знамо да је Босна одма послје оцјењена од других српских жупанија, почела специјално култивисати се, па штитећи своју специфичну међусобну религиозну просвјету, чувала се свачијег уплива, па ма тај био и славенски.

Тако оцјењена Босна сачувала се и од источних и западних јеретика, те и цркву међусобно, без великог теолошког знања, развијала, па не мјењајући у њој ни догмате ни обичаје, назвала је својом, Босанском.

Тако названа црква имала је са кољена на кољено, те така остаје и за све вријеме краљева Босанских, све до друге половине XV. вијека.

Тако названа пролазила је она дакле, и кроз оно доба кад Богумили нађоше у Босни склоништа.

Така остаје и у оним годинама кад Босна бјеше у крви огрезла, због религиозних ратова римски првосвештеника.

Позитивно знамо да је Богумилска јеретичка наука била основана на дуалистичним начелима као и катарска. Те двије секте израсте су на једном стаблу. Босанска црква не спомиње, ни у једној сачуваној повељи, да је била богумилска, дуалистична.

Историци су анатемисали чак и неке краљеве босанске као челичне богумиле,

и то оне краљеве који су штитили босанску цркву и вјеру босанску.

Ја ћу гледати да докажем, баш по сачуваним повељама тих краљева јеретика, да су били вјере православне, јер су по истој формалности писане као и повеље српских краљева из Србије.

Као праве Богумиле историја нам је забиљежила краљеве босанске *Твршка* I. 1367—1382.; *Стевана Дабину* 1393—1395.; *Твршка* II. 1405. и *Остоју* 1409. Као богумиле називали су их западни историци сама за то: *што су рођени и умрли у босанској цркви*.

Ми дакле позитивно знамо да је богумилска јерес дуалистичних начела, а ове краљеве, босанска црква, учила је: босанској вјери, са догмама хришћанским, и то овим истим догмама које православна црква у Босни и данас исповједа.

Још у најстарија времена имала је Босна дотицаја са сусједном јој републиком Дубровачком, па се босански краљеви морали републици редовно повластицама трговину обезбеђивати, те се и данас у Дубровачкој библиотеци налазе неколико тих повеља. Те повеље и ако нису бог зна како важне за историју српску, за овај чланак су бриљантне, јер расвјетљају мистицизам који босанску цркву за вријеме краљева, покрива. Те повеље су и за то важне, што се у њима изрично говори о *дједу босанском о старијцима, и крстијанима*, јер краљ *Остоја* праштајући кнезу *Павлу Клешићу* држави увриједу нанесене, вели: *Доказ годје не бихъ обсицко и обсицко право и цркви и истинноу господиноу дједоу цркве босанске.*¹⁾ Историци су потврдили да је дјед цркве босанске био архипастир јеретичке богумилске цркве.

Због тог тврђена ја ћу да изнесем формалности почињања краљевских повеља,

¹⁾ Monumentum. Serbica. 459.

из којих се јасно истиче вјера православно, а које опет спомињу и *дједу* и *стројнике* и *босанску вјеру* и *цркву босанску*.

У тим се повељама спомиње, како је: Бог основао све што видимо и невидимо; како је утврдио насељену и како се стара о њој; како је пун милосрђа у облику човјека сишао на земљу, и падише сушаство човјеческо на небо узнио, и тиме погубише овице дома израјљева повратио, истином пастиру и Господу Богу; говори се о светој Тројци: Оцу Сину и Духу светом; о часном животворећем крсту; о светом Евангелију; о пречистој Богородици; о светим апостолима; призивају се светитељи да молењем својим код Христа Бога посредују за грјешнике; вјерује се у дан суди, у који ће се сваком по заслуги судити; поштују се свете мошти, јер у повељи *бана Тортка* из године 1367. пише: *присегосмо из моћех и из свестих свилхелн казивае се*. Ови догмати и ова заклетва и данас су у православној цркви босанској највеће светиње.

Још у почетку сам напоменуо читаоцима да нисам наишао на никакве нове, до сад непознате податке, о босанској цркви у средњем вијеку, а¹⁾ логично се може закључити, да је поред ових догмата *вјера босанска* и друге догме православне цркве исповједала, као почитовање икона и молитва за мртве.

За брак се зна да је у босанској цркви био канонизован и законит, а тајну крштења спомиње *краљ Остоја* у својем писму дубровачкој републици, позивајући их године 1401. на свечаност крштења новорођеног свога сина²⁾.

Ја због овога нећу порицати да богумилске секте у Босни није било, јер је историчан факт да је богумилска јерес

у Босни цвјетала, и да је продрла у Босну још у XII. вијеку и да су гнатињени као прави Христјани. Богумила је дакле било, само што им црква код владара босански није низад ауторитетична била. Што су их као Христијане и православне сматрали, узрок је што су ти славенски јеретици из сјеверне Македоније преко Србије у Босну долазили, и то баш у оно доба специфичне Босне, кад су босански православљеници најмање богословским високим наукама изучавали се.

Ето ја ни на уму нејимам да тврдим, да Богумила у Босни није било, већ сам само рад да се расчисти већ једном и доказе: да *босанска црква* и *вјера босанска, није била, вјера и црква богумилска*. Ја опет кажем да богумилска јерес у Босни није имала ауторитета као што је *Фарнаши* писао.

Папа *Еагенције* IV. пишући године 1445. легату своме у Босни, *Томи* бискупу Хварскоме, спомиње јеретике босанске како исповједају: да је само *привидно* воплоћење, страдање и ускрс Христов и да примaju *два* првобитна начела, оба равномоћна, а женидбу *одбацују* као вражију посао.

Дакле јеретици који исповједају докетизам и дуализам.

Сад кад успоредимо *Дометијаново* писање у животу светог Саве, о вјероучењу катарском и богумилском, видимо да су босански јеретици Богумили и ако нешто опет различитији.

Богумили, са којима се већ морамо рачувати, спомињу се ето тек у XV. вијеку, јер *Караман* архиепискуп Задарски тврди: да је у Босни била једна црква све до бана *Стевана Котромановића* II. до 1340. године, а од тада спомиње у Босни и римску цркву.³⁾

¹⁾ Споменци 1858. IX.

³⁾ Informacione. Zara 1750.

Та једна црква до бана Стевана зове се *Босанска и вјера Босанска*. Сад кад узмемо да се та црква и у доцније доба од римске разликовала, онда добијамо сјајан резултат: да је и остала босанском, православном, источном црквом, која је свој ауторитет у свима државним епохама за вријеме краљева уживала.

Погрјешно је дакле тврђење да је босанска црква била богумилска, јер босански монаси називају се јеретичким именом, *кретијани*, још године 1203. кад је по Босни тек можда по гдје-који јеретички фанатик, бугарин или грк, довукао се. Папа

(Haeckelhe ce.)

Инокентије не корећи босанске монахе због јереси, протестира само што се називају тим именом, као да су само они *христијани*, а монаси обећаху: да ће се братством називати, а још обећавају: *Et nullum deinceps Manihaeum vel alium haereticum ad abitandum nobiscum recipimus.*¹⁾

Зар није дакле смијешно тврђење западних историчара да су *кретијани Босанске цркве* били Богумили? Та ето ти исти кретијани јеретици, обећавају да се неће мијешати, ни са *Манихејима* ни *другим каким јеретичима*.

Што треба разумијевати под изразом: **спасавајућа вјера**, по смислу светог писма.²⁾

1. Заплетеност појмова о спасењу кроз вјеру; различита значења ријечи вјера.

Кома нијесу познате божанствене ријечи о томе, да нас вјера спасава, да у вјери налазимо оправдање, да кроз вјеру постајемо чеда божја? Но, да ли сви ми схваћамо, што значи ова истина? Да ли ми сви увијемо да је доведемо у склад са другим изрекама светог писма, које се чини људима, који не схваћају, као да потпуно против — рече овој истини, као што су на примјер ријечи апостола Јакова о томе, да се *дјелима оправдава човек, а не само вјером*³⁾. Да, и осим ових ријечи, многи не могу да схвате, како код Бога може имати вриједности моје вјеровање у Њега, које не могу порећи ни бијеси, који су непријатељи Богу, и који Га ненавиде? На против, други хришћани слободно и постојано тврде, као да се не смије човек ни усљавати

у борбу са алим страстима, већ да се удуби само умом у истину вјере: једина вјера да ће га спасти без икаквих негових врлина. И ако је необично оваково суђење, ипак се стара, да нађе за се оправдања у ријечима апостола Јована: *сваки, који вјерује, да Исус јест Христос, од Бога, је рођен*⁴⁾, и: *ни један, који је рођен од Бога, не грјешит*⁵⁾. Како се ова противна мишљења познају на ријечи светог писма, то дражимо за дужност, да кажемо прави смисло божанствених ријечи.

Нестаје са свијем разлике у схваћању, ако се просто узме на ум, да се ријечи: *вјера* и *вјеровати* употребљују у св. писму у разноврсном значењу, и по томе, кад један апостол говори, да се оправдамо вјером без дјела по закону, а други нам кажује од стране истог светог Духа, да нас вјера не може спасти без дјела, то оба проповједника истине не

²⁾ Црковни Висник, бр. 47 и 48.

³⁾ Јак. 2: 24.

⁴⁾ Тејнер: V. m. Slav. T. 1.

⁵⁾ 1. Јов. 5: 1.

⁶⁾ 1. Јов. 5: 18.

противрјече један другоме, не говоре о једном и истом предмету противно, но говоре о различитим предметима, — један под ријечју вјера разумијева једно, а други друго.

Тако, *прво*, ријеч вјера значи кадгод просто вјеровати коме, на примјер у ријечима: *тада ако вам ко рече: ево овдје је Христос или ондје, не вјерујте*¹⁾, т. ј. не удајте се у његово казивање. Разумије се, да така вјера не може се назвати *спасавајућом*, јер предмет њезин пијесу само религиозне истине, већ и сваке друге. *Друго*, ријечју *вјера* означава се *хришћанско уздање*, тако се вели, да је апостол погледао на хромога, *видјевши га да вјерује, да ће оздравити*²⁾. *Треће*, назива се вјером живљење у врлинама и послушности Богу, као, што је изобличавао Господ Фарисеје, што су оставили, *што је најчистеженије у закону: правду, милост и вјеру*³⁾ или као што се у апостолским дјелима приповиједа, како су се *цркве утврђивале у вјери*⁴⁾. *Четврто*, под вјером се не разумије свагда наше душевно расположење, него сами садржај истина, које је Бог открио, као што пише апостол Јуда брат Господњи: *љубезни називајте се својом светом вјером, и молит се Богу духом светињом, и сами себе држите у љубави Божијој*⁵⁾. Најпошље, *нешто*, под вјером се разумије, кад је човјек кроз проникнут јеванђеоским истинама и љубављу ка Господу Исусу Христу; у томе смислу назива се први мученик и архиђакон Стефан, човјеком *напуњеним вјером*⁶⁾.

Ето како се у разном смислу употребљује ријеч вјера у св. библији. Је ли паметно, што разне партаје, које су се оцијепиле од црквеног јединства, које је

предао Бог у покварен ум, да чине што не ваља,¹⁾ што сви ти оступници од благодати толико *заблудјете у својјем мислима*,²⁾ што су са свијем збркали сва та значења спасоносне ријечи, и што са потпуним неразумијевањем ствари тврде, да се тобоже из библије види, да је ради душевног спасења са свијем довољно, увјерен бити, да је Христос син божи? У осталом не треба да их коримо, браћо! Кад би ми сами у себи имали спасавајућу вјеру, а не вјеру мртву, кад би је ми показивали тако јавно, као стари римски Хришћани, којима је свети апостол Павла писао, да се вјера њихова гласи по свему свијету,³⁾ то најпошље, ко би пожеллио да бјежи од нас и да тражи нове вјере? Бјежали би само јавни алочинци, пуке лаже и прељубочинци, слични онима, који се противише апостолима. Но ми видимо, да се сад дијеле од цркве људи доброг срца, само ушљед прототе и незнања. У томе смо сви ми кривци, браћо, који не живимо правијем животом по вјери, и који шта више не ћемо, да заронимо у прави смисао божанственога откривења, како би повратили заблудјеле на прави пут. Тако је и односно питања о спасењу, вјером или дјелима. Ми знамо, да се ријеч вјера у библији узима у разном смислу, да је вјера мртва без дјела, али што управо треба разумијевати под вјером, кроз коју се ми спасавамо благодаћу као даром божјим, како треба да се јавља у срцу човјечијем, чим показује своје присуство у човјеку, и до каквијег га пошљедица води, — о том ми расипујемо врло ријетко, и називајући се носiocима вјере, на срамоту нашу не знамо, што се у библији разумијева под вјером, која спасава и правда човјека.

¹⁾ Мат. 24: 23.

²⁾ Дј. ап. 14: 9.

³⁾ Мат. 23: 23.

⁴⁾ Гал. 16: 5.

⁵⁾ Ст. 20.

⁶⁾ Дј. ап. 6: 5.

¹⁾ Рим. 1: 28.

²⁾ Рим. 1: 21.

³⁾ 1: 8.

Нова година.

И опет нам прође годиница стара,
И ево нам *нове* да нас надох вара:
Да нам срећу носе; да ће бити боља;
Да ће нам нестати старијех невоља . . .
А ми смо је свуда поздравили младу —
Правнемо параду.

Ал' док зима прође, па прошвјета цвјеће,
Док зеленим лишћем окити дрвеће,
У гору ће онда и година заћи,
Па ко се *устурди* тај ће је и паћи;
Том ће испунити 'нако раздрагана —
Своја обећања.

А ко буде чек о срећу на дивану
Тај ће опет рећи: „Дођија писану!
Ова бјеше гора још од оне лане;

Та како ће људи да се хљебом хране“!?
Ал' година даје оном ко је служи —
И ко је не ружи.

С' годином се овом ја одавно знадем;
Ја све ђене тајне у џепу имадем.
Иадијца писам, пећу је прогасте
Како воле *д'јене* баш да упрогасте . . .
Она само даје оном ко је служи —
И ко је не ружи.

Па тек казвe муње и громове вуче,
Да покара ове што на *Бога* буче;
Што свечане дане проведе у *спираду*
А у цркви Богу молитве не даду . . .
— Е таке ће људе сагорјети живе
Да Бога не криве . . .

Монах ГенADIЈА.

Србадији.

При отварању нове српско-православне школе у Воведенском манастиру Гомионици.

Србадию моја, моје очи мило!
Данас су ме више са срећом опиле,
Па све мислим да сам у небесном рају,
А анђели сами да ми гусле дају:
Да опјевам ову славу Србинову,
Уданицу нашу, нашу школу нову.

* * *

Пет вјекова бјесмо у ропству, у тами,
Па учисмо школу међусобно сами,
Од давнина наши што су знали стари —
Учисмо се махати у руци с' ханџари;
Научисмо само: како треба мрјети
Кад нам душман кивни на вјеру попрјети.

* * *

А кад сијну зрачак слободе у тами,
Одбацимо ханџар од себе и сами,
Па гласасмо небо слободно над нама.
Ох! Ал' бјесмо еђепи, не имасмо вида!
Да нијош шта се у слободи зна,
Како туђе знање све од нас заграда!

* * *

Одијеше нам пјесме од Косова славног;
Одијеше нам приче од времена давног,
Од зажаде сузне тековине наше —

Па те српске сузе за новац продаше!!
А ми не знадосмо ни књиге ни слова,
Да скријемо благо, то, наших ђедова! . . .

* * *

А сад ево школе узданице наше,
Ево будне страже од које се плаше!
Где Српчићи мали са књигом у руци,
Са анџаром анања, од кога ће звучи,
Зависнути звеском, Боеном у будуће —
Кад нам почну трти наше ускренуће!

* * *

Ускренуће наше на просвјетном гробљу!
Ти српчићи пеће живјети у робљу!
Школа ће их, браћо, дати снаге, моћи, —
Та књигом се може највише позоћи!
По књизи се данас сви народи цјене,
Па ко не зна књиге, тај народност смјене.

* * *

А где српске школе, једне школе више!
Где зеленим бора што српски мирише!!!
Мирише је своје разирило гране:
Да прикупи Срчад себи са све стране,
Множиром да их напоји, нахрани,
Оживи их живот већ скоро сирхани . . .

* * *

Та где српске школе вјери на бранику!
А имену српском на вјечиту дјуку!!
Где стражаре будне на жару од знања!

Да Србину чува пјесме и предања!!!
Очи које драге, Србадијо мила,
Данас ме је срећа радошћу опила!

Монах Генадије.

Поздрав српском свештенству.

На 1891. годину.

Учитељи српске цркве,
Добротвори рода мог',
Сљедбеници светог Саве,
Вас изабра Творац-Бог.

*

Постави вас на првенство,
Да учите народ свој;
Е, да би тад веселије
Разл'јего се српски пој . . .

*

Земља српска вас поштује,
Ви ете вође роду свом;
Гдје рјечете . . . Ми смо спреми.
Слава роду српшеском!

*

С' часним крестом и путиром
Готови смо одмах тад' . . .
Сложно на рад приступити,
Нек с' испуни српски над.

*

Устреба ли жића — ево . . .
Не жалимо ништа ми —
Род и вјеру љубит треба.
То смо дужни вршит сви . . .

*

Учите нас светом вјером
Покажи нам српски сјај . . .
Камо? . . . „Гдје је српска слава? . . .
То је српски прави рај . . .

*

У црквама зацјевајте,
Духовите пјесме све; —
За род, вјеру и за име,
Треба зато сваг да мре . . . !

*

Нек се свагда „српска слава“
Свуд по земљи на вјек зна.
Коже „слова“ није мила,
Тота биће вјечан срам.

*

Хватимо се сви у коло,
Будућности рода свог; —
„Љубимо се! . . . рад ће прави
Благословит озго Бог . . .

Призте искрен српски поздрав
Из дубине срца мог;
Буд'те вође — праве вође . . .
Српског рода прекилог! . . .

Фоча 1890. год.

Родољуб.

Духовник.

Посвећено митроносном Србину Ђорђи Николајевићу.

Белија ниска, малена стоји,
Крај манастира године броји . . .
Од Некаваћа порекло памти,
Којих се име од давна злати.
А на све стране горје се шире,
Красотом неком пријатно мире.
Раваница уска манастир кружи,
У ком' се молитва од давна служи.

У хелији ниској духовник сједи,
Књиге претура и у њих гледи.
По кад-кад стане и уздах пусти
И са уздахом нешто наустити
— „Шта ли је? Боже! за чим уздише“? . . .
Престане . . . тада сузу убрише.
Лицем му бл'једо, а власи б'јеле,
Очи му прве . . . ал' невеселе!

Нешто га мори, с' удахом само, —
 Изуети — гласно: „*ах рано, рано!*“!
 За тим се чује тик бројаница,
 — Све више и више купање срца.
 Самац у Ђелији — никога нема.
 Како који часак, смрти се спрема,
 „Господи Боже! Смиљуј се на ме“ . . .
 Ничице пада . . . Ти саслушај ме:
 „Ја сам духовник и слуга твоја,
 У твојој руци, душа је моја.
 Од давна овдје, код манастира
 Десница твоја мене благосиља;
 Па и даље Боже! благослови мене,
 Старачко моје олакшај ми бреме.
 Нека се из овог ерпског манастира
 Раз'лази мирис небесног мира . . .
 Нека се Србин Таби Творче моли,
 А вјера нек му народност соколи.
 Нек у задужбини старих Немањина,
 На в'јеки гори небесна свијећа,
 Која 'по Србе из таме мрака —
 Води свјетлости сунчаних зрака . . .
 Србин сам и ја — за српство моје —
 Не жалим старачко тијело моје . . .
 Па ти молитву опет приносим,
 И име твоје пред св'јетом узносим.
 На концу жића — старачког мога
 „*Отапусти миром слугу твојега!*“
 Пошљедне р'јечи тихо изути,
 Па се на одар лагано спусти.
 Поглед му стаде, не чу се више
 Само при концу душа издише,
 А анђел мира крај одра стаде
 И душа старчева испуни с' правде.
 Свијећу пали, виш главе му меће
 И из Ђелије лагано с' креће.
 У том га неста, ја се ту нађох
 Те покрај одра старчевог стадох.
 Цјеливах т'јело из оданости
 И плачно рекох: „*Бог да га прости!*“!

На једном гласи и звона звона
 Огласише смрт старца узорна,
 Народ побожан са свију страна,
 Долазе манастиру у гомилама.
 Да задњу почаст — вјечиту хвалу,
 Одају оцу . . . вјерском' чувару.
 Да се зајуну на гробу једном
 Срдачном својом — Србинском жељом:
 „*Да ће на свагда Срби се звати,
 И да ће свакоме на отпор стати*“ . . .
 Опијело с' чита, а пјевци поје
 Умилне вјесме и славопоје.
 Молитва права — тамијан мпри
 По манастиру у вис се шири . . .
 „*Вјечнаја памјат!*“ — последне р'јечи
 По свом манастиру жалосно јечи . . . !

*

По гробу „*миро*“ од разицјех трава
 Вишњему Творцу на в'јеки слава!
 Он је почетак свакоме створу.
 Свуда се слави на суву и мору . . .

* * *

Духовник мирно у гробу спава,
 А зелен-трава по њему с' ваља,
 Кад сунце гране, гробак се сјаја,
 У коме почива духовник стари,
 Споменик алатни виш' гроба стоји,
 Који у Србу три наде гоји.
 Те кад се сјети прошлости давне
 Тада му срце у груд'ма застане.
 А ватне везен — на гробу старца,
 Што му урезаше србинска срца:
 „*Овдје у гробу — духовник лежи,
 Који бијаше угодник Божији,
 Ту мирно спаје, а душа света
 У дворе Вишњег — Бога овијеша*“ . . .
 Па гледа синке народа свога,
 За „Србе“ моли Свемоћног Бога . . .
 Фоча, на дан св. еванђ. Матеја 1890. год.

Родољуб.

Црква (сада цамија) и гроб св. великомученика Димитрија
 у Солуну.

(Из путнијех биљезака од 1882. год.)

Дошавши мисијом у Цариград 1882. год.,
 походио сам тада и Свету атонску гору и у
 њој ерпски Хиландар. Ко би жељео опширније
 знати, какав је Хиландар, нека прочита моно-

графију о њему писца ових редака у „Глас-
 нику“ 56, ерпског ученог друштва. —

Како је требало да се опет вратим из Свете
 горе у Цариград и довршим посао за који сам

био дошао, морао сам отићи у Солун, јер тада не свраћаше под Свету гору ни један параброд у повратку из Солуна у Цариград.

Прицејивши у Солун, најкивље ме привукоше у њему: негдашња православна црква и гроб св. великомученика Димитрија; црква, која је пресобраћена у цамију још овда, кад су Турци освојили Солун. Рекосе ми: да код ње настава један дервиш, који по наслѣдству од својих предака има право утврђено царским ферманом, да чува кључ од те цамије и прима приход с гроба св. Димитрија. Дошав пред цамију, нађох врата затворена; али спазах, како се дервишки „булај“ промакла кроз прозор из куће, која је спрочу цамије. Дервиш дочра с кључем у руци, запитавши ме врло уљудно: „желите ли ући унутра, да видите цамију негдашњу цркву, и гроб великога хришћанског свеца Димитрија!“ —

Одговорих му: „управо сам тога ради дошао овдје.“ —

Ушав унутра, разгледао сам с највећом пажњом све што је вриједно да се види.

Црква је (цамија) издигнута неколико ступња над површином; врло је дуга и сразмјерно широка без кубета, којих није никад било на њој; у облику је Нојева ковчега и стилу: маслике. Олтар је издигнут три ступња над појестом. Од западнијех врата до олтара су по два реда мермернијех стубова паралелно с обје стране. У првом су реду мањи; у другом по триједи већи; има их 164. Међу њима су 14 много већи од других, који су сазидани, јер на њима стоји највећа тежина сводова. Између стубова I и II реда и крајњег црвеног зида: свод је изнад њих од западнијех врата до олтара. На тијем су сводовима с обје стране: галерије, гдје су жене стајале за вријеме литургије. Ти су стубови, изузимајући 14 зиданијех, од црвеног мермера; само су 4 пред олтаром од црвеног. Онома та зону: „сумаи.“

Сјуда по цркви (цамији) виде се надгробне плоче од бијелог мермера равне с појестом; на неким стоје још и сада рељефно изрезани крстови и други знаци. Дервиш ме доведе на једну гробницу под архадом с десне стране, гдје су три плоче једна до друге од бијелог мермера, и на њима пупчасто изрезани крстови, говорећи: „ово су гробови: Спандона, његове жене и његове кћери. Он је био у оној земљи велики човек. Много је добра чинио; за то је овдје покресан.“

На дну цамије стоји један гроб високо у зиду с лијеве стране у правцу стубова с натписом старогрчким, који без стуба не могах преписати. Ну, тај је натпис давно штампан међу грчким старинама. Дервиш ми рече: „ово је гроб Аглаи; онај кој је Лукас Пандонис, ктитори цркве.“

Велика је црква окречена. На мјестима, гдје је крчч отпао са зида, види се живопис. Дервиш прича, како су цркви велика и мала биле живописане, говорећи: „маи закон не допушта такве образе по зидовима у цамији; за то су окречени.“ —

Кад ли ће опет пропојати у њој света хришћанска литургија? —

Гдје сте потомци: великога Душана, храброга Обилића, мале Шпарте и великога Леониде? —

* * *

Гроб је св. великомученика Димитрија у цркви, која је при дну велике цркви с лијеве стране. Улазак у њу доста мрачан. Насред цркве стоји надгробна плоча од бијелог мермера; на њој рељефно изрезан крст; а под њом у дубини гробница св. великомученика Димитрија. Над гробом висе једно кандило, које, по Дервишеву тврђењу, гори и дан и ноћ: „моја је света дукност, вели Дервиш, да ућем свако јутро и вече у ово свето мјесто: да улијем уља у кандило; промијеним жижак, и запалим; да се никад не тули.“

При дну плоче наслане су воштане, жуће свијеће различите величине и тежине; од свијећа једно појесмо памучнога копча. Дервиш одмах без питања запали двије велике свијеће, говорећи: „помолисте се Богу овдје на гробу овога Божијег свеца, који је цјелокупан у мермерној гробници под овом плочом дубоко у земљи. Ко се овдје мали Богу, мени је драг, јер је ово велики светица.“

Ја се, зачета, емјерно прекрстних неколико пута; побожно очитах тропар светог великомученика Димитрија, и метанисах пред гробом. За тијем положих на тас за свијеће. —

У зиду више гроба види се полукругао камен од прног мермера без икаквог натписа. Дервиш ми на питање не знаде ништа казати о томе полукругаоном камену. Између спољашњег зида и унутрашњег свода има један цри прозор у порушеном стању. Дервиш не сачекав које

питање, рече: „*кроз тај је прозор убодем копљем св. Димитрије, кад су га овдје мучили.*“

Под гробном плочом види се на сриједи са стране: руница и унутра суха црна земља. Сагнув се, да боље разгледам, Дервиш врло озбиљно навати: „*узмите од те земље, понесите, нека вам се пабе; ова је земља свта. Шта му драго да вас заболи унутра, метните мало од ње у чашу воде, попијте; одмаха ће вам проћи.* Многи од свијест вјера докоде, и узимају од ове земље, којом се, *Божјем помоћу и овога свта, помажу.*“ —

Занета, узех једне прегршти, и понесох, као спомен, с гроба св. Димитрија.

Дервиш са свијем чичеронски: „*видите ли овај памук? — жена, која с милом раба, чим се опаше овим концем, без муке роди. Ја знам много жена: хришћанака, туркиња и од других закона, које су се овим памуком ослободиле од тешкога раба.*“ —

Видећи Дервиш, да ја не хитам, да узем од тога памука, као што узех од земље, рече:

„*чини ми се, да сумњате у ово, што вам испричах о памку.*“ —

Одговорих му: „Ја сам, поштовани чувару гроба овога великог свта, драговољно саслушао све што сте ми причали, и за то вам лијепо захваљујем. Ко е тако м вјером и поштовањем чува гроб св. великомученика Димитрија, и он ће њега од зла чувати, и добро ће му бити на другом свијету. Али ја немам ни жене ни дјете; те ми тај памук не треба. Да га узем и без потребе носим, могао бих га гдје нехотично заборавити, и тако се огријешити.“ —

Дервиш очевидно задовољан, подиже десну руку на чело, и рече: „*добро мисли.*“ —

За тијем ме допрати до врата, и ја му на растаку пружих добре руке.

Кад погледа у руку — весело потрча за мном вичући: *узур — аллах! узур — аллах!* —

Београд 1890. год.

Н. Дучић,
архимаандрит.

Писмо рмањских калуђера из прошлога вијека.

Саопштно Димитрије Руvaraц.

Знајући, од какве су историчне вриједности стара писма, и како се не ријетко из најобичнијег писма може да сазна нешто што је вриједно знати, држао сам за нужно објелоданити у овом листу једно писмо Рмањских калуђера, писато у манастиру Рмњу (Хрмњу) 20. децембра 1780., тадашњем горњокарловачком владници Петру Петровићу.

И ако је о манастиру Рмњу до сада писано и у Чапловићевом дјелу Slavonien II. 19., у коме је назван Chermlja, Szermil; у Фрасовој „Topographie der Karlstadter Militär-Grenze“ 41. 164, у којој је назван Ergmain; у „Матици“ за 1867. 806. 830., у „Српском колу“ за 1882. бр. 1., у „Шематизмима православне митрополије и Архиепископске Дабро-босанске“, гдје је назван Ермањ; у „Годишњаци Николе Чупића“

II. 259., гдје је назван Рмањ; у „Старинару српског археолошког друштва у Београду“, 1889. књ. I. 6., гдје је назван Рмањ: о манастиру Рмњу, Chermlja, Szermil-у, Ergmain-у, Ермању, или као што се у „Гласнику“ VI. 82. назива Зерње, у „Гласу Истине“ за 1885. бр. 6. Ирмље, Хрмља, у „Истини“ за 1888. 297. Хрмља, у опису „манастира Ленавине“ од В. Крсаића Арми, Армија 78, а на страни 19. Рмања (манастира Рмања), у „Бетопису“ за 1880. књ. 123. III. Чрмље, а у „Славјанским извјестија“ за 1890. бр. 16. Чермљиа, и Ваничековој, Specialgeschichte der Militär-grenze“ I. 77. Sermil, не зна се ипак ништа поуздано, ко га је и кад сазидио.

Како се и у Шематизму „Дабро-босанске митрополије“ наводи, да је Ермањ добио име од Хермана Цељског (Цили),

које га породица све до 1445. своја имала и посједе са обе стране Уне имала, а пошто је у чланку „Нешто о Босни Дабарској и Дабро Босанској епископији и о српским манастирима у Босни“, Годишница II. 245. доказано, да угарски краљ Жигмунд, заваладавши Босном 1408, није један дио Босне дао Херману грофу Цилеком, као бану Хрватске и Славоније, као што су Енгл, Феслер, Гебхарди и Шимек тврдили, позивајући се погрешно на Крчелића, те по томе ни Рмањ (Ермањ) није могао добити име од Хермана Цилеког, требало би бар у „Шематизму“ поменути навод измјенити и исправити.

У поменутој Фрасофј топографији наводи се, како је Рмањ 1788. од Турака са свим разрушен и како су се калуђери разбјегли по осталим манастирима. Последица глуман рече да се је звао Василије Черноберња (164).

Да нам није дошло до руке писмо Рмањских калуђера, које овдје у цјелости наводимо, не би знали, да се он није звао Черноберња, но Чернобња, и да је он 1780. био јеромонах.

Исто је писмо писано на 8 година прије коначног разорења и опустошења манастира.

Да га је владика Петар Петровић дао и могао дати некакву привилегију, ко би то могао знати! Можда би на то питање могли добити одговора од г. Мана Грбића, који је претурно плашчанску архину.

Само писмо гласи овако:

„Високопреосвјашченејши и словеснејши Г. г. епископ, Нами же благодјетељу и Архимастирују все милостиви.

Все покорнејше припадајушче и умиљно молимо цјелујући вашу свјатују десницу, да би се на милост преклонили, нашој худости, који се находимо у свјатој оби-

тели свјатаго Николаја в мјестје Хрмање под власти и работом агаријанском.

Сего ради нас крајинаја нужда принуђава, ваше преосвјашченство најпокорније молимо, да се смилујете сврху нас веома оскорбљених: Будући да је наш старац глуман Теофил Бороинин от овога свјета преставио се минуваго Септемврија, који при смрти нами велику скорб приказа да наша монастирска слобода илити рећи *превеличије* от цара напиеате и нами вручене, и нашему манастиру како ћемо се без повређења владати, ову споменућу слободу наш старац при смрти каза, да је дао на оставу и сохраниење покојному г. епископу Данилу (т. ј. Јакшићу) за коју ипак најпопозније молимо, и ување имамо, да ћете В. П. поради Бога и своје душе на помоћи нами бити, такова писма поискати, које никоме од потребе није, и то разумјети можемо да су негова писма и по Карловцу пошена што ми сиromиси невозможни достигнути, обаче надјејемо се вашом милости таково получити, а за вјечни помен, а нашом јакости себе и обечавамо ваш труд у прилици по възможности повратити.

Ангели милост Воззја и вашем Преосвјашченства таково нами добро и веселије обрјели и нас возвеселили, удостоите се јавити до пона Саве Ангине на Поинни, тако бисмо ми у Пашки дошли. При сем увајући се и нашу сватују десницу цјелујући и нас оскорбљених у високу милостију препоручајући и остајемо нашег преосвјашченства.

В манастирје Хрмању, Декемврија 20. 1780. всепокорнејши служители и богомолци

смирени игумен

Нил Бубаловић,

Василије Чернобња,

јермонах и сви прочи у свјатој обители.

(М. п.)

(Ово је писмо писано старим правописом)

Стављени печат на овом писму, са свим је онакав исти, као што је нацртан у „Старинару српског археолошког друштва“ у Београду, 1889. књ. 1.

Село Попино, што се у овом писму наводи, лежи у личком протопопијату и по Шематизму горњокарловачке епархије за 1883. био је у њему парох Милош Личина.

Цариградска патријаршија, Македонско питање и Бугарске владике.

Цариград, 10. новембра 1890.

Македонско питање данас занима не само порту и источне народе, него и цијелу Европу. Највише пак занима Србе, Грке и Бугаре, који лијепу земљу Македонију траже за себе. На истоку је велика несигурност, а то по највише долази из Македоније, гдје се Бугари све више утврђују.

У последње вријеме Бугари су јако отеклици на македонском питању, а то тиме: *што су бугарске владике постављене у Македонију.*

Порта је пристава, да се сад испуни оно, што се обећавало, кад се бугарски ексархат установио. Порта је пак за то сад пристава на бугарске захтеве, да *уводи онима који су подупирали бугарске жеље.*

Постављање бугарских владика јако је убунило српски народ; који никад неће напустити своје право, да задобије срце Душанове царевине.

Но осим српскога народа још се неко подигао против Бугара и против Турске, која је захтевала Бугарске примила и усвојила.

То је цариградска патријаршија.

Покрет цариградске патријаршије особито је значајан, јер тога до сад није било, пошто је васеленски патријарх рјетко и устајао против оних, који су му његово право кршили. Али у овом питању цариградска патријаршија се особито држала. Она је истина бранила право цариградске патријаршије на црквену јурисдикцију у Македонији и природно право грчког народа на један дио у Македонији, али тиме што је устава против Бугара, кад ови отимају, што је туђе — баш тиме користи и српском народу, који ће се лако у Македонији погодити с Грцима, само кад се сузбију Бугари.

Како се мислило бранила цариградска патријаршија — то још није познато читалачком свијету, јер акта о томе нису излазила на јавност. Цариградски патријарх поднео је оставку, забрањено је од духовне власти служити у црквама — а о свему томе се само мало зна.

I.

Протест и оставка Васионског Цариградског Патријарха Дионисија V.

Његовој висости, предсједнику Министарства!

Надао сам се, да ћу послје усених којих достављања и мог патријаршеског од 22. јуна т. г. Такрира, у ком набрајајући безаконог мјешање у проноуцијалном питању, којег се (министарство) тако јавно дрзнуло на уштрб неповредимих права цркве моје, доказивао сам са великом жалашћу парализирање реда у нашој цркви, — надао сам се, велим, да ћу изазвати изнитивање и поправку оваког безаконог движења; надао сам се, да ће Ваше званично дате рјечи: „да ћете послати патријаршији писмени одговор на мој Такбир,“ којим одговором држао сам, да ће Висока влада, и овај пут увиђајући неизбјежну нужду и потребу вјечних права православне цркве, дати им нову потврду, услијед које би настала тишина у цркви; надао сам се, да ће послје моје тврдње: „да је давање берата Архиепископима *шизматичне* бугарске Ексархије сасвим нешто протурелигиозно, које самртно вреба цјелокупно православље,“ Висока влада увидити и сама, да је на тај начин немогућ опстанак православне цркве у отоманској држави, и да нити ја нити други ко може узети на себе оваку огромну одговорност према свима осталим призвама, што би имало непредвиђених, али замашних посљедица. Услијед свега тога, дакле, држао сам, да ћу убједити високу владу, да не стреми даље; надао сам се, да ће се мој глас

као глас повјерене ми цркве услишити и то на добро и високе владе и моје цркве.

Али на жалост! не само што нисте ми послали обећани писмени одговор, него сте додали још већа безакоња, која потврђују ријечи ваше: „да бисте искоренили превјечна моје цркве права“ — и противу толико важних и од свију славних султана бератима и ферманима потврђених привилегија најмудријег и најоштроумнијег политичара, оног великог завојеватеља *Мухамеда II*, који је изриком тадашњем патријарху написао и дао, говорећи: *Уживај у миру све привилегије, који су твоји предшественици уживали и т. д.* — противу *званично* дате ријечи Високе владе цјелој Европи устима Министра Решид паше, који је 26. Маја 1853. год. званично објавио цјелој Европи: „да сама част Високе порте захтјева, да она штити и брани, и у садашњости и у будућности, против сваке увријде и нападовања од свију Султана подарена права и привилегије у православној цркви;“ још и преко у политичкој способности чувеног Министра Али-паше, који је тврдио писмено пред цјелом Европом: „да цариградска патријаршија централизира у себи цјелину грађанских и религиозних права тако, да може човјек заиста казати: да осим подаништва православних Хришћана у отоманској држави управљају се, суде се и уређују се више од хришћанске, него ли од муслиманске Владе,“ и то је рекао и писао поменути министар Али-паша баш онда, када се оно бијаше заузео, да одбије одговарање руске Владе која је пред цјелој Европом тврдила у мјесецу Мају 1854. год. да се отоманска влада непосредно мјеша у унутрашње ствари православне цркве, вређајући њене установе, под наговором реформе, и т. д.; — противу, велим, самих божанствених правила и установа православне цркве, које сад Висока Влада као да замјењује с другим својим законом, шаље у Епархије, које имају своје каноничне Архиепископе, друге владике и то припадајуће бугарској шизматичној Ексархији називајући их у својим бератима оним именима, као што назива наше православне владике; будући Висока влада каже: да је наклонена својим православним поданицима, и да је досљедна у свима од толико вјекова пред цјелим свјетом датих поштених ријечи о правима православне цркве, која права саопштавају непромјениви склоп моје цркве, те када би усљед тога

требао да Висока порта одбије сваки незаконити напад од стране Бугара, који у опасност ставља моју цркву.

Будући, Ваша Висост, да се наша црквена права, без којих као што мало пре рекох, опстајак православне цркве не има мјеста у отоманској држави, и данас још систематично гале;

Будући издањем царских берата епископима бугарске Ексархије, без да се разликују у њима као шизматици од православних Архиепископа, само се православље смртно вређа;

Будући, ма да сам више пута и усмено и писмено достављао велику важност ових догађаја и њихове опасне посљедице, којих превелику одговорност не могу даље да носим на себи, нисам послушао;

Тога ради, дакле, ограђујући се противу онога, што је узрок оваког жалосног стања моје цркве, полажем оставку на Васионски Престол, коју сам оставку поднио дијема корпорацијама, т. ј. Светом Синоду и смјешаном Савјету, и само јављам о томе Вашој Висости, задржавајући себи право, да се оправдам за то пред цјелим православљем.

23. Јулија 1890.

Дионисије с. р.

II.

Писмо смјешаног Савета и Светог Синода Министру предсједнику о патријарховој оставци.

Његовој висости, предсједнику Министарства.

Ваша Висост!

Са највећом жалости достављамо Вашој Висости, да је Његова божанственија Веселост, Васионски Патријарх Дионисије V. положио данас дијема корпорацијама, т. ј. Светом Синоду и смјешаном Савјету своју оставку на Васионски Патријаршески престол, у којој набраја и разлоге оставке, рекав, да ће то све и Високој Влади послати. Будући, пак, узроци, који су изазивали ову оставку Његове Веселости, нису од оних, које предвиђају свети црквени канони и народни устави, који једино могу изазвати и наложити оставку Патријарху, нити пак посљедица какве неусугласице између Патријарха и Св. Синода или смјешаног народног Савјета, него на против од неумјесног држања Високе царске владе према привидијалном питању усљед берата бугарских владика, као што је то и у

самој оставци Патријарховој разложено: да је једини узрок ово питање, које је приморало Његову Високост, да даде своју оставку, које разлоге признајемо и ми, да су умјесни, те за то није нам никако могуће, да примимо такову оставку нашега патријарха, него на против молимо Високу царску владу, да и она неприими ту оставку, него да одузме узроке, који су је изазивали, повраћајући на тај начин мир и тишину православној цркви, и да нежели, да је примора на крајње парализирање.

23. Јула 1890.

(Сљеде потписи чланова Светога Синода и чланова смјешаног народног Савјета).

III.

Разговор праслијског Митрополита Германа са великим везирем.

Васелепски Патријарх Дионисије дао је своју оставку 23. Јулија т. г. у понедељак а у четвртак 26. Јулија позвао га је велики Везир себи на договор; но патријарх нехтеде му отићи. Ни на опетовну молбу министрову нехтеде му патријарх отићи, него мјесто себе посла праслијског Митрополита Германа, који се разговарао са В. Везиром читав сат и по. Овај разговор православног јерарха са министром продејанством био је врло жесток и буран. Велики Везир се више пута распао услед одважних ријечи православног јерарха, који је категорички обједио Високу порту, да је драгула увлачити се и мешати у догме хришћанске вјере. Упорно је В. везир одбијао овај приговор Праслијског Митрополита да се т. ј. Царска влада мјеша у Хришћанске догме; али је Герман остао неосборим у тој својој тешкој категорији противу Високе порте. Везир се онда позва на један пријавни случај; каже: да су и прије руско-турског рата биле одређене бугарске владике, а за то није никако протестирао Патријаршија. Јуначки се на то Герман одхрао Великом Везиру, и порицао основаност његовог твђења те га упутно на архиве Високе порте, додавши, да ни ферман од 1870. год. недоумита издавање тих садашњих бераца бугарских владикама. Доказано је даље Герман В. Везиру, да ни сами споменути ферман нема никаква разлога ни важности последице оног великог противу Бугара Синода од 1872. „Само ако се Бугарима наложи промјена свештеничког одјела и изазове их Висока порта неправославнима,

може патријаршија признати бугарску цркву. Везир на то одговори суво, да је црква Прада за берате издата, и да ће се она додјелити бугарским владикама; јербо све европске силе приписују Високу Порту на то, понајвише пак Русија, и да ће бугарске владике одјакмо различиту пошву посити, само се неће они прогласити за неправославне.

Праслијски Митрополит озбиљно погледа Великом Везира и рече: „Господару, могуће да не само те силе, које си напоменуо, траже тако што, него и цјела Европа; ал ти ја кажем, да православље ва то непристаје, па неће ни бити“.

А шта Ви можете учинити? рече Велики Везир.

„Позваћемо се на међународне уговоре одговори му Герман достојанствено; особито пак на париски и берлински уговор; позваћемо се даље и на рукопомоћ свију на свијету православних народа и независних цркава, *праслијућка уједино преу православноу цркву константинополску, као у стању гонени од османлике владе*“.

Везир се на то позмарије.

А шта се ви мјешате у међународне уговоре, и каква Ви имате посла с њима?

Ево каква посла имамо, рече Герман. Ви, Господару, да бисте снашли државу своју од туђега утицаја, позмјешалисте 1856. г. у Париском, а после и у берлинском уговору и Патријаршију, сљедователно и ми можемо и дужни смо, кад нас гоните, да се мјешамо са тим међународним уговорима.

А које ћете цркве, рече Везир, позвати у помоћ?

Грчку, господару, Руску, Српску, Румунску. Много је још оштро говорено услед тога са обје стране, и на посљетку разиђоше се при отвореној тврдњи Праслијског Митрополита, који рече Великом Везиру:

Господару, ти си видио она заијана арапа на цркви. На њима су висила четири патријарха, па мислир висло на њима и садашњи патријарх и ја с њим; али, Господару, отворено ти кажем, да Патријаршија неће ни пошто трпјети никакво мјешање Високе порте у ствари православне цркве.

* * *
Овоже не треба коментара. Из ових аката види се јасно, како цариградска столица мушких и одважних брани своја права према *историјанској вјери*.

Прво пастиреко писмо православног епископа далматинско-истријског.

НИКОДИМ,

по божјој милости православног епископ далматинско-истријски, пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје, мир и благослов од всемогућег и благога Бога.

Настојањем позваних чињеница, доброта и милост Његовог Величанства нашег витешког Господара, Цара и Краља, поставила ме за поглавницу православне далматинско-истријске епархије, а свети синод буковинско-далматинске митрополије саопштио ми је благодат архијерејства, и тијем ми повјерио врховну духовну управу овом епархијом, да пречасни клир руководи у вршењу свештеничке његове службе и да вјерни народ упорављам на пут спасења и да га учин свесну, што је добро и поштено.

Велика је и тешка архијерејска служба; велика је и страшна одговорност са њом скопчана. Као многогодишњи учитељ у задарској богословији, ја сам имао прилике, да дубоко и свестрано проучим ту службу, да схватим узвишеност и тежину њезину, а уједно и одговорност, која лежи пред Богом и пред људима на ономе, који прима на себе ту службу. Кад се почело говорити о могућности, да се мени повјери та служба у овој епархији, ја сам стрепио размисљајући, да ли би ја кадар био достојно засјести на архијерејски пријестол, да ли има у мени довољно снаге, да би могао самјесно одговорити свима дужностима, што су са том службом скопчане, да ли имам ја толико знања и вјештине, колико треба, да се потпуно постигне епископски позив. Воља Царева, надахнута божјим промислом, ријеша моју службу; и ја, покоравајући се тој вољи, казах пред олтарем Бога живог, а пред светим архијерејским збором, који је призвао на мене небеску благодат, да се примам службе, која ми се повјерава. Казах да је се примам, али одмах јавно исповиједих своју слабост и зебљу, да ћу кадар бити подијелити терет, што ми се налаже, и покорио замолних великодушну помоћ преосвештеног збора.

Ово исто исповиједам сада пред вама, љубазни клире ове епархије, драга моја у Христу браћо и помоћници моји по служби; исповиједам ово и пред вама, Богом дарована ми мила паство моја, дични православни ереси народи горњег

Приморја. Исповиједам своју слабост, исповиједам своју немоћ. Много се од мене данас тражи: тражи се, да будем врховни учитељ вјере и морала у повјереној ми епархији; да будем првоосвештеник, те да ја и све подручно ми свештенство достојну жртву Богу приносимо за спасење свију; да будем архијер, који има да мудро води клир и паству, и да у свему право управља; тражи се од мене, да будем свјетлост свима, да будем свима огледало свију хришћански врлина. Стрешни и сада, кад је благодат Духа светог на мене сишла, при мисли о страшним и великим дужностима, које сам, као епископ, на себе примио. Али тјеши ме вјера у божји промисао, који, изабравши мене слаба и немоћна за оруђе своје, упоравиће стоне моје по премудрости својој и ојачаће малу снагу моју на славу цркве свете. Тјеши ме даље то, што ми високопреосвештени архијереји наше митрополије, моја старија у Христу браћа, обећаше великодушно своју помоћ у свему, што се тиче добре управе и духовнога напретка ове епархије. Тјеши ме за тијем поуздање, што имам у свијест пречаснога клира ове епархије, који, проникнут узвишеношћу своје службе и потребом, да се својски и озбиљно ради на љиви Господњој, како би она најбогатија плод доносила, знаће и хтјеће доћи ми на ушет и у срдно ми помагати, да најбоље одговорим онјем нашем свештеничком позиву. Тјеши ме најпослије потпуно уијерење што имам у епископљивост вјерног народа према мени и мојој немоћи. На при глас мог именовања за епископа, потекоше ми са свију крајева простране ове епархије стотине браћојавних и писмених честитања од свега свештенства, од манастира, од парохиских црквених старатељства, од одбора, који управљају добротворним закладама, од угледних грађана свију наших главних мјеста; дичне црквене општине Задра, мог одацањег сталног мјеста боравањег, и Шибеника, мог родног мјеста, тајаше се жеђу собом, која ће ми свечаније приказати радост своју; високоштована господа

начелници свију наших општина у име своје и подручних им православних народа, одушевљено поздравиле моје именовање и изјавиле ми своју љубав и повјерење. Овијем ја сам се осјетио охрабрен, осјетио сам нову снагу за добро дјело; побудила се у мени чврста нада, да ћу, уз милост промисла, при помоћи епископата, при судјеловању клира и при љубави вјернога народа, моћи ипак у довољној мјери надолупити оно, што ми лично, као слабомоћном човјеку, недостаје. Сретан сам уз све ово, што добро познајем високи позив једног епископа, и што сам свијестан дужности, које сам на себе примио; па проникнут том свијешћу, ако и не будем кадар био достигнути савршенства у испуњавању свију тих дужности, свакако ће ми оне свагда пред очима бити, и знаћу бир тежити, да им чим боље и чим потпуније одговорим. С вама ми је, браћо свештеници и љубезна паство моја, вијек вјековати, с вама дијелити добро и зло, радости и жалости; па оно повјерење, које ми некадасте први дан мог именовања за епископа, будите увјерени, да као што сам га уважио први час, кад ми је оштовано било и на које вам овдје сада јавно моју дубоку захвалност изричем, — да ћу то повјерење кроз сав мој живот знати цијенити и све силе моје улагати, да га и дјелом оправдам. Готов ћу бити, по примјеру вјечнога Доброга Пастира, све да претрпим за добро свију и свакога у повјереној ми сархивији и спреман ћу свагда бити, да за то и душу своју положим. Обраћајте се за то к мени увијек са онаквом искреношћу и поуздањем, као што то данас чините, и искреношћу ћу вам се свагда одзивати и све учинити, што се буде тицало општега добра и напретка цркве наше; чућете од мене свагда добру ријеч, која ће ми, проникнута жарком љубављу, из чистота срца потицати.

Прву такву ријеч да изјем данас, на овај свечани дан, кад је благодат Духа светогга на мене сишла, и кад врховном Црквеном вољом и молитвама светог архијерејскога збора ступам први пут, као законити ваш епископ, у вашу ерседну.

Вјечни Архипастир, Господ наш Исус Христос, за вријеме земаљског свога живота, напућујући апостоле своје, како се имају владати, кад ступе у збор, наређује им, да прије свега назову мир, и тада да отпочну рад свој.¹⁾ На-

стојећи да слиједи у свему примјеру Доброга Пастира и апостола његових, називањем и ја вама данас, љубезни моји, мир. Називањем га свима у опште и свакоме посебице, без разлике сталежа, доби и пола; називањем вам га од свега срца и свом душом. Мир је основа среће земаљске; мир углављује пут к небеској срећи. Једна од најважнијих и најнеопходнијих хришћанских врлина јесте љубљење мира и настојање, да се свагда, свугдје и међу свима мир очува. Исус Христос у своме светоме закону на ерце нам полаже старање да будемо једнодушни и у миру међу собом; а животом својом показао нам је, да је сам он конац мира и да је дошао на земљу, да оснује царство мира. Долазак његов међу људе он је хтио да буде баш онда, кад је под царем Аугустом сав свијет у миру био. Рођење његово прате анђели са прјесом мира: **Слава въ вышнихъ Богу, и на земли миръ, во человецехъ благоволеніи.**²⁾

Цркву своју он оснива као царство мира, и препоручује шљедбеницима својима, да непрестано негују мир и љубав међу собом, по чему ће их имати свијет да позна, да су ученици његови.³⁾ Од ученика својих он ништа толико није жељео, колико да у љубави и миру буду свагда међу собом;⁴⁾ а на крају земаљског живота свога истим ученицима његовим заједно са свима, који ће у будућа времена исповиједати име његово, он предаје у наслѣдство онај мир, који је он крвљу својом учврстио на крсту међу Богом и људима.⁵⁾ Вјерни тумач заповиједи Господње, велики апостол народа Павло, поучавајући Ефеске хришћане, а кроз њих и све нас, каже: **Можехъ азъ изъиити о Господи, достоинъ ходити знаѣи, въ нежехъ знаѣи, со всакимъ смиренномудріемъ и кротостію, съ долготерпѣніемъ, терпѣице другъ друга, любяи: тишаса кисти единѣніе духа въ союзѣ мира.**⁶⁾

— Слиједећи заповиједи овој наше вјере, негујемо, љубазни моји, свим срцем и свима силама нашим међусобни мир; снисходимо у свему један другоме; праштајемо великодушно и хришћански уврједѣ, што нам неко нанесе, и живимо свагда у међусобној љубави, те ћемо тијем достојни бити имена хришћанског, којим се дичимо, и благослов ће божји бдити над нама и над сваким нашим подухомом.

¹⁾ Лук. 2, 11.

²⁾ Јов. 13, 35.

³⁾ Ев. 2, 17.

⁴⁾ Ев. 2, 34.

⁵⁾ Ев. 4, 1—3.

У свези са међусобним миром и у тијесној зависности од њега стоји друга хришћанска врлина — слога. Колико је узвишена и колико је Богу угодна ова врлина, и како никада није доста препоручивати је свагда и свугдје, а поглавито међу нама, при вјерском и народном положају нашем у овој покрајини, — о овоме ја мислим да би чак сувишно било и спомињати. Међусобну слогу ми морамо да чувамо, колико с тога, што нам вјера наша то налаже, толико исто, што ћемо кроз слогу постати јаки, те уједињеним силама лакше постигнути оно, што нам по закону и правци припада, а што би нам иначе, разједињенима, тешко било добити. Сложној браћи обећава Бог свој благослов овога и онога вијека: **Се што добро, изи што красно, но све жити брати ккупје; ксикит, ко Господи окрива живот ксичини.**¹⁾ Исус Христос не престаје кроз сав свој земаљски живот препоручивати ученицима својима слогу и међусобну љубав, јер, каже им: **о снѣхъ разцискуѣтѣ кси, ако нон ученици есте, аще любовь имате искуд собою.**²⁾ Високо уздикују ову хришћанску врлину и приказујући зло, које од неслоге потиче, споменути апостол пише Коринћанима: **Молю вы, братіе, именемъ Господа нашего Иисуса Христа, да тожде глаголетѣ кси, и да не будѣтѣ въ вѣхъ распри, да будете же утверждени въ тоуже разцискинъ и въ тоуже мысли.**³⁾ Први хришћани, којима је само заједничком љубављу и слогом могуће било одржати се између свакокрвних непријатеља хришћанских, који су свима ередетиома настојали да сатру и само име хришћанско, ти први хришћани главно што су настојали при таквом положају своје било је, да чувају једнодушност и слогу међу собом.⁴⁾ Слога чини браћу јаком и чврстом противу сваког спољног настрѣја. И мала снага, кад је уједињена и учвршћена унутрашњим споразумом појединца, те кад су сви сложни међу собом, и мала снага, велим, постаје моћном да савлада и највеће потешкоће. Погледајте непријатеља шта ради, кад хоће да сатре неку заједничку снагу. Он се стара највише да разједини сложну браћу, да посије раздор међу њима; и кад је то постигао, он је тада сигуран за успјех. Па треба ли још, послије овога, да размишљамо о потреби слоге међу нама, поглавито пак кад се

ејетимо свију оних жалосних пошљедица, које је неслога повела за собом у неколико историјских прилика нашега народа?

Истакните сада двије хришћанске врлине — мир и слога, имају један извор, из кога потичу, на име — љубав. Љубав је прва и главна заповијед хришћанске вјере. **Козмоукини Господи Бога твоего ксикитъ срдцемъ твоимъ, и ксено думскоу твоем, и ксено умислѣноу твоем. Сіа естѣ нерѣка и козѣмѣла зѣнокѣдѣ. Иторѣ же подобѣ си: козѣмѣниши искренѣнаго твоего ахо самѣ ксѣе, — заповијѣда основатѣлѣ прѣже, Господ наш Исус Христос;**⁵⁾ а поучавајући ученике своје каже им: **зѣнокѣдѣ нѣкоу дѣю кѣмъ да љубите другѣ другѣ: љкоже возѣмѣнѣхъ вы, да и вы љубите ксѣе.**⁶⁾ Љубав к Богу условљена је љубављу к ближњима нашим. Без ове пошљедње није могуће угодити Богу, јер, каже апостол: **аще кто речѣтъ, ахо љублю Бога, а брата своѣго неѣмѣнитѣ, лѣже естѣ: нѣо не љубѣмъ брата своѣго, сѣже видѣ, Бога, сѣже не видѣ, како можѣтъ љубити?**⁷⁾ Па каква треба да је љубав, коју ми морамо гојити према ближњима нашим а да угодимо Богу и да достојни будемо имена хришћанскога? **Любѣ, одговара апостол Павло, долготерпѣнѣ, милосердѣнѣ; любѣ не зѣнѣнѣтъ: любѣ не прекѣзнѣнѣтѣ, не гордѣтѣ, не вѣзѣнѣнѣтѣ, не нрѣтъ своѣхъ си, не раздражѣтѣся, не ѣмѣнѣтъ зѣа, не радѣтѣся о несправѣ; радѣтѣся же о истинѣ: кѣа љубитѣ, ксѣмѣ кѣрѣ смѣстѣ, кѣа љкозѣстѣ, кѣа терпѣнѣ, — а то ерѣски значи: „Љубав дуго трпи, има милосрђе према свему; љубав не завиди; љубав се не велича, не горди се, не мисли о аду, не радује се неправди, а радује се истини; све љуби, све вѣрује, свему се ѣада, све трпи.“**⁸⁾ Потпуно је жива ова слика, коју нам апостол даје о карактерима хришћанске љубави, — и ја не би знао каким би је другим ријечима могао јасније приказати. Оѣни је извод тај, да љубав мора бити права и истинита, а да буде **сѣзѣхъ совершенѣнѣ.**⁹⁾ Бива пак таквом љубав, ако је она свѣта у основи својој и свѣта у пошљедицама. Она је свѣта у основи, кад ми љубимо довѣка искрено и од срца, јер је он божје створење, јер је створен, по обичију божјему, јер је искупљен краљу Спаситеља свијета и јер у свакоме човјеку ми морамо да видимо равнога себи, коме не емијемо

1) Мс. 132.

2) Јов. 13, 35.

3) I. Кор. 1, 10.

4) Дѣл. ап. 2, 46, 4, 32.

5) Мат. 22, 37—39.

6) Јов. 13, 34.

7) I. Јон. 4, 20.

8) I. Кор. 13, 4—7.

9) Кол. 3, 14.

да учинимо ништа таквога, чега не би жељели да други нама учини. Не ће према томе бити света у основи она љубав, коју ми показујемо наспрам неких ради земаљских каквих разлога, што нам је можда неко учинио какво добро, или рачунамо да ће нам учинити; кад љубимо некога док је на власти и богатству; а сутра му окренемо леђа, јер није више на власти, или је оспромашио, или је пао у какву невољу. Биће света по посљедицама својима љубав, кад са исказима љубави у ријечи буду склопљена и дјела. **Чадра шва,** каже апостол Јован, **не змињити словомъ, ниско изыкомъ, но дѣломъ, и истинно: и о семъ различенъ. како отъ истинны ссмъ.**¹⁾ У помагању сиротина, у похађању болесника, у жртвовању на корист сиротне и напуштене дјеце, у старању о њиховом добром васпитању, у прилагању на добротворне сврхе и у различним побожним дјелима показује се права хришћанска љубав к блискому, јер је плодотворна и света по посљедицама. Овакву љубав ми смо дужни као хришћани да гојимо и да је свагда показујемо. Овакву ћу вам љубав, љубавни моји, ја непрестано проповиједати, а настојаћу свима ередетвима и да дјелом оправдам коју проповијед о љубави и да вам, колико више узможем, будем примјер у томе.

Чувајући и хранећи узајамну, искрену и братску љубав, ми смо тијем добили чврсту основу за међусобни наш мир, добили смо јамство, да ће и слога међу нама владати и трајном бити. На колико нам треба да гојимо ове врлине као хришћани и ради оне наше добробити, толико исто ми се морамо старати да их чувамо и да се у њима учвршћујемо и ради особности наше вјерске и народне.

Ми исповједамо вјеру православну, — а то је она вјера, коју апостоли Христови проповиједаше, коју нас учи символ никео-цариградски, коју утврдише осам светих васељениких сабора и која је данас онако исто чиста и неповријеђена, као што је била у прве дане хришћанства. Она је онај свети аманет, који је сам Христос предао апостолима, а они својим напљедницима и до данашњег дана. Као такву ми смо дужни ту свету вјеру чувати као нашу највишу светињу, дужни смо је непрестано његовати у срцима наших и наших синова, тврдо убјеђени, да ће нас она, уз добра дјела наша, повести к вјечноме спасењу. — Чуварем те свете вјере

јест православна црква, која је „**едина, свята, соборна и апостолска.**“²⁾ Она је она света невјеста Христова, с којом је он обећао, да ће бити до краја вијекова Она је онај стуб истине, који не може никад клонути. Она је оно царство благодати, које наклена врата не ће никада надладати. Љубимо, љубавни моји, свим срцем нашим нашу свету православну цркву; будимо јој свом душом одани; будимо готови за њу положити и живот свој, — на вјерујући у божанску установу њену, у њену непогрешивост, надјармо се са пуним поуздањем, да ћемо се удостојити божјег благослова, како у овоме, тако и у будућем вијеку.

Поред цркве православне, које имамо срећу бити синови, чувајмо, љубавни моји, и оно што саставља наше обилежје међу другим народима, што саставља наш народни значај, — чувајмо нашу ерскую народност. Народност је наша слава по историји својој, слава је по данашњем њеном значају у свијету, а слава је и као чувар и носилац најплеменитијих грађанских врлина. Историја нам је њена позната, — па из пријера прошлости научимо се љубити своју народност, бити јој свим бићем нашим приржени и бити готови све да претрпимо на свијету радије, него ли да јој изневјеримо.

Ако ми будемо чували и његовали као што треба нашу ерскую народност, ми ћемо тијем заједно сачувати и приврженост нашу и нашу љубав к православној цркви. Ерска је народност везана тијесном везом са православном црквом. Са православљем почиње хришћански значај наших славних предака; православна им је црква била ослоб, кад су највећа и најславнија дјела чинили; она им је народност сачувала у оним тежаким часовима наше прошлости, кад је варвар хтио да нас уништи, кад је нагледало, да Србина не ће више бити на свијету. Наши стари ово су добро разумијевали, те од туд оно настојање њихово, да се свагда старају о једној ради друге, о цркви ради народности и о народности ради цркве. Благодарени ерскоме свештенству народност се наша могла очувати; благодарени њему ми можемо данас да се дичимо нашим именом, нашом историјом, нашим народним особинама. Пријера нам доста наша историја пружа о страдањима ерскога свештенства за свој народ, а није мање пријера о борби, коју су наши

¹⁾ I. Јов. 3, 18, 19.

²⁾ 9. чл. Символа вјере.

славни претци у разним тешким приликама са највећим самопожртвовањем издржавали са душманима ради очувања своје вјере и своје народности. Данаас, буди Богу хвала, таквих прилика већ нема, нити се ми имамо да боримо за очување наше вјере и наше народности са онаким противничким силама, с каквима су наши стари имали да се боре. Под закриљем основних државних закона у нашој монархији, ми можемо јавно и слободно његовати наше вјерске и народне особине, и имамо право на државну заштиту противу свакога насиља, које би се ма с које стране јавило. При таквом нашем данашњем положају, на нас лежи двострука дужност да будемо одани нашој цркви и народности нашој, и да удвојеном снагом од наших отаца радимо и настојимо о напретку онога, што саставља наш понос и наш значај пред другима. Ову нашу оданост према цркви нашој показале смо данас тијем, ако будемо уредно похађали свете храмове, ако се будемо старали о украсима црквицама, ако будемо настојали, да нам чим сјајније буде богослужење и чим боље обезбјеђено свештенство. Показаћемо љубав нашу према нашој народности, ако будемо настојали, да се народни обичаји свугдје чувају, да се ерсека књига свугдје шири, да се ерсеки језик свугдје његује; ако будемо оснивали закладе за васпитање ерсеких младих у средњим и вишим школама; ако се будемо старали о издржавању и напредовању закладних ерсеких школа за дјецу нашу; ако будемо пружали помоћ младим, који ће бити учитељи у ерсеким мјестима, — једном ријечу, ако будемо дјелом засиједочавали ону љубав, коју ријечима изаказујемо, да гојимо према својој народности. Овај њеж не само одати достојну пошту нашим славним претцима, учврстићемо пред свијетом наш значај у садашњости и зајамничкомо сретнију будућност нашим потомцима, него ћемо узбудити према себи и поштовање других, који, видећи нашу оданост к вјерским и народним особинама нашим, мораће нас више цијенити и уважавати, те се односити к нама, као народу од значаја.

Истакнувши вјерски и народни значај наш, ја сам тијем већ истакао и прије дужности, које према томе значају имамо да извршујемо; дужности свете и непројективне, које су на нас Богом и природом наложене, и које кад не би

извршавали, гријешили би противу самога Бога и противу природе. Поред тих дужности, вјера нам наша налаже и друге разне дужности јавнога значаја, од којих данје ја хоћу да данас напоменем, кад први пут ступам у заједнички духовни живот с вама.

Напољу тих дужности прва је она, која нас везује према држави. Држава је наша једна од најнапреднијих, јер се у њој његује све оно, што се у опће тиче грађанске добробити свију, и јер поданици њени уживају све оне благодети, које слобода може да даде грађанима. Већ као таквој, ми смо дужни вјерно одани бити нашој држави и свима силама нашим настојати о добру и срећи њезиној; али као православни, ми имамо и посебан разлог гојити искрену љубав према њој. Не чинећи упоређена, како стоји православна црква у другим државама, ми имамо задовољство што можемо казати, да у нашој држави ми уживамо онакву слободу у неоповиједану наше вјере и онаку равноправност упоредо са другим вјероисповијестима, о каквој су наши претци тек жељу могли да имају. Чињеница, да у нашој држави нема „владајуће вјере“, има велики значај за нас православне, кад се сјетимо, какав је некада био положај наше цркве у оним предјелима. Ова чињеница тијем већи за нас значај има, кад нам је основним државним законом зајамчено право, „да јавно и заједнички можемо неповиједати своју вјеру, самостално уређивати и управљати своје унутрашње послове, посједовати и узивати своје заводе, закладе, имовину и све, што је највећено богослужењу, настави и доброчинству.“¹⁾ При томе, при сиромашном имовинском стању наше цркве у овој епархији, о државном се трошку у њој издржава средишња епархијска управа, издржава се завод за васпитање свештеничког наредства, подижу се цркве, зидају се куће за парохијско свештенство и потпомаже се свештенство за душе-старатељску службу своју. Ако уз ово узмемо још у обзир, да подлежи казни по закону свака увријода, коју неко нанесе православној цркви, ми ћемо лако разумјети, каквом привржености и коликом љубављу морамо бити одани нашој држави.

Са таквим одношањем нашим к држави неразумично је везана љубав и поданичка вјерност наша према освешћеној особи Његовог Величан-

¹⁾ 15. чл. основн. државн. закона 21. дец. 1867.

ства, нашег најмилиштинијега Цара и Краља Франца Јосифа I. Заповјед је наше свете вјере, да будемо покорни владоцу и да га поштујемо. **Бога поштева, цара чтите, ако есть воля божия,** каже нам новозавјетно св. писмо.¹⁾ Али да и нема те тако изричне заповједи, ми православни би дужни били штовати и љубити данашњега нашега Цара и Господара због његовог брижнoгo старања о добру и напретку наше цркве. До времена, кад ће ступити на пријесто наш данашњи Цар, црква је била у овим крајевима била тек само триљена. Прве године његове владанине већ јој се признаје у основи слобода и равноправност са другим вјероисповијестима у држави;²⁾ и та слобода и равноправност њена све се више и више проширује, док најпослије она не достигава данашњи свој положај потпуне слободе и једнакости са свима осталима, признатима у држави, вјероисповијестима. Ово је установљено и утврђено данас основним државним законом. Али и осим тога, ми имамо разлога бити обавезан захваљношћу према нашем свијетлом Владоцу, што он и лично у свакој прилици чинима показује своју наклоност према православној цркви и према служитељима њеним.

Ове двије дужности наше према држави и према владоцу ја сам сматрао за дужност своју да напоменем данас, кад сам постао духовним поглавником ове епархије. Хоћу још да споменем о једној прилици, која је од великога значаја за наш јавни живот. У нашој Далмацији ми православни налазимо се у непрестаном саобраћају са иновјерцима нашим суграђанима, с којима нас веаује мноштво разних заједничких интереса. Па какав мора да је одношај наш према њима? Као што је тачна и одређена у свему наука наше цркве, тако је она одређена и у одговору на ово питање. Ја сам већ споменуо, а сада опет понављам, да између темељних хришћанских врлина прва је љубав, коју нам јеванђеље заповједа, да гојимо како према Богу, тако и према свима ближњима нашим. Хришћанска наука не чини разлике између тих ближњих наших, као да би неке ми имали да љубимо више, а неке мање. Сви су људи равни пред Богом, свика је он отац, те сви су дакле браћа међу собом. Па кад нас јеванђеље тако учи, било би с наше стране хтјети поступати

противу јеванђеља, кад би ми неке љубили с тога, што једнако мисле и вјерују као ми, а друге пак мразили с разлога, што другачије мисле и вјерују од нас. Плод је хришћанске љубави и вјерска сношљивост, па као што смо дужни љубити све људе без обзира на њихов друштвени положај, тако смо исто дужни бити сношљиви према свима и у вјерском одношају. Исповиједајмо ми нашу православну вјеру јавно и отворено, будимо јој свом душом и свим срцем нашим одани, казујмо истину наше вјере свакоме, ко хоће да је чује, али силом и недопуштеним средствима не намењимо је никоме, него будимо према иновјерцима онако сношљиви, као што то жељимо и имамо права тражити, да буду они сношљиви према нама. Љубав прашта, па тако и сношљивост. Несношљивост с једне стране изазива несношљивост с друге, изазива међусобну мржњу, а на штету хришћанства, на зло чољечанства. Негујући вјерску сношљивост, ми смо се тијем сачували и од онога зла, које руши у основи друштвени мир, сачували смо се од прозелитизма вјерског, који је осудио у своје вријеме велики апостол народа, и који већ с тога, што не разбира средства, којима ће до своје циљеве доћи, противан је јеванђељу. Њонимо се браћо свега тога, па чврсти и непомицини у нашој светој вјери, имајмо поуздања у божји промисао, који ће упоравити свима људима према вјечноме нацрту своме.

И овиме, љубазни моји, ја хоћу да завршим прву моју ову ријеч с вама. Много имам још да вам говорим,¹⁾ те ћу вам за то често управљати моју ријеч, јер је заповјед Господња веома широка,²⁾ — а сада, припомињући оно, што сам у почетку овог мог говора казао, обраћам се свима и свакоме са топлом молбом за усердни и братску помоћ у предстојећем мом трудном архипастирском раду. Обраћам се најприје са таквом молбом пречасноме клиру ове епархије. Ја сам признао своју немоћ и своју слабост, а признајем је ево и исповиједам још један пут. Видите ми, браћо свештеници, једног и другог чина, искрени и добри другови; покажите ме својим добрим савјетима, својим искуством, а по највише својим радом. Ма колико настојао ја сам, и трудно се о доброј управи, ипак би мало могао успјети без вас, без ваше

¹⁾ I Петр. 2, 15, 17.²⁾ Царски именат 4. Марта 1849.¹⁾ Јов. 16, 12.²⁾ Пе. 118.

дјелатне помоћи; а ту ћете ми помоћ ви најбоље пружити, ако budete ревнсно вршили дужности, које сте на себе примили, ако budete настојали, да чим боље и чим потпуније одговорите светом позиву своје, те дакле сав живот свој будете посветили црквеној служби и народној просвјети, и клонили се у опће учествовања у политичким питањима, а у приликама, кад по грађанској дужности будете морали учествовати на јавни живот, да настојите утишавати страсти, и да мир и братску љубав проповиједате, једном ријечју, ако се будете старали, да радом и животом својим послужите за примјер и углед вјерном народу. Тијем ћете ми највећу помоћ пружити и највише олакшати труд мој тешки у управи ове епархије, у којој много и много има да се ради. Без договора с вама и не чуваши ваше мишљење, ја не ћу хтјети никакв важнији посао да предузимам, нити шта одлучишјега да изводим. Можда ћу кадгођ приморан бити да употребим архиепископску власт и каноничку строгаост, да се каквом злу на пут ставим и да се нешто на боље упоравим; па и то ћу гледати, с вама у договору да чиним и пошто чујем од вас, да се у даноме случају мора строгаост закона да употреби. Често ћу к вама долазити, а често ћу вас и к себи дозивати, да чујем вашу братску ријеч, за заједнички виђења о црквеним потребама, те да договорно утирђујемо што нам треба радили за опће добро и напредак цркве. Узајамним повјерењем и сложним нашим радом све ће се на добро упоравити и благослов ће божји, увјерен сам, бдити над овом епархијом.

Обраћам се и к вама, Богом дарована ми драга настоја, молећи тако исто за помоћ у трудној мојој архиепископској служби. Вринути ми се је, да вам привена имовина добро управљана буде, да нам добротворне закладе буду напредне и да цијељи својој одговарају, да нам се школе множе и да добро буду похаћане. У свему томе и другом сличном позвани сте по праву и ви, љубазни моји, да учествујете и да просвјешћену вашу дјелатност улагате. Па настојте, по прихјеру наших славних предака, да ревнсно и од срца то радите, те ћете тијем послужити Богу, послужите светују цркву, послужите народној просвјети; а мени ћете тијем пружити велику помоћ, да достојно и у томе одговорим моме позиву, а на славу православне вјере и на процијепање наше српске народности.

У пуној нади, да ћете сви хтјети к срцу примити ову уредну моју молбу, коју сам вам сада управо, на закључку хоћу да завршим једну од најпријатнијих просвештеничких мојих дужности, која ће бити излив моје жарке љубави према вама и моје искрене вам оданости. У тојој молитви за вас примио сам сада жртву вјерноме Богу, па хоћу сада да призовем благослов његов на све вас скупа и на свакога посебно.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас родитеље, оце и мајке, да вам дјеца ваша буду свагда здрава, да вам буду добра и послушна, у учењу напредна, у побожности и родољубљу примјерна, у сваком људству угледна, да у њима утјеху своју наћете и да вам буду дика и потпора у старости.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, који вршите разне јавне службе, да у страху божјем све радите, да право управљате повјерењем нам пословима, те да постигнете хвалу и признање, како од претпостављених вам власти, тако и од браће своје и од народа.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, који се трговином бавите, да се свако добро подухвате ваше успјехом увјенча, да вам радња сретна буде, да божја рука њом управља, те добитак да вам обилат буде, како би могли тада лако притећи у помоћ и цркви светој и посветити своју пажњу на народне добротворне установе.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, који се земљорадњом бавите, да вам поља буду плодородна и свака радња ваша напредна, то да узможете располагати богатим средствима и на корист цркве и на корист школе и свега осталог, што је добро и племенито.

Нека благослов свемогућег Бога буде на вас, учитеље и ученице. Ваш је посао између најплеменитијих, ваша задаћа између најсветијих, али и ваш труд међу најтежих; па дао вам Бог, да се посао ваш увјенча најбољим успјехом, да задаћу вашу најсјајније извршите, а труд ваш да вам буде награђен захвалношћу родитеља повјерене вам младежи, захвалношћу народа, коме ћете спремити честите раденике, захвалношћу цркве, којој, као вјерни синови, пружите добре снаге за будуће достојне служитеље њене.

Нека благослов свемогућег Бога буде на све вас, ученике и ученице. Свет је позив ваш, јер је ваша будућност, јер ћемо ми старији оставити вама у аманет све оно, што је за нас данас

најсвјетлије. На вама ће остати, да се старате о напретку цркве свете, да сачувате наше народне обичаје, нашу књижевност, наш језик, и да то предате будућим нараштајима онако неповријеђеним, као што ћете то од нас пријети. На молитвама првог просвјетитеља нашег, светитеља Саве епископа, дао вам милостиви Бог моћ, да свагда свјесни будете своје задатке, просвјетљено ум ваш чистом истином, облагородно срце ваше свим што је најплеменитије и уздржао у вама свагда чврсту вољу и постојанство у науци, како би достојно и потпуно могли одговорити позиву нашем.

Нека је најпослије благослов свепогубега Бога на све оне, који су одесути, а који су мили и други срцу нашем, на све путнике по суку и на мору, и на све оне, који су у јединству духа и хришћанске љубави с нама, — а вама свима присутнима кажем са светом приком: **БЛАГОДАТЬ ГОСПОДА НАШЕГО ИСУСА ХРИСТА, И МИЛА БОГА И ОЦА, И ПРАВОСЛАВНА СКАТАЮ ДУХА БУДИ СО ВСЯМИ КЛИИ. АМИН.**

У Бечу, 16. септ. 1890., дан мог посвећења.

НИКОДИМ
епископ.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.*)

Пише В. Б.

(Наставник.)

Није потребно да поново истичемо важност унапређења пољопривреде у опште, јер смо то већ у току овога чланка довољно разјаснили. Навели смо разлоге, који су за унапређење пољопривредне наставе у основне школе. Истакли смо, да око унапређења пољопривреде ваља сви да настојимо на разумије се и свештеници. Свештенство треба поред свог узвишеног задатка, што је наследило од нашег Спаситеља, да прими на себе и племениту задатку, којој је циљ да поучи човјека, како ће поштенним радом и трудом заслужити хљеб насупини и бити у стању да под овим заната тежким околностима живи од поштене зараде, без да пожели ништа туђе.

Христос Спаситељ да избави свијет од неваљалства, у које је загрезао, настојао је, као што нам и његов рад показује да искорјенује из народа све што је зло, осуђујући је сваки поступак, који би могао уродити рђавим плодом и поучавао је народ не само богобојазливости, моралу, љубави ближњег и т. д. већ сва чему што је било у прилог тијем и осталим врлинама. Његов рад није био ограничених већ свестран, а за то је било потребно свестрано знање и дубоко познавање тадашњих прилика, као што то бијаше случај код њега. Па као такав је наш Спаситељ не само ријечју већ и добрим примјером предлачио те је ушљед тога заната његова наука морала освојити свијет. Па зар наши свештеници као последоватељи његови и његовијех ученика нијесу позвани да, познавајући данашње окол-

ности, не само поучавају народ хришћанској науци већ свему, што би било у стању да му олакша испуњавање хришћанске дужности, зар нијесу позвани да се, узевши данашње прилике у обзир, не ограниче само на излагање алијех пошљедица пијанства, лијевости, крађе, мржње ближњег и осталијех порока, већ и на то да поуче народ шта и како да ради, па да и не дође до алијех мисли а како ли да ала чини? Сужњамо да ће ико рећи да није.

Борба за живот је у данашње доба врло тежка, ко није у стању да је издржи, тај пропада, па или постаје туђ слуга или се лажа свијех ерестава да се само одржи, ма се ишта противља и земаљским законима и хришћанској науци, та нужда и закон мијења. Ни једно ни друго није добро па ако овлада једином народом тога брзо нестаје са лица земље. Та борба се сада даде извојевати једино бољим радом и већим трудом, ушљед чега не свијемо у томе ни најмање заостати за напреднијим народима ако жељимо себи добра, па ушљед тога настојмо да их стигнемо, како би се могли међу њима одржати. Ко ће да поучи наш неукли народ бољем раду, ко да га ободре на већи труд? Без сумње је то дужност сваког пријатеља народа а највише нашег свештенства, које има највећи утицај у народу, па које ће ушљед тога моћи у том правцу најуспјешније и радити. Некој дакле драги брате свештениче одбијати од себе ову племениту дужност, кад ти је Бог дао ту срећу, да код

*) Вади 12 свеску овог листа од прошле 1890. год.

народа уживаш велико поверење. Употријеби ту прилику те уложи сву своју, снагу на то да своју паству учини у народности и вејри, и поучиши свакемо што би му могло олакшати живот и борбу за опстанак.

На унапређењу пољопривреде а тијем и материјалног стања нашег народа, ваља наше свештенство да настоји већ и самог себе ради. Да је тако одобрите нам сваки кад га подејитимо на ту одговорност да га за његов рад сам народ плаћа и надплаћа, а плаћа га онако како може. Неко новцем, неко житом, неко сјењом, неко мрсом и т. д. неко богме ни чим, јер скоро нема ни сам од чега да живи. Не плаћа га дакле сваки подејено, већ по свом стању и могућности. Исто су тако разни приходи и појединијех свештеника према томе да ли су им парохијани плаће или сиромаси. Да народ свог свештеника плаћа било је до сад а из неких разлога, које не навађамо, јер не заснијева у обим овог чланка, треба увијек и да буде. Па кад је тако, зар онда не захтијева и интерес самог свештеника, да настоји, да му парохијани материјално напредују? Тај материјални напредак пак постићи ће се код нашег селџака, као што већ више пута споменуемо, једино на тај начин ако га поучимо бољем раду и вредношћу. Свештеник дакле, који живи од народа мора њега и самог себе ради примити на се дужност и учитеља пољопривреде, те упућивати народ у оном начину привређивања, којим ће под садашњим околностима бити могуће, да му се поправи материјално стање.

Узамемо ли још у обзир да су приходи нашег свештенства, бар у већини случајева, ушљед слабог материјалног стања нашег народа доста малени, тада се не смјело чудити томе, што се многи наши свештеници сасвим своје свештеничке дужности занимају и којим другим радом. Они то морају чинити ради осигурања свога и своје породице. Већина наших свештеника занима се у тијем приликама као и њихови парохијани пољопривредом али истим примитивним начином као и они потоњи. Како би јадно овај живот проводили многи наши свештеници тек онда,

кад им не би било те споредне мал' да не речемо главне заслуге. Сасма је оправдан њихов поступак у том погледу а племенитијег занимања поред свог узвишеног свештеничког позива заиста није могао сеоски свештеник ни одабрати нешто ли пољопривреду. Ни једно му друга занимање не пружа толико доказа о величини славе Божије, ни једно му не открива тако љепоте крајне Божије природе, ни једно занимање не доводи човјека тако често до тога, да Бога спомиње да му се моли и сво своје удање полаже у његову свемогућност и милост, ни код једног занимања нема оне међусобне спољности између људи као у пољопривредници, који не само да један другом не злобе и не завиде, већ се искуством међу собом испомажу, савјетују и у раду поучавају. Код другијех занимања траже се патенти и посебне привилегије на нове проналаске, код пољопривредника тога нема. Је ли који пронашао успјешнији начин рада одмах тежи да то и други не само сазнаду већ да науче и тако да раде. Па кад узмемо на ум, колико нам вриједна мала челица сасвим користи пружа поуке и лијепијех примјера како се удруженом снагом много постигне, како међусобна слога, поштовање старијег, ваљана подјела рада и вредноћа кућу пуни и богати, тада занета морамо са задовољством одобрити избор наших свештеника у погледу споредног занимања. Једино што нам се не свиђа то је, да се и наши свештеници при том раду владају као и селџаци по оној старој "плаће коцац ка' и отац". По тијем начинном раду као што већ рекосмо не можемо данас успјети. Истина данашњи наши свештеници нијесу као ни селџаци имали прилике да се науче напреднијем пољопривредном раду, по ипак свештеници знају читати па треба бар читањем стручнијех пољопривреднијех књига и чланака да се колико могуће користе и у пракси поуке извађају. Тијем би користили и себи а уједно примјером показали својим парохијанима да се бољим радом постиже и бољи успјех. Њихове узете поуке биле би у том случају од много већег утицаја и рађе би нашле одзива и послушности у народу.

Ријеч,

коју је говорио у овој епископјој кризи прота и професор рељевске богословије **Томо Алагић** по опијелу проте и канонизаторијалног саветника **Стевана Прокопића**.

Тужни зборе!

Судба нама на овом свијету доноси, некад да се радујемо, а некад да плачемо; па за то и нема у животу нашем на земљи, ни плача, који не ушине, ни радости, која се не прекида. — Тужни глас звона огласио нам је јуче плач над једињим новијем гробом. Пред нама су још за који часак хладни тјелесни остаци, преминули и незаборављеног оца и супруга, љубавног брата, друга и пријатеља, проте и канонизаторијалног саветника *Стевана Прокопића*; али је његова племенита и добра душа прешла од смрти у живот, који краја нема, из плача у вјечну радост.

Плач и вапај његове троје сирочади, топле сузе његовијех пријатеља и поштоватеља свиједоче, да се је под ударцем грозне и неумитне смрти угајено живот пул супрушке доброте, пул очинске бриге и љубави, пул жара за своју свету православу кризу и за свој дични епископјој народ. Сад је све легло с' покојником у хладни гроб, остао је само спомен имена и живота његова, који ће се по својијем врлинама вјечно блистати над гробом његовијем. Коло живота епископјој борца и свештеника *Стеве Прокопића* кретао се по вријетном путу, гониле су га разне прилике мјеста и времена, у коме је покојник живио.

Прота и канонизаторијални саветник *Стеван Прокопић*, — кога ми оплакујемо, и коме ми данас спремамо посљедњу духовну брашненицу, — рођен је 11. јула 1856. године у селу Тимару код Бањалуке, од родитеља Николе Прокопића и Стоје рођ. Стевић, тежак. Његов отац, који је науку и слободу много цијенио, дао га је, кад је навршио 8 година, да учи. Основну школу учио је у Бањој-Луци и Приједору; за тијем је ступио у бањалучку богословију шк. год. 1869/70. У почетку друге школске године узмире му мати, те пошто сврши II. разред богословије, одважи се са још некијем друговима, да продуку богословску школу у Биограду, камо је стигао 1871; ал' га тако не послужи срећа, јер ни ти би примљен у богословију, ни ти доби какав потпоре. Другови му се разиђоше, неки у Нови Сад, неки у Пакрац, неки се вратише у домаћину; а он састави се са др. Миланом Јовановићем, пожељније у Нови Сад, те буде уписан у тамошњу

еписку гимназију. По свршетку I. разреда год. 1872. врати се кући, те због слабог здравља не смјеше даље да се напреже, и видећи, како је тешко сиромашу научити све школе редом, ријешит се да доврши и III. разред богословије у Бањој-Луци. Те шк. год. 1872/3. узмире му и отац, а он, пошто сврши богословију, потражи мјесто да учитељује; ал' узалуд, нешто етога, што бијаше одвише млад, а нешто етога, што се тада већ спремаху бурна времена за епископјој народ, који је покојник љубио на да све благо овдје свијета.

Године 1874. буде на препоруку некућаног родољуба, трговца градишкога Васе Видовића, изабран за учитеља у тамошњој епископјој основној школи. Ту је учитељовао само годину дана. У томе букне устанак 1875., и он пребегне у Славонију, гдје се задржи до августа 1876., најприје као помагач при подизању устанка, а за тијем као члан усташког одбора мотрајичкога, и на пошлетку као учитељ босанске дјече у Окуљанима, у II. школи, коју тада основаше за *стеску* дјецу, познате епископјој добротворке, енглеске госпође Мије Ирби и Џонетон. Тога мјесеца напусти учитељовање, те у млађаном одушевљењу за слободом своје браће и за побједом њиховом над непријатељем, крене у Србију и ступи у добровољце, гдје је истрајао до свршетка првог епископјој рата, борећи се са свакојаким невољама. Овдје је имао пок. *Стева* да издржи осим физичке борбе и још једну унутр борбу са неким назови Србима, који су по своме умном сиромаштву и напојени духом стране политике, покушати били, да у једном меморандуму оставе вјечиту лагу на својој епископјој браћи. Покојник је *Стево* као члан нарочитог одбора ухвати да откљони и спријечи тај меморандум. Иза тога се бавио неко вријеме у Биограду, па у манастиру Шиваговцу у Фрушкој Гори, а за овијем се опет врати у Славонију међу пријатеље и познанике. Пошто је год. 1877. слушао учитељски курс у Пакрацу, буде опет постављен од поменутих племенитих госпођа, за учитеља босанске дјече у Новој Градиници. Кад престаше ове школе у Славонији, априла 1878. поменуте епископјој добротворке позивају у *Стево* тврди карактер и вриједна радника и васпитача, премјесте га у Далмацију,

гдје је учитељовао, најприје у Полачи, за тијем у Плавну све до год. 1879. Те године врати се у Градишку за учитеља, и ту га изабере општина у јуну 1880. за пароха, те оженивши се са Милком рођ. Поповић из Уљме, крене у Сарајево ради рукоположења. Ту буде 31. октобра 1880. рукоположен за ђакона, а 1. новембра исте године за свештеника, од сад већ блаженопочившиг митрополита Антима. У Градишкој је по томе служио и као свештеник и као учитељ; а по посвећењу Саве Косановића за митрополита, као надаратељ градишког протопрезвитерата. Кад је ушао премишљаг ријешења од 17. октобра 1882. успостављена епископ-православна митрополитска конвенторија у Сарајеву, тада је он на предлог Високопресвештеног митрополита, господина Саве, изабран и потврђен за редовног конвенторијалног члана, и у томе је својству остао све до своје смрти. Поред конвенторијалне службе предавао је прве године неке предмете у ново основаној богословији, па је тамо и економијом управљао. Године 1888. произвео га је садашњи наш Високопресвештени митрополит госп. Ђорђе Николајевић за протопрезвитера, цијелим његову прошлост, његов примјерни свештенички живот, његов озбиљни и промишљени рад око болитка у црквеном и народном животу.

Тако је текао живот покојников; текао је латвом и чемером! Кад је требало највишу његу да узима, морао је да издржи најтеже ударе своје судбине; они су му и највиђени немигу болест, која му већ толико година подрива корјен живота, и коју га је све раставила са душом и са овим бијелим свијетом, при свем том, што је покојник ухјерено живио, у породици задовољан био, а од стране своје честите супруге Милке,

кроз толико година таку његу уживао, каква се у данашњем свијету и вијеку не може свагдје наћи.

Ах, грозна смрти, ти најжешћи злотворе рода чољевјега! Што укиде живот чољеку, који је истом прешао половицу људског вијека? Што одузе оној нејачи брикљива чувара и хранитеља, приједна и милостива опа? Што угуши срце, које је тако јако куцало за свој мила род? Што покои чољека, који није никада увиједио, ни кога саблазнио? Што затвори за навјек уста проповједнику слоге, мира и љубави међу браћом?

Тужна збире! Још који часак, па ћемо се за увијек растати са покојником; њега ћемо до маја још предати хладноме гробу, његовом вјечитом боравку; њему ћемо пошљедњу почаст да укажемо; ал' му се још нијесмо тијем свестрано одужили. Иза покојнога *Стеве* остаје његова тужна супруга са троје сирочади, троје неизбригнуте дјеце: Олгом, Светозаром и Јованом, који са уздахом и сузним очима погледају на оне, који су у власти и положају, на свако добро и милостиво срце. Потребан је овако младој породици и морални закон, морална утјега у данашњем бурном и промјенљивом друштвеном животу. Недајмо мјеста нареди овог старог класичног пјесника: *док си срећан, много ћеш бројати пријатеља, а кад ти настану тешки времена, сам ћеш бити.*

Теби, мила покојнице, пошљедњу нашу жељу сад кажујемо: *Ласка ти црна земља, бјесна ти усломена! А судећи по твојој жртви, коју си приносио на олтар своје свете призе и свога драгога народа, чека те овај поздрав у двору небеском: Добро, славо добри и вјерни, виђан си ми био, уби у радости Господи својога (Мат. 25: 21.)!*

Три бесједе проте Стеве Давидовића.

I.

О страшноме суду.

Браћо! — Данашње свето евангелије, као што сте чули, говори о страшноме суду, — о другоме доласку сина Божијег на земљу. Сваке године св. црква кроз своје свештенике пушта нам у уши глас оне анђелске трубе, која ће у пошљедњи дан затрубити, оживити наше кости

да у цјелокупном своме саставку стану пред прави суд Божији. Ми то све чујемо и знамо; али и опет сваке године остајемо у гријеху, као и прије, Нека би сваки од нас браћо, почео арело мислити, какав мора страх обузети онда грјешнике, какве ли ће смутње сносити, чујући укор и ужасну осуду! То велим, који би од нас све знао, неби се по том ни један једини усудио ни један гријех ни преступ учинити.

Је ли истина браћо, када се земља кад-год силно потресе или снјевају муње, грми и громови пуцају, онда нам срце страшно бије, ми дркћемо, — страх и бједило на лицу нам се указује. Но шта ће бити при крају свијета, када се све ствари заколебају, земље и снјевају; када сунце помрча, мјесец криву боју добије, загледае стану е' неба падати, земља не престајући трести се, и, кад се зачују по ваздуху страшни гласови, те стане е' неба ватра сипати, која ће све у пепео претворити? — Свако ће онда нагнути да бјежи; али куда ће?, — сваки ће рад бити избјећи од једне ватре; али ће у другу упадати. Једном ријечи, онда ће бити таква смутња и жаост, каква никад докле није била на земљи. Кад дакле све у ватри изгори, онда ће се на све стране аорити глас оне велике небесне трубе, која ће све људе од Адама, па до последњег позвати на суд. О! каква ће велика редост бити за праведне душе, кад се опет са својим тијелом — које је сјајно и свијетло — састану и када е' њим поју у царство небесно? Каква-ли пак мука и жаост, када се грјешне душе састану са својим тијелом, које је прно, гадно и смрдљиво, па њим поју у паклену муку?

Када се сви људи и народи састану, угледаће Исуса Христа, сина Божијега, ће силзи е' неба на сјајноме облаку. Пред њим иде крет и прате га сви анђели његови. О! каква ће страх обузети грјешнике, када Бога виде у свој слави и сили, као најстаријега судију?! Но све им је узалуд. Сад није вријеме од поштовања, већ вријеме казни. Тада ће Христос послати анђеле своје, да разлуче ате и добре; добре стави ће е' десне своје стране, а ате е' лијеве. Праведни пуни радости, зети ће на сусрет И. Христу; а грјешници оста ће даље, пуни стида и страха.

Тек што се тако раздијеле добри и ати, поче ће И. Христос свој велики општи суд. У тај час откри ће се све оно добро или зло, што је који учинио. Оне крађе и пријеваре, оне освете и срамна дјела, они грјеси, који су због стида или злобе затајени при исповијести, све ће се то ту одједном открити и то не међу два или четири оца, него пред цијелим свијетом! Каква стид и сметња за ову жену, која се овамо показиваше добра и чиста, а кад тамо, а она безобразна и не чиста? Каква стид и срам за онога човјека, који се овамо показиваше да је поштен, када му се на страшном суду открију сва не-

гова безаконоа и зла дјела? Каква сметња и срамота за онога, који се овамо показиваше у овчијој кожи, када се тако на једном појави, да је вуц и грабител туђе муке био? Ах! друга браћо, када се човјек смете казати своје грјехе свештенику служитељу Божијем, то шта ће бити онда, када се његова ала пред толиким свијетом и пред самим Савиоцем Богом, који нам је толика добра учинио, па и саму смрт за нас подио — указују?! Донета грдна срамота, што ћоме се морати са великим стидом и страхом указати онда на страшном суду, т. ј. ако се не покајемо, док је за времена!

Но ко ће сада подијети оне велике укорје Спаситеља нашег? „Ја сам — тако ће говорити грјешницима, — онај велики Бог, о коме сте толико пута чули. Ви упорни, не хтједосте ме прије познати за онога, који сам. Сад ћете ме по мојој великој правди познати!“ „Ја сам онај Бог, који вас је створио, својом неодијељеном крви искупио, за вас мучен био, те и умр'о на ономе крсту, што преда-мном иде. Ви неблагодарни! чим ми повратите ову моју љубав? Мора-ли сте ме од свег срца љубити, морали сте ме, — шта сам вам учинио? Док сте ме кријежали, добра сам вам чинио, док сте ви грјешили и од мене бјежали, ја сам за нама ишао и кроз моје свештенике опомњао, да се покајете, дајући вам опроштење“. Ах! каква ће стид и сметња обузети онда грјешнике, кад чују ове страшне укорје? Моли ће брда и планине, да их покрију због стида, али ће им све залуд бити, нити ће се моћи е' чим изговорити; јер ће казати Спаситељ: „ево ондје е' десне стране праведници, па и они су били од крви и меса, људи као и ви и лако су прилижи моје заповиједи. Нема вам о! грјешници изговара! и могу-ли дуго трпети, да преда-мно стојите?“! Каква ће стид и страх обузети тада грјешнике, слушајући ове грозне укорје?

Но та сва мука, стид и стра' неће још довољна бити за грјешнике; још их гора и ужаснија мука чека! — Послије ови жестоки укори, ево оне божествени судија, да изрекне дивје осуде, — једну за праведнике, а другу за грјешнике. Ах! каква ће радост и утјеха бити за праведнике кад им Исус љупким гласом рекае: „дођите к мени ви благе и блажене душе, ви сте за кратко вријеме живота вашег на земљи мени служили, и ја вас сад оћу да утјешим на небесима. Дођите дакле о душе, да наследите оно вјечно царство,

које вам је још од постања свијета приправљено.“ Кака на против смутња и узас напасти мора грјешнике, када чују љуту осуду онога небеснога судије? „Ви сте — казана ће им — држали се стране ђаволске, а не моје. Идите дакле о проклети! ја вас бришем из моје књиге, вадам вас из мога срца, — ја више с вама поста нећам! — идите! јер сте проклети од моје правде и свеомогућства мога, коме сте се ругали; проклети сте и од мене; јер ја нијесам више ваш отац, него строг судија, — идите у огњв вјечни, јер сте служили ђавлу и ангелима његовијем!“ О! узасне пресуде! о! страшна мучења! Онда ће рећи грјешници: ми праведне, чисте, изабране и сјајне душе, сад полазите у рај; а ми идемо у страшно дно пакла! Ви идете, да тамо вјечно узивате рајске насладе, а ми, да вјечно у паклу патимо у жестоком мучама и пениру. Јао наше љуте невоље!

На ово описивање општега суда Божијега, шта ћу даље да вам говорим; само једино желим и шаљем вас, да тражите себи закона прије но што Христос дође на земљу. Пристунајте светој мисливијести и св. причешћу; опраштајте једни другега увриједу, дајте гладноме хљеба; жеднога напојте, страшнога у кућу своју уведите; голог одјените, болног посјетите, сузачу у тавницама походите; јер страшни судија кад дође на земљу, пита ће вас особито о томе, — као што нас учи св. евангелије. О! каква ће нам радост бити, ако узмогнемо строгамо судији добар одговор дати!

Тешко нама, ако се на томе суду појавимо онакви мреки и гнусним грјесима! Каква мучка би онда, кад видимо грјешнике, ће на врат ударају у бездан узаснога пакла! . . .

Но ти мили и дуго трпећи Спаситељу помози нам, док смо још на земљи, да се истинито покажемо, да хришћански живот проводимо; како би нам ти на праведноме и страшноме твојем суду негда живот вјечни даровао. — Амин.

II.

О посту. (На бијеле покладе).

Браћо! — Хвала буди милостивоме Богу, ево се сасијем приближи емо светом и великом посту. Св. црква већ данас чита свето евангелије, које нас опомиње на пост, и каже начин како треба постити, па да би досијели само до оне цијели, која се постом постизала. Потоме браћо, треба пријеме ово радосно да дочекујемо и да га по прописима матере цркве побожно

проводимо, а не да тугујемо, што се у посту овом морамо уздржавати од неки једа и свијетски забави и весеља. На против, радујмо се времену поста у коме кајући се за наше грјехе, уздржавамо се од душевни и тјелесни грјехова. Спаситељ наш кажује нам, да будемо у пријеме поста душевно весели, а не притворни и тужни, да нас само други виде, — као што то чинаху фарисеји, који у посне дане њаху тужни и погурени. Омијем говором ја ћу вам показати: 1, да је сваки хришћанин дужан постити; 2, начин, како треба постити, па да нам пост од праве користи буде.

Ко је пост установио? — Света црква. Грађански суд има право промишљати законе, којима се сви држављани покоравати имају; па кад свијетска власт себи присвоја право за грађане своје стварати законе, то зашто, да и црква неби имала право наређивати законе својим духовним синовима? Свака је власт од Бога, и ко њене законе не слуша, ни Бога не слуша, који је одредио, да се мора цркви слушати и који се њој неповинује, тај је неповажан и одметник. Из тога се види, да се по пријетним законима морамо управљати, ако онемо, да се с правом синови цркве називамо.

Познато је, да данашњи свијет много грјешни и из једног ала у друго увлачује се, па да нас Бог неби су чим већијем казни, црква нам наређује пост, да са тијем зашлдимо наше грјехове; јер због нашег безаконја, Бог би нас и тежом казни казнио, те за то како рекох, мати црква милостиво запоиједа својим синовима пост, уа који још више, да се шаљу молитве Богу, нашто он онда као милостив, одвратића свој праведни гнев од нас људи.

Но многи ће можда повикати: зашто толики велики и тешки постови? — но зашто велики опет ја, толики грјеси, ала и пријеваре? За то и у старом зајету, коме Бог позору наређује, томе и пост запоиједа. При свем споменутом, о, колико их има који закон овај о посту преступају, и са тим себи на штету, а другозма на саблазан живе? Питам нас, који без праве потребе преступате закон о посту и зренте, казните ли право, шта морају рећи одадици наше вјере и закона, кад виде, да ви газите пост? Неће ли нам казати, да смо једне варалице, који се нашем закону ругамо? Ви, који сте већ у томе, неби требало, да друге варате и у пропаст вучете; јер знајте, да, одвраћајући од поста друге,

бивате највећи њови непријатељи. Помислите, какав одговор морате дати Богу за оне душе, које су се прије страшиле на то и помислити! — Но када сам слаб, рећи ћеш, црква ме разријешава од поста. То је истина, али само с' уговором: да твоја слабост не буди лажна и притворна. Шта ће бити, ако ваши изговори, да не можете постити, буду измишљени; ако се лице протварате, само да вас виде свештеници и други људи т. ј. да би ви радо постили; али да вам пост не прија и т. д. ? Тијем би начином браћо у двојструко гријешили, једно што мрсите; а друго, што пркву варате.

Пост је казан за гријехове наше, и наређен је зато, да ослаби страсти у човјеку, и да кроз њега кајање примио. Пост ће заиста и ослабити многога; но кажите ми, није ли право, да оно тијело, које је толике гријехе починило мало постом пропати? Није ли праведно, да послеје толико ноћи, које смо у весељу провели, коју ноћ да проведемо и будни у покору? Оће ли рђаво бити, да оно бистро око, које је себи другога мачило, да то мало постом потавни? — да она рука, која је на крају и остала зла пружена била, мало постом изнемогне; јер, ако је пост тежак, онда је баш и полезан. У посту треба, да се оставимо свакога неразумног весеља, — али, зар ви мислите, да онај право пости, који се игром, шалама и забављама бави? У вријеме дакле посто, нека су сва свијетска увеселења од нас удаљена, него у то вријеме особито треба сви, и старо и младо у цркву Божију да идемо и за учињене гријехе да се кажемо. За тијем, да се сиротињи помоћ пружа; да походимо сузнице и немоћне; да вријеме у радњи сви проводимо и нашијем младима добар изглед дајемо.

Који жели, да му пост користан буде, нека се стара, да се у свему исправи, да очисти срце своје од али страсти и навика, да настоји, да више не краде, да не жели туђу ствар, да је благ и смирен; јер без тога, пост нам слабо помаже. Ко оће да пости право, тај треба да се чува од свакога зла и гријеха. Сам Бог кроз пророке говори: „Истина, да вам је тијело постом ослабило; али су вам жеље једне и исте“. „Ви ме молите, да вам опростим гријехе, а сами гоните и књиже вашу браћу; иштете од мене мир; а сами са вашом браћом у сави и немиру живите; желите опрштење, а оћете да се освешћујете. Не, није то пост, кога вам ја заповиједам, о лажљивци!

Нијесам задовољан само с' тим, што сте блиједи у лицу, што сте погурени вашијем главама и, што на послетку посна јела једете; него да вам је срце чисто од сваке неправде, да одустите невољнога у слободу, раздерите свако неправедно писмо, подијелите хљеб ваш са сиромасима, голог одјените,“ и т. д. Ето љубезна браћо, какав се пост од нас изискује; јер није само доста уздржавати се од јела, него се треба чувати од сваког зла и гријеха; другачије радећи, пост нам слабо помаже.

Света мати црква одредила је четири година годишња поста, затијем ериједу и петак преко године, по том два Крстова и Усјечене главе св. Јована Крститеља. Пост, који би Архијереј у вријеме какве опште несреће и. пр. глади, помора, суше и т. д. одредио, сматра се тако исто законитијем. Што се тиче осталије постова, то исти или по гјелу од некога зајета или зато, да би дотични могао св. причешће примити и т. д.; те отуда у нас, пост: Мале Госпојине, Св. Петке, Покрова Богородичног, Св. Арањела и т. д.; но на те посте није нико обвезан, шта више, једна првсена наука говори, да је противно постити онда, кад се мрси, колник и мрсити, кад се пости.

Драга браћо! Укратко и опет понављам, да смо на прагу светог поста, у које вријеме треба, да се за спасење наше душе и тијела постарамо, и издржавајући се по пропису цркве од мрсни јела; а уз то и од сваког гријеха и прилике на зло, да тако и опет милост Божију добијемо и царства небеснога у своје вријеме да се удостојимо. — Амин.

III.

О језику.

Драги слушаоци!

На једном мјесту, казује нам св. евангелије за једнога оца, који имао је сина нијема, који говорити не могао. Зато отац овај пут ијере и уџања у И. Христа, обрати се њему и моли га, да му ослободи сина од те велике муке; на које божанствени Спаситељ даде сина довести преда се и великим својим гласом рече: „Душе нијеми и глухи, ја ти заповиједам, изиђи из њега!“ — на које чудо, младичу се одма одријеши језик и почне говорити. Чим је дакле проговорио, одма поче хвалити и славити Бога, на толикој његовој милости. На тога видити нам је, да нам је Бог дао језик само зато, да га као Творца хвалимо

и слави́мо. Но браћо, ми видимо, да баш на против језик наш употребљавамо на грјешење и на штету нашије близњи. За то моја је дужност описати и казати вам, да мора сваки свој језик обуздати и не допустити му, да свашта без обзира говори. Молим дакле, послушајте ме!

Са језиком не треба бити брз и шалити се много, него добро треба пазити ријечи када и зашто се има говорити, и нашто наше ријечи испасти могу. Кад се оће да утврди један град, није доста да га само опашу зидом, него још ископају многе рупе наоколо и наспу насипима, да је сигурни од непријатеља, који би га могао оплијенити. Тако исто и природа се постарала за језик наш, и оградил га зубима и уснама, да не забаса и да неби грјешно говорио. Видите љуб. моји, да и сам Бог ниште, да у говору и ријечима опазни будемо, зато је и стављена на језик наш таква ограда. Да је то Бог учинио зато, види се и из тога, што нам је све удове тијела створио по двоје, а језик нам је само један дао. Тако имамо двије руке, двије ноге, два ока и два уша, а само један језик; да два пута више слушамо, док само једном проговоримо. Даље кад у ратно доба ухвате какво велико и знаменито лице, одведу га у сред табора и ставе под стражу, да не побегне. Тако и Бог је ставио наш језик у сред главе и оградил га свима частима тијела, да пазе, како неби говорио рђаве и неподобне ријечи. И на послетку, као-год што љутог пса вежемо у ланце да не побегне, тако је исто и природа свезала наш језик за гркљан, да не лети у сваке разговоре; јер разговори онадају и руже друге и чине премноге грјехове на штету другтје.

Језик је казачка наши мисли — добри или зли. Као-год што казачка на часовнику казује које је вријеме од дана, исто тако и језик показује какви смо ми. Мудри Сократ је казao једном младићу: „говори младићу, да те познам“ т. ј. говори, и из твојих ријечи познаћу, какав си ти. Кад год говоре вјештаци о својим вјештинама, учени о својим наукама, занатлије о својој занату и т. д. — то се лако из

њиови говора даје познати, какав је који унутра; јер језик открива све тајне мисли срца нашег.

То све значи, да не треба свакоме и свашта говорити без обзира, не треба велим, да језику уаду попустимо, јер друкчије радећи, свако ће нас презирати и као отровне куге клонити се. Да се наша праматер Ева није онако не разумио упуштала у разговор са змијом, неби Бог ни нас ни њу из краснога онога раја у трудну ову земљу и на муке истрејао био. Да је апостол Петар више пазио на свој језик, заиста неби се три пута свога Господа и учитеља одрекао. Као год, што граду једном помаже, ако га брани каква тврдиња, тако исто и човјеку помаже, ако има јака врата на устима, па као год што тврђава отнекује непријатеља од града, тако и онај човјек, који држи језик обуздан, одбија од себе лукавог и рђавог човјека. Сам Бог у својој св. евангелију говори: „ко много ријечи просиша, тај ће сагрјешити; а кад мучи, сачува ће се од грјеха“. Зато и цар Давид вели: „кад ме год нападне мој душманин, ја га вагда побједим хућеи и неодговарајући му“.

Премудри Соломон каже: у рукама језика је и смрт и живот. Св. Арсеније мољаше Бога, да му покаже пут спасења и чу једном глас с неба, који му говори: бјежи од људи и мучи! На ово пети светитељ остави сву славу свијетску, па отиде у пустињу, да Богу служи. Тијем дакле Бог људима казује, да човјек не може на бољи начин себи спасење придобити, него кад се остави не пристојног брбљања, и разговора и кад на језик и ријечи своје добро пази.

Треба ли браћо и је ли потребно више говорити, да се у вјерите, да није добро с језиком шалити се? — да није добро језику уаду пуштити? За чудо је, говори апостол Јаков — да човјек умири и припитоми и најљућу змију, а да свој језик не може зауздати и припитожити!

Молимо се Богу, љубавна браћо, да нам ушвијек отворене будну на слушање његове свете науке; а уста да су нам отворена само толико, колико његов свети закон заповиједа т. ј. да га увијек хвалимо, слави́мо и прослављамо. — Амин.

Отворено писмо.

Као одговор на критику г. Милорада Јелића свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890. г.), на чланак „Свештенство и проповједање“, упућено господину уреднику истог листа од писца критичког чланка.

Господине уредниче!

Ако би какво дијете из безазалности или обичаја изазивало каквог човјека свјесног свог мушаванскога достјанства на препирку ма о чему, како би се тај човјек у таквом случају имао држати? Оваково питање наметнуло ми се сада при почетку овога писма, и, вјерујте ми, не могу никак да га се отресем, и то тим мање, што су околности, у којима се сада налазим, и које су повод даље овоме пнему, на длаку налик околностима човјека у овом претпостављеном примјеру. Да се у озбиљну препирку унети са дјететом, које још није зрело за озбиљан разговор, направио би се смијешним, а то би било на уштрб његовог мушаванског достјанства. На такова изазивања, или ће озбиљан човјек одговарати шалом, или се неће ни обирати на дјетиња замовјетања.

У тако сличном положају, као што рекох, налазим се и ја сада, само са том разликом, што сам морално присиљен одазвати се тим дјетињастим изазивањима.

Вама ће, г. уредниче, познато бити, да је г. Јелић критиковао мој чланак „Свештенство и Проповједање“. Том критиком г. Јелића доведен сам у неприлику и то тако, да у први мах нијесам знао шта да радим. Критика, као ђачки почетни рад, није заслуживала никаква обзира; па ако би хтјео да досљедан будем својим назорима у овом погледу, не би ми смио мислити на какав одговор, и то не само због тога, што би се и ја, одговарајући на исту, правео смијешним и дјетињастим, него и због тога што је критика по својој садржини безпредметна, а по форми замршена, ћеразумљива и бошвава; а не одговорим ли пак, могло би се намјерно узети, е нијесам довољно снажан оправдати моје назоре, поткријешити моје тврдње, нападнуте његовом критиком.

Због тога сам дакле, г. уредниче, принуђен, да морам одговорити на критику г. Јелића. Пошто г. Јелић као свештеник, с једне стране, сувише високо стоји и одвећ самоостално мисли, да се ја макар и као (и годинама и искуством) старији свештеник, не би смио усудити какву поуку му дати; а с друге пак, овај његов рад (критика) сувише ниско стоји — испод обичног нивоа, који

би се као озбиљан на јавност дати могао — није ми могуће, да са њим непосредно о овом предмету расправљам, јер не држим — поред најбоље воље, да га не увиједим — да је достигао озбиљном стварном разговору. За то сам, г. уредниче — овим околностима нагнан — дошао на ту мисао да с вама овај предмет расправим; да објасним и оправдам моје назоре, и поткријешим моје тврдње додирнуте критиком г. Јелића, пред штованим читаоцима овог листа, у овој форми — форми отвореног писма на Вас, те Вас молим, да ми поклоните Вашу пажњу течајем писма, а и дате простора у дјеленом „Источнику“.

Али прије него ћу се упустити у одбрану нападнути тачака мога чланка, мислим, да ми је слободно проговорити неколико ријечи о побудама г. Јелића, које су га покренуле, да се онаком одлучношћу подигне се против мога чланка, јер тврдње његове стоје на тако лабавом темељу, докази на сасвим кривом мјесту, да сам одма морао посумњати, да нијесу биле побуде те критике оне тачке, које је г. Јелић критиковао, него да је то узгредно, а нешто сасвим друго, да је главно што га је тако на мој чланак огорчило, да је, тако рећи, тражио длаку у јајету.

Мојим чланком „Свештенство и Проповједање“, ја сам ишао за тим, да се проповједи снаке недјеље и празника по пријама за вријеме Богослужења драге, даље, био сам против читања проповједи, даље, одлучно сам био против оних који у свештеничком позиву, траже и оне да нађу чак начин живљења, укупно рећи, тражио сам од свештеника да буде потпунији свештеником — правни пастиром стада Христовог. Па да ли нијесам много тражио од г. Јелића? Али не, то нећу рећи, јер има још један узрок, који га је могао потетати, да се противу мога чланка окоми, на име, младическа пуста жеља за славом, коју би као стручан критичар у повољном моменту пожежи могао. Но ако ово и изгледа као пакосно нагађање с моје стране, то ипак могућност није искључена, јер је г. Јелић не само по свом јавном раду него и по годинама јако млад свештеник.

Но сад, било да је жеља за критичарском славом, било да је огорченост против мојих опомена

на нужно потпуно вршење свештеничке службе, даде повод тој критици, примјетити ми је, да је од једног свештеника недостојно заплочивати борбу из личних обзира. А да ово пак није начелна борба, доказујем — упуштајући се у предметну расправу — тиме, што је сам г. Јелић признао јавно, да је моја намера „учити науке“ племенита, даље што против изложеног наука о начину спремања за проповјед у цјелој својој критици није ни ријечи прословно, а све, што је у критици навео, односило се на порицање, да је наше свеско свештенство досаде проповједају. То порицање поткрепљивао је на недопуштени начин појединим изразима из мога чланка, хотјевши истовремено тиме доказати и моју недоследност. Остали пак дио критике, бави се споредним питањима — појединим мојим изразима, које је својевремено претурао тамо амо, склапао од њих нове појмове, извртао им значење, и — ваљда нехотице — цитатима из св. Писма потврђивао баш оно, против чега је ишао, цитате не умјесно употребљавао и т. д.

Па да се уверите, да је занета овако, како наведох претрешћу тачку по тачку од свега, што је у мом чланку нападнуто.

Г. Јелић замјера им најприје, што ми је уводни дио чланка превелики, што почињем од „Адама до данашњег дана“, те га читајући, махом заборавља на насловну мисао, те се губи у сјесни неких штудија, те не зна каишном га предмету све спрема, те пита, да ли није каква приредоносни увод? па провањавши мој израз „и на послетку свега не стаје“ отвори у њему својим проналазачким даром некакав „камен спотицања“, те ме том приликом упућује на 11 и 12 члан симбола вјере, даље, поучава ме са доминирајуће вишине о употреби параза „неки“, „постојеће“ и „уништавају“.

Доста људи на овом свијету има, који су са каквим природним недостатком на овај свијет дошли. Неки има велику главу а мали труп, неки пак обратно, али сви ти људи нијесу криви што су такви, што су им поједини дијелови тјела не сразмјерни. Бог их је такове створио, и ја држим, да никако није лијено, ако би се таквим људима у том погледу ма што замјерало. Па као што то тако стоји са људима, којих ми спољне природне недостатке на први поглед примјећавамо, тако исто може бити људи са унутрашњим природним недостатцима, који се тако лако

не примјећују. Тако је, на примјер, познато, да мозак по својој форми — моделу — количини и густоћи има улива на умне радње човјека, па због тога по неки умни радници, потребују више израза, више мисли да изређају, док искажу оно што хоће, док на против, други може то исто са неколико ријечи и *много* *лешне*. Па треба ли за то замјеравати што ономе, који би такође желио да буде јасан и кратак? Ја држим, не, јер то не зависи од тога радника, па због тога мисли, да је било дјетињасто од г. Јелића, што ми је замјерио, да сам из далека од Алафе — од Адама — отпочео.

Даље, г. Јелић би хтио, да у једно исто пријеме на три стране мисли, т. ј. да мисли о наслову предмета, да пажљиво чита, и на послетку да питања, шта ће од свега тога бити.

Мени није познато да би ма и ко могао у једно исто вријеме на двије или више страна мислити, као ни то, да ће књига, макар каквог била садржаја моћи пажљивог читаоца непрестано на насловну замисао за пријеме читања потјећи. Зар кад се какова књига чита, мора се непрестано наслов њен на ум држати? Зар није довољно, да у читању пратимо пажљиво правац мисли, ток догађаја, разитак предмета, па зар је нужно да задубиш се у то непрестано мислио на циљ књиге? Не, то не би било могуће, јер ако нијесмо слободни у размисљању, немоћни поклањати пажњу ономе што читамо, а то нам је од пријексе потребе, ако хоћемо и да разумијемо оно што читамо, и то тим прије, ако какав предмет критичним оком посматрамо. Према овоме дакле једном критичару неопходно су потребне ове врлине које ће условљавати зрео и непристрастан суд, и то: стрпљење, да цео предмет потпуно проучи; разумјевање, да потпуно разумије, оно што је прочитао; знање, да узмогне предмет оцјенити; и непристрастност, да предмет праведно оцјени. Ако дакле критичар ових врлина нема, онда он неће ни моћи вршити онога задатка, који се од њега захтијева, на име, да оно што не ваља занеше, и да стане на пут, те да не практичне и не цјелисходне мисли у народ не продиру. Чини ми се, да г. Јелић није знао за ово, те се није ни испитао, да ли он посјеђује те критичарске особине, јер, да се испитао увидио би најприје да нема стрпљења, јер без да је прочитао увод до краја одма се у почетку пита „на што нас ово спрема предмету?“ Да је

прочитао цео увод, ниједно би чему га то спрема па би тек онда могао свој суд изрећи, т. ј. је ли то спремање не потребно било и зашто, с којих разлога? Даље, фалши му је моћ схватања, јер није разумио оно што је прочитао, даље фалши му је и знање, јер у оцјени поједини таџака одвајао се од предмета не остављајући никакве везе са њим, те у више прилика обративши доказивао и доказао баш оно што није хтјео; па послијетку није био ни непристрастан, јер је у више прилика друкчији смисао дао мојим изражавањима који се никако не могуће онако разумјети, како их он претстављао.

Да докажем ово. Мој чланак почео сам овако: „Сва Божија створења имају на овом свијету нацртану надахну, и ништа на овом свијету не постоји, што не би било подложно вјечним Божијим законима“. Овакав почетак јасно доказује и не треба објашњавања, да ја нијесам пишући овај чланак гледао на цијели свијет филозофским гледом, што у осталом не би предмету самом ни најмање ударило, и то тим мање, што у данашње вријеме не само да филозофија као наука није забрањена свештеницима, него се шта више захтјева и од оних, који се искључиво свештеничком позиву посветити жеље, да неколико разреда, — а негде и цијелу — гимназије сврше; а да гимназије још у нижим разредима подучују у младеж основ филозофског разматрања наука — држимо, да није пукино да доказујем. Но без обзира на ово, почетак мога чланка ипак јасно доказује, да ја мојим чланком нијесам филозофски разматрао овај свијет. Кад сам дакле овако почео, како се онда може разумјети оно, што сам таквом почетку непосредно надовезао, и које гласи: „све долази на свијет, живи, бори се и т. д. и на послијетку свега нестане, по неким сталним, вјечним непромјенивим законима“. Ја сам говорио о овоме свијету, као што се види из горњег, где сам то поменуо два пута, па и мој израз: „и на послијетку свега нестане“ никакво није израз једног невријетности, које ми збогом потури г. Јелић, јер се не односи на овај него на овај свијет, на ком је све пролазно па ком и човјека, ма да је по образу и подобију Божијем створен, ипак нестане „на основу неких вјечних закона“. Овај израз није неважност од горњег почетка мога чланка, него шта више са почетком сачињава један период, па би само збога или незнање могли пронаћи у овоме недоследност, т. ј. да у једној разгранатој реченици са бого-

словеског прелазим на филозофског становините. А што употребих за законе Божије назив „неких“ те ме због тога г. Јелић са професорским тоном поучава, да закони Божији не могу бити „неки“, примјехујем, да г. Јелић или није хтио или није имао моћи да мало дубље промисли о умјесности и оваког назива, јер да је о томе дубље промислио сигурно не би то питање ни додирнуо. Ријеч „неки“ јест замјеница, коју употребљујемо, кад хоћемо да изразимо неку неодређеност, па говорећи дакле, о вјечним сталним законима Божијим, нећемо се огријешити ни најмање, ако се послужимо и таквим изразом. Наш разум је ограничен и ми законе Божије знамо и појмамо само дјеломично и то у толико у колико је потребно да Бога познамо, те да га достојно узмогнемо овдје на земљи прослављати. Па према овоме дакле ријеч „неки“ у оваким и подобним приликама, не само да није омаловажавајућа него је, управо речни умјестна.

Овако је дакле г. Јелић пропратио увод мог чланка, па пошто му је замјерио и опширност, о којој сам већ поменуо, дужност ми је, да и о томе неколико ријечи проговорим.

Подужим уводом мога чланка, била ми је намера та, да претставим нашем свесном свештенику историјски развитак потребе проповједања. А да томе циљу досиђег оцјењао сам, да морам показивати почети, те да, пратећи развитак човјечанства, проучим напоре околности, у којима се развили сталежи у народу образовали, као и узроке пропадања моралности. Па проучавајући те узроке, узлеђ којих човјечанство морално падаше, доказах неопходност проповједања. Ову неопходност поткријених и дуалношћу нашом — свештеничком, пошто нам је та у аманет појверена самом главом наше цркве Господом Исусом Христом. Толико ради објашњења због мог мало дузакг увода. А шта је хтио г. Јелић и какву је намеру имао са мојим чланком јасно је, јер му је већ у почетку и не прочитао га потпуно смртну пресуду: „... Не знате ли, да мало изава се тијесто узиксан“ (кор. I. 5—6. Рим. 11: 16).

Прелазећи на оцјену самог чланка пребацује ми г. Јелић недоследност, коју ваљда нико осим њега неће ту пронаћи. Рекао сам ово: „Вјером се стичу душевна блага, а моралношћу омогућава се друштвени живот овдје на земљи. Вјера и морал јесу двије чињенице, које се не даду раздвојити,

јер је морал основ свакој вјери.“ Ја занета незнам каква је ондје педесетљдност ни сада, када сам изазнат, да ју силом изнађем. Вјера и морал јесу једна пијелина, коју ја нијесам по пода пресекао, а што горњим изразом дефинишући добитке кроз вјеру и морал, одвојено их поменућ, имам оправдања баш кроз оно, кроз које ме присили г. Јелић, да сада о томе говорим. Дотле, док се вјера и морал у једној цјелини, дотле ће вјера бити права а не привидна, а морал прави а не усљени. Па ако ја горе наведох, да се вјером стичу душевна блага а моралом да се омогућава друштвени живот овјде на земљи, то ипак отуда не сљеди тврдња г. Јелића, као да се и вјером омогућава живот а моралом стичу душевна блага. Највећи научењаци прошлих а и данашњег вјека већином бијаху материјалисте, који дакле не имадоше праве вјере, па се њима ипак не могаше пребавити, да нијесу имали морала. Прости крађљини пак, вјерују у Бога, црквене установе и т. д. извршују оне обавезе прописе, које од њих њихова вјера захтјева, постоје уредно, приступају исповједању, причешћивању, те се као блудни синови кају, али — посједи опет краду. За њих се може казати, да они немају вјере, ако немају морала. Они вјерују у Бога и ако неимају довољно снаге, да и испуњавају Божије заповјести. Према овоме јасно је да материјалисте са својим моралом неће стећи душевна блага, као што ни крађљини неће својом вјером посјешћивати друштвени живот на земљи.

У истом ставу рекао сам и ово: „морал је основ свакој вјери“ а на ово одговара г. Јелић: „Хришћански морал није основ Талмуду.“ На ово — јавно признајем — не узим одговорити, јер не само што нијесам рекао да је Хришћански морал основ свакој вјери, него тако шта није ми досад ни у сву на памет дошло, па за то остањкам штованим читаоцима, да сами пресуде, е да ли г. Јелић на овакова критиковања у опште заслужује да му се озбиљно одговори.

Даље г. Јелић пориче да је морал основ вјери, и вели, да је е богословског гледишта морал плод вјере. Али све што се каже, треба и да се докаже. Ја пак рекох да је морал основ вјери, и остајем при томе док ми се противно не докаже, премда могу допустити г. Јелићу да и он право имати може, и то е тога разлога, што ја сматрам вјеру и морал као једну неразводну

цјелину, па био морал плод или основ вјере, не би на предмету самом ништа мјенало.

Г. Јелић рече даље ово: „Збринато је мислити да морал облагођава ери и ум човјечији“ па се онда пита, кад се каже, да моралне поуке код људи какав успјех имају, зашто се прећутало какав успјех има вјеронаука. Овакви питањем показује г. Јелић, да не зна шта је то вјера, шта ли вјеронаука, а још мање, да има одређен појам о моралу. Мени ондје није сада до тога да га томе поучавам, јер такав задатак према г. Јелићу не би се усуоди на се узети, али ћу ради штованих читаоца рећи, како ја о томе мислим.

Под ријечи „вјеронаука“ ја подразумевам у исто вријеме и вјеру и морал, па према томе ја сам мислио, ако се какав успјех постигне моралном поуком, да ће то ипак бити успјех вјеронауке, као што би се и сваки успјех вјерске поуке такође имао приписати вјеронауци. Да је г. Јелић имао прави појам о вјери и моралу, сигурно не би се онако одлучно изјавио, да је збринато мислити, да се моралом облагођава ери и ум човјечији.

Ако сам добро разумио, г. Јелић не допушта, да се проповједањем о моралу могу бавити поуке здравог разума. Овим направио је г. Јелић хаос од којекавних реченица, тако да кад се човјек пусти у њих, нађе се ко у неком лабиринту из кога не може изаћи наћи. Па ако сам добро погодио оно, што је мислио, то ћу сада покушати, да на то и одговорим. Не будем ли пак погодио, нијесам ни духом одговарати, јер немам дара да ријешавање ребуса.

Ако се проповједањем о вјери баве догматичке поуке, што допушта г. Јелић, какве су онда поуке о љубави — десет Божијих заповјести, јесу ли и то поуке о вјери? Или, зар заповјести Божије нијесу поуке о моралу? Или зар заповјест, како требамо штовати наше старије, и како нашим ближњим не требамо никаква зла чинити, нијесу у исто доба и поуке здравог разума? Зар 6. заповјест Божија, која гласи „не уби“ није г. Јелићу и заповјест његове савјести, његовог разума? Зар му његов здрав разум не диктира ту заповјест. По томе дакле, не може никако бити говора о том, да ће се здравим разумом стварити моралне поуке које не би имале ослонца у светом Писму. Ја би жељан био чети на само једну моралну изреку од хришћанског проповједника, која не би имала ослонца у светом Писму,

па пошто ми се чини, да таквих не може ни бити, сигуран сам, да је не би могао измислити својим проналазачким умом ни сам г. Јелић.

Сад г. Јелић повраћа се натраг и оставља ред претресања без обзира на то што је већ у Палинеји своје критике обећао „држати се реда, којим је што изнешено“, те цитира један мој став из увода: „Прва грана свештеничке службе свршава се код нас црквено — славенским језиком, дакле језиком кога народ потпуно не разумије“ те у исто вријеме одговара на то, те вели да ја губим е ума, да то треба објаснити народу. У мјесто одговора на ово, ја би ставио питање да ли је г. Јелић тако забораван, да је већ заборавио, да мој чланак има ту задаћу да покрене свештенство на вршење и проповједничке дужности, у коју несумњиво спада и објасњавање свих народу неразумљивих предмета тичућих се вјере? Но било сад да је заборавио или што друго и. пр. нехатост, ала најбра и т. д. узрок, ове његове есејим неумјесне и не потребне прихјетбе, јасан је доказ, како не појима озбиљност јавних радова, јер је готов да их осуди, и ако потпуно разумио није. Површно посматрање појединих предмета не може се препоручити никоме, а једном критичару по најмање, јер у најповољнијем случају важиће као човјек, који није дорастао томе задатку.

Посретством неких реченица, које ја — некрено признајем — не могу разумјети, прелази г. Јелић на то, те пориче, да наши свештеници јесу, и да би могли бити, добри психолози (познаваоци природе човјечије душе), те надовезује да су овакви захтјеви већи и тежи него ли и сам истакнути циљ, те измишља свештенике, који не проповједају јер им стручно изображење манка.

На овакове наводе г. критичара Јелића имало би се најприје установити то, да ли је Психологија као наука таква, да се она само теоретично, дакле по школама научити може. Па ако би то тако било онда би г. Јелић могао и потпуно право имати, јер наравно је, да наши свештеници, који таквих школа не похађаше не би имали прилике да добију ни појма о тој науци. Али па жалост, и овдје морам прихјетити да г. Јелић нема правог појма ни о томе, јер Психологија као наука није ништа, развијала се и достига ступањ своје данашње висине, научним испитивањем жртвих објеката у затворном простору, него научним посматрањем и испитивањем

душевих особина људи, кретајућих се у друштву и живећих у разним фазама овоземиог живота. Па према овоме и свештеници, који у народу живе, те који се дакле у друштву крећу и без таквих школа, могу, практичним путем дакле, прибавити себи онолико психолошког знања, колико им је потребно да потпуно познају околину у којој живе. Ово ће свештеницима бити тм лакше, у колико повјерење у народу узимали буду. Но то би било још наопако, кад свештеник не би познавао природу своје околине, у којој ће као свештеник дјеловати; то би значило толико исто, ко кад би каква човјек имао пред собом стадо или чопор каква, па непмајући ни појма о природним особинама тога блага, терао би и. пр. крмке у шипраке да брсте а козе у напрат да рију. А зар је психолошко знање у обичном животу тако тешко, да га не могу свештеници у свом практичном опхођењу с народом да постигну? Не само свештеници као разборитији људи, него и прости сељаци имају ту моћ, да могу проучити човјека. Зар нема и међу сељацима људи, који у својој околини као неки „политичари“ важе, а до тога свог угледа они су дошли тим, што су своју околину добро упознали. Па зар се не прихјекује код тих људи, кад желе о чему да се обавјесте, па сумњају, да ће им се на непосредно питање, жељени одговор дати, почињу из далека, те неосјетно прећу овом предмету, о ком желе да се информишу; та свој нашој сабраћи сеоским свештеницима познато је, како је сељак, коме престоји вјенчање у породици у свом понашању према свештенику много предуретљиви, док вјенчање не прође, а свештеник, ако му та предуретљивост као неobiчна у очи падне, зна од које стране вјетар дува. Сељак зна, да се предуретљивошћу може наклоност задобити, па рачунајући на то пада се, да ће свој посао са свештеником лакше обавити моћи, а свештеник пак зна, по тој већој предуретљивости свог парохијанина, да ће га тај у скоро потребовати, па према томе и удешава своје понашање, како ће му као свештенику или као човјеку најбоље годити. Па сад да се запитамо, зар тај сељак нема ни мало психолошког знања, или, зар тај свештеник није провидио намеру тог сељака, зар га не познаје тако рећи и душу, те му може погодити и онаку намеру, која је још у будућности. Овако што неће бити познато само оним парохијалним свештеницима, који

нестина у парохији живе, али својим начином опхођења одбијају од себе поверљивост народну, онима дакле, који никако не долазе с народом у блиски додир, оним дакле, који требник и епитрахилъ сматрају главним алатима свештеничког заната, те своје молитве строго по одјереној такви напалаћују, на свршив молитву и наплатив ју по пропису сматра се у души својој задовољним, савјест му је мирна, е је своју дужност тачно обавио. А и како може свештеник у парохији живити као пастир са повјереним му стадом, а да стадо своје не познаје. Ја држим да нема свештеника, који не би познавао природу људску у опште, т. ј. да човек може бити и добар и хрђав; та то у свакодневном саобраћају с народом има увјек у живим примерима пред собом, па му за то и не треба нарочитих штудија. А зар је опет тако страшно тешко проучити парохију, у којој се свештеник налази па да јој потпуно позна њене душевне слабости, те да их као позван лијечи. Зар ће тешко бити свештенику испитати религијозност у својој парохији? Похађање цркве близини или даљини, бројно приступање исповједању и причешћивању, извршавање других вјерских прописа, извршавање чињетета према укрим и т. д. даће му потребите разлоге, да створи логичан закључак у погледу дубљине и снаге вјерске расположености. Невоље пак, пјанство разна злочинства, која се у паро-

хији не могу догодити, а да свештеник о њима не сазна, јесу сигурна мјерила моралног стања подручје му парохије. Та нема ни од свеских свештеника, који су без стручног изображања а на једној су парохији подуже времена, ни једног а да не познају сваког свог парохијанина и е религијозне и е моралне стране. Упитајте макар ког себеског свештеника за макар кога његовог парохијанина, он ће вам га одма описати или као поштенос доброг Хришћанина или као лопова — несретника. — Оваково познавање парохијана захтјева сама едукација свештеника, и као што се види, није то икакво тешко, јер свештеник проучи то стање без икаквог напора свог, проучи га непрестано живећи у народу. Ово проучавање потребно је и због тога, што ће свештеник знајући ране народне, тек тада моћи их еходним лијековима и лијечити. Ако је дакле и таковој парохији овладао страст пића, невоље, крађе и т. д. да онда и поуке своје удешава против тих мања, које су тако рећи на дневном реду у тој парохији.

Ја држим да сам довољно доказао, да познавање природе човјечије у опште а и парохије посебно, не само да је могућно, не само да није тешко, него шта више, да је врло лако а и неопходно потребно свештенику на парохији, а сад — пођимо даље.

(Наставак ео.)

Просте народне молитве.

Сабрао их **Ђорђе Свитаић** учитељ.

1. Теби се Господе молим! Под твој се престо поклоним! Оче и Сине. Својом си вољом јаносаи, да ме избавиш од лукаваго, на праведни пут наведиш Оче и Сине; да ме оклониш од муке и биједи и јада видљива и невидљива и од некрштене руке. Господу се молим, св. Јовану крститељу, преславној слави небесној, да развиели мојим животом, да ме закониш од сваке муке и болести. — Кадар си Боже милн, за то ти се и молим што желим да ми удијелиш. Да ми уздржиш евида и среће, свјетлослава образа међу браћом, да се не застидим. Преславној Богородици се молим, да ми буде помоћница на сваком страшу и стидну мјесту, да ми буде подпомоћ

свемоћница. — Оче и Сине свети Теби се молим. Свети Јоване, Ангелија, св. Петре, св. Павле молим вам се да ми удијелите срећу и здравље. Амин. (Онако се моли Богу Димитрије Ђукановић из села Капевица, Зворничког котара).

2. Во изја Оца и Сина и свјатог Духа. Амин! Помози ми св. Илија и св. Пантелија, и света Богородице богом лијепа мајчице. — Помози ми св. блажена Марија. Помози ми св. Петре и св. Павле и св. Аранђеле шестокрыли. — Помози ми св. Саво ерски учитељу, помози ми св. Ђурђе огригано сунце и помози ми св. Ангелић (Евангелист) Марко. Помози ми св. Петко и Неджељо. Помози ми св. отац Василија, помозите

ми свети оци Богоносци, који ете сабор саборисали, закон поставили, вјеру утврдили.

Помози ми св. Архангел Михаиле, помози ми и обрадуј ме и сачувај ме од зли људи, и нареди ми душу у царство небеско.

Помози ми св. отац Никола и помози ми св. Јован Крститељу, помози ми и обрадуј ме. Боже ми се дај радовати и Боже ми се дај грјеха опростити. Помози ми св. Стјепан-Њакон, помози ми обрадуј ме и сачувај ме од сваке муке и пекенјанске руке. Боже ми се дај радовати, Боже ми се дај грјеха опростити. С крстом и с Анђелом и светијем Духом. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Крето-Лазин из села Крћине кот. Зворник).

3. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Мили Боже молим ти се помози ми! Боже помози ми, ерећу и здравље и радук. Помози ми св. Петре и св. Павле и св. Аранђел шестокрили. Помози ми св. Илија и св. Пантелија и света блажена Марија. Помози ми св. Ђурђе огријано суице. Помози ми св. Јоване Крститељу, моја лијепа слава слава крсна свијећо, помози ми и обрадуј ме. Помози ми св. оче Нико путниче, рипћански помоћниче, помози ме и обрадуј ме на сваком броду сачувај ме, сачувај ме од сваке муке и пекенјанске руке. Помозите ми свети оци Богоносци, који ете сабор саборисали, закон поставили, вјеру утврдили. Помози ми св. Архангел Михаил, сачувај ми душу од зли људи. С крстом и с Анђелом и светијем Духом. Амин.

(Овако се моли Богу Филип Миличевић из села Крћине кот. Звор.

4. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Да ти се устрим (ваљда са страхом) Господу Богу похотим и преклоним часном крету, благом Ристу, св. Тројици, св. Богородици и св. оцу Василију. Помози ми Боже и Божићу. Помози ми св. Саво српски учитељу, научи ме твоју вољу творити. Помози ми Госпо Мала и Велика, помози ми Боже и св. Ђорђија, помози ми Боже и св. Христово Васкресење. Помози ми Боже и св. Видосаве, помози ми Боже и св. царе Костатине. Помози ми св. Илија, помози ми св. Павле помози ми Боже и св. Пантелија. Помози ми Боже и св. Богојављење, јави ми се ерећа на претка, здравља, весела и житиог рођења. Помози ми Боже и св. Спаситељу, помози ми Боже и св. Јоване Крститељу, који крестиш и небо и

земљу. Помози ми Боже и св. Аранђеле, помози ми св. Никола путниче брзи помоћниче, помози ми на уранку и на устанку, и на дану и на тавној воћи и на мутној води. Помози ми св. Тројето небеско, помози ми Боже и св. Стјепане, помози ми Боже и св. Петре. Амин.

Ову молитву зна на изузет мој ученик Анто Николић из села Српске Трпаве, а научно је од свога оца Новака.)

5. Помози ми Боже и сви божи свеци, божи угодници богомљосници. Ја се нама једнако молим и које знам и које незнам, будте мени грешном на помоћи, молте се Богу за нас грјешне и за нашу грјешну душу. Недај мени Боже смрти безумне и без покајанија. Помози ми св. Илија громовити и света Марија Богом мајка огњена. Помози ми св. Јоване Крститељу и св. Саво српски учитељу, и св. Марко и св. Димитрија и св. Петре и Павле, будите ви мени грјешном на помоћи, ја вам се молим и поклањам Христу и сјајном часном крету, ја вам се молим и поклањам за моју грјешну душу. Недај ми Боже смрти без покоја, Христовог лијепог закона, ја вам се молим грјешник. Помози ми моја крсна свијећо, сачувај ме Боже биједе невидовне, поклати ми Боже здравља и весела. Помози ми св. Христово Васкресење ја ти се молим и поклањам. Молте се Богу за вјеру хришћанску и за хришћански род, милостивни будите до њиха. Амин.

(Овако се моли Богу Јовица Видаковић из села Бјеловешца кот. Зворнички)

6. Во имја оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже и св. Ђорђе и св. Троица. Свети Петре и Павле, св. Илија и св. Пантелија и блажена Марија и четврти стуб небеса, св. Госпо Мала и Велики, св. Лука и св. Митре и св. шестокрили Аранђеле, и св. Јоване Златоусте и свето Васедење и св. отац Никола. — Помозите ми св. Млађенци и св. Материце и св. оци Богоносци, који ете сабор саборисали, закон поставили. Помози ми свето Ристово Рождество, св. Њаконе Стјепане, и св. Василије, и свети начални крети, св. Јоване Крститељу, св. Ристово Богојављење и св. Саво живи царе. — Помози ми св. Лазаре рипћанско обрадовање, и св. Петко и Неђељо и рипћанско крсно (ваљда крсно) обрадовање, и помози ми свети Авраме. Амин.

(Овако се моли Богу Стоја Новаковић из села Бјеловешца.)

7. Во њија Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми св. Нико путниче, буди ми на помоћи, и на дневн и на ноћн и на путу и на суду, на устанку на уранку и на сваком мјесту. Помози ми св. Млађенци и св. Материце и св. оци саборници, који сте сабор саборисали, закон оставили. Помози ми Ристово Рођанство, св. Баконе Стјепане, св. Крститељу Јоване и лијепу Ристово Богојављење и св. царе небески Саво. Помози ми св. Лазаре на дневн и ноћн, св. Петко у Неђељу и св. Ристово Воскресење и св. Ђорђе. Помози ми св. Троице и св. апостоли Петре и Павле, св. Госпо Мала и Велика. Помози ми св. Лука и св. Митре. — Помози ми св. шестокрили Арапђеће и св. Авраме. Помози ми св. начални крет којијем се кртим и дан и ноћ. Помози ми св. Јоване Крститељу који си крстио Христа у ријечи. — Помози ми св. Марко, помози ми св. Мртин-дан, помози ми св. Трипуне и св. Спасоје. Помози ми св. Благовјест, св. Госпо Мала и Велика, помози ми св. Тома, помози ми св. Николаја, помози ми св. Алимпијев-дан, помози ми св. Климу-дан (Климент), помози ми св. Богородичин празник, помози ми св. „Госпина Почивала“. (За Госпина Почивала বলে: да пада тај празник други дан по Великој Госпоини). Помози ми св. Срђев-дан, помози ми св. Воведеније, помози ми свете Задушнице. Помози ми св. Мали Божићу, помози ми св. Максим владико. Помози ми све девет Јована светије што долазите у години заједно. Помози ме и обрадуј ме св. живоначални крет. Амин.

(Овако се моли Богу Стеван, најамник Станке Николића из Бјелишевца, а он научно од појојног Стојана Новаковића).

8. Во њија Оца Сина и св. Духа. Амин. Помилуј нас Божи свети, св. Троица, Богородица, св. Троицо помилуј нас, Свети Ђорђија, св. Јоване, св. отац Никола, св. Петре и Павле, св. Илија и Пантелија, света Петка и Неђеља. Свети крпки, свети бесмертни помилуј нас сви Божи свети и Ристово Рођанство помилуј нас, Ристово Богојављење, Оче наш изе јесн, часни поету рипчански закону, јарко сунце обрадуј нас. Драги Боже помози нам на страшној и мутној води. Свети Митре, св. Лука помозите. Свети Игњатија, свето кандило Божије враги побједи, душмане смети. Трипуне свети и Саво свети учитељу народа помозите, живе животом и здрављем, хртве рајом и позојом. Помози св. Стјепане. Амин.

(Овако се моли Богу Станко Спасојевић из села Ченгића, Зворнич. котара).

9. Во њија Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже истини самоздани. Помози ми св. Никола, који помажеш и у гори и на води, сачувај ме мутне водине и живе патрице. Помози ми св. Игњатија, помози ми св. Ристово Рођанство, помози ми св. Стјепане, помози ми св. Василија, помози ми св. Јакон Стјепане, помози ми св. Саво еписки учитељу. Помози ми св. Богојављење, помози ми св. Јоване Крститељу, помози ми св. Трипуне, помози ми св. Лазаре помозте ми св. Цвијети, помозте ми св. Благовјест, помози ми св. Воскресење, помози ми св. Томи-данче, помози ми св. Ђурђу, помози ми св. Марков-дан, помози ми св. Спасов-дан, помозте ми св. Троице Божије, помози ми св. Петре, помози ми св. Илија, св. Пантелија, св. Госпо и једна и друга. Помози ми св. Арапђетов-дан, Томо свети и сви божи свети у години дана. Помозте ми божи свети, Господе Боже, смети ми душмане и нексјане. Крстом се кртим, Господу се Богу молим. Крет ме чува до по ноћи, а Божи Анђели од по ноћи, сам Бог до вијека. Помози ми св. Авраме, помози ми св. Аним и Ана, помози ми св. Богородица, помози ми св. блажена Марија. Амин и да Бог да! Во њија Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Марија Симић из Сри. Трнаве, кот. Звор.)

10. Боже помози, буди мени на помоћи, ја се теби молим, Господе Боже опрости ми што сам сагрјешено. Боже милостиви, ја се теби молим, помози ми са свију страна повајнише се небеса, лијепи слава небеска ја се теби молим. Лијепо Филипе апостоле, ја се теби молим, опрости ми моје грјехе, што сам сагрјешено. Свети Јоване милостиван, св. Саво еписки учитељу, св. Никола, св. лијепо отац Игњатија, св. Ристово Рођанство, св. Ристово Богојављење, вечерашња вечерице по богу мајичице ја се теби молим, јутрашње сунашце, во њија Оца и Сина и крет часни и анђели Божи. Свети Богу душмане и нексјане, помози ми Богу својом вољом и невољом.

(Овако се моли Богу Марко Гаврић из Сри. Трнаве.)

11. Во њија Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже и св. живоначални крет, којијем се кртим и дан и ноћ. Боже ти мени буди на помоћи, и св. Митре и св. Лука, и св. Авраме

и св. Аранђеле и св. Климу-дан, и св. Алемпијев-дан, и св. Отац Никола, и св. Млађенци и св. Материце и св. оци Богоносци, и св. Ристово Рожданство, и св. Ђаконе Стјепане и св. Трипуне, и св. Јоване Крститељу, и св. Крстов-дан, и св. Ристово Богојављење, и св. еписки Саво учитељу и св. Ђорђе и св. Марко и св. Троице и св. Апостоле Петре и Павле. Помози ми, обрадуј ме свети Громошнице Илија, и свети Видов-дан и свети Иван-дан и свето Ваведеније и свети Варин-дан, Томо змни, пресвети Василије помози ми и обрадуј ме, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније и смиљу се на ме и буди ми на помоћи на путу, на суду на ену. Помози ми св. Лазаре и обрадуј ме, смети ми душмане и пексијане. Помози ми св. Сретеније и св. Обретенје и св. Симун-дан и св. Цвијети. Помози ми св. Ристово Васкрсеније, буди ти на помоћи, смети ми душмане и пексијане и у крати ми руке. — Помози ми св. Тодорова Субота, буди ми на помоћи и опрости сагрешеније, смети ми душмане и пексијане. Помози ми св. Благовијести, Госпо Мала и Велика буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. — Помози св. Велики Петак, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Помози ми Анђелне (Еванђелист) Матија, смети ми душмане и пексијане. — Помози ми св. Маврије и св. Богородичин празник. Помози ми св. Јован Анђелите, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. — Помози ми св. Николаја и св. Спасов-дан, помози ми свети Тилит и Улик. Помози ми Риза и појас (појас Богород.) и св. Миљо-дан. Помозите ми свети Маврије и дванес Јована у години. Помози ми Мартин-дан, помози ми св. Петко и Небело, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Помози ми св. Игњев-дан (Игњатијев-дан) помози ми св. Тома и св. Срђев-дан, помози ми св. Јевтимије и св. Антоније. Амин.

(И ову молитву зна Стоја Новаковић из Бјелопевца на изуост.)

12. Во икја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Помози ми Боже и св. Петко и св. Небело. Помози ми св. отац Никола, помози ми св. Јоване Крститељу, помози ми св. Трипуне, помози ми св. Марко, помози ми св. Ђорђија, помози ми св. Богојављење. Помози ми св. Саво, Сретеније Обретенје, Симун-дан, Тодорова Субота, Благовијести, Лазарев-дан, Цвијети, велики Четвртак, велики Петак, св. Васкрсеније, св. Ђурђе,

Марков-дан, св. Троице, Велика Госпоја, Мала Госпоја, Акимов-дан, Лучин-дан, Митров-дан, Аврамије, Врачи, Аранђелов-дан, Јован-дан, Анђелист Матија, Ваведеније, Богородичин празник, дванес Маврија, св. Јован Златоуст, св. Николаја, Миљо-дан и св. Спасов-дан. Амин.

(По казивању Стоје Новаковић из Бјелопевца.)

13. Во икја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Помози ми Боже и св. Троице по богу најчиче и опрости ми сагрешеније, и св. Госпо Мала и Велика буди ми на помоћи. Помози ми свети Богородичин празник и св. Петре и Павле апостоле, и св. Илија и св. Панталија буди ми на помоћи, смиљу се на ме грјешника и опрости ми сагрешеније. Помози ми Миљо-дан и св. Лука, и св. великомученик Митре и св. Аранђеле и св. Савин-дан и св. Никола и св. Алемпијев-дан и Климу-дан и св. Млађенци и св. Материце и св. оци Богоносци, који ете сабор саборисали, рипханску пјеру утврдили. Помози ми св. Ристово Рождество, помози ми смиљу се на ме грјешника. Помози ми Ђаконе Стјепане, и свете Задушнице и св. Трипун-дан и св. Саво еписки учитељ и св. Крстов-дан, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Свето Христово Богојављење и св. Јоване Крститељу и св. Тодорова Субота, буди ти мени на помоћи и опрости ми сагрешеније и смиљу се на мене грјешника. — Помози ми св. Лазарев-дан, помози ми св. великомученик Ђорђе, помози ми св. Марко, помози ми св. Спасов-дан, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније. Помози ми св. Ристово Васкрсеније, помози ми св. Мартин-дан, помози ми св. Видов-дане, помози ми св. Иван-дан, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније, смиљу се на ме грјешника, сачувај ме од теппе муке и душманске руке. Помози ми дванес св. Маврија, саклоните ме од ватре и воде. Помози ми св. Улит, помози ми св. Филипе апостоле, помози ми св. Николаја, помози ми св. Риза и појас, помози ми св. Ваведеније, помози ми све девет Јована, буди ми на помоћи и опрости ми сагрешеније, смиљу се на ме грјешника, сачувајте ме од муке и душманске руке и саклоните од ватре и воде. Амин.

(Казивала у перо Стоја Новаковић из Бјелопевца.)

14. Боже помози и св. Ђорђе јарко сунце, св. Илија и св. Панталија, св. блажена Марија,

св. Петко Неђељина мајко, св. Нишко путничке, св. Варвара мученице, св. Саво еписки учитељу и св. оци Богопосци. Помози ми Боже и св. Ристово рођанство, св. Јаконе Стјепане, помози ми св. Василија, помози ми св. Јоване крститељу, св. Богојављење јави здравље и поселе житијем рођенем. Помози ми св. Игњатија, помози ми Боже и св. Трипуне, св. Аранђеле и Божи Анђели. Помози ми св. Дука који душе дијелиш. Помози ми Боже и св. божи свеци у години и које знам и које не знам једнако се Господу Богу молим. — Помози ми св. Спаситељу, помози ми св. Петре и Павле, помози ми Боже и св. Тројство небеско. Помози ми Боже и св. Госпо Мала и Велика, помози ми Боже и св. Мијајло, помози ми Боже и св. Марко и Матија, помози ми св. Александар-дан и Климух-дан, св. Симуне и св. Ваводеије и св. Андрија. Прости ми Боже и божи свеци. Амин. Господи помилуј.

(Овако се моли Богу Василија Бабић из Срп. Трнаве.)

15. Боже помози. Боже опрости и услиши моје мале молитве. Помози ми Боже и сачувај ме од душмана и пекенија. Помози св. Петка и Неђеља и мајко божија, и које знам и не знам свијем се богу молим и у дневи и у ноћи, и на суду и на путу, није те боже не заборављам, не заборави и ти мене грешнога боже. Моје су мале молитве, мало ти се молим, много ти се пријемим. Молим се Христу Богу милостивом и божијим свецима. Часним бијесним проклетим некршћеним синовима, који мени о злу раде, смети душмане и сачувај ме бијезде видове и невидове. Четири волна етуна крмалукуна, анђели Матија чува до по ноћи.

(Овако се моли Богу Васо Кнежевћ из села Главичина Звор. котар.)

16. Помози Боже и св. отад Никола путничке, буди ми на помоћи и на дану и на ноћи, на сваком мјесту у помоћи и у гори и у води буди ми у помоћи. Помозите ми св. оци Богопосци. Боже и св. Игњатија и лијено Ристово Рођанство. Помози Боже и св. Василија и Ристово Богојављење, св. Јоване Крститељу, св. Димитрија и св. Трипуне апостоле. Помози ми св. мати Крстова, св. Троице славна небеска. Помози Боже и св. Лазаре и св. Ристово Благопјешеније. Помози Боже и св. Ђуру, помози Боже и св. Петре и Павле апостоле, и св. Илија

и св. Пантелија, блажена Марија, Ристова Госпо и св. Дука, св. Аранђел, св. Саво еписки учитељу, св. Митре, св. Петко и Неђеља, помози ми и обрадуј ме и опрости ми сагрешеније. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Митар Видић из Срп. Трнаве.)

17. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Света Неђељина, св. Петка, св. Троица помјани ми душмана. Боже ти помилуј, теби се молим и св. Николи, св. Ђорђија, св. Петре и св. Јоване објави (ваљда објави) ми душмана и пекенија који мени злу мисли. Св. Крстов-дан у здрављу и ратнику да нам дође. Господе Боже теби се молим, боже и божија Мајко и сваки год да нам у здрављу и срећи дође. И наше владичине и нашије калуђера и црква. Св. Богородица и часни крстови помилуј нас. Амин.

* * *

Владичине благаја, владичине прежљости-ваја, богомајко Богородице, прими молитву нашу и избави нас од свјакја нузди и печали. Амин. (Овако се моли Богу Сава Мичић из Главичина.)

18. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Помози ми Господе Богу и обрадуј ме својом милости. Боже ми смети мога душмана, који мени о злу мисли и од мога тјела. Боже ти мени дај лаку ноћ и еретну помоћ. Премилости Господе Богу обрадуј ме својом милости, смети ми душмана и пекенија од мене и мога тјела. Мили, истини, самознани Господе Богу обрадуј својом милости и мудрости. Помози мени св. Нико путничке, помози жени и моме еваку. Буди ми у помоћи и у страшној ноћи, смети мени онога који мени о злу мисли, помози ме и обрадуј ме својом милости. Господе Неусу Христу помози нас, теби се молим са свију страна. С небески свенва уби Боже нечистина и нееретна, услиши Боже наше ријечи и помилуј. Господе Боже смети ми душмана од мене и мога тјела. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Даница Малић из Српске Трнаве.)

19. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

Помози ми св. Јоване и св. Ђорђија и св. Аранђел Гаврило. Помози ми св. Јаковљев-дан и св. Сава. Помози ми св. Мратин-дан и св. Марко

и св. Илија и св. отац Николаја и св. Симуне и св. Триуне и св. Климуе, св. Ђаконе Стеване. Поможи ми сви свети божји угодници, које знам и незнам, и још се молим и поклоним св. Троици. Амин.

(Овако се моли Богу Анђа Денћ из села Бањице кот. Звор.)

20. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Једном истом Богу слава. Поможи ми Дранђеле божји Анђеле и св. Никола путнице и св. Сава епископи учитељу. Поможи ми св. Богородице

богомајко, поможи ми св. Ђурђе и св. Марко и св. краље, поможи св. Петре и Павле и св. Илија и св. Пантелија и блажена Марија, четири ступа небеса будите ми на помоћи. Смети Бога душмана нечастива од мога тјела кршћенога и сколи га Бога, обезуми га и о злу забави, да се о свом злу забави. Крст ме чува до по ноћи, а анђели од по ноћи са Бог до вијека. Господи помозију, буди мени грешном на помоћи. Амин.

(Овако се моли Богу Стана Јаковљевић из Српске Трпаве.)

Народни катихизис.

(О св. Троици.)

Пит. Ко си ти?

Одг. Ја сам Ришћанин.

П. По чему си ти Ришћанин?

О. По Ристу.

П. Ко ти је Ристос?

О. Син Божији.

П. Колико је богова?

О. Јес Бог један.

П. Колико је у Бога лица?

О. Јесу три.

П. Изброји ми која су?

О. Једно отац Бог, друго Син Божији, треће Дух свети.

П. Кад тебе Бог отац сатвори?

О. Кад сам био у утроби матере своје зачет.

П. Кад тебе Кристос син Божији некупи?

О. Кад је био (својом милосном крви) на крсту ризанет.

П. Ја кад тебе Дух свети посвети?

О. Кад сам кршћен водом и духом светим.

П. Ја зашто тебе Бог отац сатвори?

О. За то да ме умудри и разуми и на свако добро дјело научи.

П. Ја зашто тебе Кристос син Божији некупи?

О. Да га славим, фалним сваки дан и сваки час.

П. Ја зашто тебе Дух свети посвети?

О. За то зарад љубави божјетвене.

(По казивању Савке Ђукановић из села Бјелашевца котар Звор.)

Ђ. С. уч.

Разно.

Рад главног одбора за подизање споменика Сими Милутиновићу, сарајлији у Сарајеву. Још прије, него што се одбор изабрао, ондашња епископско-православна привредно-школска општина, у средишњем мјесеца новембра 1890 год. држала је своју сједницу, у коју је још позвала и приватне од селашког и трговачког сталежа. — У истој, општинској, сједници изабран је одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији, и то

ова лица: г. г. Васо С. Краљевић, Ристо Ђ. Бесаровић, Јефтан Деснић, Стјепо Српкић, Максим Бабић, Алек Бабић, Ристо Х. Дамјановић, Глигорије М. Јефтановић, Јово Ђ. Бесаровић, Лазар Пушић, Нико М. Бесаровић, Мито Ст. Клишић, Никола Т. Кашиковић, Стево Калугерчић, Коста Траван, Ристо Максимовић, Јово Митричевић, Ђорђе Петровић кундурџија, Гавро Андаловић, Ђорђе Васковић, Васо Дурић, Ристо Петровић,

Милан Илић, Ристо Мајсторовић, Васо А. Сташић, Перо Маљуган и Милош Зеленовић.

Овоме изабраном одбору овдашње епископјевачко друштво „Слога“ уступило је своје просторије за расположење.

Прва сједница овога одбора држана је 20. новембра 1890.

На предлог неких особа одбор је проширен још са овим лицима: г. г. Ђорђе Петровић епископ, Перо Максимовић епископ, Јаков Х. Трифковић, Саво Савић, Ристо Самоуковић, Алекса Михаиловић, Ристо Марианчевић, Илија Илић, Јово Перовић, Ристо Ј. Бесаровић, Ристо Бујак, Јован Јевтић, Мићо Вељић и Никола Савић. Привремени пресједник одборски био је г. Ристо Ђ. Бесаровић.

На предлог неких чланова изабран је тајним гласањем, узим одбор од дванаест лица, који ће сав посао вршити, и о свршеном раду ширити одбор обавјештавати. — У узим одбор ушла су ова лица: г. г. Глигорије М. Јефтанић, Васо С. Краљевић, Ристо Ђ. Бесаровић, Јефтан Деснић, Ристо Х. Дамјановић, Јазо Пушић, Никола Т. Кашиковић, Ђорђе Петровић кундурџија, Стјено Српанић, Стево Калугерчић, Ђорђе Петровић, епископ и Ристо Максимовић.

Записник ове сједнице послат је вие. зем. влади на одобрење и вие. зем. влада својим актом од 24. децембра 1890. број 1 одобрила је овај одбор и дозволила, да се могу купити прилози и експлатати пододбори за подизање споменника Сими Милутиновићу, Сарајлији — у свој Босни и Херцеговини.

Узим одбор прву своју сједницу држао је 30. децембра 1890. год. у којој су се прво конституисали. За предједника би изабран г. Глигорије М. Јефтанић; за подпресједника г. г. Васо С. Краљевић и Ристо Ђ. Бесаровић; за благајника г. Јефтан Деснић; за перовође г. г. Никола Т. Кашиковић и Стево Калугерчић. — Почем је перовођа Никола Т. Кашиковић болестан, то за перовође буде изабрани још и г. г. Мито Ст. Клишић и Коста Тражан, и тако сада у узим одбору има свега четрнаест особа.

Друга сједница узим одбора одржана је 4. јануара 1891. год.

У овој сједници одбор је ријешно да се споменик може подићи мртви од камена, и живи — какова заклада „која би носила име Симе Милутиновића, Сарајлије. Све ће од тога завенити

каков буде одзив са прилозима. Ако се Српство добро одазове, одборца је жела да се обоје подигне, а ако буде одзив слаб, онда је одбор себи оставио на вољу, да ријени које је корисније.

У овој сједници је још ријешено да „проглас“ на народ састави: један, г. Ђорђе Петровић, епископ, а други опет један од перовођа; — и подијељен је рад перовођа.

Трећа сједница узим одбора одржана је 19. јануара 1891.

У овој сједници читана су и претресана оба „прогласа“, и закључено је: да се четворици од одбора повери, који ће из ова два „прогласа“ саставити један трећи.

Четврта сједница главног узим одбора одржана је 24. јануара 1891.

У овој сједници поново су претресана оба „прогласа“, те је повјерено г. Ђорђу Петровићу, епископу и г. Стеви Калугерчићу, да њих двојица из та два „прогласа“ саставе један трећи.

Пета сједница узим одбора одржана је 28. јануара 1891.

У овој сједници у цијелости усвојен је „проглас“, кога су подијели г. Ђорђу Петровић, епископ и г. Стево Калугерчић, учитељ.

Исти „проглас“ послат је — на захтјев — владино повјереништву на одобрење.

У овој сједници још су неке ствари претресане, које се односе на споменик Сими Милутиновићу.

Чим „проглас“ буде одобрен, даће се у штампу и онда ће се даље приступити раду.

Светосавска слава у Сарајеву. Као и прошле године тако и ове прослављена је светосавска слава овдје како треба. Из јутра се најприје одслужила св. литургија у новој цркви, којој су присуствовали сви православни ученици са дотичним професорима, овдашњих основних комуналних школа, гимназије, политехнике, трговачке школе и војне дјечаке школе (пензионата). Из литургије одоше ученици у дворану препарандијског конвикта, гдје се одржала водича и предлоз кољиво. По томе је држао дијени и пригодни говор г. Петар Ђенић, катихета. У 8 сати пак почела је литургија и у старој цркви, при којој је чинодјествовао високопроепископски г. митрополит са шест епископа. У старој цркви били су сви ученици и ученице, са учитељским збором, овдашњих епископских основних школа и велики број народа. По свршетку св.

литургије, г. митрополит са свештенством и народом као и сви ученици отишли су е литијом у пространу општинску дворану, гдје се такођер освештава водца и прелило кољиво. Учитељ IV. раз. основ школе г. М. Клинци, држао је говор о некадашњим и данашњим занатима, као и о значају епископске школе.

У вечер пак била је забава у позоришној агради, која је изведена на опште дошађање.

Добротвор народни. У Биоград умро је Моја Гавриловић, државни саветник у пензији у 93 години, родом из Ср. Карловаца. Сву своју имовину оставио је добротворнијем заводима и то: 5000 динара „гимназији у Карловцима“ гдје се учио; 5000 динара „друштву св. Саве“; 5000 динара „дому за сиротну и напуштену дјецу“; и 5000 динара „колу јахача кнеза Михаила“. Слава добротвору народном!

Позиви на Светосавске бесједе у год. 1891. које је уредништво овог листа примило и које су се бесједе обдржавале у Босни и Херцеговини а на име: 1. У Пријвору, у корист епископске школе; 2. У Крупој, у корист грађанске нове епископско-православне школе; 3. У Доњем Вакуфу, у корист епископске школе; 4. У Тешњу, у корист епископске школе; 5. У Ковињу, у корист епископске школе; 6. У Дервенту, у корист сиромашни ученика епископске школе; 7. У Модричу, у корист сиромашни ученика епископске школе; 8. У Мостару, у корист сиромашни ученика епископске школе; 9. У Фочи, у корист фонда епископске школе; 10. У Вишеграду, у корист срп. прав. цркве; 11. У Чајничу, у корист епископске књижевнице; 12. У Бихаћу, у корист за грађу нове цркве; 13. У Лијевну, у корист епископске школе; 14. У Бос. Градишци, у корист епископске школе; 15. У Бос. Новом, у корист школског фонда; 16. У Вар. Вакуфу, у корист епископске школе; 17. У Чајавини, у корист школског фонда; 18. У Зворнику, у корист школског фонда; 19. У Градишцу, у корист грађанске нове школе; 20. У Бијелини, у корист епископске школе; 21. У Високом, у корист школског фонда; 22. У Бањалуци, у корист сиротне школске дјече; 23. У Брчком, у корист школског фонда.

Српско-православна црквено-школска општина у Бос. Новом. послала је Његовом Високопресвештенству митрополиту г. Ђорђу Николајевићу, допис од 24. I. о. г. број 6. овог садржаја: „Глас о вашој родољубивој одлуци, којом сте о овог-

дишњој светосавској слави даровали своту од 15.000 фор., на подигнуће и опетанац епископске школе у Блажују, узела је ова епископска православна општина на угодно знање. И тронути у срце овиме вашим племенитијем дјелом, којим поновно доказасте своју велику љубав на права Српству и правослаљу, не може а да вам овиме не изрази своје одушевљено признање и топли захвалност на тој знатној и за наше прилике врло значајној просвјетној задужбини, којом још овјеквјечности ваше честито име у нашем потоку — кличући вам једногласно: Хвала Ти, и вјечна ти слава неумрли архиепископу и велики епископ добротворе наш!!!

Поклон цркви. Госп. Јово Милановић гостио-ничар (сад у Бијелини), наводно је епископско-православној цркви у Б. Градишци даровати једну икону св. Јована Крститеља и 2 фор. 40 новч. да се његова жива и мртва имена при св. служби спомену, што је већ и учињено. Хвала ху!

Диван споменик. Дични Дубљани намјеравају да у спомен славне битке на Дубљу а у славу неумрлог ослободилаца Србије кнеза Милоша подигну цркву у Дубљу; па позивају све родољубиве Српљане и Србе да их у овоме патриотском и побожном дјелу приложима потпомогну.

Текелијанум. Кућа коју је неумрли патриота Сава Текелија оставио да се у њој надрисавају епископски ђаци у Пензи и у којој су толики заслужни Срби одгајени, продата је општини пештанској (вели се због регулације) а за „Текелијанум“ подигнуће се по обећању нова аграда.

Нова српско-православна вјероисповједна основна школа. У манастиру Гомзоници код Баньелуке, настојавањем приједног свештеника и настојатеља Гадре Стојинића, отворна је епископско-православна школа на дан 20. јануара о. г. Учитељ јој је Петар Иванчевић препаранд.

Освећење цркве. Као што „Глас Црногора“ јавља, освећена је у недељу пред Божић, 23. децембра 1890, нова православна црква у Оцињу (Улашњу) у приморју црногорском. Црква је посвећена св. оцу Николају, а намјерена је помену јунака, који су погинули при освајању Оциња. Освећење је извршио високопресвештени митрополит Хари Сава Косановић, а уједно даровао је 500 фор. овој цркви.

Српско-православно црквено-пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву држало је своју другу редовну главну скупштину 27. јануара о. г. У 3 сати последије подне константирао је предједник гоеп. Рието Х. Дамјановић, да је на окупу 106 чланова, — давље патоловичина вешина, — и отворио скупштину кратким али лијежим подравом, у ком је нагласио, да друштво напредује и да је у њему вада била најљепша слоба. За тим је г. Мита Ст. Кличич прочитао извјешће о раду друштва у 1890./91. друштвеној години и његово стање на крају те године. Из извјешћа видимо ово: друштво има 17 утемељача, 134 помагача и 60 судјеловача пјевача и пјевачица, свега 211 чланова; приредило је двије бесједе и судјеловало је добровољно на овогодишњој светосавској бесједи у корист еписке школе; од почетка до данас научило је 30 свијетски пјесма; у цркви је пјевало о свима већим празницима, сенафским пиронима и црквеним свечаностима; научило је и Слава и њише: *Тебе одјељичажеја* (у мјешовитом абору) које је пјевало при изношењу плаштанице на вел. Петак прошле год.; анад у мјешовитом абору рандхартингерову литургију и и појаве при погребу, омијелу и пјечању. — Приход је био 2101 фор, а расход 772 фор, дикле чиста прихода 1329 фор. Осим тога има друштво 27 књига разог садржаја, 7 књига црквених пјесма и 35 свијетовних, а поред тога сви потребни највјешта и једног послужитеља. За тим је усвојен одборов приједлог о прорачуну у цијелости, те је установљен приход са 950 фор, а расход 940 фор. У параграфу 18. 22 и 32 друштвених правила учињена је измјена.

Међу приједлозима одбора био је важан приједлог о плавичи хармонијуза за друштвену потребу ради лакшег изучавања ноталног појања. За набавку хармонијума тражио је одбор да му скупштина одобри 200 фор. из друштвене главнице. Но на приједлог г. Ваце С. Краљевића да се за друштвени хармонију не узима новац из главнице и благије друштвене, него да се покуши у скупштини добровољним прилозима, једногласно сво је друштво у скупштини на то пристало и ушлео је на ту цијелу за $\frac{1}{2}$ сата 210, фор. Г. Ваце С. Краљевић дао је у ту сврху најприје 50 фор., а за тим опет 10 фор. Живно!

У цијеломе раду, као и у овоме дјелу пожртвовања показало је друштво „Слога“ да одговара управо своје имену.

Нови одбор овако је састављен по избору главне скупштине: за предједника Рието Х. Дамјановић; потпредједник Рието Максимовић; благијник Ваце А. Станишић; перовођа Мита Ст. Кличич; књижићар Коета Траван, који је уједно и хоровађ. Одборници су: Стјепе Сршак, Ђорђе Петровић ципелар; Стево Калуберчић учитељ; Рието Ђ. Маријачовић; Мићо Б. Авдаловић и Илија Илић.

Скупштина је закључена у 6 $\frac{1}{2}$ сати у вечер. **Манастири и калуђери у Русији.** По извјештају главног прокуратора руског св. синода, има у Русији до 673. манастира, међу којима је 469. за мушке, а у том броју 60. архијерејских домова, 4. лавре, 230 државних и 175 самоуправних манастира. Међу државним мушким манастирима је 7. еставроигијалних (еставроигија је манастир, који је под непосредном управом св. синода), 45 прве класе, 62 друге и 115 треће класе. Женских манастира има 202 — Монашких лица има 6950 мушараца и 6289 женских? послужника 4711 а послушница 16.865 Укрупни број свију, који припадају монашком чину и који се спремају за исти, износи 11.661 мушких, 22.974 женских, свега 34.635.

Колико ријечи и слова има у библији. Један ревниши читалац слова божја подрудио се да израчуна колико има стихова, ријечи и слова у библији, и постигао је овај резултат: У библији има 31.173 стиха, 773.692 ријечи и 3.566.480 слова (т. ј. писмена). Ријеч „*Јесова*“ (Бог) долази у библији 6. 855 пута, ријеч „и“ 46.277, а ријеч „*Госпо*“ 1855 пута.

Светосавска прослава у селу Кравици (епископички протопрезвитерат). Као сваке године тако и ове прослављен је празник св. Саве свечаним начином одје у Кравици, у маленом селу епископ. Тога дана служио је у цркви часни гоеп. Рието Половић парох Дубровачки. На причасној говорио је речени свештеник сходну и пуно значајну бесједу. Последије литургије и отпуста кренула се литија — уз пјесмање светосавске пјесме „*Ускиткино*“ — у школу са собу Школка саба — која је довољно пространа — била је духом пуна народа обојега пола свјетског. По освешћењу водиче и преливања кољива, држао је лијеп говор учитељ Ваца Петковић.

Тога дана, кад је сав овој цркви и школи припадајући епископ народ дошао, да се за подмладак епископ помоли заштитнику епископске цркве

и школе, приређена је била школска забава, која је одржана послје пола дана, а не попу као што по варошима бива обзиром на удаљеност околних становника.

Прошле године било је у одашној школи девет сиромашних ученика, којима сметаше сиромашно стање да уживају плод науке. Наш добри духовни пастир и узор свештеник г. Ристо Поповић притекао је у првом реду у помоћ са добровољним прилогом. На њега се угледаше и остали Срби, те у помоћ притрчаше и прошле године издржаваше сиромашну дјecu у школи. Васо Петковић учитељ изабрао је лијепог прилику да скупа са сиромашном дјецом изјави најверодостојнију захвалност просвјетним доброторима, што је и учинио при свршетку школске забаве на дан прославе св. Саве.

По свршеној благодарности, у првом реду притрча часни госн. Ристо Поповић, а на њега се угледаше и остали Срби, те своја имена записаше у књигу дарекљивости, који повцем, а који храпом помогаше, да се и за ову годину сиромашни ученици издрже у школи. На ту племениту цијелу доприносили су своје дарове сличјећи српски добротори: г. Ристо Поповић, свештеник и пресједник црквеног и школског одбора у готовом 5 фор., 100 ока кукуруза и 1000 кадр. мет. земље за сађење духана; Ципијетин Петковић пољодјелац из Зелина 4 фор.; Стојан Поповић парох у мјесту 3 фор.; Ваца Ерић општински начелник, Недељко Зарјић општински писар, Ђорђија Дејановић паредник оруж. постаје из Зелина и Ристо Милосављевић из Магашница по 2 фор.; Јевто Никוליћ из Бањина и Пајо Ристић кнез из Бањеница по 1 фор.

На што ћемо, овдје нема простора да се сви приложници наведу, него свега пазо је 23

фор. 50 новч. 370 ока жита, 5 ока сира, 1 ока масти 1 заклано у пријесно прасе.

Нека се српском роду хиљаде овакх дичних свештеника као што је часни г. Ристо Поповић народни свештеник из нашег лијепог мјеста Крањине, те да свој милн српски род поведу срећнијој будућности, као прави потоци св. Саве.

В. Е. ч. л. од.

Дар српској школи у Травнику. Михаило Панић трговац у Травнику даровао је 150 фор. српској школи у Травнику. Хвала му.

Добротворка. Госпођа Смиљана удова по којног консула српског Маринковића, убијеног у Приштини, предала је друштву св. Саве своту од 12000 динара у злату е молбом, да се од тих новаца издржава и образује један ђак из старе Србије.

Добротвор. Ђорђе Иконић, парох у Санадима, умро је на св. Саву. У тестаменту оставио је црквеној општини, врло лијепо виногради, на чијег ће се прихода сваке године одијевати неколико школске дјеце. Вјечна му упокојена.

Исправка.

У овој свесци потицате су се неке погрешке, које се овдје исправљају: На стр. 5. у чланку „Нада“ одозго у 9 реду мјесто славе треба да се чита *слава*; на истој страни одозго у 20 реду мјесто хвалени треба да се чита *хвалени*. На стр. 6. у бесједи на св. Саву, одозго у 1 реду и одозго у 1 реду мјесто: „да и сви једно буду, да и они у нама једно буду, да и свијет да си као ти оче, што си у мени и ја у теби; ме ти послао“ — треба да се чита: „*да сви једно буду, као ти оче, што си у мени и ја у теби; да и они у нама једно буду, да и свијет јерује да си ме ти послао.*“

Рукоположени.

Јерврем Станковић из Чечаве (котара Тешава), селекн учитељ и приватни клирик, син свештенички, а на молбу парохијана Чечавски, српско-православне црквено-школске општине у Тешаву и свега свештенства протопрезвитерата

тешавског — ушљед оскудице пароха — рукоположен је 6. децембра 1890. год. за ђакона а 9. истога мјесеца и године за свештеника; и одређен је за припремог администратора парохије Чечаве.

Премјештени.

Коста Новаковић парох Граховски премјештен је на парохију Петровачко-Колуничку, а уједино предат му је Петровачко-Баџашки протопрезвитератски уред и назорништво мјесто садашњег проте Илије Билбије.

Илија Билбија, протопрезвитер и надзиратељ Петровачко-Баџашког протопрезвитерата, премјештен је на парохију Грахову у протопрезвитерату Лијеванском.

Ч и т у љ а.

† **Василијан Петровић**,
владика бачки

Умро је у Новом Саду, ноћу од четвртка до петка. Родно се у Темишвару на нову годину 1820. Постао је владиком бачкијем о Петрову 1882. По смрти патријарха Германа, именован је био за администратора патријаршије и ту је дужност вршио до избора новог патријарха. Умро је ненадмо од кашље. У четвртак у вече до близу 11 сати видјела се свијећа у његовој соби, што значи да је још био на ногама. Сутра дан остала му је за дуго соба затворена, те је позван бравар, да је отвори. Владике су нашли жртву на поду са свученијем јорганом, дакле свашта га је смрт у часу, кад је угаасио свијећу и пошао у постељу. Тако остале опет једино владичанско мјесто празно.

† **Стеван Прокопић**,
протопрезвитер и конзисторијални савјетник
српско-православне АЕ. М. Конзисторије у Сарајеву. 23/7 1856—15/1 1891.

Овај вриједни раденик вртограда Господњег и вјерна слуга олтара Христовог, после дуготрешног боловања у 36. години живота преминуо је и преселио се у вјешто 15. јануара о. г. у 6½ сати изјутра, оставивши за собом тузну супругу и троје ситне дјеце.

Пokoјник је био родом из Тимаре у котару Бос. Градишном; прве школе и богословију свршио је у Вањојцима а неко вријеме био је и учитељ.

Рухоположен је за Јакова 30. октобра 1880. а за свештеника 1. новембра н. г. у Сарајеву од митрополита Антима; и као свештеник постављен је на парохију Градишну, гдје је пастирску

дужност савјесно вршио на опште задовољство своје духовне власти и пошрлене му паште све до наменовања за конзисторијалног члана цркених ријешенем од 17. октобра 1882. год. За ревносно обављане службе и рада у конзисторији: одликован је црвеним појасом актом њег. високопреосвештенства митрополита Саве Косановића од 20. јануара 1883., а 14. јануара 1888. произвео га је на чин протопрезвитера садашњи наш архијереј високопреосвештени митрополит Ђорђе Николчевић.

За сво вријеме као конзисторијални члан радио свагда приљезно и савјесно свој реферат обрађивао, и ако је био слаба здравља. На по се својим разумњим и савјесним понашањем, својом друштвеном и умиљатом нарављу, својим племенитим најмерима и радом, покојник је пробудио вјешту љубав у срцима свију оних, који га познају, а то је не увели ијенац који на жртвој глави покојниковој лежи и блиста за успомену као: брижљивом оцу, вјерном супругу, искреном другу и пријатељу цркве, школе и народа свога.

Тјело покојниково опожано је и сахрањено у сјајном спроводу 16. јануара о. г. у 2½ сата после подне. Од покојникове куће до нове цркве допратно је покојника високопреосвештени АЕ и Митрополит Господин Ђорђевић са конзисторијалним члановима и осталим свештенством у мјесту, а пред спроводом иђаху богослови из Релева, ери. правосл. пјевачко друштво „Слога“, препајанти, школска дјеца из ери. основ. школе и ученици из завода Мис-Ирбијева. У цркви су дочекали спровод поглавар земље и грађански доглавник њих. преуав. барон Апет и барон Кучера, подмаршал Хоче и Јегер, генерали Д' Елверт и Далагата, админ. директор витез Сауервалд, пресједини врховног суда витез Шајер, владик са

вјетник К. Херман, многи виши официри и чиновници и посебан број грађанства.

Послије свечаног опјела говорио је професор богословије рељевске и протојереј г. Т. Алагин о покојнику, описао му живот и обилежио племенит карактер покојника као свештеника, супруга и родитеља.¹⁾ Послије тога спровод је кренуо кроз Тежалушу на ковчевско гробље, гдје су покојникови земни остаци спуштени у вјечиту кућу — гроб и предати мајци земљи, у присуству многобројног свештенства и народа. Овом тужном призору, у моменту при сахом спуштању покојника у гробницу, стигли су жељезницом покојникови прени пријатељи и другови, руковођени братеки и срдчним осјећајем према покојнику: прото баналучки Вид Ковачевић, прото градишки Стево Давидовић и надзиратељ протопрез. маглајског Симо Бјелајац, да му последно с Богом кажу и е њиме се опросте.

Неможемо овдје пропустити а да не споменемо браћо од 28. I. о. г. по нов. кал. вјерједне еписко-православне црквено-школеке општине у Бос. Градишкој, у којем је изјавила конзисторији своје сажаљење за покојником, као за својим бившим парохом, и који гласи: „Тужна нијест о смрти незабољављеног и опште љубљеног некадашњег грађанина, учитеља и свештеника Стевана Прокопића неописано је ово грађанство потресла. Изјављујемо добоко сажаљење пречасној Конзисторији за губитком нашег пријеријерог друга и ревног поборника наше св. цркве и школе“. Конзисторија тронута одговорила: „На браћојавом изјављеном саучеће поштовање општине и сажаљење за прерано нагубљеним нашим поштованим сатрудником а сада блажено почившим протом и конзисторијалним савјетником Стевом Прокопићем: конзисторија се некрено, колико у име себе, толико и у име покојникове ожаљоване породице, поштоваој општини најтоплије захваљује.

Врло је утјешно чувство што ја из осјеждо-чења о раду у животу покојника, а нарочито из свјесности родаљубиве општине — поинило.

Конзисторија одавајући достојну пошту својем покојном другу, од свег срца жељи: да свемошћити Бог прими његову патриотичну, пренамену и врати душу у своје рајско насеље а овој духовној управи подари достојна напљед-

ника покојном његовом члану Стевану Прокопићу“!

† **Лазар Поповић**, свештеник и парох, Дабарски у протопрезвитерату Сански Мост, напрасном смрћу у 53 години живота, преселио се у вјечност дана 25. децембра 1890 год. у 9¹/₂ сати прије подне а сутра дан 26 и. м. у 3 сата послјеподне упојан је од двојице свештеника и сахрањен у присуству својих парохијана.

Покојник је рођен у Дабру 7 фебруара 1827.; рукоположен је за ђакона 5 априла 1849 а за свештеника 6 и. м. и године од митрополита Игњатија.

Овај смиренни служитељ божјег олтара нишњога од родбине није иза себе оставио а сва његова имовина у покретном и непокретном имању износи у вриједности близу 100 фор.

Своје је парохијане ревно служио, и због тога стекао љубави код своје пастве.

Вјесни лу памјати и рајско насеље

† **Илија Јовановић**, еписко-православни рељевски богослов IV. год. преселио се је у вјечност у 20. год. млађаног живота 30. децембра 1890. год.; а сутри дан т. ј. 31. децембра сарањено је тијело покојника у Сарајеву у ковчевско гробљу уз пратњу г. ректора и разредника, и уз пратњу ожаљованих ку садругова. При опјелу покојника које је ожаљено у старој сарајевској цркви, свештенодјелствовало је Његово Високопреосвештенство господин Митрополит уз припомаћ неколико свештеника; а одговорило је пјесачко друштво „Слога“. Пошље опјела говорио је један од садругова покојникових слово, укратко је истакао живот, и тугу за покојником; а на гробљу Јово Васић гимназијета VII. разреда, такођер је опширно описао живот покојника, пошто је то као земљак његов добро знао. Покојник је рођен 1870. г. у варошници Јањи котару бјеланском од оца свештеника Гаврила и матере Анђе, ђе је и основну школу са врло добрим успјехом свршио. Добри родитељи тежећи да што боље своје дијете васпитају у ијери православној и народности епиској, дадоше га у манастир Тавну, ђе заиста покојник пробави неко вријеме у мирној и служењу к Богу. Но међу тим у то га вријеме задеси велика и кобна несрећа, умријеше му добри родитељи, оставивши за собом три сина — три сирочета. Покојни Илија да би помогао себи и својој браћи, замоли високу земљску владу

¹⁾ Тај говор доносимо у овом листу стр. 52 на којем поштовани читаоци потакомо лијети изјаву и рад покојника.

за једно питомачко мјесто у богословији; што му му ништа заиста и допустити. Дошавши покојник у богословију труђаше се и дању и ноћу свијем својим силама, да одговори што боље својим ђацима дужностима. Но на жалост од силног труда и других многих околности еустиже га већ у II. разреду несретна болестица-супуница, ушљед које по препоруци докторовој и припомоћи в. з. владе остави завод и III. разред сврши учећи приватно код куће и поправљајући нарушено здравље.

При почетку ове школеке године желећи за науком, дође да доврши богословију редовно, али му се не даде, јер онај први што се давно утврдио био у његова плућа све даље и даље гризаше, и њега обараше, док га напошљетку сасвим не собори, те онда мораде да напусти редовна предавања. По савјету доктора лежаше неколико дана у заводној болници; а пошље тежаше непрестано да иде у Сарајево у вакуфску болницу, у нади да ће се тамо излјечити, што му се заиста и допусти. Ту одмах други дан по доласку пресели се у вјетност.

Покојник бијаше веома марљив и добар ђак. — Нарави бијаше врло благе и веселе; он ти не знађаше за какав принос или одвету, ниш се он и с' једним другом завади за вријеме свога ђачког живота, него са свакиим изиђаше у братској љубави. — Особито се одликоваше у црквеном правилу, тако да ниједан му не бијаше у томе раван; и свици га за савјет питаше, а он опет увјек предусреташе са врло љупким одговором и поученијем. У опште бијаше украшен са таким врлинама, да су га г. г. професори веома охитљели и уважавали, а другови поштовали и обљубили, да га се заиста у свако вријеме могу сјетити и признати његову доброту, и да им он увјек за приједер послужити може.

Мислим да ће ова изненадна жалосна вијест околостити сваког његовог познаника а особито оне другове, који заједно са покојним Илијом хљеб једаше и е њиме се неко вријеме дружише, те га скроз и скроз упознаше. Сад брате Илија лака ти црна земља!!

В. Ј. Р.

богосл. IV. год

Мјесто досадашњег листа „Глас Истине“ изашао је из штампе нов лист

Српски Сион

Недељни лист за црквено-просвјетне и аутономе потребе српске православне митрополије карловачке.

са благословом светог синода.

Власник: *Српски штампарија Георгије.*

Уредник: *Саво Петровић.*

„Српски Сион“ излази сваке недеље на великом табаку. Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 ф., а по године 2 ф. фор. а на четврт године, 1 фор. За стране земље на годину 5. фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валовића у Београду. Поједини бројеви стају 10 новч. Претплата и огласе шаљу се накнадној штампарији А. Пајевића у дунавској улици, а рукописи уреднику Сави Петровићу у Нови Сад. За огласе и објаве плаћа се 6 новч. од једног реда ситних слова, а за јак сваки пут 30 новчића. Рукописи се не враћају.

Српски књижевници. I. део. За народ написао Мита Калић. Накладом срп. књижара и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1890. Цијена 10 новч.

Српске народне приповијетке, скупили их по Банату Коста Ристић трговац и Васа Јончаревиц ратар. Издање српске књижара и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1891. Цијена 20 новч.

Невоља га дотјерала, приповијетка за дјecu. Превео с немачког Ђорђе К. Трифковић. У Новом Саду издање српске књижара и штампарије Браће М. Поповића. 1891. год.

Мајсторија козе пасе, приповијетка за дјecu. Превео Младен Симоновић. (Са сликама). У Новом Саду издање и штампа А. Пајевића. Цијена 30 новч.

Позив.

На молбу једног свештеника, сарадника овога листа, који је за овај лист вољао написати чланак о историји црквених звона, умољана се и позива од стране овог уредништва све оно преч. свештенство Босне, Херцеговине, Црне Горе, Србије и Старе Србије, које на својим црквеним звонима има старих и са историјске вриједности знаменитих звона, да би све оно, што о таквим звонима зна и, пр. годину сазивања, мајстора који га је саздавао и т. д. заједно са тачним преносом можебитних натписа или каквих особитих знакова на звону, овом уредништву што прије доброту имало саопштити.

Топла благодарност дотичнима се већ унапријед овим изриче.

Уредништво „Б.-Х. Источника“.

Стечај.

Српско-православна црквено-школска општина у Бечу расписује овим стечај за попуњење свештеничког мјеста, са којим је скончана плата од 1500 форинти годишње и слободан стан у општинском здању.

Компетовати могу само свештеници удови и „самци“ или излуђери, и који могу доказати, да су свршили богословију и да потпуно знају њемачки језик. Осим вршења свих црквених вјерских функција, које ће дотични као парох морати без-платно вршити имаће и задаћу, да учи дјецу вјеронаук и српски језик. Компетенти ваља да пошаљу своје довољно инструксане молбенице потписаној општини на адресу (Wien, III. Bez. Veithgasse Nr. 3.) до 1. маја ове године са додатком curriculum-a vitae.

У Бечу, 1. фебруара 1891.

За одбор српско-православне црквене општине:

Периодича:

Милан Ј. Пећанац

Предједник:

Ђоко Остојић.

Молимо наше старе претплатнике да обнове претплату као и оне, који су нам остали дужни за прошлу годину нека изволе што скорије послати.

„Босанско-Херцеговачки Источник“ излази у Сарајеву сваким мјесеца у свескама по два и по таблица. Годишња цијена је 4 фор. Сви ђаци добијају лист у пола годишње цијене, ако унапријед пошаљу претплату. Рукописи шаљу се франширано уреднику листа, а претплата власнику „српско-православној АЕ. М. Конзисторији Дабро-босанске епархије у Сарајеву. Рукописи се не враћају.

Ради знања — а на питање многих наших поштованих читаоца, — овијем им одговарамо: да је 12 свеска овог листа од прошле године једино закаснила узроком штампарије и због тога прешао је овај лист у другу штампарију у половини јануара о. г. те због тога је ова I и II. свеска закаснила, и били смо принуђени да је за два мјесеца уједно издамо.

Свеска III.

Сарајево, март 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 921.

Дионисије

Божјом милошћу Архиепископ константинопољски, новог Рима и Патријарх васељенски
*Превосишени Митрополити босански, пречасни Епископи пријеле Далмације, у своме Дугу зблени
 брате и салужителу Наше умјерености, Господине Горкоје, нека милости и благодати Божија буде
 с Вашим Превосишениством!*

У половини мјесеца јула 1890. Ваше Превосиштенство послало нам је, достављајући до знања Великој Христовој цркви један примјерак славенског св. Евангелија скоро штампан у Сарајеву; уједно саопштили сте Нам својим братским писмом од 16. петог мјесеца број 1173. на знање, како се у Босни и Херцеговини осјетила велика нужда у светим црквеним славенским књигама, — које се немогу са друге стране добављати, — и наило се за полезно, да се прештампашу у Сарајеву под строгим надзором Превосишених Митрополита босанског, херцеговачког и зворничког и на темељу црквенијех књига што су с одобрењем св. Синода издате у Русији; и додајете још, како је за тај посао получена потребита припола ц. и кр. владе.

Одговарајући Вам, морамо најприје примјетити, да су узрок закашњењу црквени

послови у нашој Патријаршији ушљед познатог црквеног питања о правима, те је тек неколико дана, да се наш св. Синод имао да позабави са садржином братског писма Вашег Превосиштенства. Ушљед тога је ријешено, да се примјерак уштне св. књиге пошаље нашој богословској школи у Халки, гдје имаде неки професора искусени, који знаду славенски.

Очекујући извјештаја од гореспоменутих професора, јављамо да смо примили гореспоменути примјерак; *но при свем томе праведно је да у напријед похвалимо и благословимо редно настојање Вашег Превосиштенства, којим распростирасте са књиге у душевну корист вашег духовног стада.*

Незамјерна милост и благодат Божија нека буде са нама.

21. фебруара 1891.

Константинопољски у Христу брат. е. р.

Број 422.

Окружница^{*)}

Свему српско-православном свештенству Дабро-босанске Архиепископје; а уједино протопрезвитерима и надзиратељима на извршење.

Поводом тијем, што су неки протопрезвитери и надзиратељи, а и неки свештеници, обраћали се с питањем овој духовној власти: „да ли су узнуте вјенчанице, (вјенчани муревн — печати), које су у неко вријеме побирале од сваког вјенчаног пара“?

Ради знања и обавјештења овом „Окружницом“ саопштана се пречасном свештенству Наше Богом-храниме епархије: Да АЕ М. консисторија остаје при својој окружници од 10. јула 1886. број 958.; 3. фебруара 1886. број 150. и 26. новембра 1887. број 1777. као и при рјешењу од 23. августа 1890. број 1386. и 4. октобра 1890. број 1673. — те сви протопрезвитери и надзиратељи протопрезвитерата ове архиепископје имаду право побирати *по једну флоринту* од сваког вјенчаног пара у своме протопрезвитерату, за њихов трошак и труд око отиравања послова у протопрезвитерском уреду. И упућед тога свештеници су обавезани, да свом надлежном протопрезвитеру, и надзиратељу, предају годишњи рачун за такозване „вјенчанице“

при подицању „исказа“, сходно консисторијалној окружници од 22. децембра 1888. број 1853. (види „Источник“ од 1889. стр. 15.), као и то: да свештеници од сваког вјенчаног пара у својој парохији, прије вјенчања, поред своје наплате за вјенчање, и за вјенчани мухур — печат наплати 1 фор., или пак да упути странку надлежном проту, или надзиратељу ради вјенчаног печата и дозволе.

Ове вјенчанице истина узнуте су окружницом од 10. јула 1886. број 950. и то *само* за Архиепископје, а *не* за проту, односно надзиратеље, као што је и Висока Влада у своје пријеме о том обавјештена била; и за то протама и надзиратељима дужни су подручни свештеници без противљења да тачно и уредно предају вјенчанице сваки из своје парохије, и за сваки вјенчани пар по 1 фор.

Из консисторијалне сјединице.

У Сарајеву, 28. фебруара 1891.

АЕ и Митрополит дабро-босански
Борђе Николајевић.

^{*)} Ради боље јасности и да старије свештенство угодне добијати окружнице што читкије: консисторија је одредила, да све окружнице изилазе у овом листу штампане, и да свештенство из „Источника“ својом руком препишује их у своје „циркуларне протоколе“, на што дотичне проту и надзиратељи треба до пазе.

Урединство.

Што треба разумијевати под изразом: **спасавајућа вјера**, по смислу светогa писма?

II. Услови за постанак и очување вјере.

Прођимо дакле нови зајет, да видимо, у којијем се тренуцима унутрашњег живота јавља вјера, која спасава човјека, и прије свега разаберимо, какви су душевни покрети неопходни за постанак вјере хришћанске у човјеку. Оступници од православља тврде, да се вјера у Исуса Христа јавља у нама са свијем слободно од расположења нашег живота, од један пут, надприродним начином; а по другијем још тумачима, вјера се јавља из почетка као постепено увијерење у мислима, које по томе утиче на душу. Ми ћемо на против одмах увидјети, да може присвојити вјеру у Христа само онај, чије срце жели праведности, који с вољом тежи к' добру и бори се са злом; а у коме нема такве воље, тај не може имати вјере, па знао све доказе, који иду у прилог хришћанској вјери, сиа стара пророштва о Христу. У томе је смислу говорио Господ Фарисејима, коју су се непрестано бавили испитивањем писма: *ви не ћете да дођете к мени, да имате живот . . . ви немате Божје љубави у себи. Ја сам дошао у име оца својега и не примате ме; ако други дође у име своје, њега ћете примити.*¹⁾ Још је јасније говорио Господ свима Јудејима, како зависи вјера у Њега од љубави и правде: *а мени не вјерујете, јер ја истину говорим . . . за то ви не слушате, јер нијесте од Бога.*²⁾ А раније им је Господ уочи говорио, да су они дјеча ђаволска, и да по томе не схваћају Његовијех ријечи: *па другом мјесту: ви не вјерујете, јер нијесте од мојијех оца.*³⁾ а својим ученицима је оочицао, да ће Дух свети, који долази

пошље Његова одласка: *покарати свијет за grijех, и за правду, и за суд; за grijех, што не вјерују Мене.*⁴⁾ Дакле и овдје потврђује Господ, да је једина сметња вјере, човјечја ала воља. Тако и апостол Јован спомиње вијерница, да, *који није од Бога, не слуша нас*⁵⁾ т. ј. не може примити вјеру. И тако, прије него што добије човјек вјеру, треба да заволи добро, а презре зло т. ј. да се раскаје. Стога је и укорио Господ Фарисеје, што се нијесу раскајали, и по томе нијесу могли вјеровати у проповијед Претечину⁶⁾. Па и самој појани Христовој у свијету наинао је на сусрет овај Претеча са проповиједи и *крштењем показана*; сам је Господ признао људе, најприје да се покају, па онда тек да приме вјеру: *покајте се и вјерујте у јеванђеље.*⁷⁾ И тако, кад вјера не може у нама постати иначе, него трудом добре воље, то је са свијем јасно, да вјера са дјелима достизана и савршенство, као што говори апостол Јаков;⁸⁾ на против, од безаконја страдају људи у самој вјери,⁹⁾ која се чува само у чистој савјести,¹⁰⁾ и па тај начин јавља се као дјело сталног хришћанског труда;¹¹⁾ или по посланици Галатима, она се јавља као *плод чистога духовног живота* заједно са *милосрђем и уздржљивошћу.*¹²⁾ Зар није јасно из свију тијех свенитеијех наредба то, што је рекао божанствени Златоуст: „нико, нападнати се у заблуди, не ће се обратити у вјеру, ако у науријед не препише себи добар

¹⁾ Јов. 16: 8. 9.

²⁾ Јов. 4: 6.

³⁾ Мат. 21: 32.

⁴⁾ Марко 1: 15.

⁵⁾ Јак. 5: 22.

⁶⁾ 1. Тим. 1: 19.

⁷⁾ 1. Тим. 3: 9.

⁸⁾ 1. Тим. 6: 12.

⁹⁾ 1. Тим. 5: 22.

¹⁾ Јов. 5: 40—44.

²⁾ Јов. 8: 45—48.

³⁾ Јов. 10: 26.

живот, и нико не ће остати у безвјерици, ако се није прије ријешно, да за на вијек остане зао¹⁾.

Нема умукну дакле присталице данашње лажне науке, који мисле, да нема зашто човјек да се бори са страстима, него да треба само чекати на божанствени позив к вјери, па да у њој потпуно мир уживају. Тако људи немогу никад присвојити вјеру, јер вјера истинита и која спасава, не долази без труда (подвига); споља није могуће дати човјеку спасавајућу вјеру, па ни васкреснути мртава, као што се види из приче о богатом и Лазару; најпослије, браћа богатога, видјевши васкреснутог Лазара, увјерили би се о будућем животу, но тако насилно, спољашње увјерење, с којим се задовољавају и данашњи сектанти (отпадници), не назива Господ вјером, него говори: *и ако ко и из мртвих устане неће вјеровати*.²⁾ Нема

¹⁾ Бесј. на јеванђ, стр. 337.

²⁾ Лука 16: 31.

вјере без труда. И тако, каква вјера спасава човјека без дјела закона? Та вјера, која је склопљена са трудом, која се рађа, и држи, и усавршава помоћу божје благодати, али не иначе, него наклоношћу воље према добру и љубави, чистом савјешћу и молитвом. Спасава нас вјера, т. ј. вјера, која се јавља онда, кад је човјек са свијем проникнут животом Христовим; но таку вјеру није могуће имати без добријех дјела, а та добра дјела нијесу *дјела закона*, која су престала са појавом јеванђеља, т. ј. разни старозавјетни обреди, *него врлине новог зајеста*.

Илаш ли ти Хришћанине таку вјеру? Чим се одржава у теби увјерење о петинама откривења? Ако обичајем само, предањем или доказима спољашњим, научним, то знај, да то још није вјера. Само те тако вјера може спасти, која се оснива на љубави за правдом, па чистото савјести, па тежњи за светом и покајањем.

(Наставке се.)

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

П. дво.

Седмо писмо.

Сине! Избор мјеста по моме мњењу не зависи од тебе него од предпостављене власти, која мора бити извијештена о теби и о том, да ли си достојан дотичног мјеста, које ти је повјерено; о том нећу да ти говорим, него ћу твоју пажњу обратити на оне предмете, који потпуно зависе од тебе и твоје воље.

Сваки, који жели да буде свештеник, дужан је прије свега ступити у брак са достојном дјевцом; избор ћевојке оставља се теби самом, па баш за то хоћу да те

упозорим на то. „*Није добро да је човјек сам; да му начиним друга према њему*“ (I. Моје. II. 18.) рекао је Бог прије него што је створио жену. Цијел је жене' супруге да буде помоћницом свога мужа. Она не може присуствовати у свима пословима и радовима своје мужу једно с тога, што се не слажу многи послови са њеним тјелесним организмом, а друго и због положаја, који она заузима код нас. На који је начин дужна жена испуњавати своје дужности? „Како она може бити помо-

ћница своје мужу“ ти питах. Врло лако. Пезишћу и благошћу својом треба да дочекује и предусрета свог мужа свакад а особито кад он свршава велики и тежки посао; то ће га храбрити и одржавати да не клоне под тежким теретом свакидашњих брига и послова. Она треба да се стара о одјелу, о распоређењу јела и пића, па да тако свршава домаће послове који сами по себи нису велики и важни, али ипак одузима ли би мужу времена, те не би могао и имао кад радити оно што спада чисто у његову дужност. Уз то женина је дужност и да васпитава ћеду своју до њихова узраста. То су дужности жене. —

Жена живи срцем т. ј. она је по природи слабија и осјећљивија за сваку непогоду и потешкоћу него човјек, за то је и пало њој у дио лакши посао који не тражи великог напрезања душевног нити тјелесног. Према слабијем саставу тијела, и радост и жалост јаче утичу на жену и њено срце; они се могу у њој лако и брзо промијенити па на мјесто радости да нагину жалост, и обратно; она је готова да се насмије и онда, кад јој још ни сузе нису престале падати од жалости низ лице. То је узрок што ми често видимо, да жена подноси лакше тегобе и незгоде него муж.

Човјек живи умом; његова душа занима се тежијим мислима, али за то је он у стању дуже да подноси то због јачег састава тијела свог. Није бадава речено: „осјећелост је знак мудрости“. Погледај ког великог мислиоца, па ћеш се увјерити о истини ових ријечи. —

Мршавост у лицу и осјећелост прије времена јесу узроци великог напрезања и душевног рада. Како се не би човјек чудно пошљео тих ријечи, и дивно се премудрости Творчевој, који је створио и са-

ставио тако два различна створења, а у њихову општу корист. Једном створењу дао је снагу и строго расуђивање, да би могао бити управитељ жени, а другом је дао слабију природу, али са пезијим срцем, како би оно било помоћником мужу у његовим тежким пословима. Ето за што у нас жена не може имати потпуне самосталности и слободе, него се налази под надзором родитеља или мужа. Друкчије не може ваљда ни бити. Женско није створено самосталном; то није сагласно са њеном природом.

То ти све ја говорим, да би ти имао појам о жени, да би ти био добар и правилан избор при женидби. Но и то зависи од околности. Можда ћеш питати: које су то околности? То су: *васпитање* и *положај* који она заузима у кући родитељевој. Под ријечју *васпитање* ја мислим не само научно образовање, него још и правилно развијање добрих душевних врлина. За жену једног свештеника у погледу науке не треба много; она мора познавати добро свој језик, треба да зна управљати кућом и радом, треба да су јој познати главни предмети из: историје, географије и музике. О познавању закона Божјег ја не говорим, јер мислим да је будућа свештеникова жена дужна бити строго васпитана и упозната са најглавнијим тачкама своје вјере и цркве. У моралном погледу мора бити: добра, скромна, побожна, поштена и приучена овом животу. Под оном ријечју: *положај*, који заузима будућа жена у кући родитељевој, мислим начин живота самих родитеља; то је врло важно и на то би требало родитељи де обрате особиту пажњу. Ти гледај да такву невесту најеш себи и по срцу и по душевним врлинама, којима мора бити украшена. Али ако у кући њезиних родитеља влада раскош, неујмиреност у јелу, пићу, одјелу и т. д. то ти

савјетујем, да се не жениш њом, јер твоја кућа не може никад подијети расипање и трошење без рачуна и мјере. Хрђаве пошљедице пастуне у кући, ако ишеу муж и жена ма и приближно једнако васпитани и одгајени, ако су не једнаког стања а уз то различно научени у погледу трошка и куповања. Привикне ли се у младости дијете на сувишно трошење и куповање непотребног и сувишног, оста му та мана до смрти, тешко ће се ње опростити. Проставио себи да си ти узео баш ону себи за супругу, која зна да троши више него што би требало, па се она из љубави према теби збиља уздржава и чува великог трошења, па опет то уздржавање не чини она по свом сопственом узбуђењу, увиђајућу да неће уродити добрим плодом, него чини за то, што види да није теби мило — њезином супругу, а то је једи, или бар не годи јој да ради противно својим начелима. Шта ће отуд напустити? Уздржавање се дуго, али ће је љутити то, па ће је та љутња и недошљединост у раду и мислима сурвати и ослабити, а ти ћеш тада бити кривац њезином паду и болести. Није праведно себи чинити угодност и задовољство кад тијем одузимаш то исто свом другу — својој жени. Вар ће добро утицати на вашу брачну љубав и слогу, кућни рад и породични мир, ако је њезин живот простији, скромнији и умјеренији, а на против ти си наклонен живити раскошно? Истина она ће се томе привикнути, али бојати се, да јој то не дадне порока, да се усаврши у трошењу боље него ти, па ће тако пасти из једне погрешке у другу, а то ће свакојак доијети нама раздор и неслогу. Слушај и ушамти, да мораш добро познати ону кућу, гђе ти се налази будућа негјеста, па ћеш онда лако познати и њу, јер први утисци на дјетињу душу зби-

јају се у кући, прве навике и на добро и на зло постају у родитељском дому и њих пошље лако нестaje; познај домаћи ред, ако желиш да дознаш каквог ће се реда држати твоја негјеста у твојој кући. Кад тражиш себи жену, треба да тражиш себи друга, који ће знати да те предусретне веселим лицем и благим ријешима, који ће знати својим понашањем, својом љубављу раићерати ма и за вријеме бриге које обузимају твоју уморну душу. За то хрђаво ради сваки, који пажљиво и добро не огледа душевна својства, нарав, врлине и мане свог будућег друга. Који се жени за то, што хоће да добије богатство или силне и моћне пријатеље, који ће га у животу браштити, тај је бездушан, тај припада неморалним. Он прво понизава морално достојанство човјека, претпостављајући му предмете материјалне природе, друго: показује да је равнодушан и хладан према оном, што треба да човјека оживљава, и треће: показује да је неправедан, па таква човјека можеш свагда навући на све, што се не слаже са вјечном правдом и истином. Тог тренутка одступићу од тебе, одбацаћу те са свим, ако примјетим на теби, да си пошао етазом, којом не треба и не смије да иде будући свештеник, отац, вој и учитељ народа. Свакојак ти се не смијеш ријешити на тај посао сам без и чије помоћи. Искуство и савјети родитеља и оних, који су претугрили преко главе то бреме, вриједиће ти много, за то и савјетујем ти, да не идеш на тај посао без искрена споразума са родитељима и савјета старих, јер би иначе било с твоје стране врло неразумно и непаметно. Кад сам казао о том предмету, у колико су се могле моје мисли словима насликати на малом простору ове хартије, то ћу ти сад казати, у каква одношај према жени треба да ти ступиш. Разумије

се само по себи, да се данас муж и жена у врло многим а врло различним околностима могу налазити; за то се и не могу избројити сва брачна правила од алфе до омеге. Али као прво и најважније правило нека ти буде: чувати се да хрђавим поступком не увриједиш друга и да га својим понашањем не омаловажиш. Узајамно уважавање и поштовање супруга јест основа њиховог сложене живота. Муж и жена су једно тијело, а једно морају бити и у мислима и у раду, не кријући ништа једно од другог. — Ти мораш бити према њој поустљив; ако и примјетниш на њој што непријатно, поправи је, али лијеним ријечима и наразима а не служи се у том грубошћу и силом. Каква била твоја жена ти мораш с њом живити цијелог живота, на строгим и насилничким тоном и поступком само ћеш направити дубљи јаз, који ће нас дијелити; тим ћеш горе раширити пламен мржње, којим горе наша срца. Умињато, благо понашање је најбоље средство, да се очува међусобна супрушка љубав до посљедног дана у оној мјери у којој је била у првим данима нашег брачног живота. Овим саветима додајем ти и тај, да чуваш што више женску стиђивост и немој на штету њезиног здравља на зло употребљавати своја права

Осмо писмо.

Сад ћу ти говорити о домаћем животу свештеника. Свештеникова кућа треба да буде проста, без љубезаких сувенишних и непотребних предмета и украса; но не треба да буде опет ни као обична хришћанска кућа. Она треба да је тако уређена, да сваки може познати, да у њој живи солидан и образован човјек, да сваки позна да је то кућа ког свештеника. Чистоћа и уредност треба да буду свакад и око ње и у њој. Кућа не треба да буде

сувише велика, али по могућству ни малена.

Све кућне ствари не треба да буду без и какве форме, али не треба да буду ни сувише украшене и накићене. Непотребног не треба да буде у кући, дакле украса, без којих се може бити, непристојних слика, и др. сличних предмета. Није прилична опет ни прећерана простота.

У вођењу економије у кући захтјева се од њега велика нажљивост и промишљање. Она треба да се управља према силама и средствима, према његовој материјалној снази. Не треба да је тако заелијењен да жели имати и оно, што други имају. Пошто сви сеоски свештеници имају земље, то се они морају занимати и ратарством, и за то морају имати и стоке. Ако свештеник мисли занимати се земљорадњом, то треба и да је изучи добро, како би рад његов послужио као примјер његовим парохијанима и околини; у противном случају боље је оставити плуг и мотику, да не би служио на подсмјех сусједима због свог незнања и неспособности.

Умјерен и правилан живот користан је за сваког човјека, а особито за свештеника; он има много различних послова, за то и вријеме требало би да му је врло драго; он је дужан распоредити вријеме тако, да ни један минут не би бадава прошао. Јутром је најприличније свештенику посветити који час молитви, а пошље ње да се занима својим домаћим пословима; у случају да их нема, нека то вријеме посвети читању кориених, поучних књига. Ја бих ти саветовао, сине, да се још сад не учиниш ништак рано и прије 10—11 сати за то, што ће ти пошље као свештенику доћи врло добро, јер у оне дане кад мораш свршити службу Божију, тежио

ће ти бити чекати да се служба сврши, ако се будеш сад навикнуо да рано пијеш; ко рано пије каку, тај диже у јутру прије времена породицу своју, те тако мати, која је цијелу ноћ лебдила око дјетињсколијевске, не може ни пред свануће себи наћи одмора.

Мислим да неће хрђаво бити, да ти кажем: какав треба да је по спољашњости свештеник. Свештеник по свом чину и положају мора бити строг и достојанствен. Како је свештеник дужан носити дугу косу и браду, то треба да се стара, да му коса и брада буде чиста; не треба косу да прави ковчавом или да браду подтригава тобож да добије бољи поглед, то не приличи свештенику. Он не смије употребљавати ни масти ни уља, јер је то за мирског човјека. Не ваља ни то, да свештеник иде на улицу међу свој парод чупав, разбарушене косе или да такав дочекује кога у кући. Свештеничке хаљине треба да буду од црне материје, јер је та боја за свештеника најеходнија; хаљине да буду срезане по прописаном и уобичајеном реду а не по каквој другој измишљеној моди. Хаљине да буду чисте, не згужаване ни подеране. Свештеник неке не носи каквих украса на себи, као: алатан ил' сребрен ланац за сахат, прстен итд., сахат треба да виси о једној црној панталници. Свештеник нека не употребљује бијеле, ил' њима сличне рукавице; обућа треба да буде такођер очишћена и направљена у простијем облику. Држе ли се свештеници овије правила, то ће се и њихове жене томе приучити.

Ако је свештенику неприлично држати се раскошности у одјећи и обући, то му не приличи држати у својој кући ни прећераног весеља са музиком и игром. Свештеник мора пријатељски и љубавно да прима у своју кућу парохијане; ако му

срества дозвољавају треба и сам да их зовне па да с њима дијели своју со и хљеб; његов састанак са парохијанином не смије бити ради јела и пића, него ради тога, да он као отац своју духовну ћеду поучава, упућује на добро а да их одираћа од зла и неваљалства. И ти састанци неке не трају дуго, неке не дочекују поноћа. Но и у томе се не смије прећеривати и ако је дужан свештеник бити весео и радостан, кад уводи госта у кућу. Само ти не смијеш у томе далеко ћерати, јер ако свештеник кога год види на улици зове к себи и својој кући, постаће непријатан за људе, а чешћим састојањем опет почеће га људи укоравати: да вријеме троши не у корисном говору и поучавању, него у бесплодном и можда штетном причању и разговору а то није за свештеника. Разборитост, искустно и строга пажљивост су неопходно потребни; они ће показивати човјеку оно мјесто, коме не треба прилазити и границе круга, у коме треба да се покреће.

Може, елине, бити још и друга хрђава мана у свештеника, а то је она, кад он хоће да се покаже бољим, него што је у ствари и кад се под видом сиромаштва и потребности скрива страст користољубља. Тешко је преварити људе; па под каквом маском прикривао се ти, опет ће они прије ил' пошље познати човјека, оцјенити га како је заслужио, а у срцу свом гајће презрење према оном, који се тако вјешто претвара. Упозоружем те на тај грјех, да се не би пошље кајао, јер ће кајање касно доћи, кад свијет стече својим искуством хрђав појам о теби и твом раду.

Ето такав мора бити свештеник у својој кући као домаћин и како треба да се влада према својим посјетницима и гостима. У идућем писму писаћу ти какав треба да буде свештеник изван своје куће.

Говор

на свето-саветој вечерњој забави у Градачцу 1891. год. говорио **Васа Поповић** протојереј.

Поштована господо!

Ово је четврта година од како ми овдје у Градачцу овако — са вечерњом забавом прослављамо данашњег светитеља.

Наша је слава овдје скромна, јер наше скромно мјесто, наше прилике и многе за сада неотклонне сметње, пријече нам да прославимо овако, као што великим дјелима и заслугама данашњег светитеља, и његовом светом имену доликује и приличи.

Али опет, и ако сада неможемо више и боље, а оно заиста можемо и смијењемо рећи, и управ похвалити се да ово чинимо с пуно воље и у највећој благодарности и поштовању према нашем великом светитељу.

А у нади смо да ће и код нас у будуће бити и више и боље.

Господо!

Сви људи, сви народи, треба да поштују своје великани и заслужне мужеве, јер „који народ неумије поштовати своје велике људе, тај народ није достојан ни да их има“; или другачије: који народ није благодаран својим добротирама, тај народ није достојан да му ико добро и чини.

А који се народ сјећа својих великих и славних људи, својих добротира, својих јуначких предака; који народ умије своје заслужне људе цијенити, славити, хвалу и благодарност им одавати, и који се народ сјећа и није заборавио на своју прошлост, тај народ није изгубљен, тај је народ свјестан себе и свога имена; јер тај народ загријан својом славном прошлости и дјелима својих прадедова, он ће тежити да бар у будућности створи својим потомцима оно, што сам у садашњости није могао имати.

Па како у томе стоји наш ерски народ?

Ерски народ увјек је до данас и умио и знао са родошћу сјећати се своје прошлости, и највише пошту и признање својим великанима одавати.

Па ето и овај данашњи дан посветио је ерски народ једном великом и заслужном мужу, великом учитељу и светитељу — светом Сави I. архиепископу и просвјетитељу ерском.

На све стране, широм васколинског Српства данас се прославља св. Сава.

У свима ерским црквама; у свима ерским школама данас се описују и преуносе, и млађем нараштају на углед износе велика дијела његова.

Господо!

Дјела св. Саве нама су овдје свима већим дјелом позната, јер је и прошлих година о томе овдје говорено.

Сви знамо да је св. Сава син краља ерског (великог) Стевана Немање.

Сви знамо да је он био I. архиепископ ерски.

Сви знамо да је он ерској цркви изградио независност, а дотле је зависила од цариградског патријарха.

Сви знамо да је он намерио своја два брата Стевана и Вукана, који су међу-собно почели бити ратовати, народну крв прољевати, и који су хтјели ујединењу ерску државу расипјепити.

Сви знамо да је св. Сава умирио и својом мудрошћу склопио мађарског краља, те је пети од ратовања на ерску државу одустао и оступио.

Сви знамо да је отпријебио ерске земље од грчких и латинских свештеника и учитеља.

Сви знамо да је подигао многе цркве и манастире и уредно манастирски живот код калуђера.

Сви знамо да је ишао, и непрестано сам собом путовао по ерским земљама, те народ у вјери поучавао, у побожности га утврђивао, у духу и народности будио га.

Особито пак, сви знамо да је подизао, и свуда по ерским земљама оснивао школе и постављао ерске учитеље, а прикупљао у школе малу ерцад да се у ерском духу и језику уче и васпитају итд. итд.

Па према свему томе и знамо да га баш зато ерска црква и славни данас као *свештатеља*, ерски народ као свога учитеља и *просвјетитеља*, а ерска школа као свога *патрона* и покровитеља.

Сви то, велим, све знамо, па зато сада и нећемо овдје описивати, износити и приказивати многобројна дјела његова, молећи се зато нашем великом светитељу да нам опрости ако е тим и мало пред њим гријешимо.

Па кад нећемо о томе, а оно ми ћемо сада овдје рећи и проговорити, или управ *погледати*

на еписку прошлости, јер је баш достојно да се данас на дан светог Саве сјетимо и споменемо Српске славе и прошлости сјајне.

Нећемо много, рећи ћемо кратко „споменућемо еписку прошлост“ само с једног гледишта, и то у толико у колико нам наша прошлост служи на дику и понос пред другим народима.

Но прије свега упитаћемо се овако:

Каква је Српска прошлост?

Је ли еписки народ икада славан био? и

Може ли се еписки народ са својом прошлости поносити?

Господо!

Српски народ био је моћан и снажан; био је славан и велики. Прошлост му је сјајна и свијетла. И еписки народ може се заиста пред свима народима дигнути, поносити и управ гордити са сјајном и славном прошлости, и минулом славом својом, са великим људима својим, са јунацима својим — са славним претцима својим.

Други народи да имају полак — да имају много мање, гордили би се и уздизали много више.

Ми смо у томе скромни, а међу тим имамо се чим и уздизати и величати и гордити и поносити.

Хоћемо ли да се попосимо *царевима* и краљевима нашим, ено нам великог Немање сићнога Душана и славнога Лазара, којима у свијетској повјесници мало равних има

Хоћемо ли *јунака*, ено нам Краљевића Марка, Милоша Обилића, Југосића, Реле Бошњанина, и још других (из старијег и новијег доба) много и много, који се на српском небу, у епиској прјесми и успојени свијетле као сјајне и јасне звијезде, и који су превазишли својом величином све борце других народа. Та и Његуш вели: „*Шта Леонид годе и Сивила, кад Обилић стане на потрапати*“.

Хоћемо ли *светитеља* и просвјетитеља еписких, ено нам Симеона Мироточивога, ено нам св. Саве, Арсенија патријара и Максима владике.

Хоћемо ли *Цркви* и *Манастири* тих видљивих споменика и задужбина, које су правили и украшавали еписки владари — цареви и краљеви, и други побожни еписки великаши. Хоћемо ли велим тога, ено нам седмо-вратне Жиче, ено нам Лавре Студенице; ено нам високих Дечана, ено нам Милешеве на Херцеговини и Озрену на сред Бојне слане, и још много других еписких

свијетлишта, по чијој се величини и украсу заиста види „*е смо царовали*.“

Хоћемо ли да се попосимо *књигама* и науком, ено имамо и сада старих књига, које су руком, а „ресавским краснорисом“ писане „у Ресави крај воде Равана“, а ено нам и сада у нашим црквама књига из (ондашњих) *првих* еписких штампарија. (од године 1519.)

Хоћемо ли *вјештина* и грађевина, то само погледајмо како су андани стари манастири, грчдови, ћуприје и т. д.; па погледајмо живописе; иконе и слике и друге старе еписке израде; то је све са великом прешитнош рађено и прављено, а „Раде пенмаре“ опјеван је и прослављен у еписким прјесмама.

Хоћемо ли *приводе* и *закона*; то устав и законик Душанов јасно нам показује, који се и одликује од свију државних закона онога доба.

Хоћемо ли *лијених* и *побожних обичаја* *народних*, то их заиста много и премного има. Ето и „Српска Слава“ — „Крсно Ихе“, јесте одличје и само еписко обљежје, *које само једини Срби имају* и којим се од других Словена баш и разликују.

Хоћемо ли *народних умотворина*: прича, приповјетки, пословица, заговјетки и доскоцица; хоћемо ли велим те народне филозофије, у којој се баш и огледа велика духовност нашег народа, то свега тога има у еписком народу толико, да се никад то све покушати, исписати нити оштампати може.

(За сваки случај и за сваку потребу може се прича као пријер употребити, или пословица и доскоцица додати и примјенити.)

Хоћемо ли онога, *чега ни један народ тако и толико нема*, а *српски народ има са много и премного*; то су нам *српске народне прјесме* у којима је опјеван сваки јунак, сваки догађај, и све што је народ нашао за достојно опјевати и у успојени, било као добро или ало, задржати.

(У својим народним прјесмама еписки је народ опјевао сву своју славу и величину славнога доба Немањина, и додије до Косова, па и јуначки свој пад на Косову, а тако исто и тешке муке и патње своје од Косова до данас.)

Тако исто остале су нам још од тада *Гусле Српске*, тај тужни инструменат Српски, са којима се је Србин разговарао и забављао, и уз које је тешке, тужне и суморне часове своје проводио.

Оне су нам мила успомена и потежећање на славну прошлост нашу, јер нам уз њих српски пјевац пјева: „што је негда било“.

Хоћемо ли грађова, споменика, натписе, старих писама тих очевинских доказа наше славе прошлости — њих има по нашим српским земљама много и много, ма да их је доста незналица и непријатељска рука уништила.

Скуда куда се год макнеш, у поље или у планину, наиђеш: на градић, на споменик, на камен, на потпис, на гроб и т. д. који ти прича: овдје јунак, овдје војвода, овдје цар или краљ српски и т. д.

У коју год архиву или библиотеку пружим руку, увијек извучеш какву стару листину, старо писмо, као „Повељу“, „Хрисовуљ“, „Уговор“, од Душана, од Милутина, од Лазара и т. д. и т. д.

И кад би још све овдје рећали, и само овако напомињали, а да неречем описивали и подробије наводили; то би много времена требало, и далеко би отишли.

Али и из свега тога, што побрзојемо и споменуемо може се видети, и *баче се види да смо у свему и у свачему велики и слави били.*

Па онда како да се својом прошлом славом и величином недишмо, како да се не поносимо?

То је наша прошлост, то је Историја наша, која је зарезана у срцу нашем и чува се у души нашој.

Па има ли нам користи од тога, што се сјећамо наше прошлости? —

Има. —

Наша славна прошлост оживљује нас, даје нам хране, даје нам снаге, заноси нас, опија нас и управ то нас и држи да као Срби осјећамо, и да се на основу тога будућности надамо и спремамо.

Па зато кад смо сада рекли о српској прошлости, и кад смо видели: Ко су? Шта су? и Какви су славни етари Срби били? то и ми данашњи Срби, као њихови потомци будимо свугдје и на сваком мјесту *прави Срби.*

Мислимо и радимо као прави и честити Срби.

Прави и поштени Србин треба свагдје и на сваком мјесту да истину говори, и није нека *се непријатеља и нека недозвољени.*

Своје српске светиње нека чува и брани, а туђе нека поштује и невријеђа, а икога нека не напада, а када буде нападнут нека се у законитим границама јуначки брани.

Јер туђе нападати и пријеђати није поштено, ни човјечански, а стојати на бранику својих човјечанских права и народних светиња, то је јуначки, то је српски; то ће нам и славни поштен човјек одобрити, а то нам уједначају и праведни закони Његовог Величанства нашег Премилостивог Цара Франц Јосифа I, у чије се име у овој нашој земљи — милој нам доживини Босни влада и управља.

Зато ћу завршити овако:

Свети је Саво мирно завађену браћу, то и ми мирно се и у слогџ живимо.

Свети је Саво мирно Србе и са непријатељима — мирно се браћо и ми са онима, са којима кривично њиховом или нашом у омазду дођемо или долазимо.

Свети је Саво утиривао православну вјеру — ми је чувајмо и поштујмо.

Свети је Саво будио и учвршћивао српску народност и српски језик — ми то као нашу светињу бранимо.

Свети је Саво подизао, оснивао и ширио српске школе — то их и ми оснивајмо, подизамо и помажимо, „јер нема горег срама и стида нег' своје чеду недати вида“.

Кад оваки будемо, онда смо закљетву и аманет светог Саве очували и испунили; онда смо достојни потомци наших славних ђедова; онда ћемо незнање одагнати, а науку и просвјету прибавити; онда се можемо и надати да ћемо сретнији бити и постати. И само у таким жељама достојни смо да данас нашем великом светитељу речемо:

Слава ти и хвала српски просвјетитељу!

Слава ти свети Саво науковцу!

Слава ти!!!

Свршетак спора између Порте и Патријаршије.

Спор између Порте и Патријаршије свршен је по вољи патријарха Дионисија и синода, и патријарх је у очи Божића паредно да се отворе крипе.

Јануара 23. о. г. (Прошле недеље) изашла је сузтанова прада којом се потврђује споразум између порте и Патријаршије, а велики везир

је упутио тај споразум валијама са својим расписом у коме их позива да се по њему владају и управљају. За то је св. синод имао сједницу 24. јануара о. г. под пресједништвом хераклијског митрополита Германа да саслуша и узме на знање званична акта којима је ријешено питање о привилегијама патријаршије. Пошто су акта прочитана, чланови синода нашли су да је султанова влада у својим тачкама ријешила довољно спорно питање, и да више не постоје они узроци због којих је патријарх Дионисије дао оставку, те треба да је повуче натраг. За тим је у том смислу састављен записник који су потписали сви чланови синода, и изабрата депутација која је отишла у Макаријени, где је патријархов дворца да га умоли и позове да прими опет своју дужност. У депутацију су ушли митрополити хераклијски, дерџонски и сисанијски, Димитраћи Јенуџија и др. Зоографос. Патријаршиској штампарији издата је наредба да наштампа владин акт и објави патријаршије о сретном ријешењу овога питања.

Везирова тескера објављује валијама да закључивање и развођење бракова и питања о издржавању и изразу решавају патријаршијски и митрополитски судови, а пресуде њихове извршују извршне власти.

Завјештања, која потврди патријарх, митрополит или владика имају законску силу код судова, а све спорове око наслеђа међу хришћанима наследницима суде у провинцијама митрополитски судови, а у Цариграду патријаршијски сајет.

Наставне планове за школе провинеује и потврђује патријаршија и митрополије. Али ако

државни надзорник или директор јавне наставе нађе да се који наставник не придржава програма у предавању, или да наставник и наставница немају дипломе или увјерења, тражиће од патријаршије или митрополије да забрани такво предавање или да уклони таког наставника, па другим да га замјени.

Бад би било потребе да когод код суда кривичног или грађанског или код истражне власти положи заклетву, наређено је да свештеници у патријаршији и митрополијама, или рабини у рабинатима закљичу људе, па да патријаршија, митрополија или рабинат пошаље увјерење власти да ли су се дотични закљели или не.

Ако ли би когод тужио свештеника за дуг и хтјео га затворити, свештеник ће издржавати затвор у патријаршији или митрополији. А ако свештеник има да одговара државном суду, суд ће га позвати преко патријаршије или митрополије, и ове су га дужне издати. Док је под истрагом свештеник, не ће бити у затвору са обичним кривцима, по у пристопној соби, а кад буде осуђен, издржаваће казну у патријаршији или митрополији ако је осуђен за иступ. Но ако је осуђен за злочин, онда ће, пошто се расписи, издржавати казну у обичном затвору.

Ако ли се пак у коме крају државе прогласи опсадно стање, кривце ће судити војни суд, и у том случају оптуженици држаће се у обичним затворима.

Ово су у главним цртама тачке споразума између патријаршије и Порте, које је православни народ српски и грчки, по изјави патријаршије, радосно поздравно.

„Д.“

Говор

Саве Ј. Пјешчића, проте, приликом откривања и посвећења споменика покојном Митрополиту *Леонтију Радловићу* у српско православној мостарској цркви.

„Дужност нам је сјетити се мртвих, које својим у животу знамо“.

Драга Србадијо!

Окуписмо се данас око гроба лијено и са покривањем обилеженог; око гроба, код кога треба, да се сјетимо опомене вјечне истине:

„Који мене вјерује,

Ако и умре живиће!“

Ево имамо пред очима, сјајан примјер, до чега долазе смртни са својим животом, са живо-

том Богу и људима угодним; само још вишом се душевним очима, у прошлост, у живот блаженпопочившег Срба митрополита *Леонтија Радловића*; па кад то учинимо, и побожно обормо своје погледе у ту пред нама хладну мраморну плочу, над његовим измученим тијелом, увјерићемо се и да спрочишће мајке рађају роду славне људе, као и то, да је „благо томе, ко до вијек живи“.

На ово свето мјесто, око тога гроба епископ, не наћера нас ни сила моћних, ни богатих, ни дух животворећи који нас упуту, да се одужимо људима, који бијашу трудбеници нашег народа, који бијашу евангелисти цркве ејајне, који бијашу наставници еписке школе;

Ми у овоме часу одужујемо дуг према заслуженоме, и то дјелом, које нас убраја међу достојне синове славних предака, међу ученике светих епископских привоучитеља и учитеља, у које ступи, својим животом и радом покојник, врли као од народа тако и од Нег. В. Ц. и Кр. Ф. Јосифа I. одликован, како богата, тако и сиромашна, љубљени, и непрекаљени Србин, Митрополит, Херцеговац Радуловић. —

Слика, која нам је ево насликана не карљивим, ни живим бојама, јасно очитује на нашем епископском челу, да је достојна, да је сваки син наше Ерцеговине, у своју душу вјерно уреже, за пријер у своме земаљском животу, за пријер у својим радонима и борбама на корист Српства и Православља. —

На овој живој слици видите тај хладни ираморни споменник, под којим мирно борави вјечни санац, до часа суда Српско православно Митрополит, који је својим, свима нама познатим животом и радом, удостоио се милости код Бога, а љубави код свога епископског рода, те да пође стопама светог покровитеља наше Ерцеговине. — На овој живој слици, видимо себе саме, старе и младе, богате и сиромашне, са већим и мањим знањем — видимо да је слика потпуна, јер је и покојников живот био потпуна слика, према којој се може угледат сваки православно Србин и вијети како се живи, ради, пати, за наш на разне начине мучени и раскомадани епископски род. —

Утјешимо се, разаберимо своје намрштено чело и развеселимо се, што ће листови наше епископске историје, бити уређени и овом сликом, сликом која ће наших потомцима казивати, не само о покојнику, по и о епископској свијести, која и у овом тренутку свакоме докажује, да њу није лако угасити, нити у партијским страстима замрентити.

Из ових мојих ријечи, китим вијенац, не од цијења, које ће увенути по из осећања, и полаже га на гроб покојника, не зато што је чинио добра појединцу, но зато што је мушки, епископ и рипшавски глас по трновитом путу народних бораца, као што су гасили и прије,

као што треба да газе и данас чувари и заштитници еписке и православне мисли, за спас рода нашег, за славу православног епископског, за одржање и унапређење епископске књиге, која нас духовно уједињава и држи чврсто спојење у један ланац епископских земаља.

Покојник је занста заслужно у овоме часу и већег и китијастог говора; али што се полаже са искреним осећајем, мислим, да ће и од нас бити прикљено, драга Србадию, на коју се желим баш на овом гробу обратити са неколико ријечи, у којима се не мислим поплаштити силе ако је има надгробности, ако у чијој души постоји, портајске страсти, ако се ће загријава или прикрива; — дакле разговорићемо се искрено и отворено, баш на гробу нашег милот покојника, нек нас и раб тога гроба не само сад по и у будуће учи: какав треба народу учитељ и како треба народ да штије своје праве и истинске учитеље, а такви вијеници најбоље ће приличити и сад и у будуће његовом споменнику. —

Одрече се најприје којим другонима како евангелицима, тако и учитељима наше мале Србадије, наше еписке и узданице, проговарам, најприје нама, јер је и покојник био узор евангелиста, и велики поборник епископских учитеља и наших школа; проговарам нама, који смо с њим народна, нама кроз које народ цијета или у зачетку труне, нама пастирима, који ћемо за повјерено благо одговарат и пред Богом и пред људима.

Тешки положај у коме се данас налазимо као учитељи, вође народа, и ако није онакови, као што бијаше, кад се глава у торби ношаше, кад се на прагу божествених храмова, вјере и просвјете често пута полагања глава смиренот нашег духовника, који је узмио и крв своју просеут „за крет часни и слободу алатну“ — не тражећи славе ни богатства, нити каквих високих земаљских положаја, велим тешки нам је положај, и ако није онакови, као што рекох, опет нас својом финоћом опомиње, да будемо на опрезу, те да како не застрашимо, да не изгубимо из вида народ и његово добро, јер је нама народ и добро и зато, наш спас као и хрђав глас; зато у њему имамо живити, радити и умријети са њиме.

А, ево нам лијепа примјера, пред очима, у овоме велељепном храму, под тим хладним споменником, ево примјера, како „Господ“ и народ „љубит праведника,“ ево примјера, који нас учи, да се епископ евангелист не одваја од народа ни

за вољу власти, ни под притиском силе, ни за љубав богатства, ни у тешкој сиротињи, и, ни по жељи партијских страсти, а такве нас са пуним правом има трагични наш народ.

Дочекавши доба еписког управљања са нашом црквом, доба у коме пред собом видимо храбра духом и трјесом, прекаљена у борбама за свој народ, покојникову у свему пјерна сапутника, нашег љубљеног архијереја г. Серафима Перовића, који ће хтјети и смјети водити нас правом етажом народних „духовника“ — дочекавши то доба имамо се само радовати и са већим пожртвовањем и одважношћу ступити на браник епископских светиња, јер смо опкољени и као Срби и као православни.

Код Срба је духовник само народни човјек, јер и православна црква у српству је епојена са народношћу, те је као таква, уз епископске гусле и народне обичаје, са светим Ђуриловим словом чувала разтројено српство у јединој духовној јединици с мора до тиха Дунава.

И данас смо, Богу хвала, у епископској православној цркви, ће се јасно види да се у њој Србим Богу моли, окупљени око гроба Срба свештеника, окупљени од богатих и сиромашних крајева наше миле Ериџовине, окупљени не да плачемо за прошлост, по да њом насјетовани, порадимо са народом на бољу будућности, наших цркви и манастира, наших општина и задруга, наших пјевачких и других епископских друштава, а нарочито наше епископске књиге и епископске православне школе, помоћу којих ће наша жала Србадија полагати темељ остварењу заједничке мисли читавога Српства.

Тијем путем дужност нам је пћи и дјелати „дондеже свијет“ имамо; — јер запитајмо се на овоме гробу: с ким је епископ свештеник од вада дијелно дане живота? ни с ким до са својим народом, како у часовима, кад смо царевати, тако и у часовима народног робовања.

— Но и ви драга Србади! на первазу тога гроба, који покрива земне остатке, правога епискога, народнога „духовника“, сјетимо се да је трпио за народ и призу своју, како по вољи најсмиљенијих, тако и најфинијих увијетача истине и правде; сјетимо се као народ својих дужности, сјетимо се својих гријеха, који проистичу из непослушности према епископској православној цркви, који проистичу из личне и самосикне силе и славе, упорности и хвалисања, свађе и партизанства; овјен,

баш треба да прођемо у мислима тавнице, како оне по пустињама вреле Сахаре, тако и оне лијепе и чисто спремељене, кроз које је покојник прошао; кад то учинимо, виђећемо, да и епископ свештеник узмије патити, да и епископ учитељ узмије му бити друг — од колијевке до мрачнога гроба. —

Кад туда обиђемо, сјетимо се још боље и своје дужности, коју морамо испуњавати, као Срби и риншани; а клонити се свега онога, чиме би се могли огријешити о свету заповјед што Србу нише око часног крета на грбу, на дрвено-плаво-бијелој нашој застави, заповједи: „Само слога, Србина, спасава“.

Гледајући у вас, тако окупљене, радостан је наш свештеник, јер види својим очима, како је будна свијест ваша, како је чиста душа, како су заједничке молитве ваше, те и својим обрће се на престома Божијем за пјерни мир души народног трудбеника. Ко не буде слијеп код очију, тај ће из оне слике разумјети, да нам је: срце и душа епојена, да су нам мисли сложене, те да су нам и молитве заједничке.

Ушледе тога, упућујем се са ријечима, епископ и мислима и на вас Срби и Српкиње, очени и мајке, браћо и сестре, на вас слушаоце свога свештеника, на вас који сте дужни и хоћете очувати и његовати љубав и оданост према Српству, према правослаљу и према својим пастирима и учитељима; да одржите чисту љубав и братски загрљај, јер „брат с братом, род с родом, руни сваку неагоду“, — слогу која се печати пољупцем Милоша, Милана и Ивана, љубав која је освјетана мајчиним загрљајем Јеврејске мајке, а сестринским косовке Ђевојке; а да се грозите рушатеља тихих светијех печата, који воде своје порекло од Кајина, Јуде Искариотског и нашега Бранковића. —

Боље пак народа, били свештеници или свијетовни првенци, знаће по овоме, да је тешко ономе: кога не благослови света епископ православна црква, кога не узвелича епископ историја, кога не уз слави епископ гуслар, кога не забилица епископ књига угледних словима. А овим тренутком насјетујмо се, кад сви заједнички, у своја срца, уносимо овај чин, којим узносимо праведника Божијег и народног, као што што ће га и нашим потомцима изнјести за примјер наша епископска црква и народна историја; а зато смо и ми сретни, јер „благослову народу, који

умије одати хвалу заслуженим људима, достојан је да их има и да напредује“. —

Историја епископа, која има доста страна и алатним словима исписаних, не заборавља покрај наших светих Немањина, ни оне од крвавог Косова па до дана данашњих, славне трудебнике и мученике, како оне од жора до Дунава, тако и оне од Приштина до Новог Сада, како оне, који ерштво сачуваше, од оштре буре истога, тако и оне, који нам не дадоше, да се утолимо у тиха мора запада. —

Таке вође сво и народ велича па још у доба кад је расципљен на разне начине, за славу ерског имена, а за примјер себи и својима. —

А зато бих желио, још јасније пренијети у мислима вас, драги слушаоци, кроз све невоље, што их Ерштво због себе сама претрпн, као и кроз она славна времена, у којима Ерски *губ* и панцијер, бијаше сјајан и злотвору страшан, довести вас међу ону Србадију окупљену око светог првоучитеља и нашег покровитеља, да саслушамо његове свете ријечи, које нам ерски прјесник овако уреси:

„Бео моја, бео драга, да ли има већег блага: него кад смо браћа редом и пред Богом и пред свијетом. — А томе нас учи вјера, вјера наша, вјера света, па чувајте вјеру нашу; јер ће доћи, доће вријеме потањише ерског сунце, сунце ерше и слободе; она ће нам дати наду, сред чемера тешких јада“; . . .

Да нас проведем, велим, у те славне дане иза који многи заборави да смо браћа редом, те се и подокли света круна Немањина у крв на Косову, из које се само може дићи оном старом слогом, када вјера и слога бијаше чврста, када буду оваки храмови одјекивали умилним гласом Србадије младе, а хирисали заједничким и побожним молитвама.

Уштрући своје погледе у овај божествени храм, мјесто збора ерског рода, у његове украсе епола и пизутра, а понајвише у нас, као најлепши накат ових светих мјеста, ерски православни свештеник, види ону стару слику и весели се са свима нама, и ако смо око гроба сакупљени, што остадохмо послушни заповјести свога првоучитеља — али у него доба и опомине да и у будуће останемо и пред Богом и пред свијетом уједињени слогом, као што се у овоје часу осјећамо.

Само тако наши трудови око овога чина могу рачунати на бољу будућност наше ерше у црквама, школама, општинама, и у свима по наш народ коријеним друштвима.

Ово изрекох зато, што желим као и сви ви, да будемо сви једних опште коријених мисли и жеља, да радимо сложеним снагама; чему ће пак напротив сметати личне зајевнице и друга разтројства, изнад којих треба високо да стоји сваки истински народни трудебник, па био он сасештеник или световњак, био појединца или читаво друштво, па и саме наше општине.

Али овај чин у животу и раду садашње ерске православне општине мостарске, а са њоме и осталих у Херцеговини, знаменит је, што дочека на Архијерејском престоу Срба Митрополита; знаменит је што се види да умје и хоће заслужене љубит и штовати, па и ерше, душу и пјазба му дароват од свога залогоја, знаменит је и по томе јер се подиже споменик не само заслуженоме, но и споменик ерске свијести, наше слоге и љубави, споменик зајети: да ћемо бити и истрајни у радovima и борбама за црквену, општинека, школску и народна прапа.

У то име, ми ћемо се радовати, радоваће се блажени сјен на небесима вртог покојника, радује се свети архијерејски престо, са кога нас је кратко вријеме покојник благосиља, и са кога нас данас њему достојни напљедник, остаријели борац са народом благосиља; радује се јер види својим очима, како његови синци цијене заслуге, радује се што ће дјелати, живити и умријети са њима; а са њиме се, ујерен сам, поноси и читаво свештеништво, што је дочекало, да својим смртним очима гледа како се од народа исплаћују труди за њ подишени, што види, како се ради да се вјечно живи; а тако се радује и сваки од нас, који гледа корист општу као светињу, који Ерску православну цркву љуби, а пастире почитује. —

У тој радости помислимо на Бога и свете његове угоднике, и на оне ерског рода: св. Саву, Арсенија, Максима, Василија острошког, Петра цетињског, свете Немањине, мученика косовског Лазара и друге ерске светитеље, чија петљена тјела напајају светим миром душе наше Србадије оне од Фрушке горе, Авале и Јованета, Шар планине, и Рила, па до Хиландара на сред Горе свете; а они ће наше данашње молитве, које за душу упокојеног приносимо, пред престо Бо-

жији прилијети, његову сјен у мјеста света и златна удостојити, а нас помилује и са небеса гледат, да се духом до њих уадигнемо, као што нас учи неумрли Његуш:

„Петриси се искро божанствена,
Из наруђа мрачне владарице,
Подигни се на свјетла крила,
Распали се пламом бесмртности,
Скити мени са очију жојих,
Непрозрачну свртности завјесу,
Тупе моје отргни погледе,
Од метежа овог ништомнога —
Уведи их у поља блажена,
У опширно светилишта биће,
Ђе с' рађају сунца и мирови,
Ђе вјечано биће зачатијем,
Ђе се дуси бесмртношћу крете“!

Ове ће нас ријечи увести са нашим молитвама у мјеста покојна, у којима пред вјечном правдом мирно почива добра душа нашег непрежаљеног Архинемира, која:

„Од свачијег скрила се погледа,
До једнога, који све проишче“!

Оваке мисли, треба да обухватају нашу душу на овоме гробу, на гробу свију наших упокојених, као и на гробљу свију наших славних људи, али не треба у тим мислима да нам душу обори тужна прошлост, како би јуначки издржали ову бурну садашњост, те се и показати не надмашни у борбама, патњама, као и у заједничким радонима; јер само тако, спремамо ход, да нам срећан буде српски род.

Зато, Српски роде, нека тај мраморни спомен-ник ороси не суза туге и нарицања но суза радости, којом треба да се зајвештамо, подижући га својом покојном митрополиту Радуловићу о чијем животу, већ сте више пута и са овог мјеста слушали, а и радом му се користили, у цркви, школи и општини — да се зајвештамо, да ће наш живот и рад и од сада подизати чврсте бедеме, међу којима ће се наша Србадија развијати у српској праједовој вјери, у братској љубави, и у чврстој нади на бољу будућност читавог Српства; да се зајвештамо, да ћемо љубити и онога, који нас мрзи, да ћемо пружити руку братске слоге и опоме који од нас главу окреће, да ћемо умирити дукхове ако су се уабурвали, да ћемо заборавити на

зла и увриједу, ако су коме нанешене, да ћемо сви бити један дух у животу и раду; тако ћемо доказаи да смо свјесни овога данашњег времена.

Тако уједињена цијелина, разломиле све прелоне нашег, фамилијарном, друштвеном и општинском животу, у данашњем варљивом и клизавом добу, у коме се можемо удаати у Бога и у себе сами, у коме нам треба имати покрај мушке одважности, знања и вјештине, како нас не би когод побрисио на путу заједничког рада.

А само наша уједињена снага биће златна слова на овоме споменнику; у противном случају он ће нам бости и душу и срце, ако и за часак заборавимо на заједнички рад, на пожртвовање, на самопрегоријевање — а са данашњим молитвама наше свете српске православне цркве, узносимо и своје са завјетом, да ћемо и племените жеље покојникове и у дјело привести; — покојници, који нас духом својим око свога гроба окупи, да нас и ту насјетује, да будемо сложни и побожни, да будемо и у будуће примјер мушког и српског рода, жељу осталим крајевима српства.

Ту нам науку даје својим животом не само као смирени калуђер, као апостол труда и патње, као Архиепископ, но и као Србин, што му и подиже диван споменик у народу као и на овоме светом мјесту, а то ће му бесмртну душу упокојити онђе, ђе лежа „печали“ ни „болезни“, ђе је живот до краја.

А сад видивши своју жељу испуњену, откривајући и благосиљајући споменник на гробу нашег непрежаљеног Архиепископа и Митрополита блажено почившег Леонтија Радуловића, сјетимо се и његове блажене сјени, те у души својој сплетимо вјенац:

Ти народни трудбениче и мучениче, ти непрежаљени митрополоче, прими дар твојих Епископа који ће остати ваза вјерни светињама Српског рода, прими овај вјенац сплетен из осјећања твојих синова из Крише ти домовине коју тако рано, но вољи Божијој, остави, они ти данас уиру своје погледе, да их благословиш, утјешиш и охрабриш, шаљући престољу божијем своју топлу и заједничку молитву:

Бог ти дао у рају насеље

А у Српству вјечно спомињање.

Амин! Браћо, хоће ако Бог да!

оде благодарети Богу, јер га старац научи како ће хуљне помисли одгонити („Преклони се“). Папи Григорију, дође неки епископ и исповједи се да је опкољен силнијем мислима против Бога, и да му је од очајања тијело опало. Кад то чу папа, рече епископу: Епископ си а не знаш замке ђаволе; то је од неких ђаволе, да, кад виде кога гдје добро чини, па му не могу заштити замке да паде, онда наваљу на њега са „хуљним мислима“, како би му савјест смутили, ум растргли, од добродјетели удаљили и у дубину очајања вргли. А ти треба да разумијеш да су хуљне мисли ништа, и да не могу шкодити, ако их се човјек не боји и у срцу своје нема страха од њих. Оне могу шкодити само онда ако се човјек ожалости и ако се боји. О томе се Псалмопјевац лијепо изражава, кад вели: „Тамо околених струга идежи и сѣ стругу“ (пс. 3 ст. 5).

Блажена Јекатарина Сенијена (од града Сени) дуго времена бијаше смућена хуљним мислима. Једном јој се јави Исус Христос, који одгна те помисли од ње. Кад га она виђе попла: „Ђе бијаше досле, слатки мој Исусе?“ На то јој Исус одговори: „У срцу твоме бијаш“; а она рече: „Како си могао тамо бити, кад ми срце бијаше испуњено поганим мислима“?; па то јој Исус рече: „По том разумијеш да сам ти у срцу био, јер те мисли нијеши љубила, него си се трудила да их одклониш, и не могући то учинити, очајавала си; и тим си ми направила мјесто у срцу своје“.

Један од св. Отаца често у себи говораше ове ријечи: „Ја немам воље! ја немам воље“; и ово би говорио вазда, па јакар коју радњу радио. Једном чује ове ријечи ученик његов, па га запита: „Речи ми учитељу, за што те ријечи

често понављаш?!; каква је тајна у њима?“ Отац му на то одговори: „Кад каква зла мисао дође у ум мој, онда говорим: „Немам воље, немам воље“, т. ј. немам воље на такве зло мисли, и одмах те мисли бјеже од мене; ето за што често те ријечи понављам“.

Из ово неколико примјера видимо да не треба нико да очајава и да се боји „хуљних мисли“, јер оне нијеши на штету ако човјек нема „саизвољене“ на њих, него су на корист нама, а ђаволима на пошрањење.

Блажени Августин о њима се овако изражава: „Хуљне помисли су као пси, али мали пси, који само лају, а угриести не могу, па као што се не треба бојати тих малих паса, исто се тако не треба бојати ни злих духова, јер и они сами лају, али угриести не могу никог, изузимајући оног, ко их се боји и на њих мисли“.

Многи људи, кад на њих наиђу хуљне мисли, очајавашу мислећи да оне долазе од туде што су она у великом гријеху, и мисле да су они виновници тога, а не знају да су то само искушења, која долазе на добре и побоље људе, и долазе обично онда, кад се човјек Богу моли или какво добро чини.

Хуљне помисли неће никад доћи на човјека, који са у смртним гријесима ваља и који се не брине о своје спасењу, него долазе обично на добре људе.

Сваки, који пати од хуљних мисли, може нете од себе одклонили са овим ријечима: „Низкокле ш дијаво! на твоја убијаш, твој тд, а н мой мртвоти, аз на на н тдѣ н низкокле, но н шнакѣ нтѣ“.

С рускога.

Т. Братић,
бogosловац.

Серафиму Перовићу.

АЕ и Митрополиту херцеговачко-захумском.

Милешева Немањина лавро,
Заборава прошло доба старо,
Прошло доба кад си разорена,
Нечастивом руком оскривена,
Не давно си опет обновљена,
Синовија епископ опкољена.
Твоји сини храбри Херцеговци,
Од вајкада на гласу јунаци,

Често дођу те се Богу моле,
На гробници светитеља Саве,
Да их Вишњи удостоји славе;
Да им даде слободе и мира,
Њихој цркви достојна пастира,
Бог се склони њима на моленье,
И испуни њихово жељење;
Дарова им Серафима старца,

Челичнога Срба Херцеговца,
За свој народ великога борца.
Херцег-земља понесито етјење,
Српског рода ти драго камење,
Твојом црквом већ туђин не влада,
Архиепископ Серафим је сада.
Боже вишњи створитељу спасе,

Ти послушај епископског рода гласе,
Поживи нам Серафим' владыку,
Да нас учи, тјеши, благосиља,
Води етазом светог православља!

У Милешеву 1890.

Ђорђе Поповић.

учитељ.

Неким Србима.

*Возлюбиши Господа Бога твоего,
всем сердцем твоим, всею душою
твоею, и всею мыслию твоею,
а ближняго твоего яко сам себе.
Еванг.*

*

Еванђеље књига над књигом,
Писана крвљу и сузама,
Сачувана у горским мукама,
И сад шири слогу међу нама —
Шири слогу шири љубав Богу
С којом Срби срећни бити могу.

* * *

Еванђеље књига од некона,
Кад је читаш цјела васнона
На маленом светом листу стоји,
Па све видим да се Бога боји,
Све се слаже, све у слози живи
Само, само... Срби су им криви...

Мали мравак па се брине за се;
Свака биљка с' росом егрила се,
А међ' Србима неслоба се гаји
Ко Вркови да смо параштаји;
Па се... не, не, зарећи не могу.

*

Србадно, миле очи моје!
Крај радости, крај жалости твоје
Духовника ти свога потражи,
Нек ти душу Еванђељем снажи...!
Вјера нас је у ропству одржала
А неслоба онуда додијала...

Монах Генadiје.

На посао.

Сложно браћо на посао,
Радити нам сада треба!
Сложно браћо, а благослов
Бог ће вишњи послат' с' неба.
На посао браћо мила,
Користимо роду своме —
Сложно ћемо сломит' крила
Душманину проклетоме!

У Мостару, 3. фебр. 1891.

На посао браћо драга,
То је света дужност нама,
Сложно само па ће одбјеж'
Петвековна од нас тама!
Заецаће љепши дани
На понос нам Српства свог'.
Е па сложно на посао
Нек нас штити благи Бог.

Светислав.

„Лијек први“.

Бједни старац већ одавна
Болан лежи на постељи,
У посјету долазе му
Кошпије и пријатељи.

*

Покрај њега сада стоји
Вјерна љуба са дјечицом,
Најстарији синак његов
Приђе опу са сузицом:

*

Отче мили! Слатки бабо!
Како су ти боли љути?
Мјесто тебе, да сам болан
Волио бих по сто пути.

*

Ако хоћеш — мили отче —
Да отидем по доктора,
Учинити то ћу одма,
Он изијечит тебе мора.

Нека сине — рече бабо —
Умину ће боли ови,
Бога треба вјеровати,
И његове свете речи.

*

Него сине хајде одма
Свештеника зови мени,
У Бога се вишињег уздам,
Да ће лакше бити мени.

*

Нек молитву мени чати
Молитва је „лијек први“,
За молитву, многи Срби
Пролили су много крви.

*

Попо одма дошао је,
И молитву прочитао . . .
И кроз мало, кратко врјеме
.. Болесник се придигао.

„Видиш сине“ — рече старац
Гдје молитва ствара чуда,
Нека знадеш, молитва је
„Лијек први“ — света свуда.

Сарајево.

Михајло Милановић.

Покрице.

Прибрао их Светозар.

Кад несреће дођу да униште тебе,
Буди од њих већи на си спасао себе.

Љ. П. Н.

Све од чојка човјек прима
Сваки дан се уче људи,
Од добрије примјера се
Не користе само луди.

Н. И.

Спавајућ до подне кућа се не тече,
Кога зора буди, том је сретно вече.

Љ. П. Н.

Смијешно је кад будала будалу окриви,
Још смјешније кад будала будали се диви.

З. Ј. Ј.

Све ти је сики, све до прећућа
Без смрти нема ни ускренућа.

Н. И.

Шта год помислимо све је загонетка
А куд погледамо гроб је и колјевка.

Љ. П. Н.

Може кад-кад лажов и до печег доћи
Ал' било кад било хрђаво ће проћи.

З. Ј. Ј.

Ријеч на св. Саву

говорио приликом освешћења водиче у учитељском конвикту у Сарајеву: **Петар Бенић**
свештеник и вјероучитељ. 14. Јануара 1891.

*„Успомена праведника прелази с'
рода на род“.*

Народ који умије цијенити и уважавати дјела својих заслужних мужева, те који зна споменом превосити и предавати у аманет за-слуге својих великана млађему нараштају, тај народ не може двојити о својој будућности и напредку; народ ће тај кад тад бити примљен у коло других еренијих и просвјешћених народа, те ће заједно са овима радити на бољитку своје и цијелог рода човјечанског.

Све на свијету је варљиво, промјенљиво и пролазно, само добро име остаје на вијеки.

Ко својим радом и позивом стече у своје народу не умрло име, стекао је не процијењено благо, он је себи саградио вјечну кућу на овом и оном свијету.

Сва блага и богатства овог свијета у сравњењу са лијепим гласом и именом, ништа су!

Реци ми ти драга младежи, чија нас успомена сваке године у оваком броју сакупља у овај просвјетни дом?

Ко је тај, коме оваком поштом и свечаном дан спомена величамо? Шта је заслужио, чиме нас је толико задужио тај смртни човјек, када се и послѣје толико стотина година име његово славом узноси и спомиње међу нама?

На ово питање знам драга младежи да си и сад и вагда одговорити спреман:

„Успомена је ова“

„прослава не нова“

„у част и славу Сави“

„ерске цркве глави“.

Тако је. Најмлађег сина Немањина Растка, благодарни род ерски за његове превелике труде, чиме бољим да награди, по именом свога просвјетитеља и урешитеља, именом свога народног и религиозног препородитеља.

Света наша мати православна црква изиђе на сусрет жељама ерског рода, увијенча светитељским ијенем славе, приброји „лику“ светијех достојног овог мужа и посвети његовој успомени данашњи дан 14. јануара.

Па зар може бити, зар има веће славе и награде од имена које вјечно у роду живи?

Не, нема драга младежи веће славе од оне, кад један цио народ слави, а нема ни веће на-

граде од оне, којом сав народ признаје и не увелим ијенем крунише дјела неуморног трудбеника и искреног пријатеља своје цркве и државе.

Св. Сава је у пуном смислу ријечи заслужио ову славу; задужио је Србе све и свуда, а тај се дуг одужује св' оваким слављем.

Врлине, којима је душу своју украсио и дјела којима је међу Србима име овјеквјечно, мање више позната су нам.

Да је св. Сава у оно вријеме учинио за своју цркву и државу више него ли сви влада-дари његове домовине, то је истина, коју није нужио доказивати.

Пред светом сјени овог узор учитеља и прво-свештеника, чије име у повјесници ерској блиста као жарко сунце, падамо са страхопоштовањем на колена, јер је то заслужио.

Са неколико ријечи драга младежи покушају да свратим твоју пажњу на то: коме приличи, како се још и данас задобија спомена достојно име, које никаква тама помрачити, никакво вријеме заборавити и никаква сила уништити не може.

Човјека као круну свију створова обдарио је премилостиви Творац небесни умном снагом, а та снага ако се по вјечним природним законима усавршавала буде, приближује човјека ономе од кога је тај дар и добио, уздиже његове мисли високо, оваплоћена у њему сушност божанства, приказује га као најмудрије и најодличније дјело руку његових, које је у истину по „обичију и подобију“ његовом створено.

Са том умном силом, као најмањом искром божанства, постепено је усавршавајући, човјек може да чуда ствара!

Тај божји дар може човјек да употреби и на срећу и на штету своју и свога ближњег.

Ко тај умни дар божји употреби на срећу и корист свога рода и домовине, тај је оправдао повјерење божије, томе приличи неумрло име у роду на онда: „благো оном ко довијек живи имао се рађати и родити“.

Ко своје умне дарове, не прецјењујући већ усавршавајући, посвети на олтар општег добра и благостања своје отаџбине, тога име род и до-

мовина чува и као најдрагоцјенији аманет предаје с' кољена на кољено.

Теби драга учећа се младежи овом свечаном приликом предочава се сјајан примјер, од тебе се тражи, да порадиш савиза силама твога ума, те да врлине и дјела данашњег светитеља напнишеш и испишеш у срцу, па да из тих сјајних примјера црпиш науку за будућност настојиш за тим, да ти и име заједно са трудежу подложним тијелом не пропадне.

Радећи на усавршењу својих умних сила, ради и на облагорођењу срца и душе твоје, како би једно с' другим не раздвојено унапријед корачало.

Усавршавајући умне силе а облагорођавајући срце, пријања ће ти млада душа за све што је честито и племенито, добро и корисно како за тебе, тако за род и домовину твоју.

Ако позивом и радом твојим према цркви и вјери православној, према епископској роду твојем и милој нам домовини оправдан повјерење које се на тебе полаже, заслужићеш спомена и име ће ти вјеко-вјечно трајати.

Зато ради и не жали труда, јер ће доћи врјеме жетве.

Како ли врједни земљедјелац заборави муку и зној, када му богати плодови пред очима сијну и труд наплате.

Данас имаш прилике, имаш средстава, имаш слободе на некој сакривати богом ти повјерени дар, не затрпавиј у земљу „дани ти талант“.

Настој и свима силама приони, да, напредујући у наукама, напредујеш у исто доба и у Хришћанским врлинама: правој побожности, поштењу, правди и истини, имајући вада на уму, да је „почетак свакој премудрости страх Божиј“, и да је само онај човек као што треба изображен и научан, који побожно, поштено и праведно живот свој удешава и проводи и сва дјела своја мјери кантаром истине и правде.

И у данашње и у најстарије врјеме свијете тје драга младежи примјери: истинитих, поштенних и правду љубећих људи а црне и тамне се пред очима примјери лажљивих уличица, подлаца и непоштењака, с' тога радо слеђуј први а гнушај се и презири ове друге.

Драга младежи! Наша домовина поносна Босна нада се и с' правом очекује од вас, да ћете ви као вјерни синци све своје умне силе, које у разним овдашњим заводима усавршавате, привијети на олтар ересе и напредка њезиног, да и она једном славна и дична међу остале ересије и напреднице земље стати и на свијетском дивану радосно укљиснути може: „ево и мене и моје дјете коју ми Бог даде“.

При завршетку ове прославе сјетимо се оног великог добротвора, најмилијостијег оца и правдољубивог старатеља, споменимо овај час са свиновном оданосту и љубављу велико и свијетло име, помолимо се искрено од срца премилостивом Творцу за здравље и дуг живот Његовог царског и краљевског величанства нашег ослободиоца цара и краља Франца Јосифа I. И за сва прејасни дом Његов.

Живео! Живео! Живео!

У име Његовог царског и краљевског величанства мудро руководи нашом домовином високо заједничко министарство и наша висока влада, која обилатом потпором помаже просвјету и сваки напредак у овој доста запуштеној земљи.

Високо заједничко министарство и наша зем. влада брину се и не укорио раде да све становнике наше домовине виде једном с' дружење, напредне и ерсење.

С'тога те драга младежи позивам да од срца заживио кликнеш: да живи високо заједничко министарство и наша висока влада на многља љета. Амин.

Босанска црква за врјеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише Монах Генација.

Кад је папа *Евгеније IV.* тек у XV. вјеку својим мисионарима писао да се Патарени у Босни већ тако оселише да

јеретичком поглавом пријете и католичкој цркви, онда није педантерија ако повучем антитезу преко свију западних

анала који аргументирају снагу босанске јереси богумилске још у XII. вјеку. *Нарман* је можда једини који се није држао лажног пона *Дукљанина*, већ истинито потврдио: да је у Босни све до 1340. године била једна црква, а од то доба поминае римску, педавајући јој опет ауторитета у државним пословима.

Факт је дакле да богумилска јерес до XV. вјека није била моћна, а по том: да епископ цркве босанске није био првосвештеник јере богумилске.

Први Богумили у Босни спомињу се за *бана Кудина* да их он прогонене из Сплета прима у своју државу, а у то доба већ је постојала црква босанска и вјега босанска, јер дотле већ знамо за једног првосвештеника који се још 1150. за доба *бана Борака* називао *Наставник и свјершитель цркве босанске* господиш дед аинавовань.¹⁾

Што су западни историчари створили толику компликацију о босанској цркви, узрок је што су мистизмом умотанали папске уаурације на Босну, приписивајући њихове религиозне кретоносне војне на православље богатог народа босанског и његових независних господара и војвода. Таке војне морале су се водити под фирмом богумилства.

Та папска религиозна ратовања и њихове конфлације по Босни, највише су криви што немамо готово никаквих докумената за овај историчан циклус који пред читаоце налажемо, докумената којима би се могло ово питање позитивно еторинирати а да се расправљачу не пребаца да је хиперболичан.

Компилирајући грађу за овај циклус превртао сам и драгоцјене листове *Душановог* законика, па ни у њему не на-

ђох ни једног чланка који би се односио на јерес богумилску или бабунску, који би казнио присталице њене.

То је опет докуменат који западни историчари, папског *inquisitor haereticae pravitatis* свечано побија.

Цар Душан је строго наложио своје свештенству да по Србији и Босни обрађају католике у православље, а за православне у Босни, који пређоше у римску вјеру наређује казну ако се не би својој цркви повратили. О богумилству нема ништа.

Зар је *цар Душан* превидио јеретике у Босни кад ни једне ријечи о њима не спомиње? Или ваљда није знао прозрјети у опасност халусинација њихових? Зар човек који се знао свима папским енцикликама одупријети да не схвати опасност која поплаћује ону цркву за коју му се предци краљевских престола одрицали, да ју само на чврсти темељ успоставе? Није ли то компромис папских факција које су под фирмом јереси ратовале на конфесије православља?

Душан се и морално и материјално борио за православље у својој проетраној царевини, дикући на све стране цркве и манастире, а шаљући скупочјене дарове и силно благо православним учитељима на истоку и западу.²⁾ Па онда, зар такм поборник православља да не спомиње ни гдје и неказни законом јерес дуалистичких начела, и то баш у оно доба кад је највише цвјетала, кад је тако рећи цијела Босна у њој била огрезла?! Зар да римски папа на то буде позванји код силног и просвећеног цара српског?

Душанов закон проглашен је 21. маја 1349 године, а три године послје тога 1353 *Торто* бан босански, проширивши

¹⁾ Козицкић: *Историа господарства Српскога* I. 93.

²⁾ Пејачевић: *Historia Serviae*. 73

крајеве своје државе на бојећи се запада, пише: да је готов примити вјеру римску и то ita videlicet quod idem omnes patrenos et haereticos de terra sua eicere teneatur.¹⁾ Богумили дакле у исто доба бијаху поплавили сву Босну а *Дифрен* и *Орбини* тврде да је и сам *бан Твртко* припадао вјери и цркви патаренској.

Зар је и та стипулација бана Твртка била тајна за Душана у сусједној царевини?

Твртко и ако је уговарао са папом да прими римску вјеру, као што је и сам Душан чинио, ја сумњам да су му главни услови подијети да изгони Патарене. То или је тенденциозна корупција или енергично харангвирање папско: да је православна црква јеретичка као и патаренска. Ако је ово друго онда се и Душан западу осветио: радећи за православље у Босни. Укидајући римске парохije предавао их је православним свештеницима²⁾ а римокатолике у свом законнику, шљиве за брашно, називао „јеретичима“ према „хришћанима“. Овако су душанове наредбе разумљиве.

Ако компилатор босанских вјерских и политичних догађаја мора постати и анимозан због обилатог материјала патаренства, опет ћу ја флегматично ту цијелу конфузију по могућности само исправљати, а никако депрaлирати, јер што толики наученаци о босанским Богумилима записаше треба још дуго, дуго, брисати док деструктиван глас не одјекне.

Толики интелектуални докази страних па и српских наученака јамачно су се помели због лажљивог летописца *пота Дукљанина*, који је својим згодним псеудонимом стекао популаритет на западу. А да су западни сени о *босанској цркви*

и *ојери босанској* лажни, то је већ доказао учени Др. *Рички*.³⁾

Лажна извјешта папских легата криви су и толикој ларми о натпису Херцег *Стевана Босаче* на цркви светог Ђурђа код Горажда, јер је натпис ударио заклету Богумил на цркву православну. Толике барикаде научних расправа и летописа, порушиће ето само један докуменат, натпис Хрцег *Стевана*,⁴⁾ да у Босни није никад било *правих Богумила*, ако само одјекне ехо: да је натпис истинит, а већ смо близу тога.

Да су папски мисионари лажно писали нека посведочи и тај факт што је легат неки *Јаков Писен* извјестио папу из Босне године 1433. да је *Твртко* са војводама *Сандаљом* и *Радославом Павловићем*, и са синама подјарницима заклету Богумил, због чега је Твртко морао слати у Рим људе да му оправдају краљевину од тог лажног извјешта⁵⁾ и да увјере папу да су у Босни цркве и манастири православног обреда, са догмама цариградске цркве.⁶⁾

Фанатична интенција папских изасланика ишла је на то: да се ала и врана на Босну окоми, па њени богати рудници и јуначан народ папским енциклимама подлегне и угарску римску круну уресе, као што се још за краља *Беле II* започело.

Да је римска црква православну јеретичком називала посведочиће и то: што се позитивно зна, да се Богумили нису у храмовима Богу молили, а учени *Фарлаши* опонира тај факт, документирајући како је бискуп *Крешевски* искорењиво Богумиле, забрањивши им издати нове храмове и старе

¹⁾ Ocjena starih izvora. 13.

²⁾ Први га је изнео митрополит г. Сава Косовић у „Глас. Срп. уч. друш.“.

³⁾ Eecl. univers. Romae 1750. III. 79.

⁴⁾ У В. Успенски: Описание монастырей Игумновъ II. 163.

⁵⁾ Pogl. Gala arcidjakona: Arh. Jug. II. 35.

⁶⁾ Мажов: Истоп. Срп. народа 314.

поправљати¹⁾ а те храмове неки називају и манастирима. Дал' је то конзеквенција?

Сва та тврђења напоследку ће се сложити са ученим *В. В. Вукасовићем* да у Херцег-Босни није никад било Богумила или Патарева, већ су то били само присташе народне цркве босанске и вјере босанске те се међу собом звали браћа и Хришћани, па су признавали цркве и на неки начин светотајства вјере.²⁾

У прилог овој компилацији осим *Вукасовића* писали су још архимандрит *Руварић* највећи каноник ове ствари, па врло разложно и неки *З*, а у најновије доба и бивши митрополит Сарајевски *Хари Сава*, само је штета што је баш он у исто доба и себе побијао, говорећи да: нит је дорастао, нит је вољан старије анале о тој секти омаловажавати.

Заслужном митрополиту г. *Хари Сава* рекао бих да је највише до тога било стало да: да се ученом *В. В. Вукетићем* освети, што је у „Босанској Вили“ споменуо да митрополит који је први Херцегов натпис приопштио, није га знао добро прочитати. Ради тога г. митрополит назвао је Вукетићеву тврдњу „пријеки судом“, бива, пренагљено се са својим коментаром да у Херцег-Босни није никад било прави Богумила или Патарева. Зачудо ми је да се госп. Косановићу могла поткрасти погрешка у његовом чланку, и то погрешка да незна „коме ће се привољети царству“ јер би рад да се ни Павлу ни Павлу не замјери, па кад је своје наоре о Богумилима изнио, изињава се опет: да нит је дорастао нит способан да то буде меродавно, него је само напоменуто новим писцима босанских старина (г. г. Трухелки и Радимском) да се држе боље старих поузданих извора. Који су то поуздани из-

вори не каже, ал' напријед је говорио да су му познате вјерске заблуде богумилске и то из живота светог Стевана Немање, па наљда те изворе и мисли.

Згоднo је г. митрополит Сава навео и натпис са старе Србуље манастира свето Тројичног из кога наводи: „наипаче же али и трклети вси нарицајушти се крстиани и крстианице а неклањајушти се светим иконам, светим моштем и крсту чесному да будет прокљати.“³⁾

Митрополит г. Сава вели: да хоће само млађе историчаре из њиховог недоумјенија да изведе, а ја мислим: кад је већ знао за те изворе из живота Немањиног, онда је морао остати чврст у своме принципу јер је то важна чињеница. Познато му је јамачно да су *Херцег Стевана* западни па и наши неки историчи као чврстог Богумила обиљежили, па како су год о њему лажно писали тако су могли и о краљевима и владетелима, а тако данас пишу и о стећцима босанским.

Из домаћих савремених извора, из биографије аутора *Доментијана* знамо да су Богумили мрзили на крст, цркве и иконе; да им женидбе нијесу светотајством утврђиване, те им тако ни тајна крштења није била у догама, нит се могла над новорођенчетом обављати. У нашим изворима нашао сам да те тајне православне цркве као крштење и исповијест, баш су они, разглашени Богумили, исповједали. Поред тих светотајстава јамачну су и остале догме православља придржавали и испуњавали.

Да исправљам вјерско становниште средњовјечног народа босанског, ја сам се обазрео и на најмање ситнице наших домаћих извора, јер у нашим сиромашним споменницима, те су ситнице бриљантне за ову компилацију.

¹⁾ Том IV. 69.

²⁾ Бос. Вила. V. 306.

³⁾ Бос. Вила VI. 11.

Као снажно окриле јеретика босанских спомину историцари сви у глас и силног војводу хумског *Сандаља Хранића* кога заклетим Богумизмом називају. Нисам ни ја компетентан да *Сандаљево* догматично исповједање потанко на тапет изнесем, алћу читаоцима предочити мали извадак из тестаментног инвентара, који је *Сандаљ* у наслеђство *Стевану Косачи* оставио, са огромним својим богатством.

У Мљетачкој и Дубровачкој ризници чуваше су те драгоцене ствари Херцегове, а међу њима налазимо: *Иконица злата с' образом госнође пречисте и с' множеми икони образе а с' седем балас и с' шест баласинов и с' девет жлиралдом и с' двадесет и шест зри бисера: па: моки и иконе оковане златом и сребром и бисером начинене; па: роменца и мошти свете.*¹⁾

За нас ће много вриједити ако се докаже да је *Херцег Стеван* био вјере православне, јер баш у његовој држави најдуже се одржала ауторитетична *црква босанска* и *вјера босанска*, а дјед, гост, стројник и христјанин биле су личности, без којих се нису државни послови свршавати могли, па који су били свјedoци и при важном измирењу његовом са одметнутим сином *Владиславом*.

Па кад имамо црно па бијело и у нашим и туђим изворима да је *Херцег Стеван* свете иконе и свете мошти поштовао и у злато и скупоцјено камење окливао их; кад у повељи *Таракској* из године 1367. налазимо: *присегосио на јубеџх и на светлои евангелии кљнџе се*; а из писма *краља Остоје* знамо да је 1401. године позивао дубровачку репблицу на свечаност крштења новорођеног сина,²⁾ онда нам је то фактичан и позитиван доказ да то нису богумилске халуениције

већ чиста конфесија садање источне босанске цркве.

Препрните само прашњавае летописе западних писаца, па ће те свуда наћи: да су *краљ Остоја* и Херцег *Стеван Хранић Косача*, челичне присташе *цркве босанске* и *вјере босанске*, бива, постојани и непоколебљиви Богумили.

То корумпирање учених западних писаца потекло је, ја опет кажем, из оригинала харапгвираних папских узурпационих фактома, који су у духу римске пропаганде писали, да себи дубљи пут на Балкану прокрче, а своје религиозне интенције и конфлгације, пред цариградском црквом и пећском патријаршијом бар кољко тољко резонирају.

Због тих теденционизних посланица, анала и антитеза грјешно је и најозбиљнији летописац XV. века *М. Орбини*, али опет нам је неке те мисионарске корупције расвјетлио или бар депримирао. *Орбини* је позитивно потврдио да *Херцег Стеван* није био патарениста, јер од рјечи до рјечи овако пише: trovandosi egli amalato a Draceviza, mando per li medici a Ransa che in pochi di posso di questa vita che fu l'anno 1466, Rasigost monaco di S. Basilio e confessore d' esso Stefano, porto il suo testamento a Ransa, che così diceva essergli stato ordinato da lui, et fu letto pubblicamente nella sala del consiglio grande.

Знамо да су Богумили мрлили исповјест, а *Херцег Стеван* ето се исповједао као и сваки православни христјанин. Треба ли још више конзеквенције.

Можда би још што могао ондје набројати, али ја мислим да је и ово доста обилежало догматичнов јеровање највећег пристапе *вјере босанске* и *цркве босанске*, а нећу ни да ми читаоц пребаци да сам педантан.

¹⁾ Гл. зем. мџа. II. 24. 1889.

²⁾ Сопеници IX. 1858.

Већ сам напријед казао да овој компилацији није тенденција да босанске Богумиле апстрахира као да их није било, већ само да им сигнификације одузмем, које су по кофузионом доказивању којекзних папских фактотума, код босанских државника уживали. Моја је скромна напјера да побудим мјеродовне капацитете: да расправе питање о босанској цркви и вјери босанској за вријеме краљева, а да и сам неке чињенице у онај циклус групирам, чињенице које иду у прилог мојим назорима: да је *вјера босанска и црква босанска* за вријеме краљева, **била вјера и црква православна.**

Ја мислим да и то може бити један мали доказ: да богумилство у Босни није у том стадијуму учвршћено било, што нијдје немамо аргументарне трансформације садање цркве православне. Та ако икада није, оно је за вријеме констернираног стања у Босни, богумилству широко поље било, а послје пада слободе босанске, така јерес која је крет часни, свете иконе, исповјест и крштење одбацивала, така јерес, под турском владином могла је гигантно напредовати.

Или ћемо ваљда голе фразе и пагађање узети за фактичне истине, па саму истину конфундирати и ћутке признати да су се Богумили босански лветом истурчили? Зар секта која се готово пуна три вијека са моћном папском пропагандом могла борити, да се утопи у начелима многобожества, које су Богумили мрзили као хунобеко дјело?

Ал добро, да не узмем ни та начела пових непријатеља, јер њихово многобожство није светотајствено, па да вјерујемо да су се пристаје народне цркве босанске истурчили. Одкуд онда запуштена морално и материјално православна црква, да за кратко вријеме од најљућих непријатеља стече гаранције, и да се на онај степен уздигне, на ком је затекао силни *Синан-паша* године 1595. кад је тијело светитеља Саве из Милешева под Биоград срамно одвукао? Та у то доба разлијегало се из Босне православне по свима српским заробљеним крајевима, а рукописне Србуље носиле се осим Сријема и Србије, у Русију и Бугарску; у то доба бјеше у *Херцеговој* покрајини, још онда културна ријеткост, српска штампарија у Милешеву и Горажду, из којих излазиле црквене књиге за подјармљену цркву у Босни.¹⁾

Кад незнамо како се запуштена православна црква за вријеме краљева босанских, на тај степен теолошког рада већ послје једног вијека култивирала, онда нек ми се не пребаци: што толике припознате назоре о босанској цркви у овој компилацији депримирам, ако кажем: да ништа позитивно незнамо шта је било са богумилском сектом у Босни. Ја бих рекао да је баш та концентрисана религиозна радња у манастиру Милешеву „последњеје издихање“ **цркве босанске и вјере босанске.**

¹⁾ Šafarik: Památky d. p. Jihoslovany v. Praze. 1851.

Одговор

на биљешке и питања г. **В. Стакића.**

У 15. броју овога листа од 1889. године, најбох на три биљешке г. В. Стакића, у којима је поједино стајало и нека питања.

И ако се не радо бавим „босанским стварима“, јер у њима сам по најмање познат, ипак видећи, да г. Стакићу до сада није одговорено

на стањена у поменутом броју питања, не могах ерицу одољети, а да му на њих ја не одговорим.

Г. Стакић напшавши и у „Шематизму Дабро-босанске митрополије“, и у „Гласу Петине“, да се 1578. одселио у Аустро-Угарску митрополит Гаврило (Аврамовић) из манастира Рмња, са 70 калуђера, и подигао манастир Марчу, чудно му је изгледало, да се у једном „написанију“ могло навести и кационица манастира Рмња сконата 1616., те за то и рече: „Ова година не ће бити права, али то не знам же, или на кационици, или у „написанију“, или можда у пријешу поштованог г. Вл. Красића подкраса се потгрешка“.

Да је г. Стакић знао, да се ~~1578.~~ 1638. одселио из Рмња у Марчу игуман Кирил са више калуђера и да је и он понио и одио у Марчу више утвари и књига из Рмња, увјерен сам, да му тада поменути примједба не би ни пала на ум.

Ну како госп. Стакић није знао за сеобу Кирилоу, он је баш због тога, што није знао за њу, и нехотице опазно неусугласност у годинама, ну само није знао гдје је та неусугласност.

И што није знао, нека сада зна, да је по којим Красић потгрешно навео годину на кационици, ~~јер иста је година у Рмњу 1616. а не 1616.~~ „Годишница“ II. 260.)

Да су из манастира Рмња и по предају и одласку Гаврилоу, у Марчу донашане утвари и књиге, може се видјети на наведеном мјесту у Годишници, гдје се и. пр. наводи једно тумачење, јеванђеља, писато у Рмњу 1621.

И ово је одговор г. Стакићу на биљешку вашу под бр. I.

Сад ћу да пређем на биљешку вашу под бр. III., и да одговорим прво на њу, па ћу Вам напољељетку одговорити на биљешку вашу под бр. II. и то е тога, што ће ми одговор на њу по најдужи бити.

Г. Стакић напшавши на биљешку у бр. 4. овога листа од 1887., у којој се рекло, да су наведене и описане у истом броју књиге, што се налазе у архиви митрополитске консисторије у Сарајеву, биле неког Хаџи Мелентија, игумана манастира Раче, који је по биљешки попа Ристе Поповића из Дубравице, био родом из Брежана, котара сребреничког у Босни, паде му — рече — на ум, не ће ли то бити онај Мелентије Павловић, пошље Грка — први митрополит Србни, у

обновљеној Србији, чиј је рад доста опширно описао јепископ шабачки Герасим Георгијевић у својој књизи: „Знаменитији догађаји новије српске историје“ 1838., те рече: „Са свим би лијепо било, кад би се нашао когод да опише живот, овога колико за српску цркву, још више за српску слободу заслужнога Бошњака, (ако доиста буде родом из Босне) те да у овом листу увршћено буде“!

Како је у истини поменути Хаџи Мелентије и то не потоњи митрополит Мелентије Павловић но игуман манастира Раче у жичком округу у Србији, био родом из Босне и како је мени познато, гдје је о њему било говора и гдје је његов живот описан, то ћу г. Стакићу да вам учиним љубав, те да вам то оvdје и наведем, да и ви то сазнате.

У „Гласнику српског ученог друштва у Биограду“ књ. XXI. на стр. 65 налази се опис манастира Раче, описан г. М. Ђ. Милићевићем; и у њему рече г. Милићевић за Хаџи Мелентија игумана манастира Раче ово: „Хаџи Мелентије Стефановић, прво игуман а по том архимандрит родом је из Бирча, нахије сребреничке у Босни (по причању попа Ристе Поповића родом је био из Брежана. Но био родом из једног или другог мјеста, главно је да је родом из Босне). Књигу је учио по манастирима а показује се у манастиру Троноши у округу подрињском. Ишао је у Јерусалим 1794., и кад се отуда вратио, добије од Турака ферман, да може оправити манастир Рачу које и учини 1795. Причају онуда људи, да је уз Карађорђевог рат све до 1813. ратовао као старјешина војнички и добио је онда од Русије златан крст на златноме ланцу, који се и сад (1866.) налази у манастиру Рачи. После ње пропасти 1813. Хаџи Мелентије се склони у Фрушку Гору. Кад се Србија ослободила и установила, пређе и он натраг у свој манастир гдје и премине 27. Марта 1824.

За њ у народној пјесми, која пјева устанак на дахије, вели Фочаћ Мемедага:

Док запалим Рачу у крај Дрине,

И погубим Хаџи Мелентија и т. д.

Рачу је Мелентије обновио како 1795. тако исто и по повратку своме 1818.“

Ево сам вам г. Стакићу испунио жељу, и са овим описом живота Хаџи Мелентија Стефановића Бошњака можете бити са свим задовољни.

Е сад долази да вам се г. Стакићу одговори и на вашу биљешку под бројем П., а не знате, како ми је тешко одговорити одавде на њу. Да ми је могло бити, да сам бањо мало по Босни и завирио у неке цркве и разгледао и прегледао својим очима неке антимине у њима, не би се бојао, овако са страхом приступам одговору и на ту вашу биљешку.

Ви г. Стакићу у биљешци под бр. П. на основу „Шематизма Дабро-босанске митрополије“, са свим умјесно пријетиште, да у прегледу парохија Дабро-босанске митрополије за 1887. код парохије „Прибинић и Шњеготина“ наведен натпис на антиминсу нема истинитог значаја и да се из истог антиминса не може извести, да је цркву у Лишљу осветио 1638. митрополит Гаврило Михајловић, као што се у истом прегледу рекло.

Да је писац поменутог прегледа јако погрешно, што је извео из ријечи на антиминсу освјашћен бист сеј божествени жртвеник, во жеже свршити се над њим свјашћенаја . . .“, да је стара црква у Лишљу, која је у развалинама лежала до 1878., освештана од митрополита Михајла Михајловића, то стоји, и о томе не треба другог доказа, до ли прочитати натпис на антиминсу и сравнити га са тврђом пишчевом у прегледу.

Ну са самим антиминсом нијесмо на чисто. Ви г. Стакићу за њега рекосте само то, да он нема истинитог значаја, а не потрудисте се, да га и исправите. И кад ви то не предузесте, ја ћу да покушам исправити га.

Прије свега и свега знајте г. Стакићу, да је списак Дабро-босанских митрополита у шематизму много погрешан и нетачан, и ако га је саставио бивши митрополит високопреосвећени г. Сава Косановић. И кад то знамо, не можемо се на њега ни ослонити увјек.

Нисам оран, нисам вољан, а нисам ни дорастао, нити ми је можно да га одавде цијелог исправљам и поправљам. Ну ради исправке поменутог антиминса, морам да се упустим у исправку и поправку код навода под 29. бр. т. ј. митрополита Гаврила Михајла.

По „Шематизму“ био је дакле на бр. 29 митрополит Дабро-босански Гаврило Михајл, који се спомиње од 1749. — 4. маја 1752.

Кад се под бр. 28. наводи Мелентије Миленковић од 1716—1740. 24. децембра, те се на-

вод под бр. 29. сравни са овим наводом, налази да писцу списка није познато било, ко је био Дабро-босански митрополит од 24. децембра 1740. па све до 1749.

Да би могли сазнати, ко је за то пријеме био митрополит Дабро-босански, ја за то немам а у овај мах не ћу ни да тражим друге изворе, до ли поменути преглед протопрезвитерата и парохија Дабро-босанске митрополије за 1887., и из наведених у њему неколико антиминса постраћу се, да одговорим на стављено питање.

Како на антиминсу налазећем се у селу Лишљу, стоји да га је осветио Дабро-босански митрополит Гаврило Михајловић 1638., а на антиминсу налазећем се у цркви Ратковачкој да га је такође осветио Дабро-босански митрополит Гаврило Михајловић 22. фебруара 1749. (Види у овом листу од 1890. године стр. 79.), изгледа, као да је било два митрополита Дабро-босанска који су се звали Гаврило Михајловић, од којих је један живио у XVII. а други у XVIII. вјеку, а у списку у шематизму не наводи се никакав митрополит Гаврило Михајловић. Ну ја велим и тврдим, не само да није било два Гаврила Михајловића, већ да и наведени у списку под број 29. Гаврило Михајл или као што се у предлогу спомиње као Гаврило Мијих, Мисих, није нико други ну главом исти Гаврило Михајловић, и да је он био Дабро-босански митрополит послејде смрти Мелентија Миленковића, који се као такав спомиње у антиминсима у добу између 1748. и 1755., и да је потом он осветио и антимине цркве у Лишљу и то не 1638. као што стоји на њему, ну 1748., антимине у цркви Ратковачкој 22. фебруара 1749., антимине у чадору села Церовице 1749., антимине у цркви села Мравице 1752., антимине у цркви села Алана 13. априла 1749. антимине у цркви села Смољане 24. јула 1754.

Што се и у списку и у прегледу наводи Гаврило Мисих, Мијих, Микић, то мене ни мало не буну, јер у прегледу не наводи се и сам натпис на антиминсима њиме освешћених, но само се прости вели, да га је осветио Гаврило Мијих, те је питање, како је на њима написано његово презиме. Ну све ако и на њима стоји Мијих, Мисих, Микић, то не доказује ништа, јер то може бити и скраћено његово презиме. Има тога више да се један исти владика на једном мјесту налази записан овако, а на другом онако, тако и. пр.

налази се написано владика Радосевић и Радосављевић, Митровић и Димитријевић, као што и патријарха Мојсија прозваног Чурлу, називају и Рајинем и Рајовићем.

Да ли је између Мелентија и Гаврила био још који други митрополит, пошто се из описаних и наведених антиминеса њихве освешених не види да је који млађи од 1748., ја сумњам, ну по ново тврдим, да је Гаврило Михајловић и Гаврило Миђић, Миђић, Мишић једна иста особа.

Кад би се налазећи се у Босни сви стари антиминиси прегледани од стручњака, могло би се без сумње из њих не само на то питање тачно одговорити, ну из њих би се могло још по нешто исправити и допунити у налажећем се списку митрополита у Шематизму.

С тога се усуђујем одавде предложити пречасној сарајевској источно-православној консисторији, да наводи познати општине и свештенство, да јој на увид поднесу све старе антиминисе, те нека их она даде стручњацима и знацима, да их они тачно и вјерно препишу и нека их онда штампа у овом листу. Тим би она учинила врло велику корист по нашу црквену историју.

Ако она усвоји овај мој предлог, увјерен сам, да ће се доказати и показати, да је не само погрешно у прегледу наведено, да је антиминисе у Лишљу освешен 1638., ну да је погрешно наведена година печатања и освешања налажећег се антиминиса у цркви села Јаружана, јер исти је могао бити печатан 1743., а не 1643., а освешен 1751. или 1756., а не 1651. или 1656. Софронијем (биће Рашким митрополитом); а тако исто да је погрешно стављена година на антиминисе у цркви села Брајинаца, јер и на њему мора да стоји 1743., а не 1543., почем се и у једном и другом мисли патријар Арсеније IV. Шакабента, који је умро 7. јануара 1748., а да је то тако, најбоље се може видети из описе антиминиса налажећег се у цркви села Блашка, за коју се цркву погрешно навело да је освештана 1743. као што антиминисе гласи. Није сљедство, да је морала бити и освештана ове године, кад је антиминисе штампан, јер има случајева, да су се више архијереја служили једне исте године печатаним антиминисима. Тако н. пр. митрополит карловачки Јован Ђорђевић (1769. † 13. маја 1773.) дао је штампати у Бечу 1770. антиминисе, па њима су се служили потоњи митрополити Вићентије Јовановић Видак, Мојсије Путник па и сам Стефан

Стратимировић, бар антиминисе у мојој цркви освешћен од Стратимировића 1818., јесте онај исти, што га је Ђорђевић дао штампати у Бечу 1770.

Исти антиминисе Ђорђевићев налази се и у Босни у цркви села Бранешца, само је у прегледу погрешно наведено, да је исти црква, која је 1754. саграђена, освештана 1770. од Јована Ђорђевића архијепископа карловачког. На овог навода, видим, како је површно написан поменути преглед, јер да је писац његов мало озбиљније мислио, шта ће написати, не би могао написати, да је 1770. могао осветити цркву у Бранешцу митрополит карловачки Ђорђевић, већ би морао и сам увидети, да је исти антиминисе, као што на њему и пише, дао он 1770. у Бечу штампати, а која је и кад та је освешћено, то ако не стоји на њему, сад се не може знати и казати; да је налазећи се антиминисе у цркви села Глоговица освешћено 1752. владика горњокарловачки Данило Јакинћ, који је умро 27. јануара 1771., и како се у прегледу написало *звоник*, те ставио знак?, у прихак помислио сам, да не ће бити та ријеч написана тајном буквицом, ну на брзо се досјетих, да ће то бити Јакинћ.

Кад сам већ код антиминиса налазећих у појединим црквама у Босни, и кад сам већ заглазио и у ту ствар, не могу, а да ондје још коју о њима не проговорим.

У често поменутом прегледу, наводи се, да се у цркви села Смољане налази стари антиминисе кој је освешћено 24. јула 1754. Дабро-босански митрополит Гаврило Миђић (Михајловић), а у IX. и X. свесци овога листа за 1890. годину на стр. 363. описано је г. С. Вујновић свештеник у Голубићу, један стари антиминисе, што се налази у селу Голубићу, православне епархије Далматинске, на коме стоји, да га је у Гомјоници освешћено Дабро-Босански митрополит Гаврило 8. Децембра 1754.

Како је г. Вујновић нашао у шематизму, да је Гаврило Миђић умро или да је оставио столицу 4. Маја 1752. а на поменутом антиминисе стоји, да га је освешћено 8. Децембра 1754. рече да датум смрти или оставље његове, не би морао бити тачан.

Прије него што пређем на ову несугласност, морам одговорити г. Вујновићу, да „Арсеније архијепископ, који моли слугитеља господњег, да га на служби помене“, није нико други, ну патријарх Арсеније IV. Шакабента.

Као што на антиминису стоји назначено, изображен је он 1725., а кад је на њему Арсеније написао, да и њега служиће свештеник помене, питање је, на које се не може сада одговорити, а оно је и онако споредно.

Е сад да пређем одгонетању поменутог неусугласице.

Како је и на антиминису у цркви села Смољане и на антиминису у цркви села Голубића назначено, да су они освешћени Дабро-босанским митрополитом Гаврилом и то при 24 јула, а други 8. децембра 1754., а у списку митрополита у Шематизму, наводи се по запису крмчије, налазећи се у цркви у Сарајеву, да је митрополит Пајеније Јаза-ревић посвећен за митрополита 21. јуна 1752., изгледа на први поглед, да погрешка у години мора бити, или на антиминисима, или у списку односно у крмчији.

Рекох „да изгледа на први поглед“, и чим то рекох, претпоставља се, да ја држим, да није искључено да погрешка није учињена ни на антиминисима, нити у списку. И ја у истини то и претпостављам, ма да признајем, да је та моја претпоставка сувише смјела. Ја знам држим, да је година на поменути антиминисима са свим тачно наведена, а тако исто да је тачно наведена и постављана Пајенија за митрополита, па кад то држим, онда поменуто неусугласицу одговарајућем тако, да ја држим, да је митрополит Пајеније у истини могао постати 21. јуна 1752. митрополитом иу да није искључено, да је он могао постати митрополитом и послеје збацивања митрополита Гаврила Михајловића, а не баш само послеје смрти његове.

Кад се у списку вели, да се налази још 4. маја 1752. на име митрополита Гаврила, а да је 21. јуна 1752. посвећен Пајеније за митрополита, то ја отуда изводим, да је Гаврило морао бити збачен, што у оно вријеме није било никакве ријеткости и да је он као збачени митрополит могао поменути два антиминиса осветити. У томе ме утврђује и та околност, што је он антиминисе налазећи се у селу Голубићу осветио у Гомијоци, у коме је манастиру можда, пошто је збачен био и живио.

Да би пак за изјесно сазнали, да ли је на поменути антиминисима добро наведена година, а тако исто и у крмчији о постављању Пајеније-вом за митрополита, умољавам г. Вуиновића, да још једном са свим добро разгледа налазећи се у Голубићу антиминисе, а славно уредиштво овог

листа, да само разгледа у поменутој крмчији, да ли се у њој у истини вели да је Пајеније постао митрополитом 21. јуна 1752., а уз то да се својим путем и начином увјери и о томе, да ли је тачно наведена година на антиминису у Смољанима. А највољно бих, кад би се у цјелини без никакве измене штампала оба поменута антиминиса.

Да напоменем још нешто.

У списку се наводи под бр. 32. Серафим, за кога се каже, да је и он потписао молбу за укинуће пећке патријаршије, која је и укинута 11. септембра 1766., а под бр. 33. наводи се Кирил 1767—1779, а можда и више. По овоме је Серафим сједио само једну годину на престолу.

У прегледу пак наводи се, да је антиминисе налазећи се у цркви села Раткова, осветио 1766. архијереј Серафим, а антиминисе налазећи се у чадору села Угодишћа, осветио 17. септембра 1768. такође архијереј Серафим, из чега следује ако је т. ј. добро наведен запис последњег антиминиса, да је Серафим био и 1768. митрополит.

Како је исти Серафим дошао за Дабро-босанског митрополита пред укинуће пећке патријаршије, на мјесто збаченог митрополита, којег име не знам, и који се као протјерани босански митрополит помиње 1776. у молби митрополита црногорског Саве московском митрополиту Платону и те године налазио се у Црној Гори, која је молба штампана у „Гласнику“ XXII, а у Шематизму се наводи под бр. 31. послеје Пајеније, Василије Бркић-Јовановић 1760., који је био неко вријеме и патријарх, за чудо ми је, да високопресвешћени писац некада није себи дао толико труда, да је знашао, како је било ике оном митрополиту, што је био пред Серафимом.

Ако се не може већ знати тачно, који су били све Дабро-босански митрополити до укинућа пећке патријаршије, држим, да се може изнаћи, који су били од то доба. И ако се то не може изнаћи у Сарајеву и у Босни, може се изнаћи у патријаршији у Цариграду.

Да би се дакле то сазнало, слободан сам учинити предлог и умолити високопресвешћену господу митрополита у Босни и Херцеговини, да се обрате с молбом цариградској патријаршији, те да им се у њој изнађе, које све био од 1766. до 1836. у Босни митрополитом, јер то се као што рекох у њој за изјесно мора наћи.

Неопростим је грјех, да се у изказу могло рећи, да је под бр. 35. Венјамин (Браћевић).

су опет листови прекинути) многоциски чедени
мошти и от его — рани — — монастыря постриженик
чири Грбој докритокај Гирли дарако не книгѣ к пркони
— ко окржети монастыря ланлико к цискономли
мошти пакато отца Сакн пржеко чедоткорца при архи-
мандри кнарион г кртино на кчичо полинани по
дрбѣ коим елагородин протопонз кладнири и по крѣтѣ
коим елагородиом андрѣан и ксими? — — и по крѣтѣ
коим мари и по крѣтѣ коим продинеу к кѣтн полин крѣ-
тих родок иновдкжимо, докр . . и катала окити пркн?
гтонт? пакатога отци Сакн чедоткорца и пакато прити-
тион окитли окржетиныа монастыря ланлико, и кнги
ни кбонт ни продат и изоложит или податит никомѣ
идат и пакѣ иновитит и киз кыолокниа архимандри-
тока кто ни кил и по пил архимандриом ни кбдт, и
киз покѣтѣниа пачаличѣа и нагѣтѣниом чѣтѣноа того
монастыря нилят нго лѣбжѣника, а кбдѣа кто дрзди
ни приданом прилѣшт и козлит нго книгѣ и томѣ
коздат гомод ког кѣа протѣа дѣх зложѣи? молю кнѣ-
драго кладнѣ и гомода нѣа хрѣста к тѣонѣ елагилиа
кога и пѣа нѣаши, и кѣа пакѣти и чѣтѣни и тѣбдо-
любзѣни отци по хрѣстѣ поджѣтѣниое житѣи инов-
ротѣи приданѣни? — родитѣи мѣон полинѣтѣи кѣ
дикѣни лѣбжѣу, и к приношѣни чѣтѣних дѣрок, и к'
лѣтѣу, и ектѣниѣу поклѣтитѣи гомодѣни? пакѣти отци
полѣнтѣи ц и о ни гѣтѣниу, а ни такождѣи должѣи
кога моштѣи, а подѣниу нго книгѣ лѣбжѣник многогѣтѣни
чириа докритокај Гирли.

Садрижај ове кнѣге, као што је при крају
наштампан, гласи овако:

Оглавѣни кнѣи к ни кнѣзѣ окрѣтѣлимух.

а) Зѣтака пакѣинолѣбжѣниа нѣтѣа, како лѣбжѣа
дикѣноа ко пакѣинолѣа, к кѣтѣи кѣтѣи жѣ, и дѣтѣни,
и лѣтѣни, сложѣни и извѣрѣжѣни ѿ пакѣтѣиа и кѣ-
ликоа патриѣа гомодѣниа филодѣа. лѣтѣа л. (1).

б) Полѣнтѣи пакѣтѣлинух, рѣши кѣтѣи, и полѣ-
докѣни кѣликоа кѣтѣи. лѣтѣа лѣ. (35).

в) Полѣдокѣни дѣтѣни. л. чѣ. (99).

д) Полѣдокѣни ѿ ежѣ кѣа дѣлаа стѣна пакѣаго
хѣтѣа.

И кѣтѣни о кѣтѣи чѣтѣи, и о прочѣи л
(9), ижѣ ѿ чѣтѣи проформѣ измѣлимух л. рѣ (165).

е) Чѣтѣа кѣтѣтѣниа лѣтѣни дѣтѣиа кѣтѣи
нѣа кѣ кѣтѣи кѣтѣи, и ко пакѣтѣи гѣтѣи. л. рѣ (165).

ж) Чѣтѣа кѣтѣи . . . лѣт . . . кѣтѣи кѣтѣи л. а.
чѣтѣи. (382).

з) Чѣтѣа прѣдѣ окѣтѣиу, л. фѣа (526).

и) Бѣтѣи. лѣбжѣа прѣдѣокѣтѣиу л. фѣа (540).

При вѣтѣиу ове кнѣге многи су листови
непрѣметѣни, а многи и извѣжѣни, јер их у кнѣзи

нема, те сам морао моје прижѣтѣи на прѣсок при-
кѣтѣи.

Краткоѣ толѣкѣни, ежѣ кѣа етѣа дѣлаа стѣна,
пакѣаго хѣтѣа на нѣжѣ полѣтѣи окѣтѣиу, пакѣаго жѣ
пѣтѣи и чѣтѣи кѣтѣи кѣтѣи и прочѣа пакѣаго дѣтѣа
чѣтѣи, и чѣтѣа рѣдѣ дѣтѣа, а ни множае, нѣжѣ лѣтѣи
полѣтѣиу⁴. Ово толѣкѣнае штампѣно је крупѣним
јѣванѣлѣским словѣиа, али на листовѣиа и на стѣ-
ниама нѣсу бројѣви забѣлѣжѣни; и неѣа неѣо само
чѣтѣи лѣтѣа од тога толѣкѣнаа, а друго је све
изгубѣно. За овѣи одѣа иде: „Сѣтѣи к' крѣтѣи,
како и кѣи нѣрѣкѣа чѣи проформѣи, кѣтѣиу лѣтѣ-
ни, к' кѣтѣи рѣдѣи, к' кѣа лѣтѣа. Толѣкѣни крѣтѣи
ѿ кѣтѣи чѣтѣи, ижѣ етѣа поѣтѣи проформѣа лѣтѣи
ѿ кѣтѣи проформѣа измѣлиа: и ѿ дѣтѣиу чѣтѣиу,
ѿ тѣтѣи проформѣа, приношѣлимух кѣ придошѣни кѣтѣиу
нѣжѣ хѣтѣа, ко кѣтѣа проформѣи, и коѣ рѣдѣ кѣтѣи
калѣдо ѿ нѣхѣ приношѣтѣи⁵. Штампѣно сѣтѣиу сло-
вѣиа; почѣиѣ са бројѣвиа азбучѣним, неѣа дѣвѣ-
тог лѣтѣа, а с дѣветѣиу почѣиѣ оѣа кнѣга увѣзѣа,
јѣдѣнајѣтог опѣт неѣа, неѣо еѣдѣи двѣнајѣти до
14. а унапријѣд неѣа их, нѣтѣи се зна колико
их је било.

Дѣтѣе по кѣтѣиу овога чѣтѣиа, прѣско-
мѣдија као што је данѣс у православѣним црѣвама,
поправѣна је у Русији у вѣрѣе благѣчѣстѣиоа
цѣри и великоа кнѣза Алексѣиа Михајѣливиѣа са-
модѣрѣа, и свѣтоа патријѣрѣа Нѣкона мосѣовскоа
и све Русије велике и малѣ. Оѣа двојица имѣли
су најѣре догѣвѣра писѣноа и усѣноа са исто-
чѣиа патријѣрѣиа, и видѣни да русѣа црѣва у
пѣчѣу разѣликује се од источѣних црѣва, уста-
новѣли су саборѣи, да има бити ѣтѣ проформѣа,
а не јѣдѣна, као што је прѣѣе било у литѣријама
славѣнѣским. И тако из прѣве проформѣа вѣди се
агѣиц, из другѣ богѣродѣица чѣтѣица, из трѣѣе
дѣвѣт чѣиѣвоа; и овѣи чѣиѣви, по указѣу оѣе кнѣге,
ставѣају се на дѣисѣу, чѣтѣиѣе јѣдѣна испѣд
другѣ у три рѣда оваѣо 444; па онда раз-
јѣшѣваа опѣириѣо, зашто тако бѣа. Из четѣртѣе
проформѣа вѣдѣ се чѣтѣиѣе за живѣа, а из пѣтѣе за
мѣртѣе. — Послѣ овоа иде опѣмена, да се неѣиѣ
сѣвѣтѣиу усѣдиѣ из више проформѣа вѣдѣти чѣ-
тѣиѣе, као што је вѣдѣа бѣо обѣчѣај, кѣд је у
јѣдѣном мѣѣсту мноѣо свѣтѣара, па свѣаки од своје
куѣѣе дѣнесѣе проформѣу, и рѣд је да се из ѣѣе вѣдѣе
чѣтѣиѣе за спѣмен живѣих и мѣртѣиу, неѣо само
ѣтѣ проформѣа при свѣакој литѣрији да се упо-
тѣрѣѣи

частице за цара, патријарха и владика, како за живе, како за мртве.

За частице девет чинова говори и овдје изрично: претечеву стави с лијеве стране све-тога хљеба прву, светих пророка стави доле после прве, светих апостола стави доле после друге, и тим се свршава први чин; четврту частицу стави близу прве у други ред и т. д. — Овдје при крају поменика нема: појамни го-споди и моје недостојанство. —

Примјетба. У молитви над покровцем све-тога хљеба и дискаса стоји овдје: *козница рћи* *губи кола, а у понима: сиренија мјесто сирини.*

Сад започиње божествена литургија светог оца нашег Јована златоустог. У њој се налази примјетба после јексеније *рчи* *мн*, кад се после очитаног јеванђеља дође до спомена мртвих, да ових јексенија и молитава у грчким књигама, по којима су ови службеници исправљани, не-налазе се.

При раздробљењу аганца полаже се ча-стица ЈС на горњу страну дискаса према истоку са словима окренутима доле. ХР ниже према за-паду. НН према сјеверу. КИ према југу; све четири частице са словима доле окренутима, као што је у истој књизи нацртано.

Кад се свештеник причести, отиरे истих покровцем, којим путир дражи, своје усе и ђа-конове, па и путир, а кашње и народ, ако се пријави за причешће; исти покровцац, по дужем времену спали се. Дакле неби било допуштено брисати уста после причешћа с пешкиром, који се пере с другим прљавим кошуљама.

Сад долази на ред: василијева литургија, пред којом штампана је ова примјетба:

„Знаменуј јако сија божественаја литур-гија великаго Василија неглаголетјеа всего, но во времја учиненије, сирјеч, в неђелях вели-кија четиредесјатници, разије неђели вајни; и во свјати велики четвртк, в великују собботу, и в навечериј Христа нашего рождества, и богоја-влениј, и в дов праздника свјатаго Василија. Ска-заније же и устав сего свјашченодјејствија тожде јест, јеже и сватаго Јоанна златоустаго“.

Почетак: „Божиткниаа служн иже ко катну отци нашего Василиа великаго, архименикоа кнари капа-доконика“. Дѣлон глаголюки кадики и т. д.

Одма за овим иде: „Чин кожиткниаа литбрги пржедоказаних“. Напукат, како треба приправ-љати аганца, кад треба износити јеванђеље на иходу, и друга упутства за свештеника и ђакона; све написано у седам листа, или на 14. страница. Следи: Божиткниаа служн пржедоказаних. Дикон, глаголюки кадики и т. д.

После преосвећење литургије долази ка-лендар, који започиње с мјесецом Септембром, а по свршетку мјесеца Августа штампано је оно пређашње Оплаќеније и т. д. пак онда: „отпутн кадиких праздника глаголюки к ктнри, к забтнри и к литбрги по чини“; па најпосле како треба говорити отпуште на богородичне празнике; и тим се књига завршује.

Ова књига налази се у архиви консистори-јалној у Сарајеву на сачување.

М. Б. Н.

Отворено писмо

Као одговор на критику г. Милорада Јелића свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890. године), па чланак „Свештенство и проповједање“, упућено гоесподину уреднику истог листа од писац критикованог чланка.

Г. Јелић да би мој чланак сасвим уништио тражио је и даку у јајету, ти вели „Просто ка-заване малог је успјеха“ (Мој. II. 4. 10. 16).

Ја нијесам нигдје у мом чланку тврдио, да ће проповједи своских свештеника чудеса од успјеха стварати, па би сасвим уредио било да г. Јелић није ни употребио горњи цитат, ако бар ни с ког другог разлога, а оно због тога, што тај цитат нема ту никаког мјеста, јер и мали

успјех, ипак је неки успјех, а кад се не буде ни-како, па ни просто казивао, ја држим да онда неће бити никаквог. А да ли је „боље имати ништа, него ништа“? У осталом којим чланком није мени намјера била, да питање о потреби проповједања стављам у сумњу. То питање рје-шено је сазим оснивачем прве наше Гоесподом Исусом Христом, кад су апостоли послати у свјет с ријечима: „Идите, научите све народе и т. д.“

Те према овоме изван сваке је сумње, да свештеник дужношћу својом познан **мора проповједати**, па похађо он Богословију или не, био он даровит говорник или не. А зар би то био какав изговор за свештеника да не поучава народ за то што није похађао Богословије, или што није добар говорник. То би био лијеп изговор! Зар ако свештеник није похађао Богословије, зар му је приступ стручном образовању затворен?! Зар да се не потруди, те да себи у стручном образовању не прибави оно што му мањка?! Зар да се не постара да себи нужно знање ма и дјеломично прибави?! — Или, ако свештеник није добар говорник, да због тога не поучава народ? У таквом случају, пошто нема означене границе између говорника доброг и слабог, могао би се добар говорник изваљачити од вршења те дужности, јер би се увијек могао изговарати, да и он није добар говорник, пошто и од њега има бољих, те би тако могло доћи, да се говори по црквама никакко и не драго.

Полазећи даље г. Јелић негдје по свом начину напоуцава мој чланак, негдје пак без разлога и смисла пеца, те зауставив се, да и себи мало одушке дадне, а да истом приликом овдје-ондје покупуљене цитате из св. Писма напише, допушта на једном мјесту, да су „љубити Бога, и љубити ближњег свог“ дије највеће заповједи Христове“, по одма за тим примјећује и пита „али то није све, камо из заповједи хришћанско поступање према себи“? Овакове дјетињарије мене су најтеже да сматрам г. Јелића, премда је свештеник, ипак недораслим за озбиљан разговор. Ја говорих какова је пјесљ проповједану, т. ј. да проповједник има научити људе љубити Бога и ближњег свог, а како ће их томе научити, јест његова — проповједникова — ствар, јест предмет проповједи. Проповједник пак, који се прији да годном приликом о једној или другој заповјести у кризи говори, знаће, шта му и како која заповјест налаже, те ће у разглашању истих доћи и на хришћанско поступање, према себи, а ја пак нијесам ни почео мојим чланком да толкујем заповјести Божије, као ни то што оне све у себи садрже, па је према овоме и овако питање од стране г. Јелића било неумјесно и — безазлено.

Ошчејући узвишеност задатка једног свештеника, рекох, да свештеник има будити у чо-вјеку хришћанске врлине, а г. Јелић пита ме „које су то хришћанске, врлине“? Ако је ово

питање потекло из наивности, одаје вјерну слику ђаћета из основне школе, је ли пак из уобразене умне хегемоније, — које би ја назвао простије, празном надувеношћу — јест не достојно једног свештеника, а је ли пак из незнања — онда је жалосно.

Ја узех да оришем позив свештеника као проповједника и у том правцу о узвишеном задатку свештеничком, остављајући сасвим на страну свештеничко чинодјејствовање, а г. Јелић, ваљда за то, да ма што рекне, навео је читаво туце цитата, који говоре о дужностима свештеничким, без да ти цитати, ма и најмање што говоре против онога, што ја реко о узвишености свештеничког позива.

Даље г. Јелић на моју дефиницију о узвишеном свештеничком задатку вели ово: „учи вјери губећи прелаз к добрим дјелима, нема надежде, нијел и вјера мртва (Јак. 2: 14. 17.)“ „Дакле, у вјери изгубљена пада и љубав не потпуна!“, а то већ није истина, јер сам ја овако од ријечи до ријечи рекао: „Научити човјека да вјерује у Бога; научити га да љуби Бога; научити га да љуби ближњег свог; научити га да савлађује своје страсти; будити у њему хришћанске врлине; и т. д.“ а то значи, учити човјека не *вјери*, него *научи хришћанској*, па учећи га науци хришћанској, само се по себи разумије, да ће га учити и *вјери*, и *љубави*, и *нади хришћанској*, дакле онда је сасвим јасно, да учећи га вјери, неће губити прелаза добрим дјелима, нити ће у вјери бити „изгубљена пада и љубав непотпуна“, као што је то изнашао својим проналазачким даром г. Јелић.

Ја рекох даље, ако проповједанем спремно човјека за спољњив грађански живот, те му кроз такав живот осигурамо и вјечну милост, да смо постигли успјех, а г. Јелић узвикује да је то „наша наука“, па без да то докаже, игра се безначајним ријечима, те након 5 реди тих играција протуслови сам себи те рече: „Треба кроз очи тјелесне отворити очи душевне“ а то значи на длаку оно исто, што сам сада горњим ставом изразио. Отвориће дакле људима очи, да виде, да гришењем не само губе вјечну милост, него упропаштају и свој ово земни живот, јест „отворити им очи тјелесне“, а да кроз упропашћени мир ово земног живота, губе и вјечну милост, јест „отворити им очи душевне“. — Овакова противусловља у тако краткој размаци мисли, за-

иста не би се могла очекивати ни од ђака из основне школе.

Г. Јелић нејасно је оно што ја рекох, да проповједање мора бити таково, да покреће народ у границама вјерских одредаба, па или не разумјевајући или не хтијући разумјети, изводи неке не јасне мисли и ствара не потребна правила. Нему нијесу познате ни границе вјерских одредаба, које се тичу овоземног живота, и то он као свештеник не стиди се јавно признати, али нека — бар је искрен, а искреност је лијепа врлина. Ако ће свештеник, нарочито онај, који је имао прилике да слуша права (а такових, ако нема сада овдје, има их по другим земљама, а можда ће их с временом и овдје бити) говорити у цркви и. пр. о 8 заповиједи Божијој, зар он не би могао говорити и као правник, казње хрљае посљедице има непоштовање туђег иметка, али онда не би покретао народно вјерско размишљање него на правно, а кад се буде говорило са вјерског становишта онда ће народ и премишљати у границама вјерске одредбе, која се баш тиче овоземног живота, те ће знати, да Бог забрањује красти а не грађански казнени закон; па према ономе дакле, границе увијек постоје између вјерских одредаба и одредаба свијетовних, које истина паралелно теку, али полазе са два разна становишта. О свему оном о чему свештеник, ослањајући се на вјерске одредбе тичућих се овоземног живота, узмогне говорити и проповједати, моћи ће и правник, ослањајући се на законска правила. Па зар је ту тако тешко наћи границу, која дјели та два становишта? Та то је тако јасно и лако, да не потребује никаквог даљег коментарирања. Но да не би г. Јелићу и ово било не јасно, морам рећи, да свештеник налази свој основан у Божијим заповијестима, а правник у људском личном праву.

Приличан број проповједи нашега свештества обично се завршаваху тиме, да се вјерним у изглед стављаше награда или казна у вјечности. И сâм противан томе да се само обећавањем и пријетњом народ у вјери одгаја, рекох у мом чланку ово: „Није доста овоме народу говорити, да се чува од гријеша и да чини добра дјела, па ће да то награђен бити рајем или у противном да ће бити кажњен паклом. Нему дакле поред овога, треба проповједати о гријешању тако, да он сам појми и увиди, да се гријешањем нарушава мир и у овоземном животу“.

Ово што сам рекао јасно доказује, да сам и сâм противан томе, и нико ваљда — изузев г. Јелића — не би по прочитању овога могао посумњати, е сам ја ишао за тим, да се обећањем и пријетњом успјех проповједању прибавља. У осталом ја сам у нападутој тачки говорио, како се у проповједању имамо држати кад говоримо противу гријешања, па све што сам рекао може се свести на ово двоје: не гријеш, јер ћеш кроз то изгубити вјечно блаженство, и: не гријеш, јер ћеш изгубити мир и овдје на земљи. Ово се може наћи и у горенаведеним ставовима, па се то другичје не може ни разумјети. А управљајући овакову проповјед народу, мора се имати на уму да је тај народ хришћански, који вјерује у Бога према хришћанским одредбама. Па ако би проповједник поменуо да се гријешањем губи не само вјечни мир него и овоземни, или обратно, не би се ни најмање огријешило а и како ће моћи свештеник проповједајући против гријешања упливати на народ, ако не употреби све што му при руци стоји, на име, вјерске осјећаје вјерних, а и овоземне прилике људске. —

До сад је ишло како тако, али сада поче г. Јелић ни мање ни више него ме оптуживати пред јавним мишљењем, као да сам ја — и то као хришћански свештеник — подложно начело Исуса Христа утицају поднебља! па изнашаоши у томе опет „камен спотицања“ узвикнује омиљену му ријеч „напопак!“ хоћејши тим узвиком ваљда своју преимућност на видик да изнесе, као и то како тврдо стоји на брануку вјерских истина, али, право је рачун — без крчкара. Ја сам рекао ово: „У оних народа, који живе у жарким зонама, већи је природни нагон к узимању, а притом је и већи страх пред патњама (ово није порекао г. Јелић) те је отуд и могао доћи тако, да се хришћанска вјера, која нејасније обећава, али нејасније и пријети, није могла разширити и напредовати у жарким појасевима и т. д.“ а из овога што наведох, не може се никакo логичан закључак доијети, да се начело Исуса Христа тиме подлаже утицају поднебља, него да народи жарких зона нијесу приступачни једини те истим појмовима, једнаком јачином са народима, који у умјереним и ладним зонама живе. Та то је опште познато, да се народи који у разним зонама живе међусобно разликују не само по боји коже, кроју главе и т. д. него и по моћи схваћања, тјелесном пагнућу и т. д.

Према томе дакле није никако истина да начело Исуса Христа подлежи поднебљу, нити сам ја то казао, него људи живећи у разним поднебљама разио су прихвали и хваљали нове појмове. Начело науке Христове било је и биће непромјенљиво за вјечита времена, а људи пак мјењају се и мјењаће се не само по климатским одношајима, него и по добу своје старости, начини свог живљења, температури свога вјета, својој околинџи. Све то удливише на човјека, на његову мисао, на његову моћ појимања. Незнајући за ово мислио је наљда г. Јелић да на мој рачун дође до једине славе „критичарске“, али је у исто вријеме заборавио — а то није смио заборавити — да „И ми коња за трку имамо“, к'о што вели народна пјесма.

Г. Јелић замјера ми даље, што се према данашњем одношају свештеника к народу не слажем са апостолским подравима. Нећу на ово ништа да одговарам, јер сам моје назоре довољно оправдао у мом чланку, но ћу сада само то примјетити, да тврдње којима моје назоре поткријепљивах, нијесу једностране, као што се то чини г. Јелићу, и то доказаујем овим:

Прво, изрази такови потјећају за пријеме проповједи слушаоце на тјелесност свештеникову, а то не треба да буде, јер у том тренутку свештеник заступа самог Спаситеља;

Друго, свештеник као заступник Христов јест пастир у повјереном му стаду, те као такав има да саветује и поучава, дакле да врши очинску дужност;

Треће, свештеник као саветодавац више ће важити, кад буде као духовни отац радио, него ли као брат међу браћом;

Четврто, народи за вријеме проповједња апостолског бијаху приступачнији појму „брата“ према страном човјеку, него ли појму „оца“; и

Пето, народ сјм сматра свештеника као свог духовног оца, те га као таковог свагда је и поздравља.

Противу овога, које је мој чланак на дотичном мјесту донио г. Јелић није у главном, што ја сам не би већ дотакао био, ништа навео. На нешто није никакве примјетбе дао, а нешто пак порицао је, без да је то порицање оправдао, а на послетку рекао је: „Није довољно мислити само на то, ако парохијанин зове свештеника „оцем“ и вели „благослови оче“, да разумије у духовном смислу“. Овим, дао је г. Јелић јавно

свједочбу о плиткости свога мишљења. Та Бог га видио, како ће га другичје разумјети него баш у духовном смислу. Ту нема десет разних путева. Хришћанин мора имати појма о свештенику, кад га тако поздравља, или као о оцу духовном или као о оцу тјелесном; ту трећег изласка нема. Па пошто г. Јелић вели, да то није довољно, ако парохијанин зове свештеника оцем, да се то разумије у духовном смислу, онда нама сиромасима не остаје ништа друго него да вјерујемо у могућност да кад Хришћанин поздравља свог свештеника ријечју „оче“ може га подразумевати и у тјелесном смислу. — Дакле, без обзира на дјетинарије г. Јелића, народ назива свештеника „оцем“ баш за то (да се послушним његовим ријечима) „што зна, да га он тајнама и учењем подиже у животу духовном“. Што наведох, сасвим је довољно и мислити и вјеровати, да Хришћанин назива свештеника „оцем“ потпуно га подразумевија у духовном смислу.

Г. Јелић отпочео је даље доказивати оно, што ја нијесам никако ни порицао, на име, да су апостоли називали људе хотимично а не нехотиче „браћом“, па је том приликом навео такав један цитат, да ме је лично благодарношћу обавезао, јер се и ја са њим на истом мјесту обавезивши му смисао онако како гласи за доказа мојих навода могу послужити. Г. Јелић наводи: „Апостол Павле вели: И ја браћо немогах са вама говорити као са духовнима него као са тјелесним као с малом дјецом у Христу (кор. 1. 3. 1.). Па дотле док се он бави доказивањем о томе, да су апостоли називали људе „браћом“, и док оправдава те називе апостолске, које ја никако није сам ни порицао нити неумјесним сматрао — ја ћу се зауставити ондје, гдје апостол Павле говори: „немогах са вама говорити као са духовнима него као са тјелеснима“. Ако апостол Павле назива своје пристајнице „браћом“, а притом им овако говори, па зар то није доказ, да би он с њима хтјео као са духовнима да се разговара. Они су тјелесни а по тјелесности сви су „браћа“, па Апостол жели препородити их духовно као што је и он препорођен, те да му постану дјеца. Јасан доказ од стране г. Јелића, да су и апостоли жељели, да лакши тјелесни појам „браћа“ замјене са тежким духовним појмом духовне дјеце према духовним оцима. А да су томе тежили доказао је г. Јелић у својој збуњености и овим цитатом (па чему му вјечито хвала): „Дјечини моја, коју

ошет с мукон рађам, докле Христово обличеје не постане у вама (Гла. 4. 19.)², где је јасно, да су Апостоли у духовном смислу сматрали новообращење духовном дјелом својом „који с мукон рађају“ а себе духовним родитељима. Одношај дакле између онога који рађа и онога који се рађа, јест одношај родитељски, па у овом смислу и цео духовни; те се према овоме види, да су апостоли тежили томе родитељском духовном положају, али су новообращеници били тје-

лесени, те се с њима није могло као са духовним разговарати. — Оваква збрка у логичности г. Јелића не пружа ни најмање увијерена о могућности правог схватања ствари, а то је неопходно потребно једном свештенику; јер ако ништа друго, а оно бар, да се св. Писмо разумије онако, како гласи, а то се са потпуним правом може и мора очекивати од свештеника — свршеног богослова.

(Наставиће се.)

Наши календари са црквеног гледишта.

Опште је познато, да наши календари од новијег доба толико омиљеше народу, да ћеш једна наћи еписку кћу, и да је без епископ календара. Та има их на павор, све љепши иза љепшег. Книзаре и книжевници надмећу се, ко ће се ближе дотаћи срца Србинова са својим календарима, што се тиче *забавног* дијела његовог. И збиља се у многима од њих налазе такве расправе, чланци, прјесме и приповијетке, да ће многи читалац у њима наћи лијепе поуке за живот и здравље, чедне забаве у празним часовима.

Ал тако није са календарским дијелом. Разумијем са рубрикама, гдје се назнају број недеља по пасхалинику, и ред читања апостола и јеванђеља, и који ће се глас које недеље појати. У тој рубрици као да се надмећу састављачи календара, који ће већма нагрдити црквено правило, и свештенике већма бунити у држању реда јеванђељског. Ту се прави шпиндл тјера, а све на рачун „благодетица“ црквеног. Преклепска препирка Шокира-Рувачева као да их ни у чему поучила није. Исте погрешке, на све врне и горе.

Гдје су учили та господа то правило црквено, по коме пишу тај ред недеља, и по овима апостола и јеванђеља? Ко их је овластито, да о томе правило издају? — Држимо, да је у првом реду црква па то познана, да се званично оглади против тог марифетлука, те да упозори своје поддручно свештенство, да не вјерује сваком календару, гледе реда читања јеванђеља.

За сада да разгледамо најпозвиј календар у овим земљама, „Требевић“, па да видимо, како је он удесио ту рубрику о читању апостола и јеванђеља. Ту налазимо одма у првом мјесецу,

јануару, грдну погрешку. Тако 3. недеља даје се број црквени 35. Почетак му је хрђав, па због тога је и проузекчење хрђаво, дакле и шљедени бројеви недеља не ваљају. По у ту недељу (20. јануара) пада број недељни 31. јер ће се њен апостол и јеванђеље читати (ап. зач. 280. од пола, а јев. по Луки зач. 93.) Број 31. недељни пада у ту недељу из два узрока, прво, што се код ње прекинуо број недеља пред Божићем; а друго, што на њу ред пада, кад се почне по правилу јеванђељском од недеље Митара и Фарисеја патраг бројати (од 33. недеље) до недеље по просвијештенију. Недеља Митара и Фарисеја назначена је на своје мјесту, а она свагда носи број 33., па да јој се састављач календара овог дао њен број, увидно би, да не може доћи број 35. пред њу. —

Тако је погрешан недељни број и слиједиће са овом недељом (27. јануара) 36. Овај број треба да пада пада у недељу Сиропустну, али не испуњеје се. А у ту недељу треба да дође број 17. недеље (по Тројичну), и чита се њен апостол и јеванђеље по правилу јеванђељском, јер ово се чита *свагда* пред 32. недељом (Блудног сина), ако је овако касно васкрсе, као ове године, па има празне недеље до недеље Митара и Фарисеја. Дакле у ту се недељу има читати апостол зач. 182. од пола, јеванђеље Мат. зач. 62.

Под текућим недељним бројем 5. грдња је погрешка што се тиче 37. броја јеванђељских недеља, јер тај број и не еквестира. Насиљао сам се, кад ме је један ондашњи учитељ запитио, гдје је у апостолу та недеља? не могу да је нађем. Рекох му: богме нећу је ни ја наћи, јер је нема. Видите ли жукче! Но у ту недељу (3. фебр.)

треба је доћи 32. недјеља, ап. зач. 285., јев. зач. Луке 94.

Недјеља 6. (фебруара 10.) Митара и Ферисеја, на свом је мјесту, само треба јој додати њен број 33. — Тако је у реду и шледећа недјеља (7.) а број јој је 34. Тако је исто у реду и шледећа недјеља (8.) а број јој је 35. И тако сад све иде у реду до маја. Само је требао састављач овог календара још назначити у недјеље и владајуће гласове: тако у недјељу Мироносна 2. глас, у недјељу Раслабљенога 3. глас, у недјељу Самарјанке 4. глас, у недјељу Слјепенога 5. глас, и у недјељу светих отаца 6. глас.

Даље је погрјешка у јулију, под. 28., а 14. јулија, гдје се додаје недјељном апостолу и јеванђељу, апостол и јеванђеље недјеље св. отаца, но ово спада у слједећу недјељу, т. ј. 21. јулија, јер се св. оцима поје почевши тек од 16. јулија.

Погрјешка је и у септембру, у недјељи 8. септембра, на јутрењи недјељној — *кад у недјељу падне мала Гостојина* (као и у опште сви богородични празници) не чита се воскресно јеванђеље, но само Богородици, — то нека добро запамти састављач календара. Још је погрјешка давати број недјељама *пред воздвиженијем* и *по*

воздвиженију, те немају броја оне су изванредне; и ту се обично прекида број текућих недјеља по Тројици. Зато и пада састављач овог календара у грдну, управо неопроштivu погрјешку, да је продужио текући број недјеља. Тога не смије чинити. Одма иза недјеље *по воздвиженију* прелазе се на 18. недјељу, па била она на реду или не била, јер она започиње период Лукиних јеванђеља, а она се започињу одмах иза недјеље по воздвиженију. И тако сад сав ред не ваља чак до пред Божић, до недјеље св. Праотаца. Тако пролази онај, који се пача у туђ посао, тј. који није учио. *Sator ne ultra crepidam!*

Ко хоће да се правог реда држи ено му „Бошњак“.

Још нам је запитати славно уредништво „Требиња“, чији је датум мислио под 24. априла, кад је „слава Срба мухамеданаца у Босни и Херцеговини“, да ли је наш, или римокатолички, јер ови држе Ђурђевдан 24. априла? ако је наш датум мислио, честитамо му на његовом српству. Бар је Требињу близу Хрида, па нека погледа мало у дољу на наш Ђурђевдан, 23. априла.

У Сарајеву 7. марта 1891.

Б. Г. С.

ПРОГЛАС

за прославу стогодишњице и подизање споменика

 Сими Милутиновићу-Сарајлији,

ериском пјеснику.

Срби браћо!

На јесен — ако Бог да — ове године, баш у очи светог Томе, а на освитак дана 5. октобра, навршиће се сто година од онога срећнога часа, кад је Српкиња, Сарајка Анђелија, родила сина Симу, — а отац му Милутин радосно дочекао своје мушко чедо.

Да ли су у томе веселом тренутку срећни родитељи могли и помислити: да ће им синак Симо Српство пробудити, српском пјесмом наше јунаке соколити, за слободу српску и сам се у првим редовима борити? Та да ли су икако могли за-

*„Из срмена великога лаву изаћ' тудно није,
„У великим народима генију се не јездо вије“.*
П. П. Његош.

мишљати: да ће Симо бити учитељ дичном српском pjesнику, јуначком владару витешке Црне Горе: владци Петру Петровићу Његошу? — Та да ли су мислили Срби Сарајлије: да ће такви великан-pjesник угледати први зрачак свјетлости у њиховој средини; да ће такви славуј српске величине први гласак живота пусти, под високим бродом Требевићем? — Да ли су помишљале Сарајке, да ће таког јунака Сркиња Сараја српским млијеко задојити и српском га pjesмом успављивати у красном шехер Сарајеву?

Србадија поносне Босне и кршне Херцеговине!

Да ли си и ти могла замислити: да ће син ових земаља разијети славу по васцјелом Српству и образованом свијету?

Не! У ономе тренутку, када је Симо први знак живота показао, — нико није знао: да ће се „Симом Сарајлијом“ поносити Српство Сарајева; поносити Србадија Босне, а и кршне земље Херцегове; поносити васцјело Српство, без разлике у ком крају живи: ил' то би било у славној Србији; ил' у Црној Гори витезова; ил' у бившој српској Војводини: у китњастом и лијепом Сријему, плодној Бачкој и равном Банату; у Хрватској ил' у Славонији; ил' у Лици земљи брдовитој; у питомој земљи Далмацији; ил' у Боци земљи тих граштака; ил' у красном граду Дубровнику; дједовини Старој нам Србији; ил' у оној земљи Македонији, гдје се и сад српска ријеч чује, гдје се разлијеже гласак српске pjesме, гдје се и сад „крена свијећа“ служи — обилеже да су и они Срби! — Не пита се од кога је краја, већ: је ли Србин и српскога рода и правога српског осјећаја — сваки ће се поносити Симом, Сарајлијом, српскијем pjesником, списатељем, нашим књижевником, дичним борцем а и заточником српске славе и српске слободе! — Та Симо је српском народу од својих дјела написао: красан низак српскога бисера, у коме се најдивније блиста азем камен: „дјело Србијанка“, гдје је Симо вјерно оцјенао све јунаке и борце витешке, који по су крвиц прољевали од године 1804. до године 1815. — Његова је такође заслуга, што нам је у доста лијепом руху написао **српску историју**, која нам даје јасну слику ондашњег стања. Та врела српска крвиц гонила је Симу и на бојно поље, гдје се уз остале борце, у редовима „голих синова“, борио за права потишћенога народа српског: „за крет часни и слободу златну“.

Он рано премину, тек што је 57. годину наступио — а Српство би Симо обдарио још са којим радом ваљанијем! — Он премину у Биограду 30. дец. 1847. г.

Срби браћо!

Ето таког великану, захвално Српство, мисли подићи споменик у Сарајеву, као видљиви знак: поштовања и благодарности; — знак нашег српског поноса и сјећања на дичног pjesника, Чубру Чојковића, као што је Симо често сам себе називао.

Срби браћо!

Онај народ има будућности, има удјела у светској историји: који се сјећа својих славних, заслужних, великих мужева; цијени њихов користан рад, њихову

вијерност и пожртвовање за домовину и за свој народ. Сваком народу сигурна је будућност, који таке великане узноси, њима се дичи и њихову прошлост проучава, те отуда ствара себи учитеља садашњости и будућности.

Па и наш мали српски народ има својих заслужних мужева и великана, међу којима у првим редовима стоји и наш дични, Симо Милутиновић, Сарајлија.

Сваки Србин, у своме срцу, весело је предусрео мисао, када је наша дична „Босанска Вила“ још у години 1888. први пут проговорила о симнином споменику. За доказ нам служи то: што је сада, у најновије доба и сваколика српска штампа радосно поздравила ту замисао, — и само се чекао згодан час, да се приступи дјелу. — Час је, ево, дошао, одбор се — у име божије — срећно саставио, одобрење је од високе земаљске владе дошло — и сада:

Срби браћо, на посао!

Ево дана и лијене прилике, да сперемо њагу петстољетну од Косова, што нас увијек гони — она проклета српска неслога! — **Сложимо се! Ујединимо се!** Не гледајмо на партајске борбе; већ сваки — колико који може, приложимо за симни споменик, па да и ми свијету покажемо: да умијемо цијепити великане и за-служне Србе родољубе!

Србадијо Босне и Херцеговине!

На нама лежи морална одговорност, да у своје руке прихватимо ово дјело! Ми смо први позиваи, да га изведемо и да позовемо све Србе, и сву браћу нашег рода и племена — ма гдје они били — да нам притеку у помоћ са прилозима, па да подигнемо достојан споменик нашем великану Симу, Сарајлији.

Подигнемо му споменик, да нас не кори потомство, због нашег немара! Да нас не куне мајка домовина, која није срећна, да у својим материнским недрима чува мртве остатке тог нашег великана! Ми нијесмо у стању пренијети те свете народне кости, — а није за сад ни потребе! Та оне су на достојном мјесту, у српској прјестолници, у граду оне земље, у којој је Симо највише радио као књижевник, у којој и за коју је своју крвцу прољевао на бојном пољу. — Он почива у краљевини Србији у Биограду, код маркове цркве у Палилули.

Само Српство Босне и Херцеговине и ако би споменик подигло, не би имало оне важности, као када би видјели некупљено васколико Српство, из свијех крајева, у једном колу, — па да сложно и заједнички ради око споменика Симе, Сарајлије. —

На првом мјесту обраћамо се свијем српским општинама у Босни и Херцеговини! — У вас и у наше родољубље уздамо се и вадамо се, да ћете схватити важност овога предузећа, те нас и морално и материјално помоћи! Молимо вас дакле: да свака у својој средини склопи пододборе, који ће стајати у свези, са овијем главнијем одбором у Сарајеву. Тиме ће рад бити олакшан а и свеза боље одржана. Дакле, чим се који пододбор склопи, молимо: да се одмах јави у

Сарајево, овоме главном одбору, одакле ће се онда послати књига за уписивање добровољних прилога; јер тако изречно стоји у дозволи од високе зем. владе.

Обраћамо се и српскоме свештенству у Босни и Херцеговини: да у цркви, са светог мјеста огласи народу, да је дотична српска општина саставила пододбор; и упуте народ, да сваки, колико који може, приложи дарак томе пододбору!

Обраћамо се и вама српски народни наставници, учитељи и васпитатељи — ма у ком крају ви били: — да у народу савјетом својим порадите и живо да се заузмете, да народ искрено пригрли ово подухваће, па да на дику и понос изведемо ово дјело!

Молимо и сва српска цјевачка друштва у цијелом Српству, да се потруте и приреде по једну забавну бесједу, у корист подизања споменика Сими Милутиновићу.

Молимо и све наше српске добротворне задруге, родољубива и књижевна друштва; — нека нам се и они одазову и — нека нас не забораве!

Обраћамо се: на сиромаша, на богаташа, на трговца, на занатлију, на тежакца, на све старије и на млађе људе и на свакога брата устаоца и пресаоца, — једном ријечи: на васцијело Српство, у свима крајевима српским, да нам пошаљу ма најмањи дарак; јер тиме ћемо боље освјетљати наш српски образ!

Обраћамо се и на све искрене пријатеље Српства — ма које народности они били; — сваки дарак и од вас добро ће нам доћи, јер га шаљу искрени осјећаји!

А молимо цијелу славенску а на по се нашу српску италију, да овај наш проглас у својим листовима у цијелости општаљују; како би васцијело Српство и Славенство дознало што прије: да је дошло вријеме, да се оствари она жеља српска и да се подигне споменик Симу Милутиновићу, Сарајлији у Сарајеву.

Срби браћо!

Морамо вам казати, да овај одбор није још ријешно какав ће споменик подићи; јер по мишљењу овога одбора, споменик може бити: *мртва* — од камена; а може бити и: *живи*, *н. пр. каква заклада*.

Жеља је одборска да се обидоје оствари: т. ј. да се подигне и споменик од камена, и да се установи каква заклада, која би носила име Симе Милутиновића, Сарајлије. Од те закладе надрижавали би се сиромашњи а добри ђаци на универзитетима.

Сад је све до тебе стало Србадијо!

Ако се добро одазовеш овоме позиву са повчаним прилозима, ми ћемо ову замисао *двоструко видјети остварену*; а ако буде слаб одзив — онда ће се ријешити, које је корисније?

Потписани главни одбор нада се — не — *он вјерује у пробудену српску свјест*, и тврдо држи, да се српски народ неће оглушити о овај братски проглас и позив; јер се *ниче чисти и образа српског*; — јер *споменик треба да буде достојан: и вјесника, и књижевника, и јунака, и српског народа а и Сарајева!* — Сарајева; јер се наша дјеца, наш подмладак — на коме Српство остаје — купи овамо, да се ту избражава и спрема за будући живот; па помислите: *како ће овај споменик утицати на наше Србиће — на нашу узданицу!* —

Помислите браћо све то; па не пропустите ову прилику, да не прође у немару: *јер Бог зна, када ће Босна и Херцеговина дочекати оваку згodu!*

Срећно браћо! У сто добрих часа! Ако Бог да, видјећемо плода! Ево, пријеме дође — треба показати: да ће мржње нестати међу Србима, а жељена слога наступити! — *Сложно, дакле, браћо ни посао, ни да достојно прослаavimo дан стогодишњице рођења, нашег великана Симе, и том приликом, да се састанемо и братски поздравимо; на свом сајесту с поносом да довикнемо: „Ево ми се одужисмо Сими, Сарајлији српскоме пјеснику!“*

На посао Срби, браћо драга!

Сарајево, 28. јануара 1891.

Перовође:

Стево Калуђерчић с. р.
Мита Ст. Клицин с. р.
Коста Травањ с. р.

Предеједник:

Глигорије М. Јефтановић с. р.

Благајник:

Јефтан Деспић с. р.

Подпредеједници:

Васо С. Краљевић с. р., Ристо Ђ. Бесаровић с. р.

Чланови одбора:

Ђорђе Петровић, свештеник с. р., Ђорђо Петровић с. р., Стјепо Сршкић с. р., Ристо Х. Дамјановић с. р., Ристо Максимовић с. р., Лазар Пупић с. р., Максим Бабић с. р., Јован Митрићевић с. р.

 Новци се шаљу на потписаног благајника госп. Јефтана Деспића.

Разно.

Школска застава. Српско-православна црквено-школска општина Мостарска набавила је красну школску заставу, преко књижаре Мил. Баракашевића у Сомбору. Застава је од финог бијелог дамаста а ивице су јој украшене златним ресама и скуподјеним китама. С једне стране икона је св. Саве, а с друге св. Ђирило и Методије. На врху је златна јабука и крет, а испод јабуке виши широка српска народна тробојна трака, по којој је златом везано с једне стране: „Джигите школе, дјеца вас моле“, а с друге стране: „Српско-православна школа у Мостару о Српској 1891.“ Иконе је радио Ђуро Предић, сликар у Вел. Кикинди. Заставу је шио сомборски занатлија Илија Вертунски, а вез је везала гђица Терезија Дуразовићева. Све је на овој застави

лијепо и дивно, али вез надмашава све; чини се да је ливено а не иглом везено. И тај лијепо и богати вез урађен је само за 25 фор. Цијела застава стала је преко 300 фор.

Дом сиротне дјеце. У Биограду прије 10 година договорили се доста добрих људи, па су основали друштво, које ће потпомагати сиротну дјецу. То друштво милосрдних људи 1887. год. озидало је већ и једну кућу, у којој ће наћи експлоатација дјеца сирочад. Протле године та је кућа дозидана и увећана, а сад у тој кући има 47 сирочади — 32 мушке и 15 женске дјеце. У овом дому дјеца имају стан, храну и одјело, ту уче школу и поред школе уче и занат. За сада дјеца ова поред школе уче *кортарски* и *четкарски* занат, а љети осим тога раде по жалу у башти.

На тај начин ова дјеца уче школу, као и остала у основним школама, а уче још занат и спремају се за занатлиј и раденике.

Доброћтор. У Биограду 20. фебруара о. г. умро је артиљеријски пуковник у пензији Милија Катанић, који је оставио сиромашној валико-школској омладини 10000 динара. Слава му и вјечна памјат!

Прилог цркви. Бивши канцелиста у Гламочу (Босна) а сада у Зеници г. Милан Грубић и његова супруга гђа Јекатарица рођена Ђукић, даровали су срп. правосл. цркви у Гламочу једну крестну слику икону пресвете Богородице на стаљку елипану. Осим тога даровали су и покривач преко налоџе за читање јеванђеља. Покривач је од црвено угасите кадифе са крстовима од златнога ширита.

Хвала им, и здрави будуће српско-православној цркви и школи прилоге давали.

Велимир М. Протић ерески начеоник у пензији умро је 10. фебруара о. г. у Пожаревцу (Србија). Своје имање у вриједности од 36.000 динара оставио је фонду Коларичевом, да се од интереса његова издају награде за добра књижевна дјела, која би била Српству од користи. У ову своту урачунав је и мираз његове жене Драге. У опоруци својој навео је, да ако и жена му Драга пристаје на то, да свој дио имања за ове циљеве уступи, да се онда та фондација зове: „Фонд Велимира М. Протића и жене му Драге“. Жена је пред судом изјавила, да пристаје на ово. Слава им!

Отјерале их жене. Протле године на бањан дан дошли су у Битољ, у манастир св. Јована, неколико бугарских агената са сејменима и заштијама, те захтијевашу код калуђера, да им уступе једну зграду у манастиру т. з. „Стари конак“. Архимандрит Аритон, честита старина у манастиру, одлучно се одупре овој безочној посјети бугарских агената говорећи им, да он зна што је њихова намјера; али док је он ту, неће их пустити у путра, а кад Бугари помоћу заштија силом провалише унутра, архимандрит одмах пошаље два калуђера у оближња мјеста, да јаве народу шта се у манастиру збива. Пошто мушкараца није било код куће скупи се до 150 жена те навалише на Бугаре и растјераше их — и тако слава ереским женама, које су измлатиле бугарске јунаке и не дале им да дирају у ереске светине!

Обичај на Кипру. Код мале Азије има једно велико острво *Кипар*. На том острву има народ овај чудноват обичај: Кад се у којој кући роди дјете, онда његови закопају у земљу буре вина и то се вино онда ископа и пије, кад су тога дјетета сватови. То буре вина врло се строго чува, па ни у крајној нужди се не дира. Када су сватови онога дјетета при чијем рођењу је то вино закопано, онда се вино ископа и пије. Ако пак дјете умре, те не дође до сватова, онда се буре ископа и вино проспе, а никад га неће продати и ако је тако узлежаво вино врло скупоцјено.

Лијеп примјер. Једне Београдске новине причају овај лијеп примјер хришћанске милости и љубави. Једног дана прошле зиме посла је нека старица нарамак дрва. Баш пред станом краљице Наталије испусти нарамак, а од свијета који се ту десио, нико не хтједе да јој помогне опет нарамак подићи. У тај мах наиђе краљица, па видевши старицу како се мучи, приступи к њој и помогне јој дићи нарамак дрва. У том се још више свијета скупило било. Пошто је помогла баби краљица оде а баба остаде благосиљајући добру госпођу. Неко од свијета упита старицу, познаје ли ту госпођу? Она одговори да је непознаје али да је добра и да је Бог поживи. Онда јој рекосе, да је то краљица. Старица јадикјући да јој још лепше благодари. За тим рече још неколико благодарих ријечи са сузама у очима па онда оде.

Босанско-Херцеговачки одбор за помагање школа у Босни и Херцеговини постоји у Београду и за ову годину конституисао се овако: за пресједника изабран је Лука Ђеловић, трговац; за потпресједника Илија Р. Паранос; за благајника Коста Чортановић, трговац; за дјеловођу К. Перовић учитељ. Овај одбор има за циљ да се стара да дође до што обилатијих материјалних ерестава за ереску школу, те да њима, подесним распоредом, благовремено и благотоворно притиче у помоћ гдје то треба.

„Х. В.“

Исправак.

У чланку под насловом „Отворено писмо“ у I. и II. свесци овог листа од о. г. поткрале су ове потгрешке: Страна 58. II. ступац, 14 ред одозго стоји: „чат начин живљења“, а треба „лак начин живљења.“ Страна 61. I. ступац 24 ред одозго стоји: „За њих се може казати“, а

треба „за њих се **неможе** казати“. Страна 62 П. ступац 4 ред одоздо стоји: „Зар га не познаје тако рећи и душу“, а треба „Зар га не познајете тако рећи у душу.“

Даље, у оном позиву на последној страни Г. П. свеске „Источника“ од о. г. на крају 3. а на почетку 4 реда мјесто: *на црквеним звонима* а треба да стоји: *на црквеним звонцима*.

Одликотањи.

Патрикије Комадановић (Поповић), парох и надиратељ чајничког протопрезвитерата, одликован је *црквеним појасом* актош Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита херцеговачко-захумског гоп. Серафима од 21 децембра 1890. број 933. са шледећим декретом: Лично освиједочени о трудољубиви и савјесни ваш рад још као бивши ђакон и тајник ове свете АЕ. Митрополије, о ваше примјерно владање и ревност на спрам свете православне вјере и матере цркве; знајући пак да као и свештенослужитељ и надиратељ протопрезвитерата, нете врлине све већма усавишаваате, како би свом позиву

што боље одговорили а нас тиме задовољили, — те цијенећи ваш досадањи поступак и рад, напаш смо се побуђени одликовати и обдарити вас „*црквеним појасом*“, и дозволити вам архијерејским благословом да га можете носити.

У нади остајемо, да ћете и унапријед нашим савјесним радом како у парохији тако и у протопрезвитерату све већма оправдати и непоколебљиво сачувати нашу благонаклоност и милост, те и веће одликовање моћи получите.

Препорућујући вас покровитељству свемогућег Бога остајемо вам благонаклонени и т. д.

Читуља.

† **Атанасије Комадановић**,
чајнички протопрезвитер преминуо 26. по-
вебра 1890. год.

Још се није ни пуна година навршила како до вјечне куће испратисмо овдашњег заслужног старца — свештеника Јосифа Мартиновића а тужни гласови црквених зова огласише смрт и другог свештеника; гроб за гробом дакле отвара се. По том вјечном закону, који се не да измијенити и по коме смрт хори све што природа створи — ево се пресели са овог варљивог свијета у вјечни живот и наш честити прота Атанасије Комадановић, о коме ћу ма и кратко овдје прозборити.

Покојник се родио 1833. год. у Чајничу (Херцеговини), од оца Лазара Комадановића, свештеника. Основну школу свршио је у родном мјесту, поред свију недаћа, с којима се је борио као син сиромашног оца. Чезнећи за што већим изображењем а уједно цијенећи свештенички чин отиде он у ман. Тројицу (код Пљеваља) и ту се не уморио припремао. Пошто се након неколико

времена по повратку свом из Пљеваља ожени Маром, сестром оvd. уваженог грађанина и приједног Србина Хаџи Пера Давидовића, то га на молбу његову а по жељи народној тадањи митрополит херцеговачки Јосиф 6. септембра 1853. год. у Мостару зајакони а 10. сент. и г. рукоположи за свештеника и буде намјештен за пароху у Чајничу. Свештеничку је службу вршио 15 година. Својим трудом, крпешком и челичном вољом он је много допринио, да се у она тешка времена за отоманске владе оvdје подигла величанствена „нова“ црква. Око кулџења призога за градњу „нове цркве“ он није показио ни труда ни мукe, премда је зато често пута и свој живот на коцку залагао. Поред цркве не заборављао он ни на школу еписку, већ се и за њу у најбурија времена својски старао. За његов успјешни рад и примјерно владање народ га је вада љубављу и повјерењем одликовао а херцеговачки митрополит Прокопије произведе га 15. авг. 1868. г. у Чајничу за протопрезвитера.

Он је готово све вријеме свештеничке службе провео у својој парохији, коју је често пута и незван обилазио. Вршећи ову свету и корисну

дужност он није нигда штедио физичне ни моралне своје снаге, еда би од ових ових посјета увидио благодатне плодове по пресвету вјеру, призу, просвјету и у опште по религиозно-морални и материјални напредак повјерене му пастве. Поред такве дјелатности његове у посјетама по парохији, он је сваком zgodном приликом побуђивао своју паству на челичну љубав и приврженост прав. вјери и цркви, на међусобну братску љубав и на остале хришћанске и грађанске врлине и дужности. Као вјерни син и пријатељ свога народа он се није нигдје утрчувао опомињати и савјетовати народ да жарко љуби своју дичну еписку народност и да тврдо чува и врши своје крајње еписке пар. обичаје. У знак признања заслужног дјеловања за призу и народ Н. Величанство наш цар и краљ Франсо Јосиф I. одликовао га је 1887. године златним крстом. Како врлинама, које га одликоваху тако и својим општим понашањем он је умно стећи велику љубав колико од својих парохијана толико и од многих Срба и Српкиња са стране што долазе на поклоњење чудотворној икони пресв. Богоматере. Али неумитна смрт недаде му да се љубави народне код старост на уписа, већ га покоси у 57. години живота његова. Покојник је 27. новембра о. г. свечано сахрањен у породично гробље код орд. „старе“ цркве уз судјеловање тројице свештеника и требињског проте преч. г. Саве Пјешчића, — који се тада овдје задесио ради купљена прилога, за градњу требињске „нове“ цркве, те је на молбу покојникове породице присуствовао спроводу. Поред многобројног епис. прав. народа спроводу су присуствовале још и овдашње војне и грађанске власти. Уз школку младеж бијаше се окупила и лијепа ната наше еписке одрасле омладине, која је узмишним појањем покојника до вјечне куће испратила, на чему нека јој је братска хвала! На опјелу је изговорио преч. госп. прота Пјешчић красну бесједу у којој је истакао врлине и заслуге покојникове. Зато му и на овом мјесту најердачнија хвала!

Покојник је након себе оставио брата, сина оженија и три удате шћери. У свему је био

прилијеран свештеник, веселе парам, искрена срца, правдољубив а добре и поштене душе. Свакоме се лијепо јављао а са народом својим дијелио је и радост и тугу. — Какав је уопште био пок. прота и колико у њему губи црква и народ најбоље свједочи писмо нашег љубљеног Архиепископа пресв. госп. Серафима, којим је он поводом смрти покојникове изволно изразити своје саучешће његовој удвигљеној породици. Писмо ово, које ће остати као најљепши и најдуготрајнији споменик покој. проти попуниће у неколико моје недостатке и преставиће нам праву слику свијетлог противог карактера, зато ћу из њега и препијети ове ријечи: „Изненадила нас је тако брза смрт преч. проте и јако ожалостила, јер је у њему наша света црква изгубила ревног и побожног, и заслужног служитеља, примјерног свештеника, савјесног раденика, не само без пријекорног него и сваке похвале владанем заслужног, — а његова обитељ доброг домаћина, епис. прав. општина узоритог члана, али Божија воља тако је хтјела, којој се морамо покоравати. Врломе покојнику желимо вјечни покој у царству небесном, а његовој ожалостиеној фамилији снагу утјехе за великим губитком!“ — Овим ријечима нашег родољубивог етарца Архиепископа не треба никаква разлагана јер доста су само оне, па да се схвати у каквој ће благодарној успомени остати овај примјерни народни пастир код његове пастве.!

Завршујем ову кратку биографију, осјећајући душевну утјеху са мишљу: да сам овим како сам могао испунио дужност моју и одужио се колико толико светој љубави покојниковој, коју ми је указивао; те заједно са његовом паством кличем му: *мека је мир пшелу шћоме еписки свештенике и врли шћубенике цркве и народа, и мека ти Господ подари рајско насеље а у народу вјечно споменише!*^{*)}

Чајиче, 15. XII. 1890.

П. Ј. К., св. н.

*) Ову читулу доносио је јер је ова изашла неотпула у овом листу од год. 1890 страна 476. Уред.

Број 43.

Изјава.

Главни одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу. Сарајлији у Сарајеву.

Господин Антошје Стракић, уредник листа „Напретка“, који излази у Сарајеву — написао је у том своме листу, у 10. броју од 24. фебр. т. г. један чланак, под насловом „*Онијем, који осјећају*“. У том чланку изио је г. уредник једну неистину на наше српске учитеље: као да је један од њих у јавној скупштини казао за *српску тробојницу*, да су *дјетињске ствари* и да то и таково шаренило само *дјецу забавља*.

Одбор изјављује: да су те ријечи *неистините и лажне и злонајерно управљене* *прошма* *наших српских учитеља*, — и да о *српској тробојници* *није* *било* *никако* *ни* *говора*.*)

*) У V. одборској сједници закључено је било: да се „проглас“ штампан на финој хартији и да буде лијепа израда, а ни с једном ријеш овај одбор није казао, да „проглас“ мора бити у бојама. Тако исто и о тробојници овај одбор у сједници није никада ни проговорио; а да је одбор мислио на тробојницу сигурно би то у својој сједници и закључио и онда би се морао нарочит папир добављати са већ готовом тробојницом унаоколо. О овоме се можемо увјерити од саме штампарије. — Дакле из записника овога одбора може се сваки увјерити, да баш гдје не стоји ни једном ријечи забиљежено, да „проглас мора бити у тробојници или у бојама“. Прелазим на ствар и ево како је било: Пошто је г. Стево Калуђерчић у сједници прочитао „проглас“ у цијелости штампан, онда је одбору до знања ставио: да су 2000 „прогласа“ штампани у бојама а 2000 без боја. Са овдшњом српском штампаријом било је погођено, да се све четири хиљаде штампају у бојама и г. Стево Калуђерчић је показао и карту штампарије Савина, гдје је написана цијена за „проглас“ у бојама и без боја а не стоји у српској тробојници. Сутра дан пошто је све погођено било, позван је био госп. Стево Калуђерчић у штампарију и када је отишао, казано му је: да ће се 2000 „прогласа“ у малом формату штампати у бојама као што је

У Сарајеву, из сједнице главног шпрег одбора, држао 1. марта 1891.

Предсједник:

Глигорије М. Јефтановић

Потпресједник:

Ристо Ђ. Бесаровић, с. р. Висо С. Краљевић, с. р.

Одборници:

Ђ. Петровић, свештеник, с. р. Ристо Максимовић, с. р. Никола М. Бесаровић, с. р. Стјепан Сриџић, с. р. Гавро Авдазовић, с. р. Ристо Петровић, с. р. Петар Максимовић, свештеник с. р. Јован Јовић, с. р. Илија Илић, с. р. Милан Илић, с. р. Лазар Путић, с. р. Ђорђе Петровић, с. р. Ристо Х. Дамјановић, с. р. Ристо С. Саломаровић, с. р. Јован Матрићевић, с. р. Максим Бабић, с. р. Ристо Бујак, с. р. Ристо Ђ. Маркићевић, с. р. Јово Ђ. Бесаровић, с. р. Аким Бабић, с. р.

и погођено, али друге 2000 „прогласа“ који ће се на зад лијепити и који ће бити у великом формату, не могу се штампати у бојама, пошто штампарија нема довољно оних шара, којима би у наоколо око слова оквир начинила. Г. Стево Калуђерчић е почетка штампарији није хтео попустити, него је нагонио, да се мора држати погодбе; не на пошљетку, када се и сам увјерио, да штампарија доиста нема довољно шара — пристао је, да се те друге 2000 у великом формату штампају само са приом бојом. Штампарију г. Стево Калуђерчић није смио мијењати, јер је донешен закључак у V. сједници: да се „проглас“ мора штампати у овдшњој српској штампарији. — И сада у хатар истини ево ријечи е којима је г. Стево Калуђерчић завршио свој изјештај у сједници: „Ја сам се држао тога, да се не гледа, како један говорник говори: је ли му сладак и мно глас, већ шта говори; па тако и код овога „прогласа“ неће се гледати је ли у бојама или није, него ће се гледати: шта је у њему написано; а рђава израда приписале се штампарији; дакле боје су овдје споредна ствар — и на пошљетку: „Шаренило је дјецу драго“. Овако је завршио г. Стево Калуђерчић свој говор. Према томе види се: да о српској тробојници г. Стево Калуђерчић није и нико други није ни проговорио, шта више, г. Стево Калуђерчић није говорио ни о српским бојама, него само о „прогласу“ у бојама и без боја. Уредник.

Свеска IV, и V.

Сарајево, април и мај 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Б. Петровић, свештеник.

Печат:
(Васељенски патријарх)
Број прот. 1281.

Диопшенје

Божјом милошћу архијепископ константинопољски, новог Рима и патријарх васељенски.
Преосвећени митрополите босански, преласни Егзархе кријеле Далмације, у свештне Дугу зарбљени брате и саслужитељу Наше смјерности, господине Георгије, нека мир и благодат Божија буде с Вашим преосвећенством.

На захтјев нашег Преосвећенства, радо пристајемо да овом нашем братском Патријаршеском посланицом потврдимо: да је у Сарајеву прошле године 1890. под надзором Преосвећених Митрополита: Босанског, Херцеговачког и Зворничког, штампом издани славенски превод светог Еванђеља на употребу православних цркава по Босни и Херцеговини, тачно прегледан од Наше свете Матере Велике Христове цркве, и пронађен будући сугласним са оном у Петрограду, редигованим (приређеним) по Правитељствујуићем свјатјејшем Синоду православне цркве свију Руса изданим 1847. године славенским преводом, и да је у потпуном сугласију са примљеним од свеопште православне цркве, светим и аутентичним оригиналом Светога

Писма. Зато и благословисмо то богоугодно дјело издавања светих црквених књига, кроз које се богодана и спасителна благодат наше непорочне православне вјере усељава у душе побожних Хришћана. По овом приликом сматрамо за сходно придодати да, пошто се примјетило да се парентетичне мисли изворног текста светог Еванђеља, и к тому од преводноца ради разјашњења славенскога израза додате, умећу у једне те исте дијакритичке знакове (интерпункције), у парентезе (...), — то сираћамо овом приликом пажњу нашег Преосвећенства као и остале споменуте Наше у Христу браће, да се у предетојећем издању књиге Апостола, за коју сте овамо пријавили, или у евентуалном новом издању светог Еванђеља, и то оне

прве (мисли) међу у ове парентезе (...), а оне друге (мисли) међу кваке [...], ради тачне разлике као што је и у споменутом издању Петроградском.

Божја пак благодат и бескрајна милост нека је с вама.

9. марта 1891.

† Константинопољски у Христу брат, с. р.

Што треба разумијевати под изразом: спасавајућа вјера, по смислу светогга пиема?

III. Два предмета Христове вјере, који спасавају. Први: одрицање свијеса.

Ми смо напријед претресли услове за примање *сасионосне* вјере; но она ће нас спасти и привести к светости, на пошљетку, не толико самом својом појавом, него скупа са предметом, у који треба хришћанин да вјерује. У чем се дакле састоји општи садржај вјере, која спасава?

Свештене књиге говоре, да треба вјеровати у Исуса Христа као Сина Божијег; но веома ће се преварити и vara се, који мисли, да се просто овдје разумијева сагласност нашег ума с том истином. Ево што говори о такој вјери св. ап. Јаков: *ти вјерујеш да је један Бог, добро чиниш и фаволи вјерују и дрску.*¹⁾ Може бити, да ће на то казати, да апостол не говори једнако о сличној бесплодној вјери из разума у Исуса Христа, која по мишљењу отпадника не може да буде само смињена, но треба да разнежи срце оног, који вјерује, и да га покрене на љубав и добра дјела? Такима ћемо споменути другу нарек, из које се јасно види, да само тврдо и живо увијерење о сили христовој, не може дати човјеку спасење, јер под спасавајућом вјером у Исуса Христа ваља разумијевати

нешто друго. Ево те нарек: *Многи ће рећи мени у онај дан: Господи, Господи! нијесмо ли у тебе своје пророковали, и твојијем именом фаволе изгонили, и твојијем именом чудеса многа творили? И тада ћу им казати: никад вас нијесам знао, идите од мене који чините беззаконја.*²⁾ Тако ће се преварити они, који се мисли спасти јединијем увијерењем о божанству Исуса Христа и лажно се позивају на апостола Павла, који је на против јасно казао: *И ако имам сва знања и сву вјеру да и горе прелјештам а љубави немам, ништа сам.*³⁾ Да се опет запитамо: каква својства треба да има та вјера у Исуса Христа, која је по ријечима овога апостола и апостола Јована, довољна за спасење? Или треба ли да вјерујемо у каквог другог Христа? Не треба; него вјера у Христа постаје *сасионосно* кад се, долазећи уишљед жеље наше добре савјести, односи не само на личност Исуса Христа, него на цео унутрашњи садржај свој, на онај особити живот, који је показао Христос на земљи собом самијем.

Апостол Јован јасно говори, да је баш тај живот, који је Христос показао, прави предмет јеванђеоске вјере: *у њем бјеше живот, и живот бјеше видјело људима.*⁴⁾ *Живот се јави, и видјесмо и свједочио, и*

¹⁾ Мат. 7: 22—24.

²⁾ 1. Кор. 13: 2.

³⁾ Јон. 1: 4.

⁴⁾ Јак. 2: 19.

јављено вам живот вјерни, који бјеше у Оца и јави се нама.¹⁾ Ето сад тек знамо да се спасоносна вјера у Христа тек онда показује, кад се односи не толико на спољашња својства Његове личности, него на живот, који је Он на себи открио. Какав је то живот? Живот, који се састоји из два начела, и оба треба усвојити вјером, да се достигне спасење. Прво начело тога живота лежи у томе, да се чувамо рђава свијета и појмова, који су противни јеванђељу, да осуђујемо свијет, који је огрејао у злу, као што га је осудио Дух свети: за гријех, за правду и за суд.²⁾ Што то значи? Значи, да је свијет проинкнут самољубљем, гордошћу и осветом: а љубав, смиреност и опроштење познато је само синовима царства Божијег, које ће за то свијет свагда и мрзити по ријечима св. писма, као што је Канн мрало Авеља и убио га. А зашто га је убио? За то, што су његова дјела била ала, а дјела брата његова Авеља добра.³⁾ Ми ћемо одмах увидјети, да се спасоносна вјера у Христа састоји прије свега у томе, да се, не гледајући на ненавист и смрт, која тијелу грози, ипак не повјерујемо сили свијета, него да је држимо за превару, обману. Ево што говори откривење. Прије свега оно доводи вјеру у Христа у најтјешњу везу са одбацивањем свјетскихјех предрачуна. „Браћо моја, говори апостол Јаков, вјерујете у Исуса Христа, нашега Господа славе, не гледајући на лица.“⁴⁾ Тако и св. ап. Павло казује, да није могуће добити спасење од Бога, ако не престанемо ња дати се према овоме вијеку,⁵⁾ и ако се не буде хвалио Аврам, што је више вјеровао Богу, него свјетском елементу; што је вјеровао,

да ће бити отац многијем народима.⁶⁾ Није могуће другачије одржати вјеру у Исуса Христа, него кад се одбаце свјетски појмови: ми приповиједамо Христа расиетого, за Јевреје саблазан, а за Грке безумље.⁷⁾ Ево зашто спасава догмат васкрсеноућа; што ми у њему признајемо оно, што је онима саблазан или безумље, т. ј. *вјерни и истинити живот*, као што каже св. писмо: *ако признајеш устима својима, да је Исус Господ, и вјерујеш у срцу својему, да га Бог подиже из мртвих, бићеш спасен.*⁸⁾ За то баш и спасава ова вјера, што она побјеђује трошни свијет. *Ко је, који свијет побјеђује, осим онога, који вјерује, да је Исус Син Божији?*⁹⁾ На против, ко нема побједе над злим свијетом, у вјери Христовој, тај са свијетом и умире; а ко је са злим свијетом, тај није са Христом, тај пребива у смрти. То је јасно показао Господ овимјем ријечима непријатељима својим: *Ви сте од овога свијета, Ја нијесам од овога свијета; казат вам, да ће те помријети у гријесима твојим.*¹⁰⁾ Тако се вјера у Христа спаја са невјеријем у свијет, а по томе и с рушењем ненависти у свијету, у коме се непитује вјера Христова, као злато у ватри, што каже апостол Петар.¹¹⁾

Кад улази у вјеру Христову постојано одрицање свијета, онда је појмљиво, да Хришћанин, па и не сумњао у божанство Исуса Христа, све досле не може казати, да у њега вјерује, докле не отисне од себе свјетске обмане. Ево зашто апостол Павло у другој посланици Коринћанима,¹²⁾ који на пошљетку нијесу сумњали у личног Христову, говори, да *сами себе окушају, јесу ли у вјери*; па и Колошанима

¹⁾ 1. Јов. 1: 2.

²⁾ Јов. 16: 8.

³⁾ 1. Јов. 3: 12.

⁴⁾ Јак. 2: 1—10.

⁵⁾ Римљ. 12: 2.

⁶⁾ Римљ. 4: 18.

⁷⁾ 1. Кор. 1: 23.

⁸⁾ Римљ. 10: 9; мк. Колош. 2: 12.

⁹⁾ 1. Јов. 5: 5.

¹⁰⁾ Јов. 8: 23.

¹¹⁾ 1. Петр. 1: 7.

¹²⁾ 2. Кор. 13: 5.

је ставио услов у том смислу: *ако само останеште у вјери уштемљени и тврди.*¹⁾ Не само, да не може вјеровати хришћанин грјешноме свијету, већ се не слаже ни са појмом о правој вјери, кад малакше његов дух од страха смртога. *Гдје је вјера ваша?*²⁾ питао је Господ ученике, кад су се препали били од морске буре. Најпошље и овај низ примјера спасоносне вјере у староме завјету, који је наведен у 11. глави посланице Јеврејима, није управо ништа друго, до примјер презира рђавог свијета и руководство по гласу савјести, као што је и речено: *вјером царства побједите, правду створите, затворите уста лавовима.*³⁾

¹⁾ Колос. 1: 23.

²⁾ Јевр. 11: 33.

³⁾ Иср. Јевр. 11: 1.

И тако погледај хришћанине, је ли твоја вјера у Христа смијешана са вјером у силу свијета и с надом у њу? Ако имаш у себи и најмање мјестанце жеља за уживањем свијета, то знај, да код тебе нема спасоносне вјере у Христа, вјере, без које није могуће угодити Богу; јер у томе се састоји угађање Богу вјером ако, се не руководиш грјешним жељама свијета, него кад си увјерен о невидљивом, и кад на оно што очекујеш, јачим расположењем и покретом духа гледаш, као да се је већ испунило, по ријечима Господњим: *блажени су који не виде, а вјерују.*⁴⁾

⁴⁾ Јон. 20: 29.

(Наставиће се.)

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

II. днo.

Девето писмо.

Прво мјесто, коме је дужан долазити свештеник, мјесто његовог служења јест: храм Божји; око храма морају бити скупљене све његове бриге и старања. Он је дужан да се брине о реду и чистоћи његовој. То треба да буде прва и најсветија његова дужност. Да би сви, који служе у храму и који га посјеђују, долазили и стајали у њему са поштовањем и побожносту, свештеник је дужан њима предводити примјером. Он представља собом оног, који је посвећен Богу на службу, а за то је дужан да се покаже такав, да у истини буде примјер правога хришћанског живота и владања. Улазећи у храм дужан је поклонити се пред вратима храма и ту отрести са обуће прах, блато итд сенијег. При улазу у храм треба да се

помоли Богу пред иконостасом и да поклоном поздрави присутне. Не треба при ходу кроз храм лупати и брзати ни за чим а ни разговарати се с ким. Кад уђе у олтар треба да приступи Божијем престолу, да се пред њим са страхом скромно и побожно поклони, па да га онда цјелује. То треба да уради свештеник па ма не било никог у храму, а не само онда кад има кога, који ће видети његову побожност; пошље тог нек поздрави оне, који су у олтару. Треба се побринути о том, да сваки, који служи, буде на свом мјесту кад свештеник уђе у олтар. Такон у ђаконику са хаљинама (потребним за служење) на рукама треба да је спреман, да прими од њега благослов за облачење; црквени послужитељ такођер нек је у ђа-

кошнику односно близу ормана са хаљинама, које су свештенику тог дана потребне при служењу. Народ нек стоји мирно очекујући почетак свете службе. Сад је неумјестан сваки разговор; ако и примјети свештеник какву погрешку, то треба само у кратко да је поправи, а никак о да виче и да на сав глас говори у цркви, јер је то неприлично и недостојно светог храма. Старај се сврнавати богослужење пронакнут хришћанско-побожним осјећајима без брзања, хитње. Угласе изговарај чистим природним гласом без зашпињања а не брзајући, како би свака ријеч била разумљива оним, који присуствују светој служби. Сва покретања за то вријеме треба да су скромна и узјерена, да се види како у сваком покрету приступаш Господу „*свјетлости и тиштини*.“ Поучи и оне, који служе с тобом, како би се и они знали владати при служењу; ђакон да прошења и еванђеља чита једнаким гласом, без викања и уздицања а са мирним, скромним лицем; пјевачи за пјевницама нек пјевају тихо и складно, њихови гласови да су сложени и у једној висини, а свака ријеч коју испјевају, нек је разумљиво и разговјетно испевана. — Ако свештеник примјети какав неред, то је дужан тихо и лијепо опоменути дотичног на ред и пристojност, која приличи у цркви; ако ли то не помогне, нека без вике, полако замоли нарушитеља мира и реда да се удали из храма. Распоред који буде требао на неки празник, треба да покаже послужитељима како би они на вријеме могли спремити све, што је за тај дан потребно, јер само таквим начином може свештеник предупредити да се за вријеме службе не догађају нереди; тијем ће учинити, па ће на служби бити све спремно и готово, а неће свештеник очекивати ни на што. Дакле свештеник свим силама треба да се по-

стара, да у цркви не буде нереди ни у ком погледу, јер он је на то позван а нико други, и сва кривица, која би могла отуд пронаћи, пада на њ; јер се он сматра домаћином и управитељем дотичног храма. За то је он дужан подучавати и своје парохијане, како ће приступити свештенику кад од њега примају свето причешће, антидор (нафору), зелене гранчице, помазивањем јелејом и благослов; да им покаже како треба да приступају светим иконама, еванђељу и крсту. То иде врло лако. Најприје им треба казати, да пореду приступају дотичном мјесту и то с једне стране — а да одлазе на другу, а за то би требало да стоји по један близу њих, који ће их на то упућивати и пут им показивати.

Молитва богатог и сиромашног, сианог и нејаког је једнака и равна пред Богом, а за то и свештеник не смије при извјесним церемонијама у ма ком богослужењу указивати да уважава богатог а презире сиромаша, јер би то био велики грјех; свештеник се мора једнако понашати према сиротињи као и према богатим; он мора предусретати сваког без обзира на његово стање и положај у свијету са онаком љубављу и поштовањем, каква и доликује њему. Ако ко указује богатома већу почит, то тијем показује да уважава његово имање и да то чини само за то, што је он богат, а то је већ служење идолу. — новцу. Треба поучити парохијане да на вријеме јављају свом свештенику, ако им је он за што потребан, како би се он могао спремити и њима доћи на вријеме. Богослужења треба да почињу у једно вријеме, да би се и парохијани знали према томе равнати и да би знали, кад ће на вријеме доћи у цркву, па макар црквеног звона и не могли чути. Сваког дана мијењати вријеме почињања

којег богослужења а без важних узрока јесте врло непаметно и непрактично. Вријеме, кад треба да почиње богослужење, мора бити сагласно црквеном уставу, али да је удешено и прама животу и околностима парохијана.

Да би се могао одржавати потребни ред, дужан је свештеник свима црквеним послужитељима показати њихове дужности. Тако не се брине хаљинама, које су свештеним лицима потребне при богослужењу. Самом свештенику спада у дно, да се стара о престолу и жртвенику, о светим сасудима, еванђељу и крсту и о њиховој чистоћи. Послужитељи не се старају о библиотеци и о том, да су на пјевници све књиге, које су потребне дотичног дана, они се морају бринути и о чистоћи икона и цијелог храма. Они треба и да звоне, кад томе буде вријеме и кад припреме све, што је потребно: да донесу у олтар свијећа, да спреме кандила, донесу чисте воде и ћумура, којим ће одржавати за

вријеме богослужења ватру, да се не погаси. Њихова је дужност да ђакопу односно свештенику донесу и даду просфору и вино, а не сви да то сами траже и ишту. Као год што се брину о чистоћи цркве, тако се исто морају бринути и о чистоћи црквеног дворишта или авлије. Уз те дужности не се сјете послужитељи и да притварају врата (двери), која воде у олтар, јер не доликује, да она стоје широм отворена.

Да све то буде у реду, да сваки са своје стране буде савјесно испуњавао своје дужности према светом храму и његовим стварима, дужан се сам свештеник строго држати свију ових правила, те својим понашањем и радом давати сваком примјер, дужан је сам тачно знати црквени устав и по њему се управљати. Тако ће свештеник руководити оне, који треба да буду руковођени, биће у истини учитељ повјереног му народа.

(Настаће се.)

Проповијед на Васкрс.

Православни Хришћани!

Спаситељ свијета Господ наш Исус Христос проводио је дане Свога земаљског живота управо до тридесете године у граду Назарету у миру и великој тишини, испуњавајући се напредном премудрошћу и благодаћу Божијом. Са тридесетом пак годином живота му почиње и јави по обилати рад Његов: проповиједање свете јеванђељске науке Његове, коју је увијек претсказивањем и чудесима потврђивао. У тридесетој години ступа Он, да изврши велико дјело искупљења рода људскога од гријеха, за рад чега Га је послао на земљу небесни Отац Његов.

Дјела Његова како односно проповиједања јеванђељске науке тако и односно претсказивања и чудотворства јединствена су и тако су силна, да кад би их ређети почео, вели св. Еванђелист Јован: „ни једног књиг нити књижевних писаних књига.“

Бацимо дакле, православна браћо, достојан поглед на главнија дјела Његова!

Прво, ево у чему се састајала наука Његова: Он је учио, да је Он од Бога Оца на земљу послани прави Син Божији, да је он с Богом Оцем једно, да је узео на себе тјело човјечије стога, да смрћу Својом загладити може гријех рода људскога, те тиме да удовољи вјечној правди Божијој. Учио је људе, да Бога као створитеља васпоне врх свега љубити ваља, а ближије, под којима разумјева све људе, као сама себе; учио је надахће, да је душа човјекова бесмртна, и најпосле, да се човјек спасава и вјечно блаженство добија услед истините вјере у Бога и драговољнога слушања и испуњавања заповиједи Његових.

За примјер Његовог правог пророчког или претсказивачког дара наведећу Његове сопствене ријечи: „Си когудити ко Јудејима, и тек човјечки-

кѣи прѣдѣхъ, сѣдѣхъ, архидиѣхъ и книжничѣхъ и фѣдѣхъ
ѣго на смѣртѣ, и прѣдѣхъ ѣго изыскахъ, и порѣхъ
ѣмѣ и узакѣхъ ѣго, и шѣхъ ѣго и хѣхъ ѣго, и кѣ
трѣтѣи дѣи конквѣхъ", којима је с једне стране
своје страшно страдање и горку смрт на крсту,
а с друге своје славно васкрсење прорекао. Прет-
сказао је Он, да ће се по васкрсењу свом из-
нијети на небо, а одаѣ да ће св. Духа утѣшитеља
на апостоле испослѣти, који ће их озарити и
охрабрити на проповѣдање и распрострањање спо-
соносне науке Његове; претеказао је да ће се
још једном у свој слави својој појавити на земљи
и да ће тада Он као вѣчни судија судити цијелом
роду човѣчијем, те да ће тада праведнике за добра
их дјела њихова уселити у вѣчне обитељи Оца
свог небесног, а грѣшнике за нечастива их дјела
у огањ вѣчни, који је приготовљен ђаволу и
његовим посљедоватељима.

И ако сам тврдо увјерен, да стрпљење ваше
не би морито, кад би вам и сва она чудеса, која
Исус Христос учини, набрајати стао, мислим, да
је доста кад вам речем, да је Он само својом
једном ријечју утињавао буру, лијечно разне бо-
леси, претварао воду у вино итд. па да вас увје-
рим, да је Он заиста био необична појава! А кад
нам св. Писмо јасно приповиједа, да је Он и саме
жртве васкрсавао, да је наиме друга свога Лазара
из гроба подигао, па да је силом Свога Божан-
ства и Сам, пошто је три дана у гробу лежао,
из жртвих васкрсао; — тада ништа не сумња-
јући се тврдо смо вјеровати дужни, да је Он
заиста и прави Бог, те по томе велом, да би нај-
већа глупост и незнање од онога било, који би
данаас све то порицати усудио се.

Због Његове истините и Божанствене про-
повѣди — пуње чисте и узвишене науке, због
Његових вјеродостојних претекаивања и због
Његових великих, дивних и несумњивих чудеса
која је кадар чинити само онај, који као човјек
није уједно престао и Богом бити, због свега
тога дакле и мрзѣ су Га свештеничко старјешине
и книжевници јудејски, те из бојазни, да ће их
Он потајинити њихову свјетску славу, почеше се
озбиљно спремати, да га са лица земље ма којим
начином чим прије збришу. Јуда Искаријотски,

неверни ученик Христов, тај велики среброљубац
и себичнак, предаје их Га; старјешине и разлу-
дана свјетина бије га, руга му се, пљује на Ње-
гово пречисто лице, осуђује Га на смрт, те Он
па крсту у највећим мукама предаје Дух свој
Оцу свом небесном, полаже се гроб, силази у ад,
изводи душе рода људског из њега, и кад се
указа трећи дан послѣ Његове смрти, устаје
славно из гроба.

Љубавни моји! У данашњи дан васкрсао
је Господ Исус Христос славно из гроба! Данаас
сво славноу успомену тога тако важнога дана,
кад је Он роду човѣчијем живот вѣчни даровао!
Празник данашњи као „торжѣтко торжѣтѣ“ т. ј.
као празник над празницима, најрадоснији нам
је у цркви нашој, јер данас је Господ Исус Хри-
стос као побједитељ смрти врата царства Свога
сваком од нас широм отворио, те нас у њега
свесрдно позива.

Љубавни моји! И врата срца нашега нека
су вагда отворена, да радо у себе приме јеван-
ђелску науку данас васкрсаоше Господа! Срца
наша нека су увијек пуна вјере у Бога, и нека
са онаковом љубављу и вољом, с каквом је Хри-
стос страдао и умро за нас и за грѣхе наше,
даду приступа у се Господу Исусу Христу, који
ће тада нашу грѣшну и покарену унутрашњост
препородити, те ћемо тако нише препорођени
чешиће него досад прекорачивати праг прѣзени,
да слушајући св. науку Његову, примајући и за-
лажући се часним тјелом и пречистом крвљу
Његовом, васпитавајући се у строгој побожности
и богобојазливости, напѣјајући се топлим љубављу
према Богу и ближњима нашим тачно испуњамо
вѣчни закон Његов, и тако се удостојимо ући у
царство вѣчно.

У то име поздрављајући Вам данашњи ве-
лики празник, позивам вас, да радосно загрливши
један другога и опростивши међусобне увриједе,
поклонимо се свјетлом Христовом тридневном
васкрсењу и весело запојимо: „Христѣ конквѣ из
мртѣхъ, смѣрти смѣрти поврѣхъ, и шѣхъ ко грѣхъхъ
жѣхътѣ дарѣхъхъ“, Аминь.

Чешин, 24. априла 1888.

Ј. Богдановић.

Бесједа,

На девету Недјељу Лучину, изговорена 18. новембра 1890. г. од митрополита Зворичког **Дионисија Илијевића**, у доњо-гузлањској катедрали.

Намјеран сам, дакле, данас да се мало поразговорим с' вама о смрти; о смрти, да; јер је та ствар једина што највећи страх и бригу задаје и прекида сан; али срећом понајвише оним људима, који су сасвим привржени овом прелазном свијету и осим њег и даље од њег, ништа друго не могу да виде. Јадне су им страсти замазале очи. — Дакле веома сладострасни т. ј. велики љубитељи и обожатељи тјелесног и осталог свијетског уживања морају бити ти људи, те од тога зар и постају кратковиди: да немогу ни очи своје на небо подигнути, ни свето Писмо у руке узети: да се душевном раном и духовним шишем окријене и разаберу чудеса и силу Божију. Ослијепише им се заиста душевне очи од пустошног свијетског блијеска, па не могу да прену и увиде вјечиту провалу, у коју их отискују бјесомучно грешне страсти, које су њима завадале. Види се: да су већ кукавни постали налик на несташну дјецу, која, узпркос материнским умилјатим савјетима и молбама, приону бесмислено и безумно за оним, што ће их љуто озекнути, на велику њихову несрећу! Али право да вам кажем; ја не могу никако да разумијем: да ли вјечити и непомирљиви противник човјечанског спасења и среће, Јаво, иде те наговара и навраћа онакове људе на ало: да би им лакше до главе дошао; или они сами трче њему у шаке? Чини ми се да велики ослободиоц и вођа израелског народа Боговидац Пророк Мојсије, описујући Појев потоп, није на правди Бога напоменуо и ове Божије ријечи, по којима: „човјечија је мисао још из ране младости марљиво наклонена лукавим дјелима.“ Рекао бих да није на кривом путу био ни онај, који је први рекао: „да човјек сам себи ствара и срећу и несрећу.“ Повод пак даде ми да тако говорим, Христова прича, коју је служећи данас свештеник мало прије из светог Еванђеља читао, и коју радо ћу вам да истумачим: да би сте је боље схватили и мој говор ревносније пратили. Дакле слушајте:

Кад је Спаситељ наш био на земљи, те је приликом једном поучавао своје ученике и Апостоле на отвореном пољу, ће се је био силан народ слегао: да и они чују његову божанствену поуку, један ће од народа, чији је отац умро

био, а брат није му давао ништа од очевине, замолити Спаситеља рекав: „Учитељу! реци брату моме, да подјели са мном очевину.“ А Спаситељ му одговори: да није то његов посао. Али узавиши повод од грамазности, лакометва брата његовог, наставио је даље поучавати своје слушаоце говорећи: „Гледајте, те чувајте се од лакометва; јер нико не живи ониме што је сувише богат.“ Да би пак његове спасителне ријечи боље утисак на слушаоце учиниле, испричао им је по свом божанственом обичају, следећу причу, која и јест предмет данашњег нашег говора и која гласи овако: „У једног богатог човјека роди земља пренаобиљно, и мишљаху се себи говорећи: шта ћу чинити? немам у што сабрати своје златне и рече: ево ово ћу чинити: поковарићу житнице своје и начинићу веће, и ондје ћу сабрати сва своја злата и добро своје, и казаћу души својој: душо! имај много имање на много година, почивај, једи, пиј, весели се. А Бог њему рече: безумниче! ову ноћ узеће душу твоју од тебе, а што си припремио, чије ће бити?“ и ово рекав додао је: „Тако бива ономе, који себи тече благо, а не богати се у Бога.“

Чулисте дакле — љубезни моји — мисли и намјеру тога човјека с' једне стране, и громовиту пријетњу Божију с' друге. Човјек тај мисли само на своја добра, која га могу, по његовом мишљењу дуго издржавати, када се је у напријед уверио: да ће и он дуго и дуго живити; а да може часком и умријети, о том не ће да размишља своју главу; тешко му је то; не свиђа му се; шта више он и мрзи на смрт, која му ништа још екривила није; а и зна добро: да је то сасвим природна ствар: да мора т. ј. сваки, који се је родио и умријети. Али како да прегори своје имање? како ли да се одрекне овог бјелог, као што кажу, свијета и његове дражести и блјеска? Зар да презре оваку милину Божију, те да се — још и без икаквог противурјечија — преда мрском крвинку, које је име смрт, да га скрха у жрочну земљу на част прима? О то је заиста грозно! Такоје морао мислити о тој ствари тај човјек. Привржен је посеје и одан био овом сујетном, прелазном, непостојаном и варљивом свијету те није могао на онај други вјечити и блажени

ни да помисли. Безуман је зацета био! Али ево Бога, који, као из неба па у ребра, назинајући га најприје безумним, пријети му изненадном смрти, те му одједном уништава све празне санарије и залудна уживања! „Безумниче! вели му: ову ноћ узаше душу твоју од тебе. Јао! шта сад да се ради? нема се шта, нит' му дају рока да начини нове житнице, те да му љетина непропадне, нити пак има времена, да завјешта по вољи своје имање; почели су већ да му ваде душу из тијела и посити је у пако, ђаволи, којима га је предао Бог веома праведно, јер није никад ни помишљао на смрт и на Бога; а из љубави према свијетским ништовостима изгубио је и душу. „По заслуги и награда“ вели пословица наша.

Мора се признати додуше: да је смрт страховита појава; и ма да се унапријед зна добро: да ће нас она кадли тадли посјетити свакако, ипак је за човјека вата кад се сјети на смрт. И сам Спаситељ наш по човјечијој својој природи ожалостио се је, када је близу смрти био; јер рече: „Жалостна је душа моја до смрти“; и молио је Оца свога небесног: да неиспије горку чашу смрти: „Оче мој, ако је могуће да ме мимоиђе чаша“! (Мат. 26, 38, 39); толику је пак муку осјетио у оном часу: „да зној његов бијаше као капље крви, које капљаху на земљу“ (Лук. 22. 44.) Па ипак правојерни човјек, који на пут грјешних не стоји, и у кога, због његове правичности, поштења и побожности, назда је савјест чиста, мирном душом предузрета смрт, кад му дође, пошто се најприје исповједи искрено, опрости са свима својима и познаницима, и причести, па помолити се Богу из свег срца и рекао: „Господе, у руке твоје предајем дух мој,“ засни као јање и тим је ствар готов; он је већ и неосјетљиво мртав; те за овако умируће људе и вели свето Писмо: „*смрт је човјеку покој*.“ Али није тако са оним другим људима, које смо у почетку нашег говора напоменули као приврженике и обожатеље света овог, што се на овом свијету зове грјехом и неваљалишћом. Онакови не ће ни да чују ријеч: „смрт.“ И ако који од њих случајно пође којим непознатим путем, па наиђе на гробље, враћа се назад, само да не види крстове и остале знаке, који подјеђају човјека да се ту сахранивају мртваци! Свакога, који поведе ријеч о смрти или о гробљу, ако је он јавни од њих у реду, пеују га и грде и хјерају да прекине говор; а ако је старији од њих и већи, они онда устају и

одилазе: да не чују до краја оно, што им квари вољу за свијетским уживањем. Онакови, велим, бјеже и од призе, јер их и она потеже на Бога и на душу, на смрт, на рај и на пакао, и изобличава их за неваљалиштину њихову. И само пожекад они улазе у њу т. ј. у призу, и то опет не у пријеме свете литургије, Боже сачувај! — него послје литургије и то само онда: кад ће се обавити крштење или вјенчање кога од пријатеља њихових, које морају по захтјеву њихових интереса или такозване етикетне, бити кумови, или дјевери, или домаћини или сватови. Па и поред оваког дугог отимања од смрти, ипак умиру и ови; само не онако мирно, побожно и савјесно, као што они први, које смо мало прије укратко описали. Страхота је видити како се муче и пате и шта ли још не раде ти несретници кад стану умирати — не знам: је ли се који од вас десио који пут код овако жалосног призора? И при највећој слабости од дуготрајне тешке болести, ниче и деру се кад већ осјете: да их је конач приспео и преврћу се у самртној својој постели сад на ову сад на ону страну и најпослије скоче те из собе у кућу у најгрознијим мукима, када их тамо не може наћи смрт! И ко може описати такно и подробно ту њихову ужасну муку, коју јадници, отимајући се од смрти, муче, док најпослије не раставе с' душом. За оваке и рече цјеснопленац, Цар и Пророк Давид: „да је смрт грјешника грозна.“ Тако Бог казни непокајане грјешнике и у овом и у овом свијету. Нека, дакле, чују сви они, који заборављају поеве на Бога, који је Господар живота и смрти, и који не мислећи никакo на смрт, одлају се кроз цео живот грјеху, па у том и сналази их најгрознија и најужаснија смрт! И немојте ми рећи — љубезни који — да нема тога човјека, који би могао помислити, да се може отети од смрти, па ма он и највећи безбожник био; јер се и ја потпуно слажем с' вама у том. Велика погрјешна грјешника занета не састоји се у том, већ у овом: што они оснивајући се погрјешно на неизвјестност самртног часа, и на неке наванредне пријере, не само младих, шта више и старих у годинама болесника, који су се од веома тешке болести попридизли и даље живили, и то баш онда, када су њихови лијечници претсказивали: да ће морати умријети; па те дакле дије тачке оснивајући се грјешници мисле: да је још далеко од њих смрт, те

им се чини: да имају још много и много времена: да се сити науздвајају свакојаком уживања. Па знате ли како они сами себе вајају и то веома ласкаво у том рачуну? Ево да видите: они, који су млади, рачунају на старост — канда их је онај, који располаже животом и сирћу увејрно унапријед: да ћеду дочекаати старост — те набригаша о том: да немилосрдна т. ј. смрт по највише млађане жртве тражи, те се тако безбрижно и весело одају свакојаком гријеху, баш до саме неочекиване смрти! Они пак, који су већ доживили старост од 60 година, мјесто да се прођу гријеха, покају и опријатеље се са разгњекљеним Богом, они напротив рачунају на даљи живот до 80. г. и до 90. година. Па да се бар ограниче на ту тачку човјечијег живота, ипак би то нешто паметно од њих било. Али на жалост они тјерају и даље; јер износе из разних књига и новина примјере људи, који су стотину и више година живили, те у тим славним и љилм по њих саваријаса постају много гори, окорјези већ у свом раскопном животу, шта више и ако подлегну каквој опасној болести, никако и не помисају да могу од ње и умријети, већ као за сигурно држе: да ће опет одржавати; и све дотле тог кривог и фалшичног права држе се они, док најпосле већ не увиде и сами: да им нема даље ни педље једне. Па зар ни мислите: да онакони кад већ увиде да ће умријети, кају се у оном бар тренутку, што би им и то нешто дуни користило пред Богом? Ријетки су — љубезни који — они грјешници, који тако чине. Великом они, ма да виде смрт пред својим очима, ипак више воле мислити: да ће их она и овај пут морати мимоићи, те да се опет попридигну и наставе свој неуредни живот, него ли да по-

мисле на Бога и на душу; те одтуда и настаје она велика њихова мука и очајничка борба противу смрти, која их напошљетку и сахлада и свали им душу у пакао за сјет свима онима, који су подобни њима у животу. „Заиста је дакле, смрт грјешних људи грозна!“

Дакле, браћо, нека се нико од нас не вара онаким мислима: о неизвјестности т. ј. смртног часа и тим подобнима, као што се је варао онај лакоумисленик данашње Еванђелске приче. Напротив, нека је сваки, у свако доба спреман за смрт, а то ће рећи: нека се сваки вазда држи Божијег пута и човјечијег поштења; нека се и старо и младо влада кроз цео живот као што доликује православним хришћанима т. ј. у љубави с Богом молећи му се непрестано и у злу и у добром, похађајући уредно свету цркву и неоскрваљујући свете Недеље и велике Празнике радом и то без нужде и без невоље, на што се Бог много љути. У љубави и с' људима помажући по могућству оскудне и невољне; не нападајући, неоговарајући и не мрзећи на никога, па баш и кад ко што криво учињео; има ко ће сваком за сваку погрјешку судити и у овом и у оном свијету. Праштајмо увриједу и учињене штете, па и самом непријатељу; јер Спаситељ наш и Бог заповједа нама: да љубимо и непријатеље своје, као што и пријатеље. Овако пак богоугодно живећи, не којо заборављати ни по што на смрт, и будимо вазда чистим и поштенним животом и радом припремни за њу, јер не знамо у које доба она долази, као што то нам и сам Спаситељ наш препоручује у својем јеванђељу говорећи: „Будите готови; јер у који час не мислите, долази син човјечији.“

Босанска црква за вријеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише Монах Генadija.

Ја ако сам и казао да је концентри-сан рад Милешевачких калуђера био „последње издихање“ цркве босанске, њених стројника и кретјана, ја опет нисам нишао на то: да коме будем коловођа у тој још не расвјетљеној азили вјере православне. Ја не тражим акламациозно признање чи-

тачево, ал своје мишње отворено износим конфудирати.

Имајући на уму да је о овој теми научно писао покојни Б. Петрановић, којим се и ја доста служим, ја гледам да мој овај чланак спрема његове научне расправе буде само циклуена компилација,

те ће рестриктирати непријатељске доказе о моћи богумилској, јер ето на толико мјеста расвјетлило се: да је та разглашена јерес, *вјера православна*, само сакривена за фирму богумилства.

Онда су нападе факције тражиле такве симулације од својих поштованих, а не можда није ни помишљало да ће то дуго и дуго истину у далекој будућности заљубивати. Ал' кад се зна, да су онда наше религиозним енциклопедима и европским црковима и краљевима диктирале, онда су та извртања о босанској вјери разумљива, ал' је неразумљиво што се и дан данас многи за љубав правде не одреку, тих прекинутих принципа доминиканских.

Ми све средновјечне вјерске заблуде, па ако су те и са крстом на крет, одбијамо на строгу религиозност и фанатизам, па ма те биле ужасне и крваве, као и проваганда *наше Инокентије III*, која је у почетку XIII. вјека сву Босну крљу у католици.

Ал' како ћемо да одбранимо лажне брошуре и књижевине садањих научњака, које у ово просвећено доба на наше очи падају и с њима свијет заваривају?

Сви смо завилили у научне књиге *др. Крауса, Бекмана и Херисса*, па шта нађосмо у њима? Све чиста превејана тенденција, ал' само задахнута данашњим дахом; она иста лаж коју су сву прије легати документирали и теоризирали, „оно исто ал' мало другачије“. Разлика је само: што су у оно доба вјеру и цркву грубом копреном завијали, а сад шареним ћилимом нешто друго затривају...

Кад после овога кажемо да нам није горка пошалица оних историчара који у највишим реконе: да је *бач Кулина* био ожењен богумилском сестром *Немарином*, онда ће ми свако вјеровати, јер напријед већ напоменух: да ни један од српских

владалаца није био јеретик, а најмање би то допустио сестри својој, славни организатор српске краљевине, који је за српство и православље до последњег часа живио.

Из свега тога добијамо резултат да се највише шалабацало и мазало за то, да би се Срби у Босни ал' покатоличили ал' бар назвали пристапе католичанске цркве; ал' им сви трудови осташе безуспјешни.

Одма после *бача Кулина* бацали су алатну удицу на *бача Нинослава* наговарајући га: да се одрече *низматичке вјере православне* и босанске цркве *јеретичке*, а Нинослав угледјући се на Кулина, околишито је према католицизму и за невољу само морао се издавати за римокаатолика.

Краљ угарски *Бела IV*, увидивши да се *бач Нинослав* само претвара да је католик, расуди се на њега те му године 1245. попријети, да ће му државу одузети, за то: што је помагао Сплешанима у рату с' Трогиром. Прави узрок тајаше. У истини дакле *Бела IV*, намјеравао је на Босну за то ударити, што се није покатоличила, а не што је је Сплешанима помагао.

Сад још ако се створио раздор око српског престола као што је то често бивало, онда је слабији тражио помоћи код римских владатеља, називајући своју крвну браћу јеретичима и обећавајући да ће примити латинску вјеру. Тако је и *Вукан одметнувши се од брата Стевана православљаног*, прогласио себе католиком код наше, а позивајући угарског краља *Лудвика* да га брани, назвао је брата Стевана и православним јеретиком.¹⁾

Но оваке зајевнице брзо су пролазиле а одметнути синови православне цркве, опет се својој вјери повраћали коју су само форсирано напуштали, а никак не се одрицали.

¹⁾ Истор. Срп. народа.

Тако су радили Србијански, тако Зетски, па и Босански владари, само што босански бјеху најхуђе судбине, па их и дан-данас још називају католицима, па их још жигосу: да нису били карактерни, јер су штитили и јеретике у својој земљи.

До сад знамо да су ти јеретници били Срби, а онда знамо да су летописци доказали да су босански владари по вјери били синови православне цркве, а по духу политике папске, мудри политичари и заварачи пропагандних папских стимулација.

Тако краља *Ториска* историци називају католиком и Богумилом, а овамо опет године 1369. *папа Урбан V.* пише *Јудевиту краљу* угарском да брани *Вука*, Твртковог млађег брата, јер га овај прогања што је примио вјеру римску.¹⁾

Сад се можемо сити насмијати, што католик *Ториско* прогања католика брата *Вука*, што му ваљда конкурира са својим католицизмом. Тако је учени језуита документиро.

Кад би ми простор овога листа допуштао, могао бих савесније учењачких несмислица наизгати, ал нит је овај лист за такве хуморне куриозитете, а и по теми овога чланчића гледам да будем тактичан, па потезем само оне биљешке које нас харангирају.

Нуз богумилску вјеру у Босни, готово једнако напредује римска, а гдје-гдје једна другу прелађује. Ми смо до сад освиједочени, да је то успоредно богумилство српско православље, па ћу са неколико реча и ту моћ римске цркве и вјере сторпирати.

Још године 1191. *папа Климентије III.* слао је свога легата, некаквог *бискупа Венедикта*, да римску цркву у Босни утврди, и нове жупе успостави, јер да се

католицизам у том врту господњем, на дику курије римске, па све стране расцвато.²⁾ Тако *папа Климентије*, а тек године 1236. *папа Григорије IX.* пише ласкаво *Себаславу Кулиновићу* називајући га: јединим сједбеником римске цркве.³⁾

Колико је римска пропаганда слабо дјеловала најбоље свиједочи посланица *папе Григорија XI.* у којој се чак године 1353. жали да све војне у Босни ништа не помогоше, јер у цијелој земљи нигдје праве римокатоличке жупе нема, а земља остаде опет у гриху пренуна шизматичним јеретницима.

Што папске војне у XIV. вијеку ништа не користиле, заслуга је силног *цара Душана*, који је силно благо на олтар православља у Босни жртвовао, и Србе који су били залутали опет на прави пут изводио. Римске жупе укидао је и предавао православним свештеницима.

Већ и сам *папа Григорије IX.* био је изгубио наду да ће икад у Босни римска црква процијетати, јер се успостављене жупе опет православној цркви повраћале па и саме постављане владике православну вјеру примаху.

За његовог паповања а за краљевање силног *цара Душана* изневерио се један босански бискуп, јер године 1233. наложено је легату *Јакову*: да другог владика у Босни намјести, јер се пређашњи изневерио римској цркви.⁴⁾

Што су папске факције са својим претензијама највише на Босну циљале, узрок је што је Босна имала индивидуалних одношаја са Далмацијом. Дубровчани за рад свога трговачког промета ласкали су босанским владарима и њихове обичаје усвајали. Тако се временом у Дубровнику и босанска, српска, књижевност концен-

²⁾ Braun: *Ceslöh-v. Slav.* 107.

³⁾ Fejer: D. 36.

⁴⁾ Fejer: *Dip.* III. 341.

¹⁾ Farlati IV. 61.

трисала, а још много прије глаголица прозваних Богумила преко Дубровника, бјеше у цијелу Далмацију продрила. Да је курија римска оправдано стрепила од културе босанске, посвједочила је она ријетка слава коју Дубровник у XVI. и XVII. вјеку са српским пјесништвом дочекао. Том стрепњом проникнут забрани папа још године 1059. на Сплетском сабору, глаголеку књижевност у Далмацији и Хрвацкој. Али како год пропаганда није ништа у Босни учинила, тако и та штеперија Сплетског поповског сабора босанску књижевност у Далмацији не сахрани, већ се на против још више распространила; та, притиснуто јаче све више искаче.

Деструктиван глас римске курије остао је ко празна тиква на сухој грани, и *папа Иннокентије IV.* покљони се формалитету на глаголицу римокатоличким фратрима и поповима после деведесет година, 1248. опет благослови, коју и данас још стари жуници и викари употребљују. Не заборавимо да је глаголица само формално допуштена, јер се никад није могла петненути из цркава римокатоличких.

Примајући римокатолички жуници преко Дубровачких трговаца босанску књижевност и обичаје, побојала се римска курија да са тим елементима не продре и мајка њихова *црква и вјера босанска*. И онда се опет српска Босна крвљу натапала.

Тако је пролазио вијек за вјеком. Нестало *Немање и Душана*, нестало *Таракса I.* и *Лазара* и Босна све више остајаше на ивици пропасти своје, а кад године 1437. пређе Султан Дунав на Видину па преко Влашке, са кнезом влашким *Дракулом* удари на Угарску, Босна се хтједе дићи на своје римске угњетаче, ал бијаше доцкан.²⁾ Бијаше доцкан, јер и па прагу ослабљене државе, босанског *краља Томе*, утврђивао

се силан *султан Мураш II.* и краљ *Томе* мораде подлећи жељама папским, те да државу од Турака очува, мораде свечано у римску вјеру прећи.

Да краљу *Томи Остојићу* и краљу *Стевану Томашевићу* не бијаше *Мураша II.* и *Мелмеда* освојитеља Цариграда, никад неби римска курија у своју златну књижицу римокатолика, краља босанског забиљежила, јер се у њу записивало само онда, кад је чин већ био фактичан, а не напразно етипулиран.

Због своје православне вјере, српски је народ у Босни од христијански пилата готово четири вијека тлачен и мучен, а због ћирилице све му светиње конфлацијане; **ал Босна остаде опет српска!**

Крвљу својом Босанци сачуваше цркву Гораждеку и Милешевачку, из којих се и сад српска молитва до пријестола Свевишњег диже!

Још ћу једну потицу из фратарског љетописа извадити, која је тако цинички харапгвирата да већ у хумор прелази, са својом конфузијом.

Ко је само ма једанпут прочитао босанску историју, тај зна да Лијевно под Босну потпаде тек око половине XIV. вијека. До године 1183. бројало се као независна римска жупа, насељена којеким странцима и војницима, а те године на Сплетском сабору присвојила га је сплетска бискупја.

Учени *Фарлаши* документирајући *in abstracto*: да је у Босни одма после раздјељења римске и Цариградске цркве, утврђена вјера латинска, па у обрану томе навађа Хљеванску жупу и још године 893. Хрватског босанског бана који је у Лијевну столовао, а називао се *Zellivero inrapo cleonie, Vanus Bosnae*, што му ја ово друго укидам.

²⁾ Милатовић: Ђурађ, Бранковић. 240.

Ето колико се год папским интенцијама босанска криза богумилском компликацијала, толико исто пропагандни неуспјеси себицим мистизмом увијали. У данашњим околностима босанска се историја мора са правдом посестрити, па све фратарске и католичке националне теденције од себе одбијати.

Кад би ми простор ове компилације дозволио, могао бих још доста оваких тенденциозних потица у њу компилрати, но ја мислим да сам и са овим до сад, доста јасно доказао, како се истина на-вртала и шта је узрок да се тако лажало.

Сад ћу опет да пређем на Богумиле, ал на оне праве јеретике, да видимо колико их је и какви су били.

Још у почетку овога чланчића казао сам да их је било у Босни, па сам тражио и разирио да дознам гдје су се утопили и како их је нестало, кад нам од њих не остаде никаквa спомена, до једине сачуване рукописне књиге у Болоњској библиотеци, коју је први изио хрватски књижевник *И. Кукуљевић*. Књигу је ту спомињао у својој научној расправи о Богумилима, и књижевник *Петрановић*. На њој је забележено: *сне се књиге написаше оути годкы хвала крестънении 1404.*

Нисам могао да добијем Кукуљевићево „*Izvišće o putovanju*“ па не знам је ли он о тој књизи *Богумила Хаала* што писао, ал *Петрановић* није ништа осим што ју је навео. Ја ћу се на њу са неколико ријечи осврнути, кад будем говорио о судбини босанских Богумила. Сад молим читаоца да не заборави: да и ти сачувани „уломци из новог зајета“ које је преписао *Хаал крстијанин*, нису нађени у Херцег-Босни.

Прије него што ћу о правим Богумилима неколико ријечи казати, ја опет понављам: да од *бана Кулина* па до *Херцеза*

Стевана ни један владоц па ни велможа босански, није био јеретик да бјега од часног крста, тих крвавих мука Спаситељевих.

За Кулиново православље лијепо је доказао учени *Б. Петрановић*, навевши у својој расправи баново писмо Дубровачкој републици од 29. августа 1189. у ком се спомиње *засъченне главе ювана крестън-теда*, и по *презвитеру Козми* споменуо је да Богумили: *юана же предтечею и заю великаго сонца безчествзютъ антихри-стова предтечею нагичаюше*, а за Херцеза *Стевана Косачу* још боље и темељније доказао је неки (*Зјело*) у „Босанској Вили“¹⁾ За остале владаре и великаше свједоче опет њихова сопствена писма која су нам изнијели *Иуцић* и *Миклошић*, која сам и ја на мјестима спомињао.

Да ми ко не пребаци, да је Кулиново писмо, које спомињем читаву годину прије писано, него што се Богумили у Босни спомињу, јер њих спомињу први пут 1190. године, ја морам и на то још једном поновити: да је већ прије *Кулина* па чврстом темељу постојала црква босанска и *кьера босанска*, којој је још ово 1150. године, за вријеме *бана Борића* био *наставник* и *свѣршиатељ* господињ *дѣд анѣлованъ*, а само због тих назива објеђена је, од Кулина па до Херцеза, православна црква да је богумилска.

Како су ти богумилски називи још прије њих у Босну допрли и како су се брао провинцијализали, те као националне народ присвојило тешко је доказати, ал ја ћу опет коју, моју, да кажем па ма та у вјетар отишла.

Као Србин почећу са српском најстаријом историјом, па које смо до сад највише о себи дознали; почећу са народним традицијама из којих и невјерни Тома

¹⁾ IV. Бр. 10—11.

Ето колико се год пацне, а много се јаме босанска пријава, јавним пријером слабију вјери, својим пуцњала, то они сумају у истине хришћанске вјере. Овијех поступака догађа се врло много. По овим људима праведно говори св. писмо: „Који саблазни једнога од ових мањих, који вјерују у мене, боље би му било да му се обеси камен воденични о његовом врату и да потоне у дубину морску. (Мат. гл. 18 ст. 6.) — Бранећи свој поступак и своје мишљење правдују се тиме, кад веле: „зашто данас нема чудеса, која су се јављала у прва времена? Али како може наука, коју нам Спаситељ и Господ наш Исус Христос даде и коју протумачише св. оци на василенским и константинским саборима — подметати сумњу. Истина је, да се и чудесима ширила наука Христова по свијету и да су се многи помоћу чудеса обраћали у хришћанство; даље да су чудеса служила и служе за неопорне доказе о истинитости праве вјере; али ни онда се нијесу чудеса јављала сваки пут и на сваком мјесту, или на жељу и захтевање појединих људи, као што би то данас хтели, да виде, па да вјерују! Сушност религије није таква, да се може очигледно посматрати, као каква стварни предмет. — Али не може се опет рећи, да се и у данашње вријеме чудеса не јављају. Она бивају и данас овдје, гдје промисао божји нађе за сходно. Ако их једни не виде нити не чују, то не пледи, да их нико не види и не чује. Једно од највећих чудеса јесте само трајање вјере хришћанске, која кроз толике вијекове одржа се чиста и неповријеђена. Најукавнија гоњена и муче, које сналазише пошледоваоци хришћанске вјере, не моглоше зауставити ширење хришћанства, моглоше затворити уста и ишчупати вјеру из уста истинитим исповједницима хришћанске вјере. О чудеса, која заиста свједоче у прилог истините вјере хришћанске. Може ли овдје бити сумње и има ли јој мјеста?

Узроци сумњању врло су различни. Ставање о тијелу — видљивој природи човјека — преузело је маха и у самом хришћанству. Непобитна је истина, да се човјек мора с особитим напостојавањем старати и за земаљске потребе своје: за јело, за пиће, одијело и стан, али ипак главније су потребе духовне, као што је и душа главнија од тијела, а тијело од одијела итд. Многи се стара само о свом тијелу, — здрављу, животу,

имању, части, о својим земаљским угодностима; онда о томе, како ће раскошније провести овај земаљски живот, а о бесмртној души својој, као о главнијем дијелу бића човјечијег, не старају се. Отуда и постаје много тјелесне страсти и остали велики гријехови, гдје су људи „загњурени уробетом плоти“. Проучавајући природу човјечију и њена својства, највећа се пажња обраћа видљивој природи човјека. Изналазе се закони, узроци и силе, којима је природа човјечија подложна, како се развија, трије и на пошлетку како је постаје. О главној циљани живота на овоме свијету различно и сами мисле; неки веле да је човјек створен само за себе, неки — за друге, неки пак веле, да само узима, и још разни други правци. О главној — духовној природи човјека мало се старају. Живот духовно — религиозни они и не познају, или врло мало. За то су у данашње време многи научени и образовани људи веома слаби хришћани. Оно мало и лабаво знање, које се у школи добија, није кадро одупријети се грдним препрекама, на које човјек у току хришћанског живота nailazi. По решмо и да познају живот религиозни, али каква им је корист од тога знања, кад не живе тијем животом. О њима св. писмо овако веле: „никоји никад не би издвојио, и како кнезства човјечка одбојни. Иако штатили его, шовјетства и траксе политичке кил, и едита штатили, оградиле килином еси раскошества (Прит. гл. 24, ст 30—31.)

Сваки човјек, који хоће да се увјери о правим истинама, које нам божанствено откровење даје, нека жини по духу те науке, па ће с тиме отклонити све, па и најмање сумње. Св. вјера Христова садржи у себи сва она ередства, која су нужна за људско спасење, само човјек треба да прими ту науку к срцу, а њене заповиједи да испуњава. Такав живот, вјера и такво дјелање садрже врло јаке побуде и за вјечно спасење. — Данас многи раде само оно, и само у оно вјерују, о чему се могу очигледно увјерити, или што сами произвести могу, а све остало одбијају и не вјерују. Но да они сами живе у духу хришћанске науке, такође би се увјерили и тијем се ослободили од свих сумњи, у којима се налазе. — Од куда би они знали, какав уплив има хришћанско богослужење на живот и дјелање човјека, кад они и не познају то богослужење; па ни то, каква је корист од тог богослужења по душу човјека. Не знају, да је душа божан-

може по-што-год одабрати, па из појезије и сујевјерија историчан факт прекалити.

Та у тој живој близиници народној још се по какав аргуменат очувао, као

што се у... и многијем народима.⁶⁾ Није доба „још од ку...“ казати вјеру у Исуса само стараца заносљиво пр... еки пој...

(Наставаће се.)

Нешто о сумњи.

Сваки човјек, по својој природи, склоњен је на сумњу и колебање. Духовне моћи човјечије толико су потавиљне и толико ограничене, да скоро ништа одређено не могу ријешити и раз- свијетлити без сумње. Сумња и колебање прати човјека на сваком кораку тако, да човјек никад не може о нечем одмах казати: ово је добро, оно је зло, ово је праведно, оно није и т. д.

Од куда долазе толике сумње, може се до- знати отуд: што се у човјеку налази урођена наклоност к' ономе, што је добро, лијепо и пра- ведно; по тако исто у природи човјека налази се и гријех. Те двије противности у човјеку и произвађају толике сумње. Сваки догађај у жи- воту човјека скопчан је са многим сумњама. Тако н. пр. ако неки човјек жели, да ступи са другим непознатим човјеком у ближе одношаје, најприје се стара да дозна, е' ким има посла, па тек пошље многих колебања ријешити то пи- тање и вели, е' оваквим човјеком имам посла. Из тога се види, да је сумња у људству врло широко поље отворено.

Да ли је то сумњање корисно или штетно, то ћемо виђети из шљедећег.

Сумња у многим приликама доста користи доноси човјеку, али само онда, ако и то сумњање има неку изјестну границу. По као што сум- њање може бити од користи човјеку, исто му тако сумњање може велике штете и несреће до- нијети.

Да сумња може доносити користи човјеку, види се из тога, што хришћанска црква допушта сумњати, али само до изјестних граница, преко које ако ко преступи, већ је противан вјери. Св. писмо каже сваком човјеку, да се добро увијери о каквом новом и непознатом учењу, или каквом питању, које се вјере тиче, па тек кад се добро

Безвеклнй, и класомъ дѣхъ кѣрѣти, по нѣкѣмъ дѣху, аиѣ ѿ Бога їѣтъ (I. Јов. гл. 4. ст. 1.)

увијери, (нека) да јасну истину прими к' свом срцу. За то и вели: Безвеклнй, и класомъ дѣхъ кѣрѣти, по нѣкѣмъ дѣху, аиѣ ѿ Бога їѣтъ (I. Јов. гл. 4 ст. 1.) Дакле одобрава сумњу, али само у толико, у колико се горе поменутијем ријечима каже. Сумњати пак у истине божије, које нам св. писмо даје и које су као сунце јасне, — то већ црква осуђује. Да су заиста такове сумње шкодљиве, то се може виђети из оних Спаси- тељевих ријечи, којима је укорио ап. Петра, кад је пао у маловјерство, рекавши: „иди за мном сатано, јаслазѣк љи си: ѡко не мислиши, ѡко їѣтъ Бога, но чловѣчѣма.“ (Мат. гл. 16 ст. 23.)

Путем сумње многи су изишли на прави пут, — на пут спасења. То су били незнабошци. Слушајући узвишену науку хришћанску од не- них врних проповједника; тако исто изгледајући и многа чудеса, која потврђиваше истинитост те науке; даље, угледајући се на пошљедоваоце Христове науке, који тако рећи једно срце и једну душу имадоше, — почну сумњати у своју поганску вјеру, која бијаше извор сваком пороку и злу. Та их је сумња дотле гонила, да су мо- рали тражити чистог и истинитог задовољења својем духу т. ј. праву истину — Христову вјеру, коју заиста прикише и у срца своја усадиле. Кад су примили праву вјеру и благодат божију, незнабошци, — како се дотле зваху — већ нијесу више сумњали у божанствене истине, јер сумњи није било мјеста. — То исто бива и са сваким правом хришћанином, који дошавши до праве и чисте истине, драки се ње чврсто и више не сумња. Тражити узвишене истине од истина православне хришћанске вјере, тумачити поједине истине по свом разуму, не осврћујући се на главни ауторитет цркве — врховну власт, — јест права заблуда и велики гријех.

ствена, која треба да у хришћанској добродјетељи напредује, а не у грѣху. „Дружних члорока не прилагодити или дѣла Божја, водити до елих еста; и не можети раздѣлити, зан дѣлорока когаздрѣта“, — вели св. апостол Павле (I. Кор. гл. 2. ст. 14.) Трудови црквени не могу на њега благотворно утицати, кад он никад у цркву не долази, да слуша науку црквену, да прима тијело и крв Господа Исуса Христа и да му се моли; него само форме ради долази да се с ким разговори, да види свијета, или просто из обичаја, — види гдје други иде, па и он. Тако они вјерују и уважавају и све остале хришћанске тајне, прописе црквене и у опште сву црквену науку. То незнање и то невјероване јесу узроци њихових сумњама. Такими је Псалмопјевач лијепо казао оним ријечима: *Отца илѣта, и не козлоголети; они илѣта, и не узрѣта; Оуни илѣта, и не оуспашѣта; илѣко ко еста дѣла ка утѣта нѣта* (Псал. 134 ст. 16 г. 17.) Таково поступање људи према вјери хришћанској и истината те вјере показује, као да они приписују себи власт над вјером, јер то се лако закључити може отуд, што сами хоће да тумаче истине хришћанске по својем разуму; да неке примају, а неке одбацују; у опште да их удешавају онако, како би се са њиховијем „душевеним“ животом слагале.

Али православна наука, коју предиде Господ Исус Христос својим Апостолима, преко њих св. оцима и учителима црквенима, — признаје само васељенску цркву, којом невидимо Дух свети управља, за црквину. Појединци не могу имати ни најмање власти над том науком. Кад би сваки тумачио вјеру онако, како хоће, онда од вјере миром и љубављу уједињене, постало би само неко оруђе људске гордости, страстних тежња, итд. Да не би тога било, постоји по наређењу Божијем и примјеру св. апостола, суд васељенске цркве као највиши суд.

Човјек, који је загазио у сумњу, противиу правој вјери, обара и саму вјеру, па пошто се то са њим збива, онда он колеба вјеру и у другима, с којима у додир долази. Ако се ко одао, да само свом тијелу угађа, ни најмање не старајући се за своју душу, па још тврдо држи, да је то главна цијел људског живота, онда му је лако поинишати, до се и други старају само за свој земаљски живот. Па ето и ту јакое основна сумњи. Тако бива у животу и раду људи, који су духовно мртви. Много пута они поколебају и друге

који су слаби у вјери, те и они пођу њиховијем путем. Шта више, често пута употребљавају они свакојака гадна средства, да и друге к себи обрате. То су они непријатељи људског спасења, у којима ђавољски дух дјелује и који рђавим свијетом, исмијавањем, ружањем и злостављањем убијају слабе у вјери.

Са свијем друшћје то бива код правих хришћана. Проникнути истинитом науком Христовом, не обрћу главу своју на другу страну. Они се не поводе по туђим учењима; они не сумњају у безмисленост науке хришћанске, у чудеса, пророчанства; они признају св. тајне, као спасоносне у опште, и да у њима обилато дјелује благодат Божија. Љубав према Богу и према другима створила је од њих „божије људе“, који не заборављају оне ријечи св. писма: *свиѣта да не илѣта илѣко примѣта что ѿ Бога* (Јак. гл. 1, ст. 6—7.) они сумњају, али само дотле, док се о почетку не увијере. Сумња је њихова спасоносна, јер руковођени св. Еванђељем и црквеним учењем траже праву истину, одбацују неистину; траже оно што је добро, одбацују што је шкољивно, али не само за тијело, већ и за душу. Кад је хришћанин познао истине вјере онако, како их је дужан знати и у колико их може знати, он остаје станан у њима. Цијелог свог живота дјела и ради онако, како му закон Божији налаже. Све биједи и несреће не могу га одвратити од своје вјере, као што каже ап. Павле: „ко ће нас раставити од љубави — вјере Божије? Невоља ли или туга? или гоњење? или глад? или голотиња? или страх? или мач. Јер знам јамачно, да ни смрт, ни живот, ни анђели, ни поглаварства ни силе, ни садање, ни будуће, ни висота ни дубина, ни друга каква твар може нас раздвојити од љубави Божије, која је у Христу Исусу Господу нашем. (Рим. гл. 8, ст. 35—39.) Кад те све непогоде не могу одвратити право хришћанина од праве истине, онда може ли га одвратити неоснована и лажна сумња?

Но треба и то напоменути, да човјек не може ужом својим постићи све тајне вјере, као на примјер: тајну о тројичности Божијој, тајну воплоћења Сина Божијег, итд. него их је дужан без даљег испитивања примити к срцу онако, како му их открочење кажује. Сам Спаситељ говори својим Апостолима: *иѣта каш раздѣлити крѣста и лѣта, или Отца положи ко кѣм кѣсти* (Дј. ап. гл. 1. ст. 7.) То непотпуно схватање

свију истина хришћанске вјере не може се назвати незнањем, као што мисле и говоре противници еванђеља. Шта више говоре на основу тога и то, да је наука хришћанска противна науци и знању. Но ни то не стоји. Хришћанска вјера никад није била противна науци и знању. Јер, ко узвиси народе до образованости и науке на којој се данас налазе, ако не хришћанство? Сама наука хришћанска осуђује незнање и необразованост. Тако исто не може разликовати истину од неистине онај, који нема претходног знања о

другим сродним истинама. Тијем предходним својим знањем, — разумије се знањем истина хришћанских, можемо путем сумње добити јасан појам о некој мање познатој, или непознатој истини, те „да не изгубиш што год младости, младости и постарица класичне кетрове оуниа, ко али часак-читак, ех кокартат козини лица. (Ефес. гл. 4, ст. 14.)

Винеград, 1891.

Коста 3. Поповић,
благословач.

Стари босански натписи

Намијењено **Др. Т. Трухелки** кустосу музеја у Сарајеву, од **Вида Вулетина-Вукасовића** (В. Вијенац год. 1890. бр. 32, 33 и 35.)

Године 1883. у „Вистнику хрватскога Археолошкога Друштва“ на страни 20 овако сам почео изијешће о старобосанским стећцима: — „По свој Босни и Херцеговини је доста споменика (т. ј. стећака), које још нијесу ни најмање ученаци испитали; с тога ћу ја унаприједа кроз цијењени хрв. археол. Вистник у дописима свраћати пажњу ученака, барем описом, на те древне „споменике, еда би се бар знало гдје су“. Тако сам елиједно до дана данашњега, те сам попутувао добар дио Херцег-Босне и приопчио сам у реченом Вистнику (а нешто у Старинару и у Сарајевском Гласнику) подобар број старобосанских натписа, те јих није нико толико досада ни из далека приопчио, па сам са сваке стране молио и кумно, да би се боље мислило за те *српске натписе*, јер кад су наши писали својим језиком и имали своју културу, други су народи писали особито латинским језиком.

Споменути су се натписи штампаваи, па се на њих мало или нимало пазило у нашој домовини, али су у иностранству у најученијем кругу, учинили диван утисак, те ето „Revue Archéologique“ један међу првијем, ако не при журнал у свијету археол. струке, главни орган француског института, те издан под равнањем његовијех чланова А. Бертранда и Г. Перрота, овако се сјетио споменутога Вистника у „Nouvelles archéologiques et correspondance“ у свесци мај—јуни год. 1889. на страни 415: — „La Revue trimestrielle de la Société archéologique croate (Вистник хрватскога археолошкога друштва)

vien d'entrer dans sa onzième année. Depuis l'occupation de la Bosnie par l'Autriche, cette Revue a publié un grand nombre d'inscriptions slave intéressantes pour l'histoire de cette province“...

Год. 1889. почео је излазити у Сарајеву „Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини“, те сам и у њему приопчио по гдјекоји старобосански натпис, а ту јих је већину објелоданио Др. Т. Трухелка.

У споменутом је Гласнику год. 1890. у књизи I. стр. 1—9 објелоданио Др. Ватрослав Јагић: — „Неколико ријечи о босанским натписима на стећцима“. Ту је чувени доктор Јагић написао неки преглед споменутијех натписа, а то на темељу Вистника, Старинара и Гласника, те је истакнуо неке филолошке недостатке, ал' дакако без да се увјерио о ствари на дотичнијем споменицима на којијем је доста погрешака, те је сабирачу до дужности највијерније доносити пренесе.

Год. 1890. дне 28. априла овако ми је о предмету писао далеко чувени г. Јагић: „Драги господине! Будите увјерени, да ја потпуно уважавам ваш велики труд и велике заслуге за нашу епиграфику. Мислим и ја, да ће велик дио погрешака бити већ на самијем стећцима, али Ви знате, да је у крви филолога да длаку и на диветеро цијепају. Надам се, да нисте нашли у мојем чланчићу, који је пуи штампарских погрешака — ни једне поштре, која би могла Вас увјерити. То је и далеко било од моје мисли. Ја бих тек желио и ради тачности и ради па-

географије, да нам се приказују у изданима што вјернији снимци. Кад имаш факсимиле, можеш бити миран, а баи и била погрешка на камену, знаћеш да је није скривно преспач, већ каменар.

Не мојте забогла мислити, да сам ја и колико вјешт ениграфички. Ја тек узмијем којекато комбинацијама, гдје има више паралела, погодити или наслутити смисао, какав би требало да буде. Зато не бих ни могао, да ме срећа понесе у Босну, од велике помоћи бити Вама у главном, т. ј. у снимању. То је ствар Ваша и вјештина Ваша. Ипак да буде прилике хтио би и сáм, да се може управо у Вашем друштву обићи оне крајеве.

Било ми је мило, што је мој чланчић изазвао Ваше писмо. Остајем на услугу Вама и нашој науци.

Поздравља Вас

Ваш поштовалац
В. Јагић.

Тако је г. Јагић узео под моје окриље овај големи рад, па ми је то било од велике утјехе, јер и негова морална потпора, доста може. Прије него је г. В. Јагић написао у Гласнику споменути преглед, то сам мислио ја, да приопћим али, кад се објелодани у Вистенику барем стотину натписа, јер ми се чинило прерано. За сада је био довољан споменути преглед чувенога госп. Јагића, а навластито кад сам био јур објелоданио год. 1887. у 108 бр. (16. септембра) Сарајевскога Листа довољан преглед. Ово све није било доста, но је г. др. Ђ. Трухелка написао још ове године чланак „Стари босански натписи у бр. 32, 33 и 35 загребачкога Висника, па је ту подобро исприпо градио, ај' не знам зашто није ни најмање сучитирао дотичне изворе, па се некако није хтио ни да смислије, те да каже како се је досада развијала та наша ениграфика, то како се обичаје споменути код изображенијех народа. Мислим, да споменути мој преглед доккле попуњава преглед др. Ђира Трухелке, па ми је до дужности, да га овдје наведем:

Биљешке о старинама у Босни и Херцеговини

од Вида Вулетича-Вукасовића.

Старинар и књижевник г. Вид Вулетич-Вукасовић са Корчуле извјестно је прекјучер у сједници одбор ова. музејскога друштва о сво-

јему путовању по Херцеговини и Босни, и том приликом је проговорио о значају натписа по Босни и Херцеговини. Из те бесједе велетичевскога старинара и књижевника народњег доносимо овдје некоје биљешке, препоручујући их пажњи читалаца нашијех.¹⁾

I.

Осим класичнијех народа, без прећеривања никакав народ има тако разноврстну књижицу споменика као то наш народ у Херцег-Босни. Ти су споменици постали за индипенденте доби бива особито почимљу XII. вијека и долазе до кулминације XIV. в., а почимљу левати XVIII, в., докле ето видимо просте грађане гробнице, па средње и мање крстове. — Стећке су понајбоље дизали *слебеници народне босанске цркве, а свијет их зове различитијем именима: Босњацима, Пашаренима итд., а они су се између себе звали Браћом и Крстијанима* . . .

Овдје није питање, да се бавим, да ли је истинито, да су они били огрезли у тако грдње заблуде као Манихеји, ај' свакако без велика околишања, они нијесу тако били, него су јим се прилиле многе гријешке, за што они нијесу ни знали, а то од Византа и од Рима, каоути од људи, те нијесу разумјевали народне босанске свештенике. — Као готово сви народи у средњој доби, тако су и пристае народне босанске цркве обукли чисту Крстову вјеру слутњама о невидивому свијету, те су персонифицирали неке отајне силе, па се борили проти њима постом и молитвом, а да душа дође у свијетлост Мртве су особито штовали, каоути душе које су прешле у свијетлост, те су им с тога дизали колосалне споменике, а ти се споменици дијеле на *поједине, на породичне и на оће некрополе*. Славној господи некажем о облицима такијех споменика, јер им је то веома добро познато, ај' ћу само натакнути, да су на споменике ударани *фигурални орбиди*, бива што се односило на кармине јали на седмине, као што се то провлачи и дан данас кроз народ једне и друге цркве. — Осим тога ударана је на споменике слика из јуначкога и ловачкога живота; каоути што су Славјени, као и сусједи јим Нијемци, обили се за рана на турнире и на рогоборну ловачку буку, те стога нијамо по стећцима јелене, дивковозе,

¹⁾ Број 108 — 16. септембра 1887. Сарајевски Лист

ерне, вепрове, соколове, керове итд., а украј по-
којникове главе штит-таргу, тамај као што се
употребљавао за првога турнирскога мајстора
Фридриха Риџбрата . . .

Да, ове су споменике дизала властела, вла-
стеличници, и сви племенити, бива феудална го-
спода, а народ се копао око приквитца, те и он
стављао над својом главом по могућности, *били*
јали ками, а на њ би украсио алат свога зани-
мања, ружу, јали обљубљену једину.

Рекао сам, да су присташе народне цркве нај-
прије почели дизати речене споменике, што их
нарад дан данашњи свакако зове: — стећцима,
грчцима плочама, каменима, па и мапелитима, ал
се овдје никако неможе искључити, да и присташе
источне и западне цркве нијесу подизали слич-
нијех споменика, ал' су ти свакако из камене
доби, те су то готово све крстови јали плоче.

На неким је споменицима ударен и натп-
исе старом босанчином, а у таквим се натп-
исима зрцали красан лаконизам, љубав прама
Богу, родбини и јунаштву. Небуди Вам' жао,
господо, да Вам' напоменем неколико примјера,
а то сам их утарака, јер би на дуго с читанијем
натписима.

На Опличинима код Почитеља (у Херце-
говини): — *а усиче кам-маша Радислава*.

Њежна је ова у Копошћини, у којару
Височком (у Босни): — *Си билиг постави гостиба*
Вукосава која му живу врно служаше и мртву
му послужу.

На другом је стећку на Опличини:

Најбољи муж у Дубраву: бж.

У Ходову код Дубрава: — *Немојте ми*
кости пријестресати.

На Горици код Стоца: — *Остави мудро и*
уову час.

На Бољунима код Стоца: *Мољу се Боже*
помилуј ме милости тве.

Ту на другијем пише: — *Добри јунак, —*
Добра владика. — Добра жена итд.

У Горњему Расноу (у Херцеговини): —
Добри јунак бж једног са сабаи ти ми, те виђе,
те би ти како ја а ја мора бити како си ти.
— Ово се може успоредити са оном кришанском:

O tu che guardi insù,

Io fui come sei tu,

Tu vertai come son io,

Pensa a questo, e va con Dio!"

Па другому споменику тешко закљиче и
куне, да му когод неби тегнуо кости: *Били*
и проклет што ће крети у ме.

У Убоском (у Херцеговини) овако галљиво
моли: — *Чоче тако да си благ*.

У Храсном је један из заповједнога стила:
— *Овдје леже ове кости*.

Чудновата је ова изрека на Премилкову Пољу
(у Херцеговини): — *Побера то писак — легаа*
и веле то ми је лежати.

У Ђединама је код Попова Поља сасвијем
изворна: — *Стрел: Бога молећ задрјечи се,*
а-уди легаа (у своје племе) . . .

Од особите су знаменитости хисторични
надгробни натписи, а таки је у Величанима у
Попову Пољу:

† *В име оца и сна 2) и сна дца се бжк раба*
бжика Палигра 3) ниа а зо 4) вои мурским — го-
стоја Радича жена 5) Банасица Чихорика Киби
6) са а нејесва 7) жупана Врам-ка и слуге
Лабиг 8) Ива и Тендије 9) Стјетка а кћки жу-
пана Мил-тјена 10) Дражи — воишка а кузн-цу
самку сестра а поста 11) ви с-бједе-не си —
Дабжик-с бжиком помости 12) ју сам-свои 13)
су му-ми а в-дни гна Крапа Твр-шка.

Није потреба, да кажем господи колико за-
ејца овај споменик у нашу епиграфику, као
нуди што се ту спомињу различита достојанства
на конти краљевуј и у земљи.

Свакако је потребно, да се опета овдје спо-
мене утарак оне познате епиграфе у Копошћини,
а што је жени припошћено славни фра Грга Мартић:
. . . *(Се лежи кнез Батић милостиу Бо-*
жиом и славнаго господина Крапа Твршка кнез
над босанским Високом на свому земљиништу пле-
менитом разболи се се на Дубоком и к нему медик
доиде) . . .

Овдје се је зауставити на ријеч медик, те
је признати, да је сасвијем друшћја од оне сла-
венско-митичке Врач, те се спомиње на Радичљу
код Стоца, па је по оној медик назријети можда
иностраница у Босни.

Осим надгробнијех натписа, има их код нас
(ако и мање) и чистијех појестичкијех споме-
ница, а те су ударене на цркве, на старе гра-
дине, тамнице, литице итд.

На Крварцу низже Хутова (у Херцеговини) пише уз остало у тамници сужањ Радоица Вукановић:

... Се ме изгубих. — Такмјех је натписе у Балагају, у Херцегову граду.

Много је и много натписа на црквилама, аа' овђе је само споменути утак са црквине у Пољница код Требница:

(На) вјечнаго краља Влад(ислава) (с)рб(аде) (ар)ач а торжју (ва)скал итд.

Свијем споменутијем натписима свакако носи круну натписе на коси на Лукинама на ушћу Дрежанке, те ми је навести само сљедеће утаке.

... Асе двор, воеводе М(а)с(и)ма и неговју с(и)ну Радослава и Мисосла(ва) итд. У дни с(осто)д(и)на краља Угар-скога Ловина и с(осто)д(и)на Бана Босанскога Таршка итд.

Неваља изоставити ни овај кривац стећак (занимљиво сада подоста покован) у селу Топлици (у Забрђу) код Крпенева, а ту уз остало пише: Асе златице Кнеза Радоја Великого кнеза Босанскога итд.

Овај је стећак особито значајан, јер му је на глави грб — штит округласт, те је нареден љиљанима. У пољу му је ила вијенца с десне пут лијеве до пола митичка животиња, т. ј. крилат бук(?) излазена језика и ногом на двору.

Овдје су ето јасно развијени хералдички знакови, те се то у оно доба звало златице, а и то је откриће за знаство, јер је грб туђа ријеч, те се је увела у последње доба од *Жепаковића* и дружине му.

Такођер сам видио потпуно и криво развијен грб-штит на стећку у селу Граду (у ко-тару Столачком). Тај је стећак сада урађен у нову цркву. Штит је сасвијем правилно направљен попут тарге уз вијенцицу. У пољу је развијен великијем попречицијем пасом с лијеве пут десне к диу. У горњој му је страни поља звијезда са шест зрака, а у доњој лијер.

По овим цртама наткукутијем, учена господо, сасвијем по дебелу, слободно ете увидјели да је Херцег-Босна и на пољу знања и ушјева веља од обећања, па ето чека та плодна нива чиле раденике, те ће их и дочекаати, каонути што има по избор — домаћина.

II.

А сад ће ме упитати славна господа: — „Дану нам' причај што си урадио уз пут?“ — Ту ћу бити кратак, а да вам' не досадим. Дие

12. аугуста прешао сам границу, те сам етигао на Шћеницу поврх Попова поља. Ту је стећака, те сам их испитао.

Отишао сам на Церово Почивало. И ту је породично гробље војвода Прибјеновића. Сашао сам у Пољце, па а у Седлари, а из Седлара у древни василијански манастир на Завали. То је господо, светиња, да би валаало о њој на дуго и широко, каонути што нам' спомиње прво доба и старе јунаке. Ту је орао на плочи, те му панђе казују, да је стара (нако народ вели у Босни) ова свијетина ... Као узграде ми је овдје споменути, да је уз Завалу чудновата и огромна спила Вјетреница, те се уеуђујем казати, да сам у њој нашао велику предистор. постају. Из Завале ето ти ме у латинско село Равно (ту нашу насеобину из босанске Раме), гдје је она дивна старо-босанска епиграфа од XVI в., а што ју је писао фра *Базилио Раванин*. Нуз поље сам етигао на Хутово да бројим древне стећке испод рушевина града онога Хади-бега Ризванбеговића. У Граду сам слободно наступио уз етећке и на римску *Parvum* бива то еу ми казале многобројне цигле, а дијеје и с печетом. Из Града ме је гора одијела у Кишево, из Кишева у Врањево село, гдје је стећака, а прије су се стећака дивале римске аграде, а то ми је највијестио огроман материјал свакијех фикстивнијех уломака, особито је плоча писменима посвједочила да је ту римски орао био слетио украј онога блата, на своје *Dilanti*. — С тога сам ти мјеста преко Клека дошао у Нељетовину, мјесто у Далмацији код Тополога, те су и ту окриваца рименијех. Забиљежио сам у Топологу стећке, па и границу удирену између Ступе и Тополога, а то готичкијем словима од некога Ивана год. 1300., баш како он вели *Con Albina*, бива *бијелом*. Опета сам се вратио у Градац, те сам испитао на Глињу *Српског пел*, а то је друга предхисторијска епигра, јер нам' то свједоче неабројни утарци посуда, остацин животиња и угљење. — Из Града сам кренуо у Горачиће, па у Видоње, да снимим старо-босански натписе са католичке цркве. С Метковића сам етигао у Житомислић, те сам ту остао три дана, а неби било веле баш и три мјесца, каонути што ти је ту свакијех светиња и милости божје. Ето ти ме у Мостар, гдје сам снимио неколико натписа, те ћу на Дрежанку, а онда у село Дрежницу, гдје почимљу стећки растајати се од своје браће у Херцего-

вини, те им се баш доликују име *ками*, јер су мало бољи од камења, каонути што су на њима ријетки знакови. — У Раму сам за тијем ходио и ходио, те гледао стећке, а' су то ками каонуте ками, баш како их зове наш пријатељ др. М. Хоернес *monolitima*, те нам' они само то причају да је онје био првобитан народ, па водио убојито коло с вепровима, меједима, вуковима, јавицима итд., а тога је ту подобро и дан данашњи. У Прозору ме обрадовала она кула с градином; а у Шпиту неки старобосански утарици и неки римски натписи, па и утарици из кршћанске доби за древнога османскога прогонства. Из Прозора сам стигао у Ускопље, у Горњи Вакуф, гдје ме слободно нијесу изненадили стећци, но само својом величином. Из Вакуфа сам кренуо преко Вранице планине, а да само промишљам испод онијех големијех јела о слави Римљана, кад су копали злато ондје *in monte Bulsinio*. — У Фојници ми је дала посла она малена, а' лијепахна збирка старина у библиотеци отаца франеваца. — Из Фојнице ћу у Грожђане, гдје је *Дидо* до, а на Лужанима су два најголемија стећка

(баш слика и прилика онога грдесије *monolita* на Павловицу), а баш што сам досад видно, а' је ето само на једному оскочен вијенац. И да су се само одалечили педаљ од осталијех познанаца у Ускопљу. — У селу Топлици само су се два три одалечила од оне познате неруке, а остали су слични стећцима у Рами. На Тарчину ето опета вишам укресана јунака на коњу, јелицу итд., па нас то увјерава, да се опета ти стећци хитају под руку с онијем у Херцеговини.

На Блажују је мало или нимало стећка, а об осталоу ће судити пријеме, јер оно мало кладачине уз два или три камена јецкају као малено дијете у колијевци.

Врело Босне остало ми је са стране, а Сарајево ме притекло, каонуте наша нова — *Ad Matricem*.¹⁾

¹⁾ О стећцима и старинама у источној Босни и Херцеговини (што сам прегледао год. 1887. на одласку из Сарајева, гдје сам био гостом само за мало дана) писао сам у реалитијем бројевима „Вестника Хрватскога Археолошког Друштва“, а преглед ћу још о свему по темати написати, по свој прилици у Вестнику, а то, кад се објелодије најзначајнији старобосански натписи по свој Босни, Херцеговини итд.

Одуговлачење посвећења бококоторскога епископа г. Герасима.

(Прилог к историји епископске цркве у аустро-угарској држави).

Од Димитрија Руварца.

Како у „Шематизму православне епархије Бококоторске, Дубровачке и Спичанске“ стоји просто наизачено, да је епископ исте епархије Његово Високопреосвештенство г. Герасим Петрановић, наименован био за епископа 26. фебруара 1871., и да је тек 9. маја 1874. посвећен био за епископа, без да се навело, за што је толико дуго времена протекло између његовог именовања и посвећења за епископа, није чудо, што многи не знају за узрок тога одуговлачења.

С тога смо ради, да овдје у кратко наведемо и узрок тога одуговлачења, а под једно да изнесемо на јавност два значајна прилога, односећа се на то одуговлачење, која до сада нијесу објављена била, и која у неколико могу послужити као грађа за потоње писање историје установљења бококоторске епархије.

С пристанком епископског епископата епископ карловачке митрополије, царским ријешењем од 26. фебруара 1871. установљена је бококоторска

епархија и за владикау њеног буде наименован дотадашњи архимандрит Герасим Петрановић.

Како су дотле дотадашње далматинске епископске владике били у Карловцима посвећивани од епископ митрополита — патријарха, тадашњи администратор карловачке митрополије г. владика Арсеније Стојковић, био је у два маха умомљен и позиван од безче владе, да посети г. Герасима за епископа.

Ну он ставивши се у договор са осталим епископима карловачке митрополије, одговорио јој је и 4. априла и 12. маја 1871., да се на основу 34. апостолског правила и 9. правила антиохијског сабора, а и на основу постојеће праксе у карловачкој митрополији за вријеме управљене митрополитске столице, не може ништа важнија без митрополита чинити, и да се ни сами нижи редови у дворском монаштву не могу унаприједити, а камо и да би се могао неко по-

светити за епископа, те је одбио захтјев бечке владе.

То његово одбијање није било повољно бечкој влади, што се види и из његовог одговора.

Сазнавши за поменути поступак г. администратора Арсенија, Стефан Љубиша, посланик на царинском нијеџу и аџа Србаља Далматинаца, напие 14. јуна 1871. тадашњем владци патријарха Никанору Грујићу писмо, у ком му се жалио на поступак г. Арсенија, које писмо под I. у цијелости ниже наводимо ради своје историчне вриједности.

На исто Љубишино писмо одговори владика Никанор 30. јунија исте године, у кој је пружао поступак г. Арсенија. И исто писмо ради своје историчне вриједности наводимо ниже у цијелости под II.

Кад је на предлог предеједника угарског министарства грофа Мелхијора Лонјаја, и министра просвјете и црквених послова др. Теодора Паулера, кр. ријешењем од 17. августа 1872., администратор г. Арсеније Стојковић у млости разријешен био од администрације карловачке митрополије, а владика патријарх Никанор Грујић наименован био за администратора карловачке митрополије, то се бечка влада обраћала и њему с молбом и позивом, да посвети г. Герасима за епископа, и он јој је 13. децембра 1872. одговорио, да то не може учинити из разлога наведених у званичним дописима од 1871. бившег администратора г. владике Арсенија.

Послије давањше жеље бечке владе и многогодишњег преговарања, 23. јануара 1873. буде установљена черновичка епископ-румуњска митрополија, под коју подпадне и далматинска и бокототорска епархија, и черновички митрополит са далматинским владиком Стефаном Кнежевићем посвети 9. маја 1874. г. Герасима за епископа бокототорског.

Поменута писма до словце гласе:

I.

*Нјеговуму Превосвѣтѣнствуму Господинуму кир Никанору Грујићу, прав. епископу
у Карловце.*

Високопреосвѣтени господине!

Послије двије године страшне борбе, и у пркос сваког рода запријека, Бока доби једном давно очекивану своју епархију. То је један знаменити догађај у нашој црквено-народној

поијести, јошт знаменитији кад промислимо да се је збио у једно доба, гдје свјетски нагон тежи жали боже на обрање или стијешњење достојанства и кругова црквених.

За овај подвиг, крунисан тако сјајнијем успјехом, ми се Бокелѣ надамо похвале са стране епископске јерархије, по од куд би морали пунијек разлогом очекивати, да нас сунце благочестија отприје, морам душевном жалашћу констатовати, да нас лед зачепице бије.

Требао је доста времена и мукe, док се склонио г. намјесник патријархов (т. ј. владика Арсеније Стојковић) да призна нову Бокешку епархију. До душе ја не знам на којеку материјалному закону опочијева власт архиепископа карловачког на епископске епархије, које нијесу еретне удружене бити карловачкој јерархији, но Бокези и у опште далматински Срби жељећи ту власт фастично признати и жимови мукло сваку каноничку препирку, својевољно се подвргли једноме удружењу које нас лишава сваког права а саме дужности прти, шта више наше жарко родољубје гони нас толико далеко, да би жељели сгушити и у ужију и блиску свезу.

Сад пошто је горехваљени г. намјесник признао епархију Бокешку, пошто је Њ. В. благоизволно именовати новог епископа, пошто је овај већ у Беч дошао, клетву положио и овдје чамп сво готово четири мјесеца, сад велим госп. намјесник не ће да га освешта, по се испричава наводећи, да је стара и постојана праксе у карловачкој јерархији, да без архиепископа не могу се епископи постављати.

Премда по покорном мом мијењу овај навод госп. намјесника није основан, ја ипак не ћу да мислим да се кади приликом освештања епископа которскога какву пресију учинити на Сабор да патријара бира.

Кад је могао г. намјесник признати нову епархију и предложити новог епископа и тако без митрополита свршио главну ствар, ја ћу мислити да је освештања сљедствена и подручна ствар, јер ко хоће циљ, треба да прими и ерества, која к њему воде. Оцјенивши Боку од далматинског епископа а останици ју ацефалну, госп. намјесник неопште оградно је тамо такву неред и анархију у црквене после, која без скорог лијека може до душевне пропасти довести 40 тисућа епископских душа. Није ли било

боље оставити их још под Кнежевине него без пастира? За тако укасане последице мора неко Богу рачун дати.

Колико гођ ја слабо знам прописе каноничке чини ми се збила да је праксе на коју се паклања госп. намјесник са свијем наравна. Епископе који припадају карловачком јерарху бира синод. Синод се не може купити да бира епископе без патријарха, дакле је случај не могућ и ту не може бити говора о каквој пракси. Али у овому Бокешком случају ствар је другачија. Овај епископ није изабран од синода нити синоду припада, дакле могу га који му драго два православна епископа посветити *ab requisitoria*, као што је Путник владике Петра Петровића I. свршетком XVIII. вијека.

Кад би се ја хтио или смио упустити са госп. намјесником у какову о том полемiku, ја би га прије свега питао, је ли законит коректно Сабор без патријарха? До данас смо ми Бокљи изцрпили сва средства за нагнати госп. намјесника да нам освеша епископа. Он је свакад говора: *Non possumus*. Чекали смо да Сабор изабере патријарха, јер нијесмо ради сложити обичај и даљити се од своје браће, но сад видимо да сабор рамње и Бог ана кад ће до избора доћи. Не остаје мимо још један једини лијек прије нег потрази од овдашње владе, да се узине сваки јурисдикционални одношај међу даламатинске правосл. епархије и карловачком јерархијом, што сам увјерен да ће она радо примити.

Прије такве крајности налазим савјетно молити В. В. да бисте Ви Вашом опћепознатом мудрошћу, знањем и утиливом свели намјесника да задовољи прјекој нужди и да одбије престојешу кризу, или други лијек наћи овој главоболи, а учувати кроз то онај мост који нас у саобраћају дражи.

Опростите досади, почастите ме вашим одговором, и примите израз дубоког мог почитовања и одличног уважања.

У Бечу 14. Јунија 1871.

Покорни слуга.

Стеван Љубиша с. р.

II.

Високопочтани и високоуважени Господине!

Одзивајући се на велелепно писмо ваше, морам вам најавити најпре и најпре срдачну за-

хвалност моју на повјерењу, кога сте ме удостоити љубав имали, и заколнати вас уједно, да дозволите и ви мени, послужити се искрено оним повјерењем према вама, које сте стекли и осигурали јавном радњом својом код мене и код сваког Србина и Славјанина.

Брижљивост она, с којом сте се бавили и и бавите још једнако око оживотворења епархије бокототорске, заслужује донета своопиту похвалу и захвалу, као што вам се и признају већ родољубиви труди и подвизи ваши од свакога православнога Србина и признаваће се све то већма, чим се покаже у новој области више спасоноснога напретка на пољу радње народне; али будите међутим, лијепо вас молим, увјерени и о том, да је дијелити ту брижљивост с вама и с народом и да ју дијели и сада свом душом и свим срцем својим и србски епископат митрополије карловачке.

По ономе, што је мени познато о расправи, која се водила у том предмету овдје са дотичном владом, тако ми се чини, као да нисте добро и потпуно извијештени о свима подробностима те расправе, а по љубави којој према виђеној и чувеној особи вашој и вјерујем радо, да је тако, као што ми се чини, јер иначе незнам, како би сложио без те вјере са узвишеним врлинама духа и срца нашег онај помислај ваш, којим се наглашава, као да би могао Г. Намјесник патријархата без сваког изговора и говора рукоположити епископа бокототорскога, али неће да га рукоположи, и ако је и помогао најпре и сам, да се оврши све оно, од чега је био условљен постанак и обетанак епархије бокототорске.

Ја нећу да се дотичем овога пута ни разлога ни навода, на којима се оснива и тај помислај ваш и даља жеља ваша (и нисам томе ни орап ни ваљан; јер сам увјерен да је потекла свака ријеч ваша из оне врсте љубави, која нема кад освртати се ни на што друго осим предмета, коме тежи), али толико могу и морам примјетити и овдје, да није радио исти Господин у том послу ништа без договора и споразумљења са осталим епископима; и кад је најавио дотичном вишем мјесту, да нестоји од стране цркве подизању епархије бокототарске ништа на путу, додао је уједно и то: ако би се наименовао епископ за Боку случајно прије, но што се избере и потврди митрополит карловачки, да се исти не би могао по уставу црквеном посветити,

док се не постави најирије Митрополит, но да му то неби сметало, да управља као администратор епархиом својом и до рукоположења свога.

То је очиглаво речени Господин вишем мјесту прије, него што је поднео Његовом Величеству предлог, који се односио на подизање епархије бокототарске.

Зашто је изгубио или можда хотимице купуство дотични предлагач то очитовање из вида, ја не знам: али и по томе, што сам изложио до сада, могу вам мислим, с пунијом спокојством савјести оставити, да преудите сами: били могао г. Намјестник посветити епископа у митрополију без митрополита — а да се неогријеши о правилну досљедност православне цркве у патријархату србском до сада никада неповријеђену и да неударе тим актом своим и на се и на посвећенога, жита неправилности, који би могао дати повода посљедицама убитачним по цркву и по народ наш.

Вистину несемије хтјети ни желити тога у цркви ни један епископ, — а неможе хтјети и желити ни сама нова епархија, да први, кога добија, епископ њен неправилно положи вјероисповјест и присегу црквену, неправилно прими благодат архијерејску, неправилно узме у руку нови жезао власти духовне и неправилном граматиком увде се у нови престој нове епархије своје; јер свака та неправилност могла би постати и остати извором невоља, којима краја и конца неможе предвидити и знати напријед нитко.

По свему дакле и свакојако је боље, да се припрми наименовани епископ још који час, док се неуврати митрополија наша у правилно стање, што ваљда није већ више далеко, те да онда прими правилним начином од надлежне друштвине апостолске свето посланство своје, — него ли да тражи засада било овдје било на другом ком мјесту неправилнога рукоположења, и да изложи на тај начин и будући положај свој у србској цркви и будућу радњу своју у епархији колебљивости и опасностима од недогледнога замашаја.

Ја имам велико поуздање у мудрост вашу, — а мислим, да ме добро разумијете и у оном, што вам казујем, и у оном, што вам неказујем, и на том основу мила ми се, надати се од родољубја нашега, да нећете чинити ни сами, нити ћете допустити, да се учини у садашњим окол-

ностима цркве с које му драго стране такав корак, коме се неби радовао јамачно ни сам ејестни народ бокешки, а који би могао осим тога бацили крајну сјенку на свијетло име ваше, а много шкдити развитку и напредку заједничке радње народне, до које стоји боља будућност и нове епархије и цијеле цркве србске.

Опростите ми, што сам вас мучно толико говором мојим, и молим вас, да се потрудите и ви од своје стране путем, којим знате најпречим посјећити и ускорити избор митрополита карловачког и патријарха србског. Јер то је једино правилно и користно средство, које води најпоузданије к циљу вашој и нашој, а друга се могу тражити и употребити само од оних, којима није ни до црквене ни до народне будућности наше. Ја сам увјерен, да међу те последње неможете спадају ни ви, ни јуначки народ бокешки, а ви будите увјерени, да вас високо цијени и поштује ваш истинити поштоватељ.

Ј. Карловици, 30. јунија 1871.

Никанор с. р.

владика накречки.

(Ово је писмо написано било старим правописом, но без дебелог јера(х)).

* * *

Како је мандатор бачке епархије, архимандрит Герман Анђелић, синодално 1869. био изабран за владика, а 27. јануара 1870. и потврђен био за бачког владика, у које вријеме није било митрополита — патријарха (Савуло Машинић) умро је 7. јануара 1870; то није могао ни он бити посвећен са епископа. А како њему није било до чекања, то је у његовом органу „Српском народу“ било више пута говора о томе, како би администратор г. владика Арсеније требао да посвети Германа са осталим владикама за епископа, или ако он баш не ће, да би га могао посветити и београдски митрополит.

То је у њему говорено с тога, што би Герман само као посвећен епископ по сиргињу г. Арсенија могао доћи за администратора карловачке митрополије, а на томе је т. ј. у то вријеме странка „Србског народа“ у великог радила, што јој је 1872. и испало за руком, ну у мјесто Германа, дошао је као што видесмо владика Никанор за администратора.

Да се види, какве је разлоге „Српски народ“, орган Германов, наводио за постигнуће

своје поменуте жеље, навешћемо овдје шта је о томе рекао у своме 18. бр. од 1872.

У чланку „шта да се ради?“ међу осталим рече се и ово: „Са наше страна упиташе нас пријатељи наши, да ли се посвећење од митрополита у иностраној држави произвести може, почем епископ треба заклетву према цркви и митрополиту и према владару да положи.“

Што се тиче положаја наших епископа, који они према цркви и према држави заузимају, то имамо ово рећи:

При посвећењу полаже епископ присегу пред Богом и народом и закљиче се, да ће вјеран бити цркви и држави односно предпостављеној глави цркве и монарху државе, што једно и друго именује. Но као год што се заклетва код монарха односи не само на садашњост, него на цијелу династију, дакле и посљедоватеље, исто тако цркви и може дотичан епископ изрећи, да се закљиче сваком будућем митрополиту — српске православне цркве у Аустро-угарској. Цијела ствар тиче се дакле само формуле. Посвећење по себи просто је чин цркве и овај се може ма гди, ма од кога митрополиту или ма од кога два или три епископа произвести.

Ово је дакле једна формална и црквена страна, друга и најважнија што се положаја према држави дотичнога епископа тиче, то је интронизација.

Кад се епископ посвети ц. и кр. комесар уведе га у своју дотичну дијецезу. При овој чину полаже епископ заклетву вјерности према владару у руке његовог комесару.

У смислу правила и канона црквених нема, нити може препреке бити, да или наши епископи и сами, или београдски митрополит са своји суфрагани посвећење произведе.⁴

Кад помислимо, да је Герман знао употребити слабост администратора карловачке митрополије владине темнишварског Самуила Маширевића, те је за вријеме управљења митрополитске столице 1864. постао архимандритом, што се дотле није никад догодило у карловачкој митрополији; не треба се чудити онаквом писању у „Српском народу.“

Герману је била главна цијел, сјести на митрополитско-патријаршијску столицу, а којим ће путем до ње доћи, то је њему било узгредно.

И што је желио, то је и постигао. А како је до тога дошао, не спада да се овдје наводи.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.*)

Пише В. Ђ.

(Наставак.)

По до сад наведеном свештеници би требали да се и сами занимају пољопривредом и да у првом реду настоје да на свом дому и пољу *напредују раде*. Ово важи за оно сеоско свештенство, које се већ бави пољопривредом и које на селу међу својим народом живи. Осврнимо се овом приликом и на онај дио нашег сеоског свештенства, које станује ван своје парохије. Многи који не познају наше прилике у Босни и Херцеговини, чудеће се да у нас има и таквих свештеника. Има их доста а особито тамо, гдје је близу овеће мјесто, при свем том што се то противи и самијем црквенијем канонима. Нека нам не замјере штовања браћа свештеници, којих се ово тиче, јер нијесмо рекли ни из какве але намјере, већ из љубави према нашој православној вјери и народу. Да је становање нашег сеоског

свештенства ван своје парохије штетно по вјеру и народност и да се противи црквенијем уставу нема сумње; но при свем том не ћемо се упустити у тај предмет дубље у нади, да ће се иако других људи, који ће овај предмет опширније претријести и да ће и наше црквене претпостављене власти настојати да свештеници не буду гости својих парохија, што под поменутијем околностима морају бити. Становање свештенства ван парохија у градовима није добро ни ради тога, што свештеник није у стању поучавати своје парохијане ни бољем пољопривредном раду нити их соколити на рад онако, као кад би међу њима живио, јер му није могуће у том погледу ни бољим примјером предводити, пошто се пољопривредом бави исто тако као и ага, који од својих кметова само трећину побира.

*) Види I и II свеску овог листа стр. 50 и 51 од в. Г.

С тога драга браћо свештеници настојте да се што прије настаните међу своје тежакце, као прави пастири и учитељи, који над својим стадом треба да бдију и дању и ноћу. Знамо да се наша жеља под владајућим околностима не може брао испунити, па с тога молимо такове свештенике, да обилазећи своју парохију бар ријецју поуче народ како треба да ради па да му житница буде пунија а кућа мирнија и задовољнија.

Рекосмо да свештеник треба сам да се бави пољском привредом и да сам на свом добру гаји стоку, обрађује њиве и воћњаке на онај начин, што га називамо *рационалним* т. ј. начин, који истина захтјева више труда али пружа веће и сигурније материјалне користи. Његов практичан рад не ће и не може бити у том случају сакривен очима његовијех парохијана. У свештениковој кљаници видиће сељак како стока бољом негом и храљењем добро напредује, како њиве бољим обрађивањем богатије рађају, па није могуће да не ће заштити свога свештеника, зато да је у њега све боље. Ваљан свештеник ће га одмах о свему поучити, па сумњамо да ће такове дневне поуке уз очигледан рад остати безупјешне.

Поуке оваке треба свештеник да даје народу не само на своје дому већ свугдје, гдје му се за то укаже прилика као: на аборовима и на сјетлу, крсној слави и софри или гдје било па састао се с јединим или с неколицином. Свршивши своју духовничку дужност, нема ваљда свештеника, који уз филдан каве не прозбори још коју са својим људма. О чему се том приликом понајвише говори већ о тежаклуку па ето згоде свештенику да и опет буде учитељ пољопривреде.

Кад уземемо у обзир да у већини парохија наше Босне и Херцеговине нијесу куће груписане, већ тако растркане, да свештенику, обилазећи своју парохију, није могуће доћи до свог парохијана а да му прије не прође поред њиве, ливаде или воћњака, тада је јасно да свештеник за сваког појединог може знати какав је раденик те га према томе било похвалити и другима као добар примјер истачи, било упутити на бољи рад. Јест, наш свештеник може и треба обилазећи своју парохију да баци који поглед на њиве и воћњаке, ливаде и стоку, вртове и дворшита па да види жалосну слику, која ће га увијерити да је од пријексе потребе поучавање народа бољем пољопривредном раду. Слаби оковљени ујејни даће му повода да дотичном сељаку лијеним ријечима

разјасни узрок тој појави, да га упути на боље и чешће обрађивање, на добро гнојење, пљивљење и у опште неговање једног или другог ујеја. Посајетоваће га, којим редом треба да сије ујеје на једној њиви у току више година па да му се земља не исприш, и разјасниће му од како великог је уплива то по капиошћу и количину жетве. — Прође ли поред којег воћњака опазиће на мах како су маховина (машина), липајеви и ижеље овладаће воћком, одузимајући јој снагу да не може доста и доброг плода доијети; како у гдјекојим годинама обреће гусјенице воћку да цијеље године остане гола и лишена свог лијепог азеленог рува, а и за двије до три године свог слатког плода; како сухе гране сметају рашењу младих плоднијех граница и како младе дивљачице жељно очекују вриједну руку да их оплемени, па да кроз кратко вријеме настрада незнатан труд и мјесто опорим уроде слатким, лијепим плодом. Све ово и још многе друге мане, што су их кадре само вриједне и умјешне руке отклонити, оназиће сваки а хватаће побирати онај, који не ће жалити труда, да, кад му није хитње, сјакхати с коња и на лицу мјеста разјаснити сељаку але пошљедице такове немарности и показати му, шта треба да чини и како који посао да врши. — Другом приликом навешће га пут кроз шарене ливаде. Видиће на њима мноштво кртичњака, што спречавају бујно рашење трава; видеће трава, управо ливаднијех корова, што заузимају простор ваљанијем травама; тамо опет пластова у невријеме покошеног и рђаво уређеног сијена, јер ономе чије је и не пада на ум зима у оно доба године, кад је лакше у хладовини лепљати но се у врућини ајонити. — Дође ли сељачком дому примјетити како се гној, којег ваљан пољопривредник никад доста нема, на све стране расуо. Нема ти ту ни најобичније јаке, у коју би гној на гомилу трапо и у коју би се слијевала из кљанице она пиштина, што даје потпуну снагу гноју, већ се разлијева на све стране и гади дворшита да ни живинце по њему не може крочити. — Кућне вртове, које би вриједне руке ваљаних домаћица помоћу дјеце могле засијати сваковрсијем поврћем, обрасти су у већини случајева таким коромом, да би се лисце у њима могле скривати. — Па зар ти се не сажали брате свештениче, кад бациш поглед на ону кукавну стоку, која поред глади још више страда од слабог закљона т. ј. рђа-

вих кланица и никаконе неге, па да многе, који иначе често прагове ханова обијају не упутити да више пазе на стоку, да је чисто држе и ваљано негују у опште. — Имаде и крвних биљака, као дјетелине, које би се настојањем свештенства брзо увеле у ред пољских усјева, јер би се о њиховој великој користи сваки еточар за кратко вријеме увјерио. Тихих и многих других сличних мана, што се како у пољу тако и на дому наших тежакана на први поглед опажају, није могуће све овом приликом споменути али би их наши свештеници најуспјешније могли искорјенити ваљанијем поукама, — и то као што рекосмо, — узгред вршећи своју главну дужност.

Држимо да се свештеници не би огријешили о приватне прописе, кад би се у својијем проповједима кад и кад дотакли и пољопривреде. Проповједи, у којима би се дотакли пољопривреде, могли би као и оне којег другог садржаја украсити врло лијепојем цитатима из светог писма. Поуке у том облику држимо да би врло упливсале на народ.

Свештенство појединих протопрезвитерата почело је у најновије вријеме држати свештеничке сједнице. Имали смо прилике да присуствујемо тијем сједницама, које су се често држале баш у средини самог народа, па виђесмо како се силан народ искупи око својијех пастира, да чује од њих ријеч божију и корисне поуке у моралу и религији. О цијелих тих сједница писано је већ у „Босанско-Херцеговачком Источнику“ те би имали овдје само то навести, да се у програм рада тих сједница уврсти још једна тачка, т. ј. да се народ том приликом бар ријечју поучава ваљаном пољопривредном радом. Оно би такођер нешто допринијело, да се бољи начин рада што више у нашем народу одомаћи.

Познато је да се удруженом снагом постиже добар успјех и тамо, гдје појединац није у

стању никако да га постигне. Ово се свагдје показало па и у пољопривредном раду. С тога се и пољопривредници удружују оснивајући пољопривредна друштва и подружине, којима је циљ да испитују пољопривредне прилике дотичних покрајина па да на темељу тога отклањају сметње, које стоје на путу унапређењу њеном. Таква друштва старају се о распрострањању савршенијих пољопривредних справа а и о том да се исте у самој земљи израђују. Из прихода друштвенијех досуђују се награде онијем пољопривредницима, који су ма у којој пољопривредној грани завели напреднији начин радње или онима, који произведу најбољу стоку или који други домаћи производ. У ту циљеву приређују пољопривредна друштва изложбе, трке итд. Често се изашиљу од стране друштва стручни пољопривредници да поучавају тежакане бољем раду а приређују се и јавна пољопривредна предавања и потпомажу они стручњаци, који држе таква предавања по разнијем крајевима земље. Издају се популарне књиге за распрострањавање најпужнијих пољопривредних знања. Пољопривредна друштва старају се да се у ред усјева уведу и оне биљке, за које се зна, да би у поједином предјелима добро успјевале и много допринијеле пољопривредном напретку, па у ту циљеву поклањају или за мале новце уступају својијем члановима ваљано и чисто сјеме тихих биљака. Циљ ових друштава је као што се види врло племенита и корисна па с тога и виђамо да се свугдје, гдје се озбиљно на унапређењу пољопривреде ради оснивају и множе, а да им се посао олакша иде им на руку и сама државна власт, потпомажући их и морално и материјално. И у нас имаде таквих друштава али врло мало, с тога би дужност и нашега свештенства била, да се заузме око оснивања пољопривредних друштава, па да и наше свештенике видимо, као и оне у другијем земљама, како у њима часна и прва мјеста заузимају. Тамо, гдје пољопривредних друштава већ имамо ваљало би да су наши свештеници међу првих члановима њиховијем и да се својски старају за друштвен напредак.

Константинопољски и ко Христови молитвеник.

Ефески: *Антиох*, Ираклиски: *Дивоније*, Ки-
зички: *Антиох*, Никомидски: *Дивоније*, Никејски:
Исидор, Халкедонски: *Исидор*, Деркионски: *Григор*,
Тесалониски: *Ероник*, Светорашко призарски:
Исидор.

Оригинален овог писма налази се код
пречасног г. попа Ђура Поповића па-
роха Ђурманског, у Сичу.

Из парохije „Крушевачке“ у требињском протопрезвитерату.

— Пенати се по врлетима, Херцеговцу је
обично, па ако ти је поља, да видиш, он није
нејашт ни по оној непрегледној равниј морској
пучини.

Ја узивам у овом општом мијењању, у гле-
дању. Час видиш горастасно етијење а час сине
море. Уз прве пенати се треба више аноја, а по
другој се љулати, треба још више страха.

Но, како било, да било хајдемо у Круше-
вице. Овај пут нећемо куда је најближе, т. ј.
преко Граба и Врбањског поља но ћемо онуда
куда је мало љепше и за пут и за око.

Овај ћемо пут назвати из Требине, преко
манастира Дужи, питоме жупе, лозних конавала
јуначке Суторине, „српског Ердег-Новог“, свете
„Савине“ манастира, па до на „Видов врх“.

Или ћемо мало ближе, па не замјерте, што
нам нећу се испричати што чух и виђех; то
није ни могуће, јер нешто за око лијепо, па пре-
вари ухо; а нешто за ухо, па превари око; дакле
путујмо:

Овај мој пут важан је, не због моје личности,
јер у овом прегледању парохije Крушевачке има
прву ријеч наш љубљени старац Митрополит
Серафим, он је на овом путу пред нама, јер пу-
тује да посвети обновљену цркву на „Видову-
Врху“.

Уриједу пред дан Рождества пресвете Бо-
городице крену Њ. В. П. у пратњи г. градо-
началника требињског С Черовића, преподобног
игумана дужког Г. Јовановића и моје маленкости.
Звона бује, а јутро, како само путник може по-
желити — сунце грије да не може млије, као
што је пошље кише.

Писмо је писано на великом дебелом
листу хартије: грчки најприје, па на ис-
том листу преведено старинским словима
овако како се чита.

Сич је припадао под духовну управу
призарског митрополита, докле је при-
пао Аустро-Угарској при посљедњем срп-
ско-турском рату; и од тада је саставни
дио епископске јепархије Бео-которске-
дубровачке.

До на врх „Дријена“ ишло се и хоћеш и
нећеш полако, али одатле, иде се кроз читаву
жупу све подиго, по наспу, као длаи што може
бити, равном.

Овђен лијепа башта, онђе питоми виноград,
онамо гобусти маслинак, тамо угодни домови,
ту прави двори, као Иве Загорице — све на
догледу планкастог мора.

Народ вриједан, па то ти је! То и јест
срећа. Но шта сам прикјетио: жене су им још
вриједије. Шта је једној жени по 30 ока на глави
носити? Ништа! Иде све пјевајући; или у Ду-
бровник или у Требине час!

Кроз тај врт, управо рећи, прођосмо, а не
знадох у што би прије гледао: све лијепо и на-
редно.

Благословене вриједне руке! Оне доносе
срећу и дому и крају и народу и држави.

Кад дођем на сирам старог Дубровника,
који ти остаје у десно, па се окренеш према по-
вом Дубровнику, имаш дивни изглед, кога треба
виђет па му се дивит.

Које је Бог дао — нек дође!

Из ове долине, ето те до подне на сред
„Коновала“. Овђе ћеш виђет жупу — но по
пошњи народа, општра је разлика. — Ту смо
мало отјели те се прихватили миришљавог „ба-
каљара“. Е, шта ћеш, „какав дан — таки му и
дар“. Тамај бијане тргање, те си могао виђети
коновско поље посуто народом, па све гамике.

Иза Коновала, нагазиш опет на Херцего-
вину, т. ј. славу Суторину; која те са разоре-
ним турским „крџама“ опомиње на минула
крива времена, чак од Луке Вукаловића, који

је на њих нападао са трешњевим топом, па до скорошњег доба.

Дакле ево нас и у Ердег-Нови. О њему приповиједат, као и о његовој у сваком погледу љепоти, треба вјештије перо, не само у писању, но и у знању историје. Писања о овој лијепој и знаменитој епископској вароши, боље рећи пријорском граду наше јуначке „Боке Которске“. Ошћен ја упућујем на еписку књижевност — тражите и читајте о еписким земљама, крајевима, градовима и варошима, но не заборавите и наших славних цара задужбине цркве и манастира.

Бити у Ердег-Новом, а не виђети еписку светину манастир Савину; то не може бити; а особито у доба кад у њему љутује „сав Србин“, манастирски највећи ктитор, приложник и уредитељ, високо пр. Епископ Боке Которске, добри старина и отац Герасим Петрановић. Њему доћ у госте, па још са нашим старцем митрополитом Перовићем; занета је за мене срећа и велика част, а и добит. Виђет манастирску чистоћу, ред, рад, међусобну љубав браће калуђера, ону велику оданост према старјешини, онај неуморни рад око манастирског „перивоја“; занета је једна лијепна школа и за мене, а камо ли није за калуђере. Ту би требао, да отиде сваки онај који жели постати управитељем манастира, па нек учини један добар преглед, а по томе „испити“.

А шта ћу да говорим о љепоти, сјају, украсима и старинама ове свете обитељи, коју основаше, смирени калуђери наше Ердеговине? Шта друго до: слава! трудбеницима око овог манастира, а на првом мјесту преосвећеном г. Герасиму, нек му је слава и еписка хвала“.

— Дочек не само од преосвећеног но и од браће Новљана, а на првом мјесту доброг Србина градоначалника Ш. Гојковића, био је . . . као у епископској кући, као што сам Срб умије и зна дочекати, јер му то и старина доноси. Нек ми не замјере Срби Новљани, што не узмијем све да искажем што према вама осјећам, ја само велим: Хвала вам еписка! Виђети вас, ваш род, ваше ербоване, значи етећи непронадљиво благо, поучити се како се бори и ради за славу Срба и епископског имена; а то нам кажете са оном епископском тробојком на бедемима старог града а из доба наших краљева, коме ни „шпанолска бастиона“ славе не потавни. —

У борби је живот! а то сте нам стотинама пута показали на догледу синег мора, на по-

гледу „Ловћена Кривошија, Суторине, па и „Видова врха“, на који ево сад крећемо а веома кличемо;

„З Богом“ остајте!

Гостољубље еписко бијаше у правој својој боји за столом манастира Савине, онако смирено, као што и доликује према мјесту, као и пред лицем два смирена старца Герасима и Серафима; но у дому, у фомилји драгог Гојковића, бијасмо ушли у дом Српски, Хришћански, у дом у коме свако чељаде, а особито домаћини и домаћиница, на своме веселом и епископском лицу, показиваху: ерстан је дом ће долази гост.

Тако је! али моје ријечи, који бијаш уз преосвећеног Серафима, гост овога дома, не могу преставити ону лијепу еписку триеу као ни опшат моја осјећења тога тренутка!

Па није ни ово на одмет! Загријавајмо се, чувајмо се и на дому и на путу, па и овако: нишући по коју од срца, ка срцу! —

Поставши на коњма у подне, а у очи мале Госпођине, из дома г. Ш. Гојковића, за Видов Врх, или боље рећи за село Мокрине у Далматинској граници, размишљах о свему што нас ерете у овоме епископском граду. Онај народ, оно народно свештенство, оно брујање звона, које одлијегаше и морем и сиједим кршем, — даде ми доказа: да није лако Срба поцијепат, раздвојити, брдом и долином — сви једно мислимо за унапређење и спас Српства.

Опраштање, праћење и друго са преосвећеним Петрановићем, као и са осталим бијаше уердно под ону еписку; а пут до Мокрина весео и пропраћен дивним народним пошпежкама пратиоца и еретаоца, а освјетлан звуцима звона са оближњих цркава.

— Вече је! па добро, ево нас и у Мокрине у госте пречасног пороха Лазаревића. Гошћење, за гошћење, дочек за дочеком: е па шта ћеш, владина се дочекује! Све се узжурбало, а све иде у реду, што се зачудих, јер се обрех у дому као да у еред „шехера“. Свак задовољан, а лице домаћина отсијеваше: задовољством.

Ноћаште, вечера и еписко „сијело уз еписке гусле и разговоре — прође у најзадовољнијем реду; — те у јутру сви здрави и весели, крену-смо, прешачећи на Видов Врх на свети посао, на освјећење храма, а у славу епископског цар Лазара.

У своје вријеме, ето нам и сиједог старца! Народ, са добрим својим свештеницима, као и са

управитељем испоставе г. Билабиом, као правим и честитим чиновником и пријатељем народним, дочек уреди и громким живио! отвори весеље и славу овога дана. Народ ради! Народ и води коло! Па и добро је.

Слава! Боже дај!

А, сад да о њој говорим, и то оно што би, што чух и очима виђех! —

Благослови нас добри архипастир, који душу своју подлаже за своје стадо. Душа чиста, срце весело, љубав загријава; а да не бјеше тога, зар би дошла Србадија млада од града Требиња да увелича ову светковину, да предухеретне свога Архиепископа?

Жар! Ватра жива! Новое српски! љубав братска! покреће! Куд? — На рад, на славу за народ свој!

Узрок овој слави тражит, зар мислиш?

Па добро! —

— Пет стотина тужних љета са живом ријечи, са гуслана загријаваше наду на бољу будућност, те и два мала српска сеоца, уз помоћ осталих Срба не заборавише „Видов дан“, јер имаше пред собом разорени храм силног и навалом, на бријегу: „Видов-Врх“. Та два сеоца: Доње Мокрине и Ширчуге, прегеше да докажу свијету на видiku, да Србин памти прошлост, да разумије садашњост, да се нада бољој будућности.

Опомена на Косово, на „Видов дан“, слоган и заједичан рад, као и српска свијест — ето то је узрок овој скромној, али значајној српској слави.

Ево нас на мјесту, на слави! Дај сликара да је наслика, дај pjesника да је опише или барем дај pjesна писца српског да је опише!!

Нетреба нам, кад буде стани лани; ту су српска срца, која боље сликају од сликара, која боље пјевају од pjesника, која боље и дубље урезају у српска срца но перо у хартију! —

Ја смирили, поно, српски православни, као што рекох, изиђу ови, што виђех, чух па и осјећах. И ако је црна „манџија“, да — ако не буде те боје и срце моје, и оно стреми и тежи онамо . . . у славу!!!

Слање се отпочиње!

Пошље усклика и поздрава од стране народа, као што и рекох Србадија млада од града Требиња запоја српски и хришћански: „Возбранио

војеводје“ идући до пред храм, пред старцем митрополитом, који радосни народ на обје стране благосиљаше.

До пред обновљени храм! до пред дом молитве, до пред мјесто српског збора и договора!

— Смирени су свештеници пред храмом са крстовима и еванђељем, чекају свога старјешину и моле га за свети благослов над овом обновљеном српском светињом. Старац весело и задовољан, пун смирености и побожности, благослови своје духовне синове и народ, пошље чега, ево вам Срби браћо, лијених поздравних ријечи вриједног Срба и свештеника ове цркве, нашег попа Васа Новакосића. — Чујте, па се веселите.

„В. В. П. Милостиви Архиепископу!“

„Са пуном радости, као твоје духовно чедо, усуђујем се намећу моје браће свештеника, а у име народа, да ставем, на ово стародречно, на ово свето и српско мјесто — са кога те, добри оче! поздрављам, са оним чисто-срдчним и еванђељским гласом; — гласом невинне дјеце јерусалимске: Осана, да си благословен, који долазиш у име Господње!“

— „Ти заиста долазиш у име Господње, јер Његову свету вољу испуњаваш, на срећу и корист твоје пастве, којој си сва нада, за унапређење и бољитак свете српске православне цркве и школе и свега рода!“

„Истина, да је за твој свети и старачки живот тешко путовати по оваким врлетима твоје кршине Ерицеговине, војводе светог Саве, обилазећи твоју духовну паству, као милостив отац своју рођену децу, поучавајући их и настањивајући у православној вјери и лијеној народности Српској; — али и ако је теби тешко, свети оче! и опет си снажан и крјепак, и опет се тјешини и презиреш све тешкоће свога путовања; јер при свакоме твојем кораку можеш чути, ће ти Српство, а особито синови кршине Ерицеговине, са поносом кличу: „Таков нам подобајет Архиепископу!“

„Зато, што жедим, хоћу и да некажем, пред твојим смиреним лицем, свети оче! Нека Бог свевишњи, усрећи сваки добрим успјехом, оне благе намјере, које те покренуше да, обилазећи, твоје духовно стадо и јуначка мјеста повјерене ти Епархије, српске земље кршине Ерице-

говине; покренуше, да благословим и усећаши и ово епископско мјестанце, итина мало и криваго, али јуначко — да усећим са личном твојом посјетом; те се и молимо Творцу небесноме, да и буде од среће и користи, светој цркви, епископском народу, да донесе братске љубави и слоге у твојој духовној пастви!²

„А сад, радосно ускликујем, у име моје браће свештеника, и остале дичне и храбре Србадије овога краја, са највећом одашћу и од света срца:

„Живио! омиљени Архиепископу, и добро нам дошао!!!“

Овако нас подрави и обрадова свештеник! Ја немам ријечи са којима би му на томе захвалио; па и велим, неск му је довољна плаћа за рад и труд љубав народна коју узима у томе крају па и она суза радости са којом смо пропратили његове епископске и свештеничке ријечи.

Почем је „јутрења“ у своје вријеме свршена, то смо одмах ушли у храм, те се Богу помолили и у свештеничке одоре обукли и зашлжали својом Архиепископу: „Тако да просвјетит сја свијет твој пред човјецима“.

— Управо је 10 часова прије подне, 8. септембра 1890. г. а народ се окупио, очекује час посвећења „троношења“. Описивање све пошности овога чина није нужно; само то толико могу рећи, да је: „ваход“, смјештање светијех „мошти“, подизање часне трапезе, везино прање, запечаћивање, покривање, полагање утвари на исту и на „проскомидију, као и миропомазање саме цркве — све је било у тачно прописаном и најбољем реду уз појање односних „трошара“, читање и пјевање прописаних молитва и „псалма“.

Чим се овај чин свршио, отпочела је света литургија у освешћеном храму, а у славу *свештослужбеника косовског и епископа цари и самодржаца Лазара*, са благословом Његовог В. Преосвећенства АЕ и Митрополита Епископско-Захумског господина Серафима Перовића.

На светој литургији, као и на тропшењу уз Архиепископа чинодјелствовало је седам свештеника, а појала је наша драга омладина од града Требиња; којој на овом мјесту нека је хвала. Оваки радови, драга омладино! не остају без награде, без плода; Српству радују, а то смо и дужни.

Посље божествене литургије, која се довршила управо у по дана, изговорио је пред храмом у сред окупиљеног народа, надаратељ протопрезвитерата Пјешчић ово пригодно слово:

„Србадијо Драга!“

„Вољубих благољепије дому твојега“.

„Помоћу божном, Србадијо Драга, обнови се овај свети храм; васкресну нам рушевина, благодарећи труду и пожртвовању нашем. То је знаи да одужинте дуг према својим претцима, који му темељ положише, и нама у аманет предадоше, да га чувамо и сачувамо, себи и својима, од противне навале“.

„По човјек разлиже, а Бог располаже, како са судбином једног човјека и народа, тако и са судбином читавог свијета, јер је сав дјело његових рука“.

„Божја воља досуди, да наступи на Српство тешко искушење, дуно горких и чемерних дана, у којима су се и царске круне у крви купале — искушење, кад но се од царства и господства створи развалина; што нам, до скора и овај божествени храм јасно казиваше са својим обурваним зидовима“.

„У тијем тешкијем временима, временима разломљеног државног живота, кад су се господа отимали о царство, и ако староставне књиге кажу на Урошу царство, кад су господа по цијену своје личне славе продали царску круну и положили је пред ноге угњетача епископске среће и слободе — у тијем несретнијем временима постану се темељ: тирјанским господарствима и крштених и некрштених, над нашим народом.“

„Српство је коловуло и оборило низбрдице са својом славом и слободом, те не могаше од обичјених силника сачувати ни своје свете храмове, науке и вјере, своје цркве и манастире, у којима су наши смирени калуђери, великом својом истрајношћу, зашћивали непресушну воћку, епископ православље; и то у срце и душу онијех, који чине еиду и моћ, у свој народ, у народ који трпељиво подиошаше и колац и ковопац, у народ који не повјерова лажима неспрских апостола, у народ који исповиједаше: „Не! без крста од три прста!“

„Роде еписки, на теби оста да лијечим старе наше ране, на теби стоји хоће ли српство

коракнути бољој будућности — зато не губимо ни наде ни снаге; еписко свијест нек у нама царује!, тако ћеш покајати старе гријехе, које треба загладити и излјечити вјером праћеђовом, елогом епископ, љубављу братском“.

„Знаци нашег хришћанског, епископ и братског рада, јесу цркве и школе наше. По њима ћеш и данас познати да смо царевали. — Замили Србине брате, како ти душа ужива, кад ти освјећене еписке гусле, у рукама сиједога етарца, стану причат о светоме Хилеандару, на сред Горе Свете, о оној косовском крвљу окупуаној Грачаници; а да ти и не спомињем о онима: „ће се беде цар Немање благо?!“ —

„Пет вијекова прође, „од онога дана чемернога“, од онога дана, кад је цар крено име слави, кад се еписко тијело ложило, кад се еписко крв пролијевала, кад су мјесто воштаница сабље свијетиле, кад си мјесто пјесме само чуо шоклич: у смрт, „за крет часни и слободу златну“.

„Ти вијекови прођоше у борби, у патњама и у свакојаким робовању; али је Србин увјек сачувао у своме духу чист еписки и православни осјећај!“ Тај осјећај нувај и данас, ако мислиш остат чист и свијетло пред осталим српством, па макар био измучен и сиромашан; — јер те је тај дух сачувао до дана данашњег, не поколебљива у вјери, слободу у борбама па и ненадмашна у многим и многим патњама“.

— „У ватри се познаје гвожђе;“ — „а на муци јунаци!“

Та ако се ми нијесмо мучили, та ако наше патње нијесу на највишем врху — не знам чије су?! —

„Јест, драги еписки зборе! Ми смо много поднијели и мука и патња, но кад се окренемо у свој прошли живот и рад, мало ћемо кога наћи томе крива, до нас самјих, до оних дана, кад смо заборавили вјеру праћеђову, кад смо постajали непослушни својим старцима, кад смо завиђели срећи и слави свога рођенога брата, кад смо заборављали да сама елога Србина спасава.“

„Ти по нас несретни дани могу и данас још лакше наступити, па нас још више и одродит и раскомадат; па да то не буде, прегинимо сви заједнички, како богати тако и сиромашни, како они који су у којој части или власти, тако и

они који нијесте — прегинимо на рад како нас гладни вуци не би растрали.“

„До првенца стоји да поведу право еписко и православно коло; а до снаге народа, да њихов глас не остане глас напијућег у пустињама; јер је до нашег заједничког рада етајало да се и овај божији дом из развалина подигне и обнови, те да проијеву у славу Бога и оног светог косовског мученика, који је за њу на кољена пред Ђелатом клекнуо и смирено преклонио своју сиједу главу, круну положио и душу испустио; због наше неслоге, због наше издајства, због наше славољубља, због наше несретне непослушности“.

„Вама ктиторима и трудбеницима, вама са чекићем у руди који освјетласте образ Раду немијару, вама Србадију драга, који се жакар како кјетнете овог светог мјеста, признајемо хвалу, као и то да сте свјесно учинили своју дужност, сјећајући се свога народног пара и мученика, сјећајући се Видов-дана, дана кад се изрекла пресуда над небратском и неериском неслогом“.

„Амин! Боже дај! да јој ту буде гроб међу Српством!“

„Овај лијепи еписки збор, договор, доказаје непријатељима епископ имена и светог православа, да је немогуће угасити луч у епиској души, да је немогуће истргнути из деснице Срба свештеника часно знамење, да је немогуће сломити гусле јаворове, да је немогуће издрпати еписку тробојку и уништити еписку славу.“

„Томе је јасан доказ ова света, висока планина, на догледу свијета мора, на погледу вишеког Љовћена а преко њега и осталих еписких планина, с мора до Дунава — томе је јасна слика овај крип, **Видов-Врх**, који је висок, поносит, освјећен, како молитвама и борбама прошлих времена, тако и молитвама и петинским трудима данашњих дана, дана, кад највише морамо имати заједничких радова и мисли, кад се највише имамо носити, ми Ерцеговци са братом Бошњаким, Црногорцем, Шумадинцем, Далматинцем, поносим Бокезом, и осталим по Бачкој Банату, Српјему, Славонији, Хрватској и Крајини — поносит, јер смо браћа једне еписке мајке, јер смо синци једног еписког рода, који још не могамо да сломиме јарам потиштене браће по Македонији и Старој Србији, која бијаше очевидац старе славе и величине наше.“

„Овај свечани тренутак носи на себи српско обљење: 1889. године, носи на себи 500 година мучнога али свјеснога епископа и православног живота; те нас ова свечаност опомиње на стару прошлост; а оне године у виду урезане на српску свијест, која обећава и бољу будућност“.

„Лијеш су-то знаци Србе брате! Ово су тренути радости наше, тренутици, у којима нас непред Божијег пријестола благосиљају: Срби светитељи!“

И овај час нам кличе: не бојмо се! не клањемо духом, но будимо истрајни, јер нас је триљење и истрајност кроз мучна времена сачувала, те се не утопимо у туђа мора; но остасмо ђеца цркве православне и мирисна грана великог стабла Славенског. А гледајући у лице смирено, нашег архиепископа, на коме је рухо сјајно, у чијој је руци часни знак, и опет се пренесмо у старостанно доба-доба привоучитеља епископ св. Саве, па се и опет радујемо што остасмо ијерни светињни епископ. „Помисао и љубав епископ нам светињни не само у цркви и школи но и на дому нашем; — жела за општу евериску заједницу; — борба и рад за своју самосталност: побијала је, пробија, а и треба да пробија пападаје на наш напредак — и ево нас, Богу хвала, — живије.“

„Овај божествен храм, на овој ишени према синему мору, а по својој стародревности и значају — и ако није величанствено озидан и богато украшен — и опет је нама међу прима; те смо тим ише дужни окитит га најљепшим украсима нашим побожним ерцем, а он ће нас у будућа времена опомињат Бога и имена нашег.“

„У то име, Срби браћо! били богати или сиромаси, били стари или млади, примите са овога светог и српскога мјеста, а од нашег Архиепископа Његов свети благослов; који је толиком молитвама, а по закону наше свете ерпске православне цркве, овај дом молитве и ерпскога збора, осветио у спомен петстогодишњице од тужног Косова, а у част и славу светог косовског мученика нашег цара Лазара: те га учини мјестом светим, домом молитве, мјестом мира и братске љубави, мјестом утјехе и наде, мјестом ерпског „збора“ и договора, на ијечита времена, која у будуће нека буду по цијело Српство еретишја и славишја: Амин!“

То рече: Саво-протопоин требињски, а за тим народ нагну да ијелива крета часног у десници нашег архиепископа г. Серафима Перовића.

— Сад долази народно весеље у правој својој боји; како за богато постављеном трпезом тако и оиће ће се млада Србадија надмећаше у народном игрању и ијевању, које прекину „то-пљење“ жарког сунца у синје море. Дивото! Заиста, дивото, које се ја не могах сит нагледати.

Како састанак братски, тако и растанак, бијаше за узивање. Видити оно српско поздрављање са баријама с брда на брдо, слушати оно „збогом“ и у „добар час“, па оне поклоне и отпијевање — само би те све очарало, па би на стијену ејео и вузу радости пустио.

Дан је заиста био диван па и весеље, као да се са дневном красотом надметало, до саме ноћи. У часовима весеља, а особито при заједничком обједу, било је и озбиљних момената. Ко не би скинуо капу и смирено се Богу помолио, кад по наш смирени Архиепископ благослови заједничку „софру“, кад по подиже здравницу за здравље цара и владара, па за здравље титора и приложника ерпске цркве и школе, који се и у овом тренутку по могућности одазваше. А ево их: г. Митрополит Серафим 1 наполеон; г. Ш. Гојковић гр. начал. нов. 3 фор.; г. И. Вилбијан уп. испос. 5 фор.; Срп. пр. оп. Требињска 10 фор.; г. Г. Јовановић јером 2 фор.; г. П. Поповић м. тајник 1 фор.; г. М. Бјеладиновић 1 фор.; г. Бр. Поповић 2 фор.; г. М. Кисељ св. 1 фор.; г. Ј. Петковић 1 фор.; г. Ш. Лучић 1 фор.; г. Ј. Лазаревић свеш. 1 фор.; г. Срп. пр. Младек из Требиња 3 фор.; г. Сава Пјешчић свеш. 3 ф.; г. С. Релић чинов. 1 фор.; г. Т. Томашевић 2 ф.; г. Кр. Петковић 2. фор.; г. С. Томашевић 1 ф.; г. Т. Беко 1 фор.; г. С. Лазаревић 5 фор.; г. Ј. Коњић 1 фор.; г. С. Манојловић 2. фор.; г. Стојан 2 фор.; г. Вако Бијелић 2 фор.; г. Цвијетин Јовановић уч. 1 фор.; г. Ђ. Лучић 1 фор.; г. А. Радаковић 1 фор.; г. К. Шипић 1 фор.; г. М. Малавразић 5 фор.; г. О. Божић 1 фор.; г. М. Томашевић 1 фор.; г. В. Лучић 1 фор.; г. Б. Радовић 40 н.; г. Ј. Бијелић 40 н.; г. Ђ. Коњић 30 н.; г. поп В. Новаквић 2 фор. —

Ово околито побиљежних што паде за општо и братском трпезом, а остали приход оићен не увршћујем.

Како се са овим опраштамо ове ерпске плагине „Видова-Врха;“ то ћу још оићен уврестити ријечи мог доброг друга попа В. Новаквића, који ми о „В. Врху“ написа ове ријечи:

„По причању народа из околине „Видова-Врха“, а особито из најближег села Сврчуга, доказује се да су на „Видову-Врху“ биле двије цркве, до времена турскога владала Ериџ-Нови. Једна је била управо ђе је сада подигнута нова, а друга је мало на више, ђе су Турци у новије доба подигли „караулу“, која има диван изглед на Ериџ-Нови, Суторину, Море Јадранско, питома Конавле, те и према трмеџи: Црногорско-Херцеговачко-Кривошпијској. Ова кула подигнута је 1869. год. у доба ериџовачког устанка под Луком Вукаловићем; те кад јој се темељ копао, највише су издвојили од нове црквине“.

„Обје ове цркве отприлике су разорене 1687. год., кад су Венецијани ударили на Ериџ-Нови којим тада Турци владаху. Но у исти мах повским Турцима, стиже помоћ под неким пашом од Ериџовача и Бошњака. Паша са овом војском утабори се под самијем Видовијем-Врхом, код воде Вратнице, сјеверно за неколико минута испод цркве. Бојеви, пак, достигли су највећу тачку око Каменог код Новог, па се протегли чак до Видова Врха и планине Вјелотине. Но због тога, што су овдашњи Срби ратовали у овим бојевима све против Турака, то они из овете разорили су ове цркве.“

— „Развалине од цркава као и од околних зграда, којима се и данас трагови виде, као и народно причање, тврди, да је на овоме брјегу негда био богат еписко-православни манастир. — Да су Турци разорење извршили могле се мислити, почем су ту у логорисању били, па и бојење ту да водили, и по чем су се мјешани против њих тукуи.“

„И ако су ове цркве порушене, опет народ тврди, да божија служба на овоме врху обдржавала све до 1806. г. и то само на „Видов-дан“. Те године, стигло до ових крајева Французи, па и даље на сјевер. Од тада па за неких 40 година ту више службе не бијаше; а то је очити доказ да су Французи до темела ове цркве савирили. Није ни чудо што су се војске око овог виса кретале почем је на видуку и на згодном утарцу.“

„Лијепо! — Оно што не могаше учинити „варварски Турци“ од овога епископског зборишта, то уједноше „просвећени“ Французи.“

„Чудо те не појекаше и оно једино једино стародревно дрво, које се и данас више олтара зелени и путнику се из далека приказује.“

„Србине, ако те кад пут навесе морски путем за у Ериџ-Нови погледај у лијево, видићеш међу високом бреговиња наше Ериџовине и „Видов-Врх;“ како се на њему бједуца овај ново-подигнути спомен косовске петогодишнице!“

„Прође 40 година, али епископ свијест не умрије, но се околина Србадија сложила те опет на Видов-дан под оно дрво свој збор сакупи и Богу се помоли за обновљење својих порушених светиња.“ —

„Видов-данско скупљање на овом вису трајало је под тим стародревним дрветом, а у једној — „сушницом“ овидајој зградици све до 1888. г. — Те године, два оближња села: Сврчуге и Милевини договорили се; па свој договор и остварише, те старију своју обновише у славу *петогодишнице од Косова 1889. године*. — Прво је село из Херцеговине у општини Крушевачкој, а друго је село из општине Мокринској у Далмацији. Оба су села сјеверо-источно од Видова Врха, а по њиховом раду види се, да су сложна.

„Те године, на Видов-дан, дође на „Видов Врх“ лијепа китв Срба Новољана, а са њима господин Јазар Томановић, учен човек и Срб, који својим говором, у скупу, упозори овдашњи народ на велику важност обновљена видовске цркве у спомен 500 годишнице од Косова. Његов прилог, у двије иконе, примљен је са благодарношћу, али сам радостан што могу рећи свијету на видуку, да су Сврчугани и Д. Мокринани своју задану ријеч одржали, те на вратима обновљеног храма *пише: 1889.*“ —

„Године 1889. бијаше божествени храм скромно обновљен и украшен. Те године, како по читавом Српству, тако и на Видову Врху слаже се силан народ, као и наше Херцеговине, тако и из братске нам јуначке Боке, да ту прослави дужну успомену косовопољске битке и пропаст царства нашег. Ова светковина, као и час посвећења овог храма 8. септембра 1890. остаје у народу у дубокој успомени.“ —

„Братски, заједнички и сложено почели, па и — свршили!“

„Да овјен помнимо све трудбенике и раденике око тога па и титоре и придоникне отишло би на дуго и широко, зато молим народ из ова два села, а са њима и њихове духовне пастире да међу нама овако претнуће и слога и у будуће влада.“

„Очевидица видовданске прославе на Видову Врху Ердег-новски градоначалник дичин и на-мљани Срб г. Широ Гојковић — покренут епископским и хришћанским осјећањем заједно овој цркви заједно: да се сваке године на Видов дан чини спомен погинулим косовским јунацима а то је овдашње Србе толико задовољило, да ја није сам у етаљу овјен ни описати, јер поминање за вјеру и своје отечество јунака косовских узноси нас у мјеста света и славна, па свако и повиче:

„Бог да их прости.“

Оволико написа са сад о цркви на Видову Врху пречасни парох те цркве Василије Новаковић.

Труд око подизања овога храма, заслужује сваке хвале, но ја ћу овјен изрећи не само народу но и њиховим пастирима, који свукуд бијаху при, а то су: преч. пар. на Мокрина Ја-вареши и на Крушевица Новаковић.

Они чинише, као Срби и духовни пастири, те дјело започето, дјело добро и благо, дјело Српско и Хришћанско слично почеше и довршише.

Нек им је Српска хвала.

Сад се можемо овјен сви запитати: одкуд и зашто назив овој цркви: „Видова“ или пак зашто да се зове овај врх: „Видов-Врх“; или најзад: да ли се бријег зове по имену цркве или се црква доцније прозвала по имену бријегу, и од кад се протеже то име, и да ли има какве везе са Косовом и „Видов-даном“ ???

На ова питања одговориће нам учени људи, а то су: госп. Лазар Тојмановић уредник „Нове Зете“ и Ј. Вучковић проф. у Задру. Први је писао у „Стражилову“ (1888. г. Н. С.) о овоме

стародревном мјесту српском, а други је узроком тијем у „Највишчају о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1888—89.“, у уводном чланку расправно:

„Свети Вит“ (Видов-дан).

Једно питање из агиологије православне цркве. Расправно проф. Ј. Вучковић.

Из ове расправе поводити што је најглавније није могуће, јер је све: најглавније.

Зато би добро учинио „Источник“, кад би обје расправе прештампало.

Ја ћу пак овјен само завршетак поменуте расправе преписат. Учени професор овако своју расправу завршује:

„Не тражимо од српске православне цркве **светога Вида**, нема нам га одкуд дати“.

„Хоћемо ли **светога Вита**, ено нам га у руским животописима светих, ено нам га у руским пролозима, ено нам га у руским календарима. — Име му је ту. И животописе му је ту. Службе му нема. Није светиња, да га је православна црква некад много слављала“.

„Али ми би хтјели нешто, што би нас на Косово опомињало. И ми знамо ону клетну ербинову: „Ко не види дугу и *косовску тугу*, не вид'ла га мајка, до суђена данка!“ — па би хтјели, да нам се ни за цркву не прилијепи та клетва. Не ће. Или зар српска црква није ш-дјела, зар она не гледа косовску тугу? А да шта је косовски мученик, *свети Лазар*, кнез ерпски?“ —

Да, српска црква гледа косовску тугу и ејећа се косовских мученика — те им у славу подиже и обновила своје храмове.

Ево нам „Видова Врха!“

(Наставиће се.)

Ријеч о чистоти душе.

Говорио у Рељеву 3. недјеље поста проф. Т. Алагић.

Во има отца, и Сына, и Сватога Духа.

Измјетна и чисти сданти, и шилити дбкитка ш дбш кашнух.

(Ис. 1: 16.)

Ко рече да нема гријеха, нема правде у себи (1. Јов. 1: 8). Треба дакле сви да потечемо и да се покажемо, док су отворена врата милости оца небескога, који нас позива устима свога про-

рока, да очистимо срце и да уклонимо лукавство од душе своје, јер се у њему зачиње свака рђава мисао, свако безаконје. Нечиста душа и покварено срце не мисли на Бога, који даје живот и

смрт, који познаје и најкривешије тајне човјеке, и који ће рећи сваком рђавом човјеку, кад дође пред правду Његову: *Не познајем те, иди од мене ти, који чиниш безаконе.* (Мат. 7: 23.). Нечиста душа и покварено срце заборавља да чини људима оно, што чини да људи нису чини (Лука 6: 31.). Таки човјек заборавља на позив и друштво, у коме се родио и у коме је одрастао; не тражи утјехе у општој вјери (Римљ. 1: 12.); и не мари за срећу и величину своје криве и свога народа. Таки човјек не слуша гласа савјести, тога најдрагоцјенијег блага пред Богом и пред људима (дј. ап. 24: 16.), те осуђује правог, а правда кривог, притискује сиромаша, а ласка богату, продаје лошу робу за добру, прима плату за недјела своја, споља се показује благочастив а панутра је пун тајних гријеха и безаконја, као што су били фарисеји, које сличава Спаситељ са гробницама, који су споља обиљежени а изнутра пунни мртвијех костију и сваке нечистоће (Мат. 23: 27.). Таки човјек проповиједа да се не краде, а сам краде, говори да се не чини прелјуба, а сам чини прелјубу, гади се на идоле, а краде светинју (Римљ. 2: 22.); пун је злобе, клевете и горчине; криво се присиже и купе именом божјим; своје обећање гази; на друга свога лажно свједочи; нема страха пред Богом, ни стида пред људима!

Видите, љубезни моји, како нечиста душа и покварено срце гомилају хрпу зала, што притискују људе, трују и потиру основ њиховој сложи и љубави! Видите, како је потребно, да се бринемо за душу своју, да је чувамо од тајних гријеха! Само чиста душа носи у себи образ божји; само чиста душа познаје и прославља Бога; само чиста душа *вјерује, љуби и нада се*; само чиста душа ствара љубав и поштовање међу људима, а у будућем животу наслађана се рајском красотом. — Па шта да чинимо, да не заљудимо у мислима и не потамнимо у срцу? Треба да се одупремо гордост и саблажњивој тесни, како не би отео маха пламен бујних страсти и захватио душу и срце; а, ако пријеђе квасац пакости и лукавства и укинели душу и тијело, ваља да се, као што Бог заповиједа, *измјемо*, па да *чисти будемо*, да будемо, што апостол Павло каже, *ново тијесто* (1. Кор. 5: 7.).

А чиме да се измјемо, па да чисти будемо? *свака покајања*. Чујмо, како се цар и песмопјевач Давид умивао и чистио сузама кајања: *Обрати се Господе, избави душу моју, помоли ми*

ради милости твоје; сваку ноћ кивам одар свој, сузама својима напалам постелју своју (пс. 6: 4. 6.). Св. Јован Златоуети говори: *Јеси ли сгоријеош пропачи, и гријеш ће ти се отпростиш* (Бесј. II. о пок.). — Покајање је општа потреба духа људскога, јер нико није без гријеха, *осим једнога Бога*. Човјек не може често пута да разасни себи, што га тиншти, сметен је и не може да се сабере. *Као год што мало дијете, као остане на оца и на матер — говори св. Јован Златоуети — не може себи да представи, што му фали, и непрестано тужје, тако и човјек у своме паду и не сјећа се, да губи своју духовну отаџбину — близину оца небеснога, али осјећа да га нешто мори, чему не може у широк да уђе*.

Но није доста, да човјек сам себи даје рачуна о своме духовном стању, а и не може осамити своју душу, прекинути јој сваку везу са животом свијета, који га окружава, јер не може да своси бреме свога стања, ако не даје и спољашњем свијету о себи рачуна, ако не тражи ван себе гдје је ослонац — *свједока* свога кајања, своје *исповијести*. Вриједност његове исповијести тијем је већа, чим је значајније лице, коме повјерава своју тајну. Ако се повјери лицу, које није на то позвано, и које је без правог моралног угледа, тада признање гријеха пред њим, не ће бити у стању, да умири и укријепи душу његову. Отпростили човјеку гријех може само Бог. По томе, потпуно се може умирити дух, који је гријесима смућен, тамо, гдје човјек исповиједа своју кривцу пред самим Богом, а преко набраника божјег — свештеника, који по власти коју му је Бог дао, разрешава грјешника од гријехова његовијех (разрјеш. мол. у трбинику) и умирује његовову савјест. Златоуети овако свјетлост: *Јеси ли грјешин, доби у цркви и исповједи гријесе своје; а ако си и праведан доби да од праче не отпадиш, јер је црква и једном и другом пристаниште* (Бесј. II. о пок.).

Тако, љубазни! Ако смо у души чисти и добри, би ће нам и спољашњи наш живот чист и добар; јер душа управља е тијелом и уређује прачац раду и животу. По томе, каква нам је душа, тако ће бити и тијело; какве су нам мисли, така ће бити и дјела. Од нечистих мисли потичу нечисти и бесрамни дјела, и на против: добре мисли рађају добра дјела; *а ко чисти добри дјела томе приличи — говори апостол — слава чисти и мир* (Римљ. 2: 10). Амин.

Проповијед.

На дан св. великомученика Георгија.

Воздухалата придокопи ко љакѣ.

Благодаћу св. Духа сакуписмо се, Богољубиви Христјани моји, у овај дом молитвени, с једном мишљу, с једном циљем, да прослаavimo успомену данашњег великомученика св. Георгија, коме у чест дједови и прадједови ваши и подигоше ову светињу.

Дражећи, да ми није од потребе, да вас и овом приликом упознајем са светим животом и неумалним радом славимог данас воина Христовог Георгија на попришту цркве и вјере православне, јер сам вам о свему томе говорио прошле године, што вам је за цијело још свијема у свијеској памети; и прелазећи данас шутом преко свега тога, у краткоћу вам споменути пут, срество и начин, како ћемо најдостојније и најсвечаније прославити успомену данашњег великомученика.

Није доста, љубави моји, ако се ми само у лијепом и великом броју у цркви искупимо; — није доста ако сакрућеним срцем у часу, док се св. литургија служи, Богу молимо; — није доста ако са побожним усхићењем и расположењем срца и духа духовите и милогласне стихире данашњег мученику појимо или слушамо; — није доста, ако помириво пратимо сваку ријеч апостола или еванђеља; — није најпослије доста, богољубиви моји, ни то, ако до краја св. литургије у цркви останемо; него уз то, ваља све оно што се молимо, што појимо, што читамо или слушамо дубоко у срца да усађујемо, да о томе озбиљно размишљавамо и на себе примјењујемо, како би за посљедицу и награду тога нашег размишљавања и по томе равнања пључили у своје вријеме оно, чиме је вјечни промисао обдарно данашњег великомученика; краће рећи треба да за свету и

свагдашњу своју дужност сматрамо подражавање животу, дјелима или ти подвизима данашњег мученика.

Неки ће се можда међу нама наћи, те ће знајући у цијелости дјела и живот св. Георгија рећи: како ћемо ми сада у просвијешеном вријему подражавати св. Георгију, кад подига онаковијех, као што их бјеше при распрострањењу вјере Христове, хвала милом Богу нема?

Јест, истина је, нема данас онијех подвига, као што их у приенствујућој цркви бјеше, нема спаљивања, мучења, нема усијаних опанака, нема кључалог уља, у којима су некад поборници вјере и науке Христове смрт налазили! Но има подвига и данас, само су ти друге врсте, јер носе на себи друго обиљежје!

Цио живот наш треба да је свјетло, да је чист, дјела наша треба да су пуна љубави и слоге, правде и побожности; молитве наше и благодарења нека промијава дух и истина; нападаје данашње против вјере и морала, против цркве и њених служитеља, који су данас баш учестали, да исхјевамо, презиремо, и од себе као пагубан отров да одбацујемо!

Тако радећи и тако живот свој проводећи испунићемо ми најпре закон Христов, а подражавањем животу и дјелима данашњег великомученика заслужићемо, да ће се и нама рећи као и за св. Георгија и друге мученике: „*воздухалата придокопи ко љакѣ*“ т. ј. биће нам спремно окретање к живци Божијим, Амин.

1885.

Д. Богдановић,
парох.

Кратки извод досадањег рада сједничкога ери-правосл. свештенства у протопрезвитерату сарајевскоме.

IV.

Српско православно свештенство у протопрезвитерату Сарајевскоме ријешило је на трећој редовној сједници 5. априла 1890. следеће:

1. Да по службеном предлогу надзиратељства сар. протопрезвитерата прими у своје све-

штенничко удружење новог пароха Сарајевског г. Игумана Гедона Марина.

2. Да се према допису конзисторије од 8. марта 1890. број 338:

а) Задовољава са првом тачком његовом (тога дописа) ће се вели: „да је надзиратељству просто

и слободно парбеће се странке у брачним парницама цитирати пред редовне свештеничке сједнице, да се у тима покушава помирење; дочим је сам надзиратељ као члан удруженог свештенства то обећао чинити;

б) Да ће према другој тачки истог дописа подијети конзисторији захтјевати списак свију, који живе у незаконитим браковима у протопрезвитерату Сарајевскоме, са молбом да се ти што је могуће више растјерују, а у будуће да се такви незаконити бракови законом државним забране и прогоне;

в) Да ће према трећој тачки реченог дописа у будуће све осујене брачне и сажитије, који се неће и поред тихих осуда да саставе, због поједини маленкости из презирања родбине, због одварања и т. д. цитирати преч. конзисторија да их ова по власти, коју као духовни суд имаде, примора на заједнички живот, са предлогом да се казне оне особе, које такве брачне свога интереса ради од сажитија одварају.

3. Да ће примајући знању допис конзисторије од 8. Марта 1890. број 344. — којим потврђује од свештенства предложеног П. Максимовића за привременог надзиратеља, истом плаћати вјерчанице, којих ће приход половица припадати на трошак и потребе зборнице удруженог свештенства.

4. По предлогу пресједника сједница, свештенство је закључило на истој сједници: да се уведе обичај држања зборовла љети гдје цркве нема у парохијама, ради разни молебствија и ради поуке народу у хришћанским дужностима.

5. Да се у току љета 1890. приликом одређени зборовла у удаљеним парохијама од Сарајева, драш шест наредни сједница у шест парохија, и да се на тијем сједницама:

а) Покушавају помирења између странака у брачним размирицама;

б) Да се покушавају помирења између странака, завађени сусједа и иначе других особа које су у завади, нарочито између оних који су наклонени дјелдби;

в) Да опомене, посавјетују и по потреби узоре страсне пијанице, велике неоваче, познате крадљивце, неморалне људе, који живе у незаконитим браковима, које се нијесу у току више

година исповједили пред својим свештеником, и они који су упорни владањем према својем пароху; — и

г) Да ће на те сједнице узајамно доћи један другом сви свештеници, а тако исто и на зборове ће се буде сједнице држане по распореду, кога прописе пресједништво сједница.

6. На истој сједници прочитана је окружница конзисторијална од 23. октобра 1889. број 1835. и претресао је о истој.

7. У седмој тачки записника заључено је на предлог свештеника који плаћају малтарину на јахање коње: да пресједништво сједница поднесе молбу конзисторији ради посредовања код владине поверљености за град Сарајево, да се ти свештеници ослободе од плаћања малтарине.

8. На питање предсједника да му се разјасни, шта је главни узрок те је свештенство у сарајевском протопрезвитерату у свима јавним народним пословима код поједини друштва па и самих власти запостављено и т. д. и што би требало чинити да се то право свештенства заштити и његов углед подигне. Свештенство је након дужије претресања у томе питању, дошавши до споразума, да је томе узрок владање свештеничко, па онда пренешена у наш народ туђинска омраза и презирање свештенства, затим опадање истага од поједини себичњака нарочито у јавности и т. д. закључено је:

а) Да ће ради очувања угледа и достојанства свога свештеничкога чина, у будуће избјегавати сваки сношај и дружење са особама које имају естраст људе завађати, зартаје правити, на друго икати и т. д. и да ће се што је могуће више чувати од похађања јавних и непристојних мјеста; да ће се пристојно понашати у својој служби и иначе у приватном животу, пристојно се носити и све чинити што достојанству свештеника доликује;

б) Да ће у своје пријеме ако већ познате личности не престану правити раздор између народа и свештенства и ово опадати код власти или у јавности, — покушати све могуће начине да се исти мирним путем оставе тога посла, на ако се и поред тога не оставе своје хрђаве навики, да ће се противу њима притужити код мјеродавних власти народа и свештенства, да се у интересу опште слоге и љубави уклоне са

¹⁾ Види седму тачку записника друге редовне сједнице држане 25. јануара 1890. ријешених бројеве I. II и III. (Источник од 1890. г. страна 174.)

љови мјеста, ће више њовим радом штете праве него ли користи доприноси; и

в) Да ће у своје вријеме порадиће на томе да право свештеничко које му у народу и код поједини власти припада оствари и осигура.

9. На предлог поједини свештеника закључено је при свршетку рада ове сједнице једногласно од свију свештеника: „да се у своје вријеме замоли Њ. В. Г. Митрополит за наредбу да се ни један парохијанин не смије оженити блиском родбном без предходне дозволе и благослова за вјенчање, под пријетњом да ће му се иста млада ако је без те дозволе у кућу преведе, вратити родбини. —

И да ни једно еродство не благослови без највиша дотичног пароха, је ли нужно или није да се замољени брак у еродству дозволи. —

V

По програму пресједништва сједница од 6. априла 1890. држана је у Триову код цркве дана 6. маја 1890. народни збор и свештеничка сједница.

На тај збор дошли су сви свештеници и искупило се мноштво народа. —

На збору свршена је свечана света служба у цркви триовској и држан је поучан говор народу. —

Службу су служили свештеници П. Дамјановић П. Максимовић и К. Новиковић, а поуку је говорио свештеник Стево Трифковић о хришћанским дужностима у опште.

Послије службе држао је свештенство сједницу у просторијама школским и то у присуству народа. На сједници су прочитани дописи парохијалног уреда триовског, који су за рад сједнички приправљени и наком тога:

1. Поучен је народ да што је могуће више долази цркви и свршава у истој св. тајне и друге обреде св. православне вјере, и створен је уједино закључак: да се за то уколи Конзисторија ради опште наредбе, да се све тајне и обреди врше по црквама.

2. Опоменуто је шест домаћина да нераде са жаром и иначе у неђеље и друге св. црковом прописане празничне дане. Два домаћина да не једу у својим кућама мрцину и један да долази чешће на исповијест.

3. Опоменута су 4. домаћина да дају уредно бир свештенику и да му не буду упорни. —

4. Призато је пред сједницу неснајест највећи псовача, пијаница и оније који живе у свађи и праве свађу, и посавјетовани, опоменути и у корени да се тога у будуће прођу.

5. Призат је пред сједницу и опоменути и у корен је један домаћин што је записиво ђетету код оце прије него је дјете крштено.

6. Призат је пред сједницу и опоменути је један стари домаћин због скарадна разговора и давања хрђана примјера млађем нараштају.

7. Затим је народ са сједнице острањен и свештенство је позвало пред сједницу најпре једну сумњиву жену, за тим њена сузложница; и ове испитало, укорило ради неморална извота, и кад се нехтејдеше поправити закључено је да их пријаве суду ради казне.

8. Испитано је у исто доба и опоменута једна жена због притужбе ради скиђање крви еродничке.

9. Укорена је једна домаћина и њен слуга због неморална живота, и закључено је да се предложи власти да их казни због гажења закона и права вјерски.

10. Испитан је један момак и ђевојка ради неваљала живота, поучени су ради поправке и загрожено им је да ће се судом казнити ако се не поправе.

11. Закључено је да се позову у Сарајево пред сједницу дије жене, које тој сједници доћи нијесу хтејеле, ради опомене за њихов неваљали живот.

12. На овој сједници прочитан је свештенству одговор Конзисторије од 19. априла 1890. број 570. ради окружности од 23. октобра 1889. број. 1835. и свештенство је услед тога закључило да ће у своје пријеме покренути самосталан лист за потребе парохијалног свештенства и народа.¹⁾

VI.

Дана 27. маја 1890. држан је збор и сједница у Пазарићу код цркве.

На томе збору службена је такођер св. служба у цркви и држана је поука народу. —

Службу су служили свештеници Дамјан Николић, Димитрије Малешев и Никола Николајевић а поуку је говорио свештеник Стево Трифковић. —

¹⁾ Желимо свештенству да ово оствари и да одржи у важности и сталности свој закључак. Уред.

Послије службе држана је сједница и на тој је наком прочитања дописа парохијалног уреда пазаришкога ријешавано:

1. Позвано је пред сједницу пет кућни домаћина, те су двојица опоменути да не раде у нећељне и празничне дане, — један што се не исповиједа и двојица што много пију, што се радо свађају, и што су иначе велики псовачи.

2. Позват и испитан је један од највећи преступника св. пр. вјере и његова незаконита жена, опоменути су да се раставе и кад то учинити нијесу хтјели, закључено је да се путем власти раставе. —

3. Позната је и испитана је једна жена из фочанског котара, зашто је одбјегла од мужа првога, и опоменути да изрази дозволу да се са мужем с којим живи вјенча. —

VII.

Дана 8. јула 1890. држан је збор и сједница у селу Раковници код ерпекске школе, и на томе се збору најприје служила на отвореном пољу под ладњаком јутрења са изобразителном службом и држан је народу поучан говор, а послѣ је држана је свештеничка сједница.

Јутрењу службу служили су свештеници Дамјан Николић, Прокопије Дамјановић и Ристо Крстић а поуку је говорио свештеник Пери Максимовић.

На овој сједници свештеничкој прочитани су дописи парохијалног уреда осјечко-блажујскога, који су за сједницу приговорени, и наком прочитања дописа рјешавано је:

1. Помирена су два пара у брачним размирицама, а за двојицу је закључено да се позову у Сарајево пред сједницу ради помирења.

2. Позвано је у сједницу и измирено три куће завађене чељади, и закључено је да се двојица који на сједницу дошли нијесу посредством пароха измире.

3. Позвано је пред сједницу те су опоменути и укорени због развратна живота, страсне псовке, пијанства, крађе, свађања, и т. д. појединце двадесет таквих грешника, — па је оним који се обећаше поправити опроштено, а за оне који се показаше упорни би закључено: да се предложи власти ради казне за јавно гажење вјере и њени права. —

4. Закључено је да се позову у Сарајево сви остали који су на ту сједницу због њихових мања позвани на доћи нијесу хтјели. —

Сједнички записник те сједнице водио је мјесто перовође свештеник Николајевић парох трновски, по захтјеву свештенства.

VIII.

Дана 29. јула 1890. држан је збор и сједница на Илијашу код цркве и на томе збору служили су у цркви свештеници Д. Николић и Р. Крстић а проповјед је говорио пресједник Николић.

Послије св. службе држана је сједница у школи ерској и на тој је послѣ прочитања дописа парохијалног уреда Илијашкога рјешавано:

1. Измирен је један супруг са његовом женом, односно она са родбином супруга јој.

2. Покушавано је помирење између једног зарученог момка и његове, и пошто за руком испало није помирење, упућени су исти да свако себи тражи нову срећу.

3. Позван и испитан је један хришћанин који држи незакониту жену, затим опоменути да се са истом растави. —

4. На овој је сједници још на питање перовође сједничкога, да ли који свештеника има какви примједби да даде на вођење записника и рада, који се у записницима сједничким налазе. Од стране свештенства у записнику изјављено је: да је сво свештенство једногласно сваки закључак одобрило и све записнике по тачном прочитању подписало.

IX.

Дана 15. октобра 1890. држана је у Сарајеву III. редовна сједница свештеничка и на тој је претресано:

1. О оставци пресједника Д. Николића.

2. Закључено је да сви свештеници пристају плаћати улоге у фонд свештено удовици, и да надзиратељ Максимовић са свештеником Грабежом у идућу сједницу донесу написане примједбе на нацрт правила о фонду свештенички удовица и сирочади.

3. Изабрат је перовођа Трифковић и свештеник Грабеж да склопе и у идућу сједницу донесу нацрт правила за свештеничке сједнице у сарајевском протопрезвитерату.

4. Затим је закључено да перовођа приреди за будућу сједницу извјештај, до тада довршеном и не довршеном раду сједничкоме.

5. Углављено је када ће се држати потоња сједница у години 1890. и са којим дневним редом.

X.

Потоња сједница у години 1890. држана је дана 19. Децембра п. г. у Сарајеву и на тој сједници је свршено:

1. Пресједник Д. Николић одуeto је од своје оставке и примио се поново пресједничкога мјеста у сједницама свештеничким.

2. Усвојило је свештенство примједбе свештеника Трифковића на нацрт правила фонда свештенички удовица и сирочади, које је овај засебно штампо у Б. Х. Источнику, дочи́м надзиратељ Максимовић није те примједбе према закључку IV. редовне сједнице тачка 2. донио.

3. Усвојило је свештенство нацрт правила за свештеничке сједнице у сарајевском протопрезвитерату који је саставио и предложио свештеник Трифковић.

4. Дачен је извјештај свега заосталог и недовршенога рада односно закључака сједнички у години 1890. и закључено је: да се свештеници који поједине закључке сједничке испунили нијесу позову да их испуне.

5. Прочитани су дописи конзисторије од 23. септембра 1890. број 1299. и од 25. октобра 1890. број 1794. који су се односили на рад сједнички и на примање Источника и свештенство је услед тије дописа закључило је: да прима Источник и на даље као орган духовне власти.

6. Прочитани су одговори конзисторије од 27. септембра 1890. број 1642 о укинућу малтарине; 4. октобра 1890. број 1555. односно пријаве неких који живе блуднички; од 4. октобра 1890. број 1556. односно пријаве противу С. Кузману, да се проћера због незаконита брака са свастичном.

Даље и дописе протопреза. уреда фочанског од 25. новембра 1890. бр. 223. односно П. Мачкаревића и њена првог сунруга; — и закључено је да се неким свештеницима издају преписи тије одговора за њихово даље уредовање.

7. Усвојен је предлог неких свештеника из села, да се узмоли конзисторија да забрани сарајевским паросима вршити поједине обреде парохиянима селеким, осим неопходне потребе, дочи́м они и преко свију закључака сједнички то неће да напусте практиковати. (тачка 11. записника I. редовне сједнице држане 20. новембра 1890. Источник г. 1890. стр. 173.)*

Сарајево, 30. децембра 1890.

п. с. т.

*) Малимо и по други пут протопрезвитере и надзиратеље односно пресједнике свештеничких духовних сједница и перовоће да нам у лист достављају **изводе** годишње или полугодишње рада сједничког и свештеничког, јер уредитиштво није у стању — поред најбоље воље — исте изводе из службених записника превести због тога што је и другим послом оптерећено. Уред.

Говор

над прахом **Саве** архимандрита **Кувездинског**, *говорио му пишмац његов.*)*

Гле! Шта је човек! . .

И онај који је био тако пуждан да живи, отац сиротиње, тјешитељ бједних, бранитељ нејаких, поборник правослађа, мораде вјечито збогом рећи.

Доживио је лијеп вијек . . Многа је добра за то вријеме починио, многе парано, многе обуво и одјенуо, на је блажен. Душа му блажена сад сијерно лети по најдивнијим љепотама, по најлепшој, по прелијепој банити — рају небеску. Лети и гледи у нас овдје сакупљене са сузом у оку и скрушеним срцем, гледи јесу а'

сни овдје сакупљени они, којима је чинио, гледи јесу а' — му благодарни . . .

Јесу праведна душо! Јер их сво многих са тузним осјећајима и увиљеним срцем који те жале. Ал' опрости, не замјери онима који не дођоше! Не могоше! Путем удаљени, послом позани, ал да и њима суза у оку свијетли — знам . .

Ал' то ти напоследку ниси никад ни тражио; ниси тражио благодарности, јер си све из човекољубља чинио по ријечима највећег пастира и учитеља — Христа Спаситеља . . .

*) Случајно сам нашао овај говор који сам још ко јак говорно п'д гробом мога благодјелца. Он није изгубио штампан а ако је на то zgodан није ни сад записан, јер својим паметношћу узрок друге оцмемњак. Ја се омет одукујем сјени мога починио ако му и овог пута споменим добра дјела.

Још имам додати: да је при ондјелу овог асудуалног свештеника архимандрита служио Патријарх Герман са 39 свештеника мирски и калуђерски, а у присуству многобројног народа, којег је било око 5000 душа на броју. Уред.

Па ти грозна и неумитна смрти не имаде зар призрења на нас сироте и нејаке, већ нам отрже, покоси живот тако драгога и љубљеног добротвора!?

Ил' је он можда знао, да га тамо горе чека, лепши, слађи, од овог земног горкога и чемерног патничког живота!?

Можда је он тебе, смрти, једва намалио да измахнеш твоју страшну косу на њега, јер је многу горку чашу на земљи испио . . . ?

Педесет љета служио је Богу, радио око вјере да је сачува, чувао и опраљао ове свете задужбине; па опет нађе се људи злоставца, који му мјесто признања јад и чемер понудише.

Па сад оде тамо, гдје нема злобе ни пакости, да прокисни окружен анђелима Божијим, да тамо послужи Богу, да моли за гријехе наше!.

Тај добротвор, та узданица наша, тај непрекаљени пријатељ и отац, родно се 1812. у Бачкој у селу Футугоу.

Отац и мајка му били су сиромашни земљедјелци а имадеше само њега једино чедо Живана. То јединче вољели су као зеницу, те му све чинише што могаше.

Кад је одрастао дадохе га у основну школу, што је тада била ријеткост код простих родитеља.

Књига је Живану нишла од руке, те кад сврши основне школе, препоручише га господу футонка неком врском Србину у Сегедин, који га даде у латинску школу. И тамо Живан Стојичевић сврши четир школе са добрим успјехом, ал' га једно јутро удари стријела у срце, кад затече свога добротвора ладна без ријечи и живота!

Сад се више није могао бавити у Сегедину, већ напусти школу и другове те дође кући, гдје нађе мајку саморану, а кад је зашита за она, она му рече гупећи се у сузама, да је умро прије десет дана. Сад му се забде још једна стријела у младо срце — рана за добротвором није ни зарасла, а сад му се отвори још једна већа за родитељем, која га још јаче тишташе.

Те му је сад било тешко! Нит може остати код куће, нит стару мајку оставити.

Дуго се борио у срцу, док се није ријешило да оде у манастир Раковац за ђака.

Како му је сад мајки било, кад јој јединац Живан оде у калуђере? — Кукала је као кукавица; ал' сузе не могаше Живана од његове мајере одирати.

Патио се свакојако док није дочекао те му се жеља испунила, кад га обухте и посветише монашком чину 1835. на Благовијести; ал' му се тиме није и живот побољшао, већ је опет сваки посао са највећом послушношћу радио.

Та воља на рад, смијерно понашање, бистрина духа његовог, није умакла из ога тадањег архимандрита Раковачког Евгенија Јовановића, који у то доба би изабран за владiku горњо-Карловачког, те позва и младог монаха Саву собом у двор. Сава пристане на тај позив и остави ман. Раковац, ког је јако волио, те оде далеко од мајке своје, само за то да би јој могао бити од помоћи.

Сад Сава живо прионе књизи те тако читањем и учењем дотле дотјера, да постаде учитељ на богословији тадашњој.

Сад је мајки својој често писао, а у свако писмо прилагаше свотицу нована, те сву годишњу плату пиљаше њој. Но мајка није вољела новце већ своје чедо, свога јединца, те му сваки путем писаше и прециљаше да се врати у Раковац да јој је на очима.

За љубав матери својој врати се он доље у Сријем и на лијепе речи владичине би изабран за игумана манастира Ковиља у Бачкој. Ту га нађе и кобна четрдесет осам година; година убијања и плачања, година раздирања и крвавања између синова једне отачине; година понаљених и порушених српских села и вароши, те и ман. Ковиљ не оста у миру; и њега огњем поналише а игуман Сава избјеже спасавши само драгоцености и старине манастирске . . .

Послије буне — толике узалудне борбе — врати се Сава у свој порушени манастир, те које силним радом, а које помоћу дарова из Русије и прилозима својих пријатеља, подигне он и украси манастир још боље него што је био.

Сад му се појавише завидљиви и непријатељи, те га најпрвиом клеветом окаљаше, да се мораде иселити из куће, коју је он подигао и око које се толико намучио.

Сава Стојичевић игуман без манастира пређе у Карловце гдје аше година прокисни сиромашни и опет од својих уста отпидијајући школоваше једнога ђака. . .

Након неколико година патње заслужног човјека, који из развалина подиже велељепни манастир, дадохе му осиротели ман. Јазак за управу.

И ту је игуман Сава из петних жила пре-
гао и радио те за кратко вријеме одужи манастир,
сазида неке зграде, оправља дање и ћелије, и
тек поче да ужива плод свога труда, кад га по-
кренуше даље у манастир Кувеждин.

И овдје је он много добра миш. починио,
и овдје се он парадно и нажорио, ал' овдје би
срећнији јер га прије неколико година његово
величанство праведни наш владар одликова са
орденом свога имена за заслуге, а године 1883.
лицем на Богојављење одликовага и његова свет-
ост наш патријарх Герман са златним крстом
и титлом Архимандрита. Срећа му се поче над-
метати и он хтједо да се смири и одмори, да у
миру срећно и безбрижно коју годину проведе,
ал' му се ево не даде, кобин га удес неумољиве
смрти себи узе.

За двадесет пуних година трудна рада, које
си овдје провео, оставио си лијеп спомен твоје
воље и врједноће! Ал' и овдје ниси баш увијек
био срећан, у оно доба заблуде народне, многу
си горку чашу испио, и овдје ти човјеке Божји
и вјерни мира недадоше, и ти слуго го-
сподњи показао си и том приликом да си моли-
твеник за заблудело своје стадо, јер мјесто уврјед
ти им показа отворено срце пастирско и молитве
којима молиш небеског Творца да им опрости.

Отворио си им своја врата и дјецу њихову,
твојих највећих непријатеља, обуво и одјевно,
школовао и људима јачињено.

Па је штета, жалост, што си нас ти, велики
добротворе, оставио.

Али кад си већ, онда мирно и безбрижно
почивај! А нама си оставио за живота лијепих
дјела и пријера с' којих ти име неће док нас
траје угинути!

Многобројни твоји ожалостљени пријатељи
имају сви лијепих успомена на тебе са којих
те неће никад заборавити!

А шта да кажем за твојих пет врлих ду-
ховних синова, које си ти изабрао у духу посинио,

а бистро ти око није се ни у једном преварило
— сви су достојне слуге олтара божијег! —
Они су сви удивљени, плачу, жале те, што их
остављаш! А кад већ мораш, онда ти желе срећан
пут и питају те чиме да ти засвједоче вечити
спомен љубави и синовљег поштовања?

Е да ли од цијећа вјенац убави, да залога
буде живе љубави?

Од шарнога цијећа свежи миомир.

Педљ земног ти стана да разблажи мир?

Да! то је најприличнији знак! Јер и ти
њих сакупи из разних крајева па их сплете у
један вјенац, направи их браћом, научи да у љу-
бави живе, да се као браћа љубе па ти за то и
они непрезаљени покојниче, дична старино, оче
спротиве, тјешитељу бједних и невољних поло-
жине тај вјенац, ал' и ако је са црним тракама
онет тај вјенац нека ти је драг.

Захвалности живе благодаран знак.

А да ће ти годити то старино знам.

Јер тај вјенац жив си ти оплео сам.

Ал' не од цијећа што вене за трен,

И кога је мирис првог мраза пљен.

Него вјенац да се међ вјенцима див

У томе је вјенцу сваки цијетак жив!

И тај живи вјенац што га сплете ти

Неувели вјенац — твоји синови.

А у томе вјенцу цијетина је цет,

Ојањених срца што их гледа свјет,

Што ће у жалости својој големој,

Последњи ти сада одијевати пој.

Отпјеваће пресму од које ће јек

Остати у срцу живом за најјек!

И јечаће живом животу до краја

Та тужна пресма — То горко вјечнаја!

А ми сви овдје сакупљени ожалостљени,
знаници и незнаници, желимо ти из срца:

Лака ти црна земља

и вјечнаја најјат!

Кувеждин 25. II. 1885.

Српском добротвору Ђорђу Николајевићу.

АЕ и Митрополиту добро-босанском,

Одјекните гусле моје,
Гласне пуни звучна језа,
По свој милој доживини,
Да ј' будућност боља чека.

Нек погледа своје синке —
Дичне српске добротворе,
Как' просвјету српску шире
Подизући школе и дворе.

Дижу школе, да с' у њима
Српска дјеча изобрази,
Па да свако научено
Пошље роду свом' помаже.

Да му буде чврсти ступац
И бранитељ оружани,
Па да свуда, што је српско
Увјек штити; увјек брани.

Да се учи цијенити
И поштоват' Српство мило,
Које но је кроз вјекове
Славно, моћно увјек било.

А са таким добротвор'ма
Биће јоште и моћније,
Та с њима ће да нас јоште
Српско сунце боље грије!

С тога, док је б'јела свијета
И док жарко сунце сија,
Свећ ће живјет' славно име,
Митрополит Ђеорђија!!

Сарајево.

Б. Черовић.

Српском књижевнику и добротвору Митроп. Ђеорђу Николајевићу.

Старино сјода! Добротворе врли!
Анђелски крили
Покрио си народ цјео
Па си му се омилио;
Чиниш му добра, будућност му златиш.
Па што га онда за твој живот плашиш?
Старост ти је тешка, а плећа мала,
Ал душа, душа није малаксала —
Па шта ће нам вјести о твојој хладној гробу,
Кад ти је душа у млађаном добу??

Ти света слуго Божијег олтара!
Твог' српског дара
Сјећаће се Српство вјеком,
Докле вода тече рјеком . . .
Добročинство твоје кроз Прикорје струји
А у Фрушкој Гори пјевају славуји:
Да ће село мало у зеленом лугу,
Спомињати вјечно Божијег слугу,
Што им даде даре за сиротне моме,
Да их собом носе војну љубљеноме . . .

Поборниче вјере! Православља дико!
Ти си навико
Од младости своје ране

С њима ће нам и слобода
Јоште љепше, боље пасти,
Та свима ће наше мило,
Цјело српство боље расти!

Ето таких добротвора,
Међу нама доста има,
Ал владина Ђеорђије
Сјајна ј' звјезда међу свима.

Више пута Он је своме,
Користити роду знао
И свукуда, гдје требало —
У помоћ је притекао.

Па и сада он се сјети
Омладине — наше наде,
Те међ њима српску школу
Он подигну ето саде.

Сиротињи сладит' дане:
Утиро си сузу сазатом и сјајем;
Ширио си књигом знање међу свијетом.
И на књизи српској ниси био мали —
Цареви ти славу и знање признали.
Ти си наша дика, анђелског облика
Па те Босна чува, свога славењеника!
Књижевничке српски! Митроносна главо!
Није ти мао
Овог свијета? Своје славе?
Јарког сунца? Зоре плаве?
Та притвори плочу твога хладног гроба!
Душа ти је млада, још ти није доба! . . .

Па и Босну твоју још ниси даривао*)
А рука ти света пезна чинит' криво.
Та притвори плочу твога хладног гроба
Душа ти је млада, још ти није доба!
25. децембра 1890.

Монах Генadiја.

*) Даривао је, ево у Блaкyју основао је неприкосновени фонд од 15000 фор. за српску школу; а дариваће — ако Бог да — и још на коју добротворну циљ; само желимо му од свемогућег Бога да још дуго поживи међу нама и буде здрав.

Пред чудотворном иконом пресвете Богородице у Чајничу.

Гледао сам једном старца,
Ианурена и блиједа,
Како скромно на икону
Ове наше криве гледа.
Диг'о главу, упр'о очи
У икону — ту пресвету,
И он божју матер гледа
На овоме грјешном' свијету . . .

Божје мајке и била је
Та икона стара, красна;
Ту утјеха сваком лежи,
Још највећа ерпека хаена.

„Богомати! Помози ми!
Ја се у те тврдо надам;
Пропао сам, ах, са свијем,
И већ ево грозно страдам“! . . .

То изрече старац с'једи,
Главу опет доле спусти,
А сузе му из очију,
Полећеше у брз густу. —

Миров'о је, стајао је . .
Пред иконом Спаситељке,
Е, мислио и размишљао
О данима борбе тешке . . .

Још једанпут гледну старац
На икону Дјеве свете,
И његове мисли опет
Том' извору блага лете.

„Света Дјево, избави ме
Од болести тешке ове,
Опрост ми грјехе многе
И рајске ми дај дворове“.

И то рече, па умукну;
А икона к'о да сама
Милостиво одговори
Изнемоглом у бједама:

„Тебе скромна и побожна
Од болести избавићу;
Овај савјет најкраснији
С' здрављем, срећом теби даћу:

Тврдо, право вјеруј Бога,
Њега љуби и почитуј;

Што ј' човјеку он обећао
С' увјерењем ти очекуј.

Ближње љуби у свом срцу,
К'о што љубиш самог' себе;
А и они из захвале,
Не ће мање љубит' тебе.

Добро твори — бићеш срећан
И у души задовољан,
Но највећма кад отепаваш
Овог' жића — вараљиви сан.

Та утјеха нек те снажи
Кроз тежине све ти дане.
Само гледај, да ти душа
Због грјешена не пропадне.“ —

Чувши савјет, поклони се
Пред иконом чудотворном,
И кући се врати старац
Са радошћу неизмјерном.
С' усхићењем и чаробно,
Причао је свима ово;
Јер му ј' здравље сваку срећу
Оног часа Бог даровао.

* * *

И ја човјек — на незнатан,
Приђох славном твоме трону;
С' тврдом вјером падам ево
На колена пред икону.

Кратку молбу ја ти шаљем
Из дубине срца свога,
Овари ме и оснажи
Са љубављу Сина твога:

О, усрећи ерпски народ,
Јер је доста он патио,
Та, на сваке муке метан
Због неслоге клете, био! . . .

Даруј дичном ерпском роду
Љубав, срећу, славу, *спасу*;
Узвиси га Богомајко,
Друго пишта желит' не могу. —

1891.

Јосиф Л. Кочовић,
богослов и ерпски учитељ.

Митрополиту Ђорђу Николајевићу

ериском добротвору, приликом његовог последњег родољубивог дјела.

Ој не плачи ериско чедо, на грудима мајке своје,
Стисај тугу, стисај боле, утри горке сузе твоје,
А из младог срца твога, кликни пјесмом пуном
наде,

Нек одјекне вес'о гласак кроз живота дане младе!
Љепша зора теби зори, љепшем добу свићу дани,
Мишином су, љепшом су, оквићени, обасјани; —
Ишчезнуће силне таме, прама бл'јеском сјаја њина,
Ишчезнуће силне патње, силне патње од старина.

Гледај оно благо лице, с'једу браду с'једе власи,
Гледај оног милог старца добро срце што га краси
Својом руком он ти диже величајне свете храмове,
Да т' уведе душу у њих, да т' избави од те таме;
Од тих мука, од тих ваја, пет сто љета што те
бише,

Да т' обасја светом зубљом што народе у нас диже.

Пјевај чедо пјесме миле, пјевај пјесме пуне славе,
Оном тамо добром старцу, врлом сину светог
Саве! . . .

* * *

Добри старче, света слико, сјајна надо бурних
днева,

Слушај ону дивну пјесму, ериско чедо што ти
пјева:

„Све на овом тузином свјету, све ће, све ће, да
прохуји,

Успомена ј' само пјесма, коју вјечноет вјечно
бруји.

Благо праху над ком пјесме благодарне дјеце
кликну,

Над тим гробом нека смрти, тамо вјечни вјенци
ничу! . . .“

Јов. А. Д.

Божија воља.

I.

Отац ми је, за род ериски
И слободу, живот дао,
И у једном тешком боју
Борећи се к'о лав, пао.
Ја са братом и матером
Сирота сам пост'о тада
И срце нам б'јеше свима
Пуно туге, пуно јада.
Шта сам друго чинит знао,
Нег' по вас дан ја бих плакао;
Мајка би ме тад тјешила,
Да Бог хоће да је тако.

II.

Не потраја тако дуго;
У постељу мајка паде,
И болова два, три дана,
Па и ње ми већ несташе.
Кад је била на умору
Код постеље ја сам био,
И гледајућ тако болну
Троструке сам сузе лио.
„Не плач' сине, Бог је добар,
Он сироте вагда штити;
А и људи поштени су —
У помоћи вам' ће бити.“

То напусти виш' не мога,
Него клону на постељи,
А ја плачан падох доле —
Сатрише ме јади вели.
Стао братац више мене,
Стао па ме болно гледа,
И тјеша ме са р'јечима:
Божија се избјећ' неда!“

III.

Прохујало бјеше доста,
Од мајчине смрти, љета,
Кад ме опет снађе жалост,
И несрећа стиге к'лето:
Нагнуо душман бјеше,
Отацбину да м' покори,
За то сваки Србин уста
Против њега да се бори.
И мој братац оде тада
Са душманом да се бије;
Ал' у једном љутом боју
Згодише га пушке дивје.
Ја остадох тада самац
У свјету без шкога,
Који би ми кога рећи
Да ј' од милог рода мога.
Плакао сам, а и саде

Ево вада дијем сузе,
И проклетњем судбу црну,
Што и брата мени узе.
Велика је моја туга,
И жалост ме мори јака,
Ал' ми увијек нешто шапће:

„Божкија је воља така!“
Кад то чујем ја ућутим,
Јер Бог хоће да је тако,
А његовој светој вољи,
Мора да се клања свако.
20. марта 1891.

Т. Нев.

„Источнику.“

Већ пета је годинница
Како етојим на бранику
А на радост свима нама
А највише свештенику.

Као до сад тако од сад
Терај таму и облаке
Не малакши! храбро ступај
Терај буре, црне мраке.

Сарајево.

Као до сад тако од сад
Зближи еписког свештеника
Учитеља, грађанина
И епискога ученика.

Па са њима храбро, смело
Напред ступај ко што треба
Јера само тако сложне
Видећи вас Господ е неба.

М. Милановић.

На гробу свог стрица Стефана Перазића,*

проте и пароха рисанског, и почасног члана епископске консисторије. (О годишњици)
од епископа Дионисија Миковића.

Потоком бих суза лио да олакшам срцу своме,
Вељу тугу, веље јаде, срцу своме жалосноме,
Ал' на око пушта веће, и њима је краја било:
На гробови од њих се је доста бразда направило...
Па крстаре: туга, јад,
По ком тужином срцу сад.

* * *

Па цјелујућ' хладну плочу што остало твоје
крије,
Молим небо, стрико мили, да ти земља тешка није;
Да до скоро буде краја: епископ јаду, епископ
жлости,
Како би ти од радости заиграле у њој кости:
Јер измота бјеше твог
Свагда срећа рода свог.

* * *

Причао си са олтара и причао са ливаде,
С чега красни мукотрпни мили Српски род нам
паде...
Па уздишућ' желио си, и заклин'о епископ славом:
„О Србине, о Српкиње, неокрстите стазом кривом:
Јер е' не слави славни род
Него носи смртни плод!“

* * *

Око би ти заблистало при спомену гусле наше,
Што уз звуке тајанствене провину славу записаше
Сто ти пута стрико, уста ово дрво цјеливала,
И благослов дала руци што га прва направила!
Јер прориче оно, вај
Милог Српства нови сјај!

* * *

Ох мој стрико рано љута, само од тог спомен
траје,

*) Овај вриједни свештеник умро је 20. фебруара 1890. Његов некролог дошао је Шематизам Српско-православне Бео-Которске, Дубровачке Силванске епархије за годину 1891. из пера његовог наследиоца новог Никса Мидора, администратора.

Са вијеме твоје плоче на далеко... дивно сјаје,
Та утјеха јачина је ерпу моме стрико мили,
Да на гробу твојем нецукне; то га држи, то га сили...

Души нек ти буде рај
А спомену земљом крај!

У Рису, 20. фебруара, 1891.

Српско православно црквено појање.

Православних народа, ван Срба, има много на бјеломе свијету. Обреди црквени, код свију тих народа једнаки су. Црквене књиге по садржини, код православних једнаке су. Па наравно, да би требало и црквено појање, да је код свију православних народа једнако. Али на жалост, ријечи су једне, али су арије другачије.

Па како то, и од куд то упитаће се многи православни читалац?

Одговор је на то врло кратак. Што год у свијету прелази од уста до уста — по предању — то подлежи по времену врло великој промјени и измјени; а само оно остаје за увјек једнако и непромјенљиво, што се забиљежи ма каквим разумљивим словима. Шта више, људи су кадри разријешити и хијероглифе, које се данас неупотребљају, а које су стари, непознавајући слова (писмена) употребљавали.

Народна pjesма, народна прича, која се устмено предаје с кољена на кољено, претрпи од своје првобитности врло велику промјену. Шта више имамо и таквих примјера, гдје су приче из најстаријег доба, примјењене на нове догађаје, само што су имена лица и имена мјеста измјењена. Све дакле, што год се не забиљежи, него се устмено предаје покољењу, то изгуби свој првобитни, прави значај. Некада ова измена била на боље, а некада на горе. — Зависи од дотичног, који даље распростире. Ако је проповједник даровот, вјешт, родољубив и слаткорек, онда и ствар његове представе добија љепши, угледнији и значајнији вид; ако је пак проповједник каква петљанија, онда је и његово причање чиста петљанија. — Он тражи за слушаоце изненађење а тиме се удаљава од истине и природне љепоте па тако унакази саму ствар.

Све ово што смо рекли за приче и остале народне умотворине, важи још више за народне мелодије (арије). Причу, pjesму, гатку, пословицу, може сваки дјечак приближити и сачувати од унаказивања. Ал како ћемо са народним мелодијама? Како да их сачувамо од неуглађењих, неотесаних, једностранних гласова? — Учини

вјешти људи побринули су се и зато. Али та вјештина није дата сваком, а и не може је свако присвојити, за ту вјештину треба дара, треба природне изванредности. Ту вјештину, не може свако дјетете, као оно писмо научити, па сјести и писати, већ та се вјештина постигава особитим даром, великим трудом и брижном науком. Та се вјештина назива: музика; а писање за музику су; ноте. Ноте је врло лако научити, то може свако дјететче и по нотама може лако научити пјевати, ал је тешко научити музику, која нас омогућава, да мелодију напишемо у ноте. Написати народну мелодију каква јесте, вјерно и истинито, то је најтеже; зашто се и налази врло мало људи, који се око тог посла, вриједно, озбиљно и истрајно баве.

Сад да пређемо на сам предмет, о ком жељимо говорити. Као год што смо показали, да се народно причање и народне мелодије свјетског значаја и садржаја напаче, исто тако почиње код нас да се и црквене мелодије изопачавају. Ми смо горе већ напоменули, да многе православне цркве, које данас постоје, сасвим разнолико појање имају. У основи се види нека првобитна једнакост, али у разлицању свом, јако отетупа углађеност форме, једна од друге. — Тако можемо истинито тврдити, да је међу свима православним црквама најчистије и најмилиозвучније појање у српској православној цркви. Па и у самој српској православној цркви, најкоректније се досад појало у Ср. Карловцима. Онај које хтјео да чује ил да научи право српско православно црквено појање, морао је ићи у Карловце да тамо учи. — Исто тако било је по српским манастирима свагдје доста казућера, који су потпуно у власти имали ери. православно црквено појање — До пре 20 година, у свима српским кућама, при сваком весељу, већином су појале црквене pjesме. Ратари, занатлије и трговци, веселили су се само уз раане црквене pjesме. Само су господа, неке италијанске арије бобуквали, као Риналдини итд. Но ово је достигло кулминацију, и подмладак наш почео је напуштати црквене мелодије,

а више тражити свјецке. Тиме је почело и цитирање шире публике за призивно појање славити, те смо данас дошли до тога да млађи нараштај, не само да не поји више црквене пјесме, него их и незна: а они пак, који нешто мало науче, ти послједи несигурни квари, и тако почиње изопачавање, које је јако отело мах, те данас по разним нашим срп. крајевима наћи ћемо и разна црквено појање, шта више, наћи ћемо и тако изопачено, да више неодогава оног дивном српско-православном пјенију. Овоме би ваљало стати на пут. А како? Просто биљежењем. Као што смо записивањем отргли од пропасти и заборава српске народне пјесме, приповјетке, пословице, гатке итд. тако морамо за рана, док још има људи који потпуно, коректно и вјерно знају српско правосл. карловачко пјеније, исто у ноте записати и тако од вјечите пропасти и од изопачености га сачувати.

Ми можемо српски православни свјет лијепом вјести обрадовати, да у том правцу живо, вољно и родољубиво раде: а то су пречасни г. Гавро Бољарић и г. Никола Тајшановић из Сарајева. Г. Гавро Бољарић познат је као вјешт, умјалан и зналац у нашем народу; а г. Никола Тајшановић, позна добро наше црквено појање, а иначе је обдарен музичким даром, те вјешто и лако схваћа појање г. Бољарића, и вјерно га ставља у ноте. Њих обојица били су у Недјелу 17. марта о. г. у Сомбору, те су у приправничком заводу изнијели свој рад пред зналачки суд. Ту су били искупиљени сви наши свећеници, учитељи и људи од музике, пред којима је г. Бољарић разне пјесме из великог црквеног појања појао, а по том је г. Блажек то исто по стављеном на ноте записивању г. Тајшановића свирао, гдје су се сви присутни увјерили, да је како појање г. Бољарић, тако и стављање истог у ноте од г. Тајшановића вјерно и потпуно коректно „изведено“. Овом приликом пријетило се и то, да је г. Бољарић појање изводно сасвим

просто и чисто од сваких непотребних трила и уметака, које неки пјеници ради украса самопроизвољно изводе, те је тиме очувао основан и вјеран тип нашег правог црквеног појања. Присутни, као нека добровољна пресудилачка комисија потпуно су одобрили и похвалили овај лијеп, важан и потребан рад. — Иста господа отпутовала су у Сарајево натраг.

Ми смо о томе огромном раду премисљали. За издавање таког рада треба капитала. По тога тешко да ће бити у поменутих раденика. Зато би ваљало, да се народ сам побрине око издавања овога рада, путем својих народних органа. Неби дакле згорело било, да Његова светос срп. Патријарх позове дотичну господо у Карловце, ил да дотични сами отиду тамо, па нека се у српском Сиону одреди стручна комисија, која ће сав рад прег. г. Бољарић и г. Тајшановића испитати, па ако се одиета покаже, да су наше црквене мелодије вјерно у сваком погледу написане, да онда саб. одбор ступи у преговор са реченом господо ради издавања односно штампања цјелокупног црквеног појања на ноте; и да поднесе идућем сабору предлог у том погледу.

Спасавајмо за рана што се спасти може и очувајмо наше црквене мелодије чисте, неизопачене, потожству нашем. Једном у ноте прибрано благо никада се више изгубити неће, шта више оно ће остати вазада свјеже, истинито и живо, јер ће са учењем истог појања у нашим школама, наше лијепо карловачко појање сасвим у оригиналу одржати се и за вјечита времена сачувано бити.

Наношљетку честитамо г. г. Бољарићу и Тајшановићу, на лијепој и родољубивој замисли; на големом и неусипном труду, увјерени да им честит рад неће напрасно остати, јер наш народ знаде прави рад уважити; желимо да све по својој замисли изведу и слатке плодове свога родољубивог рада доживе.

„Бачванин.“

Мала цртица старинскога обичаја о суђењу о разводу брака у Гацку.

Наши стари веома су великијем гријехом сматрали распуштање мужа са својом женом; не да се ни замислити колико је муж или жена тријели, док се, које од њих, ријешило на тај

„најнесретнији чин“. Но и ако се у нас уријетко распуштања мужа са својом женом догађало, ипак је тога било, а и сад се догађа. Знаци не задовољства између мужа и жене прогласе се у

кући најприје са свањом; ова свађа изађе на суд и читавоме селу. Е, ту смо, не да се та свађа утиснати. Да се не би у случају међу њима и смртна несрећа догодила, мора о томе суд судити.

Ако је жена не задовољна, она утече у свој род код родитеља, или ако су јој родитељи умрли, код своје браће; ако случајно и браће нема, онда код некога најближега од свога рода. Родитељи или браћа односно родбина, покушају да то смире; но кад се рад покаже узалудан, они одступе; још ако виде даје жена крива, охерају је и из своје куће, те не може код њих уточишта наћи. Иен муж за то покаже сеоским кметовима и своје свештенику. (Ако муж гони жену, онда жена тражи суд). Сад се они окупе у кућу кога сељанина, но не у ону из које жена бјежи, ту добава и мужа и жену, а за тим још призову комшије из села, који су познати као мирни и постојини. Ови сеоски суд отпочне испит. Један понајстарији из родбине мужа незадовољне жене пита жену која бјежи: „Јаница“ (или како јој је име). „Зашто бјежиш од твога домаћина?“ — Она шути. — „Говори женска главо, шта ти је криво?“ — „Немам“. — „Што бјежиш, кад немаш?“ — „Не могу ш њиме“. — „Зашто?“ — „Ето, не могу!“ — „Бије ли те?“ — „Не бије!“ — „Држи ли те за свога друга?“ — „Држи“. — „Јеси ли гладна ја л' жедна?“ — „Нијесам“. — „Јеси ли гола ја л' боса?“ — „Нијесам“. — „Да што бјежиш?“ — „Не ћу ш њиме никад жива!“ — „Кажи шта ти је криво?“ — „Немам шта ми је криво, но не могу ш њиме никако па не могу!“ Ово сам неколико питања навео зато, да се види, како херцеговка, кад би јој могло бити, и кад оставља свога мужа сачувала му неки углед као и себи; но свашто има своје границе, па и то. Пошто они суд хоће да сазна узрок њезинога незадовољства, нагони је и на силу да га покаже. Сад она казује узрок незадовољства плачући. Кад све каже што има казати, суд укљони на страну и њу и њенога мужа па испитује комшије — колико они о томе знаду. Пошто цијелу ствар испитају, онет уведу мужа и његову жену, те их поново испитују, па затим на мир склањају. Оставе им и неколико времена, да се промисле, падајући се, да ако се сами смире. Овако суд сеоски ради и кад муж гони жену.

Нема ли изгледа никако на успјех за смиру, опет се они сеоски суд са свештеником окупи

те савјетује жену на смиру; али када она никако неће да примири, суд они напише писмо у коме каже све како је, и у томе писму назначи која је страна кривља, па то писмо пошље владини. Владика када писмо прими, позива обадвоје т. ј. мужа и жену, те на ново учини испит; па ако је сеоски суд назначио у писму да никако међу њима смире бити не може, онда владика да мужу (ако је жена крива) опростија, да се може оженити с' другом женом, а жени рече, да се не може удати.

Она се сада назовети „Пуштеница“, и нипошто је ни не би смио вјенчати кад би који други човјек покушао да је узме за своју жену. Напротив ако сеоски суд и владика нађу да је муж крив, онда владика ослободи жену, да се може удати, а мужу забрани женидбу.

Било је случајева, да је сеоски суд, који обично такве ствари никад не ради без свештеника, жену, бијући је с' тојагама, нагонио да остане за својим мужем, па су доцније живјели у најчистијој љубави и сретни постали. Тако што присиљавали су у приликама и мужа. — Ово се радило, када је суд сеоски видео да је њихова свађа постала из какве ситнице, па и онда, ако би се рекло да једно или друго иде по рђавоме путу, а то се никако не би могло осведочити.

И Владике Грци за оваке ситнице чинили су присиљу да брак остане не повријеђен. За ово су употребљавали гвозђа (букаџије), таваницу, карање, пријетњу да ће их проклетити итд.

За развод брака, био крив муж или жена, морао је муж неку суму новаца платити владини — оно што се рече „свијећу у цркву“. Додуше немам, да ли су се за ове новце куповале „свијеће у цркву“. Ако је за развод брака крив муж, он је још имао дати жени и неку накнаду у новцу, или у живоме малу, или у каквој лијепој женској хаљини. Накнада ова одређивала се према њихову дуљеку или краћему заједничком животу и према имању мужа.

Но било је случајева да се брак разводио, а нијесу хотимично криви били ни муж ни жена. Навешћу за то мени познат један пријер: Н. Н. из села Д. узео је жену М. из села К. која је имала једну рану на себи. Н. Н. је знао за рану кад је М. загледао, али је мислио да се та рана може излјечити. Несрећом рана је била неизлјечива, те је М. постала неспособна за рад и за рађање дјеце. После толико година заједничкога

живота они се договоре да се распуште, па то и духовној власти прикажу, и ова им то одобри. Н. Н. у приеуству сеоски кметова, раздијели сва своја говеда и браве на равна два дијела, те један дио даде М., а други остави себи. М. отиђе у свој род, Н. Н. ожени се другом женом.

Веома су ријетки случајеви развода брака кад муж и жена имају ђецу, па макар се што међу њима догодило, они једно друго трпе. И за ово ћу навести један примјер који ми је познат: Г. Р. из села М. Имао је са својом женом шестеро ђеце, па се ипак по несрећи преварио, те имао с једном удовицом не законито дијете. Примјер је казан и плаћање трошка около подизања ђетета, али га његова законита жена никад за то није прекорила. Напротив, кад би је која друга жена прекорела за погрешку њеног мужа, бранила би га, говорећи: „Ко пије опиће се а пјан свашто може учинити“;

Би ће вриједно ако се упитамо, шта је највише помогло, да се до сад у нас одржало то велико поштовање брачне везе? На ово питање није тешко одговорити, колико га је мучно разумјети онемо, ко се није у онемо народу одгајао.

Узроци су:

1. Наш већ познати религиозни обичај;
2. Љубав међусобна крвнијех пријатеља, која је у онемо народу била снажнија, него и у какву народу на земном шару;

3. Освета, јер је било тако вријеме и није народ био стегнут, да један другome између себе није могао учинити зло, и кад би који покушао отпустили своју жену, женина браћа и рођаци нашли би се увријеђени, ако се не би отпштене

жене кривица чисто освједочила, па и главе дошли онемо који жену отпустила;

4. Турски суд, који ни под каквијем изговором није примао жалбу ни мужа ни жене за брачне послове, те је наше свепштенство са својим вјернијем имало слободне руке за суђење брачније размирица;

5. Наша браћа мухамедове вјере, који су имали господство у рукама, а они су као што је већ познато имали основу за практични живот ону исту патријархалност, коју смо и ми имали, то нам је и данас не подијељено, те њиховијем господством није изварен морал у народу; и напо-
сљетку.

6. Што се ови народ није мијешао са стра-
нијем свијетом, него свагда остајало оно старинско домаће: „какав отац так и син, каква мати така кћи“.

Вјерујте пријатељу, вели један Бошњак, да је наш народ више деморализан за три године у вријеме потоњег устанка противу турака, екстајући се које куда и мијешајући се с које кинџе, него за све вријеме од Косова до тога устанка“. Ја му вјерујем!

Промле године у Сарајеву казали су ми да је брачна веза у Босни постала тако слаба, да се на стотине и стотине брачнијех спорова преко године догоди, и ако тако потраје још коју годину, „та брачна веза неће у Босни ни вазити“!

Фала богу, у нас у Херцеговини још се та несрећа није развила, а и неће, ако бог да!

У Гору, 1891. год.

Н. Н. Херцеговац.

Прилог историји српске православне цркве и школе у Зеници.

Стеван Н. Поповић, рођен 2. авг. 1801. у селу Лушница у Бос. Крајини умро у Зеници 1860-

Овај пут није ми наміјера износити потанко све податке о постанку српске цркве и школе у Зеници, то остављам за други пут, а сад ћу о томе у најкраћим потезима рећи коју, и то позавише по казивању мога оца и још по неким рукописнијем споменницама.

Од пада Босне (1463), па по прилици све до год. 1800. врло је нејасно историјско знање о вароши Зеници, а још нејасније о душевном развићу народа српског — о цркви и школи.

Како ми отац приповиједаше, и како је он чуо од старијех људи, први свештеник, који се спомиње у Зеници и околици, бијаше неки поп Живко Рац. То име „Раци“ Турци му надјенуше, јер по свој прилици он бијаше родом из данашње краљевине Србије, па с' тога, а право му име бијаше поп Живко, а за презиме немогах разабрати, што особито жалим. Кад оно Сулејман паша Скопљак пође с'војском на Биоград, српска му војска негдје сина зароби. Онда неки поп Живко Раци дође

паши и каза му, да ће му он сина изавити из ропства. И збиља поп Живко удари на оно мјесто, гдје пашин син бијаше заробљен, те изави пашина сина и предаде га оцу му Сулејман паши. За то дјело Сулејман паша богато обдари попу Живка, даде му неке повластице, посени га и од то доба поче га особито поштовати и пазити. Незнам како, али тај поп Рац дође овамо међу осталу своју браћу Србе у Босну. У то доба није никако било српске цркве у Травнику нити у Зеници, већ се у Травнику у селу Граховику (по сата на исток од Травника) чадор разапњао, и ту се света литургија обављала, а тај поп Рац је у Скопљу, Травнику, а касније и у Зеници поповао, народ око себе прикупљао и у православљу утврђивао. — За попу Живка причају стари људи из Зенице, да то бијаше човјек врло јуначан и стасит. Често би се с' Турцима бавио камена с' рамена, те јуначке српске игре и добацивао цилитом, те би увијек свакоме Турчину одбацио, па да то га хтједоше више пута на пријевару убити из зависти и витешке мрзње, али им се поп Живко увијек знадијаше вјешто измаћи. Тако је поп Живко у то вријеме бар у неколико народу могао бити од користи и християнске дужности вршити. Гдје је поп Живко Рац стално пребивао, кад је први пут дошао у Босну, из кога је мјеста родом, када је дошао у Зеницу, кад и гдје је умро то ми, на жалост, није познато. Особито би се радовао, кад би когод од поштоване г. читаоца овог цијењеног листа знао и објелодањено штогод о овоме попу Живку и у опште о Зеници.

Некако око године 1816 — 20. дођоше из Бос. Крајине села Јелашиноваца браћа поп Гавро и поп Дако Поповићи и настанише се у Травнику. — Тадашњи владика Венијамин (1817. — 1835.) даде им Травник и Зеницу да ту попују, и те обје нурије као једну под именом „травничку“ држали су до године 1829. — Те године дође опет из Крајине Бос. рођак попу Гавре и попу Даке именом поп Стеван Н. Поповић, мој дјед, те му поп Гавро и Дако дадоше Зеницу на трећу пару. Дакле још од год. 1816. нахија травничка и зеничка бијаху као једна. Тако је мој покојни дјед Стеван пребивао у Травнику и зеничку нахију опслуживао, а народ из Зенице и околине ишао је у Травник у село Граховик на молитву под чадор. Тако трајаше све до године 1834., а те године догоди се знаменит случај по Зеницу.

Како мој покојни дјед поп Стеван бијаше човјек „велика добричина“ и народу своме одан, услужан и омиљен, то се зеничани из вароши и са села договоре, те замоле тадашњег митрополита сарајевског Венијамина, да одијели нурију зеничку од травњанске и да им додијели мога дједа попу Стевана за свештеника. Владика Венијамин услиша жељу народну. И тако зеничка нахија 1834. поста самостална. Прије ове двоје травњаци би доносили чадор у зеничку село Биљешеву, те у години народ би се по 2—3 пута сакупљао, Богу молио и свету литургију слушао. Кад се зеничка нахија од травничке одијели, онда мој покојни дјед Стеван оде са још петорицом зеничана у Сарајево и од владике Венијамина замолише св. „Антиминос“ и да могу чадор имати као и травњаци. Тада помоћу вриједног Србина Хаџи Ристе (данашња фамилија Х. Ристићи), који бијаше с' мојим покојним дједом Стеваном у врло добром пријатељству, добише зеничани: св. путир, дискос, звјездицу, дарке, одежде, јеванђеље, апостол, служебник, празничну мишеју, октојих и пентикостар. Тада зеничани добију од мудира зеничког тадашњег Селима допушет, да се смију слободно Богу молити гдје год хоће по својим „старињским гробљима“. Зеничани изабери село Биљешеву, гдје се и данас служба обдржава на св. Јована Лествице. Мој покојни дјед Стеван мало послѣје опет уреди, да се у селу Дривуши на гробљу, гдје је негда стара српска црква била, и на Осјејенику народ састаје и Богу моли. Кад би била суша, туј би ишао бијели свијет на Биљешеву, Дривушу и Осјејеник, да се Богу моли, да Бог кише даде. И Турци би пустили телала, да позива свијет да иде на „дову“ ради кише. И обично би телал завршио: „И раја нећ иде по своме закону“. И тако би пошле молитве Бог дао, те би се по киши враћали, па су и године рађале три пута више него сада.

Године 1834. кад је одијељена зеничка од травничке парохије, пресели се мој покојни дјед поп Стеван у зеничко село Лучане, и ту је установио све до године 1846., а те године пресели се са свим у варош Зеницу, и купи кућу код данашње старе српске цркве. Народ се је јако обрадовао, кад виђе свога духовног старјешину у својој средини. И одна нареди мој покојни дјед, да народ долази на јутрењу и вечерњу у његову собу. Овдје нећу да говорим о томе, ко-

лико је муке поднио ми дјед покојни, док је и у својој соби могао видјети сакупљене своје парохијане, да их према својим слабијим силама задахне видјелом њере Христове, па ма да је неколико пута излагао се самој смрти, ипак му тај страх не уби његову вољу. Овдје разумијевам страх од Турака, од којих је и остало наше свештенство са својим народом у нашој Босни и Херцеговини много пострадало.

Пожртвовање мог дједа поца Стевана, за унапређење његова стада занета је неисказано, а бистри ум његов добро је знао од колико је важности по народ школа, те се и за то постара и подигне српску народну основну школу. Године 1849. постави свога сина Стеву, мога оца за учитеља, колико је могуће да дјецу наставља. Онда у почетку имао је 32 дјете у школи, и то је прва српска школа у Зеници, а први јој учитељ би дакле мој отац Стево, кога је отац (мој дјед) школовао нешто у Сарајеву, а нешто у Травнику, колико му је било могуће. И школу држаше мој покојни дјед такођер у својој кући, исто као што је држао у својој кући и богомољу. Пошље опет кући другу кућу покрај оне своје и премјести у ту кућу дјецу — школу.

Простор око те ново-купљене куће, који је допирао и до његове куће прозове се „хелија.“ У тој школи и око ње (хелије) народ се скупљао на молитву: јутрењу и вечерњу. Близу ове школе бијаше једна стара турска кућа, коју мој покојни дјед помоћу народа купи и од те куће преначини школу, а од оне прве, гдје су дјеца учила, поваде изнутрицу и то опреме за цркву: начине олтар, пјевнице итд. Год. 1857. 8. септембра рече се „Благословено царство“ и прва литургија буде обдржана. Прије него ће се служба обавити на неколико дана, пошале мој отац Стево у Сарајево писмо владци Дионисију (1856—1860) и руском конзулу Ал. Гилфердингу (с' којим мој отац бијаше у врло добром пријатељству) и јави им, да ће се први пут св. служба обдржавати у Зеници. У писму им рече „имамо наш чадор и антихине, а како и јесмо народу

рекли да дође и народ је дошао.“ Томе се писму чудно владика, гдје нијесу зеничани знали га да им освешта нову цркву. Отац ми вели: „Ми смо имали пећ у новој цркви, да се Турци не би сјетили, да је то црква, него на гласу прозвана „хелија“. И тако мало по мало уђе у обичај, те народ поче све нише и више долазити у хелију цркву. Турци би увјек рекли — прича ми отац — „све му је овоме крив Стево С. Поповић, (мој отац) ово је његов севец, што Власи установише цркву и школу“; „а ако је крив био није га ни јефтино стало“ — додаје мој отац. И тако од године 1857. служи се до данас св. литургија у Зеници. Храм призе је, као што споменусмо 8. септембра — Мала Госпојина.

Ето то је, као што реко „у најграницама тезима“ о постанку српске цркве и српске школе у мом родном мјесту Зеници; и што је тијесно скупљено са животом и радом мога покојног дједа поца Стевана, кога и дан данас народ у Зеници и околини с' поштовањем спомиње и сјећа.

За сад ми пријеме не допушта, а о свему томе изао би много више рећи: још неке рукописне споменице навести, као и неколико писама од д. босанских владика — која засијечају у ток и развитаку српске цркве и српске школе у Зеници.

Као што се види, ја сам укратко довео ствар до 1857. год., а од године па до данас, као и још неке додатке овоме што сад износим, намјеравам други пут што опширније и систематичније изложити, а за сад пуштам на јавност овалко и овако, неби ли овим још кога побудио да о овој ствари, а путем нашег цијењеног Источника изиђе на јавност те тјме и мој чланак попуни, исправи и усаврши.

И опет поново молим свакога онога, који би знао што-год о Зеници да објелодањи. Свака пријатељска примједба, опомена, допуна биће ми особито мила, и са захвалом ћу је примити.

Дрестина, 16. апр. 1891.

Коста С. Поповић,
срп. свјак. богосл. и учитељ.

Српска црква у селу „Шљивну“ и свечаност при освешћењу звона.

Описао: П. С. Иванчевић.

Имеђу 21. парохију, што бањалучком протопрезвитерату припадају — врло лијепа и романтична села заузима парохију звона „Шљивно“. Истина Бог, поменуто је парохија доста малена јер се састоји само из три села: Добрња, Шљивно и Зеленици. У та три села имаде 126 кућа.

Парохија „Шљивно“ граничи: са сјеверне стране парохијом „кољанском“, јужне парохијом „дусишном“, источне парохијом „рекавачком“, а са западне стране парохијом св. обитељи „Гоминице“.

Све поменуте парохије припадају протопрезвитерату бањалучком, а по раздјељењу политичке власти котару бањалучком.

У парохији „Шљивну“ станују сами Срби православне вјере. Они су здрави и марљиви у тежачком послу. До старинских срп. нар. обичаја држе много. Као што је дан-данаас свугђе Србин тежак — а богме у опште сваки материјално малксао, тако су и житељи поменуте парохије доста опотребили, ма да им је земљиште доста плодно и за тежаклућ агодно.

Од старина, колико сам могао разабрати имаде: у селу Добрњи бријег, који је од прилике 485 м. висок, а на истом бријегу имаду знаци, да је ту бир-земаниле био какав град или фортифика. Околини житељи тај бријег зове „градина“. И дан-данаас позна се онкој око речене „градина“. Сама „градина“ изгледа баш ко каква изгорелина. Ниске градине на једној њиви — званој „Плазај“ буде сваке године на бијели петак, српски збор, гдје се сила Србадија искупи.

У селу Зеленица имаду двије — три развалине. Веле да је ту био град краља Зелешка, па да је и данашње село Зеленици добило име по поменутом краљу. На поменути развалинама налазило се је старинског посуђа и оруђа.¹⁾

У селу Зеленица има један крст, т. ј. нагробни камен, који је од прилике 130 дм. висок, а 50 дм. широк, од простог је камена, нема на њему никаквог натписа. Веле, да је један Србин у том крету нашао силне новце, а приповиједа се овако: „Био је један сиромашак, те нигдје под Богом милим ништа није имао. Управу у

очи св. Ђурђа свог креног имена пође да дијете прода, те да крено име прослави. У путу сједне и прерави га сан, те заспе. У сну му се нешто јави и рекне му, да иде к' поменутом крету, те да ће наћи новаца; што овај сиромашак и учини — и збиља нађе и весело се врати кући славити своје крено име“.

У Добрњи на југо-западној страни налази се вода, која се зове „Кадина вода“. О имену исте воде народ приповиједа овако: „Играла се дјеца код говеда, па ти једном изабери између себе једног као кадију и овај би свима за све еудио. Скуп им бијаше код поменуте воде. Тај ти њихов кадија осуди једно дијете на вјешала, те га збиља и објесе. Родитељи тога дјетета ту же дјечињег кадију али му суд не учини ништа. И од то доба доби име, „Кадина вода“.

Сад око „Кадине воде“ има читава хрпа кућа и изгледа као једна махала у вароши. Значице се свакад у уредима пише „Кадина-вода“. Народ то мјесто око поменуте воде зове „дотор“, јер су ту с почетка били војници (по једна и по компанија), а и сад има десетак, што бараке чувају. „На „Кадиној води“ стоји жандарска пошта. Туда води главни друм из Бањелуке у Травник, а и пошта туда иде и на Кадиној води стоји 3 сахата.

На југо-западној страни „од дотора“ — односно „Кадине воде“ $\frac{1}{4}$ сахата далеко, а у селу „Шљивну“ на једном повисоком бријегу налази се стародревна црква — храм св. Благо-вјештенија. Поменуто је црква по народном приповиједању прије 150 година прављена, а прављу је блаженопочивши Михајло Кудузовић бивши парох данашње парохије Шљивна и дусишке; и сад из поменути парохија долазе титори к' истој цркви. Који је владина поменути св. матер цркву осветшао не зна се. Божествена литургија обавља се на осветшеном „антиминесу, на истом „антиминесу“ стоји 1837. год., а од ког је Архиепископ потписан не зна се.

Црква је 9 м. дугачка, а 7 м. широка. Унутрашњост исте слабо је урешена. Мјесто гдје сама св. мати црква постоји јесте лијепо и романтично. Око цркве земљиште је честитога грађанина града Сарајева и пресјед. срп. општине у Сарајеву г. П. Т. Петровића, Е, би Бог дао,

¹⁾ Ако Бог да здравља — највијежмак село „Зеленица“ тачно проучити са сваког гледишта и у „Гласнику“ зем. новца на јавност изијети. Иванчевић.

да честити Србini и добротвор спротиве сјетно се својих књета, те им што српске школе начинио, а врло би им требало, и у цети би ишла Српчад из петнаест чисто српско православањих села Дај Боже, да се ма ко нађе. —

Вриједно је споменути, да су из данашњег села „Шљивна“ била два босанска епископа и то син и отац. Најпрво је (како ми њихова сестра — односно тетка приповиједаше) био епископ син. Неку је било крштено име Алекса, а у калуђерству добије Антим. Антим је био помоћник владике Прокопије (1851.—1855.) Оду Алексиноу било је име Захарије Кудузовић зван Поповић, а у калуђерству Софроније. Он је био неко вријеме јефимир сарајевски, а пошље кад му је син епископ постао био је код митрополије као протосинђел, а као такви кушио је по епархији владичарину. Пошље синове смрти (1855.) одмажи га владика Прокопије у Цариград. Веле, да је опазио да Софроније има силне паре па не знавши како да их измажи, обећа му, да ће га у Цариграду произвести за епископа, те да ће му тако тобож¹ ублажити жалост за јединцом. Софроније оде и збиља га произведе за епископа, а разумије се за грдне паре. Софроније поврати се у Сарајево као епископ, али на епископој столици, није био ни пуни шест мјесеци, већ умре и би покрај сина у сарајевско гробље на царини сахрањен.

И дан-данас има Срба стараца у „Шљивну“, а и у дијелу љутој Крајини, који се добро сјећају обадијоце поменути владика — односно епископа. Софроније веле био је омалена етаса и доста ружан човјек, немилостив на спрема свештенства. Антим је био круна људина, оход и наочит, жуте браде, јако строг и наopak; а оба два бијашу — ма да су рођени Срби Босанци ала грчке владике у погледу гулања и тлачења свештенства и народа.

Е, а сад да пријеђемо на свечаност приосвећењу звона:

¹ Вида „инматизам“ Дабро-босанске епархије од 1883. год. стр. 6.

„Одавно бијаше жеља околне Србадије, т. ј. из парохије „Шљивна“ и „Јусића“, да пабаве звона, које би их на св. службу Божију сазињало. Ну та им се жеља истом ове године оствари. Освећење звона било је 25. марта о. г., а освештао га је у заступству преч. г. проте Вида Коначевића преч. госп. Гавро Стојнић, јереј и настојатељ св. манст. Гозионице уз припомоћ г. г. јереја: Ст. Г. Врањешевина, пароха „рековачког“, Ђ. Лаанчића, пароха „Јусићког“ и О. Милетића, пароха „шљиванског“.

При свршетку освешћења дрикао је говор учитељ Иванчевић, у ком је опртао значај звона, и Србадију упозорио, да им звона, ког су сами набавили дабе не стоји на звоннику, те да узалуд не лове их и посјећа на молитву Божију, већ, да што мањиније и боље могу да похађају св. матер цркву. Звона је без круне тешко 205 кг., а кошта 380 фор.

При св. литургији говорио је морално-религиозног садржаја проповијед г. Герман Јовановић, монах. Иста је тако дирнула присутну Србадију, да их је било, који су заплакали, и заиста се признати мора, да г. Јовановић имаде изавршних говорнички дар. Пошље св. литургије примаше нека Србадија св. тајну причешћа; те пошто се тога дана све у св. матери цркви сврши то је онда г. П. Загорац изговорио бесједу и присутну Србадију позвао, да притрче у помоћ св. матери цркви „шљиванској“ са добровољним прилозима, што Србадија и учини. Прилога је било доста; кул звона Јован Вуколић даровао 15. фор., а г. Попић, заповједник жандарске поште 5 фор. и т. д.

У 2½ сахата био је објед, ког је срп. прав. општина „шљиванска“ приредила. При обједу је пало више различити здравица; пошље објед српском веселу ни краја се није знало. Ну и пак је све било у највећем реду. Србадије је било са свије страна околине села.

На Благовијештењу. 1891.

Отворено писмо

Као одговор на критику г. Милорада Јелића свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890. године), на чланак „Свештенство и проповједање“, упућено господину уреднику истог листа од писца критикованог чланка.

У мом чланку рекао сам даље ово: „...то вјероватније изгледа, да су се прве црквене зграде отпочеле подизати најприје у тој намери, да се ту за стално протјерује Слово Божије, па уз то тек и молитва да се свршава“, па ме на ово позива г. Јелић да докажем.

Ову вјероватност оснивао сам најприје на томе: што су први Христјани, ако не би присуствовали заједничкој молитви више губили кроз то што нијесу чули вјерске поуке, него ли што се нијесу у заједници молили, јер поуке нијесу могли редовно имати код својих кућа а молитве држати могли су на основу појма о Богу, који се налази свуда и на основу Христове изреке: „Јер доје су два или три сабрали у име моје, ондоје сам и ја међу њима“ (Матеј 18. 20.) и код својих кућа, дакле ван опште заједнице. А послѣје, због тога, што ми је изгледало да је у прво вријеме Хришћанства проповједање Божије науке на општим молитвама првих Хришћана био главни дјело, а чинодјелствовања у данашњем смислу није било ни из далека. Ево шта каже у овом погледу Н. Ђ. Вукићевић у „Изајасењу св. Литургије“ Сомбор 1865 Стр. 6: „Одређеног дома за скупштину у први мах није било, него су се вјерни састајали на молитву у кући једног или другог из своје средине. Уредитељи оваких скупштина били су у Јерусалиму сами Апостоли. Но почем је њихова главна дужност била проповједати Божију науку, и т. д.

„У дан сунаца (Dies Solis, недјеља) бива у нас састанак на једно мјесто свију који живе по варошима и селима, па се читају колико је могуће, повјести Апостолика и списанија Пророчка“.

„По том, кад читање престане читати, старешина (предстојатељ) рјечима даје настављење, и свијетује да едедујемо тим прекрасним правилима“.

„После тога сви устајемо и свршујемо молитве“.

„А кад свршимо молитве, ... доноси се хлеб и вино с водом, и старјешина такође пошље горе (Богу) молитве и благодарена колико може“ ... и сви се причешћују, а онима који отеуствују, шљу се по дјаконима“.

Како што се дакле из горенаведеног види, први Хришћани скупљали су се овдје сад ондје у скупштину, којом су приликом поучавани били у вјери, молили се Богу и причешћивали се. Па ако који није био присутан тој скупштини, ипак није био лишен причести, коју су му ђакони доносили, али ђакони нијесу му могли донијети оне поуке, која је на скупштини држата. Па ако је појединац, који не би дошао на такову скупштину био лишен вјерске поуке, и то с тога узрока, што није благовремено могао дознати, гдје ће се скупштина одржавати; то је сасвим природно, да су људи могли доћи на ту мисао, да се на једном мјесту скупљају због вјерског подучавања, на том приликом да свршавају и молитве а да се и причешћују, јер молити се Богу могли су се и код својих кућа према горепоменутој изреци Спаситељској (Матеј 18. 20.) а тако исто и причест у случају недопашћа доносили су им ђакони на ноге.

Према овоме, што досад наведох, држим да сам оправдао вјероватност о непосредним узроцима подизања цркава. На продуцирање пак г. Јелића у изналажењу цитата да би доказао, да је црква дом Божији, храм молитве и т. д. немам шта навести, јер нијесам ни тврдио противно, за то нека му је проста та невина забавна, и то тим прије, што му иста може бити и од користи, јер том приликом чита св. Писмо, које у озбиљном и пажљивом читању изазива смиреност, — али не могу ћутом прећи преко тога, што ме упућује „да свештеник мора да поучава и ван цркве“. Г. Јелић силум неће да разумије, да сам ја мојим чланком ишао на то, да свештенство у цркви проповједа, па сасвим је наравно, да не могу ништа против тога имати, да свештеник поучава народ свагдје, гдје с њим дође у додир. Па ако сам ја навео, да је вјероватно, е су црквене зграде прије за то подигнуте, да се ту Слово Божије проповједа, то ипак не стоји — била моја тврдња основана или не — да се народ ван цркве не треба поучавати. Овакав недоследан закључак може се само злонамерно створити.

Ако је до сад г. Јелић нападајима својим хтјео да омаловажи мој чланак, сад је ни мање ни више окупио се и против моје личности не

посредно. Вели ово: „За доказ, као свуда напријед г. стручњак цитира (наводи) себе, својој науци, на своју руку; пере оне невјернике који рјетко похађају цркву.“ А то већ није истина! *Ја себе нијесам није за доказ навео, даље, ја нијесам прво невјернике који цркве не похађају, него сам говорио о узроцима зашто наш народ слабо похађа црквену богослужбено.* Да ли је то достојно једног свештеника као проповједника истине, да се чак и у јавности служи онаким сретствима, која не постоје, и да се таким начином не убија углед и не каља карактер свештенички?!!

Даље г. Јелић служи се у оваком обилном предмету и хрвањем доскочицама, те на мој навод, да је ред црквеног богослужења по својој спољашности народу нашем обичан, вели, ваљда би хтјео да је не обичан! Да су људи у опште radoznали, држим, да није нужно да доказујем, а да ту radoznалост простиру и на црквене функције — ма да је то грјешно — доказом је то, што народ у много већим гомилама врви у цркву, кад чује, да ће Владика у цркви служити; да ће се чин прана ногу при Тајној Вечери обављати; да ће какво пјевачко друштво у цркви пјевати; или да ће се ма што год ново у цркви чути или виђети, што се само у извјесним приликама чути или виђети може. Па кад би ја сада ставио питање, зашто народ баш у таким приликама у већој количини гие у цркву, увјерен сам, да би ми и сам г. Јелић доказивао, да је баш због тога што ће се у цркви нешто збити, што се у обичном богослужењу не може видјети, а то држим тим сигурније, што ваљда неће мислити, да и у тим приликама, народ, који иначе слабо похађа цркву само за то иде, да се Богу моли, јер кад би га срце тамо нукло, могао би то сврпавати и недељама у току дуге године. Ја чак допуштају и то, да и у тим приликама иде цркви да се Богу моли, али покретач тога доласка цркви није молитва, него црквена ријетка свештенорадна или лијепо пјевање црквено.

Даље рекао сам, да је народу језик на ком се црквена служба обавља неразумљив, а госп. Јелић одговара „треба тумачити“ Сам јој чланак написао сам у тој намери да нашем сеоском свештенству пружим начин, како ће се лакше спремати моћи да проповједа, поучава, тумачи, свјетује итд. на јесам ли погодан начин, којим ће се то спремаће олакшати моћи, или не, јест ствар зреда и обилна критичара; а г. Јелић,

рушећи из основа аграду, коју ја подигах, због тога, шта вели да свештеници нијесу у стању проповједати, поучавати, тумачити народу св. Јеванђеље, рече, „треба тумачити“; али ко ће тумачити то није рекао, па пошто свештеници није су у стању, то се ја усуђујем нагађати — ваљда ће црквенаци!

Међу осталим пријетио сам и то, да је појање у цркви нескладно, а г. Јелић увјерен да сам рекао неистину, подикује ми „опростите“ као да ми је лаж већ пребацио, па ме неће сасвим из великодушја да изобличи. Ја сам говорећи у мом чланку о свештенству и проповједању сву моју пажњу поклонио свештенству сеоском, које није похађало богослужење. Па све што сам писао и типало се сеоског народа и сеоских цркава, а то нијесам морао у сваком реду помињати, јер сам то у почетку чланка на свом мјесту **пачио** напоменуо. Дакле говорећи о сеоским свештеницима и црквама рекао сам да је појање нескладно па при томе и сада након „критике“ г. Јелића стално остајем, и то тим сталније, што ми се никакви противни докази не наводе. А да имам право да на том становишту истрајем, рећи ћу то, да се прилично складно пјева по нашим околним мјестима, премда и тамо не свуд подједнако лијепо, даље, по нашим већим котарским мјестима, и то ондје гдје црквена општина има свога учитеља. По осталим пак црквама пјевачи црквени пјевају све црквене пјесме на један калун, који се не налази ни у каквом остоику нити црквеном пјенију. — Колико је мени познато господин Јелић није имао прилике, да буде неутралан слушацај таког појања, јер се обично бавио по црквама, гдје се могу чути складнија појања као у Рељеву и Сарајеву, а прва црква у којој се он могао увјерити о нескладном појању јест црква, у којој он сада служи, зеничка, али је врло вјероватно, да он није хтио доћи до тог увјерења пошто он сам обучава дјену одговарајућу службу.

Г. Јелић радо би се забављао на мој рачун, те ме измијавља тиме, као да сам неправилно по логици употребио овај израз: „ништа дакле нема да га црква привлачи осим једно — Богу се молити и т. д.“. О овоме нећу правилност да доказујем, и то једино због тога разлога, што онај који хоће да пресуђује, да ли је нешто по логици правилно или не, написано, мора најприје добро знати читати, па онда добро разумјети

цјео став; а г. Јелић не зна још добро ни читати, јер да зна он би у мјесто „једно — Богу се молити“, прочитао „једино — Богу се молити“, па би онда, може бити, могао и цјео став добро разумјети. Не могу допустити, да је ово штампарска погрешка, јер једно што ми досад још није исправљено а друга ова ријеч „једино“ јесте

главна тачка око које се у овом питању враще г. Јелић, а због тога не могу допустити ни да се таква погрешка у преписивању ухвати могла и то тим мање, јер је једно за другим допуну тако употребљена. (Ист. св. IX и X 1890. стр. 375 II ступ. I и II ред одозго).

(Српине се.)

Потреба историјског представљања.

Овдје нећемо да говоримо о томе, да би морало свако наше, српско, мјесто, при разлици забављама, нарочито о св. Сави, држати представу на своје, српске, историје, већ да би *требало* гдје се може, као што је то и Високопречасна Конесторија од своје стране препоручила, јер се таквијем представама много више постижује користи у моралном — просвјетном, а и материјалном погледу.

Ко је имао прилику, да види кад се једна историјска представа код нас одигра о св. Сави, или којом другом приликом, признаће, да је не само достојније за саму прославу, него више и дубље продира у народне осјећаје, него која друга врста представа. Ко је на то пазио могао је лако прихјетити: како наш народ, при гледању историјских представа, поред ушпију још зине, да боље чује, и избуљи очи, да боље види: на позорници онога, који одиграва улогу цара, краља, војводе или јунака из наше српске историје. Та, чисто се може видјети, да му се на глави коса диже од радости, кад види и слуша о слози српскога народа. На против спужди се, обори главу „етиди се од инојерца или инонародника: ако се на позорници искажује српска бољетина — неслога. Па, како наше историјске српске представе имаду у себи и једног и другог, то ће се, по свршетку, моћи, да чује и од најпростијих, шта се представљало, и знаће сваки, да дубље опјијни зло и добро, и шта је једном а шта другом предходило, као и какове су последице слиједиле. Но не само то него и шта више може се чути, а све на основу својих — српских, pjesама, гдје су од својих живих историчара, гуелара примили.

Наравно, да се овако шта односи више на прост народ, на масу наше, српске, најчвршће полуге — каквога свијета имамо ми више него

ли изображена, који познаје своју прошлост, своју историју.

Па е' тога, што није могуће маси народној, која се не састоји само у нашем српском свијету, него и у варошком, да се на други начин постигне што више знања о својој прошлости, добро је, потребно је, да се бар очигледно изнесу и едике историјске, које ће довољно знања о прошлости дати, најдуже у памети остати а и најочигледније увидјети: како слога и њена моћ унапређује и најмање ствари, а несретна неслога, руши и уништава и највеће, као и то: да и мало познавање своје историје, вриједи више, него познавање чега вишег, јер коле познавање своје историје, дражи се за, бар, неку изображеност.

Св. Сава је једна периодична прослава код нас Срба, и велики је размак — читава година, од једне до друге прославе св. Саве, али не морају се, историјске драме држати само о св. Сави. Гдје се да о св. Сави, ту се може, и по који пут више у години, у мјесто шављивих, љубавних, сатиричних и т. д. Сва та немогућност и тешкоћа у томе је, да се једнпут историјско одијело (гардороба) направи, па је омогућено. Таково одијело даде се удесити онако, како се може, према изметку одбора, пјевачког друштва или општине, на једанпут потпуно и како треба или по мало, сваке године, дојеравајући према појединијем драмама нашијем. Материја за такво одијело не мора, нити треба, да је од евиле и кадифе, већ тек да је од боје (средовјечне). По тробојници (застави) нашој, можемо видјети, да је та боја црвена, плава и бијела. Прве двије боје употребљује се за таква одијела, и то: црвена за чакшире (пантофе), а плава за горњу хаљину т. з. душанку, која се још уреси са алатним (фалциним) шеритом по прсима (ребрима), а бијела боја служи за израду пантова (огртача)

царскијех и краљевскијех итд. Материја таковог одијела треба да је само по боји и тврда. Сатин првени и плави, могао би дати руке, те за 30 до 40 форинти, за више особа приредити одијело а гдје се да од тврђе материје тим боље.¹⁾

Одијело свако, па и таково, може дуго да траје, кад се чува, чисти и поправља. Да ће се таково одијело брзо и сигурно исплатити нетреба ни сумњати, јер кад једна љубавна, сатирична итд. игра позоришна исплати свој трошак, па и на добитак неки рачуна, то се онда и од историјске представе може у вишој нади очекивати.

Наша путујућа позоришна друштва слабо може се рећи, пролазе код нас у Босни и Херцеговини, али би и још слабије пролазила, да им није српскијех историчније драма, то и они знаду.

Но, не треба мислити, да се овијем осуђују остале српске позоришне игре, јер и оне имаду своју добру цијелу, или бар у тој цијели састављају се и одигравају. Па, и кад би их осуђивали, не би се могли задовољити само историјским представама, а и нема их много, особито, које би се могле без нарочите позоришне зграде одигравати, а те су за сад и највешће као: „Немања“ и „Лазар“ од Цвијетића и још неке пошто би се морало гријешити о саму ствар, и то: или у потпуном броју особа, или у намјештају ил' у недовољном простору итд.

Колико нам наше слабе силе допуштају у толико и износимо потребу и важност представљања нашијех српскијех, историјскије драма, пошто ће нам уважени лист Б. Х. И. изнестити описе и оцјене светосавскијех и другијех прослава у појединачним нашим мјестима, те читањем и занимањем поштоване читаоце, надам се, да ће их и о нашем историјском преставању; о његовој важности и потреби занимати, па и које вјештије перо на ово поље изазвати, за које вели неумри др. Суботић:

„Историјско представљање

Спаја унутре с' прадједина“.

Ма, да се о томе може доста говорити, потреба и важност историјског представљања истинити, може се и укратко појмити: да, ако хоћемо, не само дјеломично, но масом, да знамо: шта смо и какви смо, потребно да предходно знамо: шта

смо и какви смо били, па да стварамо и очекујемо бољу будућност, иначе би могли у оне исте грјехе и несреће падаћи и пасти, за које смо некад грдно плаћали па и данас плаћамо или бар дугујемо, а познавши узрок несреће, као лијек рани, лакше је избјећи ил' ма поље спријечити, иначе повећати несрећу, растровати рану. — Лијек би томе био — како реко — давање српскијех историјскије представа, и то не само о св. Сави, него сваком могућном приликом.

Може нам ко рећи, да ми Срби, немамо удешене цијеле историје за позоришно одигравање, те да се на тај начин и не могу упознати наше прошле славе и понижења. То је истина — ал' истина је и то, да тога немају ни други — просвећенији народи, па су ипак свјеснији своје прошлости од нас: што су постигли срећнијим данима свога живота, које смо ми у мраку проводили, па ако се пустином времену, ко слијепач вођи — да нам оно само донесе оно, што су други давно доживјели опет својим кретањем, а никако готовански (паразитски), јер то се није рађало нити ће ваљда, онда немо заостати још више него смо заостали, већ нам остаје, да се старамо за средства, којима би се брзо и на лако начин добили вишег познања наше прошлости: што ми истичемо између осталијех средстава те врсте: слике историјске, удешене за позоришно одигравање. Те слике кад се у главном укратко изнијети и представити нам: времена, која смо елигом постигли, у слави поживјели, како смо до њих дошли и обратно, како смо та времена изгубили, шта је томе преходило а шта баш дотле довело. Толико историјскијех написанијех представа имамо, да би нијед преглед о својој прошлости добили, кад би их све и кроз 2, 3 па и 4 године постепено (по времену кад се који догађај збио) видјети могли.

Не треба мислити, да је ово худо и мршаво средство. Кад би било оно једино средство, да како, да би било као да га и није, али што их је више тих је боље. Нека дакле овог — очигледног — средстава, та очигледност је данас не само у почетнијем — основијем школама, душа и најјача чинилица у постизању школског успјеха већ и у највишијем школама. Очигледност је нешто живо, што човјеку, кад само погледа, само говори, не мучи га у напрезању ума, не стоји га дакле много ни умне ни тјелесне снаге. Позоришно је преставање још нешто најочиглед-

¹⁾ За капе су погодне прве шубаре са перјем од птица отпријечена алтенијем гајтаном или у виду високег ланчића са обе стране. Гдје се састаје гајтан на челу, може се још по један кодутић гајтана направити, за љешна погледа.

није, јер ту говоре и виде се живе особе као фактори добра ил' зла. Познају се узроци и околности, које су преморале на несрећу или пак биле на расположењу добру ил' злу; а највише њим, нехатном ил' хотимично на ало употребљене. Из чега се опет даје поучити како би се данас — сутра требао наћи у сличнијем приликама — један ил' читав народ, па како би и испришати знао онога или оне, који би за свој лични интерес, славољубље, освету, хтјео дјелимично, или и читав народ упропастити.

Капе, круне царске, краљевске даду се направити од подебље артије (картона) полијељене са танком првеном бојадисаном артијом или првеним соматом. Облик капе може се удесити попут „житре“ владицанске, која се још неким са разновојним, но обично: првеним, плавим и бијелијем фалчицијем камењем.

Гдје се може, ту се даде и наручити такова капа за цара и царицу из Панчева, Новог Сада или Биограда од епископских позоришних друштва уз повољну цијену, и према каквоћи од 3 до 5 и 8 форинти, један комад. Тако исто може се добити од тих друштава и различитијех боја за мазање лица кад треба, уз упуство како се боји, и која боја одговара коме случају. И те боје нијесу скупе. Ако се неварам за 2 форинта могу се добити све потребне боје, које могу врло дуго да трају кад се поле чувају. Капе (баросе) за дилетанте, који играју улогу неког сиједог, средовијећног или иначе обичељог чојска са и без браде, добију се такођер код горњијех друштава. Ко је те капе посматрао може их и сам направити; за то је ипак добро наручити једну као примјер. Меза длака (т. з. крена) за прављење браде и бркова може бити, да се може наћи и у коме шпенеарају, а ако не, оно не фали код поментуцијех друштава или пак код продаваоца таквицијех ствари, што у свакој већој вароши има, па и у нашем Сарајеву и другим већим мјестима.

Околик тек потјецања и омогућавања ради свој браћи заузимачима око забаве; а нарочито оно светосавске прославе. Оволик с' тога, што не могу, а да не споменем и ту околност: да представљањем епископских историјских представа имамо и непријатеља — непријатеља, који би нам сваку оскудицу понутили у одигравању које шаљиве игре, а и најмању помоћ отказали, у приказивању нашијех, епископских историјских

представа. Е, па који је томе узрок? Узрок томе мора нам бити познат, ал' о њему мало промишљамо.

Узрок је томе тај, што наши непријатељи знаду, да је историјско епископско представљање најочигледнија и најлакша наставна познавања своје прошлости — своје историје, па нам пријече у наслађивању тога, што би нам — кад би им пошло за руком — на штету и срамоту служило.

Има нашијех мјеста, у којима родитељи недаду својој мушкој или женској дједи, да се приме неке улоге. На таква насиједана најлазе приређивачи само ондје, гдје се запостављају наше епископске историјске представе са различитијем шаљивим. А за што? За то, што народ воли историјску представу па ће радије пустити своје дијете у такову представу, и радије ће га гледати у реду војничка дилетаната, него ли у шаљивој као барона, љубавника итд. Могло би нам се казати, да је то свједно, али ћемо на то одговорити просто као који стари родитељ кад неда дјетету у шаљиву игру; тамо вам дијете (момак, дијевојка) наиђе на сваки само не на патриотични, домаљубни, осјећај, дочим овамо се поучи и разбуди у њему поред осталијех у првом реду тај! Има у нашим историјским представама скоро свега онога, што и у шаљивим, али је све то потчињено главном истицању — истицању епископског осјећања, епископске славе, слоге или неслоге — епископског поноса!

За нас се данас већ не може рећи оно, што се могло до скоро, т. ј. да ми и наша земља снамамо у оне земље и народе, који се држе за непресијећене, што немају позоришта гдје се људи уче. Ми то данас стварамо сами собом колико је могуће, само нам оскудијева ваљан избор. Но колико смо до сад говорили избор би тај био ваљан кад би се што више историјске слике, удешене за позориште узимале и то између њих опет све сходније бирати.

Наша је земља постала већ отворена за цијели свијет. Њу посјећује изобразенији свијет са својима просвјетним различитим средствима, па и позориштима, између којих најбоље одговарају наша, епископска позоришна друштва. Но ми често пута учинимо уштрба тим друштвима, јер за хатор неког и неког идемо те слушамо позоришне игре или пјесме, које не разумијемо, а својима сметамо. Не тако браћо! Колико требамо

само српска позоришта посјећавати, толико требамо, да се сами старамо за своја позоришта, од којих, на тај начин, можемо двије користити имати: видјети и наслађивати се у оном, што волимо, и добивени новац на корист школе, цркве или сиротиње употребити. — Најмање пак дати повода ономе, кога неразумијемо, а да га гледамо и слушамо, па тим наша красна позоришта, по цијелом свијету чувене пјесме и озбиљне и достојанствене игре недостојно осуђујемо. Светиње су то Србинове — светиње које су скопчане са још крупнијима, па би могао, брате Србине, да се огријешни, а гријеха од народног нема тежег.

Имали би још и много говорити, али за сад само оvolико-колико пријемо и околности допустите, а обећајемо на скоро опет — ако Бог да — и остало што припада овоме изнијети желећи, да поштовани читаоци увиде у овом чланку оно, о чему се говори, па да се у даним приликама сјете и послуже нашој братској ријечи — а вама г. уредниче у напријед најсрдачнија хвала, ако удостојите мјеста овај чланак!!

Државта. 14. марта 1891

Коста С. Поповић,
срп. учитељ.

Просте народне молитве.

Из збирке Ђ. Свितлића.

(Продужење, види I и II св. овог листа од о. г. стр. 63.)

21. Во ија Оца и Сина и св. Духа. Амин. Молим ти се Боже наш. Ода седимо се (шта се хоће тим да каже немогу знати) самозгодно Господу Богу молим за ме и за моју грешну душу, и за тјело тједесно, и за душевно спасење и за царство небесно. — Боже ми се дај радовати и гријеха покајати. Боже ми удијели здравља, кућнега весеља и житвега рођења. Весели ме Боже, и на путу и на суду и на сваком мјесту. Чим сам ти Боже — у Бога грјешник — сagriјешно, опрости ми моје тешко сagriјешеније и услиши моје мољење. О Боже! теби се молим одби ми лукавог и пакосног од моје кућнице и од моје бјечице! Молим ти се св. Никола путниче и св. Саво учитељу, научи ме и буди ми на помоћи. — Сви свети оци богоносци одбите ми душмана и нексијана. Св. Ђаконе Стеване, св. Ристово Богојаксеније јави ми се на милост и на радост и буди ми у помоћи. — Свети Јоване Крститељу научи ме оправданијем твојим, како ћу право одити, Господу се Богу молити, свој закон и вјеру творити.

Господе Бого! Божи светитељи — радосни празници — будите мени грјешном на помоћи на диеви и на ноћи, на дому и на путу. Св. Ристово Воскресеније рипћанско обрадовање, обрадуј и мене грјешног. Св. Ђурђе моје крсно име, моја лијепа крена свијећа; просвјетли ми и овог и оног свијета. — Свети анђелист Марко буди ми на помоћи. — Света Троица, Христос и Богоро-

дича помози мени грешном. Св. Петре и Павле, св. Илија и Пантелија, преблагена Марија, Марка и Матију, Луку и Јована, пречетири велика ступца небеска, који држе небо и земљу помози мени грешном. Свети Оци богоносци, који су сабор саборисали и на сабору разгорисали (!?) и ми вјеру вјеровали, и на знање и на здравље и со Сином и со свјатијем Духом. Амин.

(Овако се моли богу Теодор Марковић из села Пилице кот. Зворник.)

22. Во ија Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози Боже и Богородице. Са страхом Богу да се молимо и преклонимо јединоме јакоме самостворитељу Господу Богу нетиному. Помози Боже и св. отац Игњатија и св. Крстово Ристово Рожањство и св. отац Васелија и св. Стеван Ђаконе, св. Саво српски учитељу, научи ти мене правди твојој. Св. Трипуње, св. Крстово Благовјештење и св. Лазаре и св. Крстово Воскресеније, св. отац Ђорђија и св. Тројство небеско, св. Петре и Павле, св. Илија и Пантелија и света Блажена Марија, св. Госпо и св. Тома апустоле и св. Лука, св. Митре и св. Аранђел шестокрил, саклони ме својим крилом; сачувај својом милости. Во ија Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли богу Јефто Мичић из Срп. Тринаве котар Зворник.)

23. Во ија Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Боже и Богородице, и св. Троице и св. Петко и Неђељо и сви божи сведи у годни

и које знам и које незнам свијем се подједнако молим. Свети Марко и свети Матија, свети Лука и св. Јоване, св. Илија и св. Пантелија и св. Блажена Маријо буди ми у помоћи, удјели ми здравља и весеља житнога рођења, марвенога плођења, чељаднога здравља и весеља. Боже позиви ми дједу моју, сачувај ми кућу моју. Смети Боже душмана и злотвора, који ми о злу мислио о себи се забавио. — Помози ми св. отац Никола дођи ми на радост, на милое, на здравље и обрадовање. Удјели ми Боже здравља и ратлука тако ти славе и милости. Амин.

(Овако се моли богу Милица Стевановић из села Пилице кот. Звор.)

24. Господе Боже молим ти се помози мени грешној. Када ја тебе заборавим немој ти мене заборавити. — Помози ти мени на свакоме путу на тавној ноћи на мутној води. Крститељу Јоване по Богу брата, дванес Јована у години дана мати Богородица по Богу сеестрица, помози ти ти мени и мојој дјечи милој. По богу сеестрице моли сина свога Кристоса, нек се приступи Господу Богу, нек се да ме грешну Богу моли, неби ли моју дјecu и мени грешној Господ Бог помого. — И молим се св. Илији и Пантелији, и Блаженој Марији, и св. апостолу Петру и Павлу, и св. Ђурђу, и св. Луки, и св. Митру, и св. Аранђелу, и св. оцу Николи и у години што год има година и сватаца, нек помогну мени и мојој дјечи, и моме екаду и моме малу. Нек ми Господ Бог смете душмане и чинилице и каменце, које ми мисле о злу, нек их смете Бог од моје куће и бече и мала и екада.

Свијема се свецима молим, самосаздамоге Господу Богу најбоље молим, нек ми Господ Бог најбоље помогне, и на путу и на тавној ноћи и на мутној води. Нек ме сачува од живе ватре, нек ми удјели својом златном руком. Море ако хоће. У Бога је дуга рука, он је кадар. Јаки је Бог, нек мени помогне нејакој. Бог са мном и Анђели божи. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Јока Калајинић из села Пилице Звор. кот.)

25. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Боже и Господе и Божија мајичце опростите ми што сам сатријешила у луду, занау и безнају. О Боже Господе и св. отац Николаја, св. Василија, св. Петре и Павле, св. Јоване Златоусте и св. Јаконе Стјепане, св. отац Авраме, св. апостоле Петре и Павле, св. Петко и Неђељо

Млада, св. Јоване шестокриле и Божи Анђели. Неби ли се милостиви Господ Бог самотворитељ и Божи свеци у години самилонили и мене грешну обрадовали. Боже мене обрадуј и овесели и од сваке муке оклопи. Сјутрашње јутарце, замијени јарко еунашце на истоку, Господ Бог на помоћ и божи свеци. Амин.

26. Са етраком се уердио Господу Богу и божијој молитви поклоним. Господе Боже и божи свеци буге на помоћи и на днени и ноћи, на мутној води и на бјелу данку на уранку и на устанку на сабору ришанском. Часни посту и часни крету, преблаг Ристови посту, ришански лијепо закону, дођи ми у здрављу и весељу и ратлуку. Свето Благовјештење и св. Лазаре, и св. Василије, св. велика Петка, Ристово Распјетје и Ристово Васкресење. Свети Ђорђија, св. Марко и Матеј, Лука и Јован, св. Илија и Пантелија, св. Томо, св. отац Николаје св. Апостоли и св. Авраме моје лијепо славно крсно име буди ми на помоћи и обрадуј ме и овесели ме. Господе Боже, јутрошње јутарце јарко еунашце на исток, мени Господ Бог даје здравље срећу и помоћ од Господа Бога и божијој годова. Дај ми Бого ласку ноћ! од Господа Бога нштемо помоћ. Даруј Боже добар санак аирли уранак, на уранку и на устанку срећу и напредак. Недај ми Боже ала живота за мога живота, недај ми Боже смрти без покајанија брез лијепог Ристовог закона. Удјели ми Боже раче за снаге, чим ћу се грешница поранити и ода зла бранити, и у цркву прилог оставити, за моју грешну душу, лијеп закон творити. — Смети Боже душмана и пексијана, нек се о себи забави. Опрости Богомоје сатрешеније, лудо и безумно помишљеније апана и пеанана. Што сам ти е' лудила и сатријешила нијесам од тебе лица окренула, теби се молим е' драгога срца и грешнога тела. Кад ја тебе Господе заборавила у етрау и етиду, Ти мене Господе не заборави. Господе Боже самилуј се на ме и на моју грешну душу, сачувај ме Господе тешке муке и тешке болести и велике жалости, обрадуј ме Боже и сви божи свеци. Во имја Оца и Сина и св. Духа, Амин. Бог са мном и кре часни и Анђели божи. Кре ме чува до по ноћи, а Анђели од по ноћи, сам бог до вијека. Амин. Господе Боже, Троње једина молитвенице свијетла. Боже мој молим ти се буди ми на помоћи. Амин. (ове обе молитве јесу забиљежене од Стоје Мијина из села Пилице.)

27. Во иџа Оца и Сина и св. Духа Амин. Боже ти помози и св. Лазаре и св. Ристово Воскресеније, св. Ђорђе, св. Марко и Матија, св. Лука и Јоване св. душевно спасеније, св. Троица и Богородица, св. Петко и Неђељо, св. Илија и Пантелија, св. Госпо и св. Аранђеле, св. Митре и св. Абрам, св. отац Никола и сви свети божи, свијема се молим кога знам и кога неznam, не били се милостиви Господ Бог самотворитељ самцолово и нас грјешне обрадова. Боже мене обрадуј и овесели и од сваке муке саклони и од душманске руке; нех се о себи забави и мене грјешну заборави. Крс ме чуво до по ноћи, сам Бог до вијека. Амин.

(Ову молитву чита кад се Богу моли Петра Филиповић из села Пилице Зворничког котара.)

28. Во иџа Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Господе Бого милостиви и сви свети божи у годиници, и које знам и које неznam, молим вам се и поклоним, будите ми у помоћи. Помози ми лијена часна слава и крст часни, смети могдушмана и пексијана, који мени и моме тијелу о алу кистио. Помози ми св. отац Никола и сви свети, и света лијена крена свијећо. Помози ми и св. Јоване Крститељу и св. Саво Архиепископу. Помози ми св. Трифуне, помози ми св. Илија и св. Пантелија и све божије милостиве славе на земљи. Амин.

(Казиво Васо Марковић из села Бањице кот. Звор.)

29. Во иџа Оца и Сина и св. Духа. Амин. Молим ти се Господе Бого милостивај буди ми грјешном, молимтисја дај ми здравља и весеља и сву милост божију. Молим ти се света и Тајна Троице буди мени грјешном на помоћи. Исусе Христе Сине божији молим ти се помози и прости мени грјехе моје. Лијене крене славе помозите ми. Помози ми св. Илија и св. Пантелија, помози ми св. Евангелист Марко, св. Никола и св. Јоване, св. Петре и Павле, св. Ђорђија и св. Теодор Стратилат. Помози ми св. Стеване и св. лијена часна славо и св. Трифуне. Молимтисја лијени Господе Боже и лијена божија славо и лијени часни Крсту и благи Ристу. Ристови празници које знам и неznam молим вам се и поклоним, будите ми на помоћи. Амин.

(Овако се моли Богу Лазар Перић из Кавца кот. Звор.)

30. Во иџа Оца и Сина и св. Духа. Амин. Господе Боже помози ми, буди ми на помоћи, на

сваком мјесту на дану и на ноћи, на раду и на суду, на путу, мутној води и на пустој гори. Боже милосни ја се теби молим опрости ми ако сам студио и сагрјешно. Господе Исусе Христе Сине Божи ја се теби молим опрости ми сагрјешеније. Богородице богомајко милосна, моли Господа Бога милоснога Исуса Криста сина божијег за ме грјешног и за моју грјешну душу. Боже милостиви помилуј ме молим ти се, молим ти се богом отац, боже милостиви обрадуј ме молим ти се богом отац. Боже ми дај радос и весеље, боже ми дај рјане за снаге чим се могу ранити и ода зла бранити. Боже ми се дај радовати, грјена покајати. Боже ти мени дај у милост твоју доћи. Св. Архангеле Микаило молим те буди ми на помоћи и души и тјелу. Св. Петре молим ти се који дражи рајске кључе отвори ми рајска врата, молим ти се богом отац од неба до земље. Св. отац Николаја путниче, који путујеш по води и по гори помози и мени грјешном; буди ми на помоћи, дођи ми у здрављу и весељу. Св. Ђорђе моје крено име; дођи ми у здрављу и весељу, помози ми, буди ми на помоћи молим ти се богом отац. Св. Илија и блажена Марија буди те мени на помоћи. Амин.

(Овако се моли Богу Јово Обреновић из села Главичица кот. Зор.)

31. Во иџа Оца и Сина и св. Духа. Амин. Боже ти помози, Боже ти дај добар час, добру срећу на сваком мјесту, здравља и весеља и сиповског обрадовања. Помози истини самоздани Боже који ведриш и облачиш, који ствараш и раствараш. Боже и часни крст помози ти роду рипћанскоме. Помози ми Господе боже, помози ти нама и опрости ти наше сагрешеније и узлиши наше мољеније! Лијени Боже и св. Аранђеле буди нам на помоћи, закрили нас крилом, заштити нас штитом небескијем, буди нам на помоћи, опрости нам грјехе по богу отац молим ти се опрости нам сагрешеније, и сви божи свети и Божи милосници опростите нам грјехе. Молим ти се боже и часни крсте сјајни, опростите нам сагрешеније, буди, те нам на помоћи, од тешке муке и душманске руке одклони нас и сачувај нас од муке пексијана. Те би се молим по богу отац и сјајни небески свети и св. Петре. Боже који си нас на земљу саздо помози нам и опрости. Амин.

(Овако се моли Богу Сава Мичић из села Главичица кот. Звор.)

32. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми боже јако-самосададни. Боже ми помози, нечистивог и објесног боже обезуми, боже бесмртни, крешни и благи, владиниче премилостиваја. Помози боже благи премилостивни. Боже ти дај души спасенија а тјелу здравље. Боже ти помози, св. Ђорђија поклони ми моју дјецу. Боже ти мени дај синовског обрадовања, дај ми боже душе спасеније. Боже помози и свети Нико путничке и св. Јоване Крститељу буди ми на помоћи. Божји празници будите ми на помоћи саклоните ме сваке муке и душманске руке. Помозите ми што год има у години година. Боже ми буди на помоћи на сваком мјесту, и на путу и на суду. Боже ми дај здравља и беричет, услиши боже моје мољеније и опрости моје сагрешеније. Амин.

(Овако се моли Богу Јела Обреновић из Главичица.)

33. Сазодани саомстворитељу Господи. Боже, ти ме обрадуј, ти ме изијели. Подијели ми среће и напретка, здравља и весела, житног рода, марвеног плода, чељадног здравља. Боже ми се дај радовати, боже ми се дај гријежа показати. Подијели ми среће и здравља боже и св. Аранђеле. Св. Јоване моје лијено крсно име буди ми на помоћи, сачувај ме од ала часа и ала удеса и од бијезде невидовне. Помози ми св. Илија и св. Пантелија, св. Лука који лучиш душе и тијело. Амин.

(Казивао Обрен Марковић из села Јокана кот. Звор.)

34. Помози ми Ристово Розанство, помози св. великомучениче Васпије, помози св. Богојављење, помози св. Ђетносје (Џвјети) помози св. Васкрсеније Крстово, помози св. Ђорђе, помози св. Јоване моје лијено крсно име, помози царе Костантине, помози свијати Духу, помози св. Јоване, помози св., апостол Петре и Павле, помози св. Илија, помози св. мученице Госпо, помози ми и обрадуј ме. Помози ми Крстов-данче, помози ми св. Параскева, помози ми св. великомученик Димитрија, помози св. Аранђел Михаило и сачувај ме од пексијанске руке. Помози св. Богородица, помози ми св. отац Николаје, помозите св. оци богоносци, помозите ми сви свети и обрадујте ме. Сачувај ме Боже невидовне напасти, окрени ми боже старост на радост, срећу на обрадовање, дај ми боже здравља и весела и житног рода, марвеног плода, колико ти воље

и милости. Помози ми св. Јоване моја лијена крсна свијећа теби се молим. Помози св. Илија и Пантелија и св. Блажена Марија. Помозите ми три небеска ступа, помози ми св. Спаситељу, небеско св. Тројство. Помози св. Петре и Павле, помози и обрадуј ме. Помози св. Марко и свети Ђорђе, помози св. Танаџе, помози и обрадуј ме. Помози св. Лука који лучиш душу и тијело, помозите св. оци богоносци, помози св. Аранђеле шестокриле, помози и обрадуј ти си могућ и самовољан. Амин.

(Овако се моли Богу Милоја Марковић из Јокана.)

35. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Господе Боже и света црков тајна, молим ти се буди ми милостиван, теби се молим и поклоним буди мени грешној на помоћи, милост твоја нека је на нас Ришћане. Помози ми Господе Бога својом милости и својом радости, и својом срећом. Молим ти се мајко Божија и лијени часни крету, благи Ристу, ристови празници које знам и познам свијема се једнако молим и поклоним. Смети ми бого душмана и пексијана који ми о алу мислио о тјелу и души мојој. Услиши ми ову молитвицу Господе Боже молим ти се. Амин.

(Казивала Аија Дећ из Бањиче.)

36. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. О Боже Господе и божија мајнице, будите мени грешној на помоћи и на днени и на ноћи и на сваком мјесту; на уранку и на устанку, Амин! Господе Боже Теби се молим за највише здравља и весела, среће и напретка. О Боже милостиви и божи свети саомстворитељи, ком је милиосни Господ Бог створио небо и земљу. Боже милостиви, ако ја тебе заборавим у страу и великој стидности, молим Ти се Боже Господе Ти мене не заборави, ја Ти се Боже молим и поклоним. Амин. Во имја Оца и т. д.

(Овако се моли Богу Стоја Мијић из села Пилице Звор. кот.)

37. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Са страом Бога и часног крета Господе Боже теби се молим услиши ми мољеније моје, удјели ми здравља и весела и срећу, житнога рођења, снаге и мала и блага; сачувај ме ала часа и рђава гласа, сачувај ме бјезде невидне, сачувај ме тешке муке и душманске руке; смети ми Боже душмана и пексијана који ми о алу мислио о себи се забавио. Господе Боже теби се молим, помози ми на устанку и уранку, окрени

ми ми'о на радост и на весеље, окрени ми ум на разум; о Господе Боже теби се молим, буди ми на помоћи и у дану и у ноћи. О Господе Боже теби се молим, удјели ми што ти ја желим, уздржи ми што си ми удјелио, теби се молим услиши ми мољеније моје, сачувај ме але штете, але области рђаве напасти. Господе Боже теби се молим услиши ми мољеније моје, теби се молим опрости ми сагрешеније моје, смилуј се на ме грјешну, не заборави мене грјешну гдје ја заборавим тебе. Мили Богу и божи свеци будите ми на помоћи и на дану и на ноћи и на сваком мјесту. Свети Саво ерски учитељу, научи ме праведности твојој, како ћу право одати и Богу се молити, по закону кришћанском-православном. О Господе Богу и света Богородице по Богу мајнице теби се молим помози ми грјешној. Обрадуј ти мене и разговори ти мене. Помози мојој ђеци и моме малу и евлду. О св. Никола и Василија, св. крститељу Јоване и сви божи свеци у години дана будите ми на помоћи. Бог са мном и часни крет и божи свеци и божи Анђели. С миром и са страхом божим да цједујем живоначални крет. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин.

(Овако се моли Богу Јока Вукић из Пилице Звор. кот.)

38. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Господе Боже теби се молим услиши мољеније моје, подаруј ми здравља и весеља и житног рођења, бјелице шенице и винове лозице. Сачувај ме тешке муке и душманске руке, смети ми Боже душмане и пексијане, који ми о злу мислили о себи се забавили. О Господе Боже опрости ми сагрешеније моје. Господе Богу сачувај ме але еређе, сачувај ме ала дуга и рђава друга и тешке недовесије. О Господе Богу молим ти се дај ми се остати грјекова свакије и поправити се по вољи божјој смјерно и покорно. Молим те се св. Петко и св. Пеђељце, лијена Богородице сачувај се на ме грјешнога. Милосни Богу сачувај се, дај ми се радовати и веселити с мојом дјеном и с мојијем малом, молим ти се услиши мољеније моје, обрадуј ти мене и разговори ти мене, Иеусе Христе Боже наш слава тебје, помози ти мени грјешном, поклоним ти се од неба до црне земље, буди ми на помоћи молим ти се, Господи помиљуј. Господе Боже и божи светитељи будите ми на помоћи молим вам се. Бог с нами и крет часни. Амин.

(Овако се моли Богу Сава Вукић из Пилице Звор. кот.)

39. Во имја Оца и Сина и св. Духа. Амин. Помози ми Васкрсеније христово, св. Ђорђе огријано сунце, помози ми св. вангелист Марко, помози ми св. Богородица богом лијена мајчина, помози ми св. Димитрије, помозте ми дване апостола, помози ми св. Аранђел Гаврило, помозте ми сви Анђели божи, помози ми св. Аранђел Михаил, сачувај ме од але еређе и од але штете и од биједе невидовне. Помози ми св. Лука који лучиш тијело и душу. Подијели ми мили боже житног рода и марвеног плода, подари ми мили Боже лијепо здравља и весеље и житно рођење, помози ми лијепо Рожданство христово, помози ми св. Стеван ђакон, помози ми св. Јоване Крститељу моје лијено крено име, помози ми св. отац Василија, помози ми св. Саво ерски учитељу, помози ми св. Сретење Господње и св. Благовештеније, и помози ми св. Успеније Богородице, и помозте ми света велика три Јерарха, помози ми св. Обретенје Господње и помозите ми сви божи свеци и Анђели. С кретом и с Анђелом и свјатјем Духом, во имја Оца и Сина и св. Духа Амин. Бог са мном и крс часни и Анђели божи. Молитва да буде код мила Бога пријатна. Сви божи свеци будите на помоћи. Амин.

(Ову молитву зна на изузет Филип Миличевић из Крћине кот. Звор.)

* * *

Во славу иже на Тројицу славимо, на Господу се Богу молимо Иеусу Христу и спасу нашем, за премноге молбе преблагословене славне владицине наше Богородице присно дјени Марији, во заступленије часна и славна пророка предци Јована Крститеља. Свјатих славних всехвалних свјатаго мученика Ђорђију, Димитрију, Витора, Вићентију; четири од свјатих славних велике патријаре од источних цркава, Василија великаго, Глигорија богослова, и Јована Златоустаго, триста седамдесет боговоених отаца, четест мученика, шесест пророка, дванест апостола; који сабор саборисаше и у сабору безуму Арију разорише. И ми кришћани цјеру вјероасмо, оријера Христа, и христова Николаја, пресвете светитеље, свегозарне мученике, Евстатију, Јевждерију, Зарију, преподобне Параскевије, Петке, и Пеђеље, учитеља наставника Саму

чудотворца, Арсенију водичарца, и по Фрушкој гори оријера Максима, Тодора Тирона, Тодора Стратилата, јасне звијезде новог првосветитеља цара Уроша, кнеза Лазара који погибе у пољу Косову опрошћеније свему народу.

Овако се моли Богу баба Тешановица.

Анђел говорио православним хришћанима:

О Хришћани наша браћо!
Мало станте дочекајте, послушајте
И мало се пострпите,
Док се рече јасна ријеч
Која није излагана
Већ од Бога изискана.
Ко ће то слушасти
Њега ће Бог кушати,
Ко ће то примити
Њега ће Бог стимати.
Бојећи се ми Христа
Биће нама свега доста;
Не бојећ се ми Христа Бога
У огњу ћемо сви погорети
У пакленој тешкој муци
Ће но јесу крети Турци,
И остали сви језици,
Који но су на земљици,
У лудости затворени;
Па се нијесу покорили
Ни на небу светитељу
Ни на земљи учитељу.
Видите ли јадни људи
Овога нам свијета није
Веће како над њен' мије.
Зашто вас леди леде?
Зашто вас бију гради?
Зашто вас море суше?

Што постадoste рђаве душе.
Ко се мало Богу моли
Он гријоти свакој воли,
Ко ће поћи туђе прихватити
Па се за то он криво заклетити,
Трипут би му боље било
Да замкнри своје очи
Па у сине море екочи.
Нек' с' не куње Богом криво
Нек се куње својим чедом
Или ће га наказити
Или ће га загубити,
О светијем мировати.
А ко често прики иде
Анђели га с неба виде.
Који иде да збор види
Анђел га се обневиди.
Ко одгони своје гости
Он прелама паклу мости.
Ко не плати вајамнику
Тешко њему до вијека.
Која слуга криво двори
На ономе свијету гори.
Блудник и блудница
Паклена кључаница.
Ко лудога са зла врати
Анђели му душу у рај сврати.
Ко лудога на зло наврати
Ђаво му душу у пак' сврати.
Врачарица и чинилаца
Она у Бога не узима
Већ од ђавола узайма,
Душа јој с' ђаволи почивала
У пакленој тешкој муци.

Ову сам молитву и pjesму чуо од бабе Тешановице. Приближежи Ристо Поповић, гим.

Записник.

Треће главне скупштине „крајдаског штедљивог друштва православних Српкиња у Сарајеву“, обдржаване дне 10 Марта 1891. г. у кући друштвене благајнице гђе Савке Станишине.

Предеједава друштвена пресједница: гђа Јованка Ј. Бесаровићка, биљежи друштвена пероводкиња: Евица Сарајевчићка.

Присутни су: Изасланик главн. владиног повјереништва, г. Нехански, градски биљежник

и гђе: Савка Станишина (благајкиња), Савка Ђ. Петровића, Јованка Шарац (савјетујуће чланице); Мара Х. Авакумовића Јефа Н. Краљевића (прегледарке рачуна). За тиме чланице друштвене: Анђа М. Станића, Василија М. Видаковића, Василија Н. Самарџића, Госпа С. Дуњеровића, Даша Будимлића, Јелка А. Крештелице, Јелка Ј. Х. Трифковића, Мара Ђ. Табакова, Милица Латав, Милена М. Деснића, Милена Ј. Делпијанца,

Стака С. Одавића, Сока П. Будимлића и новоуписана гђа Јелена Самарџинка (порезниковица). Као што се види, на скупштини су двадесет и једна чланица, а пошто је иста по други ред саазана, то се у $1\frac{1}{2}$ 4 сахата и отворила, без обзира на то, што би још три чланице требале, да буде $1\frac{1}{2}$ на броју.

I.

Пероводкиња чита имена редовних, помажућих и умрлих чланица.

Кад су прочитана имена умрлих чланица и име друштвеног добротвора покој. Димитрије Јефтановића, све су чланице, у скупштини, устајући на ноге гласно изговориле:

„Бог да их прости и помиљује.“

II.

Пероводкиња чита извјештај одбора о стању благајне за 1890. г. као што следи:

Од 97 редовних чланица по 365 новчића износ свота од фор. 354.05 новчића

„ једне помажуће члан. „ 1 „

„ „ умрле чланице „ 3 65

Од добровољних прилога и завјештања:

Од гђе Савке Д. Јефтановића ф. 20 —

„ „ Јефе П. Краљевића „ 6 35

„ „ Јане В. Дурића . . . „ 3 35

„ „ Марије Лимане . . . „ 1 35

„ „ Даше В. Станишићке „ 1 35

„ „ Јованке Ј. Бесаровићке „ 1 35

„ „ Росанде Р. Бесаровићке „ 1 35

„ „ Василије К. Мирковићке „ 1 35

„ „ Персе Ј. Николићке „ 1 35

„ „ Јоке П. Пешутове „ 1 35

„ „ Даше Т. Делића . . . „ 1 35

„ „ Стаке Ерића . . . „ 1 35

„ „ Савке Станишићке . . . „ 3 35

„ „ Евице Сарајевчићке „ 1 35

„ „ Маре Х. Анакумовићке „ — 35

„ „ Василије М. Видаковића „ — 35

„ „ Милице Јатаске . . . „ — 35

„ „ Милице Васићке . . . „ — 35

„ „ Стаке С. Одавића „ — 35

„ „ Јелке М. Бабића „ — 35

„ „ Милеве Делијанове . . . „ — 35

„ „ Стаке Д. Атанацковића „ — 35

„ „ Јелке Тодоровића „ — 35

„ „ Свог добротвора покојног Димитрије Јефтановића . . . „ 100 —

Свега фор. 508 40 н.

Као што се види, од улога, прилога и оставштине има свега форинти 508.40 н. Од прошле године главница изаша форинти 500 Камате за обје године 40.52 н. Главница за Јануар 1891. фор. 1.048.92 н.

Од тога је потрошено:

1. Дато покојном Кости Драгићу друштвеном послужитељу за 2 мјес. по 4 ф. ф. 8 —

2. Јефти Узуну послужитељу за 10 мјесеци 3 ф. . . . „ 30 —

3. За исплату вијенца покојном Димитрију Јефтановићу . . . „ 11 —

4. За конверте и артију . . . „ 2 50

5. За 200 марки по 2 . . . „ 4 —

6. Писмоноши . . . „ — 28

7. За штампање циркулара код Босанске Поште . . . „ 5 —

Свега је потрошено фор. 60 78

Кад се срани готовина од прошле године која изаша фор. 1048 92

Са издавањем које изаша фор. 60 78

Онда износи готовина за 1891 г. ф. 988 14

III.

Перовоткиња чита писмо гђе Маре Авдаловићке, која због слабог здравља није могла доћи у скупштину. Обећаје да ће платити чланарину за пр. годину али се захваљује на одборништву, и престаје од данас бити чланицом друштвеном.

Прима се на знање.

IV.

Пошто се прешло на избор новог друштвеног одбора, то скупштина изабере поново стари одбор, изјављујући једногласно, да је задовољна са досадашњим одборничким радом, само мјесто гђе Маре Авдаловићке буде изабрана гђа Стака Одавићка за прегледарку рачуна, а мјесто упокојене Х. Милке Х. Трифковићке буде изабрана гђа Јелена Самарџинка, за савјетујућу чланицу.

Гђа председница припољује гл. скупштини,

да је добротворка српског народа у Босни и Херцеговини племенита жие Ирибијева, увиђајући

ваљани смјер овог друштва, ступила као потпомажућа чланица, и одмах положила на друштвену

циљ 5 фор.

Скупштина прима извјештај гђе председнице на повољно знање, и радује се, што тако велику добротворку свог народа види у свом

колу, и кличе јој живјела!

VI.

Ћа Савка Ђ. Петровића предлаже да одбор у виду писма објави свој рад још једанпут разлажући сјер друштва, како би се друштво тим путем пред цијелим свијетом оправдало проти нападају „Напредка“, који је у првом свом броју прошле године, напао на друштво и увриједио га; мисли, да је то можда и био узрок, што су из Травника и Сокоца Српкиње иступиле из друштва.

Скупштина прима предлог гђе Савке Ђ. Петровића са одобравањем.

Ћа Јелена Самарџица предлаже, да се уреди „Напредка“, пошље друштву правила на приказ, да се уредништво уложи, да правила

кроз свој лист Срп. свијету прикаже, опозове нападај на ово друштво у првом свом броју пр. г. и да према његовој унијавности наше друштво препоручи. Мисли, да је Напредак на овај нападај од другог упућен био.

Прима се предлог гђе Самарџице са одобравањем, да се правила и писмо потписано од цијелог одбора пошље уреднику „Напредка.“

У Сарајеву 10 Марта 1891 год.

Евица Сарајевчића с. р.
перовоткиња

Одјероваљке авијеника

Јелена Самарџића с. р. Јованка Бесаровића.
Милена Деспића с. р. председница

Светосавска прослава у еписко-православном богословском заводу у Рељеву 1891. године.

Као што се сваке године, од како је основано ово богословско сјемениште овдје у Рељеву православља св. Сави, патрон епископ школе; тако и ове године је богословска омладина заједно са својим наставницима прославила свога светитеља, и то слободно, могу рећи, са највећим одушевљењем. Славу увеличава још и побожни српски народ, који се у околици налази, и који се сваке године све то више скупила на тај дан и долази, да се помоли своје светитељу.

Лицем на св. Саву скупно се је силили народ на службу, коју је одслужио ректор сјеменишта прото г. П. Петрановић у присуству г. г. наставника, ђака и народа; а пошље службе кренула се литија у заводну дворану уз пјесане светитељског тропара, ђе је све било приправљено и ђе је г. ректор, уз припомоћ г. професора Ф. Милошевића и Т. Алагића, осветио водичу и прелио кољиво. Пошље те функције изговорио је питомца IV. год. Ђоко Јовановић бесједу присутноме народу, коју овдје доносим:

Мили роде српски!

Од како оно наш народ прими лијепо и спасоносну св. вјеру Христову, има од тога времена већ око неких 1200 година; и кроз то доста дуго вријеме имао је наш народ мужена, који су својим великим трудом, примјерима и побожним животом велике незаборављене заслуге за свој

народ српски стекли. Та ове мужеве, који су се у епископ крилу рађали, и које је српска мајка однеговала, убрајала је св. црква из захвалности своје према њима, у светитеље и угодине Божије и за свагдашње заштитнике и чуваре своје код престола небеског Оца; те им је одредила и неке дане у години, у којима она прославља и велича њихова дјела, која они учинише за цркву и за народ свој, за пријеме земаљског живота свога.

Број таквих мужева, који су се у епископ народу појавили, доста је велик. Но и међу њима има их и таквих, који су особита дјела како за цркву тако и за народ свој учинили, због чега им и црква и народ особите захвалности изричу, и више их славе и величају од других светитеља.

Такав један муж, који се у епископ народу појави баш онда, кад српски народ бијаше у највећој опасности, јест Србине брата св. Сави, кога данас ми овдје славимо, чија дјела величамо и „чије име Србине у књизи твојих народних светаца с пуним правом на првом мјесту великим и златним словима написано,“ те предњачи пред другим српским светитељима, кас даница пред осталим звијадама.

Но Србине брата! ја рекох, да га славимо ми овдје. Не! не само ми овдје, него сваки прави Србин, па био он у цркви, био у школи, био

код куће, био на путу, био у прогонству, и ма ће се он сад налазио, сјећа се данас свог првог архијереја, просвјетитеља, учитеља, и добротова. На за то мили мој роде, пошто смо одслужили св. службу у упомимену просвјетитеља и учитеља нашег, св. Саве; и пошто смо му се помолили, да нас сачува од сваке бједе и напасти, које нас често у овом земаљском животу еустизавају; дођосмо сво и ондје у школу, да му се и овдје помолимо и захвалимо на његовим дјелима, која он учини за српску школу, јер је он био први, који је у српском народу засновао школе, у којима се дошпије младеж српска напалаја духовном храном и учили српској књижи, што све опет бијаше основ даљем развиту српског народа. Због тога дакле треба и да проговоримо коју, о том нашем просвјетитељу и учитељу на овом мјесту, ће смо се у приличном броју сакупили, те да кажемо што год о његовом животу и раду за српску цркву и школу. Но браћо, пошто је од како је основана ова школа овдје, налазио се сваке године по један ђак од овдашњих питомца, који је говорио о животу и раду данашњег светитеља доста опширно; то вам ја мислим само у кратко описати његов живот, тим прије што ви то већином и сами знате, које сте чули или од свог духовника, да вам говори са св. олтару Божијег; или сте чули од својих старих, да вам причају о св. Сави Средозимцу. Па за то дакле послушајте мало мили мој роде, што ћу ти ја данас казати о данашњем нашем светитељу, у колико је то од мене, који приликом пут данас на ово мјесто ступам, могуће.

Св. Сава је најмлађи син Стевана Немање краља српског, а родио се је год. 1169. у Раци у данашњем Новом Пазару; и на крштењу је добио име Растко. Још као младих одицовао се он са особитом побожношћу, богобожањивошћу, разборитомшћу и многим другим врлинама, које су га руководиле у цјелом његовом земаљском животу. Украшен дакле са таквим врлинама непрестано је мислио: како ће своје роду највише добра донијети; због чега је још у младости показивао, да не љуби и не воли она земаљска блага и уживања, која је могао занети на двору свога оца добити, него да тежи за неким већим благом, кога по ријечима св. еванђеља „ни молад ни рђа не кваре, нити ловови подкупљају и краду“. Због тога га и видимо, како

једном приликом, кад дођоше калуђери из св. Горе у двор његова оца, да просе милостину за св. Гору, и кад му они испричаху, како је у св. Гори; одлази он крадом од својих родитеља, у најљешњу својој младости; оставља он веселе краљевске дворе, и ступа у св. Гору у тај расадник црквене науке; оставља он велељепну краљевску круну и узима црну камилавку; скида са себе сјајно и скупотијено краљевско одијело, а облачи црну калуђерску мантију, — као што нам каже један српски владика:

„Не краси га ни сребро ни злато,

Већ крјепост и мантија црна“

Оде дакле Растко у св. Гору и покаљује се и доби име Сана, баш ону исту вече, кад су посланици његова оца дошли били да га врате кући. — По сјутри дан врати он посланике кући; а ради утјехе својих родитеља, пошаше по њима своје старе хаљине и пострижене косе за знак да се закаљуђерио; јер он никако не хтједо да одступи од своје тврде и постојане напјере, коју је изабрао био; пошто је провидио да ће само на тај начин своме роду највише користити донијети. — Као што занета и донесе.

Ту у св. Гори проводи он живот управо светивачки, јер својом побожношћу, скромношћу, послушношћу и разумношћу надмашује он све остале калуђере, због чега у брзо добија све већи и већи чин, све веће и веће достојанство и поштовање.

Пошто се кроз неко вријеме напоји духовном храном; и пошто се осјети, да је већ могућан своје роду што год помоћи, наменили он да се врати натраг у своје отачаство; једно због жеље за својим милим народом, а друго да помогне своме роду који се налазио у великој опасности, и да покаже колико се он користио, што је био у св. Гори. Дошавши у своје отачаство, видимо га занета, да ради на свом св. позиву. Јер видимо га да жри своју заваћену браћу Стевана и Вукана, као што нам казује пјесма коју данас свако срце српско осјећа и пјева:

„Па те св. Горе нам дође оче Саво

Сузе браћи убриса Неманића славо“; — видимо га да осениа цркве и манастире и уз њих школе, у којима се српска ђеца уче српској књижи и својој св. вјери православној. Тежећи за незанесеношћу српског народа, видимо га како оде грчком цару и патријарху, и моли их да се постави архијерејскиоп у Србији од српске крви и

рода; пошто је знао да ће само такав моћи народу користити. Видимо га даље да то он све добија; и још и то да њега самог постављају за архијерејскога епископа; видимо га како се враћа међу свој народ као архијерејског; како вјенчаје свога брата Стевана за краља еписког, који се дошпије и изјави Првоијенчанним краљем еписком; како иде у накрет преко цијеле еписке земље са крстом у руци учећи свој народ: да буде вјеран својој св. вјери православној и народности епиској, и препоручујући му да влада међу њима: слога, мир и љубав, ако мисле своме потомству — еписком роду оставити лијепо спомен и пријер, на који треба оно да се угледа.

И зацрта поштујући и изишћујући еписки народ саветовање свога учитеља, рапири своје земље и одхрани знамените људе — великане еписке; — видимо га како оснива 12 епископија ради лакше управе своје над етадом, и поставља људе у којима је имао тврде вјере, да ће свој народ укјети чувати од душманина, који тада нападаше на еписки народ.

У дубокој својој старости поред свег свога труда и муке, видимо га како обилази св. мјеста где је Христос Спаситељ своју науку проповједо и драгоцјену крв своју за род људски пролио; и на том по Божиј вољи пошљедњем свом путовању, умрије он у повратку кући у Бугарској 1237. год., одакле му тјело пренесе у Милешеву, где почиваше све до прије мал не 300 год., кад га Синан паша спали на Врачару у нади да збрише с' лица земље име еписко.

Ето мили роде укратко живот св. Саве, тога нашег првог архијерејскога, просвјетитеља, учитеља и добротвора, који се тако с потпуним правом од свог рода назива јер је он, као што виђесмо, ударио тврди и стални темељ ширењу св. вјере православне, и одржању еписке народности у свом роду, а то све са подизањем цркава и школа, чиме је опет дао народу свом очини вид и ударио основ слави народа свога, до које је заиста еписки народ дошао био за вријеме свога царовања; и тако се показао mudar, снажан, разборит и велик, да се не стиди ни једног другог народа, само кад му споменеш своју прошлост, то све златно доба.

Иа свега дакле овога што до сад рекох видимо Србине брате и Српкиње сестро, да је св. Саво онај, који нас је озарио божанственом свјетлошћу спасоносне св. вјере Христове, која

нас је сачувала кроз тешких и за Србина запуста чежernih 500 година, што робовасмо под душманским јарамом и силним хандаром, али ипак остадосмо својој св. вјери православној и народности епиској потпуно вјерни; јер сачувасмо наш закон, наш лијепо еписки језик и крајне наше обичаје, то наше драго камење, које нас одликује од осталих народа.

За то Србадијо! знајући за толике за нас користне радове нашег просвјетитеља и угодника Божијег, кога жива међу нама нека, него нам ова света икона свети лик његов представља; урешимо дубоко у срца наша његово свето име, а у памети и пред очима нек су нам увјек његови радови и његов побожни живот; и трудимо се па појмимо у колико је могуће његовим стопама, јер нас томе учи и сам ап. Павле, кад каже: „Сјећајте се својих учитеља, који нам казиваху ријеч Божију; гледајте на свршетак њихова живљења и угледајте се на вјеру њихову“. Дакле чинио тако, па ћемо тек онда слободно рећи, да смо прави потомци св. Саве; и да имамо код престола небесног оца покровитеља и заштитника од своје крви, који принаша наше молитве к самом небесном оцу, и проси од њега све што уиштемо.

Чувајмо добро што нам је наш светитељ у аманет оставио: а то цркву и школу; не будимо немарни према цркви, него похађајмо цркву, и молимо се Богу на том светом мјесту, јер фала Богу сад можемо, ако прије неког времена не могосмо, кад бијасмо под душманином, који наше богомоље разруши, и не даде нам се Богу молити честито, него морадосмо ићи по пелинама и планинама и тамо службу Богу вршити, јер:

„Мјесто црква и храмова сјајних
Што по Срби Богу подизали
Студен камен у пелини хладној
Бјаше олтар еписким молитвма.“

Па сад рекох можемо, јер нас по Божиј милости узео Његово цесарско краљевско Ап. Величанство наш омиљени цар и краљ Франц Јосиф I. под своје окриље, и даде нам слободу, због чега треба да смо му одани и захвални! А то ћемо бити само онда, ако поштујемо Њега и Његове власти, преко којих он управља.

Добисмо дакле слободу, а ми је употребимо на корист, те издајмо школе, где ће се младеж просвјетљавати, и не говоримо: није нам ни стари наши имали школа па су опет своју вјеру и

народност одржали. Не говоримо то, јер ћемо се љуто огријешити. Прошло је оно вријеме, кад су наши стари са мачем у руци бранили свету вјеру и народност српску; а настало је вријеме, кад се ми морамо да боримо против наших душмана са пером у руци. Па за то браћо потрудите се, па подигните овде ће школу, која ће вам од велике користи бити. Не жалите труда и муке, него својски прионите, па начините себи задужбину и својој ћеди хранитељку, јер је то нама занета, који у близини немате школе, од пријеке нужде, да вам не би ћеца остала сљипа код очију. Па дакле не гледајте то него вам опет кажем упните се из петљих жила, па сложено начините школу, ће ћете ћеду своју слати, да вам се учи Богу молити, старије поштовати, и вас непрестано спомињати и благосиљати. Учините дакле ви својој ћеди оно што нама старији не смогосе учинити, и то све сложено, потпомажући једни друге.

А сад браћо Срби пригрлите, опет вам кажем, приву и школу тај аманет нашег просвјетитеља, као вјерни и прани потомци његови, и останите тврди у томе и у највећим искушењима, па ће вас и сами св. Сава са небеских висина својих молитвама код престола небесног оца заштитавати, и у сваком вашем богоугодном дјелу подпомагати, да би послужили своје народу на diku и понос, а прили на корист и похвалу. А да би у том свему могли успјети призовимо у помоћ нашег светитеља са рјечима: *Сако отци, катитице коговлажин, моли Христа Бога искушених процити подати, чтицама његово катче твое памата. Амин.*

* * *

Пошље овога говора отијевали су богослови „Ускликимо с' љубављу,“ и пошље тога раздавала се народу „панахија.“ Народ је остао код авиода све до самог мрака, играјући и цјевајући, и онда се разишао својим кућама.

Један од присутних.

Светосавска прослава у Чајничу.

И прошлих је година српски народ у Чајничу на достојан начин прослављао св. Саву, али с' пуним се правом може рећи, да је овогодишња прослава далеко надмашила све прошле.

Зато ћу о њој ако и нејашт на перу да коју проговорим, нека виде српска браћа и по другим крајевима, да се и у омањим мјестима може много учинити само кад има љубави и поштовања.

Гдје је слоге и договора, ту све добро иде, пак савим наравно и овогодишња светосавска прослава испала је сјајно. А како и да не испане добро кад је приређиваше одушевљена омладина српска а под управом „одбора“, који се постароа за све што треба. — На Савин дан у јутру бијаше се слегао у цркви силан свијет да слуша бож. литургију, коју су свечано одслужила двојица свештеника.

У цркви за вријеме „причасна“ изговорио је „бесејду“ овдашњи наш парох и надаратељ протопр. Патрикије Комадиновић. У „бесејди“ је најприје укратко оцртао сву нашу прошлост истакнувши најживљим бојама оно златно и сретно доба, кад је Србин живовао лијепо као и петстољетне нечувене патње наше, па затим је одуше-

вљено позвао паству своју да се угледа на трудни живот светитеља Саве и ставио нам је на срце као најеветији аманет, да се унапријед оканемо својих старих мана као: занети, себичности, лаживог родољубља, па да својски пригрлимо само онај правац којим ћемо најлакше а највише користити своје патничком роду. По свршетку св. литургије крену се Србадија са свештенством, литијом и српским заставама у срп. нар. школу цјевајући тропар св. Сави. Школека је дворана бија препуна од народа а бијаше дивно окићена, па све сликама из прошлости српске. Пошто је освешћена водица и прелита панахија двојица ученика и једна ученица декламовали су врло лијепо ове пјесме: „Дижимо школе“ од З. Ј. Јовановића, „Зашто смо Срби“ од И. Тирића и „Српкиња“ од Драге Дејановића. Иза тога особиту је пажњу обратио „говор“ срп. учитеља Јосифа Кочовића, у коме је врло криво изнио све добре и рђаве стране нашег „домаћег васпитања ћепе“, позивајући браћу Србе и Српкиње, да од сада боље мотре на своју младеж, ту највишу узданицу нашу, како би од ње створили само „просвјетне борце“, о чија ће се мита пера саломити многа душманска стријела и чији ће

модерни буздовани извојевати сигурну будућност за свој народ. Истом је „говор“ савршен а школ. Ђеца отпочеше „светосавску pjesму“ са којом је литија до цркве отпратена а народ се весео и задовољан разиђе.

Е, а сад ћу да опишем „вечерњу прославу“ која се обдржавала у просторијама наше еписке школе. Према мјесту простора је доста било, јер је могло стати до 170 душа. Сви позвани дошли су на „бесједу“ осим неке господе чиновника, који сигурно неби заостали да је у мјесто еписке историчне драме узет који туђи шалив комад. Но то се нас баш слабо тиче, јер је дошао ко у првом реду треба, дошао је народ а за њега је и приређена, „бесједа“ на мирна Крајина.

Бесједа је отпочела са „светосавском химном“, која је врло складно отпјевана. Пошле pjesме овдашњи наш врли учитељ Кочовић поздравно је госте подузимиј красним „говором“, у коме је живо истакао заслуге св. Саве по српство и значај прославе позивајући родољубе, да не само морално већ и материјално помогну основати овђе „српску књижицу“, која ће гајити мисао духовног јединства свију Срба без разлике пјере и краја. Говорник је наш одишта потпуно одговорио својој дужности! Пjesме „Онамо онамо“, „Српска застава“, „Дјевојка се сунцу противила“ и „Коловоја“ врло су лијепо и вјешто отпјеване, да се публика дивила, а пошљедну pjesму морадоше пјевачи поновити. Овђе ћу истакнути један напредак нови — српска омладина наша показа да је кадра имати пјевачку дружину. Само ележно напријед омладино јер до тебе је све! Па и школ. Ђеца освјетљаше образ са декламацијама „Срџа Србинова“ од М. Ђ. Призренца, „Слобода“ од В. М. Јовановића и „Идајини“ од З. Ј. Јовановића. Исто тако наведена је добро и декламација „Спомен Видовдан од Ј. С. Поповића, особито кад се узме у обзир, да је наш декламатор тада први пут на позорницу ступио. Иза тога не потраја мало а на позорници указа се наш гуслар Василије Јакович, — ваљани Србин а у дивном српском народном одијелу. Бијаше га права дивота погледати. Око њега са страна стајале су двије дјевојчице као два анђелка а ниже уз њ бијаше посједала лијепа кита наших грађана и селана показујући тиме и пријатељима и непријатељима нашим, како Србин умје цијенити гусле и да „Срб још живи, да је јунак“.

Пошто гуслар испјева „женидбу цара Душана“ наступило је одмор, да се гости окријепе бар црном кафеом, кад „надлежни“ (овђе разумјевам котар. уред) нађоше за „цијелиснодно“ да забране држати још другог пшћа и јела. Након подужег одмора настао је други и то најзанимљивији дио „забаве“, јер се преставаља велика српска драма „Крст и круна“. Драма је дивно и управо изванредно одиграна, да се такоу успјеху нико није могао надати, још кад се узме у обзир, да су представи судјеловали сами дилетанти, од којих су многи први пут тада на позорницу ступили а сви преставаљачи били су у исто вријеме и пјевачи. Сваки је у опште своју улогу врло добро одиграо па чега се види, да вриједни представљачи нијесу жалили ни труда ни времена само да што боље одговоре својој дужности. Особито су публику преко сваког очекивања изненадили учитељ Кочовић у великој и тешкој улози св. Саве, учитељ Ст. Делић у улози мар. краља Андрије, Самоило Давидовић у улози грозног Вукана и Илија Јацшевић у улози П. српског часника. Овђе морам истакнути учитеља Делића који је као редатељ био душа читаве представе. Нећу га много да хвалим; доста је да речем, да је он (премда је учитељ на комуналној основ. школи) и овај пут показао, да је спреман, да у свако доба увелича све што је српско и да нигдје не узмиче од рада за општу српску ствар. И ни остала браћа учитељи, што сте на комуни. осн. школима у нашој отаџбини погледајте по Српству, чините своје, немојте да га презрете, јер би то био ваш грјех а наша туга!

Иза позорничног комада изигравала се томебола, а затим је продужен четврти дио, који је био назијењен срп. нар. pjesмама и играма. Тек око 4 сата по поноћи разиграна српска срца узмирише се и тада се свијет кућама разишао. Мило нам је што смо ове године међу гостима имали лијеп број браће Срба из Горњих међу којима и врлог свештеника Арсенија Поповића као и честитог началника Сали-беге Кулуха. Братски њихов одиш свакога је овђе обрадовао и дај Боже, да не остане само на томе, већ да се на вриједног горашког началника угледају и сви наши Мухамеданци, па да се на свима српским аборонима сватајемо и удружујемо.

Какав је неписан утисак на народ учинила „св. сав. бесједа“ најбоље се види отуд, што се „бесједа“ морала поново држати и другу вече,

т. ј. сутра дан 15. јануара, јер су то закрјевали многа браћа селяни пошто су прве вечери остали не позвани због скућена простора. „Бесједа“ је и друге вечери испала на потпуно задовољство а и посјећена је врло добро. Осим грађана било је самих селџака преко 60, а то је крaсно и значајно, јер прошлних година о „бесједи“ се могао нишети само по који наш селџак. И ово је један користан добитак!

Ето тако нам ми у Чајничу ове године сјајно прославио св. Саву. Што је светосавска прослава изведена на опште задовољство припада заслуга приређивачком одбору, који је сложио и одушевљено радио, даје г. г. учитељима Кочовићу и Делићу, који су неуморно радиле и у свему омладину предводили и овадашњој епиској омладини, која је радо судјеловала у овој прослави не показивши ни труда ни дангубе само да она прослава што љепше и свечаније испане. На толиком огромном труду и пожртвовању нека им је свима братска хвала сада и свагда!! У толико ми нишу љубав и захвалност дугујемо, што знамо, да су они у овом трудном али светом послу имали доста потешкоћа и препријека с којима им се ваљало борити, јер се у потоње доба појавиле неке промјене, које опет изазваше неки на жалост „назови Срби“. Овђе ми пада на ум она народна: „куд ће куга те у свој род“. Но предајмо то забораву, јер казао је неумри Његуш „вријеме је најбоље решето и оно ће све прочистити!“ — Вама пак браћо, који сте у овој прослави радиле довикујемо: не клоните духом, јер је уза вас народ па са надом на бољу и сретнију будућност еписку радите и у будуће на свима племенитим и корисним установама, које ће мило нам српство водити срећи и напретку! Ако такве воље и одушевљена буде и даље код вас онда ето напретка нама!

На завршетку ћу са радошћу споменути, да је приређивачки одбор“ и ове године приликом прославе примио lijеп број честитака из разних еписких крајева а између тих доносио овђен као најважније три писмене честитке. Ево их:

I.

Приређивачком одбору светосавске забаве у Чајничу.

Прилажем овђе у прилогу прослави светосавској пет форинта. Честитам светковину и желим да потомство следује дјелима светог Саве.

Покретачима и сарадницима најављујем моју благодарност!

У Мостару, 8. јануара 1891.

АЕ. и Митрополит херцеговачко-захумски.
Серафим.

II.

„Одбору за св. Савску прославу“ у Чајничу.
Драга браћо!

Одазивајући се вашему позиву и сјећању љубавном, молим вас да примите ови мали прилог од фор. 5 вашој „епиској књижици“, којој желим најбољи успјех. Са најердачнијим поздравом и архијерејским благословом остајем вида доброжељни вам

У.Цицк, 17. I. 1891.

Митрополит Хаџи Сава.

III.

„Одбору за св. Савску прославу у Чајничу.
Браћо чајничани!

Нека нам је особита хвала на позиву с којим ме позивате на „светосавску бесједу“ у мило ми и рођено мјесто Чајниче. Тронут радошћу кад један пут доживијех да и који земљаци Чајничани свечано славе свесрпског учитеља и просвјетитеља Саву, ово је знак цивилизације и напретка еписког. И ако овако узгадимо можемо слободно у будућност све српства ведро и чино погледати и нико нам епиској будућности стати на пут не може. Зато жила и драга браћо удружујте се на свима корисним по Српство пољима и радите у корист српства и еписког имена, како би се и ми Срби могли помијешати са осталим културним и сретним народима у просвјетеној Јевропи. Ово вам жели ваш брат и земљак, који је рођен у Чајничу. Шаљем вам као прилог 10 фор. ау. вр. а и шаљем вам моју слику у знак мога дубоког поштовања према штованом одбору за које држим да ви нећете замјерити. С особитим поштовањем јесам ваш земљак

У Биограду, 10. јануара 1891. год.

Радован Миленковић

народни посланик за варош Биоград.

Доброволних прилога имамо ове године много више него лани, а и на ред приликом „бесједе“ није се нико могао праведно потужити. Ово је код нас четврта „бесједа“ коју сјајно и велељепно проведосмо, на радимо да и у будуће не заостанемо иза остале наше сретније браће!

У Чајничу, 20. јануара 1891.

Н. Ч. П.

Разно.

Хиљадугодишњица цариградског патријарха

Фотија. Фебруара 6. тек. год. 1891. навршило се равних хиљаду година, од како је испустио свој велики и блажени дух, цариградски патријарх **Фотије**. Историја привеног живота православног истога, и посебно словенскога свијета, оставила је **Фотију** веома виђено мјесто, и забиљежила његово име великијем и здатнијем словима.

Својим душевним способностима, једином своје науке, надмашно је био **Фотије** све остале свога времена; а најљепша црта његовог живота била је та, што је са свом снагом свога великога и праведнога духа, бранио православље од римских новотарија и папских властољубивих тежња, — бранио самосталност своје цркве, па и других народних особито словенских признава за вријеме ширења хришћанства по разним словенским крајевима, и дјеловања словенских апостола **Кирила** и **Методија** које је он за апостолски рад и спремно и мило међу словенске народе открио. И кад је сјеме посијано међу словенима изникло и добар плод дошјело, тада је изнио своју велику радост, у јединоме окружном шему, пред све источне цркве

Т. А.

Царски дар српској бечкој цркви.

Његово Величанство цар и краљ наш **Франа Јосиф I.** благоволито је даровати српској православној општини у Бечу 5000 фор. за унутрашње украшење српске цркве. Бечка српска црквена општина држала је 3. марта своју сједницу у новом општинском дому, у којој ће се сасјестити Српска црква и школа, — и у тој је сједници јавно пресједник општине г. Ђорђе Остојић од племенитог дару Његовог Величанства. Сви присутни општинари примили су овај дар са великом радошћу, те су једнодушно ускликнули: *Живило Његово Величанство.*

Нови јерусалимски патријарх. Ушљед оставке патријарха блаженог **Никодима**, изабран је за јерусалимског патријарха блажени **Герасим**, патријарх Антиохијски.

Блажени **Герасим** родом је из Пелопонеза. Прије него се закатађерио било му је име **Константин Пропаиас**. Као младик он је дошао у Јерусалим своје ујаку **Герасиму**, архијепскопу Лидекому, и ондје је свршио науке у школи при „Крестном манастиру“. Године 1860. патријарх **Кирил** пошаље младог **Константина** у Атински

универзитет ради изучавања физичко — математичких наука. Од 1866. год. — кад се повратио из Атине — предавао је из физичког математичке науке у школи Крестног манастира све док није ова школа затворена. Послеје тога на скоро он буде рукоположен и наименован за архијепскопа филаделфјског (у Палестини), и и он сабра име свога ујака. При патријарху **Јеротеју** буде прејештен у Цариград као његов јерусалимски намјесник, са чином митрополита Сиктополеоски. Послеје руско-турског војевања 1877 — 1878 године он је отишао по наредби светогробског (јерусалимског) братства у Берлину, да подјестује и изрази да се ослободи ружњеског братства имање у Јерусалиму, које је било конфисковано ружњеском владом. 1884 год. буде позван од патријарха **Никодима** у Јерусалим. Послеје смрти патријарха антиохијског блаженог **Јеротеја** 1885. год. буде **Герасим** на заузимање **Никодимово** изабран антиохијским синодом за патријарха Антиохијског.

Народни добротвор. У *Панчеву* преминуо је 4. фебруара о. г. честити грађанин и велики кунац **Богумил Д. Никוליћ**, који је трудом, радом и поштењем стекао lijepo имање. Уживао је поштовање у друштву. И за њега остало је петеро дјеце, а свима је пристојано дио имања оставио. Но покојник се сјетно и свога народа. Завијештао је закладу од 5000 ф. на ту цијелу, да се од прихода исте *поштомосноу Срби тугоци*, који лине својом крвицом страдали. Закладом том руковаће срп. православна црквена општина панчевачка.

Одбор за споменик Милутиновића. 14. Марта о. г. у просторијама Грађанске Касине саставио се у Београду (Србија) одбор за подизање споменика неумрлом pjesнику **Сими Милутиновићу** Сарајлији. Одбор је већ почео прикупљати прилоге за овај споменик. За пресједника овог одбора изабрат је наш уважени књижевник и патриота г. архимандрит **Нићифор Лучић**, подпресједника г. Др. **Змај Ј. Јовановић** а око 20 најодличнијих београдских грађана изабрати су за одборнике. Желимо сјајна успјеха овом одбору у његовом племенитом предузету.

Добротвор српске школе. *Драго Памукина* Србин из Херцеговине, који сада у Трсту живи, завијештао је половину свога имања, који износи

40000 фор. да се с' тим новцем подигне и надржи епископска школа у његовом родном мјесту Тузлу у Херцеговини. Част и слава овом епископском добротвору, и дај Боже угледали се на њега и други Срби имућнији, те овакова добротворна завјештања у народу епископ у Босни и Херцеговини остављали.

Вуков рјечник. Као што је познато из епископских листова, у државној штампарији у Биограду штампана се Вуков рјечник, са допуном епископског филолога г. Јована Бошковића. Радујемо се, и што је у оваке руке дошао рјечник, али само није нам познато, е да ли је г. Јован Бошковић познавао и друге Србе, да му у том помогну. Гдјекоји ће имати читаве збирке сакупљених ријечи, било које се у опште говоре било као провинцијализме, било да им какво друго значење, па не би било с' горега, да се г. Бошковић и њима послужује. Јер ако сада изостану из рјечника, вјерујем ће требати, да се опет даде таква згода, која је и по својој врти и онако ријетка, особито у нашем народу.

Исправак. Како се код нас све до изласка књиге „Борбачко владичанство“, што ју је написао г. Манојло Грбић, писало и држало, да се митрополит Гаврило преселио из манастира Рмња у манастир Марчу 1578., а игуман Кирил 1638., и како данас нема оних црквених ствари и утвари, што су прилијепе биле из Рмња у Марчу; држао сам и сам да је кацијоничка ковата 1516.

Пу пошто је г. Грбић доказао, да је сеоба калуђера Рмњских у Марчу могла пасти тек 1638., то треба исправити годину (1578.) те сеобе, а за кацијоницу треба узети да је ковата зваста 1615. год.

Д. Гуварац.

Исправак. У трећој свес. овога листа од о. г. страна 95. у цјески: „Неким Србима“ у трећој строфи, на четвртог реда изостао је овај пети стих: „Хладни љуби ближњему и Богу“, што се овдје исправља.

Јавна благодарност.

У мјесту Зеници бијаше до 1884. године мала црквица у коју се народ те парохије од свуда етицао, под заглај вјере праједоке — одушевљавајући се жаром хришћанских мисли у слободном полету своје вјере: жажели обновити трошну црквицу, те у средини својој подићи угледан храм. Вође народне жеље у томе много даље следиле, не снујући дјело завршене тежње на материјалној народној моћи, обмануше се еретичким почетком грађевине тога храма, али

махом мораше доцније малаксовати, испривши све могуће народне потпоре; јер храм стајао према материјалној снази ове парохије у веома замишљеној своти од 16000 форината народне жртве.

Кад сви извори бијаху испривљени; и у оноликим народним жртвама, колико се напријед ни очекивати није могло, на жртвеник ове богоугодне и племените наміјере; и у приносним потпорама побожних хришћана са свију страна: не могаше се испомоћи великим захтјевима потетакнутог дјела; тада у најтежим приликама притицаше помоћ високе цар. и кр. босанско-херцеговачке владе, — тако само могаше се довршити грађевина храма и данас од свију вјероника ослободити црквицу општина, која не може пропустити покретана вјечитом благодарношћу, а да не изнесе на јавност оне жртве високе цар. и кр. Владе, које годном приликом указа нашој православној цркви, као што се у благајничком дневнику уведено налази.

Висока земаљска Влада на цијелу дивана православне зеничке цркве у 1884. години, подари 300 фор.; његово царско и краљевско апостолек Величанство Франц Јосиф I. у 1885. години, на исту цијелу подари 400 фор.; Висока земаљска Влада у 1885. год. на исту цијелу подари 500 фор.; а у 1885. години подари још 1000 фор.; у 1887. г. подари 600 ф. Народнојетку у 1891. г. нађе се побућена ослободити црквену општину од свију вјеровина, и на ту цијелу подари 2500 форината. Укупно дакле; са даром његовог царског и краљевског апостолек Величанства, подари суму од 5300 форината а. вр. И тако се данас наш храм величанствено слободан диже, његови етираци омогућени сву бригу поклањају око подизања унутрашњег велељепија свога празног храма, који је и његовог цар. и краљ. апост. Величанства и високе босанске и херцеговачке Владе видљиви принос великих жртава православног вјерком и просвјетном развоју народа у Босни и Херцеговини.

Живило његово Величанство Франц Јосиф I! Живило Висока Влада! Живило вјечито захвални народ српско православне парохије зеничке.

У Зеници, Марта 1891.

Одборници српско-православне црквене општине

Милорад Јелић, парох с. р.; Јован Максимовић, с. р.;
Борђо Јефтић, с. р.; Михаило Стефановић, с. р. и
Трифун Ристић, с. р.

Јавна захвалност.

По Божијем неминујом закону и провиђењу дана 13 фебруара о. г. у 8 сати у вече узиде неумитна смрт нашега у христу брата и друга преподобнога оца јермонаха Арсенија Теодорова у 57 година свoga живота. Те братство манастира Папраће не може пропустити а да не захвали и благодари љубазнејшој у Христу браћи свештеницима, који су до вјечне куће покојника испратили и опојали његове земне остатке, и који су се потрудили доћи у ову св. обитељ, а на име: Пречасни протојереј авронички Василије Остојић; свештеници: Никола Поповић, Петар Јазаревић и Софроније Чадмић. Тако исто особита хвала господину надпоруцику Едуарду Свободи из Сребренице, и госп. Мати Кучинићу, који су са оружанском четом парадно у униформи присуствовали при опијелу и погребу покојникову.

На по се срдична хвала и признање црквеном одбору и народу, који су се нашли побуђени те се постарали за сахрану покојника, којег су за живота љубили и поштовали као свoga доброг духовника и доброг пастира.

Манастир Папраћа, 14. фебруара 1891.

Братство св. обитељи манастира Папраће.

Захвалност.

Као што се свака добра мајка весели и радује, кад јој добра дјеча на суверет љубави и послушности иду, кад јој материнске груди љубе и шушу, то она их и прима као синове и кћери достојне рода и цркве своје, тако исто и она наша мајка црква весели се и радује, кад јој синови духовни не жаде труда ни пожртвовања посјећивати је, кад не жаде труда ни пожртвовања од свoga млетка милост и дар учинити јој. То је онда дужност и признати.

Таково признање и захвалност изриче се данашњиј даном од стране матере наше цркве љубљеној дјечи својој, младежи школској, ученицима и ученицама и њиховим наставницима, који су хтели и умјели у младим срцима ученика својих узбудити љубав, оданост и вјеру, према матери цркви својој.

Знак те љубави и оданости јесте крaснi дарак, застрт везен ћилим, (од царских двери низ степенице до преко Амвона) који су уз добровољне прилоге и м. и ж. љака израдили дјевојчице неколике под руководством своје искумене учитељице (М. Арљукеве) те приредили за бо-

жићни дар, да би се тим уподобили вилејемским пастирима, који су дошавши, новорођеном у вертеп, припијели даре.

Овај дарак, као израз љубави, труда, пожртвовања и оданости, прижа мајка црква са особитом захвалношћу, задржавајући га као драгу успомену, молећи Хр. Спаситеља да би Он ериску младеж и њихове наставнике заштитио, утврдио у оваковим племенитим жељама, просветио, поживио на дик у понос ери. рода и цркве своје.

У Сребреници, на Нову Годину 1891.

Теодосије Поповић

папак.

Поклон цркви.

Висока Земаљска влада за Босну и Херцеговину благоизволила је даровати у цркву Герзавачку у храм св. Богојављења ове ствари и то: два пара свештеничких хаљина са дарницама од врло fine материје, један путијер са два дискоса и звјездицама, које и ложицу, двије кутице, један полијелеј, један велики чирак, два чирака, два свјетљана, два чирака са једном свијетлом, једно велико кандило и три мава, једну кандилоницу.

Осам црквених књига и то: св. јевангелије, један триод, један пентикостар, један антологијон, два осмогласника, један псалтир, једна књига благодареније за царе.

На овом високом и скупочијеном дару најискреније и најтоплије благодаримо Високој влади.

* * *

Нико Тегелтија тежак из Герзова и Тодор Гаић, дароваше у цркву Герзавачку на дан храма св. Богојављења једну литију од 120 фор. сваки по 60 форинти.

Тодор Н. Богојевић из Бараћа, даровао је на дан св. Саве, једну икону св. Саве у школу Герзавачку у вред. 13 фор. и 30 новч.

Иле Тодоровић из Пецке даровао је у цркву Пећанску у храм св. пророка Илије 1. икону св. Саве и један епитрахил, све у вриједности од 23 фор. и 30 новч. Тодор Тојага оружански фирер, даровао је у цркву Герзавачку један епитрахил у вриједности 14 форинти и 50 новч. а. в. Слава пека је дароватељима, дај Боже да се и друга браћа Срби на њих узгледају те пружи помоћ својој цркви и школи. Бог да их поживи.

У Герзову, 14. марта 1891.

Ст. Ш. Бубњевић,

свештеник.

Радосна вијест са двери.

(Објављена на нову (1891) годину).

Благочистији Хришћани!

С' данашњом новом годином и нове радости имамо, нове жеље у срцима свакога нас порађају се. Али духовне радости и жеље, да сваки од нас постигнемо образ „благочитија“ и остале хришћанске добродјетели — врлине, — које нам данас св. мати црква препоручује у „псалмима и пјесмама“ духовним јесеу, у овој дај Боже сретној, наступајућој новој години, и требају да буду главни повод, циљ у напредовању свега онога, чему нас св. мајка црква учи, руководи; да се служимо оним сретнима, која нам као вјерна чуварка пружа да би били постојани, вјерни Хришћани, напосни грађани, вјерни поданици. Дакле, што смо у прошлој години изгубили, пренебрегли, презрели или ако смо се од цркве своје туђили, дарове, сајете њене не примали, то дај Боже да нам се истргне та ала кулица из срца наших у овој години а да похитимо пригласити смиреност, усвојити љубав према вјери, призи и ближњем нашем, пожељети срцем и душом ријечи божије и слушати их, а не само слушати по их и примити и по њима се владати. Тада ћемо бити заиста духовно радосни, спокојни, па и у нашем земском раду не би малаксали, истрајни били и задовољни, а међу собом триљивни и сажени били.

И опет велим браћо! С новом годином и нове радости уживамо. Жеље наше ватрене су и одушевљене.

Али, такве жеље — тежње, које, и ако би ватрене биле те се вијале и лебдиле за неким мјестом или предметом треба да су ограничене, разуму нашем покорене, да не би е хришћанске страсти осуђене биле, по да би се слагале са духом правослађа, да би тако на корист и спасење душе наше служиле.

Има истина гдје којих Хришћана како свуда, тако и овдје, који су у својима прећераним, необузданим жељама — тежњама за оним, што не одговара духу правослађа — вјере и морала, огрезли у безаконју, неваљалству, тједу свом сваковреним страстима утађајући, душу помрачујући, те све више и више лутају по вртлогу лако — неизбјезних страсти тако, да ни сами себи добра не мисле краћећи тим и живот и спасење души својој. — Али има као свуда, тако и овдје ревностних Хришћана, који жеље — тежње своје

управљају за тим, да љубе што је свето и узвишено, чесно и праведно, да би души својој наследи и спокојства хришћанскога дали; да љуби матер цркву, да јој је одан и њеним установама привржен; да је скроман, према сиротињи љубаван, у породици својој управан, и тако све удељаван да би се могло достојним сином назвати рода и народа да школе и свега дичнога свога.

О Хришћани! Размислите казаће вам се само. А ја вам заиста кажем, да нема ни чега пријатнијег души Хришћанина, но је чувати од заразе грјеховне, наследишати се тежњом за спасење, и ту тежњу у дјело приводити. За примјер нека нам прошла година послужиле. Јер многи сте у прошлој години много грјешили и према Богу и према ближњем и према себи. Према Богу грјешилисте се бешчасним ријечима и пошвом, у непослушању цркви, у непохађању цркве и т. д. Према ближњем свом грјешилисте хрљњом на другога, завидљиви били, горди, а према себи сте грјешили у пијанчењу и раскошном трошку те и своје здравље убиле а породицу своју у несрећи без узгикта оставили. То су заразе грјеховне, у њима се душа гуши. Кад знамо сад каква је стара година била то онда некуство нас учи да се латимо прилежности што нам као Хришћанима треба да лежи бар у овој години на срцу, те да напредујемо у врлинама хришћанским, тјелесно и душевно. Дакле у овој години тежимо да би били, сретнији, спокојнији били.

Хришћани моји ево вам још једнога примјера за узвишавање тежња. Јесте да ви вјерујете да је Спас рода људскога И. Хр. дошао на они свијет и родио се од пречисте Дјеве Марије, да се крстио на ријеци Јордану, потом да је учио свијет божанском науком, да је страдао распећем на крсту на Голготи, да је умро и у гроб сараћен и трећи дан славно воскресео и најпосле да се вознесео к Богу оцу на небо, — али како је елиније то вјеровање ваше кад, и ако не знате очигледно та мјеста, него их само себи преставите и пратите их е мислима, па као да се ту налазите и све посматрате. На тај начин радећи и е тежњама својима пловећи, посматрати рад Христов, мјесто, гдје је боравио и ходао, гдје је живио и умро, обузилаће вас душу рајској пријатно усећивање, те онда страсним тежњама неће моћи мјеста у вањем срцу и души бити, — О оваквим и овима сличним предметима мислимо, тежимо и души својој одмора дајмо. На тај на-

чин браћо размишљајући право о оваковим предметима и тежити, има Христјана па и у дјело приведе ту своју тежњу, али за чим тежи.

Тако има Христјана па размишљајући о Божијем граду Јерусалиму, његовим пријама, светим мјестима, околини, куд' је Христос ходајући проповједао, боравио и живио, одважи се не жалити труда отићи и виђети „Сијон гору свету“ походити град Јерусалим, поклонити се живоносној Гробу Христовом и тим души својој и срцу хришћанском задовољења и одмора дати, а тежњу испунити.

Многи су тежили за овим и чинили и још чине.

Љуб. моји. На хиљаде христјана особито православнога свијета хите тамо, хите томе духовноме средишту, гдје је вјера наша постала и развила се и као благовони мирис, као при ру-жењој зори јутрењи сунчеви зраци раширила се и обасјала сав свијет, хите криви Јерусалимској матери свију цркава, светињи над светињама, хите гробу Спасову да му се поклоне, сузама га облију и смјерно цјелују, хите тамо све да виде у сваку задовољства и радости да имају.

И то је занета код свију хришћана, као што рекох посебно код православних од вагда била је и биће најпрва и најпреча жеља и највећа тежња, да приспју тој највећој нашој светињи, том дрховном претаништу душе гдје се смирава, слаби сујета земаљска и полеченија, гдје ће се безбрижно одморити, како може наоружана наставити пут на бјеснивом мору свјетских уживања, одбијати и разгонити ватрено огромне жлове и таласе страсти.

Ту светњу над светињама никад вјерни христјани из ума губио није, к њој је лебдио и тежио, њој је хитио, од ње се надао и спаса тражио.

Ти Христјани, који по жељи одваже те оду и поклоне се живоносној Гробу и осталим св. мјестима називају се „поклонници“ или „хације“

Приличан је број ишло Христјана од по-посне Босне, наше отачбине на поклонњење „хацилук“ како свјетовних тако од скоро и свештених лица, из највише пак од шехер Сарајева.

Многима христјанима, па и нама овде свете жеље, племенита тежња на срцу лежи, да би до стигли тамо и оне путе прегледали и цјеливали, куд су прешле ноге Христове ходиле. Многи би хтјели, али прилике и околности не до пу-

штају да би се те хришћанске митине наужи-вали.

Занета узвишена тежња, племенита циљ. Занета и нова година донесе нам радосну вијест, да се и у нашем овом мјесту, у нашој вароши Сребреници, која до сад није запамтила ни знала да ће се родити српског рода син, одважни хришћанин, који се од дјетинства показивао, да ће бити вриједни грађанин, прави хришћанин, љубитељ своје као грозд породице, одани син цркви и школи својој, пријатељ сирочади и према свакоме искрени брат наш.

Димитрије Урошевић трговац и члан црквене општина у Сребреници који је наужио у име Бога и одважио се ићи на поклонњење св. Гробу.

Његова та еретна намјера је не само ићи св. Гробу него и у Витлејем, на Јордан и друга св. околна мјеста, да све походи и види.

Ово нам се Христјани љуб. објављује из више разлога.

1. Да му сваки брат Христјанин из дубине срца пожели сретну намјеру!

2. Да он све нас моли братеки, мало и велико, старо и младо да му опростите ако вас је ма у чему увриједио, а он прашта свима, ко је њему увриједу нанео.

3. Не само, што ће он собом ићи и поклонити се истинским светињама и то добро дјело учинити, него ће он и ваше прилоге, која год хришћанска душа, брат и сестра може учинити шта за спомен живих и мртвих својих примати и испред вас као прилог св. гробу предати и спомен на мјесту учинити. То је племенито и хришћански, аа то поверите му браћо и сестре и он ће то учинити.

4. Да знате, он ће своје ако Бог да сретно и честито путовање предузети у прву неђељу часнога поста, недељу православља и то из цркве после службе с' литијом до означенога мјеста. За то браћо и сестре, пошто нам је свима дика, понос и радост, што нам по дужности и треба да буде, јављајте једно другом, како би их могло што више дознати и доћи на литију да би увеличали његов српски подзак, а по нас сретни догађај и нашега мјеста.

Сад сви овако лијено скупљени у молитвеном дому пожељно од свепогућега, да би свепогући Бог нашем првом поклоннику Димитрију Урошевићу утврдио намјеру и одважност, да би

му у помоћи био на његову тудну и замашну путу, да би га опет здрава и весела међу нас и своју породицу врати. Амин.

У Сребреници на нову годину.

саставио и говорио.

Теодосије С. Поповић,

парох.

Исказ на овогодишњој светосавској слави у Босанско Новом, у корист школског фонда. Ова српско-православна црквено школска општина умољава то славно уредништво да припослата имена г. г. дароватеља Светосавске славе и забаве овогодишње општашати благозволи.

Имена дароватеља, који у корист школског фонда приложише јесу слиједећа: По 50. фор. г. г. Перо Дрљача и Миле Давидовић трговци из Новог. По 40. фор. г. г. Лазар Сучевић трговац из Новог. По 15. фор. г. г. Браћа Штековић трговци из Новог. По 10. фор. г. г. Милаш Вукмировић трговац из Новог, и Стојан Шурљан. По 1 дукат (5-60). г. г. Мустај Бег-Церић-Беговица; Тошо Банац трговац из Новог; и Лазар Смиљанић трговац из Новог. По 5. фор. г. г. Јован Зечевић прого из Бос. Костајинце, Перо Кећман трг. из Босан. Костајинце, Стеван Тубић тргов. из Новог, Мића Шурљан трг. из Новог, Нишо Јанковић трг. из Новог, Мишо Николић трг из Новог, Миле Савић тргов. из Новог, Барон Кучера погл. вис. зем. владе из Сарајева, Стојко Ољача тргов. из Новог. Никола Поповић тргов. из Новог. Ђуре Дамјанић трговац из Новог, Гапро Рељић тргов. из Новог, Тодор Кантар трг. из Новог, Гавро Дошен гостионичар из Новог, Гуестаф Сохера напљедн. трг. из Загреб, Васо Стојановић тргов. из Санс. Моста, Владимир Стевановић тргов. из Приједора и Бавао Башић трг. из Новог. По 4 фор. г. г. Браћа Јаносевић и Тодор Кондић свештеници из Новог. По 3 фор. г. г. Тоде Сучевић трг. из Новог. Јово Марчетић тргов. из Петковца, Ђорђе Стојановић тргов. из Новог, Ђурађ Лазаревић свештеник из Пољанице Миле Кондић тргов. из Новог, Остоја Мутић тргов. из Новог, Берто Сулентић тргов. из Новог. Ђорђе Николајевић митрополит из Сарајева, Браћа Штова трговци из Беча; Живковић и друг трговци из Трета и Цвијо Шпирић свештеник из Новог. По 2. фор. г. г. Адам Бег Церић из Новог, Мухамед Бег Југовац из Новог, Бозко

Зеца из Бос. Костајинце, Симо Вулетић опанчар из Новог; Бојана Кукавица тежакница из Пољанице, Ђуро Војновић писар к. испостава, Никола Зорић из Новог, Иван Интнер управитељ испостава, Дале Цијановић тргов. из Чађавице, Остоја Умићевић тргов. из Новог, Иван Ђурић „авистрегер“ на жезла. из Новог, Јован Јовић крчмар из Чађавице, Јако Вукота тежак из Пољанице, Маросевић жандарски штрафментар из Новог, Илија Качавенда водник из Новог, Раде Јеремија финац, подкомесар из Новог, Милош Родић дугар из Новог, Бадрек финиј. обрауер из Новог, Петар Микић дугар из Новог, Дале Вукетић опш. биљескић из Новог, Милић Нишенић колач, Гинац Кривошић тргов. из Новог, Мато и Марија Матушић шустери из Новог, Васил Чугељ механџија из Новог, Тривун Лазаревић свештеник из Ђењевца, Станко Ђубичић градеки учитель, Васо Кумосар тежак из Сивљуке, Перо Вејновић терџија из Новог, Марија Дошен, Јосо Лончарић капетан из Травника, Тривун Ердег тежак из Ракава, Остоја Косовић тргов. из Босан. Дубице, Тодор Босић трговац из Бихаћа, Миле Радетић тргов. из Приједора, Стево Памучина тргов. из Бане-луке, Раде Стојановић тргов. из Приједора, Ђорђе Калаба тргов. из Бихаћа, Хаџи-Сулејман-Бег Церић начелник из Новог, Јово Мандић тргов. из Бихаћа, Никола Јовановић тргов. из Крупе, Браћа Митриновић тргов. из Приједора, Браћа Трифковић тргов. из Прањора. По 1 50 и. г. г. Стево Сабо пекар из Новог, Рашић Бег-Церић из Новог, Гавро Вукмир тежак из Витасоваца. По 1. фор. г. г. Ана Јовић из Чађавице, Коста Чинак из Новог, Рупчић жан. водник из Новог, Срђен Кукавица тежак из Пољанице, Остоја Ољача из Новог, Миле Лукић из Новог, Симо Јовановић крчмар из Новог, Тејо Херпег крчмар из Ракава, Васо Вејновић терџија из Новог, Петар Кагушић подворник код испостава из Новог, Јевто Тодић из Новог, Остоја Шорга из Новог, Васо Вејновић калуђер из Чађавице, Петар Јандрић тежак из Жуљанице, Перо Згодић фурунџија из Новог, Стојан Зеца из Новог, Ст. Врљан „ајтнант“ из Загреб, Миле Војновић терџија из Новог, Јово Тодић месар из Новог, Лазар Шлавић тежак из Витасоваца, Раде Гарача тежак из Витасоваца, Јандрија Вукмир тежак из Витасоваца, Перо Кењало тежак из Агића, Хадим ага Расовац тргов. из Новог, Симо Баран тргов. из Новог, Симо Рамлић из Новог, Илија

Кисић путник из Бања-Луке, Српска Школа из Чађавице, Мусулин срп. учитељ, Мусулинеца срп. учитељка, Х. Бабић из Градачца. По 60. новч. Павица Дрљача надничар из Новог. По 50. нов. Дева Поповић текажиња из Пољавице.

Свима овим г. г. дароватељима, на њиховијем племенитијем прилозима, париче потписана Општина најсрдачнију хвалу.

Бос. Нови дне 19. априла 1891.

префедник.

Милан Вукмировић.

Књижевне вијести.

Карловачко владичанство. Прилог к' историји српско-православне цркве. Написао *Манојло Грбић*, катихета и професор учитељске школе у Карловцу. *Прва књига.* Карловац 1891. Штампарија Карла Хауптфелда. Стр. 333. Цијена 1 флор. и 50 новч. Књига се може добити код писца у Карловцу у Хрватској.

Карловачко владичанство обухвата сав готово југоисточни дио данашње Хрватске, који је махом насељен српскијем народом. Карловачко се зове по граду Карловцу (Karlstadt), који послије Загреба, хрватске пријестолнице, вриједи као најугледније мјесто у покрајини. Ово владичанство највеће је намећу свију српских православних владичанства у Аустро-Угарској царевини и по простору и по броју народа.

Познати родољуб и многогодишњи неуморни труђеник у цркви и школи, господин *Манојло Грбић*, јасно нам и разговорјетно прича и доказује у овој својој књизи, како су и када су дошли и населили православни Срби карловачко владичанство; за тиме, каквијех је прилика и неприлика имао наш народ у томе владичанству због своје православне вјере. Како наша српска браћа у карловачком владичанству, уследиј разнијех историјскијех прилика, дођоше тако са овим српскијех страна, то се г. Грбић дотакao и Старе Србије, нарочито Пећ — патријаршије, Херцеговине и Босне и у њој некијех напних мјеста и манастира.

Мучан је ово посао био; али га је гоп. Грбић савладао, и тиме је с' једне стране освјетљао образ и себи и нама свима, а с' друге стране сузбио је људе, који, обузети политичком естрашћу и вјерском мржњом, супрот свима историчким фактима, супрот језику, обичајима и особинама нашега народа, тврде да није наш српски народ оно, што у истину јест, и по томе га радо крете туђијем именом.

Своју књигу украсио је гоп. Грбић лијепог сликом покојнога Срб-владике *Теофана*, који је и осоволио свога *Манојла* на тако големи посао. Прије него што је ова књига угледала свијета, прегледао ју је наш жарки родољуб и најозбиљнији историчар, господин архимандрит *Иларијон Руварац*, и тиме запечатил вриједност Грбићева дјела и труда.

Мислим, да ће се сваки Србин радувати овој књизи, као што се и ја радујем. Које год прочитао ову књигу, насладио се њезином садржином. Не треба дакле боље препоруке. Неки наши вриједни свештеници из околине сарајевске памислили су, да бар у неколико пођу примјером Грбићевим, те да по могућности скупе историјску грађу за опис појединијех мјеста своје парохије или барем да покупе предање о њиховом постанку, док је још живо у народу.

Господин Грбић обећава, да ће *друга књига* бити још лепша и занимљивија. Ми му жељимо од Бога здравље, да сретно доврши ово своје крсно дјело.

Т. Алагић.

„Извјештај сроско-православног богословског сјеменишта за Босну и Херцеговину у Релеву код Сарајева за школску годину 1889/90“. Уредио протопрезвитер Петар Петрановић, ректор богословије. Година III. Сарајево, земаљска штампарија 1891. године. Страна 79. — На челу овог извјештаја налази се чланак: „О Богу као спаситељу у опште“. По Макарију написао Ф(илип) М(илошевић) професор. Непосредни надзорник је Његово Високопреосвештенство господин *Ђорђе Николојевић*, архиепископ сарајевски, митрополит Дабро-босански, Епископ Далмације, итд.

У здравственом правцу надгледао је завод г. Јосиф Унтергауер, здравствени савјетник земаљске владе.

Наставничко је особље: протопрезвитер Петар Петрановић, редовни ректор сјеменишта;

протопрезвитер Томо Алагић, редовни професор; протопрезвитер Филип Милошевић, редовни професор.

Свјетовњаци: Радослав Калембер редовни учитељ; Владимир Ђорђевић редовни учитељ и главни економ завода; Ђуро Бугарски привремени учитељ.

У овој 1889/90. школској години било је питомаца свега 59.

„Војнички бјегунац“, позоришна игра у три чина с пјевањем од Сигмундија. Прево Радивој п. Стратимировић. На свјет издаје „Управа срп. народног позоришта. Трошком епископске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1891. свеска двадесетосма. Цијена 40 нов.

„Ружа“. О постанку, подизању и његовању ценом и избору варијетета ради домаће вртарске потребе. Ученицима епископске учитељске школе у Сомбору. Написао Стеван Кољевић, народни учитељ и учитељ вртарства и пчеларства на епископској учитељској школи сомборској. Трошком епископске књижаре и штампарије Браће М. Поповића 1890. Свеска 27 књиге за народ, које издаје „Матица Српска“ из задужбине Петра Кољевића. Цијена 10 новч.

„Други годишњи извјештај учитељске и с њом спојене I. народне основне дјечачке школе као вјештачице у Сарајеву, објављен на крају школске год. 1889/90. у Сарајеву Земаљска штампарија 1891. страна 131“. Садржај: I. Учитељска школа и вјештачица у Сарајеву (чланак и слика.)

II. Језицловна настава у основној школи. Прии дио: Зорна настава. Написао Ђуро Бујхер. III. Школске вијести, од управитеља.

„О постању српског патријархата“. Од С. М. Веселиновића. Приказ (критика) Димитрија Руварца, пароха земунског. Одштампано из „Новог Времена“ за год. 1891. У Земуру 1891. Штампарија Симе Пајића. Страна 40. мале осмине. Цијена?

„Привредни Вјесник“, лист за трговину, обрт, занате, пољопривреду итд., почео је излазити у Сарајеву свакога четвртка на једном табаксу, под одговорним уредништвом Игњата Димића, наставника трговачке школе, а са одабраном садржином; но престао је излазити са другим бројем, незнајући правог узрока. Ми искрено жа-

лимо те је овај много корисни лист по наш ерски народ у Босни и Херцеговини тако кратког вјeka био, и молимо уредника да нам прави узрок престајања овог листа у јавности изнесе.

„Шематизам православне епархије далматинске и истријске за годину 1891. Задар печатња Ивана Водицке 1891. страна 63.

Садржај: Православна јерархија у Аустро-Угарској монархији. Историјски преглед далматинске истријске епархије. — Епархијски епископ. — Епископска конвентурија. — Свештенство при епископији. Манастири. — Парохије: Задарски протопрезвитерат. — Срадински протопрезвитерат. — Книшки протопрезвитерат. — Шибенички протопрезвитерат. — Имошки протопрезвитерат. — Рукоположени. — Одликовани. — Свештеници на страни. — Свештеници у пензији. — Учили. — Ученици и васпитани заводи: Богословски завод. — Богословско сјемениште. — Вјероисповједне почетне школе. — Вјероучитељи у државним школама. Закладе. Статистички преглед. — Дарови на побожне цијели. — Љетопис. — Додатак: Правилник закладе за свештеничке удовице и сирочад у епархији. — Азбуци именик свештенства далматинског и истр. епархије.

По статистичком прегледу у овој епархији за 1890. годину било је: 3 манастира, 5 протопрезвитерата, 53 парохије, 3 капеланије, 80 цркава, 9817 домова, 69061 душа, 24 свештеника монашког чина, 46 свештеника свјетовног чина, 1 ђакон монашког чина; родило се законитих: мушких 1098., а женских 1038., незаконитих мушких 104., а женских 80.; вјенчало се: приобранчких 398., другобрачких 36.; умрло: мушких 1134., а женских 1004.; прешло у православну вјеру: мушких 4., а женских 15.; на православие прешло женских 16.

Број оних који се спремају за свештенички чин 25. Број катихумена у средњим и основним школама 1084.

„Повртарство“, (Кујнека башта) за школу и народ. Написао Стеван Кољевић, срп. народни учитељ, и учитељ прастичног вртарства и пчеларства на срп. учит. школи сомборској и уредник „Домаћег Листа“. Са 38 слика. Страна 86. Цијена 40 новчића. Нови Сад. Издање књижаре Луке Јорџа 1891.

**Шематизам православне епархије Боко-
торске Дубровачке и Спичанске за годину 1891. У
Задру. Печатња Ивана Водишке 1891. Страна 44.**

Садржај: Историјски преглед о православној
цркви а) у Бокојторској, б) у Дубровнику, и в)
у Спичу (види „Шематизам“ год. 1876. и 1880.,
и историјску расправу архимандрита Дучића:
„Епископије Зетске и Дабарске“, у 57. књ.
Гласник срп. учен. друштва, као и биљешке и
податке по шематизмима. — Епархијални епи-
скоп. — Конвенторија. — Закладе. — Манастири.
Парохије. — Вјероучитељи у државним школама.
— Питомци приправљени за чин свештенички.
— Питомци који се приправљају. — Рукопо-
ложени — Пропаведени и одликовани. — Све-
штеници у неактивној служби домобранства. —
Свештеници на страни. — Свештеници у покоју
с пензијом. — Умрли. — Статистички преглед
православне епархије Бокојторске — Дубро-
вачке за год. 1890. — Биљешке и податци. —
За успомену и захвалност. — Додатак. — По ста-
тистичком прегледу у овој епархији за 1890. год.
било је 8 манастира, 4 протопрезвитерата, 44 па-
рохије и 5 капеланија, 206 приоба, 5112 домова,
26793 душе, 9 свештеника монашког чина, 43
свештеника свјетовног чина, 2 дјакона монашког
чина; родило се законитих мушких 306, женских
297, а незаконитих мушких 14, женских 10;
вјечавано првобрачних 140, а другобрачних 33, и
смјешаних 5; Умрло мушких 312, а женских
277. Број приправљајућих се за чин свештенички
18. Број катихумена на средњим и основним
школама 1515.

„Граничари.“ Позоришна игра у три чина
с пјевањем. Од Јосифа Фрајендрајха. За еписку
позоришту уредио А. Харић. Свеска 29. зборника
позоришних дјела. На свијет издаје: Управа срп.
пар. позоришта. Трошком еписке књижаре и
штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду
1891. Страна 84. Цијена 30 новч.

„Хиљада и једна ноћ.“ Арапске приповјетке
са више слика. Нов и потпуни српски превод.
Књига трећа. Страна 359. Цијена је 1 фор. 20
новч. У Новом Саду издање еписке књижаре и
штампарије Браће М. Поповића 1891.

**„Ускршњи поздрав православног епископа
далматинског и истријског Никодима, пречасноме
кљиру и свему православном народу стархије своје.“**
Броширано у великој осмини. Страна 17. Печатња

Ивана Водишке у Задру 1891. У идућој свесци
донијећемо овај поздрав.

„Добротвор.“ Лист за наставу и васпитање
глувонијемих. Овај нови стручни лист почео је
од 15. марта о. г. излазити у Митровици под уре-
динштво Радивоја Поповића, познатог учитеља
за глувонијеме, који од више година има у Ми-
тровици завод за наставу глувонијемих. Лист
излази мјесечно један пут, и то 15. сваког мје-
сеца на цијелом табаку. Преплата је на цијелу
годину 1 фор. 50 новч., а за Србију 4 динара.
Урединштво обећава, да ће преплатници овог
листа као накнаду за јануар и фебруар добити
течајем ове године дијелом: „Артикулацијона на-
става у заводима за глувонијеме“. Овај корисни
лист препоручујемо читалачком српском свијету.

**Позив на претплату на другу књигу „Кар-
ловачко владичанство“.** Ево ме да искупим своју
задану ријеч. Моја прва књига „Карловачког
Владичанства“ расасла је до сад свијем поштова-
нијем преплатницима, па је сво на реду, да дадем
штампати и другу књигу, јер ми је рукопис са-
вијем готов. Ова друга књига почеће се штампати
одмах послеј Ускреса, те ћу у њој наставити
историју Карловачког Владичанства од владике
Павла Ненадовића (1744.), гдје сам у првој књизи
прекинуо — па већ до наших времена, а све
у правцу и у слогу, како сам причао и у првој
књизи. У овој ћу књизи опширно испричати:
раду и борбу због наше свете вјере знаменитог
владике Јакшића; како су Жумберчани поунија-
ћени; како су постале главне, прикрене, школеке
и општинске уредбе; како су Французи освојили
ово владичанство и како нам је било за њихове
управе итд.

И ова ће књига бити од прилике колико
и прва, дакле до 20 штампанијех табака, па и
за ову књигу не ништа више претплате него
као и за прву 1 фор., по што се надам, да ће
ми се и на другу књигу пријавити исти лијени
број преплатника и предбројника, као и на прву.
Само морам овдје напоменути: ко се гођ прет-
плати само на једну књигу, тога молим, да ми
за поштарину пошаље по 20 новч., јер иначе
штетујем; а сваку посебну књигу морам препо-
ручену поштом отпремити!

Иван претплате биће књига много скупија
Рок је претплати до светог Илије, а докле се

надам, да ће и књига бити готова. „Старија сестра удаје млађу сестру“ — вели једна ерсека пословица: па ја се поуздано надам, да је и моја прва књига свакоме препоручила и ову моју другу књигу, као своју млађу сестру!

Од прве књиге имам још 400 ком. па ко жели да је купи, нека се пожужи, док је још има!
У Карловцу, на Цвијети 1891.

Свештеник

Манојло Грбић,

католик и професор ерсеке Учитељске Школе.

Рукоположени.

Јован Врањешевећ, рођен 7. јануара 1868. у Стабаци (котар крупа), свршени богословац ерсеко-православниог богословског завода у Рељеву, а сада учитељ ерсеке школе у Грачаници, рукоположен је за ђакона 31. марта 1891. а за свештеника 7. априла и. г. у храму бесплотних сила у Сарајеву.

Никола Комадановић, рођен 9. фебруара 1864. у Чајничу, богословски питомац II. разреда, клирик Херцеговачко-Захумске дијецезе, на препоруку Високопреосвештеног АЕ и Митрополита Херцеговачко-Захумског, Господина Серафима Перовића, рукоположен је за ђакона 14. априла

1891. у храму бестјелесних сила у Сарајеву. Као ђакон повраћен је у завод богословски у Рељеву на даље учење и праксу у богослужењу.

Монах Герман Јовановић, рођен 25. априла 1863. у Нештину, на темељу осмогодишњег искушеничког живота у манастиру Бездину, и поднесених добрих свједоџби и потребних докумената, а у оскудици свештеника монашког реда, — рукоположен је 21. априла 1891. у храму Арханђела у Сарајеву за јерођакона, а 22. априла и. г. у храму Рождества пресвете Богородице, за јеромонаха, и одређен у манастир Моштаницу као економ и помоћник управитељев.

Наименовани.

Платон Радовановић, јеромонах, родом из Бјелопавловића у Црној Гори, који је по отпуст из Цетинске епархије, примљен у Дабро-босанску архидијезу, наименован је и постављен за управитеља манастира Папраће.

Рођен је у Бјелопавловићима 14. октобра 1862. год. а рукоположен је за ђакона монашког реда 27. новембра 1878. од митрополита Висариона Љубише; а за јеромонаха 24. децембра 1888. од

митрополита Митрофана Бана. Свршио је науке и то: У Ждребенику основану школу а за тим практиковао се у богословским предметима код владике, и у исто вријеме похађао је богословију на Цетинју. Био је као епископски ђакон у Манастиру Острогу 4 године и на Цетинју 6 година, а послјеге тога као управитељ манастира Врање у Црној Гори.

Читуља.

† **Вукола Госпић,**
Протопрезвитер пљевански.

Након кратког боловања умро је 20. децембра 1890. г., у 68 години свога живота. Рукоположен је за свештеника 1854. год. о произведен за протопрезвитера 1864. године.

Колико је овај служитељ божијег олтара био уважен код народа, навешћемо неколико рјечи о погребу његовом, на којег ће се ласно моћи виђети: какав је био овај духовни пастир наше свете православне цркве и ерсеког народа.

Чим је прото преминуо, Високопречасни г. архимандрит Христифор Вукојичић јавно је о

том телеграфским путем Његовом Високопреосвештенству митрополиту господину Серафиму, од кога одмах добио је овакав телеграфски одговор:

„Христифору Вукојичићу, архимандриту манастира св. Тројице у Пљевљама“ — „Изјавите покојнику породици и народу моје дубоко сажаљење. Покојнику желим царство небесно. Сахрањите га као што његовом чину доликује“.

И ако је наш дични г. митрополит тек само двапут у каноничкој својој визитацији био у Пљевљама и пак је увидио: колико је вриједно прото Вукола оиђе у нашем народу, колико је као еписки узор раденик, чистан и паметан служилац оштра божјија, — као што и сам господин митрополит мало доцније наводи у писмима својим упућеним на општину и покојникову породицу. Кад су се писма и телеграф од г. митрополита читала, сви су присутни са сузним очима плагали.

Овај дан кад се глас разио, да је прото испустио своју племениту душу, послје 15 то дневног боловања, цјело еписко грађанство похитало је и велико и мало, и мушко и женско да изјави своје дубоко, ердочно саучешће много увиђеној породици, пуштајући сузу ерцашину, сузу жалосницу за преминулим протом и за дуго ненакнадним губитком цијеле ове вароши и околине.

Прота се преселио у вјечност у 2 сата послје подне, а сахрањен је 21. децембра прошле године у 5 сати послје подне, по програму који је општина надала још на дан смрти његове.

То је било овако: Кад је било 2 сата послје подне испустило се било цијело грађанство сви чланови општине. Г. архимандрит са 8 свештеника, све три школе са наставницима и наставником пред кућу покојникову. Спровод је кренуо овим редом: Напријед ношен је крет и чираци а за овим ишли су два ученика, који су носили вијенац, који је положен од стране школа са овим натписом: „Своме узоритом свештенику проти Вуколи Госићу“ — „еписке православне школе“. За вијенцем ишле су ученице женске школе, а за њима мушке школе сва четири разреда, пјевајући тузило све по реду „Сјјати Боже“. За ученицима мушке школе ишао г. архимандрит са два свештеника, а осталих 6 других свештеника носили су у сандуку тијело много покојника. Околу сандука ишли су у реду сви чланови општине, држећи у рукама велике

запаљене свијеће воштанице, на којима су ишле широке и до земље дугачке прие траке. Пред мртвачким одром ношен је други вијенац, који је положен од стране општине с натписом: „Своме дичном потпресједнику, проти Вуколи Госићу“ „Српска православна црквена школска општина“.

Пратња је ишла преко Гувана махале, испред женске школе, па Радовића улицом испред мушке школе, па онда Читлуком испод Мошевића махале па најпослије широким путем до у манастир св. Тројице. Како на школи женској и мушкој тако и на градским вратима и на агради општинској вијали су се прие заставе све до 24. децембра у вече, (а тад су скинуте будући је било уочи великог Христова празника — Божића).

Пратња је била нашем мјесту одвећ ријеткост једна, — била је тако рећи, величанствена, што занета може служити само на част нашој свјесној општини, која цијени покојников рад и пожртвовање, која поштује свога свештеника и саветника.

Овијело је трајало пуна 2. сата у манастиру, на коме су чинодјејствовали наш Високопречасни архимандрит са 8 свештеника. Надробно слово изговорио је одашњи учитељ Јово Митрановић, у коме је лијепе изложно живот и заслуге покојникове као црквеног служилаца, као равнсног и паметног свештеника, и као узор поштена Србина и човјека, који је преко толике дугогодишње свештеничке службе, водећи све црквене рачуне, изајући на расположењу доста блага, па остављајући овај свијет, идући блаженом стању, — остаје му породица у дугу. Он се потпуно одужио аманету своје мајке: „Боље ти је изгубити главу, него своју огријешити душу“ — као што нам наша српска пјесма каже, на коме се занета у потпуном смислу може примјенити та изрека.

Покојник је сахрањен баш уа сам манастир св. Тројице с десне стране, у гроб свога сина попа Василија, који је идући у парохију погинуо 1879. године.

Ти врли покојниче, добри Србски свештениче, који заиста свијетлао стомен остављао мени нама,

Бог ти дао у рају насеље!

Ј. У.

† **Арсеније Теодоровић**
јермонах манастира Папраће.

Након кратког боловања преселио се у вјечност овај служитељ св. обитељи манастира Папраће у

класеничком протопрезвитерату дана 13. фебруара 1891. године.

Поклојник је рођен 20. новембра 1834. год. у Сребреници. Рукоположен је за ђакона монашкога реда 19. фебруара 1878. а за јеромонаха 20. истог мјесеца и године у Сарајеву од митрополита Антима.

Свештено-пастирске дужности обављао је ревнио и био је велики богомалац. Манастирски парохијани вољели су га и поштовати.

Вјерна му памјат!

† Јован Карановић

свештеник парохије Водовице, у протопрезвитерату Костајничком.

Након кратког ал' тешког боловања преседео се у вјечност овај служитељ Божијег олтару дана 6 марта 1891. а сутра дан тјело покојничково опојано је од седморице свештеника у вдовничкој цркви, и свечано у вдовничко гробље до ладног гроба спроведено и у гроб погребено.

Поклојник је рођен 16. августа 1844. год. у селу Водовици. Рукоположен је за ђакона 18. октобра 1866. а за свештеника 19. истог мјесеца и године у Приједору од епископа Висариона.

Поклојник је био удов а иза себе оставио је три сина: најстаријег Марка, средњег Луку (који ове школске године свршава богословску школу у Рељеву) а најмлађег сина Ђорђу стара 14 година. Осим тога покојник је иза себе оставио и стара оца Анима, који је још у снази и кријепости.

Овај свештеник био је реван служитељ Божијег олтару и добри пастир свога духовног стада.

Вјерна му памјат!

† Спасоје Недимовић

парох Брскињски у протопрезвитерату костајничком.

Дана 20. марта 1891. од дуготрајне на црној цигеричи — јетри — по доказима лечника — луте болестине, преминуо је овај служитељ Божијег олтару и преседео се у вјечност у 42 години старости своје, у босанској Костајници, а дана 21. истог мјесеца и године тјело покојничково опојано је у костајничкој цркви у храму свете Тројице, а у присуству многобројног народа и свега чиновништва котарског у мјесту, а тако

исто и до ладног гроба у бос. костајничко гробље спроведено и сахрањено.

Поклојник је рођен у Јасеници 11. маја 1849. а школовао се у биградској и бањалучкој богословији. Рукоположен је за ђакона 11. маја 1879. год. а за свештеника 12. истог мјесеца и год. у Сарајеву од митрополита Антима.

Иаа себе покојник је оставио своју супругу са троје нејаке дјеце: Мирна стара 14 година, Љубицу стару 8 год. и Великира стара 4 године.

Поклојник када је умро, од иметка само је оставио: врло слабу и малену кућицу и нешто башче, на што је и још дуга оставио.

Поклојник тако је у сиромаштву умро, да се није имао чиме сахранити, него је сам протопрезасни Јован Зечевић морао направити једну „листу“, којом је ишао просити по мјесту добровољне прилоге у име погребца! (Ето јасне слике омика који веде да свештеници у овим земљама добро живе. Ур.)

На заузимање дотичног проте сакупљено је у готовини 70 фор. 20 новч., с којим новцем око погребца руковао је прото и потрошио 23 фор. 17 новч. Остатак од 47 фор. 3 новч. уручен је уденој сиромашној попадији, да се по смрти својега мужа одма први дана са дјецом неби патила.

Спровод а био врло величанствен и достојан свештеничком чину. Српско-православна црквена општина костајничка, све што је могуће било при спроводу, опшјелу и погребу учинила је овоже покојнику и свештенику. Звонење као и све друго бесплатно је било. Као и то: Српска православна црквена општина у аустријској Костајници, дала је бесплатно да се звони а и сво свештеничко одјелације дала је бесплатно, у ком је покојник опојан и погребен био.

Вјерна му памјат!

† Јово Станић

парох Драгелеки у протопрезвитерату градишчком

Овај болни и замучени свештеник преминуо је и преседео се у вјечност 11. априла 1891. у 1 сати из јутра. Он је 12. априла свечано у присуству тројице свештеника опојан а од многобројног народа испраћен и до хладног му гроба у драгелешко гробље сахрањен.

Живнио је врло убавио, а у последње дане пред саму смрт није имао ни појести шта, док му није који парохијанин какву понуду донио.

Имао је једну малу кућицу, коју је поклатио своме сјеснику Теодору Обрадовићу, што га је овај 12 година вјерно служио. Осим тога из њега остало је покретног имања у приједности само 65 фор. и 18 новч. које је процјењено и продато; а неколике црковне књижице по жељи његовој јорш као за живота изјављеној, предате су цркви Турјачкој.

Трошкови око погребца износи 42 фор. 80 новч. а остатком уплатиће се трговцима, којима је покојник дуговао и то сразјерно према величини дугујуће своте.

Покојник је рођен 5. јануара 1849. год. у селу Драгаљима. Рукоположен је 10. октобра 1870. за ђакона а 11. истог мјесеца и године за свештеника у Градишкој од митрополита Дионисија.

У почетку био је капеланом покојног проте Угреновића 3 године, па кад је пок. поп Мићо Сладојевић уз буну 1875. године погинуо, онда Станић добије парохују Драгаље и Доње Кијевце. Кад је народ из пријека — Аустроје 1878. прешао у Босну, онда је узео у послугу и село Церовање са Букањом. Удов је остао прије 9 година, па нешто то а нешто и жалост за нагубљеном дјецом (имао их 5) сурвала га је и ослабила га те је у посљедње вријеме постао немаран непазећи на своје здравље, што му је по свој прилици и живот ускраћен.

Од рода оставио је иза себе само једну сестру оцем и једну стричевку обје удате.

*Бог да му душу прости
и вјечна му паклост!*

Број 64.

Изјава.*)

Сарајеваки лист „Напредак“ донио је у свом 18. броју од 90. године, тобож од „Србина путника“ из Чајнича допис у коме се гадно и срамно напада потписана општина, а кроз ову наравно и цео овдашњи српски народ.

На све оне и онолике грђење и приговоре напредковог дописника, ми се не би ни обирали, јер нам је испод достојанства унпштати се у препирку против неоснованих и скроз лажних нападаја с' њиме, јер сваки живи овдје зна, да је он ту само за то, да се блатом баца на све народне светиње и да потрхује све, што је српско и православно. Но да се види како ни самом „Напредку“ није стало до тога, да се тачно изијести о ствари, па да истину донесе, и да не би ко год од стране повјеровао његовом дописнику, ко га не познаје као екзитицу и пропалуцу, потписана општина изјављује ово:

Дописник је казао, да је општина рјешила, „да се установи годишња плаћа пресједнику исте општине“. У 36. редовној сједници, држаној 21. октобра прошле године под пресједништвом тадашњег пресједника г. Василија Буровића а у присуству свијех општинских чланова, овдашњег пречасног свештеника и г. г. грађана: Хади Пера Давидовића, Миће Зеца, Саве Бајо-

вића и Илије Поповића, закључено је било, да се једном од општинских чланова, или коме од угледних грађана повјери старање над непокретним привено школским добрима, којих ова општина прилично има. Овоже надзорнику била би дужност, да по унутрњима општине врши све послове око црквено-школских добара, нарочито љети око читлука, и да о свему томе води рачуне и општину о своме раду извјештава. У истој сједници општина је обзиром на толики посао и труд дотичног надзорника рјешила да се истоме одреди мјесечна плата од 15 фор. Уз ову плату пристао је да се прими надзорничке дужности предједник г. Буровић.

Да се та дужност повјери с платом предједнику г. Буровићу предложили су: подпредједник општински г. Нико Зечевић, г. Јанићије Поповић члан општине и г. г. грађани: Хади Пера Давидовић, Сава Бајенић и Илија Поповић. Госп. Јово Кладанаовић члан општине устао је против тога и рекао, да се то звање не слаже са чиншћу предједника општине, већ, да се то другоме коме од чланова или од грађана повјери. Пошто су се овоме предлогу г. Јова придружили тако што гласи III. тачна истог записника: Игњат Перендија, Дамјан Радовић, Васо Перендија чланови, пречасни, сад покојни прото, и Мића Зе-

*) Уреднички за ово изјављено.

чевић, те је већина гласова била противна, то му се ни дужност надзорника није повјерила.

Дакле из записника оп. сједишта јасно је и може се свако увјерити, да је општина одредила плаћу надзорнику добара; а на против, да баш није и баш ни у једном ријечу не стоји забиљежено, да се установи плаћа пресједнику општине за предсједнички посао, нити је о томе ни у једној сједници било говора.

Даље каже дописник да су сви општинари у сродству скоро из једне фамилије и с тога, да се са приком несавјесно управља, а уредник „Напредка“ још изовезује, да је и сами избор општине био неправилан.

Сви чланови данашње општине изабрати су у народној скупштини, држаној 21. маја 1889. г. а у присуству преко 50) скупштинара, дакле избор је обављен слободном вољом народа. Односно својатлука између тројице општинских чланова изишло је доказивати да су они шта криви, јер као што је наведено народна их је скупштина изабрала; а кад би пак сви општински чланови били готово из једне породице, онда их сигурно не би ни народна скупштина у општину изабрала, нити би ова као законита получила потврду од своје духовне власти. Сви ти чланови данас су у општини, изузимајући пресједника г. Василија Буровића, који се захвалио и на кога је мјесто изабрат члан општине Васил Перендија у народној скупштини 6. децембра пр. г. коју је отворио подпресједник г. Нико Зечевић.

Дописник даље препоручује општини, да је преце имати и плаћати „ваљана и вјештог перовоћу“, јадикуюћи сигурно, што општина није нашла нека достојна за перовоћу. Општина ова имала је свагда по могућности доброг перовоћу, кога је бирала између најспособнијих својих младина, а старајући се свагда за што способнијег перовоћу, повјерила је ову дужност у пошљење доба г. Јосифу Кочовићу, својом српско-народном учитељу.

Дописник замјера општини, што на овдашњој српској основ. школи нема учитељице, па вели: „Свакако је познато, да могу више и два слаба учитеља дјети са науком користити, него један па ја како он научен био.“

Е, чујте поштовани читаоци ову најновију методу, коју остављамо „Напредку и његову

лажну дописнику, да је разјасне, јер је сигурно у свијету нико до ли њих не разумије!

Што на српској православној школи нема учитељице, то је за то, што се општина држи пословице: „И дјецу ми рани и хљеба ми штеди“, јер се бар до сада учитељица није имала откуд надржавати, пошто школски фонд није још толико нарастао. Дражећи се оне народне: „Ко се хвали сам се квари“, ми не ћемо да спомињемо старе јаде, да вријеђамо скоро замршене ране наше, а не ћемо ни да се осврћемо на скору прошлост овдашње српске школе, која је поред свога школског фонде слично служила туђем имену па и туђим, а не српским смјеровима, јер је сваком овје познато, да је благодарећи Богу општини овој пошло за руком, да опет успостави српску школу и подигне је на своју достојну висину.

Осим тога општина држи да је боље имати и једног способна учитеља на школи, па нека је ова у правом смислу српска православна, него ли имати и више учитељских снага, а да школа не одговара духу, жељи и потребама српског народа.

Што се дописник обара на општину да ни једне по плану зграде нема, ми одговарамо, да су све прк.-шк. зграде лијене и удесне и да потпуно одговарају према мјесту и данашњим мјесним приликама, па за то општина не налази за пуко трошити новце на изишне ствари. Општина нема пред очима само спољни сјај, него је вада имала пред собом кориснију цијељ, којој су намијењене зграде.

Бесмислица је дописникова и оно, што приговара, да општина нема ни једног питомца свога на којој вишој школи, јер општина није овлашћена без народне скупштине, да може надржавати питомца о свему свом трошку, пошто се за то хоће повећа почвана свота. У осталом општина је и до сад по могућности и у границама права свога потпомагала многе сиромашне љаке на основним, а неке и на већим школама.

Напретковог дописника; његово поштење и правдољубље најбоље објелавља оно, што пише: „да општина на привено-школске добра и интересе не пазе без своје користи, да општински чланови гледају један другог на привеног добра помоћи, да је садашња управа општинска гора него ли је била за отжанске владе“. . . .

Да су све ово гадна и злонахјерна подметања дописничка за то нетреба много доказивања. То свједоче живи примјери свакога дана, а доказују сви поштени беспристрасни Срби грађани и сељани наши. Осим тога Високопреосвештени господин Серафим, Митрополит — о чијем еписку и еписком родољубљу не ће ваљда нико поумњати — осјеждошћу се лично о повољној управи општинској и признао је то овђе даље и прекадашње године приликом своје каноничке визитације, што свједоче записници општинских сједница. Уједно је то потврдио и својим декретом 24. септембра пр. г. бр. 719, којим потврђује општину на 3 године, па између осталог веде: „Осјеждошћу се лично о доста повољном и успјешном раду те славне општине, желимо, да она и на даље у истом правцу продукци свој рад, по пошто пак та славна општина до сада још није добила писмене потврде од своје највише духовне власти, то овим декретом потврђујемо ту славу општину на 3 године. . .“

Односно препоруке сарајевској епиској општини одговарамо: Част, поштовање и вјечито признање славној сарајевској епиској пр.-шк. општини и свој браћи православним Србима Сарајлијама, који су свагда саветом и дјелом потпомагали ову општину и који баш највише заслуга имају, да се ова варошица уздигла на лијепа глас. Општина ће ова и у будуће одржавати братске одношаје према сарајевској епиској општини као до сад; али за претпостављену власт сматрала је, а сматра и сада искључиво еписко-правослану Митрополију у Мостару.

Довде мислимо, да смо непобитним доказима одбили све дописничке клевете упућене против ове општине у 18. броју од прошле године. Што пак на све ово прије не одговорисмо, то је за то, јер смо чекали да ће се уредник „Напретка“ и сам увјерити о свима лажним извјештајима свога дописника, те да ће једном у атар истине престати да износи онакве подвале на ову општину. Но пошто „Напредак“ и његов дописник не хтједоше престати са својим лажима, него је исти лист у 3., 8., 12. и 14. броју од ове године пакосно накриуо онет на ову општину, па и на овдашњег пароха, господина Патрикија Комадановића — то ћемо се још мало с' њим да забавимо.

Господин Патрикије је рођен и одрастао овђе. Њега овђе од најранијег дјетинства ње-

говог свак познаје. Јест познаје га од вида као ревног, савјесног и поштеног, па за то и неможе његовом досадашњем раду и понашању овђе нико никаква оправдана приговора ставити. Ако се напретковом шарлатану не допада што не утађа његовој страсти и лудој памети, из тога не шљеди, да се он би народу не допада. Овака извртана сувише су провидна и отрпана, а да би кога могла обманути. Пријесна је дакле лаж, да је овдашњи парох са народом у омрази, да он скрућне у народу меће и да не врши своје прописане свештеничке дужности. Његов је досадашњи рад признат и награђен, колико од народа православног, толико од духовне власти, а на нас од блаженопоч. Митрополита Леонтија и садашњег Високопреосвештеног Серафима.

Узалуд је дакле „Напредак“ избацио све оне ракетке своје личне сујете, којима је хтјео да нашега пароха омрази у народу свом, коме овај једино служи, јер мислимо, да пречасни парох и ако можда не ће бити „Напретку“ и његову дописнику никад по вољи, но да ће ипак и од сад бити честит свештеник своје цркве и свога народа! А то је главно!

Сад појмимо даље. Што „Напредак“ у 12. бр. о. г. проишчио јавља свијету, да на „прославу мизутиновићеву“, држану 24./II ове године нијеју Срби дошли и да је на челу одбора забаве био парох г. Патрикије Комадановић, то је гола лажнаштина. Општина је уједно била и приредилачки одбор и о свему је бригу водила. Па и кад би парох био пресједник одбора, зар би то зазорно и необично изгледало! Зар свештенство не може учествовати у јавним народним забавама? Та ако је икада оно је данас баш потребна нама узajамна слога између свештенства и народа и да свештеници саветом и дјелом свагдаје притеку у помоћ општинама и народу. Није ли програм оне забаве био кроз епископ? Зар није забаву руководила општина ова, која није жалила ни труда ни материјалних жртава само да се забави што достојније изведе? Нијеју ли забаву приредивали поред овдашњег свештеника још двојица госпoде учитеља и лијепи кита овдашње еписке младежи — Срба и Српкиња? Зар поред онолико еписко-православних породица најодличније браће мухамеданаца, чиновника и официра, што су забаву посетили, нису дошли на забаву Срби? Шта је учинила „Напретку“ да од Бога нађе она лијепи кита наше младежи, која је онако

својски живо радила око забаве? За то омладину нашу већ сада хоће да пониз пред свијетом и да јој убије вољу за даљи рад? Зар су епископ народу ове на одмет његови најбољи синови, који имају већи дио живота још пред собом. Зар се тако чува омладина — та узданица наша? Ми питамо отворено пред цијелим свијетом, епископ: јел' тај цио поступак напретков поштен?!

Напретков дописник наводи да је између општине и народа пукао неки јаз и како је огорчени народ устао против општине. Ми на престо одбијамо она подметања ако кажемо, да је народ епископ са општином, а општина да је уз народ. Дакле измишљотина је и обмана, да је између општине и народа пукао некакав јаз; већ јаз је пукао између општине и славолубивих људи, који су тежили за општинском и пресејдничком чашћу, као и неких црквених дужника, који се луте и дижу грају на општину, што је ова у пошљедно доба одлучно устала, да све црквено-шк. дугове код дужника осигура виховим иметком. Поступак овај општински, а на те-

међу закључна општинског донесеног у сједници 29. јуна 90. год под пресејдничтвом Митрополита Серафима, сваком се пријатељу цркве и школе допада, само не неким, који су вођели држати на дугу црквене новце без осигурања, па су почели против општине бургијати, да су чак и лично интригама својим око уредничтва на-преткова, те ево лажима и успјели, да је и „Напредак“ против општине јавно буку дицао.

Узевши све у обзир, ми ради елоге и жира за сада заврнујемо с' овим. А ако „Напредак“ и његов дописник буду и на даље ћерали свој ћорави занат ми их чекамо на мегдану, да свагда истином лаж побиемо.

Из сједнице ср.-пр. цр.-шк. општине, држане у Чајничу 7. априла 1891.

Српска православна црквено-школека општина.

Чланови:

Јово Калацановић,
Игњат Перендија,
Дамјан Радовић,
Јањићије Комадановић.

Пресејдик:

Василије Перендија.

За тачност прешиса јачих

Ј. Кочовић,
пероња и учитељ.

Још једно питање, управљено пречасном господину Димитрију Руварцу, пароху земунском.

Кад сам оно у 15. броју овога листа 1889. изнио оне „биљешке“ нијесам се могао надати, да ће се на њи обаријети преч. г. Д. Руварац, вриједни познавалац наше црквене прошлости, али кад наиђох на одговор у Ш. свесци, овог листа ове године, увиђох да има сасвим право, јер ко хоће да познаје нашу црквену прошлост тај треба да се обзире и на најмање стигнице.

Зашта преч. госп. Д. Руварац јест понајспособнији за такве одговоре, јер у колико његове књижевне радње познајем, види се да он врло добро познаје „књиге староставне“ и да при руци има много дјела, која казују нашу црквену прошлост, што ми неучини и материјално слаби имати немеремо, јер да сам све то ја имао, или просто — да сам ја знао, што он зна —

зашта ни писао неби I. и III. „биљешку“, него што нијесам знао, то сам питао, што мислим да није ни срамоте, јер: „ко пита, не залази“, те што сам питао, то ми је казано, за што сам дужан благодарити преч. госп. Д. Руварцу за одговор, што овим чиним.

Али ево опет догодило се и то баш у реченом одговору, те је написано нешто, што је незнам, а рад би знати, те с тога позвао молим преч. г. Д. Руварца, да се потруди и разгледа књиге око себе, па ми одговори на његове ријечи у реченом одговору и то ове: „Неопростим је гријех, да се у накаау могло рећи, да је под бр. 35. Венијамин (Краљевић) био митрополит од 1817. — 1835., који се као епископ налазио при патријарху 1809. — 1812.“, и т. д.

Сад ја не знам баш управо, који изказ мисли преч. г. Д. Руварац, али држим да мисли изказ у „Шематизму“ од 1886., а у томе изказу не каже се, да је Венијамин био Краљевић, нити да је Венијамин био епископ при патријарху Калинику; него се

каже, да је при митрополиту Калинику, био епископ Венедикт Краљевић.

Због тога молим за одговор.

У Хрґама 15. Априла 1891.

В. Стакић.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 24.022/1.

Распис натјечаја.

Почетком идуче школске год. 1891/2. (20. августа до 1. септембра 1891.) попуниће се на еписко-православној богословији у Рељеву 20 питомачких мјеста, и то 10 за припаднике дабро-босанске, 5 за припаднике херцеговачко-захумске и 5 за припаднике зворничко-тузланске архидијецезе.

Молбеницама ваља приложити следеће свједоцбе:

1. Крсти лист по којем је доказато, да је молитељ православне вјере и да је навршио 15. годину.

2. Школске свједоцбе по којима треба да се исказе, да је довршио барем основну школу са добријем успјехом.

3. Свједоцбу надлежне политичке области и парохијалног уреда, да му је владање непорочно и да је неожењен.

4. Лијечничку свједоцбу, да је потпуно здрав, тјелесно и умно, и да су му урезане оспице.

Тако обложене молбенице, имају се овој земаљској влади, преко доштинске архидијецезалне власти, најкасније до 8. (20.) јула 1891. уручити.

Изабрани кандидати за та мјеста, која се имају да попуне, морају се прије ријешења питања о приману као питомци богословије, подвргнути пријамном испиту и то:

а) Из пространог катихизиса (цијело градиво учевно, о вјери надежди и љубави);

б) из библијске повјести (приповијетке старог и новог завета);

в) из црквено-словенског језика (читање и писање);

г) из српског језика (читање, писање, основне именске и глаголаске, промјене и разазнавање појединијех врсти ријечи);

д) из аритметике (декадски бројни систем и четири врсте рачуна са наименованијем и именованијем цијелијем бројевима и разломцима);

е) из црквеног појања, оно знање, што га прописује наставни план за српске вјероисповједне основне школе;

ж) на посљетку мораће се кандидати подврћи поновном лијечничком прегледању.

При ријешавању питања о приману кандидата као питомца у завод, узимаће се особито призаћење на оне молитеље, који су осим основне школе свршили са добријем успјехом 4 разреда на гимназији, или учитељску или трговачку школу.

Сарајево, дне 3. (15.) априла 1891.

За поглавара земаљске владе:
Грађански доглавник.

Кучера.

Свеска VI. и VII.

Сарајево, јуни и јули 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 837.

Окружница

Георгије милошћу Божијом Архиепископ сарајевски, Митрополит добро-босански, Ексарх Далмације, итд.

Пречасном свештенству Дабро-Босанске, Митрополије.

Окружнице издате: 7. јула 1888., број 805. (Источник, год. II, бр. 8, стр. 125.) и 1. фебруара 1888., број 152. (Ист., II, број 10, стр. 165.), јасно прописују како ће пречасно свештенство поступати при вршењу вјенчања над припадницима страних држава, а нарочито подјаника Аустро-Угарске монархије; на које се поједини од преч. свештенства довољном пажњом не обзире, те се догађа, да обавља вјенчања без нужних докумената, као што је било у два пута у сарајевском, а једном у маглајском протопрезвитерату, и то у најновије вријеме.

С тога се упозорава пречасно свештенство Дабро-Босанске митрополије, да се чува и строго пази, да не вјенчава стране, па ни домаће особе, без нужних докумената, — нарочито без дозволе по-

литичке, или војене власти, коју неправу морају претходно вјенчању, поднијети сви странци и подјаници Аустро-Угарске монархије, или особе војеног реда.

Поновљени прекршаји повићиће за собом оштрију казну, него ли је до сад вршена.

Пречасно свештенство не треба да над странцем закључи брак без питања надлежног проте, који ће дати потребна упутства, и који је одговоран као и парох који сврши вјенчање по дозволи проте, без довољних докумената.

Ова наредба проглашењем ступа у живот.

Из консисторијалне сједнице,
У Сарајеву, 16. маја 1891.

АЕ и Митрополит добро-босански:

Ђорђе Николајевић.

Српско-православна Митрополија зворничка у Д. Тузли.

Број 9.

Окружница.

Пречасној и часној браћи свештеницима и благочасивној браћи општинарима и свима благочасивим српско-православним хришћанима у Христу Господу љубезној браћи!

Као што сам телеграфично укриће и писмено на све подручне протопрезвитерате доставио моје предузимање управе, т. ј. вршења и отпраћвања, мени као привременом администратору (намјеснику), принадлежаћих послова у овој српско-православној епархији зворничкој, у коме сам обећао опширније писмено вас све о томе обавјестити, што то, просећи Божији благослов на све вас, ево данас овом мојом окружницом чиним, јављајући вам опет у првом реду:

Да су Његово царско и краљевско Апостолско Величанство превишњим својим ријешењем од 12./24. маја т. г., премилостиво дигнути са управе зворничке дијецезе г. митрополита Дионисија и мене као привременог администратора на управе поставити благоизвољело до постављања новог епископа. Свети васељенски цариградски Патријарх као и свети архиејерейски Синод такођер су мене у истом својству поставити благоизвољели, које сам декретом царским и патријаршеским примио 1. јуна о. г.

Услед тога дакле — љубезна у Христу браћо — позивам вас оним: да се сви у свему покоравате Његовом царском и краљевском Апостолском Величанству нашем премилостивом Цару и Краљу Франи Јосифу I, који заиста праву очинску бригу води за свако добро свију у оним покрајинама живеоћих народа, чија љета дај Боже, да буду преесретна и дуговјечна.

Тakoђер будите покорни и послушни наредбама од Бога постављених царских високих власти, и пошљиво и у вријеме

испуњавајте их, као што вам то све и Бог у светом закону налаже.

И тако у првом реду позивам вас браћу свештенике, да одјакo у црквама при богослужењу престанете спомињати име бившега г. митрополита Дионисија, него да при сваком богослужењу од сада спомињете Његову Светост нашег Патријарха и то овако: „*Свајатјејшиаго Архиепископа и Патријарха Васеленскога Дионисија ијатаго: да помилует Господ Бог во царствији својем* итд.“, те да од сад своје свештеничке и све остале дужности као и до сад и још боље и тачније вршите, да се са својим парохијанима као својом браћом договарате и живите у љубави, и у свему као што свештеницима приличи, да се владате и црквеног нашег закона да се строго држите, зашто у противном случају предстојаће строге црквене казне ономе сваком, који мимо каноне црквеног закона буде радио.

Све чланове црквено-школских општина братски овим молимо и опомињемо, да своје предстојеће послове и сву бригу за црквене и школске ствари и уредбу тачно и уредно и безпристрасно обављају све у миру, љубави и у складу са нашим светим црквеним законима и узвишеној задаћи цркве и школе тако, како не би душу и савјест своју гријеху и узнемирењу наложили.

Упозоримо такођер и сву благочестиву нашу браћу Христјане: да своје свете христјанске дужности законом нашим прописане уредно врше и испуњавају.

Нека је на свеопште знање и то: да, због тачнијег и уредијег вођења послова

за свако питање као и парнице брачне и све друго што у вјеро-закон напн спада, наређује се: да се парохијани прво обраћају своме свештенику на дјежнине за све такве послове, па ако је нужно, онда тек да свештеник спроводи писмено или усмено дотичном протојереју свом или намјеснику, а никакo непосредно никаква прешенивања званичног да од сада неуправљају на митрополију ову.

Надајући се од свију вас миље ми браће свештеника и благочастивог народа, да ћете ове моје савјете и поуку својеки к срцу примити и по њима се управљати, још за сходно и умјесно држим — у знак братске љубави и слоге а на своешћу,

корист и добробит нашу и свете наше матере цркве — увјерити вас: да ћу у овој мојој привременој служби, по мојим силама радити вазда с вама у добром споразуму, о свему оном, што се клони љеншој и дјајнијој будућности нашој и наше свете православне вјере и цркве. Те руковођен тима осјећајима поздрављам вас са најљубазнијим братским поздравом, и Богу молећи се за све вас и ваше породице, јесам.

У Д. Тузли 6. јунија 1891.

Администратор аворичке епархије:
Архимандрит

Александер Симић.

Што треба разумијевати под изразом: **спасавајућа вјера,** по смислу светога писма?

IV. *Прави садржај спасавајуће вјере у Христа.*

Споменута II. глава посланице апостола Павла к' Јеврејима, ређајући примјере спасоносне вјере у староме завету за доказ, да треба презирати овај свијет и поступати по гласу савјести, казује и права својства вјере у Христа. Вјеровати у Христа значи: вјеровати у љубав, која је добила кроз Христа више оправдање, и признати је за виши закон живота и по њој се владати; у томе смислу баш особито је важно ово мјесто: *вјером Мојсије воље пострадаши с народом божјим, него имаши земаљску сладост грјеха, дразавши срамоту Христову за веће богатство од свега блага мисирскога!*¹⁾ Видите, док је апостол наводно примјере послушности вољи божјој и презрења свијета, говорио је просто о вјери, а овај труд љубави к'

браћи доводи управо у везу са дјелом Христовим.

Но, на жалост, питање ко: кад је тако је ли онда потребна ради спасења само вјера у Христову личноост и у њезино божанствено достојанство? Је ли доста вјеровати у царство љубави у онште? О, не! Истина, ми имамо у нашој природи наклоност к' љубави; но пошто је она без основа и случајна, ако је сав њен основац само у нашем духу, то ћемо се данас клањати пред њом, а сутра ћемо мрзити на њу; данас смо се увјерили, да се може љубављу побједити, а сутра и прекосутра увјерићемо се са далеко јаснијим доказима, да је уређење живота и свијета противно духу љубави, да у њој не може проживити ни посебна личноост, а још мање друштво!

Само увјерење, да је љубав као руководство у животу, ваплоћена Ријеч допи-

¹⁾ Јевр. II: 24—26.

јела са собом; само вјера у божанствену силу Тога, који је Себе назвао љубављу, може повести на степен тврде вјере оне снажне струје душе, које привлаче к љубави. По томе је и спасоносна вјера у Исуса Христа, што само она утврђује и уједињује љубав, која нас приводи к Богу, и што се ми управо својом силом и не спасавамо, но *благодатљу кроз вјеру.*²⁾

О љубави као предмету вјере, ево како је мислио божанствени Јован: *ми смо познали љубав, коју Бог има к' нама, и вјеровасмо у њу.*³⁾ Само кроз Богом откривено знање, да је Бог љубав, познали смо, да наша љубав није случајно чувство, него виша правда живота, јер: *који стоји у љубави, у Богу стоји и Бог у њему стоји.*⁴⁾ Из тих светих и животворних ријечи видимо, да заиста није ни могуће љубити без вјере у Христа, и да вјера у Христа јест вјера у Христа, који љуби, вјера у Њега као у љубав, која се јавља досадашњем Његовијем као виши закон живота, као почетак сваке истине.

И тако, нема љубави и истине без Христа; но и спасење Христово даје се само онима, који вјерују у Њега и то као у извор љубави и истине.

Ми смо већ наводили ријечи Његове, којима осуђује оне, који вјерују у Њега само као у личност. Ево и друге ријечи, којима Спаситељ наш право показује у каква својства Његова треба вјеровати, па да се спасемо: *вјерујте у јеванђеље;*⁵⁾ *вјерујте у свјетлост, да budete синови свјетлости;*⁶⁾ најпошље Он говори, да не шите личне привржености, него ономе путу живота, који је Он собом открио: *ако не*

*чиниш дјела оца мојега, не вјерујете ми.*⁷⁾ И тако, вјера у Христа спасоносна је само у томе случају, ако је у исто вријеме и вјера у љубав Његову. Но у љубав вјеровати може само онај, који се научно љубити; кад наша природна љубав нема снаге без вјере, то и вјера у љубав Христову не може бити без судјеловања доброволне љубави; у томе је смислу писао апостол: *у Христу Исусу ниш ишма помаже обрезање ни не обрезање, него вјера, која кроз љубав ради.*⁸⁾

У колико се утврђује наша вјера у Христа, у толико расте љубав, и обратно, и по мјери напретка у вјери, промања се љубав, расте хришћанска радост, а обмане свјетске показују се ништавим. Имати у Христа спасоносну вјеру значи развијати у себи Његову љубав, тежити к' Његовом савршенству. По ријечима апостола Павла постајемо ми синовима божјима вјером Исуса Христа само по томе, што: *који се у Христа крстите, у Христа се објектисе*⁹⁾ т. ј. проникнутисе Његовијем чувствима, Његовом љубављу,¹⁰⁾ јер кроз њу се само постиже *познање Господа нашега Исуса Христа.*¹¹⁾

То познање, оснивајући се на тежњи, да се усвоје Христове врлине, и утврђује у нама спасоносну вјеру, за коју је и св. Јован рекао, да је: *сваки, који вјерује да је Исус Христос, од Бога рођен.*¹²⁾ У томе божјему посипању кроз сличавање духу Христовом,¹³⁾ садржи се крајња намјера спасоносне вјере, коју не усвајамо споља, него се утврђује у нама нашом тежњом к' добру. Треба дакле, ако хоћемо, да имамо

²⁾ Ев. 2: 8.

³⁾ 1. Јон. 4: 16.

⁴⁾ 1. Јон. 4: 16.

⁵⁾ Марко 1: 15.

⁶⁾ Марко 12: 36.

⁷⁾ Јон. 10: 37.

⁸⁾ Гал. 5: 6.

⁹⁾ Гал. 3: 26, 27.

¹⁰⁾ Ис. 44: 5.

¹¹⁾ 2. Петр. 1: 8.

¹²⁾ 1. Јон. 5: 1.

¹³⁾ 1. Јон. 3: 2.

вјеру у Исуса Христа, која спасава, да се отресемо свјетских тежња, да развијемо у себи и држимо љубав, да признамо Онога, који се показао носцем више љу-

бави, као истинитога и беспочетнога Сина божја, и кроз то признање да узносимо и подмлађујемо своју љубав до бескрајности.

прота Тома Алагџ.

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

II. дио.

Десето писмо.

У прошлом писму показао сам ти како ћеш се ти као свештеник владати у цркви, и како ћеш својим животом бити прави примјер твојим парохијанима. Сад ћу ти пак описати: како ћеш се понашати, кад који обред и свештенослужење свршаваш у парохији — ван св. храма. Свештенику ће се врло често — тако рећи сваки дан десити, да у својој парохији кога крсти, исповједи и причести болног, и оног, који је на смрти, да опоји и испрати умрлог, да на уобичајеном мјесту сврши водницу, да носи литију по пољима као што је обичај у неким крајевима или да појединим породицама благослови нови кућни темељ, ново ископани бунар итд. У свима тим приликама он се мора владати исто-онако, као год и у цркви.

Кад позову свештеника једној кући на крштење, он је дужан понијети са собом у једној кутици јелеј са светим миром и ножицама. Кутица мора да буде замотана у платно или још боље у кожу да се не би лако покаркала од непогода. У путу нек не свраћа појединим кућама ради обичне посјете и без узрока, а тако исто и нек не води свакојаки разговор са људима. У кући ће ће свршити тајну крштења, треба да буде дотична соба чиста и опрана. Сто или синија, на

којој ће се метнути при крштењу свето миро и други потребни предмети, треба да је заштити чистим платном и да је на њој постављено све, што је свештенику потребно, али да је постављено и спремно прије него што свештеник отпочне вршити свету тајну, како он не би пошао само свештенослужење прекидао и потражио што. Дужност је свештеника да поучи парохијане: да му младенца донесу у чистом и бијелом платну.

Пошље крштења нек свештеник поучи и родитеље и кума о одношајима њиховим према повокрштеном и о њиховим дужностима према њему; кад им то буде показао, тада нек оставља ону кућу са оним побожним мислима и осјећајима с каквим је и дошао у њу.

Не треба да он дуго остаје у оној кући и да се весели крај јела и пића са присутним, него нек их поучи да је не достојно проводити тада велико весеље а особито у оној соби, ће се свршила света тајна.

Још пажљивији мора да буде свештеник, кад иде у парохију, да умирућем даде тајну светог причешћа.

Тада се дужан он сјећати да на преима носи тијело и крв Господњу; при таквом путовању сајетујем ти да много не посматраш околина, којом путујеш, да те

не би она замијела и расијала. Кад уђен у дотичну кућу, нареди нек се унесе у собу болесникову један чист сто, платном покривен, па најприје упитај болесног да ли је при својој совјести, жели ли он примити свето причешће и да ли се, он достојно спремно за примање ове свете тајне.

Ако свештеник примјети на њему какво нерасположење, нек га охрабри и спреми за примање те велике тајне и кад увиди да се болесник довољно загрио топлотом побожности и смирености нека онда приступи исповјести и причешћу.

Дио светог тијела Христовог, што га буде требао болесник примити, нек је добро поклањен у крви Господњој и мек, како би га болник лакше могао примити и прогутати, а да то постигнеш, савјетујем ти, да још раније спустиш дотични дио у чашу ради бољег омекшања. У оваким приликама можеш остати нешто дуже у кући парохијанина, да га ријечју еванђелског охрабриш и утјешин. Ни у каквој прилици није потребна ријеч и поука свештеника, кратког и смјерног Христовог служитеља као тада болном на смрти. Болном не само да тијело пати и три болове и трзања, него и душа и срце његово, јер му је увијек пред духовним очима и у памети, да је само још за који минут у близини својих милих и драгих, да ће на брзо доћи час, кад се мора растати с њима, на свагда оставити своје огњиште а ићи у вјечну кућу да земља покрије његово трошно тијело; сјећа се својих дјела у животу, премисља о својој будућности. Свештеник је дужан разговорити болесног, улити у срце његово наду на милосрђе и правду Божију. Добро је ако свештеник поучи парохијане, да га на вријеме зову док је болесник још при својој памети, а не пошље кад већ наступе пошљедни ми-

нути, кад се гаси његов живот и кад се прекида веза душе његове са тијелом.

По многим крајевима, ђе има правослања, заостао је још од прије обичај, да свештеник посјети поједине куће својих парохијана о великим празницима као н. пр. о Божићу, Богојављењу, Васкрсу итд. Није нужио да ти сад тумачим важност тог обичаја и вријеме његова постанка, јер би ме то далеко одвело; то ћу ти причати други пут, кад се лично састанемо. Тај је обичај тијем бољи, што се свештенику даје тако прилика, да се упозна са начином живота својих парохијана. Свештеник треба да се и користи тим обичајем, да надзире живот својих парохијана и да их упознаје са правилима хришћанског морала. Ако свештеник примјети у којој кући штогод противно хришћанском животу, то треба да поучи само оно лице, које има ту погрешку и то нек га поучи у његовој кући. Није никако у реду, да он у цркви пред сабраним народом или на ком другом збору и скупу говори о мани и погрешници оног човјека, чију је погрешку он познао у његовој кући, јер би тијем увриједити могао лако дотичног човјека и већма га распаљити. И у том благочестивом и лијепом обичају имаде једна тамна страна за свештеника. Гостољубивост, којом се наш народ одликује и поноси, не би могла дозволити ваљда ни једном човјеку, да свог госта а особито свештеника пусти, па да он из његове куће оде прије, него га је понудио и чим послужио. То је такођер лијена особина нашега народа а још боља похвала за свештеника и знак љубави и поштовања, које гаји према њему његов парохијанин; и ако он увиђа добро расположење парохијанина према себи, то се опет свештеник не може са свим погорити том лијепом обичају о великим празницима. Промисли сам кад

теби дође прилика да 20 или више кућа посјетити, хоћеш ли ти бити у стању да у свакој кући попијеш по коју чашу вина или разије, а ако се опет примиш те дужности да је извршиш то какав ћеш онда бити? — Већма поштовати једног парохијанина него другог, уважавати више богатог него сиромаха не приличи свештенику, не достојно је његова знања и високог позива. Он мора бити једнак према сваком; они су сви његова духовна дјеца, па за то би и свештениково клањање ма коме могло произвести нерасположење и непријатељство других према свом свештенику. При посјећивању парохијања не би требало, да свештеник похита, па да што брже обиђе и посјети остале куће, како би тијем добио што више времена, да се на завршетку својих посјета дуже задржи у једној кући. Савјетујем ти да се не само чуваш и у даљави од таква владања, него и да свим силама настојиш да и сами парохијани увиде да ти не посјећујеш њихове куће ради угађања тијелу, ради забаве и весела, него нек су увијек рени, да ти њима долазиш из хришћанске љубави, из дужности своје свештеничке, која жели да свештеник поучава, савјетује и пријатељски опомиње свог парохијанина.

Може се догодити и то, да који не поштује, не уважава светинку свештеничког чина. А може се наћи и такав који га не ће да прими у своју кућу, због можда материјалних обзира, али свештеник треба да му покаже, да му он не долази ради какве награде, него ради његове користи. Биће их и таквих, који ће омазовавати не само свештеника, него и света богослужења и обреде, па за то и не желе нишак његова доласка. Од таквих људи не треба никак ни узимати новца, јер је њихов новац остатак од ових сребреника, за које

је био Спаситељ продан; такви људи и не заслужују да приме поуку свештеникову; они не само да те не ће послушати него не ће ни пажњу поклонити твом говору и твојим ријечима. Најбоље је пролазити покрај таквих кућа, али не улазити у њих, јер су то куће оних људи, који не схићају слабост и немоћ људску, него увеличавају своје силе, знају само за своје богатство и здравље тијела а не старају се о здрављу и излечењу душе, за то је узалудна и борба с њима. Сваки дан ће скоро долазити свештенику позив, да иде у своју парохију ради молитве и других обреда; за то треба свештеник да има спремно: свето јеванђеље, крст, књиге и епитрахил; те ствари нек држи и носи у једној кожној кеси или торбици, у којој може све то лијено стати; кожа је добра за то, што ће се ствари тако сачувати од непогода; јеванђеље и крст могао би држати у једној парчици кутици. По свршетку обреда, сваки ће домаћин утављати свештеника да се послужи јелом и пићем; свештеник нека се задржи неко вријеме код њега, ако га други послови не чекају, али нека се задржи не ради оног јела и пића, него да потребну поуку даде свом парохијанину, те тим бар у неколико задовољи његовој жељи.

Још ми остаје да ти у овом писму опишем твоје дужности и понашање као свештеника при опојавању и пратњи умрлих. За све вријеме док иде тај тужни спровод не треба да се ни с ким разговараш ни о чему. Мени нагледа не умјестан обичај оних, који држе обједу пошље погроба. Је ли у реду да се испуњају људи за ручак у кући, рђе су сва домаћа чељад тужна и плачна, јер су може бити изгубили кућњег старешину и хранитеља своје породице. Рећи ће можда ко, да се људи некуне ту, да коју утјешљиву ријеч даду

окалошћеним; оно је тако, али је сваки свештеник чешће доживео и видио, да се његови парохијани баш том приликом опију те мјесто да пружају утјеху, која је заиста потребна оној чељад, дају један другом неваљале ријечи, које проузроче свађу и мразњу а можда и битку. Мени се чини, да су то заостаци од оног доба кад је наш народ још био непросвијешћен свјетлости јеванђелске ријечи. Данаас би приличније било укинути тај обичај, па изготовити нешто јела, којима ће се нахранити несити, богати и обијесни, него сиротиња, која и онако изгледа помоћи од које хришћанске дарожљиве руке, а баш тога у нас нема. За то и свештеник нека оде у кућу умрлог пошље погребца по обичају ради освећења водице, а ипсакто због јела и пића. Ти треба сам да их одучаваш од тог хрђавог обичаја, а да их учуђујеш, да своје хришћанско милосрђе засвједочавају нахрањивањем гладних и жедних а за душевно спасење умрлог брата хришћанина. С тијем сам ти описао како ћеш се понашати при свршавању богослужења ван цркве, у парохији. Нисам ти и пак све описао, јер је тај предмет врло опширан и разнолик, па је тешко описати свог у потпуној опширности, него остало остављам твојој разборитости, а будеш ли сумњао у чему, то се тада обрати за савјет коме искуснијем у Христу брату.

Једанаесто писмо.

Сине! У овом писму говорићу ти: у каквом одношају треба да буде свештеник са својим парохијанима, па да их може придобити за се, да може подрјати у њима љубав и поштовање и према чину свештеничком и према самој особи његовој. Ако желиш да будеш уважаван и поштован од парохијана, не буди користољубив.

Користољубље је хрђава навика, права страст, које се треба да клони сваки чо-

вјек а тијем више свештеник. Она не само да ће промјенити одношај свештеника према парохијанима и обратно, него ће још више изазвати неуважавање и непоштовање свештеника од стране парохијана. Хрђаво је и замислити пастира, који се налази у тако важном звању, који је постављен да се моли Богу за људе, да их освећује, да веже и разрешава њихову савјест и да их учи хришћанским врлинама, а који опет тргује са својим парохијанима у свршавању обреда или што је још горе да поискава за свршавање тог обреда неправедну и неуобичајену цијену. Таквим поступком не само да он не привлачи никог, него одбацује од себе и оне, који су уза њ. Он сам бива тијем узрок неуважавања његове личности и знања од стране парохијана, добија тијем непријатеље и може да охладни срце његова парохијанина како према свештенику, тако и према самом обреду; тако он постане у очима људи гадни среброљубац и интершчија. А ако човјек једном дадне узрок неуважењу његове личности и знања од других, то он тијем оћера од себе и поштовање и љубав и вјерност. Свештеник не смије погађати се са парохијанином дуго за који год обред; ако му парохијанин добровољно што принесе, нека то прими, али тијем му се не даје право да он од њега и више иште, него што му припада по правди и прописаној такси. Давање заслуге свештеничке од стране парохијана треба да буде уредно, а сваки парохијанин треба да даје по могућности и уобичајеној односно прописаној такси. Тијем приходом нека је свештеник задовољан и ипсакто нека се не усуђује да парохијанину ставља какву препреку у погледу свршавања ког обреда у намјери, да од њега измами већу своту новаца; такав је поступак недостојан свештеника. Замислимо да паро-

хијани и не плаћају према такси свом свештенику, да не знају његов труд уважавати и према томе награђивати; свештеник ће, разумије се, трпѣти од туда много у материјалном погледу, али за то не треба он да се служи свакојим недозвољеним средствима, него нека им објасни лијепу ствар и представи стање, у ком ће се налазити њихов свештеник — учитељ, па га они не ће оставити без помоћи. Ако то не помогне, него се парохијани буду и даље држали пређашњег обичаја, тада нек се пожали старијој власти, којој је у дужности, не само да надзире живот и рад свештеников, него и да се стара, да свештенство има сигурнију награду, која додикује његовом звању и послу. Свештеник би могао и да при приману парохије склопи уговор са парохијанима, у ком ће изложен бити сав посао свештеника и сва награда, која њему припада за труд и рад. Само би се такви уговори морали пажљиво састављати и у договору са парохијанима, па да у њему буду потпуно изложене све дужности свештеника и парохијана, јер тако не би дошло ни до каква спора, па једна ни друга страна не би се морала служити таквим мјерама, којима је рада да приволи противну страну на савјесно и тачно испуњавање својих дужности.

Као год што не додикује свештенику ако је користољубив, тако му исто не додикује, да он сам захтјева од њих да га уважавају и поштују. Човјек ће само онда бити поштован, ако сам буде *знао* и *чино* поштовати своје звање и ако савјесно буде испуњавао своје дужности. Свештениково звање је мој синко, такво да захтјева правог поштовања и од народа и од оног, који га носи. Увиђам да није потребно, да ти изажемо важност тог звања, јер сам увјерен да и ти схваћаш његову вриједност. Кад свештеник мора уважавати

своје звање, онда је он дужан бити и строг самом себи у испуњавању својих дужности и обвеза, јер једино тим путем и на тај начин, т. ј. савјесним и тачним радом, примјерним животом и владањем да ће повод поштовању и свештеника и његова звања од других људи. Служба његова не трпи никаква попуштања, а тим мање ће трпѣти какво попуштање због утађања коме. Да би те од таквих погрешака одучио, најбоље би било набројити сва та попуштања; но то се не може учинити, јер то зависи од разних околности, од мјеста, парохијана, њихове образованости, од твог положаја у свијету и ерестава за живот. Још је теже изложити правила у какав треба одношај да ступи свештеник према парохијанима, према којима мора радити тако, да ни најмање не побија важност свом звању. По могућности ја ћу ти изложити та правила, али ти могу у напред рећи да ће она бити кратка и неоптунга; сва правила, која ти будем изложио, треба сам да попуњаваш својим знањем и сопственим искуством а према околностима, у којима си. Ти треба да знаш начин, како ћеш се састајати и како ћеш предустретати парохијане и у својој и у њиховој кући. Кад свештенику дође парохијанин за што било, треба овај да га прими у своју собу, па ма какав он био; дочекуј га како приличи, а никад не дај, да он тебе дуго чека. Ако је парохијанин, простири, нека ти стојећи изнесе своју жељу и потребу; али ако ће дуже остати код тебе, подај му мјесто, гдје ће моћи сјести. Сам не сједиј никад, кад год парохијанин пред тобом стоји. Прост човјек не зна свагда изказати своје потребе или жаљу у учтивијем облику, а за то и свештеник ако би и чуо коју непријатну ријеч од њега, не треба да се љути или чак да га ружи, него благим ријечима нек га поучи

и даде му свој савјет. Ако он то парече баш у намјери да те озлоједи и увриједи то опет утрни се, не допусти да се на твојм лицу увиди твоја љутња, него га поучи, а ако се ни тада не смири отпусти га, па се покажи његовим старијим. Ако си ти сам дао њему повод, да ти што непристојно рекне, то се тада још већма мораш умирити, па себи приписивати кривицу, која ћете од тада чешће опомињати, како ћеш се према парохијанима понашати. Законите потребе парохијана мораш подмирити тачно и брзо. Ако његовој молби не можеш удовољити, не треба да га одбијаш грубим ријечима, него му лијепо докажи и разјасни за што не можеш да испуниш његову молбу и жељу. У свакој прилици понашај се према свима људима смјерно и узљудно. Ако би дошао свештенику парохијанин да га ушита за савјет о оном, што не спада строго његовом знању, тада га треба поучити и дати му о том прави појам; догоди ли се да сам свештеник не има јасног појма о оном, што га је парохијанин ушитао, не треба за то да га од себе одбије, јер ће тада овај мислити да свештеник жели: да му он плати за тај савјет, него слободно не стидећи се нека каже парохијанину, да му је о том не јасно, да то не зна, јер ће га тек тако увијерити, да он њему не ће да каже не за то, што би хтио измамити од њега што год новаца, него просто за то, јер и сам не зна то.

Могло би се догодити и то, да ком свештешку долазе парохијани о већим празницима да му честитају; наћи ће се неки, који долазе за то, што зна да ће бити поздрављен којом чашницом ракије; свештеник нека захвали свима, који су му честитали празник, али не треба да нуди ракијом, јер: а) није могуће толике подмирити са пићем, б) не доликује њему, да

онија парохијане и в) међу онима, који пију, пађе се често и такав, који се врло брзо опије, који не може издржати пиће, а није лијепо да из свештеникове куће излазе пјани његови парохијани. Ако свештеник хоће да покаже, да му је мило што му парохијани долазе о празнику, може позвати и обуставити неколико најодличних парохијана.

Тако треба да поступа свештеник са простијим народом; али ако њему дође образован парохијанин макар и од нижег звања, таквом треба свештеник да понуди етолицу, али не треба на један пут да изнесе пред њега јело и пиће и тијем да га нуди. Ако би он дошао за вријеме ручка, вечере или кад се пије кава, то га може он понудити. Разговарати треба с њим само о оном, ради чега је дошао, а није умјесно с њим говорити о другом чему, јер га не познајеш; такав говор можеш заподјенути са познатим и то онда, кад овај не има свог посла. Ако свештенику дође у посјету човјек вишег звања, то он мора бити пажљивији у поступању према њему; њега не треба устављати на јело на још ако томе није пријеме; дође ли он у вријеме, кад се може позвати на то, онда би то и могао учинити. — У дане црквене славе или у оне дане кад се што особито важног догодило у животу свештениковом, може он позвати ког парохијанина на угошћење, али ово мора бити скромно спремљено, без сувишних припрема. У опште свештеник при дочекивању ма ког парохијана и у разговору са њима треба да буде смјеран, учтив, солидан.

Ако свештеника зову у парохију — кући ког парохијанина, то он не треба никад да из нечаја улази у његову собу а особито онда, кад уза се носи светињу, него нека очека да кућна чељад уреди,

распреме и очисте. То се баш не ће често догодити, јер сваки разуман човек, кад позове свог свештеника, јавиће својој чељади и заповједиће, да се спреми за дочек свештенику. Ако ти долазиш једној кући без позивања, по свом послу, то и не ћеш заћети у кући ред и чистоћу. Кад свештеник уђе у собу парохијанина, треба да се помоли и који пут прекрети пред иконом и да се упита са парохијанином. Ако је он дошао да сврши који обред, то треба да јави домаћину и да почне одмах тај обред. По свршеном богослужењу ако ће свештеник заостати мало у тој кући, то треба да се влада пристојно и скромно, да се разговара о којем — њему познатом предмету а да не говори о оном, што је њему непознатије. Најприличније је свештенику да говори са парохијаном о вјери и хришћанском владању; може и о другом чему али да се чува неумјесних ријечи. У свакој прилици дуван је бити врло пажљив, свака његова ријеч мора да је промишљена, изговорена с љубављу а према његовом достојанству; да pazi да његове саме ријечи не буду обарале у народу углед његова звања. Образовани људи никад не ће изрицати оштро суд о другом, тако и ти: ако и увидиш у кога коју слабост, ману и погрешку, исправљај је благим ријечима да не би повриједио самољубље свог ближњег. Не желим ти да се у животу сретнеш са људима, који нису потпуно образовани, са људима, који су као што наши веле: надрикнуће, који су читали неколике књиге али без промишљања без схваћања унутрашње свезе мисли. Они не разумију смисао многи ријечи и

реченица, па како спољашна њихова форма њима годи и прија, то се и старају да их упамте; за то су њихови појмови и погрешни, не истинити, па слушајући њих, не знаш чему ћеш се прије чудити: слабости њихова разума или мане, по којој су ради да подражавају мишљењу других људи. Такви људи имају још и ту жалосну ману да не вјерују никаквим туђим доказима, него сматрају за не обориву истину само оно, што су они казали, па се зато и хвале својим знањем. С таким људима не треба ни говорити о тим предметима, јер би узалуд трошио и ријечи и вријеме; њих не ћеш убједити, јер ни сами не имају никаквог убјеђења. Да би се свештеник знао наћи и у оном друштву, гђе говоре и други свјетски људи, треба он да прати свјетску литературу, треба да од неколико књижевних списова дражи најбољи ради читања и управљавања и у другим наукама.

Свештеник мора се пажљиво и пристојно понашати у кућама својих парохијана; он треба да се чува много утађана тијелу, а особито да се клони вина и других пића, која су многима певна, али која могу имати хрђаних пошљедица за живот, част, положај и достојанство свештениково. У опште да не би учинио што год недостојно свог звања, не треба ништа да ради брзо и непромишљено, па га и не ће најјест мучити и осуђивати.

Сине! То је све, што ти ја могу дати о том, како ћеш се као свештеник понашати према свом народу, према својим парохијанима било у својој кући или у њиховој.

Највећи гријех.

Приказано онима, који не поштују Бога.

Написао **Јосиф Л. Кочовић**, богослов и српски учитељ.

Тешко томе ко нештује Бога,
И његове заповјести руши;
Јер том' нема живота вјечнога,
Адеки овај спремљен му је души. —
Ј. Л. К.

Како у вјери и љубави према Богу лежи вјечни живот човјечији, пошто човјек, који право вјерује у Бога и љуби га искрено, не може да не испуњава и његове заповијести — то је по себи јасно, да је сваки човјек дужан љубити Бога.

Љубав је најплеменитија врлина и добродјетел, коју сам Бог даје човјеку. Прва и најглавнија заповијест закона божјег јест: „*Љуби Господа Бога својега свјем срцем својим и свом душом својом, и свом мишљу својом*“ (Мат. XXII. 38.). Осим тога љубав према Богу урођена је у срце човјечије већ по самој природи.

Души човјечијој врло је корисно кад она искрено љуби Бога с' једне стране, што је љубав највећа заповијест и што: „*показатељство Бога када показује његова кључа*“ (Рим. VIII. 28.); а с' друге пак, што човјек налази у Богу највеће *савршенство* и *задовољство* своје. Он осјећа особиту радост у души својој, његово се срце весели а нада оживљава, и тежећи да се с' Богом сједини, искрени и побожни Хришћанин сматра, да су сва земаљска блага према Богу ништа; да је сво задовољство, које можемо наћи у земаљским благима и овдашњем животу у опште незнатно и пропадљиво — један грудан земље, који се брзо распаде.

Поред тога, што човјек треба, да љуби Господа, дужан је још да га хвали и прославља, да његова савршенства проповиједа, да му пјева и да му се моли, јер и у молитви прослављамо Бога и благодаримо му. У опште, што год чини ради славе божје треба да чини: „*и оне оне бити, али ли бити, али ли оно што творити, као ко љуби које творити*“ — вели св. апостол Павле (I. кор. X. 31.).

И заиста цео свијет у опште и све што у њему постоји на по се, открива божји савршенства, проповиједа славу његову. Дијете чим проговори пита матер своју: „*Мама! шта је оно?*“ — показујући руком на сунце, мјесец или коју другу звијезду. Кад му мати одговори на питање,

дијете пита даље: „*Та ко оно све направи и даде?*“ Кад му побожна мати одговори: „*Синко! сунце, мјесец и звијезде, као и све друге ствари, створио је премилостиви Бог, који поред тога свему заповиједа и све одржава у животу*“ — онда дијете добро запамти „*Бог*“, и какву год ствар види, вели оно, да је од Бога постало.

На тај начин и мало дијете слави Бога и његовој се премудрости диви.

Човјек, разликујући о томе: ко га створи, ко управља њим, ко ли га храни и стара се о њему, долази свакад до мисли, да све то није могао нико други учинити, осим најсавршенијег бића — преблагог Бога; а поема-трајући пак његово свежогођство које се огледа на разнијем тварима, красоту васионе, коју је Творац најдарије уредио, не може, а да не прославља Бога, да се не диви његовој мудрости и величини, па му за то с' пророком Давидом кличе: „*како дивни да хвале Господа*“ (Псалм. 149. б. ек.).

Кад погледамо на видљива створена бижија, ми пренесимо ум свој Творцу, који је све ово тако премудро и прекрасно створио. Но све то није створено само да постоји, већ све има врло важну цијел, да слави Творца свога. Природа сама по себи као безумна, не зна цијенити сву своју красоту и живину и не осјећа наслађења. Треба дакле тражити на земљи живу душу, која се са свима чаробним стварима божјим зна наслађивати. Погледајмо сво биљно царство, видјећемо да је оно лијепо и прекрасно; ал' не зна и не разумије само себе! Разгледајмо добро плодна дрва, па ћемо видјети, да она рађају укусне, лијепо и прекрасне плодове, али за кога су ти плодови? Нису за њих! Разгледајмо животиње па ћемо видјети, да имаду природни нагон, да се ране, поје и множе, али саме не знају за што то бива тако!

Даље запитајмо се: за кога листају планине и шуме; за кога се покрива гора зеленим листом, а цвијећем поља; за кога цвјета оно цви

Може који да похули у незнању на' у прекомјерној љутини. И то је хула и велики је грјех, али таква хула кад се хулитељ покаје и престане грјешити у будуће, прејда се као грјех уникује овом ко то чини, ипак нема ове тешкоће и величине, не носи са собом оне грдне казне, која престоји оним људима, који намјерно хуле. За то строго узевши права хула бива онда, кад се намјерно говори против Бога и свега, што је божествено. Људи који то чине показују своју поквареност, наклоност к злу, и слабу или никакву вјеру. Ти су умрли духовно, немају опћења с' Богом и њиховијех свештеницима, а предају се сатани, да их мучи.

У нас Срба хулење Бога, светитеља, и светиња наших, нијесу сад, као прије, ријетке ствари, већ шта више то је постало код неких обично, да ако што ради а он хули на Бога и пекује, мисли, да му се посао све дуже отеже, и што је даље, све теже да иде, тако, да му изгледа, да га никад ни свршити не ће; за то дај ружи Бога, свеце, анђеле, апостоле, не би ли се брже посао свршио. Ако легне спавати а да не нагрди Бога и његове угодинке, мисли, да не ће моћи добро спавати — не ће угодно ни санати. Ако устане а ништа не опсеује, сав рад оног дана (мисли он) ићи ће му напак. Ако сједне да руча, дај опет мјесто „оченаша“, грди крст, вјеру, пост, закон и цркву, јер без пошве не хасни му ручати, па ни аветита стећи не ће!

И тако у свакој прилици, гдје само може, бесрамни хулитељ, каља и ружи Бога, а не мисли несретник, да тијем сам себе и достојанство чојечије бешчasti. Такни чојек мора бити окорјели грјешник, који у срцу свом само ала и пакости гоји, са гадном пошвом сгрјева и потхрањује старе пороке своје, мјесто да их пошто-вањем Бога брише и тамани.

Шта мислите драги читаоци, каквим срцем приступи такни грјешник пред олтар божји, да причешће, т. ј. тијело и крв Христову у она уста прими, која Христа Бога за један и исти дан више пута хулећи спомене?

Има људи и таквијех у свијету, који нас увијеравају, или сами бар вјерују, да смо ми дошли на овај свијет за то, да узивамо, да се наслађамо задовољавамо, да живимо раскошно и да радимо све оно, што нам тијелу и овом животу годи, а на Бога да се и не осврнемо. Такве

мисли, разумије се, хулитељне су и противне Богу и закону његову, који нам казује, да је овај живот за будући и вјечни створен, и да посредством овога живота долазимо до вјечног пошве смрти, по што је по Јеванђељу овај живот на земљи само сјејање, а жетва ће бити у будућем животу.

Према томе колико грјешни онај чојек који не мисли на вјечни живот; колику поквареност показује сваки, који поред тога обасиље хулама Бога, вјеру и друге божје светиње?!

О! како си неблагодаран хулитељу, о, како си нечовјечан! Она створена, небеска и земаљска, словесна и бесловесна, хвале и прослављају Творца; узносе га: анђели и људи, сунце, мјесец и остале звијезде, мора и ријеке, брда и долине, у опште све ствари прослављају га; а ти чојече који си од његове добротe, неисказане љубави и благодоти, добио толнка савршенства, који си по образу и подобију његову створен — не ћеш то да чиниш, него мјесто да му благодарниш и да га превозносиш, смијеш несмислени хулити га са многим и великим узвицима, на многе и разне начине, а без икаква страха и стида!

Који се чојек нађе када у свијету толнио безуман и неуправадан да проклеме добротвора свога и да га хули? Бесловесни и дикви звијери укроћују и гуше своју љутину, па шта више неки бивају и благодарни својијем добротворима.

На ове мале приповијетнице, мислим, може се видјети та благодарност:

У граду неком жетнуше чојека, по имену Ананију у звијерицак међу лавове. У звијерицаку се налазаше велики лав, који спасе Ананију, одбранивши га од настрјаја другтијех лавова, који хоћаху да несретног чојека пождеру. Лав није дао осталијем лавовима никада да се приближе Ананији, а чувао га је тако, да ни минут није одступао од њега. Кад је градски господар дознао за то врло се је зачудио, те у чуђењу заповиједи, да изведу Ананију из звијерицака. Кад су слуге испуниле заповијест господара свога и извели Ананију, и кад је исти господар запиташ Ананију: „За што те лавови не поједоше? Какву си силу и моћ имао?“ — Ананија му је одговорио: „Сјећам се добро. Једног лијепог дана око подне пробох поред пустиње неке, и упавши у пећину, да се оджорим, пађох љима. Кад ме лав угледа подиже своју предњу ногу, којом

није могао стати на земљу, па ми казиваше, дајући главом и репом разне знаке, да га ослободи од несеће. Мало се промисли и приступи ми с особитом пажњом к' лаву, те му извадим дрво, што му је у нози било и што му је сметало, те није могао на земљу да стане. На тај начин извађених лава и од ала га сачувах. Он ми пошле данаше меса од свог лава и једох четири дана, што их пробавих у овој пустињи. Ја сад знам да је то онај лав, који познавши ме — свога добротвора — указа ми данас велику благодарност.⁴

Ово чувши цар, изабави и ослободи Ананију, па му још дарова лава, који пљаше за њим по граду, као југље жиро и тихо, не хотећи да напада нити узнемирује никога.

Колику лављеву благодарност Хришћанине видиш у овој причи? Видиш да је и онај лав могао бити растргнут од друге лава ради доброту, коју указа свом добротвору? Лав познаје добротвора свога и ејећа се добра, које му пети учини, па му се за то и благодаран показује, а ти Хришћанине не ћеш да се ејетиш добара, што ти их учини Господ; не ћеш да чиниш као што ти дошкуче и као што ти и савјест налаже, која вели: за свако доброчинство треба благодарити, већ хулиш на највећег добротвора свога. Ти си дакле хулиш и од зијерова горн неспасенији.

Познајмо, браћо, доброчинства свога Творца и ешветела Бога, па дођимо у цркву на то свето мјесто, да му благодаримо; решимо и ми се Јованом Дамаскином: *„Шта ћемо дати Господу за многа доброчинства, која нам учини? За пропадлаву нину природу тешиде Бог човјеком и усли се у нас заробљенике. Избавиш, к' неблагодарнијем доброчиниш, ошима, који су у тамн сирце праде, на крсту бесстраван у оду (пакли) свјетлост, у смрти живот. Благодаримо, славио и прехвањасмо у три лица само једно сшество — једног Бога, створител, а спасител, наш, који је створио небо и земљу, море и све што је у њима. Благодаримо Господа што нам је сас тако красно уредно, да нам свака ствар служи: земљу, да нам даје плодове, сирце и мјесто, да нас срију и да нам свјетле, море, језера и ријеке, да нас поје и да нас хране.“*

Човјек је и створен, да слави Бога молитвом и добрим дјелима, да живи на славу божију, па корист себи и својим ближњима; он је створен

по облику божијем, да се свагда ејећа високог поријекла свог. Он је примио од свијех твари највише милости од Бога, па за то и има највише дужности да извршује.

И као што му је највише даровано на земљи, тако му је једином обећано много више на небу, куда њаза непрестано да управља поглед свој. Ово треба да занима сваког Хришћанина, јер оваке мисли подетичу човјека на љубав према Богу, уздижу душу човјечију до висина, и склањају га на свако племенито и човјекољубиво дјело. Које је познато, да Бог зна све што чинимо, било јавно или тајно са знањем или у незнању — тај ће се чувати од оног великог гријеха, у ком се ондје говори. Ко је увјерен, да ће му Бог дати она блага, што их је вјернија својима обећао, тај ће, мислим, живот свој проводити онако, како би могао бити достојан те милости.

Реци те ми дакле може ли бити среће и напретка, благостања и благослова божијег ондје, гдје се Он не поштује, ондје, гдје је мјесто побожности влада безбожност, у мјесто закона безаконје?! Свакако не може, јер људи који почну руждити највише светиње, изгубили су образ и подобје божије, отпали су од Бога као непослушни ангели, — али духови и не налице толико на људе колико на безловене животиње.

Промисли се, драги брате, ко те обдари толикијем даровима, ко ти учини толико добра, ко те заштити хаљинам, обу обућом, напоји водом и нахрани хљебом, ко ли те избави из вјечнијех muka а уведе у царство небесно, ко те толико заљуби и од страшнијех биједа избави — као Господ Христос Творац и промислитељ твој? Ни отац ни мати, ни браћо ни сестрица, ни род ни пријатељ, нити ко год од оних којје највишема љубиш, не учини ти толико заноснијех и несхватљивијех доброту, колико ти их учини твој снагдашњи промислитељ и отац — Бог.

Из велике љубави према роду човјечијем посла на земљу свога јединородног сина, а нашег некушителя Исуса Христа, који прими на себе човјечију природу и поставиш нацијем посредником код Бога она, ешасе нас: „тако ко козлек Бог, мрт, јак и љуби којега еднородног дала егга, да елика еврад ех еик не погнута по нлатеж жикот, ебана“ (Јован III. 16.). А пророк Исаја вели: „не ходетай не ангела, но љака Господа пав пак“ (гл. 63. ех. 9.). Велика је доброта и милост,

коју Господ указа роду човјечијем, зато и треба да му е' Давидом пјевамо: „*Велики је Господ и слављен веома*“ (Псал. 48. св. 1.).

Како се дакле поред свега тога не би стидно нечисти хушитељ за велико своје неваљалство, које показује према својем највећем добротвору? Ко смије узнемиривати владара и досађивати му, или се неблагодаран показивати ономе који му сваки дан добра чини?

Просјак, кад га ко год само једном нахрани обује и обуче, или ма чим обдари, помиње доброту милосрдног пред свијем људима, хвали и благосиља свог добротвора свагда, говорећи: „Оно је Хришћанин, који зна заповијести Господње, а и испуњава их тачно, овај зна што је мука и невоља. Нему ће Бог сами платити, јер је прави отац невољника и сиротиње“. Осим тога свагда му жели срећу и моли се Богу за њ' и никад се према својем добротворцу не показује неблагодарним. Такве молитве Бог радо прима и услиша, а како и не, кад је сам казао: „*иже ари напоиша еднѣго ѿ малѣхъ нѣхъ тачно стѣдѣхъ коды, аминѣ гласоше каѣхъ, многѣхъ азды скола*“ (Мат. X. 42.). На другом мјесту рекао је да смо све учинили Нему, што смо учинили сиромашњима.

А ти Хришћанине Господу Богу — цару над царевима, господару над господарима, чије

(Наставиће се.)

Слово на дан 9. децембра 1890.

Нејерујем, да има међу вама тога, који се не би праведним гњевом успалио против споменутог данас у св. Еванђељу старјешине јеврејске зборнице, који видећи да је Спаситељ својим божијственим сако ријечима: „*Жено! отроштина си од болести своје*“, изијечно у дан суботни у сред зборнице т. ј. јеврејске Богомоље једну сироту жену, која је осамнаест равно година патила од љуте болестине тако, да је сва-била згрчена и немогаше се исправити. Ко се неби, дакле, праведно разљутито на старјешину те зборнице, који видећи, као што рекох, да је Исус једним још

си заједно са свима тварима створење, чију заповијест слуша небо и земља, од чијег се гласа таласају мора и узбуњују ријеке, око чијег престола пјевајући обдијећу свих девет чинова анђела: Херувими, Серафими, Престоли, Господства, Власти, Началства, Силе, Анђели, и Арханђели — не ћеш да благодариш, већ га, шта више, ружичи безмучнице! Хлеб, који једеш и воду коју пијеш, у опште сву храну и душевну и тјелесну даје ти Бог. Исто тако земља, која те носи и пита, море, које те својом величином диши, небо које те покрива, сунце које те грије, ангели који те чувају, све твари у опште са-дране су од преблагот Бога, кога ти хулама обди-сипљеш.

Реци ми е' кога узрока то чиниш? Какву имаш душу и срце? Какав ти је разум, који је сигурно скренуо е' пута истине, па понав стра-путницом води те бездану неваљалства? На кога отвараш човјече уста своја? Како ти се језик не увати кад изречеш толико неваљалство на премисловитог владику? Ако те подотхрава и узбуњује љутина твоја и зли обичаји, те мораш да хулиш, ти хули противника свога, а не Спаситеља, који претрпи смрт ради тебе; немој ни светитеље, јер се моле за тебе и ишту од Њега да се спасеш.

„*Сѣдѣхъ же старѣшине сѣдохъ, и годѣхъ, данѣ къ сѣдѣхѣмъ и сѣдѣхъ ѿ инѣхъ гласошѣмъ народѣ: шѣхъ дѣи естѣ къ ваѣмъ, достѣхъ дѣлѣхъ, къ тѣмъ хѣхъ пригѣхѣхъ цѣлѣхъ, а и къ дѣмъ сѣхѣхѣхъ.*“ (Лук. 13, 14.).

својим чудом све боље и боље убојевао о својој божијствениости, а немијући да рекне ништа на Спаситеља окренуо се народу, те пун зашисти и мржње на Исуса рече: о народе, пун незнате да закон сако шест дана одређује да се ради када би и требало да долазите овдје за лијечење, а не суботом када Бог заповједа: да се немије ништа радити? Јесте ли чули — љубезни моји — безобразлука канда је лијечење ријечима, и то божијственим, радња као што је орање и копање и тим подобна, те се немије обављати суботом! Али Спаситељ недадне му ни да неодахне од

тог лукавог и богомреког оговарања, него га је с' мјеста поразио праведним изобличењем рекав му: „*Личејере! сваки од вас у суботу не одрежује ли свога вола или ласарца од јасала и не води да напоји? А ову кћер Аврамову, коју свеза ситиона сво осамнајеста година, не употребаш ли је одријешити из ове свезе у дан суботни!?*“

Ово немишљено — љубезна моја у Господу чада — оговарање поменутог јеврејског законше на Исуса с' једне стране, с' друге пак Христово праведно огорчење противу њега, успалише данас и у мени велику и неодољиву жељу да проговорим и ја нешто ониха, који су као некакав обичај и играчку узели: да вазда и на сваком мјесту оговарају и нападају на служитеље олтара, свештенике Бога Вишњег, мислећи лудо: да на тај начин препоручују себе за моћне и паметне, када би требало напротив да поштују своје свештенике и благодаре им и част им уздижу и код осталог свијета, ако хоће, да и Богу угоде и да и њих свијет поштује, уважава и држи за паметне и ваљане људе. Оваким пак људима, који мисле: да им је слободно нападати на свештенике кад год зажеље без никакве своје штете, ја нећу ништа од своје стране да говорим. Казаће: гђе сам Владика, па држим поповску страну. Казаће ми — уијерен сам унапријед — и то: „да врана врани очи невади.“ Пустућу дакле да им повјесница и сами Бог у св. Писму каже све што има казати свима онима, којима је мило нападати и оговарати своје духовне Оце и Пастире; па ако имају уши слушати, нека чују шта Бог заповједа и говори о том непристојном понашању њиховом. Ја сам у том послу толико само узео на себе и то у сазнању тепог бремена, ког сам се примио: да сјетујем и да поучавам, колико би требало: да се та ријеч поведе и докаже најтажнијим самим Божијим ријечима: да је сваки Хришћанин и сувише дужан поштовати свештенике своје, какви они били да били, као праве служитеље Божије и своје добротворе.

И да би сте одмах у почетку разумјели велико поштовање, које су Хришћани дужни одавати својим свештеницима, навешћу: **да је једино свештенство својим примјерним пожртвовањем и самопогоревањем одржало и Вјеру и Народ у Вјери.** Као што сваку добру ствар на овом свијету узнемирује непријатељ добра ђаво, тако к Христовој Вјери није никад остала на

миру од њега; оговарања, бједе, нападаји, гоњења, мучења, отимања, палења, жарења, убијања — паклене последице зависти и мрсије — све је то, још к' тому и свако друго зло, нанашао јој т. ј. Вјери Христовој још од постања њеног; па и данас још то, само у другом облику, бива: не би ли се искорјенила та Вјера Христова, те мјесто њене божанствене науке: о добру и моралу и о људској жељусобној трљивости, љубави и једнакости права и дужности, завладала суровост, себичност, грабљивост, презирање слабијег и свако друго паклено зло и средство на коначну пропаст човјечанства; то зам је у најкрајим потезима вјерна слика очајничке борбе за опстанак зла уништењем добра! Па кад су се, дакле, и то често пута дизали бјесно до самих облака све те паклене страсти као валови претећи коначној пропасти Христовој спасавајућој лађи, коју светом Вјером напном воземо, у дну љуто задрманог мора себичности; кад су се, велим, силни господари, који су држали пијелим свијетом послуживајући се свима неопроштним средствима, којима су по својој неосузданој самовољи и кривим схваћањима располагали, устајали на уништење и вјере и њених сљедбеника, а они, који су, по свом осигурању и узвишеном у народу положају, могли помоћи, несамо тјерали крају лађу, шта више и претварали су се у јавно приврженике силних и моћних гонитеља Вјере одобравајући, јавно, њихово паклено предузеће: да не би држећи се Вјере и народа и сами пострадали, или наудили својим материјалним интересима, које онда одржао Вјеру тјешећи и еволаћећи на згариштима и на губилиштима и по тамницама и страдао и гнио с' народом за Вјеру? Ко је тај био, ко? Свештенство, главом свештенство и нико други. Мало камије из причаног доба када су већ сви заклетки непријатељи и гонитељи Вјере наше увидили: да гонећи онаку божанствену Вјеру на бодљике се ритају и само што самртно ране и кржаве своје ноге те су се штињали били пустивши на миру и Вјеру и вјерне, а јаво изгубивши тиме с'пољне савезнике своје, почео је траскити друштво међу самим приврженицима Христове Вјере, те распријави сујетно славољубље и везевулеку гордост Аријеу и оноликих још јеретика, који су се један за другим појављивали као отровне гљиве по испеголом од пријашњег гонења и штињи тјелу Христове Вјере, те врашци задобивајући љубав и наклоност не-

само земље-Господара, него и самих поодличних вјерних, дизали су естрамна гоњења противу православнија и казнили немилеће заточењем, хапшењем, падење клештама здравих зуба, мореном глађу и толиким још неописаним мукама и патњама чуваре православне Вјере Архиепископа и Патријархе: које у оним кобним данима, који су трајали вијековима, ко је, велим, одржао и Вјеру и народ у Вјери? Ко други осим свештенства? Од свију светих отаца, који су позвани били у први насељенски сабор да вјерске спорове расправљају, мало који су били здравог и читавог тјелосложења; ослепљење, мршарење, труковање разасканим словима по тјелу, оцакање, руку или ногу, докazi вијекоког мучења, које су они велики свитељи наши претрпјели за Христову Вјеру, али уједно и највећи ордени и најскупочијени украси за њихово велико јунаштво и сјајну побједу, то је све што су имали и могли понијети са собом у Никеју. Из овог сад ондег укратко посматрања нека се мало обазremo и око нас саме. Али оставићемо засад на страну: коју и какву је благодарност и вјечиту признателност стекло наше свештенство још прелаазом нашег народа у свету православију Вјеру Христову, и колико је брига и муке имало док се није био народ утврдио добро у Вјери. Нека нам испричају наше мајке: какве су те бригае и својевољне муке е' нејаком дјецом док непараству. Дај само да прегледамо ово: кад су т. ј. богомилска јерес и свакојака друга зли, узроком распре у владајућем дому пријетила коначном пропасти и Вјери нашој православној и самоосталном нашем опстанку, а великаши наши мјесто да помогну да се умири адо они напротив, негујући и онда материјалне своје интересе, удварали су се сад овом сад оном од завађених на влади лица и тиме већу поткопавали јаму домовни, које онда и завађену браћу помирно и Вјеру православу од заразе Богомилства очистио као што шиеница чисти се од кукоља те је тиме и Вјеру одржао и земљу спасао од извјесне пропасти, ко, молим, ко? Није ли то све свети наш Саво епископ просвјетитељ са својим свештенством изградио крстоу у једној а благословом Божијим у другој руци? Па кад су кашње, послвије т. ј. Косова, и Вјера и народ дошли у највећу опасност и угасила се у нас и најпоследња искрица народне просвјете, које највећом опасаношћу живота свог кријући се од насилника учини народ по гудурама пелинама и

манастирима, и тјешно га и храбро и наду му улијегао дјелати једнаком мјером са народом својим сваку и оскудицу и невољу, те је у оним најопаснијим столетним патњама одржао вјеру, народност и книжевност, којима се данас дичимо и напредујемо, само звали Боже што заборављамо на оне наше велике добротворе. Које дакле то све тако лијепо извршио, кажите ми ко? Ко други него ли свештенство.

А ондје у нашој јадној Босни кад је све што је у нашем народу највише вриједило преварило по несрећи Вјером, те се је сав остали пук усколебао незнајући куд да се дене и којим путем да пође, дедер ми кажите: ко је онда у нас ондје одржао и Вјеру и Народ у Вјери? Није ли домаће свештенство? Јест одговара и општа и наша домаћа повјесница, јест. Ко се и дан данас пати и мучи трчећи непрестано и пјешнице и на коњу, по сивијегу и по пољидици, по киши и по мразу, по дубоком блату, по мочарама и барунтинама, по сунцу и по прањини, по брдина и по долинама да стигне свуда у вријеме: да му које дијете болешљиво неумре некрштено, да му који старац или баба неумре без причешћа, да исповједа и да сјетује народ: да се пазе, да се помажу у нужди, да најбегавији адо и да чине добра, да се жале Богу, да млађи старијег поштују и слуша, да старији пазе своје млађе и сјетује их кротко и умиљато као што Бог заповједа и људима годн. Ко то све три и врши без да се ником никад зато потужи? Свештенство, одговарају ми сви живи људи и селани и варошани. Ко нам цркве отвара и непрестано се Богу за народ моли и приноси му безгрину жртву за здравље и спасење душа наших? Ко вјенчаје те тијем несомо заједницу муза и жене, него и њихову дјоцу законити чини? Ко прати жртвице до гроба и прелива им гробља и послвије по проливу прижево? Дакле ми, који се називамо православним Србима пропали ли за свагда без те вјере наше православне е' којом је највјесније скопчана народност наша. Дакле ми Срби, велимо, немоземо ниједан часак опетати без наших полова. Сад ја још боље схваћам, да је веома мудра и паметна и она народна наша пословица, која вели; „*ди из је триста заоста без тога моста.*“ Па кад је то тако: зар грдњу и вину заслужују наши свештеници и одговарање међу простим свијетом и то баш од неких — ие велим свију — који би требало да поштују и

коју имају сви у опће Хришћани да поштују своје свештенике набројаћу сад овдје и изговоре свештеничких нападача. Они додуже признају у разговору с људима: да су дужни поштовати свештенике; али које? Оне само веде, који су сама светиња, правда и поштење. Зар смо ми дужни, веде, поштовати и оног још попа, који се овија, који свашта ради што неваља и живи као и остали гријешници па и горе од њих? То су — укратко речено — ти њихови изговори из којих закључују да попа, који им се несвиђа имају право грдити га пред свијетом и нападати. Али су они са тиха својима неоправданим изговорима, на кривом и гријешном путу и ево зашто: а) Што кривце, које је учинио попа као човјек, недају за право ником да га презире као свештеника; јер он жа и најгори био, ипак као свештеник заслужује највеће поштовање код свакога још и онда, кад му т. ј. његова духовна власт услед јавне и доказане кривце забрани свештенику службу; јер печат свештенства као Божији дар не да се избрисати, те зато и кад опросте кривом попу нерукополажу га по други пут, и б) што ниједан други осим архијереја не ма нисавку власт ни право да суди и осуђује хрђава дјела свештеника, како ли још и да га грди пред свијетом. Ђе има, кажите ми, тога закона, који повлађује дједи да оговарају свога и то духовнога оца и грде га пред свијетом. Јеврејски свештеници у Христово вријеме били су не само најгори у свему, него су и самога Спаситеља грдили и паљкали пред свијетом називајући га варалицом, мађиошником и изаслаником ђаволским, па ма да их је, као првосвештеник имајући власт на то, грдио на само и изобличавао говорећи им: „гори *калѣ* кнезници и *фарис* *анилѣки*“ и тим подобна, по ипак их је уважављао пред свијетом из поштовања према њиховом свештеничком чину. Зато кад је једног извјешчио био једног човјека од шуге рекао му је: да то не каже ником док не оде да се пријави својом свештенику и принесе му дар, ког је наређивао мојев закон ради свједочанства: „*кижа, николѣ, покѣда: не шѣд покљивѣ људи и прии дарѣ, ѣгож покѣт кѣ законѣ љубѣи ко кидѣтѣлѣсто људи*“ (Мат. 8, 4.), ма да је знао добро: да је дотични свештеник био хрђав, те недостојан свештеничког чина. Чујте и св. Јована Златоустог шта вели и он за оваку ствар: „*немојте ми казивати, вели да је тај и тај свештеник недостојан свог чина*;

јер имајући дужност да плачем за своја грѣшеница, ми ипак тако осуђујемо друге; па и кад би смо били чисти од сваког грѣска и онда не треба осуђивати никогга“. Дакле: морамо свакако свештеника нашег у велико поштовати и онда још, када за извјесно знамо: да он неваља. Пређимо сад и на то да видимо т. ј. одкуда су неки те неки добили право да оштре свој језик на Божије слуге свештенике, којих је поставио судијама над свештенством? „Кто та постакли княза и *бѣде* над *набѣ*“? Ко ен ти, човјече, који судиш Божијем слуги? „Ты кто ен *бѣдан* *чѣдѣлѣ* *мѣсѣ*“? Он је својему господару стоји или пада али не устати; јер Бог је кадар подигнути га: „*акожѣ* Господи *стоѣтъ* *или* *падатѣ* *стѣнѣ* *жѣ* *или* *ко* *стѣ* *Богѣ* *постакли* *ѣго*“ (Кримл. 14, 4.). Па вели право и кажем: да слуга својему господару стоји или пада; па како смо ми господари поповени, јер бо им ми плаћамо, а они послуживају нас зато; а и сама дјеца анају: да ко, коме плаћа он му је господар, онда немаш права да тако говориш владина. Веома је малоено што ти људи немогу и неће још и данас да разуме оно што и сама већ дјеца анају добро, а то је: да има две врсте плате на овом свијету; плаћам т. ј. да ме слушају, и плаћам да ми заповједају, а ја да слушама и вршим налоге. Та и цару ви плаћате данције, од којих се даје плата судијама и чиновништву; али, да ли њима заповједасте и судите, или они вама? И ђаци дају својим учитељима плату; али ђаци ли заповједају учитељима, или учитељи заповједају ђацима и казне их још кад не слушају добро? Питам: кад би ђаци заповједали својим учитељима, зато што им дају подржање, и шегрти својим мајсторима, којима плаћају да их уче занату, били могло на овом свијету бити реда, мира и напретка, науке, и вѣстине? Не би ли свијет у таквом — не дао Бог — случају окренуо у дивљаштво? Па кад би стадо заповједало пастиру за то што му даје луну и млијеко: били и једна једита на свијету овда остала жива од курјаса? Ала смо ми жалосни! Е не може са свију страна бетерније бити оном народу на овом свијету, који омазована своје свештенике и тражи сваки готов час труп у поповском јајету! Те тим чине раздор између свештенства и народа и чине да они од свештеника који су малодушни поскуњају на искреност народну и изгубе повјерење на грдну штету и цркве и народа!

Желити је — љубезни моји — да Бог ублажи свештеничке нападачи, те да пођу бољим и по цркви и по народ правцем и да им просвјети разум: да никад више не отворе уста против највећег на свијету свештеничког чина. Дај Боже да се од јако свак држи сљедећих светих ријечи, којих је Дух свети изговорио преко премудрог Сираха у св. Писму, и које гласе овако: „Види дѣшко твоје многогдѣ Господи, и Јеру егш чти, види много твоје козљаци поткорнаго тла, и поджетији его и жетѣки. Боже Господа, и пролази Јеру, и дождь чистѣ слѣдъ таквогъ заповѣди тѣ Господѣ“ т. ј. „свом душом твојом прослављај Бога и свештенике његове поштуј; свом силом твојом љуби створитеља твога и служитеља његове т. ј. свештеника неодоустај. Бој се Господа Бога и прослави свештеника и давај му оброк т. ј. дио, као што ти је заповједао Бог;“ јер почаст, која се одaje свештенику, односи се самом Богу; а такођер и безчастије, које се чини свештенику, чини се самом Богу: „Који вас прима, мене прима, и ко се вас одриче, мене се одриче“, вели Бог, што треба упамтити

добро. А ако ти је, брате, свештеник нешто криво учинио, на неможеш да то прегорим, тузи га духовној власти и докази његову кривицу, али уједно и поштуј га; немој му ти судити; немој викати и нападати на њега; немој га оговарати пред свијетом, немој му пријетити: „тужићу те“! То је ато, велико зло, које носи за собом велику штету цркви и народу, те зато сам и говорио данас о том; да је то добро не би га Бог забрањивао, неби сви просвештени и паметни људи поштовали своје свештенике и уважавали их пред свијетом; а сваком алу има и лијека на овом свијету, само да хоће људи да га траже по узакобеном реду. Свештеници нас, ако хоће да су мирни, дужни су и треба добро у свему да пазе: да не би давали повод да се свијет жали на њих. Тако треба сви да се владамо, ако хоћемо добра и себи и вјери и народности нашој. Који има срца и епископ осјећаја нека добро расуди о том, што смо говорили, па ће на чисто бити. Амин.

Г. Б. Д. Т. М. Д. И.

Ускршњи поздрав

Православног епископа далматинског и истријског Никодима.

Пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје.

НИКОДИМ,

по божјој милости православни епископ далматински и истријски, пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје, мир и благослов од свемогућег и благога Бога.

Славeћи данас црква наша успомену васкрсења Христова, она називае овај дан „празничкомъ празникомъ и торжешкомъ торжешкомъ“, празникомъ над празницима и свечаномшћу над свечаностима. Овимъ света црква даје израза такој једној истини, која има одлучни значај за християнство. У староме зајетју предсказано је било, да ће доћи Месија, божји Син, да крвљу својом испуни људски род од грјеха, и да васкресењем својим из мртвих побјеђи смрт, те човјека да препороди и с Богом да га сједини (Псалм. 70, 20. Ос. 6, 3). Кад се навршише времена (Гал. 4, 4), дошао

лице же Христова не когга, тѣмъ убо проповѣдаше намъ, тѣмъ же и крѣпъ крѣпъ (I. Кор. 15, 14).

је на земљу тај обѣћани Месија у лице Исуса Христа, и почео је проповиједати дјело спасења и ријечју и чудесима обраћати људе у божије царство, казујући, да ће вијенац славе његове бити крсна смрт његова (Јов. 13, 31) и васкрсење његово из мртвих (Јов. 2, 19). Послејје многих чудеса, што је учинио био, проповиједajući науку своју, кад еу Јудеји тразили од њега поних чудеса, он им казује: родъ абѣлѣхъ и привождѣи зна-лиши истребѣ, и знавшии си дѣтѣа слѣдъ такомо знавшии Јона пророка; ажеко ко еѣ Јона ко чрѣкъ китѣвѣи три дни и три ноци, тако абѣдѣи и Синахъ чловѣчѣи еѣ три дни

мали три дана и три ноћи (Мат. 12, 39. 40). И Христос је испунио старозаветно пророчанство, испунио је обећање своје. Он је васкрео из мртвих (Мат. 28, 6, Марк. 16, 6. Лук. 24, 6. Јов. 20, 14). Васкрсењем својим из мртвих Христос је имао да заврши велико дјело своје на земљи. Васкрсење Христово имало је да покаже божанско посланство његово, а уједно и божански значај христјанске вјере. *Атанасије велики*, говорећи о васкрсењу Христовом и о значају тога чина за христјанство каже: „За Господа је особитом цијељу његова светог дјела било, да то дјело осветли и утврди васкрсењем свога тијела; тијем је он хтио да покаже свима знамење побједе над смрћу и да све увјери, да је њим савладана смрт и трудан, а људима да је дарован вјечни живот“ (О вавл. Бога слова, бр. 22). Васкрсење Христово, као дјело самобитне власти његове, јест највеће чудо, које се икада могло учинити, јер превазилази силу и саме стварајуће моћи, те као такво, оно је највећи и најјачи доказ, да је он Бог, и да је божанска вјера, коју је он проповиједао. Оно је печат свију пророчанства о Месији, и свију чудеса, која су месиијански значај његов показивала. Схватајући значај овога, апостол Павла ставља одлучно у зависност од истинитости Христовог васкрсења саму истину христјанске вјере. *Или ли Христос ни кога, тврди ко проповједати нама, тица се и крв крва, — да Христос није васкрео, узалуд тада проповиједање наше, а узалуд и вјера ваша.*

Ако је, као што јест, такав и толики значај Христовог васкрсења за вјеру нашу, ако, по учењу великог апостола народа, од чина васкрсења зависи истина саме апостолске науке и саме вјере, коју ми исповиједамо, ако би, као што каже свети Златоуст (бес. 39. на I. Кор), тумачећи поменути ријечи ап. Павла, све изгубљено било за апостоле, и од христјанства данас већ не би ни трага било, да Христос није васкрео; ако је све то тако, а другачије никако није, јер је истина васкрсења Христова неоспориви чин, који потврдише безбројни свједоци (I. Кор. 15, 6) и противу којег ни старији, ни новији испријатељи христјанства не могуше ништа са смислом рећи, — то, славећи данас празник Христовог васкрсења, ми с тијем заједно славио и празник вјере наше. Најдостојнија прослава једнога празника бива, кад се побожно размишља о значају и важности за вјерне дотичнога празника; према томе ја ћу

угодно дјело светој цркви учинити, кад вас, драга браћо, позовем сада, да размислимо о вјери нашој, коју исповиједамо, и која је сјајно окруњена славнијим Христовим васкрсењем, којега свету успомену данас празнујемо.

Шта је вјера? Питање је ово такво, да би изгледало чак сувишним и стављати га. Нема на свијету народа, нити га је икад било, а не ће га никада ни бити, који је без вјере. Вјера је природна својина душе човјекове, и као таква, она је једна од оних појмова, који су у души свакога човјека, и који је и без сваког одређивања потпуно јасан свакоме. Али, као што је разум човјеков, по својој *квантитети*, као што ап. Павла каже (I. Кор. 8, 1), хтио подвргнути своје суду и саму вјечну истину о божјем бићу, тако је и питање о вјери подвргао суду своме, и по своме саставно појам о вјери. По прописима христјанске вјере, разум човјеков мора да се покорица Христу, и законита власт цркве има настојати да савлада *класу козмовини квантитети* на разлаз којој (II Кор. 10, 4—6). Разум човјеков, који је опчаран био некада обећањем сатане, да ће богом постати — *сдјети ако кози* (Бит. 3, 5), — није могао бити по вољи онај пропис св. писма о покорности Христу, те је зашао, као што је и морао бити, у крајности порицања. По његовоме суду, вјера мора бити одбачена од свакога човјека од науке, јер је она оков ума и пријечи сваки напредак у области знања; она може имати неки значај тек за људе, који не могу самостално да мисле и да раде, и којима треба авторитет за правац њихова дјеловања, и може она нешто још значити за дјецу, за слабе духове и у ошће за оне, који су се изморили и истрошили у борби живота. Овако је расуђивао човјеков разум сваки пут, кад му је ласкало обећање библијске акије, да ће бити као бог — *сдјети ако кози*; а овако ми чујемо да расуђивају и данас многи, којима онај исти глас ласка — *сдјети ако кози*, и који, заносећи се тијем, надимљу се — *сдјети* пред другима, чак испијевајући оне, који су проникнути вјером и који су јој одани.

Није вјера оков човјекова ума, нити она пријечи напредак у области знања, као што се то казује, него она је вјешки покрет душе човјекове, природна тежња човјекова к невидљивом Богу и к подражању Христу, мирно очекивање онога, чему се душа човјекова по урођеном јој својству нада и у што има чврсто поуздање. Ово

је појам о вјери, који даје непошвањени човјек о разум, и који потиче из саме духовне природе човјека. А овај исти појам о вјери даје и свето писмо, кад каже, да је вјера *Богални извјестни и који невидљиве силе* (Евр. 11, 1). Као таква, вјера обухвата сву душу човјекову, обухвата му ум, исто као и срце и вољу, и даје му снагу на све оно, што има најсветијег и најплеменитијег. Она је таква природна својина човјекова бића, да није могуће без ње и замислити човјека, који је у нормалном стању. Из овога, што ћу даље казати, видјело се, како је ово неспорна истина, коју су вијекови засвједочили и која ће свагда непомишљено остати, јер је то боље дјело. Према овоме, нијекати вјеру и значај њезин, колико је светотрдно, толико је и немишљено. *Реч извјестна к првоступу: иста Бог* (Псалм. 13, 1); јер збога само безумни може то да рече и да нијече вјеру у Бога. — Што пак назив мудраци свјетски наводе, да вјера може тек нешто да значи само за слабоумне и неизобразене људе, а никако за изобразене и научене, — ово се може само говорити, али никада и доказати, јер свакидашњи појави духовног живота човјекова до очигледности свједоче о противном. Да узмемо један од најобичнијих таквих појава, који врло често бивају и код људи, који сматрају себе напреднима и изобразенима. Човјеку се прикаже згода, да може извести нешто, што му по земаљским његовим приликама иде у рачун, а што је међу тим по себи забрањено и кажњиво. Вуче га најјача жеља, да чим прије то оствари; али у овоме часу, кад ће да изврши дјело и да уступи страсти, диже се глас савјести његове и опомиње га на моралну дужност, која га веже. Тај глас његове савјести потреса му душу, и он одетуна од зачете вјере и подвргава се дужности. Па шта је тим човјек учинио? Показао је и нехотице да на вјеру у нешто невидљиво и у велику моћ те невидљиве силе; он је у тај час дјелом засвједочио, како каже св. писмо: *који невидљиве силе*. Говидљива сила, у коју је човјек у овом случају веру своју показао, јест она морална дужност, на коју га је глас савјести његове опоменуо. П показавши на дјелу, у самој ствари, ту вјеру воју у невидљиво, и савладавши своју страст прт мишљу о моралној дужности, и то баш у оном тренутку, кад је та страст најјача била и кад је изгледало, да је нарочито задовољити јој — није ли то велика и чудно добивена

морална победа, а у исто вријеме и непобитни доказ о урођености у човјеку вјере? Зар би слабоумни човјек кадар био, да такву побједу одрази? Овај је примјер узет између најобичнијих појава духовног живота човјекова; а ја не ћу ни да говорим, јер је свакоме позната ствар, како су у часу смрти обраћају на покајање и исповједају срдачну своју вјеру у Бога, и неговој се вјечној правди препоручују чак и онакви људи, који су кроз сав свој живот показивали, да у ништа не вјерују, а и друге учили, да је вјера бесмислица, и да само прости свијет може да има поуздања у моћ вјере, а никакво изобразени човјек! Ју не ћу о овоме да говорим, јер су нам примјери таквих људи сваки дан пред очима, а који примјери, и да није учена св. писма о вјери, најочигледније показују свакоме, починући од најпростијег, па до најизобразенијег човјека, шта је вјера и каква је значај и моћ вјере.

Показавши, шта је вјера, ја сам тиме већ у главноме нагласио и потребу за свакога човјека и неопходност вјере.

Пошљедна је циљљ човјека, да се сједини с Богом. Ово ће он постигнути, ако угоди Богу, ако живот свој сав буде упорављен по божињим заповјестима. Угодити пак Богу није могуће без вјере. *Без вјере*, пише ап. Павло, *не могуће додети Богу: крхоти се подати прихватају к Богу, ако ете, и крхоти се ете издодати крхоти* (Евр. 11, 6). Сам Исус Христос каже: *Иди ете, иди и иди и живот: нити се крхоти ко Оти*, такомо *иже* (Јов. 14, 6). Ко дакле не познаје Исуса Христа и нема вјере у њега, тај се не може сјединити с Богом, нити се спасти (непоређи Дјел. ап. 4, 11, 12). Ово је учење св. писма, и дакле безусловно свето и истинито. Али неопходност вјере истиче се и из положаја нашега на земљи, из услова земаљског живота нашег.

Земаљски наш живот изложен је свакој случајности, и неопредјелени су и тамни путеви његови. Разуму своје човјек не може да се у томе повјери и да се у њ поузда, јер му је разум слаб, те му треба помоћи, заведен је на страну, путницу, те га треба на прави пут упоравити, несталан је, те га треба учврстити и потпору му дати; а то може само и једино вјера да учини.

На слабог разума нашега ми најјасније на сваком кораку живота нашега Разумом нашим ми не само што нијесмо кадри познати све оно

мноштво појава физичкога живота, које нас окружава, него ми не знамо ни себе саме. Ми не знамо из чега смо састављени; којим је начином добило наше тијело свој састав и живот; како се тај састав развија и креће. Тијело је наше права тајна, у којој се ум човјеков губи, и у коју неће кадар бити никада да кроз прокине. А божански дух, који оживљује наше тијело, и који нам даје способност да љубимо и познајемо, тај дух нам је још мање познат. Ми не знамо, како се тај дух, који је толико различан по својој сушности од тијела, како се он сједињава са тијелом и постаје једно с њим. Ми не знамо, како постају наши осјећаји, наше жеље, наше ваде. Једном ријечју, ми смо тајна сами себи. — У области спољашњег живота, који нас окружава, ми смо тако исто у тами. Кажимо, да нам је наука открила и рајасила неке појаве физичкога живота; али шта то све значи уопреко са овим, што се још не зна и што се никада неће ни дознати? Па ако човјек није кадар да позна оно, што својим очима види, зар ће он кадар бити, да себи рајаси вјечну дубљину вјере? Сама је природа за нас недокучива тајна, и ми хоћемо, да у вјери никакве тајне не буде. Ми не познајемо тајне нашег душевног и тјелесног састава, а хтјели би да су нам тајне божје. Свијет, што нам је Бог припустио да разматрамо, није него безгранично море, у којему се без правца сваки час губио, а међу тим хтјели би, да тајне вјере, коју нам је Бог открио да иштујемо и да јој се покорavamo, хтјели би да нам те тајне вјере буду најјасније и да можемо својим слабиим очима у дубљину њихову загледи!

У оном истом степену, у коме нам неопходна вјера, због слабости нашега разума, неопходна нам је вјера и због застрањености нашега разума. Кад узмемо духовну страну човјека, шта има природнијег за њ, него да позна створитеља свога, узрочника свога бића; да иштује мудрост, благодет и сва друга његова божанска својства, која су у одређеној мјери отицањена у човјеку, који је створен по божјем облику? А међу тим, кад погледамо на доба, прије него што ће се јавити хришћанство, ми са дубоким сажалењем о једности ума човјекова без вјере, морамо се само чудити, до каквог је степена човјек понизио био свога створитеља, и чему га он није био приспособио. Ништа већ међу предметима најниже прете није постојало, а да од свега тога није

себи човјек начинио био толико богова, ставивши наравно по врх свега себе самога, као најдржаје божанство. Едита ако кози, казао је сатана људима; и они себе боговима и учинише. Овако је било, а дјеловице овако је и данас у области вјере. У области морала налазимо исто. Које је непознато, до каквог ниског степена није био доведен појам о браку, о породичним везама, о одношају родитеља к дједи, о положају женскиња у друштву? Колико нам историја не казује о најскареднијим пороцима, који су као врлине сматрани били, а којима су се чак и храмови и олтари подизали? И до чегу још друштво не би дошло било у пороцима, да се стеге вјере није јавила? А зар данашња распуштеност у неким друштвеним слојевима такозваног напреднога свијета не зависи од тога, што се не иштује вјера, што стеге вјере нема?

Потреба вјере истиче нам с живо и са стране друге немоћи човјекова разума, са стране несталности његове у сваком животном питању, гдје му је нужно да учврсти и та правилан пут нареден буде. Газлањем мисли, надимље се, те као такав он хоће да зна све, хоће да по својме рајаси свако питање не само из области физичког живота, него и она питања, која се тичу духовнога живота, па и самога божанства. Па куда није залутао, и куда не дуга и занас разум човјеков у ријешавању тих питања. Разлика, која у томе постоји међу разним, који у хтјели по својме разуму ријешити иста питања, таква је и толико пада у очи, да само задовољени човјек може још да вјерује у неку сталност човјекова разума. Није мјесто овдје да ређам сва она разна учена, која су постојала, и која постоје и данас, а средством којих су се хтјели ријешити питања: о Богу, о природи његовој, о природи душе човјекове, о бесмрти душе, о задуци и судби човјека, једном ријечју о свему што се тиче, како садашњег, тако и будућег живота човјекова. Ја слободно могу реи, да колико је било људи, којима се хтјело вијек вавити на основу самога разума човјекова, да је толико било и различитих мишљења, верујући се на ово, један нови хришћански провиједник тузним срцем вапије к Богу, да се салује на човјеканство и да га поштеди од ераме, коју безрасудно надувени човјеков разум људи на његов створ, уводећи прави вавилонски метеж међу људе. Па ако и када и гдје, то изавито

овдје је неопходна вјера, да се са странпутице одведе човјек из разума, те упутити сталним прањем.

Познавши потребу вјере, непокаварени човјек разум радо јој се покорави и прима је, као поуздану помоћницу у свему, што треба човјеку, да душевно спокојан буде и утјешан.

Шта налази човјек у вјери, кад јој је искрено одан? Налази задовољење свију најплеменитијих жеља срца свога, а налази и утјеху за садашњи и будући живот свој. Вјера му казује божански постанак његов; казује му, да ће, ако јој је искрено одан, слободан бити од сваке страсти, да ће му срце бити проникнуто светом љубављу, да ће му разум бити просвјетљен чистом истином, да ће му воља бити свагда распложена само к ономе, што је добро; казује му, да ће вјечно блаженство узживати душа његова и да ће вјечно с Богом еједињен бити. Па понижава ли човјек ум, што вјерује у такве истине, које толико части чине бесмрћу природе његове? Зар је љепше за човјека, да вјерује, да је он исто што и животиња, и да га чека онакав исти свршетак, као и животињу? Онај, који нема вјере, може изнијети све могуће разлоге да себе оправда, али ји никако не могу држати, да ће се моћи много поносити тиме, што наједначује себе са животињом, која се по нагону у свијет јавила и нестала је, која нема нити какве наде, нити какве сврхе; не мислим, да ће такав имати особито уважање о себи, кад не може да на себе другичије сматра, него као на створ, који се случајем на земљи јавио, који не очекује ништа после смрти и који све задовољство само у себи тражи, прејда он у самој ствари ту не налази, него само немир и непрестану душевну зекњу. Да се очигледније види, колику утјеху даје човјеку вјера, ја ћу да испоредим човјека, који вјерује, са човјеком, који каже да нема вјере. Човјек, који је проникнут жњом вјером у Бога, он је господар својих жеља и свију покрета срца свога; он влада собом у цњуоу смислу ријечи и савлађује сваку страст уздрљљивошћу и постојанством у добру; у срећи се не заноси, у несрећи не пада духом; готов је свагда да прашта увриједу, вјеран је у својим обећанима, везан у чувању пријатељства, непоколебан у вршењу својих дужности; у богатству смирен, у сиромаштву спокојан, у слави понизан; једном ријечју, он је господар себе и нун је поуздана

у божји промисао, који бдије над људима. Па треба ли казнити, колико вриједи такав човјек за срећу свга друштва? А ево упоредо са овом сликом слика човјека безвјерника. То је човјек, за кога су правило његове страсти, закон његове мисли, власник његове жеље, етега страх од зла, Бог он сам; он се Бога не боји, јер не признаје да га има; човјека не штуди, као божје створење, него као сваку другу животињу, која је дошла на свијет по његовом вјеровању, као и човјек; он се ни чему не пада после смрти, јер не вјерује у бесмрћије душе; на врлине и на пороке он сматра као на дјетињске предрасуде и као на условне установе друштва, јер не вјерује у вјечну правду и у вјечне законе о добру и злу. Ја не претјерујем, браћо, кад ово говорим; а ви који живите вјером у Бога, кажите сами, како сматрате на онога, који вјере нема, и да ли може такав човјек од користи бити за друштво, или боље, не ће ли од таквога човјека само зло бити по друштву? Каквим ли савлађењем не морате гледати на такве људе ни, браћо, који знате све благодати по јавни и приватни живот, како друштва, тако и свакога појединца, које од вјере потичу. Ово у осталом знају у неком часу и они, који казују да вјере немају. Јер погледајте на такве људе, кад су пали у такву невољу. Они учине неки пријеступ, па у часу кад познаду грдило свога пријеступа, они се и нехотице обраћају к вјери за утјеху, и кад се утишала страст њихова, долазе к себи, те и не размислајући, тајно се у дубини срца свога клањају пред истином вјере. А у часу смрти, не дику ли одмах такви људи очи своје к небу, не помишљају ли и нехотице на Бога и на вјечну правду, не помишљају ли о будућности, коју су прије нијекали, и о вјечноу суду, пред који сада морају да јавију за оно, што су за живота учинили, једном ријечју, не траже ли ти исти у вјери последњу утјеху своју?

Послије овога, што сам до сада рекао, ја држим, да сам довољно показао потребу и неопходност вјере за човјека, исто тако и корист, коју човјек од вјере има, како у овоме, тако и у будућем животу; а држим уједно, да нема ни једнога намаћу нас, браћо, који није примио к срцу ово, што сам казао и да није дубоко проникнуто љубављу и оданомшћу светој Христовој вјери. У овоме ја сам у осталом убјеђен не толико на основу изговорених сада мојих ријечи и наведених размислања, колико што сте ви сви

покорни синови и вјерни чланови свете православне цркве, и што имам увјерења да је уважавање као једног катке, јокорике и апостолика, које је глава сам Исус Христос (Кол. 1, 18. Ефес. 5, 23), која је ступ и тврђа истине (1 Тим. 3, 15) и с којом ће Христос бити у све дане до свршета вијека (Мат. 28, 20). Као синови те цркве, ми смо сви-дужни у погледу нашега вјеровања пријати и свето чувати све оно, чему нас она учи и што нам она заповиједа да морамо вјеровати (1 Кор. 11, 2). Заповијести наше цркве о вјери свима су нам познате, јер на свакој литургији ми јавно читамо и свечано исповиједамо символ вјере, који су свети оци, просвећени Духом светим (Мат. 18, 19, 20), на саборима у Никеји и Цариграду, за сва-времена и за сав хришћански свијет наложили. Овај је символ за много вијекова био обилежје свега хришћанскога свијета; а он је обилежје наше и данас, као што ће он таквим бити до краја вијекова за све оне, који се буду хтјели називати и бити члановима православне цркве. Ја сам споменуо већ постојанство, које човек мора да чува у вјери својој; споменућу о томе и на завршетку ове моје бесједе. А то постојанство, браћо, ми треба да особито марљиво негујемо и према чувару те вјере наше, према светој цркви нашој; те при свијести о томе, да нам је она чувар онога, што саставља највеће наше добро на онеке и на онеке свијету, ми морамо готови бити да за њу све претрпимо, и да светињу њену свагда отворено и без обзира на икакву жртву бранимо. Ово пошљедње ја нарочито наглашављем, јер ми данас још не престају дицати се гласом противу цркве наше, који би јој хтјели значај понизити и светињу њену омаловажити. На те гласове ми би могли у другој прилици и не освртати се; али данас, кад слаavimo празник вјере и кад о вјери нашој сада размишљамо, ми не смијемо то да чинимо, — а још мање смијем ја то да чиним, имајући пред очима, прво, нарочиту наредбу о томе св. писма (Дјел. ап. 20, 28. 1. Тим. 4, 14—16), која ме строго везује, а за тиме заклетву, коју сам пред црквом положио, као првосвештеник.

Ви сте јачамо видјели у односној рубрици неких периодичких издања у књижници, да је ту скоро објављена једна књижница, која је написана у пријеводу са латинскога на наш језик, и која је сва наперена противу наше цркве и противу нас, који тој цркви припадемо. Кажу,

да је иста књижница растурана у мноштву примјерака по нашој Далмацији. Жалосно је, што се и данас може наћи човек, коме на ум пада писати такве књиге и светогрдно нападати на светињу православне цркве, тобоже доказивати, како је она с правог пута скренула, што поштује успомену светог патријерха Фотија цариградскога; али је још жалосније, кад се пријевод такве књиге јавља у једном од најпозоријих мјеста нашега Приморја, и од туд се расирује мржња на православне. Опровргавати наводе писца оне књиге, било би данас, послије свега онога, што је написано у одбрану православља, било би, велим, исто што опровргавати некога, који би хтио доказати, да сунце не свијетли. Нијесам ја ради тога дакле споменуо ону књигу; него сам овим хтио само да прикажем жалосни чин, да ми данас још на измаку деветнаестог вијека, у ово тобоже просвећено доба, не престаје се ето излагати нападајима вјера наша православна, и како с погледом на тај чин, ми треба да смо тијем тјешње приљубљени цркви нашој и светињу њену да од светогрдних руку бодро чувамо.

Има и још један појав, такођер од скорањег времена, који нас побуђује, да се чин чвршће приљубимо цркви нашој и да јој свесрдно будемо одани. Овај је појав друге врсте од онога, што сам сада споменуо, али је једнака сврха и једном и другоме; само што овај по каквој својој може изгледати опаснијим од онога. У поменутој књизи отворено се напада на цркву нашу, те се и лакше одбрани од отворитог непријатеља; али за то треба много више опреза, кад се има да се одбрани од непријатеља, који се ласкаво и у смиреној одори приказује, — а ово је баш случај са појавом, о коме мислим. Од неколико већ година ми чујемо са неке стране да нам се казује, како православна црква нема разлога постојати, како је она одуступила од некадашњег свог устројства, како је она у данашњем свом стану бесплодна и како се она мора изири-тити са западном црквом, те се с њом сјединити, да би могла успоставити некадашњи свој тобоже изгубљени сјај. Ово се нама православнима казује најједненијим ријечима, узгосећи до неба и хвалећи наше црквене обреде, али у исто ври-јеме наводећи, како би, ради свог сопственог значаја, православна црква морала жестиети нови „флорентијски сабор“, који би имао изгладити

разлике међу нашој и западном црквом и утврдити „плодовитије и устаријине изиријење између тих цркава“, другим ријечима, утврдити унију. Казује се и то, како ето и многи православни код нас, па чак и српски патријарх, уважавају што се са те стране ради у овој последи, те на основу овога и другога прориче се, да ће унија „до половине или најдаље до краја будућега вијека благословљена и спасоносна истина постати“. — Православна црква дакле имала би још живота педесет или највише сто година, и тада би, као таква, имала нестати! Остављам вама, браћо, који ете толико привржени својој цркви и који је толико љубите, да оцјените, како знате, овакво пророчиштво; а мени сада пада на ум, да се слично говорило у осмоме вијеку на једном црноборском сабору (754. год.) о православној цркви, на послје неколико десетина година (842. год.) установљен је свечано празник православља, који се и данас још светкује и који ће се светковати док траје свијета. При тврдој вјери вашој, и послје свега онога, што се зна о светињи православне цркве и њених установа, које се оснивају на апостолским наредбама и које су у данашњем свом облику утврђене на васељенским саборима, ја држим, а и ви са мном, браћо, морате држити, да све оно, што нам се казује и поручује са поменутих стране, не заслужује труда да сада буде посебно оповргавано. Али осврнути се на ово морамо, јер из нашега ћутанга дотични извод корист за себе, те постају сваки даном безобавиријни у говору својом о православној цркви. Осврнувши се на ово, умјесто сваког нашег разлагања, ми ћемо ево ставити слиједића питања: Је ли братски, је ли хришћански сваки час дирати православну цркву и проповиједати ништа мање, него да је она на лажној основи, те како се мора одрећи себе и своје двенаестостовековне историје? Има ли смисла истицати ово сваки час, кад је хиљаду пута то оповргнуто било, и кад се очито зна, да су све то само узалудне ријечи? Има ли смисла о томе говорити, кад сви знаду, колико су привржени својој цркви православни и колико их ово мора вријеђати? Не распурују ли се овим без сваке нужде међусобне вјерске мржње? Не баца ли се овим сјеме раздора и међу народе, који једној и другој цркви припадају? Што би сутра било, кад би епископи православне цркве почели писати окружнице и у њима се обраћати шљедбеницима западне цркве,

казујући им, како је та црква одступила од опћег јединства, како јој је устројство неканонично, и како се она мора одрећи себе и сјединити се са православном црквом, другим ријечима, кад би православни епископи стали казивати шљедбеницима западне цркве оно, што неки преставници те цркве казују данас православнима? Не би ли се тим епископима са пуним правом могло опазити, нека они гледају своју цркву и нека не воде бриге о онима, који им не припадају? Не би ли свако могао заштити их, у чије име они то говоре и ко им је на то дао права? Не би ли им се могао са свијем основано пребацити вјерски прозелитизам? Ова и слична питања, која се сама природно стичу, показују и одмах јасно, куда може повести онакво поступање наспрам шљедбеника православне цркве и онакво дјеловање о самој тој цркви. Према томе и таквом дјеловању будите, браћо, веома опрезни, јер се оно на особито вјештачки начин изводи и јер врло лако може ког слабоумног у вјери да заведе. Али да нећете оди каши, ми држимо (Јов. 14, 27). Онај, који је поједино свијет (Јов. 16, 33), који њежно чува тијело своје, свету православну цркву (Еф. 5, 29), даће нам моћи, да се избавимо из овог искушења (Мат. 6, 13), те да одбијемо и ову врету нападаја, којима се ето излаже наша света вјера.

У свези са овим још морамо споменути овдје још један немил појав, који се показао у нашој покрајини оних пошљедних дана, гдје се вјера мијешала са предметима, који са вјером немају, ништа могу имати ништа опћега, и знашала се као оруђе за земаљске и пријезане сврхе; али нећу да овим мутим чистоту данашњег празника и да припомињући ово, узбуђујем у вама осјећаје, који би могли ослабити љубав, којом треба да смо данас сви проникнути према сваком па и према онима, који на светињу вјере заборављају. Прекјучер смо чули ријечи Исуса Христа, којима се он обраћа оцу своме са молбом, да опрости безрасудним Јудејима, јер нијесу знали шта чине, ни кадташ ко што твораш (Лук. 23, 34); кажимо ето и ми то исто, и опростимо онима, који безрасудно свету вјеру омаловажавају и допуштају себи употребљавати је као средство превртљивих земаљских ствари. Васкрсење је наступило три дана послје ове молитве Христове, па имајмо поуздања, да ће и васкрсење Христове вјере за све наступити, те да ће сваки појмити, да не

зна шта чини, кад вјеру износи и мијеша у ствари, које могу само да јој свјетлост помраче.

Чувајући као што треба свету вјеру, а одани у својој пуноћи цркви нашој, дужност је наша, браћо, да се проникнемо и свима оним заповијестима, које нама црква у својој бризи о угледу и очувању нашега вјерскога значаја налаже. О свима тим заповијестима ја ћу имати, надам се, агоде, да редом и потпуно с вама говорим, те да се заједнички поучимо о важности њиховој за наш живот и о потреби, да се оне све савјесно извршују. Међу тијем данас, због оног истог разлога, ради кога сам морао да споменем о новијим нападајима на цркву нашу православну, и о омаловажавању вјере, мијешајући је са земалским предметима, ради тог истог разлога ја морам да посебно споменем о једној од поменутих заповијести, о којој сам већ једном ја говорио. Али нијесте ви љубавни моји, који ме приморавате на ово јер ви дјелом засведочисте, да су вам на срцу остале оне моје ријечи, што сам вам другом приликом казао; приморавашу ме на ово жалосне прилике нашег јавног живота. Ја разумијем овдје заповијест наше цркве о вјерској спољњости. За вјерску спољњост кажу, да она не само што није никаква врлина, него да је то чак ствар овака и бесмислена; и ово, не само што у односним околностима распростиру по народу и са олтара проповиједају, него и у дјело приводе и томе дају израза при свакој згодној прилици. А какав ало мора од туда да потече по друштво? Не ћемо ли се тијем препијети у мрачно средњовјековно доба, и не ћемо ли најпослије изазвати тијем некадашње криваве сукобе међу шљедбеницима разних вјера? „Намећу темелних хришћанских врлина прва је љубав, коју нам јеванђеље заповиједа, да гојимо како према Богу, тако и према свима блиским нама. Хришћанска наука не чини разлике између тих ближњих наших, као да би неке ми имали да љубимо више а неке мање. Сви су људи равни пред Богом, свима је он отац, те сви су дакле браћа међу собом. Па кад нас јеванђеље тако учи, било би с наше стране хтјети поступати противу јеванђеља, кад би ми неке љубили с тога, што једнако мисле и вјерују као ми, а друге пак мрзели с разлога, што другчије мисле и вјерују од нас. Плод је хришћанске љубави и вјерска спољњост; па као што смо дужни људима бити све људе без обзира на њихов друштвени

положај, тако смо исто дужни бити спољњивии према свима и у вјерском одношају“. „Ћубав прашта, па та тако и спољњивост. Неспољњивост е једне стране изазива неспољњивост е друге, а на штету хришћанства, па ало човјечанства“. Овако сам ја казао у мом првом пастирском писму. Ово понављам данас; а понављаћу свагда, док божија воља буде, да могу као епископ поучавати повјерени ми народ. Надајмо се међу тим, браћо, у Бога, да ће кад света његова воља буде, умудрити и оне, који данас оне хришћанске врлине не познају, и да ће, проникнувши се њом, хтјети заједно с нама радити за добро и напредак оних.

Прије него што завршим, морам још двије ријечи да кажем о предмету ове моје бесједе, о светој вјери. Ми смо видјели, шта је и какав је значај вјере, видјели смо, како је она неопходна за свакога човјека, а видјели смо и користи, које она приноси човјеку у садашњем и будућем животу његовом. Али да сва та блага може човјек од вјере да добије, његова вјера треба да је најпорије од срца, за тијем да је жива и најпослије да је постојана, јер само тада ће се она правом вјером моћи да назове.

Права вјера мора да свестрано и дубоко пропнива срце човјека, мора да је од срца. Срдичаљ, нише ап. Павло, *κτῆσθαι τὴν καρδίαν* (Рим. 10, 10). Ум човјеков може вјеровати у све Богом откривене истине, може се покоравати вјери у свима њеним прописима и држати за непорочну сваку заповијест њену; али од те вјере човјек не ће никакве користи имати, ако срце његово није вјером надахнуто, ако он свим срцем својим не буде тежио, да му се плодови вјере приложе и да се он везом искрене, топле љубави не сједини с Богом. Хришћанска вјера није било проповиједана човјеку, као нека научна система, којом ће он имати да обогати свој ум и да умножи познана, која је иначе стекао у области знања; него она му је дата, да по прописима њених упоравља свој живот и да тежи к вјечном спасењу. А ово ће човјек постигнути само тада, ако срце његово буде загријано вјером. Не умом, каже ап. Павло, него *πᾶσα κτῆσθαι τὴν καρδίαν*, то јест, срцем долази човјек до оправдања у Христу, само срцем може човјек да угледа себи пут, који ће га довести до спокојства душевног на овоме свијету и до вјечног блаженства у будућем животу. Ради овога, између осталог, у св. писму

спомиње се вјера, заједно са љубављу и надом, као једна од основних хришћанских врлина (I Кор. 13, 13).

Али да вјера наша, коју смо умом усвојили и коју срцем негујемо, буде правом хришћанском врлином, она мора бити жива. А живом ће она бити само тада, кад је прате добра дјела, јер, по ријечима св. писма, *како из дела мртва еста*. Постоји и данас једно велико хришћанско друштво, које не сматра нужним добра дјела за спасење. Кажу: ако је спасење наше извршено благодаћу, тада ми немамо нише шта да чинимо; а ако неки прописују строге уставе и налажу духовне терете на себе и на друге, тада је то просто воља чољезова била, а није право схваћање благодати. Посао наш као хришћана, не састоји се у добрим дјелима, него у вјери. Овако кажу учитељи поменутог хришћанског друштва. Апостол Јаков прије деветнаест вијекова имао је посла са истим оваким учитељима, који су доказивали, а да се чољек може спасти самом вјером, без потребе да чини и добра дјела. Опровјерње тога учења сачувало нам се у посланици истога апостола. Он спомиње најприје, како је дужан сваки да чува и извршује све заповијести Господње, па пита: „Каква је корист, браћо моја, ако ко рече да има вјеру, а дјела нема? Зар га може вјера спасти? . . . Вјера ако дјела нема, мртва је по себи“. Приводи за тиме неколике примјере, како нема смисла рачунати на саму вјеру без дјела, те завршује непобитним навадом, да „као што је тијело без духа мртво, тако је и вјера без добрих дјела мртва“ (Јаков. 2, 14—26). У опоме истога је смислу учио и сам основатељ вјере Исус Христос. У знаменитој бесједи својој на гори, он напомиње ученицима својим, да ће се спасти не они, који га ријечима исповиједају, него који чине вољу оца небескога: *Ни какъ глаголаи ли: Господи, Господи, кинѣтъ къ царству нѣбесноу, но чѣмъѣи воля Отца моего, яко еста на нѣбехъ* (Мат. 7, 21). Учене ово св. писма мени изгледа толико јасно, да је сувишно свако друго разлагање. Вјера ће нам наша бити од користи, ако се ми будемо владали по правилима вјере, ако будемо строго испуњавати све прописе њене и ако је са добрим дјелима будемо уздржавали животом. Без тога, без добрих дјела, вјера је наша мртва.

Није у осталом доста за праву вјеру, да она потиче од срца и да је жива, него треба још да је она чврста и постојана. Познавајући

значај вјере за сав наш живот, и колико је неопходна она за спасење наше, сваки, који хоће да се благодатима вјере користи, дужан је настојати да свагда постојан у њој буде, а то значи, да је у вјери чврст и непомичан, да јој се безусловно покорива умом и срцем и да је готов за њу све на свијету радије претријети, него изпади из ње. На ово нас побуђују, колико блага, што од свјете вјере добијемо, толико исто и она велика моћ, којом вјера дјелује на оне, који су њом искрено и живо проникнути и у којој постојају. Ви сте чули, браћо, читање апостола на нецјелу православања, па сте видјели какаву је моћ услијевала вјера у душу свију оних побожних и великих људи, што се тамо спомињу. „Вјером“, казано је тамо и у предходна два зачала, „принесе Авелъ Богу велику жртву; вјером би Енох пренесен да не види смрти; вјером Ноје примивши заповијест начини ковчег за спасење дома свога и поста нашлѣдник правде по вјери; вјером дође Аврам у земљу обѣзану; вјером Сара нероткина прими силу и роди преко времена старости; вјером благослови Исак Јакова и Исаву у стварима, које ће доћи; вјером благослови Јаков умирући свакога сина Јосифова; вјером остави Мојсеје Египат, не бојашни се љутине цареве; вјером пријеђоше синови Израилеви црвено море, као по сухој земљи; вјером падоше зидови јерихонски; вјером сви ти људи побједише царства, учинише правду, добише обѣћања, ојачаше од немощи, посташе јакѣ у биткама, растјераше војске туђе, жене примине своје жртве на васкресења“ (Јер. гл. 11). Да како, само је вјера могла побудити све ове и друге велике људе, о којима нам ап. Павло спомиње, и само је она им могла дати снаге, да се оваква велика дјела пазују. Пренесмо се у доба хришћанства, и наћи ћемо још сјајнију потврду овога. Зар би без чврстотога постојањства у вјери, коју засвједочише крстоу својом, стекли славна имена мученика за вјеру оне хиљаде и хиљаде људи, почињући од светог архиђакона Стевана, па кроз све хришћанске вијекове? Зар би отац православања, велики Атанасије, стекао био ону славу, којом га ми величаво, да није, охрабрив вјером и постојањем у њој, знао до пошњедњега часа протустати епским непријатељима својим и православања, и свједети их? Зар би славни Златоуст, у борби са гордом цариком Пулхеријом, могао изићи побједоносно из борбе, да није било код њега чврстотога посто-

јанства у вјери? Зар би имао сминости свети Амвросије повратити са прага привременог цара Теодосија, да га није вјера снажила? Зар би толики свети епископи имали снаге, да се одупру гонјоцима православне цркве, и гонјоцима најмоћнијима, да нијесу чврсти и постојани били у вјери својој? Зар би наш српски народ могао данас поносити се именов својим и вјером својом, да нијесу стари наши чврсти у вјери били, те охрабрени њом протустјали сваком противничком нападају? Зар би... али ћу и ја рећи са ап. Павлом: „Шта ћу још да казујем? јер ми не би достао времена, кад би стао приповиједати“ о свима оним многим светим људима, који силом вјере и постојанством у њој починише таква велика и славна дјела, која људском моћи не би били кадри никада извести, а која само вјером у Бога и у његово свемогућство наведоше. На имајући све ове дивне пријере пред очима, хоћемо ли ми, браћо, да запустимо вјеру нашу, или ћемо да у њој чврсти и постојани останемо? Да завршим.

Ја сам показао, шта је вјера и какав је значај њезин, показао сам колико је она потребита и корисна човјеку, а показао сам и каква она мора да буде, да би човјек могао праву корист од ње извати за овај и за будући живот. Проповиједање ми је било искрено и од срца, а знајући вјеру нашу, могу се надати, да су моје ријечи допрле и до вашег срца, те дакле да ће благословеним плодом те ријечи уродити. Али заслуга за то није у мом проповиједању, нити

у вашој вјери, него у великом догађају, којег успомену ми данас славијмо. *Али Христос и кога, тиц провекдани наш, тиц ж и кѣра каиш.* Да није Христос васкрсао, све би било обман, све пука машта; узалуд и моје ријечи, узалуд и вјера ваша. Ово сам казао у почетку ове моје бесједе. Али *Христос кокрн*, кажу свједоци Христове смрти; *Христос кокрн*, каже све оно мноштво народа, које је слушало Христову проповијед за четрдесет дана, док се није вазнео на небо; *Христос кокрн*, каже нам историја свијета, — и ми данас, заједно са милионима њјерних, радосно одговарамо: *ко кѣтѣи кокрн*. И имамо рашта да то радосно кажемо, јер благодарећи великом догађају васкрсења Христовог, ми данас можемо да се христјанима зовемо, можемо данас да се поносимо вјером нашом, можемо да се користимо свима добрима, што нам вјера наша даје. Славећи данас празник Христовог васкрсења, ми славијмо уједно и празник вјере наше. Па овај велики празник, овај празник над свима празницима, ја вам, браћо драга, честитам из дубљине душе моје, жалећи вам од Бога помоћ, да у вјери светој будете свагда чврсти и постојни, како би обилато могли уживати плодове свете вјере и достојно прослављати велики празник вјере, свето Христово васкрсење, како ове, тако и за њного других још година. Амин.

У *Задру*, на дан Христовог васкрсења 1891.

Никодим
епископ.

Недјеља осма по Пасхи, недјеља свете педесетнице.

(Парафраза са руског језика).

„Нећу вас оставити сирутинѣ, добићу к вама“. (Јов. 14, 18.)

У овај велики дан испунило се је свето обећање, које је Господ наш Исус Христос дао св. апостолима: *„нећу вас оставити сирутинѣ; добићу к вама“*. (Јов. 14, 18.)

У овај свети дан, Бого-отац послао је у име Исуса Христа утјешитеља, Духа истине, који од оца исходи, да научи ученике свему и испуни им обећање своје, које је Он казао још за живота свога на земљи: *„А утјешитељ Дух*

истине, које га ће отац послати у име моје Он ће вас научити свему и напоменуће вам све што вам рехох“. (Јов. 14, 26.)

У овај торжествени дан — дан педесети послѣје Пасхе, када *„бијасу заједно сви апостоли једино-душно, у један мѣст постаде збука с неба као дување силнога вјетра, и напуни сву кућу доје сјебазу. И показаше им се раздјелени језици као огњени, и сједе по један на свакога од њих,*

тотизани даиматик², кога су архијереји доцније називали „сакоос“³.)

О слици, светој икони св. Педесетнице.

На светим иконама, на којима се изображава (слика) св. Педесетница св. Троица, или скуп апостола са Богомајком и силазак Духа св. на њих, видимо код ногу апостолских слику — изображење човјека, са платном у руци на коме је слика натик на човечију главу. Многи од византијских агиографа по тумачењу живописаца, стављали су натпис на њих „свет“, — мислећи, да иети човјек представља овај видљиви, материјални свијет.

Никодим светогорац пак, каже, односно тога натписа, да је он некоректан, и да је последица неправилног тумачења стародревне слике свете педесетнице, по којој изображени човјек

² У прво пријеме тај царски алатотканни дар латик пано је право носити само један властелски патријарх и то у години дана само три пута, — на Рождество Христово, Пасху и Педесетницу. Доцније дозвољено је да га могу носити и др. патријарси, митрополити и архијереји; а још доцније и свима епископима. Преводилац.

до ногу апостолских непреставља овај свијет, већ пророка Јоила, који је у П глави 28 стиха. прорекло о силазку Духа светог на Апостоле, овим ријечима: „*Послије њу излети дух свој на свако тијело, и пријача ће ваши сакоати све, младички ће ваши отаџи утваре.*“ Ну, вапосљетску, може се пристати и на то, да се може преставити на тој слици и свијет; али, тек онда, кад би над главом човјека, који се изображава до ногу апостолских, био насликан платн на коме је и изображење Исуса Христа, који завета означава *земљу и свијет* (от. 3. 22).)

Многи епископи св. икона на икони св. педесетнице изображавају и Апостола Павла. Ну, то је са свим погрешно, јер он тада још није био хришћанин. Апостол Павле у хришћанство је прешао тек после смрти Архијакона Стефана, кога су јудеји камењем затрчали и убили. (Дј. јанија IX.)

Милош С. Анђелковић
ученик Петроградске семинарије.

Поука о нештиту брачних.

Љубезна дјецо!

Добро сте ми, да преда-мном као пред духовником својим изјавите и исповједите узајамну вашу вољу, споразум и сагласност к брачном сажитију, јели? Е па кад је тако, то ете ми прије свега обоје дужни овоје ту вашу међусобну вољу свечано и ријечима потврдити и засвједочити. Сад пак кад сам вас саслушао и међу вама праву, непритворну и искрену вољу и споразум нашао, и кад сам потпуно увјерене стекао, да се узимљете из чисте љубави, а не силом и наговором, из претње и бојазни какве, — јер брак и треба да је дјело слободае воље; — те кад сте ми на пошљетку и доказа дали, да и прописане црквене молитве знате, не могу вас одмах од себе одпустити, а да вам не напоменем, шта је брак, у чему лежи суштина и светиња брачне везе, у коју ступате, и да вам на пајет не приведем све оне дужности и обвезе, којих ћете се у брачном животу држати имати.

Брак, (брачна веза или простије рећи жењидба и удадба,) који у духовном смислу пре-

тставља везу жениха Христа са невјестом својом светом црквом, јесте божанствена установа. Суштина пак брачне везе састоји се узајамном споразуму и изјави дивљу разносполних лица пред свештеником, да су наумили брачни живот проводити и све с њиме скончане дужности драговољно испуњавати. Да би ова брачна веза законите ваљаности имала, благосиља је сама црква; за то снажи они брак, који није црквом благословен, и нема права да се брак назове; па и ако кадгод то незаслушено име и понесе, може га понијети само као „дивљи брак“. Пошто је — како рекох — брак као тајна божанствена установа, то га као такву треба чувати и поштовати, јер ко се огријешо о ту велику тајну, огријешо се о заповијест самога Бога. Дакле треба, да настојите, да вам брак читавог вањег вијека буде и остане правом светињом!

Услов за срећан и задовољан брачни живот јесте искрено, савјесно и потпуно испуњавање и вршење разних дужности и обвеза, које сте

дужни: а) према Богу, б) према св. цркви и вјери својој, в) према себи самим, и г) према родитељима и ближњима нашим.

„Во кимъ жити камаѣхъ лежити Госода, и призивати его ко нашимъ камъ, вели намъ свето и божественство Писмо. (Приче Сол. 13, 18). Љубите га, јер вам је Он живот дао, Он нас до данас здраве и чисте сачувао, љубите га, јер „Госода източкаѣта жина љубави. (ibid. 14, 1). Призивајте га и молити му се вагда прилежно, да вам и у напреду не украти здравља и напредка! Будите увијек спремни доказати Господу, да имате, да сте пуни страха његова, јер страх Божиј је начало премудрости, навор среће и задовољства! Па ако вас промисао временом обдарио буде и од срца породом, то нека вам буде најсветија дужност, да и нека т. ј. пород ваш не пропуштите поучити чистој љубави и искреном поштовању према Богу, страху Божијем, јер тако Бога љуби, поштује и њега се боји, тај „нигиш и шкестел и ш ђегушнѣта“, јер је Бог „надежда људъ“. (Сирх, 34, 14).

Не мање сте дужни љубити и поштовати и св. цркву и св. вјеру православну! Ко вам је дао прво васпитање у наравствености, ко вас је научио, како ваља поштовати Господа Бога, родитеље и остале старије; ко вас је научио, како вам треба водити живот, да вјечнога блаженства достаете?! Свеу томе научила вас је св. црква и св. вјера наша. Па настојте, да вас та вјера и црква и у будућем животу вам брачном по трновитим и несполазним етазама живота руководи, јер вјера и црква кадре су само да вас проведу до пред рајска врата! Па како да љубите вјеру и цркву своју? Лијепо! И вама је познато, да се је народ наш у данашње вријеме отидао од цркве своје тако, да се лако побројати могу честити посјетници храма Божијег! Многи пак једаред или дваред преко цијеле године или за вријеме или не за вријеме у цркву! Та сваки човјек, па и онај, који се сѣм поштенним гради или кога и други за таква драге, грјешан је, грјешан на сваком кораку, јер „никогази из грѣха такомо едина Бог“, па питај нас, гдје да се опрости тога свога грјеха, до ли у цркви, у храму Божијем?! Стога и вама као млађима савјетујем и топло вам на срце мећем, да често походите храм Божиј; — слово Божије, духовне пјесме и разна свештена читања прилежно слушајте, о њима размишљајте, те њима срце своје и душу обогородите! То је циљ положења храма Божијег, и камо ли наше

лијепо среће, да се тако ради, те не би било по задругама нашим међусобно свађе и препирке, са сусједима ината, не би било неслоге и неправде, не би било у толикој мјери бодења, мучких и грозних убијатава, палеза и стотине других зла и порока! Пајдаље наша св. мати црква установила је четир-годишња пошта, у којима је дала прилике својим вјернима, да пречистим тијелом и краљу Спасовом очисте своје грјешно тијело и душу. Ако се баш не доспије у све четир пошта, да пред свештеником исповијећу и св. причешћем загладите своје грјехе, а ви се бар постајајте, да то ма дваред у години учините — пред Ускрсом Божићем! Небројено је још дужности према вјери и цркви, но запамтите и ове, које вам споменух, пак ћете се из њих и другима научити!

О међусобној пак љубави и поштовању мужа према жени и обратно, овако учи св. писмо: „Љубави долинѣ ѣтъ лежити кола жина љуби кола чѣла“. (Ефес. 5, 28), и „жени покоришѣа колаѣхъ љубавѣхъ љуби Госода!“ (Ефес. 5, 22).

Из ових ријечи св. Писма видите, да сте дужни једно друго љубити, поштовати, пазити и узјамно се слагати. Па стога и настојте што више, да циљелог нашег живота вагда пребивате у оној љубави, слози и слаганости, којом сте се данас једно другом зајверили, јер св. Писмо надале вели: „ко пребива у љубави, тај пребива у самоме Богу и Бог у њему (1. Јов. 4, 16), а напротив, гдје није љубави, гдје није слогѣ, међусобног слушања и поштовања, ту није Божијг благослова, а гдје Божијг благослова није, ту ни говора не може бити од брачне среће и напретка. Особито вам наглашујем, да чувате супруницу вјерност, јер ономе, ко љу паруши, „шдѣтѣ Бог“ вели апостол (Јевр. 13, 4). Ако будете живјели у љубави и слози, и ако будете међусобно галили супруницу вјерност, олакѣ ћете тада преко главе претурјати по гдјекоји и тезак часаѣ, који вас можда у животу чека; а без претходног заједничког договора и споразума никаквог омашињег дјела не чините, јер на то вас и св. Писмо упућује ријечма „соѣ“ међусобним „ѣктѣмоѣхъ ѣн чѣдѣтѣ!“ (Приче Сол. 31, 4).

Ви обоје имате још у животу и старе ваше родитеље, па ма да ћете ви за који дан постати једно тјело са дивје душе не заборавите ни наших родитеља! Постарајте се, да им можда нечовјечним вашим поступањем, забором или

Док ми басамо по забитим мјестима тражећи и сабирајући наше старине са незнатних епиграма, које је већином невјешта рука урезивала, дотле нам на много мјеста око залута на коју грађевину *Гизи-Хусрево-бег*¹⁾ сестрића султана Бајазита II, које је из рушевина српских храмова и манастира подизао.

Моћни побједилац 1697 принц *Евгеније Савојски* није их ни такнуо, јер да је Босна још онда остала ослобођена, турски споменици и мунаре биле би огледало њено, пред будућим параштајима.

Због слијепе осете и азијатског непросвећења, ево данас се сви историчари превијају и муче писајући о нама у XIV. и XV. вјеку, о нашој скульптури и архитектури која је била на гласу.

Странци већ почеше роптати: да их нишад нисмо ни имали, јер дакако, тврдећи противно нужно је имати фактичних података, а ми смо баш у томе оскудни.

Да нам се још широм наших земаља, не бјеле живи свједоци наши свети манастири, могли би нас туђи научењаци и улаж утјерати, а! у њима се још, осим тврдох зидова и лијених фрескарија, нађе и по који комадић декоративне црквених прозора и прата. Ти комадићи истинито приповједају да их је српска рука извајала, а стубови, кубета и торуси вањски и унутарњи, поносе се својим архитектонским Србином.

Та осим тих истинитих свједока још нам причају и књиге са трошних пјевница црквених: да смо важије догађаје традиционално брижљиво записивали и хранили, јер у њима на измолчаном и покиданом листовима нађе се још и сад по који запис, да нас убједи: да смо имали цјеле књиге, у које су се билежила јунаштва и

знаменити моменти наших државника и праједока.

А! што да се позивам на та парчад наших рушевина, кад ено *законика* силног цара *Душана*; ено епохе *Немање Савана*; ено мудрости просветитеља *Саве светог*! Ето свједочанства тенденциозном обманивању.

Кад нам је име и слава Европом још XIII. вјека брујала, онда смо куд и камо културно напреднији били за вријеме пада косовског, а! са падом почиње наше вазално живовање, које нас је уназадilo и тековину нам распудило.

Због тога распуца морамо сад, ако на какву старину набасамо, да се превијамо и довијамо, туцамо и муцамо о њој, незнујући од кога је, од куд је потекла, а често ни доба у ком је постала.

Немајући тачних података из прошлости наше, шта и шта пута, већ довршену расправу, бацно је наш историчар и! археолог, превајући да са њом пише пред друге учењаци, а није ни сам себе о истини дотичне ствари убједно.

Борећи се са свима овим елементима започео сам овај мој чланак, у ком ћу да опишем једну српску старину, а поред описа да и ја туцам и муцам, погађам и погађам у ком је вјеку постала и коју је подигао.

Предање вели, а и пређашњи описивач поп Ј. Новаковић вјерује: да ју је Немањин сазидао, не давајући благо у лудо, већ „градећи многе задужбине.“

То исто предање и тај амапет слијепог нам гуслара, приповједа нам: да је од тог истог блага сазидао и манастир Милешево у Херцеговини, а ето сви знамо, а и записано је: да је Милешево подигао краљ *Владислав*, чак унук Немањин.

Ако негдје морамо и вјеровати народним пјесмама и предању, то кадикад неми-

¹⁾ Управљао Босном први пут од 1518. — 1521., а други пут од 1531. — 1542.

јемо се у њих поуздати, јер су те пјесме појезија народна, а појезија је крунисана идеалисањем.

Како је год народ идеално опјевао *Краљевика Марка*, који Србима никад ни-гдје није добра учинио, тако је идеалисао и са првим организатором српске државе на све што је лично и славно: све је то дјело *Краљевика Марка*, а све што је ве-лељено и поносите, све је то опет *Не-мањина*.

И ја се нисам чудно што је предање од уста до уста сачувало се: да је овај манастир Немања сазидао, ал ми је за дивно чудо, од куд се проишело: да га је Мара кћи *Ђурђа Бранковића* подигла.

Ово није ни једно ни друго темељито јер сам манастир који је овако скромно и на овоме мјесту сазидао, пориче обје ове народне празновјерице.

На темељу тога предања и различитог народног вјеровања, морао сам посумњати и у доба његовог постанка, јер између Немање и Ђурђеве Маре протиче више од два столећа.

Градњу ове задужбине, предање је ваљда за то Немањи приписало: што је Немања био ожењен босанском *Аном*, ћер-ком бана босанског *Борића*. Нема ни сумње да је Немања, дижући по својим земљама свете задужбине, Босну заборавио окитити којом задужбином, а така дјела живе са кољена на кољено.

Ал' што се градња ове задужбине подупире са именом несрећне *Маре*, жене *султана Мурата II*, то ми је донета чу-диновато, јер Мара није могла свога мужа склонити да јој рођену браћу *Гргура* и *Стевана* не ослепи, а да је могла и смјела манастир подигнути, у онда још слобод-ној Босни, која је Мурату највећи три у оку била.

Па ако је и смјела и дизала, овај скромни манастирак јамачно није подигао.

Ја сам се мучио и тражио и превртао све књиге и изворе наших прошлих дана, и о *манастиру Голитици* не падох ни цигле једне рјечнице која би га само спо-менула у доба султаније Маре 1445. го-дине.

Не темељу незнатих података, у цр-квеним књигама и србуљама, забележених и на темељу наслеђеног предања, традиција овога манастира износи нам спомене тек од краја XVI вјека, а Крстић ишидући о манастиру Пакри спомиње *Воседенски ма-настир Голитицу* чак у XVIII вјеку како су га калуђери 1737. напустили и при-бјегли под окриље нагрчком владници *Нилсфору Стефановићу*.

По овоме што сам нашао и по моме немеродавном мњењу, излази: да је *Восе-денски манастир* подигнут тек у години 1596., а да су га подигли смирени калу-ђери манастира Милешева.

Моје мишљење и закључке еклетан-тно посвједочују неколико записа Миле-шеначких калуђера, а конституција саме грађевине подупире ме: да је манастир на брзу руку подигнут, и да су оснивачи са малим материјалним средством у не-прилику долазили.

Да су оснивачи ове задужбине слабо материјално ситуирани били, посвједочиће читаоцима најбоље сам опис ове скромне богомоље. А са малим материјалним сред-ствима, могли су опет само калуђери у оно доба националним патриотизмом за-дахнути, и овако енергичног посла се ла-тити.

Народ наш у XVI вјеку био је нај-већем насиљу изложен, те у забуну и ролској неизвјесности једва се смјео кра-домице, око слијених гуслара окупљати, да са монотоних струна соколење у своје

груди јуначке прикрије. И гусле и пјесма бјеху му и црква и мелем мученичком понижењу!

Да не бјеше онда српских манастира и калуђера, јуначке пјесме, те палијаде наше, узрујале би крв српских соколова те би у оно доба, занесени јунаштвом Милошевим и Марковим, листом изгинуо а тезак синџир турски неби раскинуо. Али гдје су гусле распаљивале, храниоци вјере и науке српске, знали су разблажити знали су народ увјерити о божијој свемогућој вољи и искушењу; знали му улити наду у Бога и бољу будућност, па међући свој испоснички живот на најљуће муке и најгрознију смрт; знали су скромне богомоље по свима крајевима заробљених српских земаља; у њима молили Бога за народ свој; у њих сакупљали сироте и изнемогле да их одјену и прехране...

Тако невољно стање и тако жалосно искушење дошјела је народу српском највише 1595. година, а владавина валијска потурчењака *Исмаил-паше*. Тај мучитељ српски, са својом валијском самовољом допустио је бјесном *Синан-паше* да из Милешева однесе тјело српског светитеља Саве, а манастир да разори и калуђере на муке метне.

Од 72 калуђера Милешевска, једва се спасао *протгуман Савва* са 4 јеромонаха,¹⁾ који су кријући се по шумама и пећинама чекали угодно вријеме, да се опет у свој манастир поврате. Ал свршетком те исте године, порази их ужасан глас: да је тјело свецено спаљено под Биоградом на Врачару.

И земља се потресла од тога недјела, и народ српски проишитао је и у прах пао пред силним господарем *султаном Сулејманом*.²⁾

Године 1596. дође за босанског валију *Абарди-паша* који поче српско свештенство глобити а народ на сараорину и иргитовање у највеће празнике гонити и због тога кроз неколико мјесеци добије ферман, да Босну остави, а на његово мјесто дође *Ходаверди-паша*, који мучењем народу дозлогрди, па се листом поче у Славонију и Личу исељавати.

Тих горких година и митрополит *Дабарски Ђорђо* са 70 калуђера остави Босну, која већ бјеше огрезала у јадима.

Смирени Милешевачки проигуман Савва, видећи како се народ из Босне исељава, а задахнут над моштима свога именењака св. Саве, љубављу спрема рода свога, дође са братством својим у највеће босанске збјегове под Крајину, па да народ задржи од исељавања: удари темељ малој овој богомољи, крај воде Матаваза.

Црква је на брзу руку саграђена, те судећи по форми и величини мора да је још 1596. и пропојала у славу божију.

Црква је зидана у неправилном византиском стилу, тако, да се тај стил тек у унутрашњим декоративним види.

Темељ јој је ударен у обичном дугуљастом четворокуту без и најмањег овалног извода, и тек код кубета зидови су са једне и друге стране мало виши од крова, да изгледају као крст. Изнутра јој је свод сведен на три ребра, па једно ребро одељује олтар, а друга два наслањају се на четир дебела ступа, два у мушкој, два у женској препрати. Грађена је од тврдог камена ког овдје у близини има доста.

Како се види по грађњи, камену и малтеру црква никад није свој грађевински облик мијењала, осим што јој је у најновије доба 1828. дозидано у дужину 4:50 м., те јој пети наставак даје старији тип,

¹⁾ Српске печали. Будим 1799. године.

²⁾ Овдје је исеац „С. П.“ погрешно јер султан Сулејман умро је прије тога 1566.

као катехуменски одељак код најстаријих православних цркава.

Цијела стара црква без тога наставка дугачка је са олтаром заједно 16-70 м., а широка 7 м. Олтар је дуг 3-70 м., а широк 5-45 м., јер је уз десну страну мала спремица за свјеће и остале употребе од 1-55 м. На олтару су царске двери и споредна само једна сјеверна врата, а поред њих одма друга на којом свештеник излази из цркве, а иста су само 1-20 м. дугачка, и 0-75 м. широка. На олтару су још три прозора у дужини 0-70 м., а ширини 0-35 м. Оваке величине прозори били су на цијелој цркви, ал кад је скоро молована, онда су четир прозора већа прорезана.

Висина цркве, споља до крова, износи само 3. м., а изнутра до свода 5-20 м. Кубе изнутра и споља високо је 5-50 м. Висина пак цркве до прозора износи на олтару 0-70 м. а изнутра 1-26 м.

Тако дубљина цркве износи 0.56 м., а свуда је подједнака.

И форма и дубљина цркве такође посвједочује да није задана прије пада Босне, јер ископавање пода, почело је тек под турском владавином, и то не одмах у почетку већ касније.

Стубови у цркви, свод и кубе, све је то по комбинацији византиског стила, по на кимсовима у кубету и на изводу свода у женској препрати, понијела је не-вјештина немара, па му је грађевина добила нешто и готског облика.

Црква је с' поља више пута била забатаљивана, те јој је кров, по предању, до сад девет пута мијењан, а једном су јој због зулума и изнутра морали репаративно први тип покварити, окречивши јој молерај од прилике 1750. године. У најновије доба настојатељ игуман *Парте-*

није Давидовић, опет ју је дао измоловати ал' боље да није, јер су слике као пародија на наше светитеље.

Црква је била одмах у почетку измолована чим је сазидана, што посвједочује овај запис из рукописног *евангелија*:

Од њених гори оуздан еролових Константинских црковах љубомителх их при рци лѣтхзи . . . ф ч . . .

Константин јеромонах Милешевски окити светом вјештином цркву на ријеци Матавазу 590. године.

Како пред стотиним и иза десетине стоје по три тачке, то јамачно испуњавају цифре, те би се број тај могао испунити са хиљадом и јединицом па би изишла 1596. година.

Тих година калуђери су код нас били највећи наученаци; тих година била је у манастиру Милешеву српска штампарија па нема сумње да су се око тјела светог Саве и око српске штампарије прикупљали бољи од бољих родољуби калуђери, међу којима је било књижевника, вајара, сликара. Божије провиђење одредило је проигуману Савни међу четир спасена му брата баш такве, да сами подигну ново уочаните сиротама српским, и да у њему наставе своја племенита дјела.

На истом *Евангелију*, на дну листова налазе се још ови записи:

Писа азх грини еролових љенихских прогласих, такка ѿ љених.

На врху истог листа, другом руком:

Полани еди ринио еркан љенихских.

Нема сумње дакле да братство Милешевачко није са собом донјело то *Евангелије*, па и остале рукописне књиге, које се овдје налазе: *Златоустове бесједе*; *служби светог Саве*; *Молебник богородични*; *Минеј Октобар*; *Минеј Децембар* и *Бугарско Евангелије*, а на црквеном тавану налази се пун сандук намољачних листова од рукописних књига.

Осим ових ствари Милешевачких калуђера, пређашњи описивач овога манастира, налазио је још нешто, јер вели:

Међу Гомионичким калуђерима био је један из манастира Милешева, гробног мјеста св. Саве. Од њега се сачувало више ствари и један *сребрен крст* на којем је нарезан овај натпис:

Син крстѣ шнока пакистѣр лѣношкарѣ за ково дѣшѣ і коноу родитѣлѣ ког да их прѣсти лѣто З. Р. О. л. — 1671.

По моме мишењу ово ће бити трећи брат проигумана Савве, па за то морам читаоцима коју и о разлици година да кажем, јер је од спаљена Милешева до 1671. године набројало се равних 76. година. Та разлика година, нека читаоце ништа не збуњује, као што ми мене није збуњива, јер кад се узме да се у прилашња времена у најранијим годинама у монашески чин могло ступити, онда је и отац Силвестар можда баш оне године, кад је Милешево спаљено у чин ступио, те му је било 17—18. год. Нуз ово и сама израда крста потврђује, да се *Силвестар Милешевач* свом душом дао па то богоугодно дјело, као последње у старости његовој у 93 години. Како ми још и сад имамо живих свједока божијих праведних служитеља у још дубљој старости, као будимеког владiku Стојковића, и сарајевског проту Баковића, онда ја мислим да сам мојим увјерењем и оне увјерио који су хтјели у могућност посумњати.

За остале ствари тога калуђера, што поп Новаковић спомиње¹⁾ да су сачуване, ја ево ништа немам да кажем, јер их нисам нашао, и тако је кривца његова: што их није одмах описао и објелоданио.

Од доказа да је црква у најстарије вријеме била молонана, далеко сам се одмакао, а још јој нисам унутарњост описао јер имам двије—три да о иконостасу кажем.

Ширина му износи 3-10 м., а украшен је са 26. икона, и то 7 престолних и 19 обичних темпларних, које су све једне величине 0-37 м. дуге, а 0-25 м. широке. Престолне иконе разне су величине и несиметрично поређане, а изузевши Христа и Богомајку, радила их је све једна кичица, а у руци вјештог сликара.

Све иконе сликане су по старогрчком стилу, са цртама највеће светитељске позргованости, па су због тога за садање академичаре мало укочене, а по која црта и потез баш и неодговара анатомичком облику тјела.

Поред тих мана иконостае Гомионички и ако је стари и истрвен, опет је од ређих старина, по формалитету и по лијепом православном типу сликарства.

На темплу су још двије врло ријетке престолне иконе, од којих сам једну до сад видио само у старој црквици Сарајевској, а то је св. Јован Крститељ са крилима архангелским, а друга је: скуп анђела у ђаконским стихарима држе међу собом изобразен лик Спаситељев. Иконе су све на позлаћеном грунту.

Међу престолним иконама, налази се на десној страни, гдје треба да је икона храма црквеног, лик св. Саве, а до њега икона на којој су сви светитељи лозе Неманићеве од Немање до младог цара Уроша. Ова икона није на иконостасу утврђена, већ узгредно на зид прикована, а од свију осталих изгледа старија, па мислим да ју је „Художник“ Константин из развалина Милешевачких спасао и собом до-
¹⁾ врио, јер се види да ју је иста рука која и иконостас радила. На овој је икони био и неки натпис, ал док сам га ја испирао, отпао је.

По томе што ја тврдим да је то све „Художество“ калуђера сликара Константина, иконостас се задржао још из доба

¹⁾ Д.-Б. И. 1889. Бр. 3.

кад је ова задужбина подигнута, па му је сад пуних 294. године.

Да су Гомионичку цркву подигли Милешевачки казуђери, сведочи и то што су, судећи по иконостасу, особиту пажњу св. Сави и његовим претцима поклањали, а тим су јамачно хтјели и ако скромно и сиромашно, ново Неманићко Милешеву да оспују.

Већ по зготовљеној и измолваној цркви, још се прогутао Сави са братством својим договарао и довијао коме да ју посвети и како да ју назове, јер јермонах Константин у *Евангелије* је записао:

Бромоуѡхъ Константиновъ оустрои црковъ при рцѣ лѣтѣхъ : 64 : —90.

Матаваз је мала брза рјепица која јужно из сам манастир жубори.

Бојећи се опет да Турци под старим именом и патроном, ново стечену задужбину разруше, посвете је патрону *Воведенија пресвете Богородице* и назову *Воведенски манастир*. Под тим именом спомиње се чак првог деценија XVII. вјека, а тек 1615. године почиње се звати **Воведенски манастир Гомионица**, а само *Гомионица* тек у новије доба, после 1769. године, јер В. Крисић у опису манастира Пакре спомиње 1737. године, још *Воведенски манастир Гомионицу*.¹⁾

¹⁾ Стражилово 1886. Бр. 48.

(Наставиће се.)

О св. Арсенију патријарху пећском епископом просвјетитељу.

Написао: *Погомије Николајевић* протојером и парох Високи.

У најновије вријеме и кад нас у овим вриједитијем у просвјети крајевима, живо почео се радити на књижевном пољу.

Нарочито се истиче млађи наш нараштај доносили своје умне производе различито мотивирајући или купећи народне производе то бесјед епископа благо, дајући га познијем нашем потомству у свети аманет да се кољенима прича епископа славна прошлост. Неки се пак посветише изналажењу и описујући епископа стародревности иконосећи тиме пред образовани свијет епископа славу и величину.

И ако су им праци дјелања различити ал' им је циљ једна и иста т. ј. увећавање епископа имена. Ја их старачки поздрављам свију и желим им сложан и устрјан рад те да се и на даље показу на бојном пољу гдје перо има превенција. И ја видећи омладину овако сакупљену ма и под старе дане, латих се пера већ захрићаног не да себе прослави него да коју проговорим о оном, што и сам од других усмено чуо а и већином сам прокивао.

Као што би се многи можда, који ме не познају надали свестраном изражању мом пеће га код мене наћи и то не мојом кривицом већ онога времена кад се о изражању ни мислити

не могаде. То ће сваки моћи схватити кад помисли да је то било од бурне 1840. до 1850. г. када сви Славенски народи на Балкану осим једине Црне Горе стењаху у ропском пошлењу нечовјечијег Мусулмана. Заједно праведно је признање нама јужним Славенима од једног западног писца, кад вели: „да смо ми били чврста стијена о коју се разбила Турска и непријатељска сила.“ Дакле у то вријеме кад нам не бијаше ни на памети умно развиће, браћени мило огњиште од немилостивог нападача, дорастао сам оне елатне часове младалачке, када се душа човјечија бујно развија те према стању у којем се налази на добро или лоше склања. У тој знаменитој ери човјечијег живота заједно се осамљен без оца и мајке, браца и сеје, једном ријечи без никог, који би се својски око мене заузео. Кад сванадох за се тако бијех лишен свију својих милих и драгих средина, да мислих е сам негдје у туђини, премда не бијех далеко од оног мјеста гдје се родих. И да бијеху оног времена повољне околности за науку као што су сада моју славу научну сирењу при оваком оскудном материјалном стању и скоро нишкитој нези, сваки свијестан човјек моћи ће схватити и у неколико изиштити. Ал' тада о просвјети ни спомена, кад школе епископа мртвијем

сном спаваху те људи, који бијаху материјално богати уживаху: ако су могли своју дјесу бар толико изобразити, да би се из књиге умјела Богу молити. Дакле при свима тим недаћама могу се радовати, да могу своје име и презиме поднети. Писмо ми је старинско и скоро нечитљиво ал' се ма и трудом даде прочитати, а што и оволико постигох својом советеном вољом, постигох већином сам се мучећи, не имајући учитеља, који би ме у правошесу упутно и слова ми љепша показао.

Преваливши обичан вијек људски те доживим прилично дубоку старост, пак док сам још коју годину у животу а да бих се одавао молбама мојих уважених пријатеља и зналаца а између свију осјетио сам се највећма обавезаним да удовољим жељи високопреосв. госп. Ђорђа Николајевића т. ј. да би у колико ми је као негдашњем јеромонаху довољном познато проговорим о св. Арсенију, чије су свете мошти почитавале у истом манастиру. Истина о овом св. Арсенију писао је и високопреосвећени г. Савва Росановић бивши митрополит Дабро-босански у „шматизму“ Дабро-босанске митрополије од год. 1886. и то на основу мога са свим краткога припомињања, пак да би ова слика високопр. г. Саве потпунија била датила се овог за мене доста трудног посла.

О овоме се мало дотакао у „шматизму“ херцеговачко-захумске митрополије и г. Патријарха ал' и то што је наведено погрешно је, јер је онај калуђер коме г. Патријарх не зна имена на силу дошао у манастир а није га препоручила скромност и побожност бившем тадашњем игуману, као што он мисли, што ће се на даље виђети.

Предане о св. Арсенију српском овако говори:

По предању српског народа око манастира Довоље овај св. Арсеније био је патријарх српски у Пећи, гдје је била столица патријаршеека од славног цара Душана силног пак и пошље пропасти српског царства. А и по српској призовној историји слаже се ово предање, пошто и тамо се спомиње патријарх II. патријарх за разлику од Арсенија I. архиепископа, који је наследио св. Саву српску славу. Само овог Арсенија II. историја не спомиње да се посветио. Кад су напали Турци из Азије на српске земље застали су у Пећи — матици српског православља, тада овог светитеља и посјетку га код воде не зна јој се имена.

Вода та наносила је пијесак на његове свете мошти и ту почиваше много година, да нико не знадјаше за њ. Ал' божија је воља била да народ дозна за овог светитеља и почне падати луча на његов гроб. По падању луче дозна се да мора бити тамо светина и кад на том мјесту откопају, заиста нађу целокупно његово тијело, само што је била глава раздвојена од трупца, кад је посјећен. Пoboжни Срби начине драгоцјен њивот и смјесте у њега тијело светитељево поставив га у патријаршеки манастир у Пећи и ту је почивало неколико година, не зна се колико. Међутим један калуђер довољски отиде тамо и настави се са осталим патријаршеким калуђерима. Зато је овај калуђер остано манастир Довољу и дошао у Пећ ништа се на зна, ал' по свој прилици да би украо свете мошти. О овом предање двојако говори ал' обоје потврђује горе наведену нађеру овог калуђера. Колико се овђе бавио о том предање ништа не каже, но у толико се зна да га је једно јутро заједно са св. мошћима нестало и одио их је у манастир одакле је и дошао. Друго предање каже да је навалила из Азије сила турска и калуђери пећски сакривали су у сакровишта манастирска све што је од веће вриједности било припремајући се к' бјежању, те у тој забуни овај калуђер украде св. Арсенија и однесе га у Довољу. Овђе су га више вријеме крили и најпошље им се досади те отиду муселиму пљеваљском Ризабеговићу или Сејмајовићу, понесавши му добар пешек и замоле га да им допусти да могу слободно поставити га у цркви. Он им допусти само им рече, да му које друго влашко име нађену и они му нађену име „Савва“ и од тада су га звали сви Савом, премда су знали да је то св. Арсеније.

Од прилике окол 1810. г. дође једна чета од 17 људи из Васојевића као и обично што су од вагда чете долазиле кад им хране нестане па ту вечерају и даду им се брашњенице за пут у торбе пак одма иду. Исте вечери у 2—3 сата у ноћу устану ови четници и повеску све мошке и једног калуђера који се звахе Јосимовић. Пошто је чета свију повезала нађу кључ, отворе њивот и понесу св. Арсенију у манастир. Ђурђевог ступове у Васојевићима. Међу повезанима било и једно дијете, које се некако одријешити те поможе и другима. Кад су сви били одријешени ваљало им је другу незгоду уклонити т. ј.

врата отворити, јер су била *ерезом* затворена а' дијете се провуче кроз прозор и тако скине ерезу и сви изађу. Одмах отиду у прво село које се зове „Селац“ и дигну мало и велико у по-ћеру и брзо их стигну, будући је тога дана била велика магла и четници не уиједоше из шуме, у коју су забасали на поље изаћи.

У том они нађу на њих те ту дође до окриваја, гдје двојица погину, и то: један из по-ћере којеку бјеше име Лазар Прдишака и један из чете, те свеца натраг поврате. Овај „Лазар“ имађаше сестру, која бјеше саката те ју манастир прими себи, и иза мене је остала, не знам да а' је и сад у животу. Овај Јоксимовић који је једини калуђер био у то вријеме у маи. Довољно идући једанпут да изврши у парохији неку свеш. дужност преко шуме (несмијући од турака колашинских прављењем путем), упадне у нека гвожђа, која су била намјештена за вукова, кад је хтио да се од пута мало одмори на тзв. „Илашеница“, која му се обухвате једна челоу преко леђа а друга испод кољена и ту на тешким мукама умре. Тако манастир остаде пуст без калуђера и тако је остао 7 година. За времена док је манастир био без калуђера кућне старјешине смјесте свеца у неку пећину близу манастира, будући су колашинци онљачкали и опустили са свим манастир. У ову се пећину касње затворило 9 Шаранаца а' их Турци присиле ватром да изађу на поље и све десет испјеку. Док је боравио свецат у тој пећини на животну кључаницу увукао се рој пчела и нанио саће меда те се и касње познавао.

Послије 7 год. дође опет у манастир неки Јанићије Ђурић родом из Чајничка биниш у то вријеме рејимир у Сарајеву и понесе са собом све нужне књиге крижане. И тако служба се отпоче по ново служити.

Ово што је до сад речено то је на основу изворног предња а сад долази:

Миле памћење чега сам и ја био очевидац.

Не могу знати тачно годину када сам у манастир дошао као дијете а' по прилици биће 1838. г. До дије године иза мене дође још један ђак из Пријепоља по имену Милосав. Осим нас двојице била су још два калуђера и то: Пахомије Ђурић род. из Чајничка по свој прилици својта оном Јанићију и Матија Лисца. Пахомије је био доста учен оног доба само се преко мјерно одавао пићу. Овај други се слабо бавио

у манастиру имајући нешто парохије манастирске и тамо је у селу Прошчену и умро. Народа је долазило прилично на поклоњење свецу а и по-вада је прилично падало, ипак је једва догђејало Колашинцима дочим смо ми велику оскудницу трпили. У том околу 1845. у Морачи на при-горској граници заваде се крвно дије породице са осталијем Морачанима те морадоше пребјећи у Турску и добијегну Ђурђевићима Турцима и настане се код њих као кмети. Послије 10 дана ови Ђурђевићи узму једног тога бјегунца који је био калуђер и одведу га у манастир и рекоме игуману да и овога прими у братство, а кад се Пахомије стаде измишљати да не смије без знања владичина, онда они одвратисе: он ће овђе остати пак ти ако ти је неправо иди куд хоћеш и тако овај мораде пријити немилог госта. Овом новом калуђеру било је име Никодим.

Те исте године отиду двојица од ових бјегунаца натраг у Марачу да освете живот једног од својих средника, кога су Морачани убили али обојица заглава. На прољеће 1846. отиду дије ђевојке од Никодимове породице у Морачу. Једна од њих дије имала је сестру у Морачи, а пошла је с' намјером да освети смрт братову т. ј. једног од оне двојице што су у Морачи погинули. Име јој је било Невка. То јој пође за руком те кад је невјеста њеног брата убицу чењсала привуче се иза леђа те прас из пушке, и зрно му на леђа изађе а она здраво овамо умакне.

На прољеће 1847. ова породица окркну а не освану у Варинама т. ј. селу гдје су станова-вали него оду заједно с' Никодимом у Морачу натраг. Изгледало је да су се измирили са својим кришницима. Исте године 1 или 2 августа дође Никодим са још 4 друга у манастир Довољу и ми се сви обрадујемо кад их угледамо као старе познанике. Они не учинише као што ускоци обичаваху да једу и понесу леђа са собом пак одма да иду него остадоше код нас 2 дана. Послије тога оду, а' нису отишли натраг у Морачу него се сакрише у шуму близу манастира и дођу кри-јући се на Вел. Госпојину у ноћи и свеца од-нису. Најприје покушаше да би жене наговорили да ш' нама идем хоћећи ме ваљда употребити за средство да до свеца се дочепају. Они су ме тако опчарали са лијепошћем обећањима да ми све од радости срце играше, а' се ипак не могох с' манастиром растати. Када увиђаше онда ме се

са свим оканише аз' за ту цијељ задобише мога друга Милисава, који им кључ даде те свеца из чивота украду и ш' њима и он побјеже. У то прилику и Велика Госпојина 15 августа и побожни се народ прилично доста цркви слеже ма и са страхом од крволочних Колашинаца. На служби односно кад се пјева причасна игуман би отворио чивот, да побожни народ свеца цјелива тако и тада учини и народ по обичају цјеливаше до свршетка службе кашне се опет чивот затвори и народ је око манастира веселио се пјевајући и коло играјући. Те ноћи Никодим у споразуму с' Милисавом украду свеца и побјегну с' осталим. У јутру кад се отвори чивот аз' свеца нема. Игуман изађе пред цркву и каза да нема светитеља. Сви знадосмо сад да га је Никодим украо. Одмах дозову људе из Црквине (селу према манастиру) да преговарају да га' да иде у почеру за њима. И не могу знати да ли су ишли.

Одмах после тога кућне старјешине у споразуму са игуманом одлучише, да пошаљу на Цетиње владици Петру Петровићу-Пегушу четири прва човјека и да почерају 2 воза манастирска е да би им како свеца поврнуо. Депутација оде и владика их врло лијепо прими аз' им рече да су Кучи гђе је тада светац донешен у то вријеме отпали од Црне Горе, аз' им обећа да ако икад Кучи Црној Гори припадну свеца ће им повратити. И тако се они без ђолова и свеца кући поврате. Међу тим Никодим однесе свеца у манастир Марачки гђе је био неки Димитрије игуман па кад хтједе по својој вољи заповједати, игуман га ишћера а свеца задржи. Неколико дана се пошље тога Никодим привуче и

свеца по други пут украде и однесе у Куче Дрекаловићи приме свеца а Никодима оћерају. У том умре 1850. год. Пахомије Ђурић а на свора замјени умрлог владику kneз Данило, који год. 1855.6. удари на Куче и покори их Црној Гори. Ову је битку предвидио сам кнез Данило. Кад се побједоносно врати понесе и свеца из Куча и положи га у Ждребанику у шиперским ћелијама у ту му мошти почивале све до године 1884. А тад кнез Никола са великом свечаношћу даде да се пренесе у манастир Росијерово у Херцеговини, који сад припада Црној Гори.

И тако по оному што сам чуо и очевидац био написао сам ову пртину о судбини моштију св. Арсенија ери. Патријарха.

Ја ово рекох нарочито с' тога да неби је дин говорили овако а други овако будући сам ја био очевидац.

О стању манастира могао бих доста писати аз' једна негода што сам у старости а друга што сам невјешт на перу те морам се и ако ми је врло жао манути.

Тако исто и четири оближња манастира: Аранђел, Добриловица, Бришкова и Соколац, који су били пусти и у рушевинама, гђе је било књига доста руком писаних.

О Колашинцима како су се и откален на-станили а старосједиоце Србе ишћерали и земље њихове притисли, аз' ово би замашног простора заузеле зато се немијеж упустити.¹⁾

У Високом на Ђурђев-дан 1891.

¹⁾ Дед старино и епископ духовниче, тако ти Бога шанили и о томе. Ако ти је рука старачка маласила није шматле изчезло. Ти причај а млади тамошњи ери, учитељ ухвати ће све у перо. Уред.

Разлика између римске и православне литургије.

Ма да је римска литургија доста налик на нашу литургију, литургији источно православне цркве, — ипак међу њима има знатне разлике, што ћемо ми то у кратко показати.

1. Римска литургија разликује се од наше самим називом. Римска литургија назива се *миса* (халдејска ријеч, значи

жртва, приношење). Такав назив добила је око 5 вијека.

2. У нашој цркви литургија се свршава у храму, који је са олтаром окренут истоку. Мјесто гдје се тајна еухаристије свршава (олтар) одвојено је иконостасом. Има пријесто у сред олтара, св. антимине са св. моштима и жртвеник на коме се

приготовљавају св. дари (проскомидија се свршава). У западној цркви на против: Храм је окренут западу; нејма иконостаса; има два три и више пријестола у једној цркви, које називају олтаром — *altaria* — уза — зид и неодјељених један од другог ни чим; жртвеница нејма; дари се приготвљавају на самом пријестолу; у једном храму, у једно и исто вријеме, од једаред са више свештеница, на разним пријестолима, свршавају се више миса — литургија. Једна се само свршава јасно, а све остало тајно. Та, што се свршава јасно, назива, *missa cantata*; а остале *missae lectae*. На једном пријестолу једнога дана један и исти свештеник свршава неколико миса — литургија, што је противно православију.

3. За вријеме четрдесетнице, у нашој цркви мјесто обичне литургије свршава се литургија *предоклањивања* — *предоклањивуъ дарокъ*; а у западној цркви преко цијеле године једна и иста литургија свршава се — миса; сем петка страсне седмице, када у нас нема са свим никакве литургије, — у западној цркви тада свршава се с малим измјенама литургија *предоклањивуъ дарокъ*. Агнец свети веналају вином као што то бива постојано у нашој цркви.

4. Мјесто св. антимиона на пријестолу лежи од камена плоча са моштима. На ту плочу полаже се нешто у виду нашег антимиона без св. моштију. Нејмају: звездицу, губу, копије, ложницу; на пријестолу не стоји евангелије — као у нашој цркви.

5. Разликује се у одежама црквеним; у молитвама које се читају при облачењу св. одежди. У западној цркви као и да нема никаквих молитава при облачењу св. одежди.

6. Клечење (кољено приклоненије) у римској цркви свршава се непрекидно — преко цијеле године; а у нашој цркви

има дана, кад се установом кољено приклоненије забрањује.

7. У иконама такође је велика разлика; јер иконе (образи) у западној цркви са свим су типа и духа антиправославних.

8. Крст на себи римљани изображавају с лијевога рамена на десно не слагајући три прста као ми. Свештеник у западној цркви благосиљајући крстним знаком (знаменцијем) благосиља поком крестом (не састављајући прсте) такође противно православној цркви — с десна на лијево. У молитви к Творцу неподизже очи к небу. — Нема ни једног входа. Мјесто входа службеник се само преноси са десног угла пријестола на средину (за вријеме читања евангелија) а по том на лијеву угао пријестола.

9. У православној цркви за свршавање св. литургије потребни су 5. св. хљебова од чисте пшенице и кваснога тијеста. Један за вађење св. агнца, а остала 4 у част светих чија се имена у службенику налазе и за молитвено спомињање живих и умрлих. У западној цркви напротив литургија се свршава на једном пријесном хљебу. (Чини ми се, да се то и у нашој цркви не испуњава по прошњу. Мјесто на пет св. хљебова литургија се и у нашој цркви свршава на једном св. хљебу.) (Али на том једном хљебу изображено је пет печата. Уред.) Осим тога у нашој цркви св. хљеб радробљава се на 4 части а у римској на три; вино за свештенодејство са водом мјеша се два пут (у нашој цркви) на проскомидији и литургији (пред прићешћем) а у западној цркви само један пут и то у почетку литургије.

10. У западној цркви народ се причешћива под једним видом а духовенство под оба (изузимајући петак страсне седмице када се и духовенство причешћује

само хљебом а мирјани се са свим тада одбијају од причешћа).

11. Дјеца до седме године не могу се причешћивати у западној цркви.

12. Духовенство се не причешћује непосредно из чаше по по сродством неке цијеви кроз коју се сипе из чаше крв христова. Папа пак, такође не из чаше него неком цијеви која се разликује од оне којом се свештеници причешћују. Папина цијев мора да је златна.

13. Литургија, као и остале службе, — римска црква свршава само на латинском језику. На против у свима црквама православним литургија се свршава на свом језику — у грчкој на грчком језику и у славенским земљама на славенском језику. Литургија као и све богослужбене књиге могу се преводити на све језике.

14. Литургија (мџа) римска краћа је од наше и непотпуна. Наша литургија састоји се из три дијела: из проскомидије, литургије оглашених и литургије вјерних. У западној цркви литургија (миса) састоји се из двије последње части наше литургије. Проскомидије са свим нејма.

15. Односно молитава и pjesама разлика је та: 1) У римској цркви употребљавају се свагда или само у извјесне дане такве pjesме, молитве и псалми, којих у нашој цркви или са свим нејма или се односе к другом богослужењу; 2) Нејма много молитава, pjesама и псалмова, којих има у нашој цркви, и 3) Римска црква у својим молитавама моли Бога да би је он удостојио влашћу над свима осталим црквама. — Често велико славословије у западној цркви пјева се на литургији мјесто на јутреви. Символ вјере чита се у западној цркви само у извјесне дане (са додатком „и од сина“ — filioque) а у нашој сваки дан. „Скати Божи“ у западној цркви

пјева се само један пут у години — на преждосећењој, у петак страсне седмице; а у нашој цркви у извјесне дане, као: Рождество Христово, Богојављење, Педесетнице (Троице, Духови), Лазарева субота, Велика субота и цијеле седмице пасхе — „елици ко Христа критици“. . . . изда су се у старо вријеме криставали оглашени. У римској цркви баш ни једне екстеније нејма, која би одговарала екстенији наше литургије (богослужбена); нејма молитве на малом входу; нејма pjesме јединородни сине Божији . . . и нејма молитве за оглашене из чега се може закључити позно пронахођење римске мисе (литургије?). Даље нејма pjesму херувимску; нејма призивање Духа светог, нити ријечи које се произносе у нашој цркви при литургији за освешћење „ск. дарожа“ — нејма Богородичне pjesме.

16. Живи и мртви на нашој литургији спомињу се прво на проскомидији а по том и на великој екстенији и послеје освешћења „ск. дарожа“ — У римској цркви умрли спомињу се послеје освешћења св. дарова, а живи у почетку т. ј. „канона мисе! Осим тога, имена тих којих треба споменути на литургији (имена живих и мртвих) — по правилима римске цркве, које су папе завели, не морају се спомињати на глас и јасно, већ тајно, и мислено.

17. Мјесто Апостола врло често у западној цркви читају се мјеста из старог или новог завета која се у нашој цркви читају на вечерњи.

18. Евангелије сем малог входа, чита се и на свршетку мисе, (постојано Евангелије од Јована 1, 1—15 заузимајући само васкресне дне, када буде и још који празник; јер тада читају не Евангелије од Јована 1, 1—15 а читају евангелије

празнично, а у средини литургије читају евангелије воскресно).

19. Западна црква учи да се хљеб и вино претвара у истинито тјело и истиниту крв христову при возгласу: *in eucha* *tia meo; in eucha pro meo*. Чак и у требињу римске цркве стоји примједба о томе — да се тим ријечима освећују св. дари. Наша пак црква учи да се св. дарови припремају за вријеме пјесме: *ты поел... када евангелист произноси ријечи којим је спаситељ основао тајну еухаристије — молећи Бога да пошаље Духа светог на св. дари када произноси, ријечи: „и јотвори тело хљеба и истинито тјело Христа ткогос; а сви кр чашу пш, чистио крок Христа ткогос; приложити другом ткогос кати“.*

20. У римској цркви при литургији заведени су музикални инструменти (14 или 15 вијеса). Народ који долази да се Богу моли, перазумјевајући шта се чита и пјева, својим молитвама удаљена се од онихте заједничке молитве. Сваки има пред собом књигу и сваки се занима за свој рачун; с тога оштите богослужеже — св. литургија у западној цркви претвара се у молитве и читања појединаца, што је савршено противно цијели и установи свете литургије. Кад се на неколико пријестола

у једно исто вријеме свршавају неколико литургија (миса) — народ — незнајући на ком се пријестолу свршава литургија, често стоји лицем к томе пријестолу, на коме се она не свршава.

Таква је разлика у главном између литургије православне и западне цркве.

Све ове разлике које смо видјели доведе у кратко у западној цркви, нису древне, — све су оне производ новијег времена. (од IX. в. на јмо).

У колико је се пак римска црква удаљила од православне цркве, — цркве једне свете саборне и апостолске — јасно је сваком.

Нека би преблаго умудрио својом мудрошћу и те, који по мудровању људскога разума, удаљују се од заједнице са православном црквом — црквом васељенском, црквом католичком: Да не киклач етомо младици киклаца поставица киклаца киклаца киклаца, по лжи чиклачички ко кокаретки козини лизина. (Ефес. 4, 14.)

По рускоме **Ив. Борова**.

Милош С. Анђелковић,

свршени богослов Беогр. семинарије и аспирант VI. класа руске семинарије.

Вјером је све могуће.

Славиом уредништву „Босанско-Херцеговачког Источника.“

Сарајево, Босна.

Молим славио уредништво, да у интересу истине изволи ово неколико редака уврстити у свој лист „Б. Х. Источник“ што ћу као очекидац саопштити свијету.

У Русији у Кронштату од Петрограда не далеко, живи побожни и скромни молитвеник, старац, протојереј „*Отец Иоан Сергиев*“, који својим молитвама чини чудеса.

Са свих страна (које је чуо) Русије, Германije, Финдландије, долазе отцу Иоану за помоћ и исцељење разних болести. Свакодневно хиљадама писама добија поштом којима се моли отац Иоан за молитву и исцељење. Хиљадама богомољаца, свакодневно чека пред његовом кућом или за молитвену помоћ или само да га виде; јер

се прићи не може од силнога свијета. Тамо су чиновници свију струка: грофови, жене, дјеца, трговци, старо и младо, здраво и болесно интелигенција и прост народ.

Својим чудноватим дубоким из дна душе и срца молитвама — отац Јоан заиста, фактички чини чудеса! Он исцјелује такве болести, од којих су и љекари и клиници дигли руке. За њега знају и љекари који многе болеснике шаљу отцу Јоану за помоћ.

Све што је до сад молитвама излечено, као: нијемло, сlijепило, глухоту, падавину, узетост и др. — све је то познато свима у Петрограду и у њенима јавно отпечатано — тако да овдје сумње и инсинуације нејма.

Отац Јоан има приходи годишње преко 100.000 рубаља; а то је близо 300.000 франка. Сав тај новац жртвује на филантропске, хуманитарне циљеве; а сам живи врло скромно у ниској кућици са врло скромним намјештајем. Поред своје тако рећи те кољибце, подижу се чудесна здања, мислио би човјек да је то какав замек. Шта је то? — То су четворокатна здања за сиротињу и биједне као:

1. *Три огромна здања* — за експлоатите и препишните неколико хиљада биједних.

2. *Четворокатно здање* — за јефтино препишните сиротиње (за мушке и женске особе). Кревет са скромним намјештајем 3 копејка (18 пара.) и у јутру чаша чаја (бесплатно).

3. *Женска радионица* — за учење ручног рада сиротиње и дјеце напуштене. (Сам отац Јоан купи их са улице и води к себи).

4. *Обукарница* — за шивење обуће и раздавање сиротини.

5. *„Општа народна гостионица“* — гдје сиротиња добија храну више црпе но јевтино: супа 2. коп. чаша чаја 1 коп.

7. *Богдјељња* — за старе и изнемогле старце и жене.

7. *Болница са апотеком* — за лијечење (љекари служе бесплатно).

8. *Народна читавница* — гдје сваки може читати све што је корисно.

9. *Њижара* — са корисним књигама по врло јевтиној цијени.

10. *Школа* — за 150 дјевојчица и 200 ђетића (учитељи уче црпе).

11. *Школа иконописанија и за цртање у опште* (плаћа се 2 руб. на годину).

12. *Здање за музику напуштеној дјеци*, гдје добијају опште образовање.

13. *Њижовезница*.

14. *Кућа шрудолубија* — радионица за 300—400 раденица гдје се занимају лаким радовима и за то добијају дневно 15 коп. од чега послѣје плаћају за објед у општој народној гостионици и њихово пребивање.

15. *Црква и учионица* — по средини свију тих здања постројена.

У самом пак Петрограду постоји часовња, капела: „Окрза жоркаци Матери Божијој“ (тако се зове због саме иконе матере Божије која се у тој капели налази.) — До прије неколико година ова капела била је забатаљена. У њој је било само неколико старих иконица међу којим је био „окрза жоркаци Матери Божијој.“ Иконе све, као и унутрашност капеле, биле су повале прапнином јер нико није тако срдечно обраћао пажњу на њу.

Не давно Богу је угодно било те је силом ватре — громом, показао на њу чудо. Како је гром у капелу ударио неучинивши велике штете, све су иконе биле разбијане по батосу, само је икона „окрза жоркаци Матери Божијој“ стојао на свом мјесту а новац који је био у тасу пред образом, пађен је око образа разређан.

Видјевши народ у томе прет Божији, обратио је већу пажњу на исту и почео је чешће ићи тамо на молитву пред образом Матере Божије.

Многи болни долазили су и с мјеста послје молитве или за вријеме молитве исцјелавали су се. Непрестано и дан данш народ јури пјешке и колима тако много — да је тешко и прићи свакоме к том образу.

Прије неколико недјеља младић, који је 11 година био узет, донешен је на колима и како је се молио оздравио је — пред скупљеним свијетом устао је и ходио. Кући је отишао пјешке. — Девочка која је била пак пијема, такође је скоро било, — пришла је пред икону Матере Божије и у молитви почела је говорити. Такође народ, који је тада био, видио је да је се јавста чудо десило.

Све то што смо у кратко донијели, *факт је*; јер је свиједок народ, не само прост но и интелигенција, која такође због својих мука јури махом на молитву пред образом Матере Божије.

О томе знају и све повине руске! Сваки онај, ко би се у то амо посумњао т. ј. ко не би повјеровао — презрен би био.

Тек што смо били наумили да допис довршимо, у један пут, дође нам до ушнју јучерашње пак чудо које се је десило у поменутој капели. О њему писмо хтјели починати ништа. Чекали смо да видимо шта ће бити у новинама. Кад смо динас прочитали: „Новог крста“ бр. 5395, видјели смо да се говори о неком чуду. Да бих се увјерио и боље, отишао сам и о томе изближе разпитао. Пошто смо се увјерили да је допис у новинама вјеран, — ријешили смо се да и то чудо доставимо тамошњијем читаоцима, који ће се може бити и смијати и проишчки односити према

томе; али, писмо чисти и невини, — савјест нам је мирна. Доносимо истину, доносимо факт!

Ево шта се вели о том чудесном догађају од ријечи до ријечи: „Недавно смо саопштили о чудесном исцјелењу, ђетића, по имену Никола Грачев, пред иконом Богоматере“ „*всѣхъ исцѣлюющъ ради,*“ у часовни базиу „*Свѣтланиго заграда*.“ Прије неки дан пред том истом иконом извршило је се још и ово чудесно исцјелење жене, која је патила и боловала од јектике у грлу, од чега није могла у последње вријеме ни говорити. „*Петроградскій Аптекарь*“, саопштава ове подробности о новом чуду: Прије шест мјесеци к пивару фабрике Таритана, Ивана Белоногина дошла је његова жена, Вера Иванова Белоногина, 26 година стара. Вера Белоногина око шест година пати од грудне болести и болести у грлу. У последње вријеме болест тако је се осилила што је прије двије године са свим била без гласа. Дође у Петроград и отпрати се у клинику гдје је прегледају професори Симановски и доцент г. Никитин. Оба су љекара извјестили мужа њеног да се живот може још за неко вријеме подржати; али, да је глас на свагда изгубила. Чувши о икони Богоматере, икону чудотворној; Вера Белоногина рјешил се да прибјегне к њој за помоћ и с том цијели дође у часовну и оделузи молебну. Но помоћи није било, Али 10. или 11. Фебруара (ове године) болна оде и расказе свештенику Михаилу Попову, да јој се у сну јавио сиједи старац у црној раси, погрбљен. Но тако лијепо, да би све у њега гледала, палик на св. Николу чудотворца, како га изображавају на иконама. Старац ми је пришао и казало иди и помози се Богоматери и „8 тисе сѣдет голог!“ То исто виђење повторило је се и 17. фебруара. Вера Белоногина са мужем и ку-

мом, селяком Димитријем Чистјаковијем оде у часовину и замолила да јој се молебна сврши пред иконом Богоматере. У то вријеме, када су болну кропили св. водом и пјелили канон „и илалли нина помочи“, она је од један пут осјетила промјену у своме организму и глас јој се повратио. Вера Белоногина ипак није смјела у часовњи говорити, али прве ријечи које је своме мужу изустила биле су: „Вања, ја сам са свим здравна!“ И данас је Вера Иванова Белоногина савршено здрава и срећна.

Вјером је све могуће!

Нико нека се не саблазни овим!

Исус Христос о томе јасно свједочи кад је одговорио својим ученицима на питање њихово за што они ишеу могли пвгнати бјеса — алог духа, — казавши им: „о роде неvjерни, по неvjерју вапшеу, ако само будете имали вјере колико горушично зрно, тада ће се и планина премјестити с једнога мјеста на друго и ништа неће бити немогуће за вас, иј же родъ и нехадитъ, такомо молитвоу и постом.“ (Мат. 17, 19—21.)

С. И. Буре. 25./И. 1891-г.

М. С. Анђелковић,

свршена богослов београдске семинарије и кандидатик VI к. руске семинарије.

Старине.

Опкс антиминосѧ.

1) Иста оваква два антиминоса, као онај што је описан у босанско-херцеговачком источнику, свеска IX и X 1890. страна 363. налазе се у митрополији сарajевској, само са овим нашим исправкама и додатцима: Платно је бијело, истина проето, али је на њему наштампан поред сриједи доста широки крет са двије пречаге; на горњој пречаги дугој 8 цм. стоји натпис крупним словима *ишѧ* што значи Исус Назарјанин Цар Јудејски; према томе натпису и с једне и с друге стране види се помрачење сунца и мјесеца, а испод оба двога, по једна глава анђелска између два крила. Испод прве пречаге, и горњег натписа, наштампана су око крета ова крупна слова, с десне стране *иѧ* а с лијеве *хр*.

Испод ових слова пружена је узакрет друга пречага кретна, која је дуга 14 цм. и на десној страни висе јој нешто као метлица ваљда оне шибје, којима су шибали Христа; а с лијеве стране висе као један тупањ од авана, ваљда они че-

кић, којим су гвоздене клинце на руке и на ноге Христу прикивали; даље види се с десне стране крета преко те пречаге нетакнута губа (сунђер) на трески, којом су напојили Христа на крсту, а с лијеве стране копље, којим су му ребра пробали, испод ове друге пречаге стоје слова *ни—ка*.

Христово мртво тјело положено је, као обично на плаштаницама што се виђа; глава му је окренута пут сјевера, а ноге пут југа, руке пружене, око главе су слова: *и—и—и*. Пресвета Богородица насликана је више главе христове, (ја ту страну држим да је десна, а не лијева), с раскриљеним рукама и претима, и с нагнутом доле главом, а покрај ње мало ниже, баш чело главе спаситељеве, стоји анђео крилати, и у десној руци држи крајеве од плаштанице, (а не Јосиф, јер Јосиф нема анђелска крила), а лијевој руком брише сузе. С лијеве пак стране, узасами крет, стоји Никодим као да помаже по неједи држати плаштаницу, при самим ногам

свештеника Стефана Ликића, па онда је с дрвета штампан. Судећи по образима светитељским како су разређени, рекао би, да су она два горња антиминос, о којима смо мало прије говорили, са свим по овом калуну, и то годину дана последије, штампана у вапуну, а овај је у резотинама. — Раалика је међу њима ова: овдје је повише крста написано развученим словима по читав центиметар, и више: **Г И Ц Н** а онамо заједно сва четири слова, и на крају **Г**; овдје је с десне стране сунце, изобразено је као глава човјечија, са очима, носом и устима, а повише њега написано **СЛАВ**, а с лијеве стране онолика цета кугла, па с краја тек мало види се половица носа, и једно око, ова друга празнина испуњена је резотинама, повише ње написано је **ЛОДНА**, доким у оним горњим антиминосима обадвије су кугле са свим црне, и немају над собом никаква натписе.

По среди је крст, покрај крста с лијеве стране, види се од половине пресију глава, над којом с једне и с друге стране написано је растављено **НИКО-ДИМ**, до њега мало црне **НИ-ИФА**, који код ногу држи плаштаницу обадвијема рукама, а за њим анђел крилати. С десне стране код крста мајка божја, једну руку наслоњила на прси, а другом таре сузе; у онима пак, горе назначенима изобразена је с раширеним рукама, околу њезине главе стоје писмена **М-В-У**. Околу спаситељеве главе писмена су **Ш-О-Н**, а више њих **В-Х**; према глави анђел крилати држи плаштаницу, и око анђелеке главе назначена су слова **С-Г**, а то ће значити анђел Гаврил; с друге стране над главом анђела, који стоји иза Јосифа, написана су слова **С-М**, то јест, анђел Михаил. Испод тијела спаситељева под главом клепи **ГМ** (**КАЧЕ**) **ИО-КАН** с лијевог руком на пренима; у истом реду, по сред кријеле трећи анђел, а испод ногу четврти,

сви крилати, ова два један другом лицем окренути, а над главом првога записано је **С-У**, значи анђел Урил, а над главом овога другог **С-Т**, значи анђел Рафаил. — Нема никаква знака, да су у овом антиминосу биле свете моћи.

Најавно, да су ту и четири јеванђелиста, али овако су смештени на првом мјесту одаго стоји **ГМ-С-Г**, значи св. Јован богослов испод њега **ЛКА-С-Г**. (евангелист); с друге стране на горњем мјесту **МАТ-И-С-Г**, испод њега на дну **МАРКО-И-С-Г**. — Постава на антиминосу црвена је, и накриво прешињена, а величина му је као у пређаних.

4. Овај антиминос штампан је на бијелом дебелом платну ланеном; висок је 42 цм, а широк 48 цм, па све четири угла стоје анђеоске главе са троструким крилима, и овдје називају их шестокрили анђели. Натписе има и на доњој и на горњој страни, врло читак, али у грчком езику, и грчким штампарским крупним словима. Натписе горњи преведен, чита се овако: „жртвеник божаствени и свети во-сностављен и освештан од блажењешег а светјејшега патријарха светог божјега града јерусалима господина господина доситеја“; — а натписе доњи преведен, чита се: „дозволом и приволом пресијетлог а христољубинога господара и књаза свеугроулахискога господина господина Јована Константиновића басараба (бољара) сопственим издвенецијем љета спаса **ЛФ** (1701) мјесеца маја“. (даље на истојме углу — **КОШКУ** — истрвено је, да се распознавати неможе.

На све четири стране антиминос по крајевима превучене су пруге, два прета широке, а у тој ширини нацискане су ствари различне: напр. чаша велика са стопалом, ваљик на данашњи путир; двије прекрштене заставе (барјачићи), једна је застава широка као мали убрусца, а друга

је прорезана, и изгледа као два језика; мердевине с копљем и треком у једном споју по сриједи увезани; двији руке у накрет везане, и т. д.

Пређимо на сами оквир антиминиса. С десне стране на горњем мјесту изобразен је јеванђелист, и покрај главе му стоји велико М. дакле Матеј; испод њега на доњем мјесту јеванђелист, поред чије главе стоји Ј. дакле Јука. — С лијеве стране на горњем је мјесту јеванђелист, опет М. дакле Марко; а испод њега доле Ј. дакле јеванђелист Јован. — На сред антиминиса је крст по широк, са данчицом на врху, на којој су написана слова Ј. Н. В. Ј.; мало ниже дугачка пречата, над којом с једне стране иде се писмена ЈС— а с друге ХС. а доле ниско *и-ки*.

Христос положен је тако, да му је глава окренута сјеверу а ноге југу (видио сам на неким повијим иконама са свим противно, то јест, глава му је окренута на југ, а ноге на сјевер; па пита се јели то по духу наше православне цркве? Или је то све једно?); плаштаницу држе Јосиф и Никодим, али немају никаква натписа на главама, него овај с десне стране има главу замотану с турбаном, а овај с лијеве има главу са свим голу и ћелаву. Више спаситеља стоји му мајка, мало пригнута, са склопљеним на прсима рукама, а код главе написано јој *мр ђ*, придржава је млади јеванђелист Јован, а иза ње клечи једна мироносица, која се нагнула на своје подбочене руке. Покрај крста, мало узвишено, виде се с једне и друге стране два анђела крилата, обадеа с копљем у руци; а на крсту баш на пречаци, обавијен је трнов вјенац, мало подаље од њега висе шибе, с којима су шибали Христа; разумје се да је ту и трска са сушљером, којим су напонали Исуса,

кад је рекао, жедан сам; и копље чим су му ребра прободли. — Овдје су обје руке христове опружене, а нису прекривене, тако исто и ноге па се виде оне ране и на рукама и на ногама, што су их двојици клинци учинили, кад је прикован био на крсту.

Антиминис је због дугога служења много петрвен, да се једва лица распознају; постављен је плаветним дебелом платном, и не познава се мјесто, да су у њему икад свете моћи зашпигане биле. Жао ми је сад што нисам забиљежио, из које сам га цркве у Босни добио.

5) Овај, тако рећи, антиминис, има у висину 38 цм. а у дужину 67 цм. од бијелога је ланеног платна, ал је вином исполиван, да је сав пожутно, као да је у диму лежао; обшивен је модрим ланеним платном, што му служи као постан; и по шву судио би човјек, да га је мајстор шпо.

Антиминис овај падава, или пуку спротиву народа, који није могао међу собом саунити толико пара (новаца), да заш купи пристојни антиминис; што није могуће вјеровати, јер наш православни хришћанин радо прилаже свој повчић за црквене потребе; или падава крајњу глупост оних свештеника, који су се усуђивали толико година на овом комаду неосвећенога платна свету литургију служити; или неоправдану немарност дотичних архијереја, који су допуштали, или трпили (ако су знали), да се на оваком прљавом парчету беза, безкрвна жртва Богу приноси.

Ево вам чудноватог описа, те бивше црквене светиње: на њој ништа штампа-нога нема, ама баш ни једнога светитељског образа; него по среди је руком и мастилом, од прилике овако, начињен крст:

Наравно није ни мислити, да су у њему свете моћи ушнвене биле; а доста и она писмена око крета никаква особитога значења немају.*)

*) Ја мислих да имају она слова значење своје и то у овом смислу:

Ц и Е значи: Царица Јелена.

С и Х значи: Спасиошъ Христос.

ХХХХ значи: Христови хоругви християнама хвала; или: Христос, Христос, Христос, Христос.

ЦЦЦЦ значи: Цар (слави), Цар (небесних), Цар, (земних) Цар (и пренеподних).

ПППП значи: Поју, почитају, поклањају сја подножију; или: Пречистија твоја длами на дрвеће вознесе . . . покајајније ми даруј слезное покајај мја Спасе и прости, помози мја Господи во царстви твојем.

КККК значи: Крст крѣпост Константинѣ к вѣрје; или: Крст хранитељ всегъ вселенѣ, крст красота црквица, крст царем

6) Доста добро сачувани антиминос, дутчак 70 цмет. а висок 55 цмет. постављен платном које налочи бојом на лимун, напунура је на све четири стране

державо, крест вѣрнимъ утвржденије.

СССС значи: Слово спасаеши сего славашиши или: Спас сотвори сѣи саване, или: Саеши Христов саешиши всемъ, сила крестинаја, сила десници Вашмаго.

ВВВВ значи: Велије веселије в него вѣрујушимъ, или: Всемъ вѣрнимъ возврашеније в рај.

АААА значи: Древо дарујеши древои достојаније; или: Древо добро досади дѣлову; или: Древо жизни и спасенија, древо безмернија, древо разума, древо прелюбезно; или: Днес древо јавијеши, днес род свѣтски погуби, днес вѣрнимъ цари вѣри јавијеши, древо ради Адам испадѣ.

ЧЧЧЧ значи: Честинаја чест чистишимъ тија челоукомъ; или: Честини крест, образ нео-

ложних же тѣхъ него цркви катдралнои ѿкатаго кланко-
мѣшника Гисега иже къ поволю иже ко еси извожа-
жатиа Антиминоу егда ижеда вѣхъ котребѣтъ."

Антиминс је постављен модрим пла-
тном, које је на више мјеста, ваљада од
влаге наједено. Не познана се мјесто, да
су у њему свете моћи зашпичене биле.

На дну пак стоји записано руком:
Одзупи же Господи раба божија антиминс

Симо Јелица и Перо Митрић и Лазо Дуг-
њак. Писа Илија и Радич а ѿ јерсј Симова.

Сви ови, и још много други стари,
измјењени су новим антиминсима, и пре-
дани дотичним црквама, а освешћени су од
митрополита сарајевског г. Ђорђа Никола-
јевића, и уложене свете моћи у њи, а они
стари тувају се у архиви конзисто-
ријалној.

Д. Б. М. Ђ. Н.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.

Пише В. Ђ.

(Свршетак)

Свијем нам је познато, да су за боље обрађи-
вање земље и успјешнији рад од пријекте потребе
и бољи пољопривредни алати и машине. У на-
преднијим земљама има тијех доста и дневно се
усавршавају све у ту циљ, да се радови боље
и лакше изведу а вријеме и новац уштеди. Ми
се на против служимо још алатима, којима се
ни из далека не могу извршити пољопривредни
радови онако, како би требало. Узмемо само за
примјер наш дрвени плуг, у који запрежемо по
три до четири пара волова, па ипак не само да
нијеко кадри ваљано удесити дубљину, ширину
и превртање бразде, већ много дангубино на самој
њиви углакљујући сад један сад други клинчић.
Како је са плугом тако је и са осталијем нашим
алатима. Многих врло потребних иначе простих
пољопривредних справа у већини случајева и
нејмамо, већ радимо како смо од оца научили не
осврћући се на то, што нам је рад непотпун и
дангубан. Нажеђу осталијех пријера навађамо
само вијање овршеног сјемева, које нам по неко-
лико дана лежи на гувни у хрли, чекајући по-
десан вјетар да га лопатом ни потпуно од пљеве
а камоли од љуске и корова очистимо. Наравно је
да морамо тако радити кад је вјетренача, која
се за мали новац може набавити, потпуно непо-
зната у мноштвем нашим крајевима. Тој негодни
могла би у неколико помоћи земаљска управа ра-
зашаљоме ваљанојсј справа и алати појединијем
општинама на углед, зашћем, као што еси реко-
смо, пољопривредна друштва па и свештеници
шћем, да у првом реду потпуну радити болим ала-

тима и справама, па да тако вјетре тежака о ве-
ликој корист њиховој.

Има заната и справа, које појединац може
лакшо набавити, по има и таквих, које истина
нијеу скупе, по узевши с једне стране лоше
материјално стање наших тежака а с друге
стране и ту околност, да има справа, од којих се
једном могу послужити више кућа (као вјетре-
њача, тријер или справа, којом се прочишћава
житво сјеме, које ћемо сијати, од кукоља и
осталог корова и т. д.), било би врло добро да
свештеници настоје сложити више кућа, па да
заједнички шабаве такоу корисну справу, којом
би се могли заједнички у лијепог споразуму
служити. Таква и слична корисна мала удру-
жења нејерујемо да би нио могао лакше укори-
јенити и одржати у нашем народу него ли наше
свештенство.

Кад је већ споменуто удружење не можемо
пропустити а да се овом приликом не дотакнемо
једне врло важне особине нашег народа, која на
жалост у пошљедње вријеме, кад је баш најпо-
требнија, почиње слабити а то је *добра задржа*.
Сви знамо да је један прутнић лакше пребити него
ли спонић пружа; знамо да се сложним радом све
постигне а песлога да разруши и најтврђу кућу, а
знамо и дневно виђамо, да су сви чланови једне
задруге разидиљиви се једном пропали и оспро-
машили, јер се осамљени, ослабљени и истро-
шени убитачним парничењем нијеу могли одр-
жати. Тијем приликама често се деси да аге
повуку најбољи крај на најјевтинији па и зако-

нити начин те некадашња кметска земља постане беглук а задругари, који би — да су у слози живјели и ваљано радили — били у стању да постану своји сопствени господари, нијесу више ни кметови већ туђи најамници. Без да дуљимо на ово неколико ријечи просуди и сам од какове је велике користи задружно живљење једне породице по њеним привредним напредак, па е тога употребљава св свој свештенички утицај на то, да спријечиш распадање кућних задруга и да у zgodним приликама лијеијем саветима и поукама учрстим кућну чељад у заједници.

Вели се: вријеме је злато и ваљда се не може ни на једно занимање ова изрека тако zgodно пријенити као на пољопривредни рад. Та сама божја природа је свакој биљци одредила вријеме у које почиње њено рашћење а у које њено сазријевање, па како је код биљака, тако је и код животиња. Ово није само код биљака и животиња, које се без човјечије неге слободно развијају, већ разумије се и код оних, које је човјек припитомио и добром негом благородио у ту циљ да му дају што већу корист. У пољопривреди морамо се дакле обазирати на неумитне и непромјенљиве природне законе па е тога и све радове предузимати тачно у оно вријеме, које нам је природа означила, јер ће нам се у противном случају љуто осветити. Кад и кад један дан па и мања дангуба кадра је да нас оштите, да проузрокује лошу жетву, шта више да нам скоро сазрио усјев потпуно уништи. Сви ми то знамо, да усјех у пољопривредном раду одвек зависи од тога, да ли је земља у вријеме обрађена, сјеме у вријеме посијано, усјев у вријеме обрађен, пожњевен и т. д. па ипак често гријешимо било из лакоумислености и лијености, било услед штетних обичаја, који су још од прије старији свештеници, можда своје користи ради одомаћили у народу а који иначе нијесу ни с којег гледишта па ни вјерског оправдани. Мислимо на празновање *онијех светаца*, који нијесу црквом признати као заповједни а које иначе не славе ни поједине породице као своје крено име. Не би се тога предмета ни дотакли, да празновања таконих светаца у нашем народу нема у толиком броју да, кад би се недјељним и заповједним свепима додво и њихов број, не остаје за рад скоро ни једна трећина године. Да је тако вјериће се сваки, ако узме у обзир да које жене, које људи, у овој или оној околици празнују и

пр. свеце као што су: Врачеви, Вериге св. Петра, Трифун-дан, Варалампију, Јевдокију, Мученике, Алексија човјека божјег, Јеремију, Вартоломију, Јуду, Проконија, Огњену марију, Пантелију, Анђелину, Христов Убруе, Богородичин појас и т. д. и т. д., јер да их све рећамо било би их до 70 словом седамдесет на броју осим младих петака, 12 петака пред и послије 12 великих празника, петака пред и послије сваког празника овог дана у току цијеле године, у који је пало Усејкованије, четвртака од Ускреса до Спасова, па још времених дана, коњских четвртака, мишијих субота, вуцијих уторака и т. д.

Занета траљаво стоји е радом, кад се на све то осврнемо и кад знамо да нијесмо кадри да ведримо нити да облачимо, већ да нам и оно мало радних дана врло често одузме неповољно вријеме за рад. Да је празновање таквијех светаца врло штетно по наш народ одобриће сваки, који зна да већина таквијех светаца пада у пролетње и љетне мјесеце, кад тезак управо не ана од силна посла, па који рад прије да се одлучи.

Једну околност морамо ипак е радомљу констатовати а та је, да народ у неке непозовједне свеце премда не ради себи, ипак ради бесплатно другима т. ј. својим пријатељима, који не располажу са многобројном кућном чељад, па нијесу у стању да на вријеме рад обаве или сврхасима, који немају стоке да земљиште узору, додрљају и т. д. Ово је врло лијепо јер треба један другом да притичемо у помоћ, по у већини случајева не радимо ни себи ни другом већ проповођимо скупоцјено вријеме у беспослици.

Као год што је дужност нашег свештенства да настоји око тога, да се у недјељне и црквом одређене празничне дане не ради, већ проводи вријеме у молитви и добријем дјелима, исто тако треба што више да настоје око тога, да одуче народ од празновања незнамтијех светаца; јер празновањем истијех не само да наш народ трпи материјалне штете, већ пропада и морално. У такове дане не држи се служба божја, не иде се дакле у цркву на молитву, па чим се бави тада наш сељак? Лежи и привијкава се лијености или тражи друштва по хановима, троши паре, привијкава се пијанству и нарушава своје здравље. При свем том што је тако, ипак има и сада свештеника, који не мислећи на пошљедине нерада, ипак, можда из какве своје користи а можда и из незнања, не само да не искорењују из на-

рода тај штедан обичај, већ га се и сами придржавају и у народу одржавају. Такове свештенике молимо да у интересу народа зрело просеуде о свему до сад наведеном а уз то их опомињемо још и на окупационе списијех архиепископа, који, бринући се за своје стадо, не могуће пропустити а да и у том правцу не упуте свештенство, како да поучи свој народ. Поменуто окупационе биће познате нашем свештенству но ипак не можемо пропустити а да и из једне и друге не наведемо неколико ријечи. Зар нијесу јасне ријечи нашег опште љубљеног архиепископа добро-босанске митрополије: „Гријех је радити у дане недјељне и празничне, а гријех је опет не радити у дане радне или тематне“ (види „Источник“ од 1887. стр. 28.); зар нам се у окупациони нашег херцеговачко-захумског митрополита уз лијепо поуку и набрајање списијех светаца, које наља сваки да празнује, не вели још и ово: „Напротив, ако нема заповједног празника, него је каква *незаконитост*, кога хришћани на највише жене празнују и не радују ништа у лијепости вријеме проводе, нека их свештеник поучи сваком приликом у цркви, на дому и у путу, да света мати православна црква разријешава да се тијех дана — Бога молећи — може радити.“ (види Б. Х. Источник од 1890. стр. 104.)

Можда нам неки не ће одобрити ако споменемо да и са славом крсног имена сувише преферијемо. Многимо празновање крсног имена по три и четири и више дана. Та зар своје крсно име не можемо достојно прославити и извршити све оне крајне обичаје, који о крсној слави постоје, у једном или два дана, кад се сви ти лијепи обичаји и онако у очи празника и на сам празник у главном изврше а остали дани прећу у обично пијанчење, које се врло често сврши рђавим последицама. Ово је факт, а не може порећи нико ни то, да се сиромашни сељак услед великог трошка, који га постигне у тијем и сличнијем приликама као при свадби од више дана, често баца у наручје кајинара и варалица, који их доведу до просјачког штапа. Сем тога колико се драгоцјеног времена тијем приликама у тамам прохарчи а забављује посао, који не трпи одгађања. Угријане главе од ракије не сјећају се тога, али зато трезвна осјете несвакијех рђаве последице. При свем том ипак нас има, који баш у оно празновање *од више дана* полажу велику вриједност, држећи, да кад би се слава свела на

дан, два, да би временом са свијем нестало празновања. Ко тако мисли, тај се једне стране преферије а с друге не рачуна са временом, у којем живимо. Светковање крсног имена ушло је тако у крв нашег народа, да је не могуће ни замислити Србина без крсног имена и док он живи живијеће и крсно име. Да се крсно име драги стара се дакле и сам народ а учвршћује га у том и његово свјесно и ваљано свештенство, као и сваки свјестан Србин. Но при свем том бојати се другог нечега а то је да под *данањим* тешким околностима, под *новим* теретима а *старим* начином рада и старим обичајима, који су данас премда исти ипак скупији, не посрнемо материјално и тада — тада ћемо *опет* *сломити* *своје крсно име*, али како? Рачунајмо дакле са временом, славимо своје крсно име и чувајмо га као очи у глави, али крсно име а не пијанку, која се уз њега два, и три и више дана надовезе.

Из свега до сад наведеног видимо, да свештеник има доста прилике и начина, да ради на унапређењу пољопривреде у нашем народу. Истина за сад је све то тешко с потпуним успјехом и у оној мјери извести, у којој би се жељело. Тешко је прво услед тога, што је немогуће и на стари начин рада привикнутог тежака мучно оклонити на какав новотарију а друго, што је већина наших свештеника такођер научила исто тако радити, као што раде и сами тежаки, јер ни они нијесу имали прилике да чују па да виде бољи начин привређивања. По узевши у обзир, да нам је данас могуће доћи до стручних еријских пољопривредних књига и листова, којима се свештеници могу користити, држимо да се добром пољом ипак и сад даде нешто постићи. Кад се једном почне дијете већ у основној школи упућивати на напреднији начин рада, моћи ће и свештеници успјешније радити на том пољу, јер ће имати пред собом људе, који су се из малена приикавали на бољи рад. Успјех при том биће тијем сигурнији, ако свештеник споразумно са учитељем ради.

Још једна околност, која нам дава наду, да ће свештенство развити успјешнији рад око унапређења пољопривреде у народу јесте то, што су претпостављене власти, имајући на уму важност пољопривреде по овај народ и по само свештенство увеле и у нашем богословском заводу у Релеву предавање пољопривреде, којим се пружа младим колико могуће више теоре-

тичног и практичног знања у напреднијем припремању. Имали би једино то примјетити, да би добро било, кад би се богословска младеж у својим слободним часовима бавила још више практичним радом, па ма то било противно онима, који заборављају да је наш сеоски свештеник у

Босни исто толико тежак колико и свештеник. Младићи, који из богословског завода у народ долазе треба да у заводу стечено знање даље усавршавају и да га сваком приликом употребе на корист и срећу народа, из којег су понишли.

Релево на Видов-дан 1891.

АПОСТОЛСКИ МУЖЕВИ.

Увод.

Мужевима апостолским називају се они св. Оци насељенске цркве, који су научивши се вјери Христовој од самих Апостола, дијелили с њима посао проповједања еванђеља и списима својим међу људима распростирали свјетлост истине Христове. Списи или дјела тих св. мужева имају за доцнија времена цркве Христове врло велику важност. Мужеви апостолски бијаху очевидци дијела апостолских, која су на себи носила дух Христов; они бијаху стални слушаатељи живих наставлења самих Апостола, а та наставлења служила су чистим извором, из којег су мужеви апостолски позајмљивали за себе и за друге духовну просвјету. Тако апостол Павле говори Тимотеју, своје ученику: *Што си чуо од мене пред многим свједоцима, оно предај вјерним људима, који ће бити кадри и друге научити.* (2. Тим. II, 2.) То што се знаде о апостолу Павлу и његовим ученицима, св. Иринеј говори и за друге апостоле а нарочито за Јована, који је живио више него други апостоли: „*Нему долажаху презвитери, да чују наставлења.*“ То се зна о апостолу Марку, који, живећи у Александрији остави иза себе као неки расадник великих учитеља. Исто се то може односити и на остале апостоле: мјеста, гдје су они живјели и учили, била су училиштима и расадницима мужева апостолских.

Мужеви апостолски подражаваху ревности апостолској у распростирању и заштићивању истине Христове. Пошто су унутрашњи непријатељи цркве Христове собом уносили раздор међу посљедоватеље Христове, то су се мужеви апостолски преискуштено старали о сједињењу вјерних под управом пастира — прејемника апостолске власти. Мужеви апостолски у казиваху на учење св. Апостола, као надахнутих пропо-

вједника воље Божије, на учење, које су они не само читали у списима апостолским, него и сами слушали од апостола. Као што се учење апостола састојало не у *одабраним ријечима људске мудрости, него у јавному силе и духа*, тако су и списи апостолских мужева проникнути били истима својствима учења апостолског; они такођер дишу простотом и искреношћу, снажни су силом истине. Сама спољашња форма тих списа врло је проста; они су писани у облику *писама* или *посланица*.

Слабо је сада познато еписеа и писаца из доба мужева апостолских. До нас су дошли списи оних апостолских мужева: св. Климента, Игњатија Богоносца, Поликарпа, Јерме, Варнаве и Папија.

1. Св. Климент Римски.

Св. Климент бијаше родом Римљанин. Родитељи његови Фаует и Матидија бијаху незнабожци знатног рода. Св. Климент имао је два старија брата-близанца: Фавстина и Фавстинијана. С почетка се та породица наслађивала срећом; но та срећа буде наскоро помуњена. Фавстин имађаше брата, човјека развратна. Обианут љепотом Матидијином, стаде ју склањати на прељубу. Цјеломудрена жена не хтједе себе обезбачити гнушним овим преступом: она се свакојакo противила гнушном предлогу сластољупчовом, но о том ништа није спомињала мужу. На пошљетку одлучи она, да се сакрије испред очију саблазнитељевих. Да оствари ту замишља, послужила се она пријеваром! Она саопшти мужу свом, да је у сну видјела часнога старца, који јој рече, да ако она не оде из Рима на 10 година заједно са својим синонима близанцима, то ће умријети заједно с њима напенадом сјерћу. Уплашен Фаует, желећи сачувати живот љубазне жене и дјеце, спреми лаћуцу и све што бјеше нужно за пут и оправу Матидију са два сина близанца у Грчку

у град Атину. Најмлађи Климент још са свим малим остаде с оцем у Риму. Послије неколико дана пловлења по мору подиже се страшна бура, лађица се разби о стијену и сви који бијаху на лађици потонуше. Матидија се спасе на једној дасци од разбите лађе и најпослије буде бачена на неко острво на страни Алаској; становини тога острва с учашћем предустроше несретну Матидију, а жена једног погинулог лађара понуди ју, да дође у њезин дом. Несрећа сроди ове двије жене: оне су навикле једна на другу, радиле су заједно и тјешиле једна другу. Тако је Матидија проживила на острву 24 године, оплакујући погубељ своје дјете и преносећи се мислију у далеку отаџбину — Рим.

Међутим синови Матидијини, Фавстин и Фавстинијан, Божијом вољом, такођер се спасоше и не утопише се. Них узеше морски разбојници на своју лађу, одвезоше их у Кесарију Стратонијску и тамо их продадоше некој жени по имену Јусту, која их је васпитала као своју рођену дјену и дала их у школу, гдје су се упознали са грчким наукама. Овдје су они сљубили проповијед о Христу и примивши вјеру Христову пошл за апостолом Петром, који је проповиједао Еванђеље у тој страни.

Муж Матидијин Фаует, сазнавши за несрећу, која је постигла његову породицу, обишао је готово сав тадањи свијет по мору и по суву, но сусруге своје не нађе. Паде у очајање, те се не хтједоше ни враћати кући, него обуканих на се сиромашко одијело, стаде се скитати по туђини, ником не говорећи о свом положају, имену и роду. А дјечак Климент, постигавши већ савршени узраст и свршивши науке, стаде дубоко размишљати о свом удеу: ево већ 24 године, како му матере нема, а 20 година како га отац остави. У то вријеме допре до његових ушију глас о доласку Христову. У Клименту породи се жеља, да оде у Јудеју, мјесто проповиједи Исуса Христове. У вријеме пловлења присије лађу у Александрију, гдје је проповиједао апостол Варнава. Одавде отплови Климент у Кесарију Стратонијску, гдје је проповиједао апостол Петар. Крети се од њега и пође с њим заједно с другим ученицима, међу којима су била и његова старија браћа — Фавстин и Фавстинијан. Но браћа нису познала један другог. Међу тим лађа етигне до тог самог острва, на ком је замијела мати Климентова Матидија. Кад се апостол Петар прибли-

жавао граду, то на градеким вратима спази остарјелу Матидију, која је просила милостину. Апостол је већ путем дознао о пријашњем животу његовом и о судбини његове породице. Сгубивши у разговор с Матидијом и саслушавши жалосну историју њезиног живота, сазна Апостол, да је она мати Климентова и рече јој: „Ја познам твог најмлађег сина Климента, који је сада овдје самном.“ При тој радосној вјести Матидија мал' те се не лиши живота: она обакрије. Петар је подиже и поведе са собом у лађу. Климент, који им иђаше на сусрет, удиви се, кад с Апостолом заједно угледа и не познату жену. Матидија, погледавши на Климента и примјетивши, да је налик на оца, увита апостола Петра: „Није ли то син мој Климент?“ Апостол потврди, да јест. Матидија паде око врата сину. Голема бјеше радост матере и сина, који се тако изненада састадоше послје много година. Матидија пође за апостолом Петром. Ускоро Фавстин и Фавстинијан познаше такођер матер своју и брата Климента.

Послије некога времена, апостол Петар са-стаде се с човјеком благородног изгледа, но у сиромашној, изношеној старој одјећи. Из причана његовог дозна апостол Петар, да је он муж Матидијин и рече му: „Ако узвјерујеш у једног правог Бога, који је створио небо и земљу, то ћеш на мах угледати жену и дјену своју здраве и чиде.“ Наступи гањљив састанак Фавста са својом породицом, за коју је држао, да је више нема. Фавст прими крштење и заједно са својом сусругом проведе последње дане своје у Риму.

Кад је апостол Петар присијео у Рим, св. Климент постаде његовим незалучним саслутником и поче с Апостолом дијелити сваки труд и оскудицу. Пред своју мученичку смрт рукоположи апостол св. Климента за епископа Римског. Климент је насао Христово стадо врло брижљиво и обратио је Христу мноштво људи, не само из простог народа, него и из угледних и одличних грађана Римских. Једном у вријеме Пасхе, кретио је он на један мах 424 човјека. Свакако значајно дјело Климентово је то, што је он у Риму наабрао 7 брвошцаца, који мораше записивати подвиге и дјела св. мученика, који страдаше за вјеру у Христа, чему имамо благодарити да су синси о тим подвизима дошли и до нас.

Ревност Климентова за вјеру Христову подигла је против њега непријатеље. Климент буде послан к императору Трајану (98.—117. године),

који заповједи, да се он отпрати у заточење, у пусто мјесто — Херонес на обалама Понта (данашњи Крим). Дошавши на мјесто прогонства, нашао је тамо св. Климент више од 2000 Хришћана, који бијаху осуђени на тесање камена у горама. Тај је посао лапао и Климента. Каменоломи, у којима је нађало св. Клименту да ради налазили су се близу града Коразуна или Херзона (недалеко од данашњег Севастопоља). Долазак св. Климента врло је утјешно прогнанике. Он је вољно радио заједно с другима, утјешавао их душевнеспасителним бесједама, а тако исто учинио је он више чудеса. Тако, једном, сазнавши да да нема воде, почео је он, по упутству Божијем, на једном мјесту копати земљу. На скоро појави се извор чисте воде, и од тога извора постаде читав поток. Глас о тој чуду распростре се по цијелој околици, и народ многобројно стаде се скућивати да види ту чудесну ријеку и ту чује благодатно учене св. Климента. Многи повјероваше у Христа и крстише се. Народа је долазило толико, да се је сваки дан крстило по 500 људи. За једну годину дана број обраћених у вјеру Христову у Херонезу тако је нарастао, да је било подигнуто 75 цркви и порушени били сви незнабошци храмови. Тако с доласком св. Климента цјела околнина претворила се из незнабошке у хришћанску.

Сазнавши то, император Тројан подигне гонење против херонезских Хришћана. Св. Климент метнуше у лађу те га са сидром о врату утопише у дриом мору. Тако с њим учинише за то, да ученици његови не би могли наћи тијела његова. У вријеме царевања грчког императора Михаила III. св. хођи Климентове нађоше на морској обали св. браћа просвјетитељи Славена Метод и Ђирил, те један дјо истих пренесен је у Рим. Свету главу Климентову пренио је св равноапостолини руски кнез Владимир у Кијево, гдје је она спремљена у Десетинској цркви,¹⁾ и овдје се она чувала до најезде Татарске.²⁾

Св. Климент написао је *двје посланице Коринћанима* и *двје окупне посланице цијелој цркви* — *испшним — дјесетинама* (дјесетиницама). Ти списи св. Климента зачећени су духом ученика апостолског, а преминућетвено духом

апостола Павла. Климент често говори ријечма апостола Павла, умјесто да говори својим властитим. Жива љубав према Искупитељу, којом се одликују посланице апостола Павла, све се више опажа и у списима Климентовима. Љубав његова према браћи изражена је у чврстом, но кротком обличјењу обманутих.

Прва посланица св. Климента Коринћанима је драгоцени споменни учења мужа апостолскога. Посланица ова написана је после Дамасцијана гонена (97. год.) услјед немира, који се породиле у Коринтекој цркви. Ти немири појавише се услјед тога, што су неки, по гордости и зависти, стави себи присвајати првенство у цркви. Ти хрђави људи образовали су из себе партију и стадоше лишавати власти оне, који ју добише по чину цркве; они се стараху да разруше поредок црквени и иетицаху сумњу чак и односно догмата о васкрсењу мртвих. Не шалећи средстава у својој цркви, да би њима прекратили опасан перед, угледнији чланови Коринтеке цркве обратише се с молбом за помоћ цркви римској, и св. Климент од стране цијеле римске цркве посладе опомињући посланицу Коринтекој цркви.

У посланици својој Климент прије свега указује на извор, из кој су пошкли међу њима немири — на гордост: „*Једо, ти, убоји се, убоји и одрсе се возмубљени*“, говори им он ријечма Мојсјејевим (V. књ. Моје. 32, 15.) те наставља: „Сад су бахатисти људи устали против часних, ниски против знаменитих, глупи против разумних, млађи против старијих.“ Показавши пагубне посљедице надуће зависти у примјерима, и међу осталим у Давиду и Авирону, позива показујући смирености³⁾ а особито указује на Господа, на поменути апостолску вјеру у Сина Божија и св. Духа. „*Језао величине Божије*, вели он, Господ наш Исус Христос, није дошао у блијеску великолепа и славе, прејда је то могао, но у смиренном виду, као што је о Њему преказао Дух свети.“ Затим обраћа пажњу на неограничену благодет Творца и Промислитеља, који је устројио у свему извјестан поредак. Даље описује (чиш) ред, који је установио Господ и Апостоли. „Све што нам је заповједио Господ, дужни смо чинити у реду, у одређивања времена. Он је заповједио свршати приносе у Евхаристију не случајно и не без поретка, но у одређивања времена и часове. Тако исто и гдје му је воља да се свршује и ко да му свршује све то, сам

¹⁾ Цркву ову сазидео је кнез Владимир, а десетинском прозвана је она за то, што је он истао за издржавање њено државно десетину својих прихода. Угашење те цркве још се и данас виде. Прим. преводочена.

²⁾ Која пада око године. 1224. Прим. превод.

је одредио највишом својом жељом. Првосвештеницима дано је њихово служење, свештеницима назначено је њихово мјесто, свјетовник је обављан својим свјетовним правилима. Христос је послан од Бога, Апостоли од Христа. Једно и друго произашло је у правилном поретку по вољи Божијој. Апостоли су проповиједали по селима и градовима: прве вијерне, по духовном испиту, постављаху за епископе и ђаконе онима, који ће тек да приме вјеру. Апостоли су знали од Господа нашег Исуса Христа, да ће бити раздора ради епископства. Из тога самог узрока они, унапријед потпуно сазнавши, поставише горе означене служитеље и тим предадоше правило преејетва, да би онда, кад они, умру, други испитани људи, примили на себе њихову службу.“ Затим савјетује онима, који нарушише у цркви мир, да одустану од својевољства, а адромониселцима да буду епископљиви.

У другој посланици Коринћанима св. Климент поучава, да нам такођер треба помишљати о Исусу Христу, као Богу, као о судији живих и мртвих. „Овдје је изобразена природа Духа Божијег и дјела Његова, као осветитеља срцаца: „Дух овај свет је и праведан; Он исходи од Оца, Он је — Његова моћ, Његова воља, а у Њему се јавља пуноћа славе Његове.

Св. Клименту се приписују још *двоје окружне посланице к дјесетницима*. У првој од њих похваљује се дјевичански живот и показује се, шта исти значи: „Дјевство (невиност, цјеломудреност), вели он, састоји се не само у једној телесној чистоћи, већ да и срце буде чисто.“ Друга посланица садржи у себи правила и настављена (упуства) за подвижнике дјевства.

II. Св. апостол Варнава и његова посланица.

Према да је св. Варнава био апостол, пошто позната под његовим именом посланица није приком примљена у канон богодухновенних списа Новог Завјета, то се она убраја међу дјела апостолских мужева, а сам апостол — у мужеве апостолске.

Св. апостол Варнава, који се с почетка називао Јосифом или Јосифом, родио се на острву средиземног мора Кипру. Родитељи му бијаху богати Јевреји, из племена Левијина. Они послаше млађаног свог сина у Јерусалим, да се научи у знаменитог тада законо-учитеља Гама-

лила. Заједно с њим учио се ту и други млади Јевреј — Савле, с којим се Јосиф врло пазно.

У само то вријеме Спаситељ је започео своју проповијед. Он је дошао из Галилеје у Јерусалим, а силан народ ишао је за њим, жељени чути ријеч Његову и видјети чудеса, која је Он чинио. Јосиф је тада упознао Спаситеља, био је свједоком многих чудеса и завољевши Господа од свег срца постаде учеником Његовим. Предања говори, да је Јосиф дошао еродници својој Марији, матери једног од ученика Спаситељевих, и рекао јој: „Дођи и види Онога, кога су Они наши жељели видјети. Пророк Исус од Назарета Галилејскога учи у храму и чини велика чудеса, и многи мисле, да је Он очекивани Месија.“ Марија се одмах диже те пође у храм, гдје је тада учио Христос. Она паде к ногама Његовима и завати: „Господе, ако сам нашла благодат пред Тобом, потруди се у дом елункиње твоје и твојим доласком благослови моје домаће.“ Господ Исус, видјевши вјеру њену, уђе у дом њезин и благослови све, који су се налазили у њему. Од тада је млади Јосиф непрестано ишао за Исусом Христом. Кад је Господ изабрао 70 ученика и заповиједио им да проповиједају ријеч Његову, Јосиф је био у броју њиховом, а Апостоли га почеше називати *Варнавом* што значи *син упућен*. Тако га назваше, као што предпоставља свети Јован Златоуст, зато, што је имао особити дар, да тјеша бједне.

Послије вазнесења Господња, кад су Апостоли испунивши се Духа светог, заједно живјели у Јерусалиму у слози и љубави, тада Варнава, продавши имање своје донесе новце Апостолима те је с њима заједно проповиједао ријеч Божију. У то вријеме, као што вели предање, често се он састајао с пријашњим другом својим Савлом, који је презирао вјеру Христову и голио вијерне. Варнава је врло жално на упорност Савлову и настојао је да га обрати. Но Савле га не хтједе елушати, хулио је Христа, одобравао убиство првомученика Стевана и шта више изградно је у првосвештеника, да су му издали налог, да прогони вјерујуће и у другим градовима, те да их предаје суду. Често Варнава плакао је ради упорности бишгег свог друга, ког је он њежно љубио, те је молио Бога, да му про- свјети душу свјетлошћу истине. Познато је, како је Господ на чудан начин обратио Савла, кад је он ишао у Дамаск. Варнава се састане с њим

кад је Савле већ био обраћен и дошао из Дамаска у Јерусалим. Савле је настојао, да се придружи ученицима, по оним му не повјероваше сјећајући се, како је он гонио цркву Божију и не знајући о његовом обраћењу. И Варнава, спазивши Савла, рече му: „О Савле, хоћеш ли још дуго бити хулитељ Христов, и прогонитељ вијерних слугу његових? Зар ћеш се још дуго противити Тој тајни, о којој су предказивали пророци и која се је сад испунила ради нашег спасења?“

Тада Савле припаде погатам Варнавиним и кроз плач прозбори: „Прости ми учитељу правде! Сад сам спознао истину онога, што си ми говорио о Христу. Сада исповиједам Онога, кога сам хулио и називао сином човјековим, исповиједам Га Јединородним Сином Божијим.“

Одма за тим приповиједало је Савле Варнави о свом обраћењу и Варнава несео доведе га Апостолима и приповједа им, како се Савлу јавио Господ и како је гонитељ вјере од тада постао равнотиним слугитељем Христовим.

Ријеч Божија брзо се распространила; само гонење помагало је тому, јер они који повјероваше расијаше се по свим градовима и свагдје проповиједашу еванђеље Јеврејима; но неки Киприани и Киринејци почеше проповиједати и Јелинима у Антијохији Сирској. Господ им поможе и врло многи житељи Антијохије повјероваше. Апостоли сазнавши то, послаше Варнаву у Антијохију, да би у вјери утврдио новообраћене; јер, као што вели св. Писмо, Варнава је био муж добродјетелан и пун св. Духа и вјере (Дјела ап. XI, 24.). Господ је благословио труд његов, и број вјерујућих растао је с дана у дан. Варнава позва у помоћ свог друга Савла. Они су се заједно трудили и провелише годину у Антијохији, гдје су се новообраћени први почели називати *Хришћанима*. У то вријеме бјеше глад у Јудеји; Антијохијски Хришћани сабраше колко могаше новца, те послаше Варнаву и Савла с том припомоћи страдајућој браћи. Апостоли испунивши заповијед повратили се у Антијохију. По том, кад је Савле или Павле постао апостолом међу незнабошцима, Варнава се заједно с њим дуго трудио, проповиједашу у многим градовима мале Азије, и често трико гонења и увријед. Затим, кад је Павле с учеником својим Силом отишао у Дервију и Листру, св. Варнава, узевши ученика Марка отишави у Кипар, своју отаџбину. Тамо је Варнава продужио проповијед Еванђеља;

затим посети Италију, буде у Риму те положи почетак хришћанској цркви у граду Милану.

Послије тога поврати се Варнава у Кипар. У Саламини главном граду острова, проповијед његова пробудила је злобу тамошњих Јевреја. Св. Варнава у напријед је осјећао, да ће га ондј снажни мученичка смрт, те се спремао да оде Господу. Он заповједа Марку, да о свему извјести св. апостола Павла и заједно му да с њим заједно положи у гроб и Еванђеље-Матејево, с којим се он никада растајао није и које је он својом сопственом руком написао. Причестивши се св. Тајанј опрости се с вјернима и оде у сабор Јевреја, да им проповиједат. Они се с јарошћу бацише на њ и убише га камењем. Потом му хтједоше сажећи тијело, по оно остаде неповиједено у огњу те га Марко сахрани. Моћи св. Варнаве нађене су на конду V. вијека, а у спомен његов подигнут је храм на острву Кипру.

* * *

Међу слабирма остацима старохришћанске литературе сачувала се с именом апостола Варнаве до данас посланица, која је написана на грчком језику и састоји се из 21 главе. Она представља разлагање, изложено у форми писма, и као посланице апостола Павла састоји се из два дијела: догматичког и моралног. Главни предмет првог и особито важног дијела посланице Варнавине односи се на оно велико питање, које је претресано у прва времена хришћанства — на питање о одношају хришћанства према јудејском обредном закону. Писац доказује савршенство хришћанске вјере сјединочаством старозаветних пророка, који су већ наговјестили недостатност обредног закона њихових жртава и постова. Закон јудејски замијењен је новим законом Христовим, који нема нигда неопходности, него у ком се нити жртве духовне и постова, који се састоје у дјелима милости. „Пошто су сада кобили дани, говори св. Варнава, и противник има власт над овим вијеком, то смо ми душни пажљиво нечитати наредбе Господње. Помоћница вјере наше су страх Божији и трпљење а саборници наши великодушност и уздржавање. С тијема добродјетелима, кад ове бивају чисте пред Господом, ступају у радостан савез премудрост и знање. Бог нам је објавио преко свију пророка, да он не треба ни наших жртава паљенаца, ни других жртава ни приношења.“ „На што ми је мноштво жртава ваших, вели Господ? Доста ми је жртава овнујеских и

лоја жагањчева! нећу крви од козлика и јунаца. Пепријатно ми је, кад полазите, да се покажете преда књом: јер ко је то тражио од вас? Престаните гаити по дому мојем. Узалуд ми приносите пшенично брашно, мрак ми је дим од жртава ваших. Не трпим младина ни дана великога; постоје, дане покоја и празнике ваше мрзи душа моја.“ (Исаија 1, 11.—14.). „И тако је Господ укинуо то, да би нови закон Господа нашег Исуса Христа без ига неопходности представљао право човјечије приношење. Господ нам говори: „Жртва је Богу дух сакрушен, и срце смирено неће Он уништити“. По томе смо, ми браћо, дужни вјерније испитивати оно, што се односи на наше спасење, да не би противник никада могао имати приступа к нама и одвратити нас од нашег живота“.

У другом дијелу посланице св. Варнава предаје учење о двама путевима живота. „Два пута су учења и власти, један је пут свјетлости, а други таме. По велика је разлика између та два пута. На једном су постављени свјетлосносни анђели, на другом пак анђели сатане. Бог је Господ од вјечности до вијека, сатана је почетник времена безакоња. Пут свјетлости је слиједећи: Ко би хтио тијем путем да достигне одређено мјесто, тај је дужан тежити њему посредством дијела својих. Буди прост срцем и богат духом. Не дружи се с онима, који ходе по путу смрти. Одбаци све оно, што је неугодно пред Богом,

презирати свако лицејерство. Не остављај заповиједи Господњих. Не уноси се, него буди смиреносудар. Не присвајај себи славе. Не предузимај але напјере против свога ближњег! Не дај души својој дрскости. Не буди прелубочинац, ни кривни дјечији. Не наговарај ријечи Божије с нечистотом. Не пази на лице, кад имаш ма кога да обличиш у грјеху. Буди кротак, буди спокојан. Не буди нагб на језику, јер уста су вигови смрти. Презирати лукавог до крајности. Суди право. Не проузрочи неслогу, него примп-руј и саглашавај оне, који се свађају. Не приступај молитви са злом савјешћу. Ето, то је пут свјетлости!“

„По пут таме је нескрудан и пут проклетства, јер то је пут вјечне смрти и казне, на њему се налази све оно, што губи душу људи. Овдје је идолослужење, дрскост, надувеност са својом моћи, лицејерство, дволичност, прелуба, убијство, грабљивост, гордост, вјероломство, лукавство, злоба, поноситост, златорство, врачка, лакомота, небогобожаљљивост. Овдје се налазе гонитељи добрих, мрзећи петину, љубитељи лажки, који не признају да треба враћати добро за праведност, који се не прилагођавају добру, који бдију не у страху Божијем, него у злу, бран на хрђаву ријеч, тлачитељи потиштенос, заштитници богатих, неправедне судије сиромаснога, у свему дакле грјешници.“

(Наставље се.)

О прослави стогодишњице Симе Милутиновића-Сарајлије.

Сви народи имали су и имају својих великих синова, великих по својим дјелима и по свом животу, јер је овај био посвећен срећи и бољити њихова народа.

Дужност је свакога народа да своје великане поштује, да њихова дјела уважава, да с благодарношћу спомиње неумрла њихова имена, али и да шљедује у свом животу њихову примјеру. И ерпши народ мора се сјећати својих заслужних синова; мора испуњавати ту дужност јер је она врлина, којом се поносе и којом треба да се поносе пред свијетом просвјешћених народа. Зна ли један народ поштовати такве људе, показује да је и достојан њих, показује да тежи

за својим културним напредовањем, за усавршавањем у добру и племенитости.

Срби Сарајлије, вјерни овом начелу еклопшише одбор, издаше проглас на сво Српство, на сво Славеиство, да се по свима њиховим крајевима купе прилози за подизање споменика и оснивање закладе у спомен заслужног Србину Сими, чије ће име, живот и рад свагда сијтао бити у његову народу. То њихово предузеће до-било је дозволу и одобрење од Вис. Зем. Владе прије, него што је проглас раздат народу. Главни одбор за ту прославу у Сарајеву нацјерава, да од скупљеног новца подигне споменик на једном лијепои мјесту у Сарајеву или да оснује закладу,

којом ће се издржавати наши синови — Срби из Босне и Херцеговине на вишим школама. Буде ли повећа свота скупљена одбор би створио и једно и друго, али у противном случају ће одбор изабрати само једно и то оно, што буде од веће користи народу и на што пристане већина.

Уредник сарајевског листа „Напредак“ гос. Антоније Стракичић говорећи о тој прослави и препоручујући је народу српском већма истиче важност споменику него заклади и савјетује све Србе, сав наш народ да би боље било да изјаве главноме одбору пристанак за споменик него ли закладу. Тако он вели са ових разлога:

1. Бащи — Срби, који се уче на школама сарајевским и родом су из разних крајева наше домовине Босне и Херцеговине, гледајући у тај споменик одушевљаваће се, пуниће се родољубљем, патриотизмом.

2. Ако би се подигао тијем новцем дом Милутиновића, то Српство из разних крајева не би имало прилике доћи у Сарајево да асејидички прославе стогодишњицу његова рођења, јер нико не би хтио долазити на светковину да види дом, а било би их више за споменик.

3. Попреје, што би требало подићи у дому Милутиновића (по мишљењу „Босанске Виле“) сматра гоеп. Стракичић непрактичним, јер би био сакривен у кући а Милутиновић није био „кукавица“, тијем би се и странци-кирајућије тог дома „срдали“ са ликом нашег великана.

Моје је мишљење да се оснује једна заклада, која ће носити име Симе Милутиновића и то за то:

1. Српски је народ мален и сиромашан, доста ће година протећи у вјечност док опет дође овака прилика, кад ће сво Српство новчане прилоге давати једном циљу, па кад се то не дешава сваки дан, кад то не даје велики, силни и богати народ, то се мора озбиљно рачунати о тим народним новцем, те не трошити га у оно, што ће само бити lijepo и криво за око и душевну наставу, него на оно, што ће стварне користити доносити народу и потомству а разумије се што ће опет очувати у народу спомен на неузрок Чубра Чојковића.

2. Од подигнућа споменика па у будуће зар не ће он каквим било случајем пропасти или се поквари зубом времена, те тако зар да народни новац, анојем и крађу стечен у залуд пропадне, или да опет пође проглас за оправку споменика?

Ће се народни новац хоће да уложи, ту треба озбиљна промишљања, ту се морају све и добре и лоше или бар непријатне стране разгледати и у обир узети, па онда прелазити на сам посао и на остварење оне захтеши.

3. Наша браћа Срби у Србији подигоме споменик покојном књазу мученику Михајлу, који је стао Србију и народ коју стотину хиљада динара; пак? За пријеме откривења споменика некупио се сила свијета из мјеста и са страна да буде учасником те свечаности; за то се вријеме није престајало ни писати ни говорити о споменику и његовој користи за народ; а данас? Данас биографијани а тако Срби и из осталих мјеста пролазе поред њега са онаком истом вољом е каквом ће пролазити крај Милутиновићева споменика и Срби-Сарајлије и остали Срби до неколико година. Но претпоставимо да тог не ће бити; е онда запитајмо се: колико ће бити Срба и Српкиња из Босне и Херцеговине, који не ће бити у Сарајеву, који се не ће школовати у Сарајеву, хоће ли њих споменик одушевљавати? Зар се слава Милутиновићева, зар се успомена на тог заслуженог човјека даде једино спомеником уздржати у души и срцу србиновом? Мислим да ће се кад год, и веријетко вјетити цјесеникова живота и они људи, који кроз коју годину у својој средини буду имали Србина љекара, судију, адвоката, професора или владску, који је задобио и заслужио то знање, разумије се својим трудом, али издржаванем из „закладе Симе Милутиновића — Сарајлије.“ Па као год што буде утискао словесник на неколике стотине Срба, тако ће се исто сјекати хиљаде Срба свог цјесеника и јунака Симе, кад год буду видели човјека — издржавана приходом његове закладе.

4. Сјетимо се великога добротвора Саве Текелије. Он је подигао у Будим-Пешти прије 51. годину на далеко чувени завод „Текелијанум“ за васпитање српске младежи на нашим школама. „По вјена је прошло од како се нада и узданица српска скупља са свих страна у то народно светилиште, по вјена је, како сваки е благодарношћу спомиње ту задужбину, како брижљиво разбира о њој и како од не очекује радост и утјеху.“ Зар не доћи вријеме да ће Срби заборавити свог Саву Текелију? Зар његово име не ће златним словима бити на сва времена записано на листовима српске повјеснице и у срцима сваког српског сина? Хоће ли Српство

и кад заборавити „своју дилку, четенку и славу, помагача, оца и добротвора“? „Дуг вијек, којим га Творац обдарно, биетар ум, којим се свагда одликовао, велика знања, која је себи трудом стекао, најпошле и сваколика знаменита имовина његова, коју је мудрошћу сачувао а штедљом и умјереношћу увећао — све то скупа служило је само тој једној мисли, томе једном задатку: *да род свој подигне и укрепи*.“ Сам он вели у тестаменту, да разне закладе оснива: „из једне једине љубави према хилом роду своме, који ми је вагда на срцу лежао“, оснива, јер је знао да „само изобразењем може наш народ до славе и среће доћи.“

Кад је таквим начином Текелија хтео да род свој подигне и укрепи, кад је тако он опјеквечио своје име, запитаймо се: да ли ћемо и ми опјеквечити име Милутиновићево боље спомеником или оснивањем једне закладе, којом ће се као у Текелијању издржавати Срби младићи, те се ширити и множити по својој домовини? Зар се не ће Српство одузгити сјени свог великог pjesника Симе исто онако, а можда и боље и трајније, него спомеником? Зар се не ће Њаци — издржавати том закладом — сјећати у свом животу С. Милутиновића већ и за то, јер да није било њега, не би народ српски вагда ни основао и подигао закладу, или бар не одмах? Или можда мисле они, који су за споменике, да народ наш може имати и без те закладе научних синова? Имају ли Срби у Босни и Херцеговини икакву закладу, зајевштај, фонд, којим се издржавају на стручним школама наши младићи? Кад ће доћи опет овака прилика *чијебом наместо народа у овијем крајевима, да жртвује коју крајцару на ту циљ?* Има ли Срби из наших крајева на страним *вишим школама, колико их има, како се издржавају, да ли се боре са каквим невољама и невољама?* Да ли ће крај којих материјалних неприлика моћи они изаћи и свршити са успјехом своје тешко предузеће? Запитаймо се тако браћо, промислимо о томе сајесно, по души одговоримо на ова и — њима слична — питања! Зар да се наша браћа и синови муче и пате по Бечу, Грацу, Пешти и Загребу у оскудици новца, а ми, ми браћа њихова да стројимо хиљаде народног новца у споменик, кад од *„камена ником ни камена“*! Зар је боље и главницу стрштити на један камен споменик, кога ће вријеме разрушити, него приходом од те главнице потпомагати

младиће, нашу браћу, да се тако и Босна са Херцеговином може подичити својим синовима, да Српство у нашој отаџбини покаже свијету да је наш народ и у овим крајевима кадар жртвовати коју пару не на украс и параду, него на просвјету и знање, које је тако потребно заосталом српском роду.

5. Године 1854. изашла је у Берлину књига: „*Volksmärchen der Serben. Gesammelt und herausgegeben von Wuk Stephanowitsch Karadschitsch. Ins Deutsche übersetzt von dessen Tochter Wilhelmine.*“ Пете те године је чувени француски писац Edouard Labeulaye приказао ту књигу француској публици, и том приликом рекао: „*un jour sans doute les Serbes, en prenant la civilisation de l'Europe, auront comme nous la maladie des statues, et ce jour — là ils élèveront à Wuk un buste couronné; mais ne feraient pas bien de ne point ajourner trop loin reconnaissance, et d'honorer dans sa vieillesse celui qui a répandu au loin la gloire et le nom de sa patrie? . . .*“ Feuilleton de Journal des Débats. du 31. Déc. 1854. Дакле: Једном кад Срби усвоје цивилизацију Европе и код нас ће *заргазати* *владати да штатује подижу*, па ће тада подићи Вуку ујеничан споменик; али зар не би боље радили, кад се са својом захвалом не би задоцнили, него да оном у његовим старим годинама одаду поштовање, који је славу и име своје отаџбине тако на далеко распростра? . . . — Па кад учени француз Е. Лабелеј назива *заразом, болешћу подизање штатуа, споменика*, што се не би и ми запитали слично његовим рјечима: „Зар не би боље радили, кад се“ са начином своје захвале према покојном Милутиновићу не би преварили, него највише промислили, па одати поштовање своме pjesнику као што и доцније, али не потпомагањем „заразе“ него основањем једног фонда, који ће веће користи сигурно доносити Српству, ако се разумно буде њим управљало, него један камен, који остаје на сва времена камен, и опет камен, и ништа друго до камен.

6. Ако буде превладало у народу мишљење да се оснује заклада, то још не стоји да се мора подићи баш кућа тијем повцем, као што мисли госп. А. Стразичић. На колико се начина може добити приход од те закладе, а да о кући ни спомена нема! Дакле ако се оснује заклада, нека се нађе најбољи, најсигурнији начин, али и достојан овог мужа, у чије се име оснива.

Један Србин из Бијелоне гласи. Т. рече, да негоши сви мјештани — Срби нијесу за закладу за то, јер ће новац допасти у руке онима, који не би хтјели савјесно њим управљати. Браћо Бијелонци! Ако је то једини разлог, по коме ви не ћете да пристанете на закладу, то вам ни тај један није оправдан. Новцем, који је скупили од цијелог народа, не смјете управљати одбор из које каквих чланова. Мислим, али не, него под сигурно знам, да се у српском народу, у нашој домовини, може наћи толико људи, колико је потребно за одбор, али таквих људи, у којима народ има повјерења, који ће поштено управљати народним новцем, и употребити га само на ону сврху, коју му прописују правила, нарочито састављена за ту закладу.

Истина, г. А. Стражићин воли, да већина Срба пристају уз његово мишљење, т. ј. за споменик. Томе је сам он крив, јер је у 10. броју свог „Напретка“ молио Србе да шаљу прилоге за споменик, а за што — то он зна. Е и то није тако! Ако воли да је споменик бољи, требало је одмах и споменути за што је бољи, за што није добра заклада; а не из неба на у ребра: позвати свијет нек прилаже на споменик а одбијати их од закладе, не навађајући никаквих разлога, него: „ми знамо што говоримо.“⁴ Као прави приатељ (за каквог се продаје) свог рода, требало је одмах показати своје мишљење, али и показати свијету на основу чега он мисли тако. Тада би народ, разумије се, презимио о том, које је боље, а не би се нико понађао само за голим ријечима, којима је тек пошље ставио у листу некакве разлоге. Или предложити и препоручити важност споменика а изијети непрактичност и непотребу закладе *на основу разлога одмах написаних*, јер и не говориш о тој ствари тако непотпуно, ил његове ријечи у 10. бр. „Напретка“: **знамо и што и зашто овако говоримо** и у 11. броју: **шаљите новац али ми знамо што говоримо и како говоримо** . . .⁵ Јесу са свим без смисла, пошто могу бити врло различити често и *нерасходљиви узроци*, који су га подетакли да тако говори. Таква нејасан начин писања није за оног, који уређује један лист. Он сам даље наставља: „Па је боље да речемо *данас*, што би имали казати *сјутра*“. А кад тако пише, требало је да докаже одмах („данас“) за што он даје предност, првенство споменику а он то доказује тек пошље 2 и словом два мјесеца, кад су се много Срби изразили

за споменик ијерујући његовим ријечима, које нијесу темељно разложене, доказане и потврђене.

„Огњен“ дописник „Напретка“ из Мостара, пише у 12. броју „Напретка“ допис о томе, како је испала бееједа, коју су Срби Мостарци приредили у славу стогодишњице Савине. Огњен наставља даље: „Овђе је јавно мишње свако за то, да се подигне достојан и велеваљан споменик а никакво за закладу. Споменик ће вагда служити на славу, част и понос и Милутиновићу и српском народу а заклада или боље рећи они, који се буду учили у њој, могу бити колико на корист толико на штету српском народу. Та колико је противу школовању о народном зноју. Наука колико је корисна толико може бити и штетна, јер је у непоштене особе најоштрија сабла, која више пута пара и мајчину утробу.“⁶ Међер је Мостарца Огњен: или паметиши од цијелог свијета или томе — противно, те он хоће својим дописом да учи српски род: да је наука штетна и да она даје свијету научене противе. Та Србине! како можеш науци приписивати кривцу, ако се ово тебе налази која протува, која је само *прошла* кроз школу? Зар ти не знаш корист од науке по цијело човјечанство? Како можеш рећи: да наука толико штети човјечанству колико и користи? Кад би корист и штета од науке била подједнака, за што би хиљадама милиона трошили народи и државе на нашој земљи у залуд? Какав је то човјек, какав ли народ, који ће толико силно благо давати на школе, књиге и учитељство, кад ће он од толиког новца видети негу онолику штету колику и корист, па што му буде наука с једне стране корисна, то ће му уједно с друге стране и штетна, те ће остати и на даље на истој степену развића и душевног и моралног, а крај свег тог омет ће подражавати школу, да још коју протува добије! Мој драги Огњене! Да је то тако, прије би то увидило бистро око Француза, Немца ил. Енглеза него ти, који лажиш науку својом народу проповиједати. За што троше Мостарци три, четири хиљаде форинти годишње на српску основну школу, кад ће из ње изићи него толико протува, колико и људи у правом смислу ријечи? Зар не ће они покварити све оно што други буду оправили и подигнули? Не ће ли се тиме и на даље рајити у народу неред и неспага, која нас и онако не оставља, а која нас не ће ни оставити ако буде Српство имало таквих учи-

теља и лажних пророка? Зар би дошло човјечанство без науке до ових огромних проналазака? Зар би могао и један народ имати на тај начин својих Франклина, Ајнштајна, Едисона и др? Би ли се Српство могло дичити св. Савом, Доситијем, Палчићем, Даничићем, Лазаревићем и Теелом, да није било школа? Да ли би Срби у Босни и Херцеговини имали и издржавали толике српске школе, да од њих не имају мало веће користи него што ти мислиш? Што ће онда *Теклијакић, Друштво св. Саве, Заклада митрополита Николајевића, фонд Коларчев, Копчевих, Пакши, Љубомира, Војновића, Јована и Терезије Остојића, Атанасија Гераског, Наума и Јелене Богде?* Би ли имали Срби и ове учених синова, што их данас имају, да није било стипендија из ових заклада. Закладе и шире просвјету по народу, јер једне издржавају младоће док су на школама, а друге издају књиге за народ. Претлажу са набрајањем! Нек Огњен живи у тој идеји: да школа и наука дају сваком народу једнак број протуга и племенитих људи, али Српски народ не ће примати савјета од ових, који би хтјели да укоче и уставе точак напре-

довању нашег народа; који би хтјели спријечити да народ не има научених синова; који би хтјели одржити важност школства и науке Србину у Босни и Херцеговини. На шта ли је нишанио Огњен при писању и уредник при штампању тог дописа???

Пошто многе српске општине и пододбори шаљући прилоге или приређујући забаве изјаснише се само за споменик, сматрам за потребно да овим главном одбору као најпозванијем фактору а преко њега цијелом народу кажем своје мишљење и напоре о тој ствари, како би одбор при коначном рјешавању „или, или“ имао на уму оне разлоге, који су овдје изложени, те да се обазру на корист, коју ће Србим имати у будућности од споменика, а коју од заклада; да према томе на хјерилу здравог разума и савјести непристрасно и праведно ријеше у прилог оног, *што ће стварно већма користити данашњем и будућем нараштају овог народа, чији сваки сит треба и мора да дјелом покаже: „да Срб још живи, да је јунак.“*

Српски учитељ из Подриња.

Освештање темеља.

Лицем на Петров-дан свршен је свети обред освештања темеља нове српско-правосл. основне школе у Блажују, близу извора хладне Босне. Освештање је извршио фундатор ове школе, Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Ђорђе Николајевић уз судјеловање високопречасног јерусалимског архимандрита, господина Вешјамина Николиновића, пречасне госпде свештеника: Ђорђа Петровића, члана конзисторије и уредника овог листа; Томе Алагића, проте и професора богословије; пароха осјечко-блажујског, Стеве Трифковића; пароха сарајевског поља, Миће Стапића; Саве Рађевитша романовачког свештеника и једног љакона. И ако је прије два-три дана било вријеме врло неугодно са непрестаним падањем кише, па и на сами дан освештања бијаше небо покривено облацима; ипак је било српско-православног народа како из Сарајева, још и више из околних села, у поучкивањем броју. Народа је могло бити од прилике до 1000

душа. По освештању водике, прочитана је споменица, коју су важније особе из народа, општина, учитеља и чланова пјевачке друштине „Слога“ потписали испод имена добротвора школе, повјереника и свештенства. Споменицу је израдио врени учитељ српске школе у Сарајеву, г. Стево Калуђерчић, у српским бојама, са српским грбом по више писма. Споменица је са два броја „Источника“ и једним бројем „Босанске Виле“ у тробојну свезу увијена, — уложена у кутију, и уз обред црквом прописан, положена у темељни камен са источне стране.

Прије полагања споменице, свештеник и уредник овог листа, преч. г. Ђорђе Петровић, изговорио је народу ову бесједу:

„Благодатства православна браћо и мили роде српски!

„Има ли што боље и Богу угодније него гледати толико нас Срба и Српкиња сакупљених

на овом мјесту, које је намијењено за еписку прикву и школу, и које је мјесто наш високопреосвештени митрополит, прије неколико дана на празник цара Константина и царице Јелене освјештао.

„За вашег архијереја и ваше свештенике нема ништа милије, него кад могу и кад им се даје прилика да вас дочекају и поздраве као своје духовно стадо, које је дошло и скупило се овдје са хришћанском побожношћу и еписким осјећајем на данашњи празник првораховних Христових апостола св. Петра и Павла.

„Данаас, велим, скупилисте се овдје да се Богу помолите при освјештању темељног камена вашој будућој агради еписко-православне школе у селу Блужују, у коју ће ваша дјеча, ваша удалица, ваш подмладак из свих околних парохија долазити, и у њој се учити свему ономе што је Србину најеветије.

„Благодаћу св. Духа а молитвама нашег смиреног старца архијереја и митрополита, које је данас Богу Творцу пружио, ево освјештан је темељ тој агради, — обред је освјештања извршен, и споменика је уметнута.

„А сад драга браћо и мили роде еписки, кад сте овдје на окупу, онда ме послушајте да вам овом zgodном и значајном приликом коју ријеч прозорим.

„У свијету има много мудрих нарека а код еписког народа доста пословица, које су и у књизи записане, али ништа мудрије није речено по ове ријечи: *наука и школа*.

„И ако су ове ријечи кратке, али су оне важне и пукозначајне, а ево зашто:

„*Наука* је приговор небесни и од Бога така искра подарена људима, да је она кадра: упитомити дјњљака, заблудјелог извести на прави пут, расвијетлити рђаве појмове и све оно што је тавно; упознати нас о чему не знамо, облагородити срце, и човјека у правом смислу ријечи учинити човјеком.

„Без науке би људи више налгчили животни, него следи и прилици Божијој.

„Школа је пак врт или башта, у којој се сије, негује, пресађује и накалењавана наука у млађана и невини срца.

Наука и школа, то је сретство којим људи и народи постају срећни и блажећи, а то и јест права циљ и назначење човјека овдје на земљи.

„Богочовјек и Спаситељ наш Исус Христос, који је с неба дошло праву јеванђелску науку, говорећи једном жени Самарјанки на извору Јаковљеву, рече: „*да је наука она жива вода од које кад се човјек једном напије, никад више не жедити неће*.“

„Небесни учитељ и Господ Исус Христос, кад се пошљедни пут јавио својим ученицима и апостолима, живио им је препоручио: да видјело небесне и јеванђелске истине пренесу кроз све народе, „*да их најпорије упознају с том науком и обавијесте у великим тајнама, па онда да их крсте у име Оца и Сина и св. Духа*“

„Апостоли вјерно испунили заповјед учитеља и Господа, свршише поруку коју запечатилише мученичком крвљу, — међу којима су били првораховни и ревниосни ученици Христови св. Петар и Павле, чију успомену данас празнујемо.

„Пошљеднице апостолског труда видимо у томе: што се стотинама милиона народа поклати науци распетог Исуса Христа.

„Видимо даље изображену Јевропу; видимо слободну Америку; видимо данас гдну разлику између оних народа, међу којима дијетају науке и просвјета, и међу онима, гдје та света и божанствена искра још није допрла, или се потпуно није распаљила.

„Браћо! Гдје се науке негују и школе подижу, ту је народ срећан, ту се најбољим ораком долази до просвјете, до вјештина, свијести и благодестања.

„Напротив, гдје науке нејма, гдје школе нејма, — и ако их има па су запуштене, — ту је коров и пљева од појаса; ту је гола пустош, суровост и сујењерије; ту се људи, — па били они сељаци, па били варошани, — не знају да користе ни са оним што им просто земља дава, а како ли да што ново створе или пронађу.

„Да је наука тако силна, тако важна и чудотворна, најбоље нам је доказао Христос Господ који је иету претпоставио и самом крштењу, рекавши апостолима: „*најпорије научите, па онда крштавајте народе*“.

„Та сравните само одраслог сељака, који ништа није учио у школи — са једним дјетком, који је ваљано свршио само основну школу, пак ћете видјети међу њима гдну разлику. Сељак се диви кад му које дијете чита што-год, или

казује из својих књижица и пјесама, и тад овај селџак мора признати и са неким чуђењем рећи: „Ја сам слијеп код очију и нијем код језика према овом дјетету“. Оно се разговара с мртвом књигом, и зна мјеста, вароши, ријеке и народе по свијету, као да је тамо било и очима видјело; зна се право Богу молити и појати; зна све хришћанске дужности вршити, поштено мислити и радити.

„Да, тако је браћо моја а не другчије.

„Слушајте, има једна држава и земља, која се зове Швајцарска, тамо у тој земљи на хиљаду душа једна се може наћи њих десет људи, који не би знали читати и писати, па били они селџаци или варошани; код њих је све научено; код њих је свако благостање, и ниједно парче земље не стоји ни необрађено. Они су вриједни а не љенетвују; они су прави устаоци и преговоци у раду земљедјелском, у занатима, трговини и вјештини.

„Свему томе узрок је што тамошњи народ има школа, и што је свако дијете државом и законом приморано да у школу иде.

„Код нас међу Србима није тако; наше епископске школе стоје доста жалосно по варошима, а по селима одвије су ријетке или их готов није и нема.

„Ја тврдо држим и вјерујем у данашњим приликама нашим, да нема Србина ма у коме крају наше домовине он живио, који не би појмао огромну важност школе, науке и просвјете; но он је хује среће.....

„Наше епископско-православне школе у Босни и Херцеговини с малом напном боре се са вјешитим везодама а често пута и са несавладљивим препонама.

„Мало је мјеста у овим покрајинама, мало је тако рећи епископских општина, које би радосним и веселим срцем могле рећи: нашој школи обезбијеђен је опстанак, нашем епископском подмлатку осигуран је пут умноме разитку — знању и науци.

„Србин је вада имао довољно крви да је пролијева и за другога; имао је вада својих синова, који су беспримјерном храброшћу и јунаштом бранили огњиште и домовину своју, бранили свете аманете србине: вјеру, народност и обичаје; — велики, имао је Србин вада својих синова, па ће их имати и у будуће, али ријетко је кад био у том срећном положају, да му епископ

школа буде обезбијеђена, и да му се подмладак учи и образоваје онако, као што се уче дјеца срећних народа.

„Но свему томе криво је прошло вријеме; свему томе криво су и друге прилике, те му се није дало да своје школе подигне.

„Но буди слава Господо! Буди благодарност нашем цару и краљу Франц Јосифу I., ми смо сада доста слободни да се можемо кретати у сваком нашем вјероизаконском и народном погледу под мудром владом Његовог Величанства, која жели и штити да влада равноправност у овим посједнутим земљама; велики, слободни смо и можемо се кретати у нашем вјерском и народном погледу, те и ако нам се каква навала са стране хрватске и језуитске пропаганде вјешто и fino подмеће, слободни смо и можемо дати отпора и сачувати вјеру и народност од оних, који би желели да нам униште и присвоје од вајкада историјом потврђене наше аманете у овим земљама.

Драга браћо!

„Ваша је школа, која ће се у име Божије скоро подићи на овом мјесту, осигурана и обезбијеђена, — осигурана је са фондом од 15.000 фор. а. вр., из које ће се саоте интересом надживавати и учитељ и све потребе подмривати по пријери једне праве и уређене епископске школе.

„За овај фонд, којег је наш Високопреосвештени АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин Ђорђе Николајевић установио, и овој нашој школи поклонили, имамо сви да му благодаримо и да му и овом приликом из дна срца пред њим кахисемо: Слава ти и хвала оче и родољубе српски, Слава! Живио на многа љета! Живио!

„Једино на вас све, браћо и епископ роде, спада у дужност, да новчаним добровољним прилозима притекните у помоћ нашој школској општини и свештенику, како би што прије довршили ову аграду.

„Сваки приложио што може од срца иде, па да се аграда школска подигне, и велика, и лијепа, и етазна.

„Ваша ће дна бити кад имаћете ту школску аграду у средини нашој, и ко год прође поред ње, па и потомство ваше рећи ће: „Бог да прости ко вас роди“.

„Послушајте епископ нашег пјесника Змаја, како вам у име ваше дјете пјева, и како вас лијепо позива:

Дижите школе,
 Дјеца вас моле!
 Скини ми, бабо, с чела облаке,
 Не дај ме, бабо, у просјаке!
 Не штеди, бабо, ради добра мога,
 Смилуј се, бабо, тако ти Бога!

Помози, бабо, помоћ' ћу и ја,
 Да ерско име још боље просија!

„Браћо! Кад знате да Србни никад не по-
 жали ништа у она мучна времена — времена
 пуна борбе и патње; кад стални остадоште у
 мјери, славећи лијепу ерскую крену славу а
 пјевајући уз јавор густе ерские пјесме — ту
 народну историју; кад очуваште све ерские ама-
 нете, — то треба и сада да чините у овом
 озбиљном времену и приликама, гдје неотребамо
 иачем у руци да се боримо за живот и опста-
 нак наш, већ, Србине, пером и књигом; велим ти
 пером и књигом то треба да чинимо, а за то се
 припрема у ерској школи.

„У ерској школи ваша ће дјеца, ваше уздање,
 научити читати, писати и рачунати; научиће се
 свеуму; научиће: ерски мислити и радити; научи-
 ће како ваља вјеру, језик, обичаје и народност
 чувати и бранити.

„Помоћу школе и науке, која се буде у њој
 учила, постаће ваша дјеца добри и честити Срби
 побожни Хришћани, ваљани и поштени људи.

„Па кад вама дјеца изађу и сврше школовање
 своје, вама ће она бити дика и понос, би ће вам
 у старим вашим годинама потпора и утјеха; —
 биће својој домовини и своје народу врли гра-
 ђани и истинити родољуби.

„На посао, браћо и Срби, на посао!

„Нека је благословен почетак зидања ове
 наше школеке зграде.

„И опет вам велим: на посао, и опет вас
 позивам: да притечете у помоћ новчаном прило-
 зима, па да се што брже доврши ова зграда, и
 да је што прије сви видимо и голему, и лијепу
 на овом мјесту, а крај ријеке и извора Босне.

„Дај Боже и цркви на овом мјесту скоро
 подигли, јер и она вам је потребна као и школа.

„За ваше пожртвовање нека вам свемогући
 Бог дарује здравља и весеља и сваког напретка
 у вашим задругама; нека вам Бог својом милости
 дадне изобиље у роду, плоду земаљском и сточном;
 нека вам подијели сваку срећу и берихет.

„А све нека то буде Богом благословено, ра-
 дећи сложено сви у духу спасоносне вјере Хри-
 стове, коју апостоли његови проишле по свијету.

„Тада ћемо браћо моја моћи напредовати у
 свему што је добро и племенито, на узвишење
 наше домовине и свете, чисте и истините спаса-
 вајуће вјере православне, која нека би сијала и
 руководила нас Србе у свима приликама живота
 нашега и на све вијекове. Амин.“

„При спомену имена Његовог Величанства
 и Високопреосвештеног госп. Митрополита, народ
 се одазвао ускликом: Живео!

Послије свршеног перемонјала, народ је
 приступио цјеливању часног крста, и дари-
 вању. Прилога је у све пало 200. фор. Карте за
 жељезницу, и ако су врло јефтине цијене биле,
 ипак су покриле трошкове општине на жељезницу
 и осталу спрему за освјештање. Ово је најбољи
 доказ да су Срби Сарајлије у приличном броју
 изашли на ову свечаност, и ако вријеме не би-
 јаше по изгледу прилично угодно. Ту се видио
 овај број Сарајлија, који схваћају значај школе
 на овом мјесту, и који имају одушевљења за све
 ово, што ерском народу и његову подмлатку
 отвара љену будућност.

У подне, позвани су гости на ручак, за који
 је сјело до 40 особа. Прву здравницу наздравио
 је Високопреосвештени Господин Митрополит
 Његовом Величанству Цару и Краљу и Његовој
 Високој Влади, под чијим окриљем подику се
 просвјетне зграде и пренаћена Босна стреса са
 себе ропство мрака и застоја, те замашним по-
 летом, креће се и напредује у свијема културним
 правцима.

Овој здравници присуствни се одазваше првом
 строфом царевке. Другу здравницу напио је вла-
 дин повјереник г. Пера Тодоровић, фундатору
 ове ерске школе Њ. Векпр. г. Митрополиту,
 која здравница би пропраћена са „Тон Деспотин.“
 Трећу је напио г. Митрополит Овштини и на-
 роду, на што се у име народа захвалио млади
 парох, свештеник г. Стево Трифковић, који је
 главни покретач и душа овог свега предузећа и
 чија је врло велика заслуга да се на овом мјесту
 подигне ерска школа а по времену и право-
 славна црква.

Облачно небо смилovalo се те пије пустило
 кишу, већ својом облачним учинило ладовину
 и тијем припомогло, да се народ уз пјесму и коло
 забављао до пред вече, кад се одвојише Сарај-

лије, да се забавним возом поврате у Сарајево, понесавши собом лијепу успомену на ову чисто народну светковину, која је друга што је у корист ове школе приређена.

Додамо ли још овом и ону дивну слику, каква се указиваше оку посматрајући многобројни народ у заједничком весељу; напоменемо ли мирни ток забаве, једидушну радост, и одушевљење народне: за еписку школу и народну просвјету; — онда можемо завршити с ријечима: тако браћо!

Бог вам помогао и његов светитељ, а ваш први учитељ св. Сава, који је одиша данас с вама био задовољан, јер је увијерен, да његов народ чува свете аманете, што му их је он у наслєдство оставио; да његов мили народ ни кроз пет вијекова робовања, није изгубио свијести о значају еписке књиге! Па кад је тако, благослови први еписки учитељу, свој мили народ!

Н. Н.

Писма с Леденица.

Браћи г. г. Андру и Славомиру Ђурковићима. Од Дионисија Миховића.

Доне Леденице, 1. маја 1890.

Љубазни побратими!

Ја сам пишио да вашој љубави одавна пишем; да извјештем о здрављу своје маленкости задовољим вашу радозналост. Али опет нијесам; јер сам помислио да је боље да останете у мисли о мени кад не могу да ви извјештем о себи поткријешиш наду за поправку здравља. Али ћу то сада у неколико надохнадити писанима с Леденица најприје с доњим, па онда с горњим. То нека у једно послужи, као одговор: на братским писанима:

Из свијета далекога . . .

И са мора дебелог . . .

Мила браћо! Дивно чаробно наше море мирно лежи и у његовој се бистротји огледа лице лиснати каменити наши еписки брда.

Нико неби рекао да већ ово мирно море посјеђује оно ужасно тирјанство што само поморци у правој слици лекусе при његовој бурној манифести.

Ономадне тихи јужни вјетрићи варкају по мору и посе крајини мирне са високим гора преко страховите морске пучине.

Сунце стало к западу нагињати као да хоће да своју жистину у море раскали; или да ступи у борбу с тамом на коју зрачи блиједог мјесеца баца свијенку свијетлости; ако густ облак неодоли.

Красно је и мило гледати у бистром и мирном мору оно ружено коло што се околу сунца у чаробној сјајности прелијева! Тога се човјек не може сит нагледати!

Али мене мој добри лијечник др. Д. Богдан раставља са овом дивном сликом која има силу магнетизма за очарање. Шаље ме да тумарам по висовима наши гора, да тамо удишем онај свијески крајини мирне са цвијетова од који ваљда, вила, еписке миљеница, вијетне плете да вјечног славог крунише заслужене еписке синове и шћери.

Кад морам да путујем ставим руку на срце што ми је у тај мах силно закуцало, као да хоће пукнути, па болним гласом повичем:

Ах! купај, ах! купај, али ланше тужно срце моје

Купајух! тако би ће ти крај,
Па кад се до скора остваре еписке жеље твоје
Душа ми тад' узима ће рај.

* * *

Да очи моје виде за чим ти купаш

И дупа чезне, не пукни сад!

Кад' се оствари жеља за којом купаш

Кад' другаче није, ти пукни тад!

Тада кажеш Гисну и милим Рипшанија, с Богом! па изајави уз писанске стране: путем који на завијутке води на Леденице.

Мени се шћело сат и по док сем стигао на врх стране ће се бијели прика св. Николе, а адрав пјесак може изаћи прије сата.

Починуо сам у парохијском стану код свог собрата г. Пахомија Кончаревића, администратора леденичке парохије, и најмјесника у мом манастиру.

Одма сам легао на постељу, јер ми је одмор био са свим нуждан.

Пахомије скинуо е коња стварчице које сам са собом понио; и пошто је из бисага извадио послатице које су ми Митар Перов Суботић и његова добра супруга Аиђа, спремили, поврати Митру, коња, ког ми је на у слугу ставио.

Ја сам дуго и дуго кашљао и од муке отирао аној са тамнога чела.

Он је стајао поред мене, и зној ми са чела отирао више од једног сата. За то вријеме његово лице изгледаше тужније од јесенскије ноћи; страх да ми болове не позлиједи суетегао му сузе у заблесталим очима, као облак ког разгони свјежи зефир, плаво небо, кад пријети неспоном диждом, да не полије напојену земљу!

Кад сам се од кашља умирио он ми је читао најновије стварчице из најновији листова што сам са собом понио. Кад их је е коња скинуо ставио их на асталчић, на ком бјеше рпа старији листова а именов „Српског Гласа“, „Јавора“ „Босанске Виле“ „Школског листа“ „Нове Зете“ „Просвјете“ „Гласа Истине“ „Гласа Црногорца“ и други, што сам му прије на прочитане слао, на тражећи нове, које међу оним јетнуо, наиђе на Глас Црногорца, број 8. о. г. Одма повика: „А, ево овај број „Гласа Црногорца“ у ком се налази она лијепа pjesmica Радоја Рогановића, „Поглед е Прилипа“, што је теби посветио. Сјећам се, да си ми једном у манастиру рекао, да те на њу, не знам е чега, посветим.“

— „Ти си ме, ако добро памтим, до сад неколико пут потсећао,“ одговорим, па на кратке почивке замолим: да ми је прочита.

Пошто је прочита хвалећи је, ја му рекнем, да ћу му диктирати да нешто пише. Он се бојао да ће ми опет навалити кашаљ па се суетегао, али најпослије пристане, и ја повикнем: „Пиши!“ И он стане писати:

„Од поздрав г. Радоју Рогановићу, српском pjesniku.“

„Чуј ме!

Е ме други разумјети неће!

„Змај Јован.“

Сјај трепећи звијезда изчезава

И блиједог мјесеца сјај,

Пјесма славују зору највјештава

А мјачне ноћи крај . . .

* * *

Сунце се сјаје а куд око гледне
Милнина свуд на сваки крај, . .
У раскошној срећи Србин се кува
К'о аиђео у Божји рај!

Ал' у јеку среће науче е' облак
Страхилом неба постаде тад'...
А на њега пуче гром силан и јак
На Срба, к'о туча на сад!

Оста Србу спомен оста и слава,
Све друго зајмени тешки јад,
Али оста и што га подржава,

Остала му не преварна над.
Па не тужи не туж' пјеснице драг,
Кога Бог кара томе је и благ!

„Ни слова даље!“ повиче Пахомије, бацив перо из руке. Мене спопао кашаљ па се он наљутио. „И петреба!“ једна му одговорим.

Пошто ме кашаљ попустио Пахомије настави:

„Ти пишеш пјесме и бесједе, па их гориш!“
„То је некад било!“ благо му одговорим.

Он осјече: „Није давно! Шћно си да на твојим очима у Марту, кад си на смрти био болестан, изгоримо онако силан рукопис пуна родољубни пјесма и бесједе од којих су ми многе при читању, очи сузама напуниле.“

Ти си добар али не могу да чујем незаслужену хвалу! одговорим и послјје кратке почивке наставим: што сам тако шћно имао сам свога разлога!

Кашнога? Хитро упита.

Пошто није помагало околнање, одговорим да га задовољим:

„Кад хоћеш, а ти чуј! Родољубни занос одвео ме на лагати крили да на окејану чистоће неперем нечиштоу ума и јисли; да у бурне таласе утопим мутне таласе свјести, и мрежу са умни очију, и да се онда тамо напишем на извору из кога извије мудрост и знање, па да се такав винем на пространо поље на коме неуморно раде српски књижевници и пјесници онако: како ће их света крика благосиљати, историја величати, а бесмртност дјеливати. Али ја тек што погледао у окејан, помислио, да сам спреман ући у то поље: као што бјеше пророк Мојсија спреман чистоћом да на Синају види лице за чију славу

смртни нејма ријечи; лице онога чије име гријешници, међу којима сам, не смију у уста узети док се не покају под чијом влашћу стоји човек и све што га дивљењем и страхом препрепује; који се ваља играо, кад је васељену стварао. Примјењујем себе ономе који би отишао на воду с тиквом у руци да је напуним, па се без воде повратио, а кад је касније ожеднио, сјетио се, да тикву није водом напунуо.

Али ја опивен срећом да сам у окејан погледао, трикнем у поље ће српски књижевници и pjesници збора зборе на их у дијела створе. Тада сам видио да сам голушаво птиче; тада сам познао тешкоћу јанка и слабости ума који ме је са заносом рододубља, и могла одвести, да работим на работи која је далеко виша од моје силе.

Да сам себе познавао моја нога неби бродила кораке преко они брда, преко који сам проћи морао, да у поље дођем.

По срећи, или по несрећи, чуо гуселара да пјева уз оне тајанствене звуке милијех гусала, заслуге калуђера, свештеника, пастира „који душу подмаче за стадо.“ Заслугу за живот, за спасоносну српску идеју: какву не могу да помраче облаци ни Гавријола замути пером са Пернаса. Погледао сам на српски живот ког ће тек будућа историја биљежити у своје листове, и видио сам, да аманет стари калуђера свештеника Бога живог, имам ће развијати! Она отров што је тровала српски народ у шеснаестој стотини од Христовог Рођења, да не спомињем од прије, а која је у своје море утопила многу лашу браћу, са успјехом диже главу на сироти српски народ!

Помислим, мајчино би ме малијко губало и и стигла очина клетва, кад бих равнодушно гледао да та змија просињче отров на напашено српско тијело. Аманет они свештеника, кога изговореше умирући на коду, изабацио би ми кости из гроба, средно душу са антихристовим дојом.

Приодем к работи као пчелица што тек слабом снагом полетјела да купи сок са цвијетова за саће.

Моја работа би награђена с признањем они радника што осјеђеше радећи хвално на пољани српске књижевности.

Да се нијесу купали у окејану који облагородује, помислио би да су ставили савјест на страну кад су ме сокопили на даљни рад.

Они ме похвалили можда и с тога, што је кривица незнања достојна опроштења: ако не потиче из извора љености.

Али многа појава моје књижевне ситнице, изазвала је грају, и у тој граји било је „и ко хришћ крстите!“ „Није могуће да он може писати онако како не могу многи који су потпуно школе свршили!“ говорили једни; а други опет говорили: „кадар је, и пише за личну славу!“ Што су трећи у похвалу говорили не могу да ти од стида споменем.

И људи који су на власти гледали ме кривим оком! Из сваке ријечи моје маленкости „Црна Гора“, „Србија“, или „Русија“ стварали неоправдане закључке то јест: да нијесам аустријанац и т. д. И с тога ме помрајали!... На част им!

Кад се ове године штампао у „Јавору“ мој похваљени чланак „Цетињски утисци“, многи су на мене гледали као на губаву овцу, и гријешили су о моје поданићке осјећаје! На мене је то имало неугодна утицаја: јер уздивам у задовољству што сам Србин, и што сам од својих старих васиједио истинску вјерност према пресијаном Аустријском Трону.

Да су та господа што се размећу вјерним подаништвом, а на дјелу би остали за мнош, прочитали, што су о витешкој и ваада ми драгој српској Црвој Гори којом се занимао мој незнати чланак, писали и сами непристрасни Немци, Французи, Инглези и Талијанци, и други што не припадају српској народности, морали би да се поштеде од помисли, ако им је стида на образу остало!

Неби се чудили, неби не оправдане закључке стварали што ја као Србин, и послејне многи Срба, онако јасно залажем свијетле истине о српској Црвој Гори са пуно урођене симпатије.

Да су ми споменути први и други имали на чему друго завидјети осим на слабостима, родило би се у мени достојно сажалење што им је завист дубоко у срце загрипала својим отровним зубима; али сада та би била неоправдана: јер се о слабост нико неопити.

Да сам и најмање заслужио што су трећи говорили, био бих задовољан: јер бих помислио да ћу се кадар бити у напријед ако поживим, бар колико год одумати се својој пастирској и српској дужности.

Мислио сам да је дошло вријеме да се још онда моје преслабо тијело почне у гробу ослабајати од гријехова тежине, па сам шћно, да мој рукопис на онај начин помири, а не да послје мене, пишећу први и други неслогу распири, а био сам на здравој мисли кад нијесам себи ласкао, да ће оправдати наду „тречијех“.

Мени је свагда пред умнијем очима Христова заповијед: „Дѣлаете дождикъ кѣтъ и лѣтъ!“ и дужност која ме као и свакога Србина према роду везује, па мислим, да је и мали рад бољи него беспослицење. Та ме је мисао и родољубни занос, при сваком ако и незнатном послу, руководно.

У часу кад сам се са смрћу борио, сјетио сам се свега; умним очима шћно сам да прозирјем у књигу неиспитане судбе; на њезином насловном листу читао сам само: изреку св. апос. Павла „Трѣбѣдѣмъ дѣлѣтиѣмъ подѣлѣтиѣмъ ижедѣ одѣ ѡбѣдѣ кѣбѣтѣ!“ Али нијесам ни помислио да се могу бројити међу трудбеницима за које то стоји написато, па рукописа нијесам ни мислио.

Иаа насловног листа те књиге није ми се дало ништа прочитати: јер је тај лист тврђи од кинески зида. Може бити да за њим бјеше написато за моје пјесме и бесједе: „све је ништа!“ па није требало да ме преживе.

Послије дугог ћутања Пахомије махну главом па пробори:

„Али ти је с њима доста живота изгорјело! Није ми непознато што си ми исприповједао али те то не може оправдати што си их изгорио!“

За то ме неће нико ни звати на суд, па није нужно да мислим како ћу се оправдати. Сијешени се одговорим.

„Свијет не треба узети какав би требало да је, него онакав какав јест; ако чољек не ради зајераму се, а ако ради опет му се зајера; дакле боље је радити кад се може, као што ћу ја сјутра ако Богда, мојом кључком у врту пећу ли израдити да посијем салату!“ рече отац Пахомије.

„Тако је тако!“ ја прифатим, па о томе прешинемо.

* * *

Што ћу вам писати о Леденицама то неће бити она историјска бујица која оброни и најдебљи брјег, и продре у најнезвантинијни слој; али неће бити ни роман кој може да створи усјина машта; него то ће бити путничке сп-

тлости баче на који год тамни лист историје, или послуже за будућу.

* * *

Пут којим се излази на Леденице доста пут је поправила наша Тесарија: како данас нагледа. Велика узбрдица досадна је путнику који на Леденице иде. Широка је колико се могу два коња размишнути.

Да је и за римско доба овуда пут био подупире ми мисао и та околност, што велики Rizonicun, није имао згодињег мјеста од овога и онога које води у Кривошће, у које би исекао пут да га свеже са сјеверо-источним предјелима.

У једној народној пјесми коју сам објелоданио у Ш. свесци „Немање“ 1887. пјева се да је Бајо Пиљанин са четом изашао: „Уз рисанске стране“ да прије стигне у помоћ свом побратиму Лимуу, трговцу, у Корита.

„Бе га воља поточ пристигнула

И мајо га раном обранила!“

Дакле, без сумње овим путем који свакојако није имао садањи облик него ружњи.

Сви путеви којима се из Рисна излази и у њ долази такви су да се тек може на коњу путовати. Та околност вели је узрок што ова врло занимљива варош у јужном приморју, неvjеројатно у трговини назадује, и само се у извјесним часовима тренутно уздицала! Та оскудица може још Рисну отворити гроб у кој би могао дуго чамити.

Да би Рисан имао колеког пута који би га бар с Граховом и Требињем свезао веселије би му птице пјевале. Али и ако будућност свакога минута у прошлост прелази, он се у њу нади: пада се а нади му је оправдана: да ће наша богата и просвијећена Тесарија осврнути на то свој милостини поглед како ће изјехи и оно дивљење које пресипује свакога путника који је прошао по вишим брјеговима њеним и други дркава, а по љешним путовима!

Чим се на најгорњи завијутак изађе осјети се примјетна разлика у клими између Рисна и Леденица. Док у Рисну хоће да очи прену од сунчане прилике на Леденицама хладни зефир до груди пробјеи. У Рисну је пјесма ласте досадном постала а на Леденицама ни да се чује! Све се у приморју зелени и цвијета, а на

* * *

Постоји предање да се Леденице некад звале „Мала пустиња“; и да их је данашњим именом назвао с хладног поднебја, свети Сава Немањин први српски просвјетитељ, кад је овуда пријешао из манастира Превлаке.

Леденице су са свију страна окружене нишким и мјавњим каменитим брдима са пет главних пазазака.

Насељене су биле Грцима најприје, а послије с 29. породица „Матаруге“ и једном циганског соја.

Рисански Турци проћераше насељене породице и Леденице опет постадоше неко пријеме: „Мала пустиња.“ Овако народна традиција, а ја немам оружја да против ње војујем.

Леденице и горње и доње дао је цар Душан-Стефан, Котору, те су му оне на домаку, сврхнале границу на сјеверу. Кнез Павло побирвао је у њима царину године 1399, а поднадале су у другој половини петнаестог столећа под влашћу Иван-бегу Пријевића, и то како се мисли поселије разорења града Жабљака (1482) из ког се понукао у тврде пригорске стигије да брани остатак српске слободе.

И још прије но је Ђорђе Иванов Црнојевић предао владу над Црном Гором тадашњем митрополиту Вавилу, па отишао на свагда са женом и дјецом у Млетке, Турци су над Леденицама господарили, и своју стоку пасли.

Кад су Рисанци с помоћу околне браће хришћана и Млечића Јована Фоскала, године 1647, ишћерали Турке из Рисна, у млетачку се књигу записале и Леденице као ново-добивени дио лава светог Марка. Али кад су већ године 1516. почели управљати Црном Гором, митроноспци, више су њих, као господаре, под чију су духовну јурисдикцију спадале, познавале него лугавне Млечиће. Мени су долазила до руке писма митрополита из куће Петровића Његова, којима се Леденичанима на питање одговара: како ће да уреде неке ствари које у надлежности спадају свјетској власти, и дају упутства како ће живјети са својим сусједима Цудима и Бјелицама, а међу тим потпадати под Млечићима.

Од кад су Срби изгубили своју самосталност, свештеници су од најмањег до највишег реда, истисали Србину неслогу као моћ која је и кадра била да му парску круну сврва у косовски гроб; ону круну којој само корак у напријед

требаше па да међу алемима уброји најљепши балкански алем; да јој Византија љута акија покљони своју горду главу; вељу свештеници га свјетовали да је се клоне као грозног пакла; учили га, и тјешили надом у сјајну будућност, па би се томе и ова писма могла пријенити. Али поред тога кад бих пишао да се размећем знањем о томе колико су Леденичани држали до млетачког господарства, над собом, отишао бих далеко, али бих ваше увјерење појачао, да је млетачко господарство и над Леденицама, као и над још неким дјеловима Боке, само на хартији било!

Ах! у оно доба кад мисли пројуре
Ко хандари да се у груди ми сјуре!

Царовао Србни, па постао робом
Само спомен оет'о над косовским гробом.

Душман се од тада о нега отиго

Чемерни му живот на муке узмиго,

Узмивање од тад имала та акија

Када тужни Србни од муке завија!

* * *

Дворбу двори Србни пет стотина љета
А још му не свише она зора света!

Још му дуза није код Бога стигнула

Ал' из она није у залуд канула!

Него ја одох са овим далеко, да ујорих
себе писаньем а вас ћу читаньем

До скоро ће сљедовати јоје друго писмо
а ово заврнујем шаљући вам братски целив и
препоручујући вас благослову, милости, и љубави Божијој.

ваш побра
Димитрије Миковић.

П.

Доње Леденице 10./5. 1890.

Дрски побратими!

У првом мом писму обећао сам вам скоро писати а међу тим пробаше пет дана, а ја ни да сам уфатно пера у руку.

Послије првог писма груди се надимале зној ме спападао док сам искашљао рђавитину! — Отац Пахомије припремије ову појану писану првог писма па ми из себе однио справу за писање! Његова се љубав тек касније о томе разумјерила услед честих овакв појава. Нијесам се могао на њ за ово ердити, јер је из братске љубави, а ја у велико обожавам и сијенку оваке љубави, па како да неких ештито љубав; ја је и

проповиједам што ми као свакоме свештенику Бога живога, у свети задатак спада.

По дану сам свагда на пољу, и испијам прописане љекове мог доброг лијечника дра Бог-даша. Прати ме собрат Пахомије, и екрађује вријеме својим причинама из народног живота. Његова је брига да ме развесели, да ми олакша утиске неспосне болести!

Обједујем на Гркавцу, у малом дућану, а госп. Ђованин Захлбрехт, и супруга му госпођа Стана, старају се, да ми што боље угоде. Њихову услугу нећу никад заборавити.

Ноћн теже проводим! Чим главом на узглавницу а оно навали кашаљ да ме задуну у грту!

Да умањим ове неспосне појаве, прикосим Орфеову крилу колико се може, а предам се побожном размишљању, и читајући Свето Писмо старам се да славим својим духом проникнем у тајни његов смисла.

Нека нада ублажује коју меланхоличну чежњу али је и подиже при помисли да нада више од пет стотина година вара што оно рече бесмртни владика Његуш: „Српство угашено!

Оно, мила браћо, што ми удах из душе и срца изије да ми се блиједушасти образи закарже неумијем како да назовем! Рафаило би то успешни облик улио да опчини, да украси нешто што је тек његов ум могао створити и рука кичицом ођенути у одору: као мајско цвијеће трајнију, од зидова о којима његови створови вие.

Иашао сам на прозор, али наоколо тишина; ваздух свјеж, и пунак красног мириса и ријетке нежњости! Пунак мјесец промало блиједушаству главу на високи брда.

Ову дирљиву тишину нарушавају само тиге извијањем своји пјесница, жалте летече живинице својим звончастим зуцањем, и поређи лавез; паса, што су свезани пред кућама, да чувају марву од вукова.

Да ми неби шкодно ноћни есјекиј зрак затворио прозор и продужити писање о Леденицама. То могу ласније, јер о. Пахомије, који се често устаје, да ме пришта: „Како ти је брацо?“ и да ми силује на узглавје млијека или скоруна што ми Шћепан Јазовић кнез горни Леденица, редовно шаље, или сам доноси, сада хвала Богу слатко спава, а поп Брето је одсутан.

* * *

Чим путник изађе на врх риваски страна, сретe га црква св. Николе са једном кућицом на јужно-западној страни.

Постоји предање да је овђе била мала богомоља кад су овђе Грци живјели.

У пјесми коју сам приопчио у споменутој свезци „Немање“ спомиње се ова црквица:

„Баш до цркве светог Николе,
Пред њом Бајо е друштвом починуо,
Па у свету цркви улазио,
И дивно се Богу помолио,
И у цркви прилог оставио,
И овако Бајо бесједио:

„О Господе! о свети Николе!
Ти сачувај мене и дружини,
Ако Бог да, те се здравом вратиш
Боље ћу те поплатити цркви!“

Дакле и по пјесми броји више од 200 година.

Него могло би се рећи и не би била искључена могућност, да је пјесма млађа коју годину од догађаја о ком прича па у том времену црква саграђена и машта је побожног пјесника уметнула у пјесму, да светим именом пјесму окити. Али моје скромно мњење не дијели ту могућност.

Док се у други народа далеко ерећнији и напреднији од ерпскога народа, треба да роди Хорације, Виргиле, или Бајо Муције, што је за годину дана само три јуначке пјесме написао, и други, да опјева какву јуначку битку, док се још витешке жртве у гроб спуштају, у ерпскога народа одма све пјева и слави ерећу или жали на несрећу!

Чобанин у гори и мориар на мору, као свештеник или учитељ, адвокат или лијечник у двору може да занесе, да опије милошћу ерпске пјесме!

Док ерпски чобан навија у дудуку или диллима ерпску пјесму особито мелодијом, која се такне срца и по живцима мило разлије, славић етине на граници да садуна: јер и он не може без слободе којом мелодија одише; јест браћо, неможе па да би га затворили у златни кавез а питали царевљем емоком. А кад њихов глас циљне мелодијом пуном туге и плача за ерпску прошлост, да би се разланило срцу хладном као хладни камен, одлети далеко, далеко, по зраку ова омиљена тига: да је жалост неугуши, да ненабљује слатко зрно што је снажи за неравно пјевање.

Па док се још на бојном пољу крв пуши за ону узвишену идеју која је српством од вагда ерођена, већ српски гуелар уз тајанствене звуке слави и велича витешка јунаштва; док он пјесму е креше не пролазе године! Српска пјесма пуна је невиних простоте, осећена је и украшена чистотом и истином, и умије да се узвиси над осећајима: у часу кад је српство срећа преварила; — да опије милином, и да у боде у најфинији српци живац; како рину може само напјечити нила кад је окупље божанском росом што по српским висовима у свилу као бисер купи. И сами творац пидјаде не би могао, а да јој неизрече пристојну пошту. Србин не виче: „*Ganem et circenses*“; њему су гуеле најдражија забава — у њима као да се крије тајанствена сила која је његовом срцу најероднија; а хљеб зарађује крвавијем апојем. Дакле биће ова црква опстојала кад је пјесма неспјевана. За цијело опстојање: јер Србин ма гђе био неможе без своје свете православије матере цркве; он и над гробом своје ејајне величине на пространом пољу Косову ће:

„И потону све у крви

И алатна се крупа смрви!“¹⁾

гради цркву а:

„Не гради јој темељ од мермера

Но од чисте свиле и скорлета!“²⁾

Еј браћо! нег је Србину весела мајка, која га је такога родила, да са пуно петишке обавности и љубави, и поштовања слави своју свету мајку цркву која је оком неограничене Божије милости и свемогућства и кадра била да га свијесна, чиста и здрава преведе преко крвавог опејана на ког га отури несрећна косовска судбина; кадра била да Србина изведе из невоље и мука што је од душмана трпио за идеју славе и слободе, правде и поштења; била бедем о ког се ломно душмански паљон; и, мајка, која је кадра била кроз петето и једно стољеће у прикос свима невољама да му под оном црном косовском копреном сачува у души узвишено српско осећање, у глави здраву српску мисао, у устима милозвучну српску ријеч, и у срцу жељу за српску славу.

Благо Србину поносном сину, док му ух, душу и срце загријавају и преиспуњају оваква чуетва према својој спасоносној светој матери

цркви! До тад неће бити кадра ерба и сила лакосног душмана да га збрише с лица земље, него ће се о њ кршати као што се крше бијеси морски валови под притиском силне олује, о горостасне српске бријегове.

Имало је података до године 1869. т. ј. првог бокељског устанка, по којима би се дало мислити да су ону црквцу обновили Суботићи, становници доми Једеница, године 1699.

Више западни врата на ластавици под звоником, чита се у једном камену: н. г. 1841.

Како ми повједати селске старјешине ово значи да је ове године саграђена. Томе у прилог иде околност што се примјећује да је горњи дио много раније саграђен.

Била је порушена ћесарском војском год. 1869. али је сељани с неком помоћи цара Франца Јосифа I. поправе године 1870.

Посљедњег устанка извизи је у овој цркви и. и к. мајор господин Каливода и непрестано му је у њој канђело горело. Захваљујући његовој побожности она није овог устанка порушена као цркве: у Кривошћима, Оравцу, и св. Петна у горњим Једеницама, о којој ћу вам писати с е горњи Једеница.

Црква св. Николе пространа је толико да једна у њој може стати 50 особа.

Ограђена је изиђелатим камењем у клаку и на свод, а посаликата изиђелатим плочама, и покривена циглом која се пече у Кртолима.

На цркви су двоја врата и три прозорчића; од ових је најмањи у олтару, а друга два што су мало повиса, стоје на странама.

Нов иконостае са иконама правно је о. Јосиф Катурин, године 1877. за фер. 415, што су му сељани исплатили.

У цркви нема никаквог приједмета што би био од интереса за историју.

Осим неколико књига којима се не може подпуно задовољити потреби за вршење црквеног правила, има у цркви још нешто трошновг свештеничког ојела, канђела, и светог посуђа од сребра.

Године 1871. Његово величанство великодушни цар краљ, и господар Ф. Ј. I. даривао је овој цркви један фелон и један епитрахил, чашу, дискос, звијездицу од паховна, колље, два свијећњака, и два канђела једнако од паховна;

¹⁾ Љубомир Н. Ненковић.

²⁾ Срп. нар. пјесма.

једно јеванђеље, један службеник, један требник, један триод, један празнични мисеј, и један часловац.

До првог бокељског устанка имали је она црква три сребрна канџела на којима су били надписи. Али како их усташе преносили у Црну Гору, грдно су била улућуљена, па их туторство године 1871. да неком Грку да их претопи у једно канџело, и тим се надписи из којих би што год дознали — изгубили! Уз ово једино повише канџело од сребра, има још два канџела мања од којих је једно прилог покојног Јова Катурџа ког је приложио отрагу дванаест година, а једно покојне Маре Јокове Огњеновић, ког је за своју душу приложила године 1886. На њима нема никаквог натписа.

Потоњег устанка остало је у цркви једно свештеничко одјејање што усташа нијесу могли узети услед напале ћесарске војске, али је попобожни мајор Каливода сачувао и насахрану послао у Риеан, црквеном туторству.

Повратком усташа из Црне Горе године 1884. 5—6 и 7 повраћено је цркви из Црне Горе епиромашко покретно имање ког су усташе са собом понијели, и ког данас посједује.

И још се нијесу сви леденичани повратили из Црне Горе, на своја агаришта, јер се боје казни, али црквеног нема већ ништа у Црној Гори.

У цркви има један мали сребро позлаћени крет на стоци, ког је приложио Лазар Андрић Суботин за душу свог покојног брата Луке, отрагу 32 године али и на њему нема натписа!

Над црквеним вратима има мали једноочни звоник и у њему једино осредње звоно. Оно својим милотзвучним гласом више од етогину година подјећа побожну Србадију на Хришћанску дужност: да скупшено у топлој молитви слави и велича Божија дјела; да очима окрене пут висине на којој се Србину дух одмара.

На звону се види слика Христовог распећа, и слика св. Ђорђа, на коњу. На њему стоји написато „А. 1783.“ Ово „А“ почетно је слово италијанске ријечи „anno“ дакле године. Прича се да га је из Венеције донио и приложио некакав Ђурковић из Риеана; и без сумње, драга браћо: Андро и Славо! то ће бити био који од наших предака или нашег старине г. капетана Марка.

Споменута приклена кућица саграђена је године 1874. сувом међом, а године 1875. пред доласком Његовог Величанства цара Франц Јосифа првог у Боку оклањена је споља и изнутра.

И она је покривена циглама и преддијелена у два дијела и има двоја врата, али није попобожна ни посасиљана; она служи за одмор побожним црквеним посјетиоцима.

На сјеверо-источној страни стоји гробље доњи леденичана, ког су они опточили лијепог сувоом године 1875. Гробље је украсило неколико дијени плоча са крстима од бијелог камена, чији крајеви имадијаху изглед јабуке. Све је ово уништила ћесарска војска последњег устанка, и са овим камењем градила шатчеве за одбрану од усташа. Ово не истичем да мислим да оно поштување може бачити пјегу на углед ћесарског војника, а самоћујем га као прту за историју овога покрета, јер што оно наша пословица вели: „арно по зрно погача, камен по камен палача.“

Цркву и гробље окружавали су дебели преко етогодишњи дубови, који су посјетиоцима правили лада. Ћесарска војска све је ове дубове сасјекала за горјев год. 1869. па да нема споменути кућине било би посјетиоцима врло тешко, јер околну цркву нема ништа до гола камена, да би се могли од прижете или кише заклонити. Одма пред црквом, стоји пут који из Риеана води преко Леденица у „Дресно“ или другачије: „Драгаљско поље.“ Њега је ћесарија саградила године 1870.

На високом брду, што цркви на западу спада уздигла се тврђава Леденице основана 1870. од тада је више пут поправљана и данас изгледа као завак град, с ње је врло лијеп поглед на море и на околину. У њој свагда стоји по неколико војника с једним часником у начелу.

Овако је по свим тврђавама које ћу вам летимиче у будућим писанима споменути, јер ми то намећу преддијели на којима су.

На источној страни цркве усјејечен је узани пут у греду која је висока над Риеном уздигнула. Он води у горњи Орахованц а из њега у доњи Орахованц, на море. И овај је пут направила ћесарија године 1882.

Кад човек погледа на њ из Риеана помисли да је с њим савином опасно путовати, а оно баш и није тако. Истина требало би да је шири али је у греду усјејечен тако, да се лијежим временом

може без страха и на коњу. Ја сам га једном на свом богату без брига пројахао.

На ужијим и опаснијим мјестима подиђућ је на доњој страни зид који је висок неколико стона и тим је путнику више обезбијеђена сигурност.

Гле! на мене сад падоше зраци блиједог мјесеца! Кад сам на прозору стакло затворио, он тек проматаше иза високих брда, а сада се према прозору свијетли на плавом небу међу оним милионима небесних канџела. Па и пјевање по његојер кокога из села допире ми до ушију. Вала да закриш на одиоцинем, а наставићу ако Бог да у трећем писму.

Али гле како:

Кроз стакло прозора мјесецина бл'једа
Браћо моја мила, сад на мене гледа!
Изгледа ми тузина ка' јесенске ноћи,
Као мајка кад ће син јој у бој поћи;
К'о што бјеше оно косовка дјевојка,
С разбојишта кад се враћаше љенојка:
Без лијепе наде од српски синова,
Што закона судба сред боја Косова.
Та оће је, браћо, у белаи груди,
Сјети уточниште к'о игђе код људи.

Ал' ху и ја сада на починак поћ',
Вама желим сладак сан,
И од срца кличем: браћо, laku ноћ!
И наздравље сваг'о дан!

* * *

Надао сам се да ћу заспати, па пошто ми се то није дало, — узмем да читам оне манастира Дужи у Херцеговини од ученог књижевника г. Никшића Дућина, архиепископа.

Зауставио сам се на именима: Нектарије Зотовића, јермонаха дужског рођеног у селу Домашеву у Љубициру, и Теодосија Погулића дужског игумана, родом из села Тврдоша код бившег манастира Тврдоша, у Требињу.

Учени писац лијепо прича како су ова два мученика много претрпјели за српство и правослађе у својој витешкој домовини војводици светог Саве; и како заклету Хришћански крволок Сабит паша Резулбеговић, Зотовића мачем прободе године 1807, а Погулића који је већ био изморомљен у турским тамницама, опрости, те се поврати у Дужи одакле пође Богу на истину године 1812.

Ова ме црта до два душе потресла и све живце магнетичном силом уздрмало да сам знао сад је небих читао. Биједни Србине, шта си тријети морао, шта ли и још триш под управом дивљег азијатског звијера.

Твоја вјера, твоја правда, и чила мишница била је само кадра, да те сачува широким и ласких уста твог најжешћег и најмоћнијег непријатеља. То са слогом уједно, кадра је да те и у будуће спасе и да те прослави.

Пошто ме је кашаљ пустио, узмем перо и карту са малог асталчића, који је свагда код постоље, и напишем шљедеће:

У спомен о. Нектарију Зотовићу, јермонаху манастира Дужи, погинулом године 1807, у Требињу:

Читајући причу а не много стару
Што си претрпјо радећ' на олтару:
Ка' достојни синак славни праћедова
Љутих осветника злосрећног Косова;
Као вјерни пастир Божијег стада,
Крволок хришћанства које но ти зада;
И смрт мученичку оче Нектарије,
У груди ми срце јачом силом бије.

+

Кад те оно срибна Сабит наше спете
А за твоје радње узвишене, свете,
Тога црног врага у људскоме лику,
Погубит' хоћаше свијету на видiku.
Злобом и пакости да земљу не трује,
Поганим устима да на крет не плује.

Ал' ти сжетну ријеч, оче Нектарије,
Дивног Погулића, оца Теодосије
Мученика српског, и вјерног пастира
Игумана славног Дужи манастира:
Кад бијаше скупа дивни мученици,
У гнуснога наше гнусној коњушници:

„Не уби га брата, за Бога милога!
Без Дужи би тада остали светого!
Дигли би се Турци па га онлачкали
И живио га ватри по тада предали,
Катуљере браћу, мукама мучили,
Док би своје добре душе испустили!

Док се Божија служба у Дужи пропја,
Крвавог је доста српског пало зноја,
Ради дивног Дужи не чини то дјело,
О љубезни брате, ја те молим смјело!

Ми укиро мирно нек остане Дужи,
Да српским ранама још мелема пружи!
Да убијеш пашу тим нас неби спас'о,

А манастир свети у ватру би пас'о!
Ах пека га, брате, нек' се вјечно б'јеш,
Србадију тужну тјешн и весели!
Умере ли мирно у муке највеће,
На менам с тога лаге писти неће,
Волиш ли га више (Дужи) од поганске крви,
А ти људског скота као лав не смрви!"

А ти рече тада: Р'јече ме твоја смете,
И ја одустајем од намере свете;
Први пут ми сада у мојојзи глави
Једна гр'јешна мис'о к'о ватра се јави:
Да калуђер писам сада бих желио,
И некојку оном крвицу бих пролио,
А премно Дужи неби тада' страда'
Као што би страда' да га спритим сада . .
За светог би Дужи дао сто живота
С њега нећу заплат' овог људског скота".

*

Прободе те наша међу алице двије
Које те држаху да му је ласније, . . .
Ал' ти ранен скочи, дико Србадије,
Па о земљу луни туретине двије,
Па тад' счепи пашу оте му ханџара
Да га с њим распорни као Милош цара,
Ал' се сјети Дужи баш у часу таде. . .
Па ти крвав ханџар из деснице паде!

* * *

Зотовићу врли славни калуђеру!
Мучениче дивни за Српство и вјеру!
„Још Самба има што Србина даве,
Још се Србу муке свакојаке праве;
Што је алоха могла изнелити мука
Душманека му злобна још намеће рука!
Ти уживаш сада код Божијег лица,
Оних дивних ерсеки светих мученика,

Који са анђели Богу прјесму поју:

Да им спасе ерсеку доховину своју.
О! моли се, моли, оче Нектарије!
Да је сунце слоге к'о пекад огрије!
С њоме само Србин још живјети може,
(Помози патнику свемогући Боже!)
А весела, чила, мила, Србадија
Славити ће вјечно свога Нектарија.

Док сам ја ону прјесму писао, Пахомије устао
и дошао да ме буди, знајући да никог из себе
не трим при писању, чекао је на отвореним вратима.
Ја га опазим, а он пошто је видио да сам
оставио перо уђе, поздравн и упита: „Шта радни брало?" Несмијем да му кажем да пијесам
сновао него му одговорим „хвала Богу добро сам!" Он ми погледа у мутне очи, па му се дубоки уздах из срца оне. С тим шћеде рећи: „Камн си добро!"

Пахомијева сјета казивала ми да сасвим
рђаво изгледам, а мени се чини да баш пијесам
најгоре, прекинем тишину питањем:

„Кад си устао брало?"

— Биће већ двадесет минута!"

— „Јес ли дуго на вратима?"

„Од кад сам устао!"

„Па што пијесам ушао?"

„Пијесам смио!"

— „Зашто?"

— „Јер си ме једном са твојом „Предрагом" како јој ти тепаш, госпођом сестром Видо-савом истерао с манастирске „луке" кад си нешто писао"

Закључујући препоручујем Вас неграниче-ној Божијој љубави, и шаљем братско поздравље.

Отворено писмо

Као одговор на критику г. Милорада Јелића свештеника (Б. Х. Источник св. 9 и 10 од 1890 године), на чланак „Свештенство и проповједанье", упућено господину уреднику истог листа од писаца критикованог чланка.

Настављајући даље г. Јелић прешао је са-свиј на поље оцрњивања, и то тако далеко, да ја у малу не изгледам као неки расколник вјер-ски, јер мојим горњим назорима у последу слабог похађања цркве он вели: „Тако један свештеник поучава", као да сам ја почео проповједати то,

да се цркве не требају похађати. Да наше цркве све празније бивају, може свако примјетити; а зашто се наш народ од цркве одбија, покушао сам, да по мом схваћању изнађем узроке, на у колико извниавах народ, што не извршава своје црквене дужности, у толико пак кривих свештен-

ство, што оно према народу своје дужности не извршава, а за то опријује ме г. Јелић, као да ја поучавам народ непохађању пријава. Оваково злонамерно тумачење мојих назора, не служим никакo на част једном свештенику, а г. Јелићу много би боље било, кад би у својим јавним радњама имао на уму да он као свештеник не би смио ништа говорити ни радити што се са његовом свештеничком кашу не би слагало.

Г. Јелић сумња — а већ 3 године је на парохији, а при том је и син свештенички — да народ, који у крису не долази, да се ни код куће Богу не моли. Овакова сумња могла би ићи само од онаког чојеца, који се породом никад у додир не долази, који дакле никакве праксе у опхођењу с народом нема. А то не могу мислити за г. Јелића, и за то му не прерујем да он такву сумњу одштавати може. У парохији у којој је сада г. Јелић, био сам и ја као парох 2 године, и за то вријеме као и за вријеме парохисања мога на мојој првој парохији, ја нијесам наишао ни на једну православну сеоску кућу, у којој се неће чељад из јутра послати умивања, а у вече пошто умјују руке а прије вечере Богу се помолити, и то у вече сви заједно, а јутром како се које умје одвојено.

На посљетку без икаквих оправдајних разлога напада мој напор на поправку свештеничког стања, те неумјесно наводићи ријечи цара Јосифа II. потврђује баш оно, што ја тврђах, а то је да је свештеничка служба добровољна, па такви су и приходи. „Проповједник љубави не треба да своје ријечи оповргава истеривањем берива“ рекао је цар Јосиф II. као што је навео г. Јелић. Под овим ријечима „истеривањем берива“ ја подразујем „егзекуцију“ „оврху“ у потпуном смислу ријечи; и држим да кад свештеник сам добровољним начином прибира своје приходе да он то не врши насилно, те и не „истерује берива своја, те по томе и не оповргава своје ријечи о љубави к ближњем. Али кад орган државне власти присилно поспеује и продаје разне предмете каквог дужности свештеничког а за рачун свештеничког прихода, — биде, да онда сам свештеник оповргава „истеривањем берива“ ријечи своје о љубави према ближњем.

Довде сам се, г. уредниче, од нападаја бранио, а јесам ли се одбрано — није моје да преоудим. Само имам сада то пријетити, да сам како при писању самог чланка тако и овог одго-

вора стајао стално на начелном становиштву и да ме никакви лични обзир ни најмање руководити нијесу. Па пошто одговорих на оно, на што сам изазван био, држим, да неће сада и жени забрањено бити, да неку проговором о самој критици г. Јелића с неутралне стране, т. ј. као да се мене ни најмање не тиче, дакле као о једном јавном раду о ком и најшира публика своје миње имати може. Истина, да нијесам сам том критиком заинтересован, — морам признати — да је и сад не би ни на ум узео, та има много дјетинарија на овом свијету, па се ријетко озбиљни људи са таким стварима баве — њих обично пропраћају шалови љетови са достојном назном, — али кад сам већ ту тако заинтересован, ваљда ми се неће за зло узети ако неко иријече и са таким се послом позабавим.

Пропраћајућ „критику“ г. Јелића као јаван спис, држаћу се само онога, што нијесам дотакао у мојој одбрани, јер ми није на путу било, а упозораваћу само на оне коменте у „критици“, који нам с једне стране пружају свједочбу о незрелости г. Јелића за јаван рад ове врсте, с друге стране, о неистакнутости његовој као свештеника једне вјероисповјести, а с треће, о његовој неопредјелености према самој свештеничкој позиви.

По форми критике, г. Јелић изгледа да у себи крије некаку појетску жигу, јер, воли, да су производи његове руке или ума и спољно експонирани, те да и на први поглед праве повлачан утисак. Тако је своју критику закитио једним Мото-ом. Незнам је ли тај мото одакле препишао, или га је сам измислио (биће ваљда ово посљедње) јер нема потписа аутора; али било једно или друго, тај мото је прва насарада не само по особинама ерског језика него и по неумјесности значења његовог према предмету о ком се пише. Његов мото гласи: „Ако ли се открије што другогме који сједи, нека чека док први ућути“. Ова изрека може бити да би хтјела имати смисла народне пословице: „У млину се редом меле“, али је тако удешено, да изазива сумњу, да ли је онај, који ју је саставио у стању, логично да мисли. Ако ли се открије што другогме, који сједи, онда тај други нека потребе да чека док први ућути, јер први је ућутао чим је открио, а открио је у један пут, јер свршени глаголи (открити свршен је глагол) не трпе одлагања, иначе ако би било одлагања, не би био глагол открити (у сад вријему „открије“) него несвршен глагол откривати

(у сада, времену „откривања“), те је онај други, који је сједино морао чекати хтјео или не хтјео, док прии ућути, јер му први не би могао ништа открити. Но ако је она бесмислена изрека тако сасато састављена, још је сасатије и неумјесније употребљена, ако би имала смисла пословице народне „у млину се редом меље“, јер ако *треба* да ћути онај, коме се што говори, по тако званим парламентарном реду, па да би кад потпуно саслуша могао одговор дати, онда онај коме се што пише *мора* да ћути док не прочита оно, што му се пише, јер не зна шта треба отписати, док не прочита изазив. Оваку бесмислену изреку употребио је г. Јелић на челу своје „критике“ можда и у дјетњској бојазни, е ћу ја почети одма одговорити на његову „критику“, и у том случају, ако не би нешто у једном броју листа могла бити отштампана.

Осим овога има у свакој алинеји таквих заветљаних мисли и израза, да се незна ништа се хоће с тим, а ни зашто је то, као ни то, да ли се оно, што се пише односи на онај предмет који се критикује, или на писца критикованог чланака, или се говори у опште, чему се пак ни почетка, ни свега а ни сиршетка наћи не може. Неприродни преломи, непојмљива развијања, зачотани изрази јесу особине те „критике“ гоч. Јелића. О овоме не могу се засебно бавити, јер би ме и то врло далеко одвело, а да је зашета тако, као што наведох, може се сваки штовани читалац сам увијерити, ако ту „критику“ прочита.

Сваког свештеника ма које био вјере треба да краси спољашњост, поштовање туђег а чување свога, а г. Јелић у својој „критици“ назва Мухамеда „препреденим чојником“ као оснивача једне религије. Није ми до тога да се у то питање упустим, јер то не спада ни мени ни г. Јелићу као свештеницима једне вјероисповјести да наш суд доносимо преко оснивача друге вјероисповјести, јер би нам се пристрасност могла пребацити, али то велим, да је г. Јелић нетактично поступио у овом предмету, јер желимо ли ми свештеници хришћански, да се о Господу Исусу Христу као оснивача наше вјере од других вјероисповјести, ако не са достојним поштовањем, а оно бар не са вријеђајућим изразима говори; то смо ми, тим више и дужности нашом свештеничком, познани, не давати другим повода да нас и нашу вјеру вријеђају, а то бива врло

лакo јер људи једва чекају, да врате коме мило за драго — као за срамоту.

Мој чланак „свештенство и проповједање“ у експонсти својој упутих сеоском свештенству, које не похађаше богословије. Па у томе покушах да изненађем узроке и буђења страсти а и моралне неискости код људи, те сам у развоју мисли дошао па теорију о постанку новца, који је не само у прошлости, него и у садашњости посредни или непосредни узрок скоро свега ала овдје на земљи. А овакав развој мисли о новцу бијаше нуздан, да би свештенство сходније могло проповједаати против оних страсти, које се код људи развијају или из похлепе за новцем ког немају, или из сујете због новца ког имају. Па ово упутих сеоском свештенству — Небогословима, али у томе погрѣших — није добро савим ни скроман бити. Мој чланак могао се исто тако а можда и с већим правом уоптити и г. Милораду Јелићу — и као богослову, да би се из њега научио, на коме становишту мора да стоји прави хришћански свештеник, јер да то незна доказало је тиме, што ми је пребацио, да ја не схваћам питање о свештеничком стању у духу времена мушне борбе за опстанак. Хришћански свештеник има следити увијек начелу хришћанске вјере не само у погледу вршења својих дужности него и у погледу његовог тјелесног препитања. Ко олтар служи од олтара и да живи. А приноси пак олтару од како је Хришћанска црква основата били су добровољни а не присилни. Је ли се пак вријеме промјенило, те се борба за опстанак поштрила, наћи ће познати фактори начина да то питање у ред доведу, а свештеници пак не би смјели очекивати решење тога питања онако као што су очекивали гледи Паризлици „објетовану земљу“ у којој тече мед и млијеко. Па нека би се то питање и данас у ред довело, жалостан би био онај свештеник, који би се у прибирању својих прихода ослањао на завадарење бајонете. Од такoг свештеника нити би имала црква, нити народ а ни држава никакве користи. Но да има такoвих свештеника, који свој позив или не разумију или неће да разумију, јасан је доказ, да је сам г. Јелић као свештеник и богослов — али држим да није знао шта је радио — постао јавно девиант: све би дао за свог рода славу, али крајцар ни за живу главу. Под оваком заставом не војује Христов војник, са оваким геслом не служи се хришћански проповједник

— пастир стада Христовога, него церемонијалиста, који изјесне послове обавља, за то што је добро плаћен. Није ли ово нелојалност према свом узвишеном позиву?!

Ево ме г. Уредниче већ једанпут на свршетку, па је сад пријем да се опростим с Вама, и да Вам благодарим, што сте ми толико пажње покљонили. При растанку дакле рећи ћу Вам још само у кратко о томе, шта ја сам мислим у опште о моме чланку ког је г. Јелић „критиковао.“

Познато Вам је да сам ја свештеник у овојем казиноу у Зеници, и да у истој служим од отворања њеног до сад. Па пошто ми је у дужности да поред обављања разних свештенорађа старам се о моралном уздигнућу повјерених ми људи, цјелисходност мога позива ми налаже, да испитам и познајем ступањ вјерског изображења њиховог, те сам на жалост пријетио да 10% незнају се ни прекретити, 80% знају се Богу молити по тежачком начину а тек 10% знају црквене најузвишје молитве са или без приближног појма о значењу им. Па од свих оних, који у току године у казиноу на издржање казине допремљени буду једва ће их неколицина моћи казати, да су овда-онда, и то врло ријетко чули какву проповјед. Овдје не треба то претпоставити, да ови људи, који су пали у злочинство, ријетко или никако нијесу шили у цркву, јер од свих казњеника имаће их око 80% од сеоског тежачког стаљеза, па су шили у цркву овда, кад и остали свијет. Служећи дакле под оваким околностима у казиноу, сваке недеље и празника за вријеме Богослужбена, држао сам сходну проповјед, за коју сам се спремао по у мом чланку изложеном начину. По пошто примјетих да се према статистицим подацима злочинства умножавашу непрестано, то је на сваки начин било преко нужно, да и свештенство у овом погледу своје чини, како би се злочинства у народу умањавала. Па познавајући наше свештенство написах дотичан чланак, да бих свештенству сеоском олакшао спремање за проповјед, те да се проповједи редовно по црквама држати ужојгн. Мени је познато, да би у овом погледу све околишнице наше духовне власти биле безупјесне, јер прво, онај који се осјећа у вршењу овога задатка несигур-

ним, био би још несигурнији, кад би му се то „под мораш“ наредило, а друго, ако би се то и одредило, не би се преко тога никаква контрола водити могла, те би таква наређења обично остало жртво слово на артији. Због тога сам дакле дошао на то, не би ли се лако разумљивим начином а на основу сопственог искуства могло у овом питању што учинити, те у тој намери написах тај чланак. Пуштајући га на јавност био сам мирне савјести, да чиним оно, што ми моја дужност налаже, а вјеруј те ми, да нијесам био у ображењу, с сам нешто створио, што не би имало и својих слободних страна, пак шта више, надрао сам се, да ће бити и критиковања, а био сам и готов сваку стварну критику примити те се и сам поучити. Са таквим очекивањем примио сам — „критику“ г. Милорада Јелића, те као што, видите страшно сам се преварио. У при крај смијао сам се и нијесам мислио одговорити, јер ми је сувише дјетињасто било, али кад сам се промислио, видно сам, да би и дјете бацајући се блатом могло ако не повриједити а оно омањати — спремно сам овај одговор и то и због тога што би се и из злобе могло речи, да моји пазори у чланку ни пред таквом критиком нијесу се могли одржати. А што сам пак према г. Јелићу био мало оштрији, то је због тога, што никако нијесу начелни разлози повод његовој критици па сам држао, да је заслужно такву лекцију — медецина је истина горка и непријатна али често помаже, па шат и овдје не остане без повољног дјелства.

Ја ћу, г. уредниче, радо поново одговорити на какву озбиљну примједбу или ју као умјесну увејати — ако их још буде, — али на оваке, као што је ова г. Јелића нећу више одговарати, јер би тако што, и подруги пут очекивати од мене, било — мало сувише. Та ја измам другог важнијег посла — од млаћена празне сламе.¹⁾

Примите, г. уредниче, уз моје Високопоштовање и братски у Христу поздрав од

У Зеници, 22. јануара 1891.

Теодора Јунгића,
свештеник.

¹⁾ Са овајем престаје даље полемирање у нашем листу у вези са овом: да не бисмо више примали критике или антикритике у овом предмету ни од свештеника Јелића ни од свештеника Јунгића. Уредништво.

Српском добротвору, господину митрополиту Ђорђу Николајевићу.

Ој добри пастиру словеснога стада,
Брижљив дјелатељу божјег вертограда,
Народа српскога трудољубни оче,
И за свету цркву славан борбоче.
Митроносна главо, старино сиједа,
Срца племенита доброга погледа.

Ти си преодница Србинова неба,
Која сишјетли нама као што и треба:
Српски род те гледа с поносом у груди,
Јер су рјетки такви великани људи,
Што не жаље за род и свој живот дати,
Само да помогну да срећа процвати.

Сарајево, 7. јула 1891.

Тобом се диче Срби и с десна и лјева,
Из све Херцег-Босне, из кривих крајева;
Јер ти виде срце у старачки груди,
Које само жели, за чим Србин жуди,
Које реду својом о напретку ради,
Српску племенитост у срце му сади.

Са лиром у руци, Српче ти се јавља,
Молећи се Господу, да ти даде здравља,
Да дуго позивиш више срећни лета,
Док просвјета Србу још боље процвјета.
Да порадиш јоште дуго на нашем бољитку,
Јер је српска рука истом на разнитку;

Нед. Милад.

Српски аманети.

Аманет нам највише се сјаја,
Па њега нам српско сунце грије,
Стога Србе док ти крива врије
Њега чувај, њега свејер гаји,
Па ће онда слобода да сине
Поврх твоје миле домовине!

На првоме мјесту аманета,
Што нам стари на чување даше,
Да бранимо ко светније наше,
Православна стоји вјера света,
Па бранимо ју ко и наши стари,
Да се свети аманет не казни!

Друго мјесто заузима име,
Српско оно вјесковна паћено,
Па и сада гле блнета се ено,

Сарајево.

Стог' чувај га поноси се њиме,
За њ не жали врелу крвцу лити!
Напред! — Вјера ће те соколити.

На трећем су мјесту гусле твоје,
Што ти вјеру и народност бране,
Што ти казку прјесме одабране,
И што славе многе српске боје,
У којим се твоји стари бине,
И побједом себе окитине.

Стог' потомче славнијех правка,
Та три света твоја аманета,
Чувај храбро док је бјела сијета,
Па ће нестат овог приог зрака
Око наше миле домовине,
А слобода брзо ће да сине!!

Б. Черовић.

На гробу старог свештеника.

посвећено праху блаженог прота Саве Поповића († у Кравици 1880.)

Живно си кад су били,
најгорчији Србу часи;
Када шнџе тирјан љути,
српско име да угаси.

Еванђелским поукама,
блажено си српске ране;

Тјешно си и прори'о,
будућности боље дане.

Чувао си српско име,
српске наше аманете;
И био си вјеран пастир,
православне цркве свете.

Светице си Србинове,
у чистоти сачувао;
И потомству српском младом,
у аманет чисте дао.

Ти си умро — са упокојетвом,
душа твоја бјеше чиста;
Аиђ'о божји однесе је,
там' гдје е' сунце правде блиста.

На твој гробу диља рука,
Расаула мирис свјежи;
Незни мирис као да збори:
„овдје српски борац лежи.“

Сарајево, 9. јула 1891.

Недељко Миладиновић.

Разно.

Развалина старе православне цркве. У Котор вароши (Босна) а у банаџучком окружију, између села: Крушева брда, Селачке, Бурче, Малева и Грабавице, на утоку „Кермеке“ ријеке у Врбању, постоји један мали предјео — равница, који се зове „Црквина“, и на тој Црквини, не давно нашао је котарски престојник развалину црквену. Престојник је позвао околне селанке, те су ту копали и одкопали су и споља и изнутра цијели зид, који је и сад у темељу врло добро сачуван, и на ком би се могло даље отпочети издати. Остар је доста изнутра лијено оцвишћен, а унутрашност цркве није још откопана.

Кад је откопан зид около, нађене су мртвачке кости а и цијели костури човјечији. Унутра у цркви — у олтару нађен је крст, а неки Омер Шипрага, који ту на Црквини стањује, нашао је претек којег је поклонио престојнику. Да ли је још штогод нађено то се не зна.

По предању народном ово је била црква српско-православна, а и по самом изгледу црква је окренута олтарем истоку; поред тога у цијелој околици нема другог народа до ли православног и мухамеданског закона.

Ови докази довољни су да потврде да је ова старина српско-православног народа те околице.

Уз ову развалину постоји данас црквица.

Освештање црквеног темељног камена. Благословом Неговог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Господина Ђорђа Николајевића, освећен је црквени темељни камен новој српској православној цркви у Церовици (Гојаковцу) у протопрезвитерату Тешанском на дан 30. маја 1891. т. ј. на Вознесије Христово.

Чин освећења извршио је по правилу Хаџи прото Тодор Илић, и положио је крајуголник у који је ставио написану и потписану споменницу.

Прилог цркви. Аиђа сусрета упокојеног Пера Петровића, житеља села Росточе у кључком протопрезвитерату, за спомен своме мужу даровала је 14 фр. српској православној цркви у Кључу.

Срби ђаци у вел. гимназији у Сарајеву. У школској години 1890./91. било је у гимназији Срба ђака 97. Од ових је било 56 птипеднета.

Римо-Католичка пропаганда у Србији. Српски митрополит Михаило обратио се недавно министру црквенијех дијела са жалбом на римске пропагандисте, који воде пропаганду међу православним српским народом. Услед тога је ступио министар у преговоре са аустријским послаником о том, да се путовање римских свештеника стави под контролу закона. У владиним круговима у Србији сада се озбиљно осуђује питање о жељи да се форгалитну одношаји римске цркве према држави. Поговара се, да је истина, да су учинени већ први кораци да се конкордат закључи.

Надгробни споменик. Дана 15. Јунија о. г. подигнут је скроман споменик на гробу покојног Илије Јовановића, рељевског богословца IV. год. који је законан у новом сарајевском гробљу у Кошеву. Споменик се састоји из пирамиде нетесане и углачене од лијеног камена, а у појзи је урезан овај натпис:

Милом друку, богослову IV. године Илији Јовановићу рђб. у Јуни 1871., а † у Сарајеву 30. 12. 1890. год.

Подигаош митрополит срп. правосл. богословије у Релеву.

Слова су врло лијепо израђена и позлаћена. Питомци су са госп. ректором и настав-

ницима били намирни да сви заједно присуствују при подизању истог, али су околностима препријечени били намијеру да остваре, те због тога само четврти разред, односно свршени богослови другови покојника, отишли су на гроб у недељу (16. о. м.) и тамо чинили парастос са прочас. г. Гедеоном Марићем парохом сарајевским, а по томе положили вијенац исплетен од природног цијећа са црном пантљиком поткититом златним ресама.

Овијем је одата од стране другова пошљедња почаст своје незаборављеном другу.

Споменик је ствао са вијенцем и другијем трошковица 120 фор. Ова је сума састављена дијелом од прилога питомаца и наставничког особља у заводу, а дијелом од добровољнијех прилога, што су дошли са стране од по неких личности, којима су се питомци обратили молбом за потпору.

Имена тијех г. г. приложника износило овдје редом:

П. В. г. Серафим Перовић АЕ и М. Херцеговачко-Захумски послао је . . .	5	фор.
Пречасни господин Алекса Чокорило . . .	1	"
" " Василије Иванчић . . .	1	"
" " Софроније Станчић . . .	2	"
" " Петар Божић . . .	1	"
" " Лазар Ожеговић . . .	2	"
" " Ђорђе Грабеж . . .	2	"
" " Јован Ракиновић . . .	2	"
Високог благор. г. П. Теодоровић . . .	1	"
Госп. Вацо Станишић . . .	1	"
" Драг. Остојић ерп. уч. у Зворн. . .	2	"
" Лазар Марковић у Градацу . . .	3	"
" Јосиф Кочовић у Чајничу . . .	2	"
" Перо Дрљача трговац у Бос. Н. . .	2	"
Г. г. наставници завода дали су . . .	16	"
А питомци су између себе скупили . . .	77	"
Свега . . .	120	фор.

Поменутој г. г. приложницима овијем се путем изриче најдубља благодарност од стране питомаца.

Резево 18. јунија 1891.

—аи—

Напредак православља у Америци. У Америчким сједињеним државама, као што је познато, живи огроман број руских емиграната из Галиције и Угарске. Они су махом сви унијати. Руске приквепе новине доносе вијест, да су ти унијати руском владици православне вјере Владимиру, који сједи у Сан-Франциску, иза-

вили жељу присајединити се православљу. Главни вођ тијех унијата, који живи ради на томе, да се унијати поврате у крило православне цркве, јесте прота руских унијатских цркава у Америци и парох у граду Минеаполису, отац Алексеј Товт. Он се је присајединио православљу прије кратког времена заједно са својом паством, која је бројала 361 душу. У Чикагу се такођер прикључило православљу неколико стотина душа, а у мјесцу јуну о. г. у Минеаполису био је општи збор свих једанаест свештеника аустријских унијата заједно са њиховим протата који репрезентирају до 20.000 руских емиграната из Аустрије, и на том збору ријешено је питање о општем присаједињењу унијата православној цркви. Старокатолички свештеник и суперијер мисије Јосиф Валанте прикључио је православље, а њим је поднијела молбу и парохија у Диксвилу.

Народни добротвор. У Шурјану у Банату преминуо је 31. маја о. г. Никола Кнежевић унијатски епископ народни учитељ. Своје имање у приједности од 33.000 фор. оставио је на добротворне цијељи. Тим ће имањем управљати „Матица Српска“ а нажењено је овој цијељи: 1) Камату од 6000 фор. коју има да положи удовица покојникове за годину дана од смрти покојникове да узима учитељски конвист у Новом Саду. 2) Да се оснује фонд за награђивање оних епископских учитеља, који буду писали корисне књиге за народ. 3) Да се створи отуда један фонд за потпомагање остарјелих епископских учитеља, учитељских удовица и сирочади. 4) Да се извјесна годишња свота надије епископ-православној цркви општини у Шурјану. Удовица Рахила Кнежевић има право да узима за живота приход од цијеље оставштине. — Слава му!

Једна многобројна породица. У Барселону (Шпанија) дошао један старац од деведесет и три године, рођен у Галицији, који је у двадесетој години оставио своју земљу и отишао у Америку да тражи срећу. Овај деведесето-годишњи старац Лукас Петрера Пац вратио се је у Шпанију са својом породицом, која је овако састављена: 16 кћера, од којих 6 су удовице, 9 удате и једна млада дјевојка; 23 сина, од којих су 4 удовци, 13 ожењени и 6 не ожењених; 34 унука, од који су 3 удовице, 22 удате и 9 неудате; 47 унука од којих су 4 удовци, 26 ожењени и 17 неожењени; 45 праунука, од којих су 2 удате

43 неудате; 39 прауника, сви неосињени; 3 прапрауника; 72 које зетова које снаха. Лукас Негрера Пац, који се тринуто женио, притјаскава огромно богатство. Дошао је у Јевропу, са својом многобројном породицом, на једној лађи која му припада и којом командује један од његових унука.

Прелазак у православље. Велика књезиња Јелисавета, жена великог књаза Сергија Александровића, у присуству цара и царице и свију чланова царског двора, на лазареву суботу примила је православље. Црквени обред свршили су митрополити петроградски и московски. Истога дана примила је православну вјеру и грчка престолонаследниквица, **Софија** рођена сестра цара немачког Вилхелма. Чин миропомазања извршио је митрополит Атински у дворекој капели.

Освештање црквеног дома. Скромна а знаменита задужбина славног Херцега Стефана ево већ преко четири вијека служи ери-прав. народу горашког крија као парохијална црква.

„Лежећ“ осмјелена, подаје од Горажда, а са прашњег одсећ осудног стања није ова задужбина могла да побожним својим поклоницима даде заштите против штетног утицаја зла времена, нити да пружи друге које погодности, како би ослобођени тјелесних неприлика тијем јаче могли подигнути дух свој престолу Свештњег, окријепљени и духовно уздигнути онијем узвишенијем осјећајем и преданости својој св. праћејовској вјери, — како је изражено у ономе дивном Херцеговом натпису, што краси улазак у ову свету задужбину. — Долазећи овој цркви еписки народ је много трпио, а особито његова нејач, изложена под отвореним небом сваковреним опасностима зла времена.

Желећи, да доскочи овој неприлици, па да не само народу горашке парохије већ и сваком другом поштоватељу ове важне еписке старине олакша боравак, — горашка еписка црква, општина дозволом свога родољубивог митрополита Серафима, прежда сиромашна големијем жртвама подигла је уз Херцегову задужбину „*црквени дом*“ са 11 повећих соба и намијенила га употреби народа кад прили дође. *Овај дом освештан је и народу отворен лицима на Видов-дан о. год.*

Ушљед ове околности, која је још и томе намињена, да више рашири знање значаја ове св. задужбине, ери. горашка општина позвала је

на ову свечаност своју многе грађане из Чајничка и Фоче и других мјеста да буду учесници ове славе, не би ли тако били сабрани у томе древном храму како је бивало у XV. и XVI. вијеку кад је Херцегова црква била зборно мјесто и духовна матица цијелог Подриња. Из Горашке околине највише је било свијета, а притичан број грађана био је из Чајничка. После бож. литургије чин освећења дома извршио је гор. парох Арсеније Поповић, а послѣје тога народ се весело забављао. Како сам дознао, истога дана стигле су попу Арцу брајавне честитке од В. пр. херцеговачког митрополита Серафима и великог Србина Риста Иваншевића из Мостара. Хвала им и на овоме мјесту кад се сјетише цркве Херцегове! Завршујући велим: хвала епиској општини горашкој, која се за све ово свечаности постарала; даље нека је хвала г. А. Поповићу, пароху и г. Јову Зецу учитељу који слагано и највише настоје упознати и осталу еписку браћу на страни са овом св. Херцеговом задужбином, па онда хвала и свима нама браћо Гораждани на онако лијепој и чисто Еписком гостољубљу!

Чајниче, 1891.

Н. Ч. п.

Ђозеп Вилнет (Joseph Vilnet) римокатолички свештеник у Сан Франциску (у Америци) прешао је у православну вјеру у руској цркви св. Василија. Свештеник Вилнет дошао је управ из источне Америке, из мјеста Висконсин, да пређе у православну цркву. Он се задржао само три дана у овом руском манастиру код владике Владимира, одакле је трећег дана пошао потраг у своје мјесто, гдје је парох над једном парохијом од 800 душа. Тамо ће служити литургију на англиском језику, по источном православном обреду, и обратиће народ у православну вјеру, коју је сам примио. Ђозеп Вилнет висока је и крупна тијела; биће висок преко шест стопа. Има му 38 година. Овију је великије бјелушастејих, дугијех образа, ведрог и висока чела, рије косе. Наравно није имао бркова ни браде, али ће их нуптати, као и остали православни свештеници. Осим овога још су двојица римокатоличких свештеника прешли у православну вјеру у овом св. манастиру.

Народни добротвор. Покојни *Данило Банић* из Горњег Карловаца, честит и валан Србин који је скоро умро, утемелио је следеће добротворне закладе: Закладу од 180.000 фор. из које се имаду фундирати следеће штпендије;

10 по 400 фор. за изражавање младиха епископ-православне вјероисповјести до навршења одабраних наука; 2 по 300 фор. за епископ-православне богослове; од 500 фор. за младиха, који наступи науку у гимназији госпићкој до навршења његових наука; 2 по 200 фор. за младиће из Јохана роднога мјеста покојника, који полазе гимназију госпићку; 12 по 25 фор. за сиромашну дјецу епископ-православне вјероисповјести из Јохана, који полазе тамошњу основну школу; 3 по 100 фор. за младиће из пол. општине удбинске без разлике вјероисповјести, који полазе гимназију госпићку; 6 по 24 фор. за дјецу полазећу еписку основну школу у Карловцу; 1 од 600 фор. за младиха из сродних му лоза по навршеним наукама за прву приномот живљења или започете радње.

Надаље записао је покојник епископ-православној цркви у Карловцу доходак од четири дућана у такозваном Бундесхаузу у Карловцу; закладу 4000 фор. за опреме сиромашним дјевојкама православне вјероисповјести у Карловцу; закладу од 10.000 фор. за трговачке или обратничке почетнике у Карловцу, Раковцу или Банији; закладу од 10.000 фор. за сиромаше у Карловцу, од које се комате имају раздијелити сваког православног биднака; закладу од 2000 фор. за доплатак учитељу у Јоханима; градекој болници у Карловцу 2000 фор.; немомалим и старим тежацима у Карловцу на раздиобу 100 фор. „Матици Српској“ 2000 фор.; закладу од 10.000 фор. за пензију овом младиху епископ-православне вјероисповјести, који ће свршити више богословне науке; православној цркви у Сењу 2000 фор.; закладу од 6000 фор. за пензију за младиха епископ-православне општине у Карловцу; епиској препадици у Карловцу 3000 фор.; закладу од 2000 фор. за доплатак пароху у Карловцу; закладу од 6000 фор. за младиће из горњо-карловачке дијецезе, полазеће богословију; за фонд свештеничких удовица и сирота 3000 фор.; закладу од 3000 фор. за немоћнике добр. ватрогасног друштва у Карловцу.

Остали дио иметка, износећег, око 750.000 фор., наменјено је покојник сузруги својој и родбини својој.

Све закладе имају за вјечна времена носити име покојника и супруге му гђе Милке Бањанин.

Слава и вјечна хвала врлом еписком родољубу и добротвору!

Енглеска милостиња. У Лондону, енгле-ској престоници, постоји обичај, да се сваке године једне недјеље купе прилози по свима црквама за Лондонске болнице. Ове године је те недјеље скупило 400.000 форината, и тако се и по томе може судити величина и богатство Лондона.

Српска забава на Илици. Српско-православно приредило је, у понедјељак, други дан Тројина дне 10. јуна о. г. *забаву на Илици, у корист живота српске школе у селу „Врху Ђосе“* односно у *Блажју крај Сарајева* којој је Његово високопроевентуалне АЕ и Митрополит Дабро-босански г. Ђорђе Николајевић даровао 15.000 фор. као неприкосновени фонд.

Забава је испала на опште допадање, управно по српски. Вријеме је било како ваља, при свем томе, што је изјутра пљуштала киша. По подне је било најљепше вријеме. На Илици је изишло са засебним возовима доста свијета, а код великог хапа на железници био је уобичајени збор сељака из околине. Забава „Слоге“ текла је у најживахнијем расположењу. Друштво је лијепом хармонијом отијевало неколико нових прјесама које је научило, а међу пјевањем свирала војн. капела неколико разних народних кола, које се играло у дворани и у слободи пред курхаусом.

Забава је протекла у најбољем реду. Свијета је било до 800 душа изузимајући сељаци, који су имали свој збор не далеко од ове забаве пред ханом на железници. Чиста прихода било је 216 фор. и 38 повч.

Нови добротвор. Други дан Духова о. г. сахрањен је у Панчеву *Александер Вурић-Сарба*, ратар панчевачки, који је све своје имање од 38 лапата ораће земље и куће све у вриједности од 10.000 фор. завјештао епископ-православној приредној општини панчевачкој, да сваке године закладева из прихода тога имања сироту еписку дјецу ратарског сталежа која похађају еписку основну школу. — Слава добротвору сиротиње еписке.

Одпуштење Зворничко-Тузланског митрополита Дионисија Илијевића. Сарајевски лист у рубрици „званично“ доноси ово: „Његово цар. и краљ. Алтоскоко Величанство је Премишљом одлуком у Бечу од 12. маја 1891. благоволело разрешити од његовог звања источ. правосл. митрополита Дионисија Илијевића у Д.

Тузли (Зорнику), а уједно премилостиво дозво-
лити, да се архимандрит Александер Смић,
постојатељ манастира Тавне, постави привремен.
управитељем епархије у Д. Тузли.!!

О овом одлуштању митрополита Дионисија
доносен лист „Црквена Истина“ орган патријар-
шије цариградске у своме 14 броју од 31. маја
1891. пишеће: „Од дуже времена црква је при-
мала важне узроке да се зајмени по нужди до
јакко управитељ духовни Зворничке Епархије
преев. мит. г. Дионисије. И почем да су се и сада
придружиле к' томе још други тежки узроци, да
се на сваки начин зајмени другим митрополи-
том. Тога ради свети је Синод у предпрошлом
сједици својој закључио: да се свргне са епар-
хије г. Дионисије, и та синодална одлука објав-
љена је са патријаршеском посланицом и у истој
заповијеђено је: да се у тој епархији надаље
не најетарши архимандрит госп. Алексјеје прими
привремене управе исте митрополије до скоро-
шњег успостављења каноничког митрополита.“!!

**Српско-православно црквено пјевачко
друштво „Слога“ у Сарајеву,** славило је и ове
године на Видовдан своје крсно име. Тога дана
била је свечана служба-литургија божја а по-
слије службе извршен је парастос — омијело
умрлим добротворима и члановима тога друштва.

Како на литургији тако и на парастосу
служило је Високопреосвештени митрополит г. Ђ.
Николајевић са два архимандрита, једним протом,
петорицом свештеника и двојицом ђакона.

Овакав рад занета заслужује похвалу.

Лијеп примјер. Честити Срби у Загребу
дају како које године све видљивијег знака, ко-
лико им леже на срцу аманети св. Саве. Покрај
красно уређене српске православне црквине у
Загребу, покрај срп. пјевачког друштва, ево од
ове године отвара такошња срп. црква општина и
српску школу, тај важни фактор за очување наше
св. вјере и српске народности. Ово је најљепши
одговор те свјесне општине на овогодишњу ста-
тистику града Загреба. Евала честитој општини
загребачкој! Угледале се на њу, Боже дај, и
остале српске општине!

б.

Архимандрит манастира Високих Дечана
Рафаило. У четвртак пјетне недјеље у старој
Подгорици, у Црној Гори, преминуо је овај за-
служни Србин и узор калуђер; храбри чувар зна-

чајне задужбине српске — Високи Дечана, прави
мученик дечански.

Отац Рафаило је родом из села Вучја, среза
Јесковачког, округа Нишког. Више од тридесет
година управљао је највећом и највеличанстве-
нијом задужбином Немањина Високих Дечанам.
Он је ову свету задужбину обновио и кључе од
св. ћивота св. Краља српског Стевана Дечанског
вјерно чувао и витешки хранио, цијенивши свагда
да је то један од великих аманета, за који је
страшну одговорност и пред Богом и пред срп-
ским народом носио. И он је тај свети аманет
вјерно и храбро чувао.

У 1868. год. бијаше се скупила страшна
олуја изнад Дечана, с тога сједи старца Рафа-
ило, ломећи се странпутицама болан и изнурен
похита у Црну Гору, да потражи заштите и по-
моћи славној немањинској задужбини, против
арнаутског зулума и варварства.

И он је у томе успјео. Посредовањем кнеза
црногорског Султан је наредио, да се заштити
Дечански манастир и да се отац Рафаило по-
врати на своје мјесто у Дечане. И он се поврати
али овом заслужном мужу није било дугог станка
у Дечанима. Он се је у скоро пашау у једној
лудници на Беофору у Цариграду. Али у скоро
буде пуштен на слободу и опрости се лудници,
у коју је здрав затворен био; одатле оде у Црну
Гору, гдје је све до смрти остао.

Архимандрит Рафаило имао је близу 80 го-
дина. Сахрањен је са великим почастима. При
погребу присуствовао је и Високопреосвештени
Митрополит Црне Горе г. Митрофан, војводе,
један дио војске и скоро сва Подгорица.

Бог да га прости! Јака му била српска
земља, коју искрено и вјерно љубио! Вјечан
му спомен у народу српском! „В. Х.“

**Свршавајући ученици српско-православног
богословског завода у Рељеву.** На свршетку ове
1890/91. школске године 20 редовних питомца
и 1 ванредни ученик свршили су науку и отпу-
штени су из завода са апсолутном свједочењем и то:

са одличним успјехом.

1. *Ђоко Јовановић*, из Пушкаваца Зворничке
епархије, рођен 1872;
2. *Лука Карановић* из Водовице Д. Б. епар.,
рођен 1868;
3. *Јосиф Петровић* из Вишеграда (сада у
Зеници) Д. Б. епар. рођен 1869;

4. *Коста Чавић* из Јагодића Д. Б. епар., рођен 1867;

5. *Милан Шалаг* из Поблаћа, Херц. Зах. епар. рођен 1871.

са врло добрим успјехом:

1. *Видак Вишњев* из Вишњева, Херц. Зах. епар. рођен 1869;

2. *Висартион Петровић* из Нове Вароши Херц. Захум. епар. рођен 1871;

3. *Степан Шаренац* из Влаховића, из Херц. Зах. рођен 1869.

4. *Цвијетин Шовић* из Вел. Обореке, Зворничка епар. рођен 1870.

са похвалним успјехом:

1. *Томо Брашић* из Фојнице, Херц. Захум. епар. рођен 1871.

2. *Димитрије Јевђовић* из Голеша, Д. Б. епар. рођен 1869.

3. *Јован Марјановић* из Дубовика, Д. Б. епар. рођен 1868.

4. *Ђорђе Мичкић* из Раткова, Д. Б. епар. рођен 1869.

са добрим успјехом:

1. *Гурил Бубиљев* из Ласташа, Д. Б. епар. рођен 1865;

2. *Петар Варница* из Слатине, Д. Б. епар. рођен 1867.

3. *Стеван Васић* из Високог, Д. Б. епар. рођен 1869.

4. *Јово Ђокић* из Бјоча, Д. Б. епар. рођен 1869.

5. *Обрен Лазаревић* из Мокрина Боко Которске епар. рођен 1870.

6. *Раде Милетић* из Пискаваца Д. Б. епар. рођен 1865.

7. *Петро Поповић* из Јелинова Луга, Звор. епар. рођен 1869.

8. *Саво Рабев* из Бањелуке, Д. Б. епар. рођен 1869.

Члан утемељач српске читаонице у Бањалуци

Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин Ђорђе Николајевић писом својим од 11. јула о. г. број 1274. којег је упутио на „одбор српске читаонице“ у Бањалуци, уписао се је за члана утемељача те

к ерцу наш родољубиви позив у допшеу од 1. јунија о. г. као и достављена ми „правила српске читаонице“ — радо се одазивам, и у име тога а сходно §. 3. речених правила, шаљем данашњом поштанском напутицом 100) фор. а. вр. као члан утемељач, са жељом: да та корисна установа — српска читаоница под управом свога одбора и свјесних Срба грађана, добрих Хришћана, у свему напредује; да достојно и поносно својој узвишеној циљеви одговори“ и т. д.

Дар цркви. Високопреосвештени Митрополит господин Ђорђе Николајевић благонавољео је даровати 50 фор. српско-православној поподошњутују цркви у Варешу, у име набавке звона.

ОТаликанској цркви. У новом француском часопису „France et Russie“ (бр. 1.—7.) штампан је низ чланака историчко-догматичког садржаја, у којима се у казује на потребу оцјењена француске католичке цркве од цркве римокатоличке и њезине видљиве главе — папе. Писац тих чланака, — наводећи историчке доказе за то, да је римокатоличка црква у многом одступила од правог учења вјере, и да је навлаш у пошљедње вријеме у лице својих преставника самовољно прогласила неколико новијех догмата, — напомиње сјемеа французима католицима, који су заинтересовани религиозним питањима и који љубе своју отаџбину, о постојећој већ чисто националној, галиманској католичкој цркви, која је независна од папе и кардинала, који се у пошљедње вријеме почињу мијешати у политичке послове,¹⁾ и која не признаје римокатоличких догматичких и обредних новотарија.

„Већ читаве општине“, вели писац к француским католицима, одијелене се (détachées) од римске цркве, само на нереду учинише оне погрешку тијем што су примиле протестантствам умјесто да су прешле у табор галиманских католика. Кад би оне биле боље образоване, не би се оне тако превариале. Но да се слични случајеви не би поновили, и да би се напошљетку и

¹⁾ Работа кардинала Лавизера, који је настојао да доказе, да је нужно да се више католичког духовенства извире у републиканским устројством државних послова у Француској, у почетку ове године добила је од папе потврду и изиравење је учинило. Услијед тога католичког духовенства, по дозвољениј из Рима, као што приједлажи лист „France et Russie“, изиравење је учинило.

оним лицима, која су равнодушна спрема вјерских питања, могла показати велика социјална и политичка важност католичке реформе, нужно је да се у свима градовима француске установе комитети (одбори) пропаганде, тако, да исти комитети непрестано буду у тјесној савези с централним комитетом у Паризу. Ми живи молимо француске католике, да помогну уредити прве комитете и зборове, и да о истима саставе јавне реферате, не били се тијем брзо постигли резултати, ма и онакви, као што су резултати старокатолика у Бечу, гдје их има већ око 25.000.

Програм, кога се морају држати они, који су вољни бити члановима англиканске католичке цркве, дијели се на пет дијелова:

1) „Ми одричемо“, говори саставитељ програма, „догмат о непогрешивости папе“. То одрицање неопходан је услов (*sine qua non*) реформе римске цркве и јединства међу различитим гранама хришћанске цркве. Непогрешивост папе је догмат новог времена, кога није било у нашим катихизмима до 1870. год. и који је плод сабора не васељенског и не слободног.“

2) „Ми захтијевамо, да епископе бира клир и вјерни народ. У првим вијекима хришћанства били су такви избори у крјепости, те су цркви давали службу и највише достојне свога позива, просвијетлене и упливне људе. Изабране ће као и у првим вијекима, посвећивати други епископи, који ће имати права и обавезу одбити лица не достојна.“

3) „Богослужбе ће се морати служити на језику свијема разумљивим. Тако је било у првањма времена, јер се је језик латински разумијевао у нашим странама. Но преграда мртвог језика, која се течајем времена међу клиром и народом појавила, рекао би, образовала је двије засебне цркве, цркву духовних лица, којима су откривене тајне Библије и литургије, и цркву свјетовних лица, које не знају ни тога, што је говорио Христос човјеку у Откривењу, ни тога, о чему човјек моли Бога у молитви. Тај расцеп хришћанског народа од клира као да би био утврђен на неоспоровој привилегији клира — да се он само причешћује крљу Христовом, премда је Христос рекао: „*omnes et in eam*“ (1). Причешће под оба вида има већег значења, него што обично

престављају; успостављење његово састанка је дво нашег програма.“

4) „Слобода ступања духовних лица у брак саставља централну и одређену тачку у реформи. Ми сматрамо целибат као законито, корисно и велико испуњење, само под условом, да он буде прави а не привидни, слободан а не обавезан, слободан не само с почетка, него за свагда. Са уништењем обавезног целибата нестало би страшног злоупотреба, а скопчаних с њим преступа против вјере и морала.“

5) „На пошљетку ми објављујемо слободу и морални значај исповједи. Исус Христос дао је својим Апостолима власт отиуштања гријехова. Та власт опраштања једно је од најзнатијих достојанстава католичке цркве. Но не смије се вршити исповијест оруђем понижења исповједника, или оруђем господства свештеника. Нужно је, да потако исповиједање гријехова пред свештеником остане слободним и моралним. Потанка исповијед увијек треба да је слободна. Тврда савјест у стању је, вели апостол, испитати саму себе, и одређивати у свом унутарњем суду сваки гријех за се, и одлучити што је корисно или нужно показати пред свештеником. Исповијед мора бити још и морална, т. ј. она се не смије прометнути у инквизицију са стране свештеника, ни у лично одрицање исповиједника. У случајевима, кад потанка исповијед није нужна или ако је не могућа, вјерни ће прибећи исповиједи пред Богом потајно у својој савјести, са живом вјером и потпуном кајањем, и исповједи јавној, учињеној о Богослужењу у општим изразима, налазећи се у литургији, и тада ће они јавно од свештеника добити опроштај гријехова.“

Ево, какав су програм свога рада нацртали нови реформатори римокатоличке цркве.

Збор старокатолика у Бону и Бечу. 20. Маја по и. кал. држан је збор 11. састанка немачких старокатолика у Бону, ком је присуствовало 58 лица, од којих 23 припадају клиру. Предметом договора бијаше расправљање предложеног синодалним представништвом пројекта односно брака и осигурања спрота старокатоличког свештенства. Због неких ствари, нпр. оних, које се тичу материјалног стања (20.000 марака) лица, које намјерава ступати у брак, не могуће чланови синода доћи ни до каквог правог резу-

тата. Услијед тога питање то предано бјеше комисији од 6 духовних лица на разматрање.

* * *

Четир дана након тога, 24. Маја, држан је у Бечу збор австријских старокатолика. Председник збора епископ *Милош* прочитао је изјештај о раду старокатолика, напоменуо је заслуге једног од осниватеља старокатолицизма — Делигера, који је прошле године умро, и навео уцјехе старокатоличког покрета особито у сјеверној Чешкој. Затим је збор допио рјешење да

своје свештенике осигура за случај старости, ма код ког осигурајућег друштва; уплату осигураких премија мора пасти на све вијерне, који припадају старокатоличкој цркви. Даље збор је закључио, да изда библијску историју, расправно разне црквене послове и изабро депутацију, која ће захтјеви старокатолика предложити култус министру. Сједница је завршена избором синодалног савјета, и многолетством цару.

По рјешком св. Синодском часопису „*Црквена кћдоност*“

Наименовани.

Стево Н. Давидовић, прото граднички, наименовани прави члан епископо-православне АЕМ консисторије, који је дошао овамо 10. о. м. уведен је у службу 11. о. м. у плеварној консисторијалној сједници.

Високопреосвештени АЕ и Митрополит добро-босански, господин Ђорђе Николајевић, у присуству свију чланова консисторије, увео је госп. референта овим ријечима:

Господо консисторијални чланови и савјетници!

„Данас имам велико задовољство представити вам овдје званично, ново-именованог консисторијалнога правог члана и савјетника, у особи пречаснога протопрезвитера госп. Стефана Давидовића, који је највишом одлуком Његовог царског и краљевског апостолског Величанства, а на мој понизни предлог, на то високо звање, наименован, као што сљедеће писмо Високе земаљске Владе гласи:

Високопр. госп. митрополит предаде уз то референт-супституту, да прочита високи отпис, који овако пише:

„Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Број 45.046/L.

Високопреосвештеном господину Архиепископу и Митрополиту, Ђорђу Николајевићу посједнику великог крета Цржаве Јосипа I. у Сарајеву.

„Његово цес. и кр. Апостолско Величанство благоизвољело је Превизишним ријешењем од 2. јуна (21. маја) т. г. именувати проту Стеву Давидовића из Бос. Градинке, првијем чланом источно православне Митрополитанске консисторије сарајевске.

„О томе се Ваше Високопреосвештенство у ријешењу тамошњег цијењеног дописа број 390 пр. од 21. феб. (5. марта) т. г. с' том молбом обавијешћује, да би извољели прилежећи „декрет“ поменутоме доставити, истога на службовање код консисторије чим прије позвати, те га у смислу §. 3. пословнога реда тамошње консисторије зајерити.

„Плата ће му се од дана када службу напустио буде дозначити, те се Ваше Високопреосвешт. умољава да тај дан овамо до знања ставити изволи.

Сарајево, дне 14. 26. јуна 1891.

За поглавара земаљске владе;
грађански доглавник:

Кучера, с. р.“

Послије тога Високопреосвештени Господин митрополит продужио је своју ријеч:

„Од данас дакле ступате ви у наше одабрано друштво, и ми имамо пуну наду да ћете ви умјети вашим уљудним понашањем свачију љубав задобити, по оној апостолекој изреци: *Друга друга чисте колаша ткорети*, и да ћете ону слогу и споразум међу својим друговима удржати, која је до данас међу нама царовала. Заузимајући дакле ви знање члана конесторијалног, позивате се, да изјавите ваше искрено обећање, и да се овдје свечано зајерите, да ћете бити својој цркви, своме владару, своме Митрополиту и еписко-православном народу вјерни; да ћете званичне своје дужности савјесно вршити и, својим претпо-

стављеним духовним и грађанским властима послушни бити.“

(Преч. прото г. Давидовић одговори Хоћу и свећано обећа нам се.)

„Овом приликом радо и драговољно најављујем моје благонаклоно признање и досадашњем замјенику упокојеног конесторијалног члана, нашем канцелисти и Ђакону, г. Ђорђу Ђелановићу на његовом неуморном труду, којим је додијељене му званичне послове кроз све вријеме тачно с највећом готовошћу на моје потпуно задовољство вршио.“

Послије овог сјединца је отпочела свој рад.

Новом члану желимо од свег срца да му почетак нове службе срећан а рад по православној цркви, епископски народ и свештенство у овој дијецези, уроди кориснијем и обилнијем плодом!

Премјештени.

Јевто Гашић, парох травнички и надзиратељ протопрезвитерата травничког, премјештен је на парохију Половић-Стекеровци у протопрезвитерату Гламочком, а уједно одређен је да буде помоћник дотичног проти у канцеларији протопрезвитерског уреда.

Милорад Јелић, парох зенички, премјештен је на травничку парохију, и повјерено му је

надзиратељство Травничког протопрезвитерата и уреда.

Никола Иваковић, парох еминовачки у протопрезвитерату Сански-Мост, премјештен је на парохију Багасаи у протопрезвитерату Петровачком.

Јован Враћешев, свештеник и учитељ, постављен је парохом на Еминовачку парохију.

Читуља.

† **Хаџи Стака Скендеровић.**

Умрије, дана 27. маја постије грозних мука прегажена од кола у недељу 26. маја о. г., кад је и под своју старост ишла далеко на Илију, да се и у задњем часу свога поштеноста, племе-

нитоста и родољубивог живота, одазове својој дужности, као чланица ова „госпојинског друштва“ дијелећи одијела сиротним дјевојкама.

Умрије она, коју је гласовити свјетски историчар *Гилбердинг*, назвао: „**правом женом на Балкану**“. Бурији живот ове јунакиње, ове добро-

творке, ово поштоване Српкиње, омићен је све лијепо од лепших дјела, која јој данас Анђео просијели на хладни гроб са покликом: „Србадије, овђе почива она, која је цијели живот посветила ереси Српства!“

Паметна, као ријетко која Српкиња а родољубна као да једна, бијаше врло поштована од пок. царице руске, пок. књаза Михаила, намјесника Ристића и кнегиње Јулије Обреновићке. Од којих је примала достојне дарове и ласкава писма. — Хаџи Стака Скендерова не гледајући на многе и тешке запријек од стране турске власти, не плашећи се пријетњи и силе — прва у Босни и Херцеговини и свуд гдје су Срби робовали под турским игом, на своје трошкове подигаа је овдје у Сарајеву „српску женску школу“ год. 1854. издржавајући је, ријетком љубави и поштовањем до г. 1875. кад јој немили пожар у пламенима прождрије цијело имање. Упливна и поштована од свакога, а паметна и досјетљива, обилазећи стране земље, чувене људе и царске дворе, знала је, укљела је и хтјела је да сваком приликом упливаше код турских власти и кад год се тицало, да се избави из окова какав Србин или ереси какав Српкиња. И колико их је избавила? Бог да јој плати на онемо свијету!!

Бог да јој плати и за сва она добротинства учињена сиротињи кад је и сама сиромашна за јадне болеснике купила помоћ код имућнијих, те их куповала лијекове и остало, а наш добри др. Пачу их опет бесплатно лијечио. Ох, колико смо пута гледали ово двоје ерских добротвора *Пачу* и *Стаку*, ће иду и по сњегу и зими и сунчаном жару у најсиромашније предијеле, да помогну, да лијече људе, заборављене од свакога!

У задње вријеме а нарочито од год. 1883. кад је већ изнемогао под тешким теретом година и остала без ичега, уз је под своје покровитељство „наша добра и бесмртна добротвора“ Енглескиња а чувена и велика утјешитељица ерских сиротиња: — племенита Мис Прбијева, љубећи је и поштујућ као своју рођену сестру.

Сиротна а велика наша Српкиња! Шта није још претрпјела под своју старост? Умријеше јој кроз саме двије године: мати, сестра па једно мушко сироче, које је она отхрањива и васпитала, па опет задње женско сироче, која је у хаџи Стаки имала своју мајку. Јуначким устриљем

све је то подносила — па ипак ни у највећој невољи није никад заборавила, да тјешу биједне и сиромаше. Незина кућа, слична величанственој и ако малој богомољи, бијеше уточиште гладних и жедних — и она је од других просеала за оне просјаци. Др. Пачу — то је „отац сиротиња“, *Госпоја Стака* (како су је звали) бијаше „мајка“ — и њих двоје пружиле руке, да сиротињи буду родитељи. Бог им платио — Бог им вратио, Бог их благословио! А теби, теби хаџи Стако. . .

Лакта ти била црна земља велика Српкиња — лака ти била ова грудa ерских земље, коју си толико љубила а теби о велика и незаборавна наша добротворко Мис-Прбијева, хвала, хиљаду пута хвала, на овој љубави, на оној нези и бризи, коју су покојници исказивали! Између толико хиљада благодарнијех уздака, које те од давнина прате — прими и овај уздах наше захвале, сад када предадосмо црној земљи „нашу мајку“ хаџи Стаку и тузмијем очима гледамо на њезин гроб а заклетвом: Хаџи Стако никад, никад те Србин и неће и немије заборавити —!

„Напредак.“

† Герасим Аалић

почасни прото и парох сарајевски

Након седмодјесетног тешког боловања у 74 години свога живота преселио се у вјечност 7. марта 1891. год. у 4 сата послје подне. Сутра дан тјело покојниково опојао је високопросвештени митрополит госп. Ђорђе Николајевић уз суждавање осам свештеника, а по том сахрањено је у ковчевом гробљу. — Како при сироводу од куће до цркве тако и од цркве до задног гроба испраћен је покојник од многобројног народа, црквене општине, ученика ерских школа, цјевачког друштва „Слоге“, — са свима почастима које доликују и које припадају служитељу вожијег олтара и 37 годишњем пароху и штиру.

Покојни прото рођен је у Треескама (протопрезвитерата сарајевског) 20. априла 1817. од оца Крете и матере Ане рођ. Борбор, који су се бавили повртарством у Сарајеву. Кретио га је наш старина и пензионирани прото сарајевски Стеван Баковић. Рукоположен је од митрополита Пркопија 6. октобра 1853. год. за Јасова а 12. истог мјесца и године за свештеника. Цијевећи заслуге његове стечене дугогодишњом свештени-

чном службом, високопреосвештени митрополит госп. Ђорђе Николајевић пронавео га је за почасног проту дана 25. децембра 1887. године.

Као свештеник вршио је дужност пастирску са највећим одушевљењем и готовошћу, не жалећи ни времена и труда, и неосврћући се на опасности које су му пријетиле. Оног мучног времена претрпιο је доста неугодних часова са сваке стране, по он је својом нараћу и свештеничком кротошћу све сапљативао. Свакоме је желио да угоди и ниједном позиву својих парохијана није изостао, вршећи црквене обреде како у кућама, тако и у цркви и на три гробља сарајевска.

Када су највеће опасности биле по цркву и када се пријетило, да ће се сва из темеља порушити — нико у њу доћи није смιο. Отац Герасим је долазио у цркву, за свој народ се Богу молио и свету службу одслужио; народ је храбрио и тјешио и својом кротошћу као апостол био је својој пастви „*како доносица гротца поа тада.*“ (I. Сол. II. стр. 7.)

Често пута отац Герасим кад је до гробља ишао у спроводу пред мртвачем дочекиван је од непријатеља и силеџија па тад и аластављан. Једном кад је ишао у цркву у јутру гонили су га са голим ножевима до црквеног прага.

Кад је био позиван од својих парохијана да коју тајну или обред изврши у кући, он се морао крчити и у највећем страху до кућа своје пастве долазити. Тако, једном кријући провљачио се кроз канал у кућу Кекетову у Царевој улици да крети дијете; па се и опет истим путем вратио, прегазио Миланску и кући отишао; а непријатељи чекали су га с оруђем, да га погубе, када дође да крети то дијете.

У оно вријеме чувени доктор у Сарајеву, познат под именом Велибег, примио је мухамеданску вјеру а био је поријеклом Мадар. Његова жена била је православна вјере и сву њихову дјену криштавао је крадом покојни прото. Када би које дијете умрло у Велибеговице, прото би у врећама носио у гробље и саранно; јер то јавно не би смιο учинити.

Прије двије године и кад је зажелио одморити се у породичном кругу и наћи међу својима најмилије утјехе, spokoјства и задовољства, немилу породичну потрес загорчине му последње дане живота, смрт уграби му сина Николу, који

је свршио богословију у Биограду и двије године духовне академије у Кијеву; и тиме у жалости, а још служење посведневно у парохији сарајевској под старе године и идући пјеме по зими и киши, стропосташе 74 годишњег старца, поруши нанемоглу старачку снагу и тјело његово сада бораи у земљи. Но кад је старац прото Герасим пао у постељу и није могао више служити, сјетила се је црквена општина сарајевска и дала му је 30 форинти на мјесец, као мировину за његову равносу 37 година свештеничку службу. Пред саму смрт указала му је речена општина и 50 фор. као припомоћ.

Иза себе оставља ожалашћену породицу: жену, сина и унучад а поред тога и велики дуг.

За овог свештеника можемо рећи: да је био пријеран свештеник, и ако није учио богословије опет је скроз и скроз познавао свештеничке дужности, све црквене службе, правила и обреде вршио је тачно и знао је готов све на памет. Непрестано се Богу молио за своју паству па и на последњем часу живота биле су му ријечи: „*Боже благослови мој мили српски народ и вјеру православну.*“

Оспраштајући се с тобом врли свештениче и испраћајући те вјечној кући велимо ти: „*Нека је мир тисућу твоје тиробнице у биограду Господи, а вјечни и свети стоми међу твојим стадои, кога си истинито љубио и усрдио с. цркву служио.*“

Давид Поповић
паром Осмачки.

Након кратког боловања умро је овај служитељ Божијег олтара 23. маја о. г. а сутра дан упојан је од седам свештеника и сахрањен је у гробљу Осмачком у присуству његових парохијана, који су га вољели и који га жале, јер их је поседуи искрено и био им прави пријатељ и духовни отац и лекар.

Покoјник је рођен у Осмацима, (Власенички протопрезвитерат) 15. јунија 1831. а рукоположен је за ђакона 13. марта 1879, за свештеника 14. и. м. и године у Сарајеву од митрополита Антима.

*Бог да му души прости
и вјечна му памјат.*

Књижевне вијести.

Књижевни радови Нићифора Дучића Архимандрита. Изашла је 1 књига. Београд. Штампано у штампарији краљевине Србије 1891. Страна 256. Цијена 2 дин. или 1 фор. а. вр. Садржај 1 књиге овај је: Предговор; Манастири: Дуки и Тврдош (Требиње) у Херцеговини; Манастир Житомишљих; Српска општина и црква у Трсту; Врањина у Зети и крисуље на Цетињу; Пријетбе на коментар Горскога вијенца; Обзнана Српско-далмат. магазина; Бока и Зета; Опјена Парентина пријевода Гетејева дјела; Учење насељенске православне цркве с рааликама учења других хришћанских црква.

Напомена. У огласу је обећано, да ће бити у свакој књизи мојих књижевнијех радова најмање 15 табака, а у овој првој — има 16; те вије могла ући у њу цијела сардџина у огласу истакнута, јер би изијела више од 30. табака, и не би се по одређеној цијени могла дати без велике штете. С тога је подијељена на двије књиге. Књига 2. У њој ће бити:

- I. Морача и Острог у Црној Гори.
- II. Реферат о грађи за српску црквену историју и о имену Црне Горе.
- III. Биљешка о Маџурањеву епјеву: Smrt Small-age Cengića.
- IV. Епископије: дабарска и зетска.
- V. Извјештај одругом крштењу Немањину.
- VI. Извјештај о три потомка Немањина.
- VII. Извјештај о поријеклу кнеза Лазара Хребељановића.
- VIII. Извјештај о смрти цара Уроша.
- IX. Запис у старој добрунској цркви у вишеградској нахији.
- X. Српске ефрагистичке и хералдичке старине: печат св. Саве епископа у Карџи; двоглави орао Немањин у Хиландару; двоглави орао кнез-Лазарев у Хиландару; други у Горњаку; крст архиепископа Саве II. краљу Урошу I; и печат митрополије прањинске.
- XI. Добрушта у Метохији.
- XII. Приказ Борхграфове расправе о цару Душану.
- XIII. Опјена Збор. апостол. прав. насељ. саб. и расправе: Јерархијски положај сарајевске митрополије.
- XIV. Српски арханђелски манастир у Јерусалиму.

XV. Приказ дјела: Спољ. однош. Србије.

XVI. Словенски рукописи у нар. библиот. у Паризу.

XVII. Разни записи.

XVIII. Приказ књиге (исправе из париских архива) о зајери: Зринскога и Франчипана.

XIX. Хужска (херцеговачка) православна епископија.

XX. Приказ расправе о старом грбу босанском.

Ко би вољан био да се упише и на ову књигу 2, нека ми се јави до краја ове године. Цијена је књизи, као и првој: 2 динара, или 1 фор. а. вр.

У Београду 15. априла 1891. год.

Н. Дучић,
архимандрит.

Коло. под овим насловом почео је 20. априла о. г. у Вел. Бечкерку да излази лист сваке суботе. Издаје га и уређује г. Стеван Грчић. Стаје на цијелу годину 4 фор. а на три мјесца 1 фор. Овај лист бави се друштвеним и самоуправним питањима ерпским у Аустро-угарској монархији, расправља их родољубиво у напредном духу. Судећи по садржини у бројевима, који су до сад изашли, можемо слободно овај лист топло препоручити читалачкој ерпској дубини.

Хања. Приповијетка Хенрика Шенкелвића. Са дозволом пишчевом превео е пољског Рајко. Издање ерпске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду, 1891. Стр. 150. Цијена 60 новчића.

Српске народне приповијетке. Скупили по Банату Коста Ристић трговац и Васа Ловчарски ратар. Издање ерпске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новом Саду, 1891. Стр. 92. Цијена 40 новчића.

Главни списак књижаре браће Јовановића у Панчеву. 1891, штампарија браће Јовановића у Панчеву — 8на, стр. 57. У овом лијено уређеном каталогу књижарском наведене су кжиге по струкама и по азбучном реду. Све је прегледно представљено и свуд су цијене означене.

Из Црне Горе и Херцеговине успомене војевана за народно ослобођење 1876. Са 32 слике. Написао А. Пајевић. У Новом Саду издање и штампана А. Пајевића 1891. Стр. 456. Цијена 1

фор. 20. новч. У овој су књизи описана многа пригорска мјеста и кратка повијест Црне Горе, као и јуначка војевања Пригороца и Херцеговаца са Турцима 1876. године.

Владика горњо-карловачки Теофан Живковић. Некролог од Димитрије Руварца, пароха земунског. (Прештампано из 72. „Гласника“ српског ученог друштва, а одштампано из „Новог Времена“ за год. 1891.) У Земуну 1891. штампарија Симе Павића. — Стр. 40 Цијена? — У овој књижници описан је живот, дјелоње и заслуге владике Теофана.

Венеција. Успомене с пута. Написао Марко Цар. Друго поправљено издање. Издање српске књижаре и штампарије браће М. Поповића у Новоме Саду 1891. Страна 104. Цијена?

Извјештај о српској вишој дјевојачкој школи у Новом Саду на крају седамнаесте а школске 1890-91. године. књига четрнаеста 1891. У Новом Саду штампарија А. Пајевића 1891. Стр. 39. Садржина: I. Наши народни обичаји од М. Сикићеве. — II. Власти и старешинства. — III. Предмети школски и број недељних часова за њих. — IV. Важиће наредбе и отписи школских и других власти. — V. Учила — VI. Ученице. — VII. Фонд школски. — VIII. Извјештај о бесједи. — IX. Припомоћ ученицима. — X. Љетопис за школску 1890-91. год. XI. Објана школска.

Књижовини ослас.

Свештенству обојега реда

„Ручна свештеничка парохијска књига“

или

„Требник“

Одштампана је и сада се повезује. За неколико дана биће повезана и разаслаће се оним поштованим пријатељима, који су се на мету претплатити.

Отој пак браћи свештеницима, који се на књигу нису претплатили а вољни су да је имају, јављам, да се иста продаје у књижари В. Валовића у Београду и код г. г М. Капларовића и С. Николића, кројача свешт. одела, (спрам каскад. еуда) у Београду а за сву Аустро-Угарску код г. Јове Карамата, књижара у Земуну. Поручбине нека се шаљу (како је коме удесније) на њихову адресу.

Књига је изнеда 38 штампаних табака, на дивној сатинираној хартији; а штампана је првим и првеним словима.

Формат јој је веома укусан, а књига је тако подесна, да је свештеник и на путу у цепу може носити. Повезана је тврдо у кожи, јер се пазило нарочито на то да што дуже послужим свештенику.

Неном богатом садржином надмаша све књиге ове врсте, које су до сада изашле, па и „Парохијалник“, што су га надали извесни београдски издаваоци, надмаша са 22 разне и потребне молитве:

1. Паралине погинулим за вјеру и отечаство.
2. Посљед. велик. освеш. Богојав. води.
3. Тропари и конд. српск. светитељ.
4. Перек. или молеб. к светој Богородици и преб. мат. Параскеви.
5. Молитва от очес и прибр.
6. Чин јегда твор. крст. свијан. на страст не дуга со свијатим којлем.
7. Посљед. молеб. ка одгнанју чародјеј.
8. Чин основ. новог дома (опширно.)
9. Чин благос. нов. дома (опширно.)
10. Благос. крета к' ношенију на перејех.
11. Чин о причешћен. свијат. Богојав. водом.
12. Чин благословити тмијана.
13. Чин. благослов. и освешћен. нови свијан. одјежд.
14. Молитва на пут хотјањим ити.
15. Молит. благослов. недељи ваји.
16. Молит. свијан. мученику Антипу.
17. Канон мољб. свијат. Јов. Рилском.
18. Посљед. благог. ополчени променија и о свијаком благодјејани Божији.
19. Молитва умрлим разрешителна.
20. Чин. молеб. в' темници сушних млогих или о једином.
21. Српска имена наименовати отроком.

У „Требнику“ овом има свега 32 молитве.

Књизи су додате 2 слике резане на бакру: Икона пресвете Богородице и преподобне матере Параскеве.

Па тако корисну књигу, богату садржином брижљиво уређену, и тврдо у козу повезану, дајем браће свештеницима по 6 динара по комаду, или 3 фор. ауст. вред.

На свештенству је, да ову корисну књигу, намењену његовој употреби, срдечно прихвати.

Сава Грбовић;

јеромонах, Хиландарац.

Позив на претплату

на II. књигу

„Сри. православних пјенија“,

Октоих.

коју смо у један глас у ноте написали.

Увијерени о цјелесходности брзог и тачног изучавања нашег дивног пјенија по нотама од стране наших ученика, као и ободрени лијепог предухотом опшњег према нашој I. књизи овог подуха (издатих већ пет свезака, које по ново наручимо у печатњи), одважимо се да и *Октоих* тако списемо и издамо.

Ова II. књига састојаће се из *десет* свезака, осам свезака *осам гласова*, а двије остале свеске садржаваће у себи оно пјеније, које се сваке *недјеље* поје на Полуноћници, Јутрењи и Литургији, као и празнична величанија.

Морадасмо и ову књигу тискати у Лајпцигу, да јефтиније стане. Цијена ће бити свакој свесци 70 новчића. Облик и израда сваке ове свеске биће као и оних већ изданих свезака.

Ко нам пошаље новац у напријед за свих 10 свезака, добија књиге наплаћеном поштом. Скупљачима претплате дајемо једанаесту књигу на дар.

Још имамо на продају од I. књиге.

У Сарајеву, о Васкрсе 1891.

Гаврило Бољарић

гласн. вјероучитељ.

Никола Тајшановић,

народни учитељ.

Књижевна објава.

Гласник

земаљског музеја

и

Bosni i Hercegovini

Уредник:

Kosta Hörmann

вјештач савјетник.

Гласник

земаљског музеја

у

Bosni и Hercegovini.

Уредник:

Kosta Херман

вјештач савјетник.

Godina 1891. Година

Knjiga II. Књига

SADRŽAJ — САДРЖАЈ

1. Aladža-džamija u Foči. Priopćili: Zarzycki, Arndt i Stratimirović. 2. Бусприја на Мосту.

Приопћено Стеван Делић, учитељ. 3. Srednovjekovno groblje kod Zgošće. Priopćio Gjorgj pl. Stratimirović. 4. Градац и његово име. Приопћено Матаји Бујелић. 5. O vegetaciji kotara Ljubuškog. Priopćio Franjo Fiala. 6. Рашка. Црта од консула Теодора Писа. 7. Биће-поље код Mostara. Arheološka študija rudrskog satnika V. Radinskog. 8. Старобосански натписи у Каленици. Приопћили: Тато Драгичевић а Вид Булетић-Вукосавић. 9. „Cerambycidae“ iz Bosne i Hercegovine od godine 1888.—1890. Priopćio Viktor Apfelbeck. 10. Град Бобовац. Приопћено Ђорђе Стратимировић. 11. Varošica Usticolina. Priopćio Miron vitez Zarzycki. 12. Стари манастирски печат из Дувна (Жупанца). Приопћено Вид Булетић-Вукосавић. 13. Različito. — Различно. Dvije narodne praznovjerice. Priopćio Ivan Zovko. — Њешто о народним гаткама. Приопћено Стеван Р. Делић, учитељ. — Postanak imena „Markovača“ kod Dönjega Vakufa. — Рјечина „Божана“ и њезино име. Приопћено Петар С. Иванчић. — Narodno pričanje o imenu „Hercegovina“. Priopćio Ivan Zovko. — Град Високи Приопћено Ђорђе Стратимировић. — Posljedni dani Hercegovine. Priopćio Karl Peez. — Народна азмахија. 14. Darovi zem. muzeju. — Дарови зем. музеју. 15. Dopisi uredništva. — Дописи уредништва.

Годишња цијена са поштарином 2 for. Поједине књиге са поштарином стоје 80 novč.

Прогонство краљице наталије. Спјев Србина Милоша Грабовачког. у Земуну, Штампарија Србина Милоша Грабовачког 1891. Стр. 16. Цијена 10 новч. или 20 пара динареки. Сва права задржава писац.

„Бошњак“ лист за политику, и забаву. Излази у Сарајеву сваког четвртка штампан латиницом. Власник је овом листу Бег Калетановић а одговорни уредник Хилми Мухибић. Цијена му је за Босну, Херцеговину и Аустро-Угарску за цијелу годину 5 фор. а за иноземство 6 фор. Почео је излазити од 2 јула о. г. по нов кален. До сада су изашла неколико броја са лијепом садржином и чланцима, у којима се прозире да је овај лист орган наше браће Мухамедова закона.

Изјава.

Ево већ 10. година од како „огледам“ и „гатам“ усљед чега је свијет код мене и из далека долазио да им гатам, и да им „погађам“ ово или оно.

Али пошто мени има сада више од 50 година, те како сада видим да је то према закону хришћанском и пред Богом грјешно, и пред наученим и паметним свијетом срамотно да се таким неистинитим казивањем занимам, те свијет обманујем, у заблуди га, сујевјерију и незнању поддржавам; то ја ево са овим изјављујем да сам гатати престао има већ година дана, нити ћу то грјешно дјело икада више чинити, молећи са највећим покајањем Бога да ми за досадање опрости.

И од данас ако се икада ухвати, докаже и посвједочи да гатам, то ја ево у напријед изјављујем да ћу се свакој осуди и казни како духовне тако и политички власти подврћи.

Но пошто многи ни до сада нијесу знали да сам престао гатати, него су до-

лазили, те ће и опет код мене незнајући зато долазити, због чега се може од духовне власти посумњати да и опет гатам; то ја изјављујући ово пред пречасним господином Васом Поповићем протојерејом градачким, а у присуству двојице потписаних свједока, и молим пречасног господина Васу Поповића протојереја да ову моју изјаву даде у једном листу ради знања оштампати, молећи у исто вријеме и г. г. свештенике котара градачког, брчанског и грачаничког (од клен ми је свијет највише и долазио) да ову моју изјаву и покајање свијету објаве, како ми свијет неби више ради гатања долазио, и тим ме својим долажењем у сумњу и подозрење, као да и опет гатам, стављао.

У Градаццу, 5. априла 1891. г.

Стево Васић

кнез Горње Слатине

Перо Аранђић

из Горње Слатине.

Никола Симеуновић

из Горње Слатине.

Српско-православна црквено-школска општина.

Број 20.

Стечај.

На једно упражњено мјесто за учитеља на српско-православној основној школи у Пазарићу, овим се расписује натјечај.

Компетенти нека се својим инстурпираним молбама обрате на високопречасну конвентурију у Сарајеву, која ће избор учинити.

Натјечатељ треба да докаже: да је Србин, православне вјере, и да је с добрим успјехом оспособљен за отправљање учитељског звања у основној школи.

Плата је одређена 360 фор. годишње у сразмјерним мјесечним оброцима у на-

пријед; стан од три собе, огрјев и довољно простора за овећи врт.

Учитељ ће имати у све четири разреда, највише до 25 мушке дјеце, коју ће поучавати још и црквеном појању, а и сам пјевати у цркви при свјема богослужењима.

Свршени богословци имају првенство. Рок 1. септембар 1891.

Из општинске сједнице држане у Пазарићу, 9. јуна 1891.

предсједник:

Ристо Крстић, с. р.

свештеник.

Свеска VIII.

Сарајево, август 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 1086.

Окружница.

Свему еписко-православном свештенству Дабро-босанске Епархије.

Познато је пречасном свештенству из „прогласа“ којег сте добили преко надлежних протопрезвитерских уреда, да се намјерава подигнути споменик епископском pjesнику Сими Милутиновићу, Сарајлији.

Главни одбор који постоји у Сарајеву за подизање тога споменика, још чим се образовао, знао је: да ће имати доста посла, и да ће морати улагати све своје силе, па да започето дјело изведе на дик и понос васцјелога Српства. А извешће га сјајно тек онда, ако се велика сума добровољних прилога сабере, **и ако сви буду заузимљиви, а особито свештеници.**

Већи дијел епископског народа у Босни и Херцеговини живи по селима, па њих мимомим да не судјелују у добровољним прилозима, значи: већину и управо масу епископског народа у овим покрајинама заборавити, и кад би се пак сељачки еталеж

мимомим, главни одбор за подизање споменика тиме би учинио велику погрешку.

И услед тога обратио се главни одбор на ову духовну власт с молбом: да се позове пречасно свештенство по селима у нашој богохранимој Епархији Дабро-босанској, ради сакупљања добровољних прилога за подизање споменика епископском pjesнику Сими Милутиновићу, Сарајлији.

Ова духовна власт одазивајући се радо умјесној молби реченог одбора, и уважавајући предлог његов, овим се налази побуђена познати пречасно свештенство с тоном препоруком: **да сваки па-рох наше Епархије у својој парохији склопи пододбор, коме би свештеник био председ-ник, а угледни првенци сељаци чланови.**

На по се позивају се надлежни прото-презвитери и надзиратељи, да се потруде и пажњу обрате, како би се пододбори

у свакој сеоској парохији склопили, и да у то име својом пастирском рјечју потстрезавају народ за скупљање прилога у горњу сврху.

Чим се који пододбор образује, нека дотични прото, надзиратељ или парох јави преко ове духовне власти главном одбору у Сарајеву, назначивши име и презиме предсједника, и чланова тога пододбора, како би им се онда послала књига за уписивање добровољних прилога. Сва дописивања са тим пододборима своским, нека се води непосредно са главним одбором у Сарајеву; а коме је лакше и подесније може и преко дотичног протопрезвитерског уреда, или пак преко ове духовне власти.

У напријед дрекимо, да пречасно свештенство наше Епархије неће се оглушити, и показати немарно у овој ствари, него се стално надамо да ће сваки у својој парохији свесрдно настојати, да се ово изведе и пододбори склопе, јер је и вријеме зато подесније и сада најзгодније, како ће се још до мало времена и љетина почети сабирати, и када би свака хришћанска душа, било мушко или женско у парохији,

могла дати ако не више а оно макар по два новчића (крајцара) и тим начином могло би се скупити најмање 900.000 новчића по броју 450.000 еписко-православни душа који живе у овој Епархији; ако не то, а оно би требало да сваки селак — домаћин дадне и упише добровољног прилога само по 20 новчића онда би се могло скупити 1.000.000 новчића.

То би била лијена материјална корнџет, а још љепша морална, јер тек онда се може с поносом казати: да је сво ерпство у Босни и Херцеговини судјеловало у овоме племенитом народном подухећу.

Ослањајући се на свијест пречасног свештенства, надамо се, да ће се и овом приликом показати родољубиво осећање, и да неће изостати, него по мућности одазнати се и дјелом и ријечју, у корнџет подизања споменика ерпском пјеснику Сими Милутиновићу, рођеном сину ових покрајина.

Из сјединице конзисторијалне
у Сарајеву, 20. јуна 1891.

А. Е. и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић с. р.

71 Наредба

земаљске владе за Босну и Херцеговину од 9. јула 1891., број 52.694/1,
о прелажењу овоземских припадника из једнога вјерозакона у други у Босни и Херцеговини
заступљен вјерозакон.

(Одобрена превизијним ријешењем од 30. јуна 1891.).

Опће установе.

§ 1.

По установама ове наредбе слободно је свакоме припаднику овијех земаља без разлике спола, да пријеђе из једнога у други од ових вјерозакона, који су у Босни и Херцеговини заступљени, под условом, да је пста особа при здравој памети и у нор-

малном стању душевном, и то након достигнућа пунољетства или такође и онда, ако је иначе достигла потпуну тјелесну и душевну зрелост.

Постапљење из једног вјерозакона.

§ 2.

Прелажење из једнога вјерозакона у други може се тек онда правољавно из-

вршити, ако је пријелазник (конвертент) своје иступање из онога вјерозакона, коме је дотле припадао, на слиједећи начин правилно пријавио.

Он треба ради тога да лично пристуни духовнику овога вјерозаконика, из кога хоће да изиђе, па да му сасвијем јасно изјави, да ће напустити свој досадашњи вјерозакон.

Духовник може слободно да пријелазника поучи потанко о вјерозаконским пошљедицама његовог корака, а исто тако и да се увјери, да ли дотични то чини по својој слободној вољи и без ичијег утицаја. — Такођер је овлашћен дотични духовник, да пријелазника опетовано, али то у року, који не смије прелазити три недјеље, к себи дозове и да га поново у горњем смислу поучи. — Ако пријелазник и послје ове изновичне опомене остане при свом првобитном очитовању воље, то му издаје споменути духовник писмену потврду о томе, да је уредио затражено иступање из дотичног вјерозаконика.

О овоме има пријелазник да уз приказ добивене од духовника писмене потврде лично пријаву учини код надлежне политичке области прве молбе.

Свака таква пријава има да се прибиљежи и одмах до знања стави претпостављеној окружној области.

Показану потврду духовника треба оставити у рукама пријелазника, и само је уредовно обиљежити.

Фактично иступање из дотичног вјерозаконика настаје правоваљано тек од оног часа, који је означен у § 8.

Духовнику је просто, да горе споменути потврду изда или не изда; у пошљедњем случају, као и онда, кад духовник иначе из кога другог разлога није у стању, да изда дотичну потврду, има се поступати, како је прописано у §§ 5—7.

Примање у који вјерозакон.

§ 3.

Примање у други вјерозакон дозвољено је само на основу правилног доказа о томе, да је дотични молитељ у смислу претходећег параграфа намјеру своју о иступању из својег пређашњег вјерозаконика у прописаном реду изјавио.

Пријелазник има да лично замоли духовника новоизабраног вјерозаконика, да га прими и том приликом има да допринесе од области виђану потврду свога досадашњег духовника (у смислу § 2. односно § 5.).

Примање у новоизабрани вјерозакон смије се дозвољети само на основу овога доказа, и то најраније након два мјесеца од дана, кад је област узела на знање очитовање о иступању.

О извршеном примању пријелазника обавезан је духовник новоизабраног вјерозаконика, да учини пријаву код надлежне политичке области прве молбе, која ће саопштити ову пријаву претпостављеној окружној области.

Судјеловање области.

§ 4.

У питањима прелажења овоземских припадника из једнога у други у земљи заступљен вјерозакон спада у дужност областима у Босни и Херцеговини, само на то да паже, да се тачним вршењем установа ове наредбе онима, којих се тиче, зајамчи потпуна и од сваког утицаја проста слобода воље.

Извршивање овог надзора повјерено је политичким областима, те према томе спада у дужност политичким областима прве молбе (котарски уреди, владин повјереник у Сарајеву) слиједеће:

1. надзор у опће, да се тачно извршује ова наредба;

2. право да казне оне, који би радили против исте;

3. биљежење свију пријављених очитовања о иступању и прелажењу из једнога вјерозакона у други;

4. примање пријава и спровођење предизвијаја за верификације (§ 5). Спровођење пак тих верификација спада у дужност окружним областима (§§ 6 и 7.)

Учесништво области у верификацијама.

§ 5.

Расправа за верификацију одређује се не уреда ради него само на молбу пријезаника или, ако је ипак још под очинском власти, на молбу његова оца или старатеља или на пошљетку на молбу духовника једног од оних двају вјерозаконa, којих се промјена вјере тиче, и то само у слиједећим случајевима:

1. ако духовник из каквог било разлога не изда затражену писмену потврду о очитовању иступања из вјерозаконa (§ 2). У овом случају наређује се расправа само на молбу пријезаника самог;

2. ако која од оних у почетку овог параграфа набројених особа пориче, да је пријезаник пунољетан или да је тјелесно и душевно потпуно зрео (§ 1.);

3. ако која од тих особа противи се тврди, да је пријезаник при здравој памети и у нормалном душевном стању;

4. ако која од тих особа тврди, да је пријезаник блудном, лукавством или силом потицан био при слободном очитовању своје воље, у колико се ту не би већ унапријед показала обилежја казнивог дјела, које потпада под казнини закон.

Почетак поступка у верификацијама.

§ 6.

За спровођење расправе у верификацијама, позвана је окружна област оног

подручја, у коме пријезаник стално пребива.

За подручје главнога града је окружна област у Сарајеву као овјеравајућа област.

Молбу, да се поведе расправа о верификацији, ваља да преда дотична за то овлаштена особа (§ 5), лично управитељу уреда дотичне политичне власти прве молбе и то у облику записеника.

О поднашању такве молбе дужна је речена област да одмах учини пријаву на претпостављену окружну област, али уједно и да изијести дотичне духовнике обадвају вјерозаконa, којих се промјена вјере тиче, и док год се не сврши расправа у овој верификацији не смију ови духовници пријезанику с једне стране нити издати потврду о заштјевању иступању, нити с друге стране, ако је ова потврда већ издата, на основу исте дозволити примање у свој вјерозакон.

Спровођење расправе у верификацијама.

§ 7.

Расправу у верификацијама има да одреди окружна област на кратак рок, најкасније за три недјеље од дана кад се дотична молба поднесе. Расправа се одржава у сједишту окружне области под вођењем окружног предстојника или у његовом отсуству под вођењем законитог му заступника а у присуству чланова котарског управног меџиса онога мјеста, у коме окружна област има своје сједиште, и морају на сваки начин бити присутни на расправи они чланови меџиса, који припадају оној вјероисповјести, коју пријезаник намјерава да напусти, као и оне коју је себи као нову изабрао. Чланови меџиса врше своју дужност као званични приједници са савјетујућим гласом.

На расправу у верификацијама треба лично да се позову сви учесници као и

сви случајно потребни свједоци и стручњаци.

Ако се на тој расправи само ради о издавању потврде о очитовању испуњавања из једног вјерозакона, онда се има поступак само на то ограничити, да пријелазник даде своје очитовање пред дотичним лично позваним духовником у присуству повјеренства, па да се ово очитовање од стране уреда на знање узме.

Али и у овом случају треба пружити прилике духовнику, да пријелазнику даде у § 2. споменуто духовну поуку и то на засебном мјесту без свједока.

Ако дотични духовник неби дошао на редовни позив, онда треба повјеренство да то уредовно константира и пријелазнику да дозволи, да своје очитовање о испуњавању одмах пред повјеренством даде; исто очитовање има онда да вриједи као правољано у смислу § 2.

Ако се ради о верификацији пунољетства, потпуно тјелесне и душевне зрелости или нормалног стања памети и душе пријелазника, онда треба о томе спровести тачан повјеренствени поступак и позвати на исти све потребне свједоке и стручњаке.

На исти начин има се поступати и у том случају, ако се је тобоже на пријелазника утицала блудња, лукавство или сила, у колико при томе не изиђу на видјело обилежја казнивог дјела против кога се поступа уреда ради по казненем закону.

У случају, ако се тврди, да имаде блудње, лукавства или силе, може окружна област на предлог оца или старатеља, односно једног од дотичних духовника а по закључку повјеренства да пресудом нареди, да се дотични пријелазник на

извјестан рок, који не смије пријећи 14 дана, смјести на какво неутрално мјесто.

О току расправе треба саставити записник и у исти завести исказе преслушаних странаца, свједока и стручњака као и глас приједника.

На основу овог записничког установљења пресуђује надлежна окружна област одлуком питање, које је предмет верификације, и ова одлука заступа у даном случају у смислу § 2. ове наредбе потребну потврду духовника о датом очитовању испуњавања, односно заступа она све доказе, који су нужни, да се непослује промјена вјере.

Против одлуке окружне области у верификацији допуштен је уток на земаљску владу у року од 14 дана од доставе дотичне одлуке.

Дефинитивна ваљаност прелажења у други вјерозакон.
§ 8.

Прелажење у који нов вјерозакон има се сматрати као правољано завршено тек у оном часу, кад је пријелазник у новоизабрани вјерозакон у смислу § 3. фактично примљен и кад је о томе у истом параграфу прописана пријава области учињена.

Тек у овом часу губи остањени вјерозакон сва права, која је имао према особи, која је из њега испунила, као што и пошљедња спрам овога сва права губи.

Казнене одредбе.
§ 9.

Сваки прекршај ове наредбе, у колико исти не потпада под казнини закон казниће се глобом од 10 до 500 форинти, а у случају, да се глоба наплатити не може, затвором.

Највећи гријех.

Приказано онима, који не поштују Бога.

Написао **Јосиф Л. Кочовић**, богослов и ерски учитељ.

(Наставак).

Тешко томе ко не поштује Бога,
И његове заповијести руши;
Јер тог' пема живота вјечнаго,
Адски огњ саврљен му је души. —
Ј. Л. К.

II.

У св. Писму љуто се пријети и казна изриче таконима. У књизи „Левит“ пише како заповиједи Бог Израилљанима, да камењем убију у онај час свакога, који би похулно на Њега (XXIV. гл. 16. ст.) И на другим мјестима св. Писма изриче се пета казна тим безбожницима. По многојем градовима и селима, не само хришћанским, него и незнабожачким, строго су осуђивали хулитеље. Тако: били су их, језик су им из уста надили, руке отсијецали, па и сам живот одузимали. Ко је читао историју аријеке судбе, тај ће лако познати величину мука, које због хуле долазе на људе, јер не само да га несрећа очекиваше на оном свијету, већ се ни на овом свијету с' душом не растаде као што се остали људи растају, већи се да издану на оном мјесту које је самом њему доиковао.

Историје, цариградски патријарх, као и Арије бијаше обасео хулама Господа Христа и његову пресвету матер, па за то му изрекше св. Оци на III. васеленском сабору у Ефесу 431 године ову осуду: „*Господ наш Исус Христос, кога је он (Историје) хулама обасео проглашјује кроз овај најсвјетлији сабор, да је Историје лишен свјетског сама и да је одлучен од свештене заједнице.*“

Кад пажљиво проучимо своешту свјетску Историју, видјећемо, да су читаве државе и народи морали пропадати због хуле, безбожја и непоштовања Бога.

Негда славни и горди Рим, који је био готово цијелијем свијетом завладао, бијаше познао са својим царевима, великанима и раскошним грађанима на највећу тачку безопитна и неморалности. Та није се он на Бога освртао, него га је хулама обасио, његове заповијести рупно а едуге божијег олтару убијао. Но ене је то својом несрећом а најпосље пропаћу платио. Пред хунским Атилом пао је на колена и молио са ријечима: „*Рим, некада господар цијелог свијета пада пред-а-те и моли те за милост!*“

Напошљедак године 476. под императором Ромулом Августом би коначно порушен и разорен, да до оне своје величине никад доћи неће.

Наполеон први император од Француске бијаше задржао свом Европом али због тога, што похули на Бога, желећи проширити у народу своје безбожје, пропаде, јер кад оно 1812. удари огромна француска војска на Русију, би страшно поражена, колико јуначким мишицама богобожљивих Руса, толико природнијем непогодама и зимом, па се од те силне Наполеонове војске, која је милион људи бројала, једва неколико хиљада ешасти могло, да свој страшни пораз осталијем Французима и свом свијету приповиједа.

Шта може учинити непоштовање Бога и неиспуњавање његовијех заповијести, а шта поштовање, побожност и тврда вјера, можемо ми Срби и у нашој ерској Историји да видимо. Кад је ерски царство пошље смрти Душанове тирјанством и деморализацијом Вукашиновом поколебано и расклинано било, а најпосље на Косову и пропало и ерски народ у турско ропство отпратио, шта је учињели и у несрећени народ ерски кроз пет стотина година тешког робовања сачувало од крајње пропасти?

Ништа друго него тврда вјера у Бога и његову моћ, надежда на божију милост, којом су ерски народ родољубиви свештеници и побожни калуђери с' Јеванђељем и крстом у руци тјешили, бранили и ублажавали. Само тврдом вјером у Бога и падом на његову доброту и милост, трпио је народ и подносио многа гонења и тирјанства турска и није се дао сав потурчити и упропастити осим неколико, а највише наших босанских, славонских и среброљубивих Срба, него је остао у православној праједовској вјери својој, која нам је највећи наш аманет — народност ерску сачувала.

Шта је учинила православна вјера нама Србима, па да је она и нашу ерску народност сачувала видимо отуда: *нико се само они Срби Србима називају, који православну вјеру испови-*

једну, а сви други (осим нешто Далматинаца особито Дубровчана римокатолика и неколико других, који се имена „Срб“ не одрекоше, већ га пута више од увјек најбоље цијенише и бранише, као што и данас чине) и ако су по крви, по земљи и језику прави Срби, а ако другој којој вјероисповјести припадају, отпадају од еписке народности, па се називају или именом земље у којој станују, или именом ког другог народа, само не ће да реку да су Срби. Да су Срби у тешким и темерним данима свога петогодишњег робовања отпали од Бога од вјере православне и призе, да су обасипали хулама онога, ко их је у данима несреће и пропасти сачувао; да су дигли глас свој на Бога, цркву и вјеру, може бити да би се еписко име данас рјетко чуло, може бити да ни оне данје мале државице *Србија* и *Црна Гора*, не би данас постојале на овоме земном шару.

Тврда наша вјера сачувала нам је све, што ми Срби данас имамо, нашу лијепо народност еписку и прекрасне обичаје, који нас одликују од свих народа и узносе нас над њима. Ако будемо и у будуће чврети и постојати у прабабинекој православној вјери својој, ако се будемо чували безбожности и од одвратности, уредиће нас преблаг Творац и бићемо: „*србски, љуби благословени*“,“ и док год смо му вјерни, појаћемо: „*поштомће атка!*“

И тако као што Историја свједочи, хула доводи поједине људе и читаве народе до пропасти у овом животу, одузима им слободан живот а баца у тешко ропство, одакле се лако не могу избавити; а тврда вјера уздиже народе до највећег врхуна славе своје.

Промислимо само колико човјек пострада овдје на земљи и које муке претрпи кад похули на цара земаљског, или у опште на старјешину и господара које држави. Та проведе ти тај по неколико година у мрачној кући (тамници). Многи тамо и умре, други опет буде стрјељан, а *трећег из дирек пристегну — објесе*. Причао ми је пријатељ, да он познаје човјека, који је неколико мјесеци био затворен само, што је у нијанству поглед болицу владареву слику.

Из свега се да дознати колико је страшно и грјешно богохуљство и само кад га ко помене побожне и благочастиве људе обузима велики

страх. О! безуман ти је такви човјек! Како не пројисли коме досађује. Да ли неком смртном човјеку, или цару земаљском? Не, него највећем судији цијеле васионе, превјечном цару коме око престола пјевајући служе Анђели, чијој се заповијести покоравају: стихије, мора, вјетрови и све твари, кога се бездан плаши и коме се клања сваки род, небески и земаљски.

III.

Ни у највећим биједима и несрећама не треба да ропћемо на Бога, него треба за све да му благодаримо и да му се молимо. Ондје ми се и нехотице намеће, да се сјетим оног красног примјера још из старог Зајета о праведном и многотрадном Јову.

Јов бијаше праведан и богобожаљив човјек, имао је седам синова и три шћери; он бијаше врло богат, имао је седам хиљада оваца, три хиљаде камила (дева), пет стотина говеда, многе слуге и свега блага изобилно.¹⁾ Но Бог пусти велику несрећу на овог праведног човјека и лиши га свега добра у један дан.

Тако један пут дође му пазенада један слуга, те му реће: „*Господару! дођоше из далеке земље људи, одошаше сау стоку и побјерише слуге, само сам ја утискао, да ти јатим за овој случај!*“

Истом што овај у ријечи бијаше, дође други гласник и овако рече: „*Ватра је спалила сво твоје имање, једва сам се ја избавио и дошао, да ти донесем несрећну вјест.*“ Тек што је овај то изговорио, ево трећег, који му рече: „*Синови твоји и шћери осељаше се у дому најстаријег ти сина, најјединицу дине јака бура, сруши кућу и поби ти сау дјетцу, једва сам се спасао, да ти донесем овој тужан глас!*“

Ријечи ове истина као гром поразите су праведног Јова, али он није похулио на Господа који је допустио, да све то тако буде, него му се поклатио и овако рекао: „*Го сам климао из употребе матери моје, го ћу се и враћати онамо. Господ даде Господ узме, како је Господ гнуше тако се и збољо; нека је благословено име Господне.*“

Историја о животу праведног Јова нека нам буде образац, како да се владамо кад наиђу на нас биједи и невоље, јер је боље претрпјети

¹⁾ Као што нико не имавање у земљи, гдје је он живио.

највеће муке па и умријети, него похулити на Бога.

Из јеванђељске повјести знамо да је Спаситељ рекао својим ученицима: „*испријатељи ваши гонели вас, ружили вас, зашварали и на сваке муке мјешали имена ради мога, па кад све то претрпите биће велика наплата вама на небесима, где ћете получити вјенац правде.*“ И заиста апостоли су вољели и најжешће муке претрпјети па и живот изгубити, него да је Христа одреку и каменом на његову науку баце. Св. апостол Петар био је стрмоглавице на крсту разанет, а није се хтјео одрећи Бога и божанствене науке. Павле драговољно пострада за Господа и би мачем посјечен, но не заборави Христовијех ријечи: „*Не убојавајте се од оних, који убијају тијело, а душу не могу да погубе.*“ Сви остали апостоли подијелили су велике муке ради Христа и његове науке, којој су свигда остали вјерни. Кад би их Јудеји ухватили, мучили, у тамницу бацали и најпошље пустили из затвора, они би опет проповиједали Јеванђеље.

Исто то чинили су св. оци, а и други бољубиви људи. Наши праједови на пушци и на пољу чували су св. православље, а свештеници гледали су кад ће као жртва пасти у руке непријатељске, али при свем нису клонули духом, него су храбрили хришћанске борце и Богу се молили за њих. Никад се нису обзирали на опасности, које су их еверетале при обављању свештеничкијех дужности. Које од нас нису позната страдања, која су нашим праједови са својим духовницима претрпјели? Ко од нас није чуо у какву су они ватру газили, све ради свете вјере своје и епископ имена? Ко напошљедик није дознао за њихово храбро и јуначко поштртовање?

Али за све Господ их је највећма наградио на небу, а њихови потомци не заборављају их овдје, већ их помињу, хвале, славе и за душе њихове Богу се моле, што ће се чинити док је Србина и епископа рода.

Од нас, који данас у слободи живимо, не тражи се толико поштртовања; нама је много лакше у овом добу бранити и чувати своју свету вјеру и народност, јер имамо разне потпоре, а дата нам је слобода, коју прије нијесмо уживали. Но при свему томе многи се показују хладнокрвни према вјери својој и да је само то него за малу ствар пекују и грде.

Све што је до сад речено нека опамети хулитеље, јер је хула највеће безаконје, а при том је велика неблагодарност говорити против спаса и благодјетеља свога. Кад се промислимо добро и разбистримо опрезно, видећемо да нам тај грјех ни с које стране не користи. Сви грјехови у опште квари душу, а неки и душу и тијело, ради чега треба да их избјегавамо и да их се клонимо као од смртоносне змије, јер не видимо да уједају а трују, не видимо да бију а убијају, не чујемо да куну а проклињу, не водећи у ватру запаљују, не бадајући у воду топе. Неки грјехови дају окорјезом тијелу сладости и уживање ради чега се безумни варају и падају у несрећу, као тиде на аамке или рибе на удицу. Али поменути грјех нема никаква укуса, сласти ни добитка, а ни тијелу не користи, него га као што је прије речено штети, не користи ни здрављу пошто човјек губи старање божје о себи, а и већина болести долази због неиспуњавања закона божјег: „*страх господњи додаје дане а безбожницима се године прекраћују.*“ (Приче Сол. X 27.). Даље нема човјек мира ни спокојства, јер га савјест мучи и гризе. Тешко је таквом грјешнику помислити на смрт, боји се и мучи, плаче и помаже, зове ероднике у помоћ кад му се душа од тијела растаје, они му не помажу.

Речи сад хулитељу кад те нечистији наврати да хулиш, какав интерес имаш? Које си се сладости насладио, какав ли добитак страшћу хуле стекао? Да ли си излечио какву болест тијем, што си бешчасно име божје, или ти се угасила страст? да ли си умањео тугу и надокнадио какву штету своју? Зар не видиш, да си поред велике ране и штету направио, јер ондје гдје је била само једна и то тјелесна болест, додао си друге болести на душу, чија је штета већа од оне, коју си имао прикити за прву болест?!

Добре и благодарне слуге не само да не хуле саме господаре своје, него не трпе да их ко други хрљао говори о господарима. Тако многи према своме цару, да би му се показао вјеран, не пеује га сам, а не трпи ни друге да га пред њим пекују. А колико више треба да поштујемо небесног цара? Не само да не треба викати на њ, већ кад помињемо његово свето име, треба да скочимо са земље на поге, скинувши капу с главе да о Њему говоримо, као што су

наши стари радили, а и данас то чине побожни људи у сретним и богољубивијем земљама, желећи тијем исказати своју смиреност и оданост својоју Творцу. Старац који ваљда ни једне црпе длаке нема у глави, не заборавља никад име Божије, у сваком тренутку на сваком мјесту хвали он Господа и његове свете заповијести испуњава, молећи му се, да му опрости грјехе, да га избави од биједи и да му дарује рајско насеље. Он умире мирно и спокојно, зна да га чека слава чека на небесима. Овамо посијао добро и на врјеме, марљиво обрађивао, тамо ће по готову још боље скупљати и жети.

Ми данас не ћемо да то чинимо, него нас има који грдно жинодаваца. За то ћемо поживити двадесет до четрдесет година или ни толико биједно и жалосно; кад нас биједи и несреће опамете да се обратимо бојим се, би ће касно! Поживимо ли и два пута толико, кажњени ћемо бити на други начин. Најпошље умријећемо плачући и вичући, ал' нам не ће бити користи. Па шта нас чека пошље смрти?

Ево шта: *кукољ смо посијали, кукољ ћемо и жети, паклу смо назирали и мутили га, а он нас бодје својим пламеном миловати и мукима мучити!*

Сад нека свако суди колико је неправедна, непоштена, гадна и страшна хула.

Ни Мухамеданци, ни Јевреји, па ни Незнабошци не хуле на Бога, или потоњи своје богове, који немају моћи никакове, кад су дјела руку њиховијех. Кад Мухамеданци чују кога да хули Мухамеда, они, ако га не могу казнити, зачепљају уши своје. Јудеји имају обичај да раздиру хаљине своје кад чују да ко Јехову — Бога хулама обавише, па и камењем су затрпавали хулитеље.

Ко хоће да се избави од тога неваљалства нека уобичаји пјевати. У пјесмама нека узноси Господа и његову св. матер са осталијем светитиљима. Тако радећи заборавиће оно велико неваљалство, а то је лијепо икавано у оној народној посланици: „*Ко пјева зла не мисли.*“ За тијем нека се често моли Богу, слави га и благодари му свакад и свуда, а ако зна читати, нека чита побожне молитве, свето Писмо, књиге светијех отаца и другијех благочастивијех људи. Ко не зна читати, тај ће се и онда добро Богу помолити, ако при свакој прилици са свег срца

рече: „*Боже помози,*“, „*Господи помилуј,*“, „*Боже смилуј се и опрости ми грјехове,*“, или ако зна „*очи наши*“ нек га ујердно прочита.

У свему ћемо наћи велику срећу, духовну храну и пиће, корист и спасење својој души, као да би се са светима дружили, јер све то казује души стају живота, чисти је од грјехова, изводи је из мртвила а приближава својој Творцу — Богу. Тако су чинили сви светитељи и пророци, између којих велики пророк Језекиљ вели: „*Нико није као ти Господе; велики си и велико име твоје у сили. Ко се не би тебе бојао царс над црквицама! јер тиби смо припада, јер међу свијем мудрацима у народа и у свијем царствима његовијем нема таквога какав си ти* (гл. X. ст. 6. и 7.). На тај начин укорјениће се у души нашој обичај, да свагда пјевамо Господу Саваоту и да га прослављамо, што непрекидно чине ангели на небесима.

Ако је ко толико неумољива срца те не ће да слуша и не ће да се прође неваљалства, томе опет велим, нек зна, да га Бог створио за то, да га хвали, слави својим богоугоднијем животом: „*тогш ко елми творити*“, вели апост. Павле, „*козачни ко Христѣ живѣт на дѣла слава, ѡни прѣдѣ суготока Бога, да кѣ нѣхѣ хулити* (Ефеес. II. 10.). Тај нека се сјети страшних мука, које су одређене грјешницима, нек га те муке усташе како би се одрекао безбожних дјела. Треба добро да зна како ће бити уништен и строго кажњен ако се не поправи, јер: „*Невоља и тука на сваку душу чочојесају, који чини зло*“ (Рим. II. 9.)

Свети Јован Богослов у Апокалипсису вели за Антихриста, који ће, кад буде дошао на земљу пред страшни суд, хулити на Бога, на цркву и вјеру: „*И би узвѣстена анѣлѣ, и с њом ѡзвѣсти пророк, који урѣши пред њом знаке, којима прѣврати оне, који примѣше живѣ вѣрѣни и који се поклањају икони нелици: живѣ бѣше бачени обѣје у језеро огњено, које гори сумѣром*“ (гл. XIX. ст. 20.). Пророк Исајија приповиједа нам, како је Господ послао анѣла, који је побио само за једну ноћ неколико хиљада Асирјана, због хуле нечистијег им цара Сенахирима. Кад је асирски цар Сенакирим освајао многе градове по разнијем земљама у Азији, наукио бијаше да освоји и Јерусалим, за то поручи Израиљѣанима преко свог посланика Равеакла: „*Немојте да вас вѣра Језекија говориће:*

Господ ће вас избавити. Је ли који између богова других народа избавио своју земљу из руке цара асирскога“ (гл. 36, ст. 2 и 18.) Због ове поруке био је цар асирски страшно кажњен, јер: „Тада изиђе анђео Господњи и поби у околи асирском сто и осамдесет и пет хиљада; и кад усташе у јутру, а то сами мртвици“ (гл. 37, ст. 36.) То је учинио Господ за то, да би дознао горди хулитељ колику снагу има Он. Даље приповиједа Исаија: *дигосе се синови на оца својег, убише га мачем и један од њих завлада мјесто њега* (гл. 37, ст. 38.). Али и праведно је што отегунише дјеца од оца, јер и он отегуни од Бога.

Зар који од онијех што вичу на Бога, није налазио у св. Писму и другијем светијем књигама пријетње и казне, које се таквима одређује? Зар се није увијерио и освједочио, да Бог по свом правосудју казни свакога, ко га не поштује и ко му се противи?

Да би се тим увјерили о свему и да би се научили, мислим, да неће бити сувишно ако овдје наведем неколико кратких приповиједака. Те сам, као и нешто о богоухудству нашао у књизи: *Амарталон Сотирја* (Грјешних спасеније) и превео их са славенског све четири. Књига ова написана је рукописним словима, а налази се код г. Ристе Кочовића (Павловића) у Фочи. Доста јој има година, али је још тврда и неподерана. О њој мислим да ће гдје још бити.

Из најстаријих приповијетница можемо дознати како пролазе хулитељи, у њима се огледају патње и муке, које су претрпјели и које ће претрпити такви људи; оне треба да опомену свакога, како би се својијех тежњијех грјехова опростио и избјегао ону или онаку казну.

Ево све четири приче:

1. У неком граду био колар, који је ради сваке па и најмање кривље хулио. Кад је једног дана возио пуна кола људи пукао је из неба гром и запаљено само њега једног, не повредивши никога од људи, који су с њим ишли. Ни кова ни дрво од кола, не запаљено гром, а то да се запита зна, да га је постигла несрећа од Бога, т. ј. казна за хрђаво дјело.

2. Лађар неки прелазаше преко воде с лађом и како се појави противан вјетар похули на Бога. Вјетар одмах превари лађу у воду те пета потону као камен. У њој се утопи и лађар према

је знао добро пливати. Кад га другови извадише из дубине воде, нађоше га без језика. За кратко вријеме не виђаше главе на њему, од чега се препадоме и побјегоше, а тијело његово постаде оног сата пред свима пљеном нечастивијех.

3. У Паризу живљаше неки славни кнез по имену Симон, човјек худар и књижеван. Но како је био сувише горд, то је једном приликом говорећи високу и знатну бесједу о филозофији при крају исте изговорио ову хулу: „Три су човјека била на земљи и у свијету, који су својим знањем и науком узели у област цно свијет и покорили сву твар: Мојсеј, Христос и Мухамед. Мојсеј превари Јудеје, Христос Хришћане, а Мухамед опет своје народе!“

Чим је ову хулу наговорио био је рањен од свевисног Бога и пао на земљу као мртав. Кад су га његови еродници одијели кући, лежао је у мукама три дана и три ноћи. Мучно се неписано, болест му је била страшна тако, да су многе ране невидимо долазиле на његово тијело. Од великих мука изгубио је вид и говор а ризао је као лав у пустињи. Кад је дошао крај живота његова покликао је: „Алико помози!“ (она је била његова судозница) и оним страшним гласом предао је своју душу ђаволима. Тај догађај јако је устрашио становнике поменутог града, који су се чували, да у будуће не хуле, и тако да не напану на њих страшне муке, које снађоше несретног хулника.

4. У некој земљи живио грађанин, коме је похулити било нешто обично. Он је могао похулити Бога као друга свог без икаквог страха и стида. Кад је једном играјући погубио све новце изузимајући само један динар, похулио је на Христа Бога и његову св. матер а признао у помоћ нечастивог, који му се и јави и запита га шта ће од њега, а он му одговори: „Даћу ти душу и тијело узми овај динар од мене!“ А ђаво узевши новац поста невидан. Сјутра дан, када стајаше човјек тај у кући својој врло рано док још није ништа окусио, размишљаше са великом тугом, као каква луда о оном, што учини јуче.

Испред куће прошла је нека спромашна жена, која је за љубав божју поклекала од њега милостињу. Он јој на молбу рече: „Не ништи у мене за љубав божју, јер ја с њим немам части него ништи за име нечастивог, који је мој

господар.“ Сиромашна жена, чувши ово зачуди се јакo и пренаде, па отишавши приповиједа својијем сусједима о ствари, која јој се догоди. Сусједи њени одоше поменутом несретнику и ушиташе га за што је он то говорио, а он им све каза, шта се с' њим догодило. Ови су га савјетовали да се покаже, да плаче за грјех свој и да ниште опростија од свемогућега Бога. Он им је на савјете одговорио: „Није могуће да то учиним, јер се самовласно предадох ђаволу.“ Ово изговоривши поника: „где иду кнезови мука, да ме узму; јао мени окајајом; оставите ме, да идем с' њима да ме не муче још горе!“ Кад су хтјели људи да га придрже, узаше га нечастиви и понијеше са собом. Идући етадоше га мучити, а оставише оне што се с' њим у кући налажаху јакo уплашене.

Сви ови, и овима слични, догађаји, догађали су се не само ради казне грјешницима, већ и ради поуке другијем људима.

Таковијех примјера бивало је свагда, бива сада, а биће их и у будуће. Неки од хулителја убијени су громом, други су устрјељени стрјелама, а трећи су покварили и погубили удове своје. Тако накарђени ишли су од града до града те приповиједали свијету силу и славу Божију.

(Наставиће се.)

Апостолски музеви.

(Наставиће се.)

III. св. Поликарп, епископ Смирнски.

У вријеме, кад се је вјера Христова у лицу равносијех музева апостолских мало по мало распрострала по цијелом свијету — јудејском и незнабошком, многобоштво се старало тада да помоћу државне власти уништи дјело Христово. Већ од времена Марка Аврелија (од половине II. вијека) почеше налазити и едикти о свеопштем гоњењу цркве Божије, и крв хришћанских мученика обилно се пролијеваља по цијелој римској империји. Клевете и лажи незнабошких фанатика, које су понајпре замјенивале још неиздане криве указе, сад су их допунавале и свуда су налазиле средства за осуђење Хришћана као противнике

Муке њихове треба да нам послуже као примјер и поука, како би се свакад убојавали да не би пострадали тако или горе.

Бога су хулили и Јудеји кад су роптали на Мојсеја у пустињи. Тога ради казнијени су, да ни један није могао ући у обећану земљу — Ханаан. Кад ови сви ради тога грјеха помријеше у пустињи, колику ће већу казну имати они који без страха и стида ничу на Бога? И дан данас тај порок живи међу људима, шири се све већма и код нас у овијем крајевима. Данас немо и од дјете да чујемо таквих ругоба и посовака, каквих нијесмо могли чути у прво доба ни од највећњих грјешника. Наш народ данас није опрезан како би требало да буде. Не ћу да речем сав народ, али смијем речи њих доста радо примају туђе обичаје и њима кваре наше лијепе старе. Прије неколико година није се могао чути посовање, а данас доста и премного.

Неко чује од каквог кочијаша, раденика или кога било да пеује, па и он едма, а не ће од странаца да научи како се ради, води трговина, земља обрађује, те нам зато хоће туђи готово све из шака да изију. Но да смо ми у свачем мало опре нији жале би њих било.

богова и нечастивог клањања орловима, које су носили пред римским војскама, и као противнике императорских статуа. Отказ приносити пред њима тајан смотраху као светотатство — достојно смрти, а исповједање друге религије осим државне у виду идолопоклонства, као побуну. Један од многобројних страдалаца у вријеме М. Аврелија и истинитих исповједника вјере Христове бијаше св. Поликарп.

Чувени епископ II. вијека, св. Поликарп етјао је у блиском одношају с многима од св. Апостола, који су га, по свједоџби св. Пинеја — наставили у вјери Христовој, и заједно са Игњатијем Богоносцем бјеше он љубимац — уче-

ник Јована Богослова. По одређењу Апостола а особито по жељи Јована еванђелиста бје он рукоположен за епископа Смирненске цркве. По старом предању, чудно виђење, које се је виђело у моменту његовог посећења, показало је народу, да је он прави изабраник Божији. Предање вели, да је необична свјетлост у једаред озарила Поликарпа, да је бијела голубица лијетала над његовом главом, да су га многи вјерни славом озарена видјели, — а други опет — у војничкој оправи као за бој спремна. Апостол Јован и пошаље је увијек горно великом љубављу према благочистином епископу Смирненске цркве, те у Апокалипсису њеном анђелу — предстојнику објављује он о њему виђење, које се збити има. „Не бој се оног, што претрпјети мораш; ето ђаво ће неке од вас метати у тамницу, да вас куша, и имаћете неволу десет дана. Буди вјеран до смрти, и даћу ти вијенац живота.“ (2, 8.—11.). Многи најстарији учитељи цркве предпостављају, да је у том изображењу анђела Смирненске цркве тајновидица мисли самог св. Поликарпа; барем су црте тога изображења наше прекарсно оправдање у животу и смрти Поликарповој.

И живота, доста је муке и опасности предстојало св. мужу у течају његове многогодишње службе Богу. Карактеристичне црте о општој његовој дјелатности сачувале су се у споменицима, који представљају његове одношаје према другој св. Игњатију, епископу антиохијском, и према ученику св. Иринеју, епископу Лијонском. Посљедни се овако о њему изражује: „Поликарп је увијек учио оно, што је и сам примио од Апостола, оно, што учи црква и што је истина. Ми имамо о том свједочанства од свију црква Азијских и оних, који су до сада прејемници Поликарпови“. Ево, између осталог, свједочанства о сталности, с каквом су се мужени апостолски дражали учења, које су примили од апостола! Веома је жаловита спомена св. Иринеја о свом малоазиском учитељу, коју је он оставио у писму Флодину, који је такођер био ученик Поликарпов, но који је послије потпомагао мнијења неправославна. „Нису нам такво учење предали предшастници, који су слушали саме Апостоле. Ја сам био још врло млад, кад сам те видио у Малој Азији код Поликарпа. Ја би сада могао показати мјесто, гдје је сједио блаж. Поликарп и бесједио, могао би опрвати његов ход, начин његова живота и спољашњи изглед, његове бесједе народу, његово братско дружење с

Јованом, како је он спомињао његове ријечи и приповиједао, што је чуо од њега о Господу, о науци и чудесима његовима.

У вријеме гонења Домицијанова, Трајанова, Адријанова и Антонинова јавља се св. Поликарп тврдим и неустрашивим пастиром цркве, који је увијек готов жртвовати свој живот за име Христово. Но гонења га прођоше сретно, и по милости Божијој дуго је он вјернима служио као живи образац свију хришћанских врлина и сви су с сеобитом побожношћу свртати пажњу на науку ученика апостолеког. Поликарп је непрестано проповиједао ријеч Божију, побijaо јеретике, и многе, који су били преварени лажљивим учењем, обратио правој вјери. Иринеј између осталог прича, како је једном Поликарп, кад је срео јеретика Маркиона те кад га је овај упитао: „Познаш ли ме?“ Одговорио му: „Познаш, ти си превенао сатанина!“ Св. Поликарп ревно се старао за распрострањење еванђеља не само у области, која бјеше повјерена његовој бризи, него и у одаљеним предјелима. Он пошље славног Иринеја и с њим неколико ученика својих у Галију — данашњу француску, да проповиједа хришћанство.

Старајући се за благо цијеле цркве путовао је Поликарп већ под старе дане своје у Рим, да се посавјетује с римским епископом Анискитом (157. — 169. г.) о времену празновања Пасхе. Црква Смирненска и неке друге малоазијске цркве светковале су Пасху у 14. дан првог мјесца (јевр. Нисана) иза прољећног равноданства (aequinoctium), посвећујући ју успомени посљедње вечере Спаситељеве с ученицима и установљене на пој тајне Евхаристије. А Хришћани западних црква давали су Пасхи значај годишњег празника васкрсења Христовог и празновали су ју у први недељни дан после прољећног уштанга (пуног мјесца). Свака црква основала је свој обичај на предању апостолском. Савјетовање није сагласило епископе и спорно читаве, које се тичало не битности догмата, но само мјестног обичаја, бје ријешено у правом хришћанском духу мира и љубави тако, да је свака црква и надаље задржала своју праксу. А у знак тога, да ни Поликарп ни Анискита једнако нису нашли у том узрока да наруше узајамно општење, Анискита је етога указао епископу Смирненском част, што му је дозвољено, да може у римској цркви свршити тајну св. Евхаристије. У пријеме свога борактења у Риму Поликарп је с великом силом убјеђена и свете рев-

ности на једаред оповргавао лажна учења јеретичка, која су се овдје утискивала, особито Валентинова и Маркионова и ревност се старао, да сачува вјерујуће од заблуда. У ту сврху напасо је он, по свиједоци Припијевој, неколико посланика пркшама, и неким лицима, од којих је до нас дошла само једна — посланица филиппинима, гдје Поликарп учи већим дијелом ријечма самог Еванђеља и посланица апостолских. У тој препоручује он, да је врло потребно придржавати се учења апостолског и избежавати новотарије; даје упутства чиновима црквене јерархије, свијема саветује да се подизавају у трпљењу и у свима хришћанским врлинама; а св. Игњатија представља као образац трпљења хришћанског.

Наскоро после је повратка Поликарпова из Рима распламтило се страшно гонење, у које је вријеме дуг и трудан живот епископа Смирноског увијенчан славним мученишвом. То гонење и смрт Поликарпова доста вијерно и потанко описана је у посланици, коју је у то вријеме Смириска пркша писао, цркви филиппијској и коју Евасије спомиње у својој црквеној Историји. Као што се из пете посланице види, гонење је било врло жестоко. У Смирни је живјело врло много Јудејаца, који су још више него незнабошци мрјали Хришћане и старали се да им чине сва могућа зла. Већ је приликан број исповједника имена Христовог прије Поликарпа претрпјело многоразлична мучења и смрт од ватре и звијерица. Особито је народ био раздражен поражавајућом одважношћу младог Германиса. Предан да га звијера поједу, пробудио је он својом младошћу жалост у проконзула, који га стаде опомињати, да се одрече Христа, Германис са подмјехом одговори, да је боље умријети тисућу пута, него ли спасти живот одрицањем од Христа, и одмах за тим побе у суверет лаву, који га је у часу растргао. Свијетина задивљена таквом хришћанском одважношћу, повиче: „уби те нечистице, те нека иду за Поликарпом!“ Позорица ужасних страдања хришћанских тјешила је незнабошце и јудејце; они су сваки дан у вријеме незнабошких игара тражили нове казне и напошљетку стадоше у цркву позешће громогласно захтијевати казну Поликарпову, да га растргну дивљи звијерици.

Св. епископ мирно саслуша грозећу му опасност и не устрази се мученичкесмрти, сматрајући срећом умријети за Христа. По другови његови склонили су га, да се за вријеме удаљи из

града, и св. Поликарп, имајући на уму ријеч Спаситељеву (Мат. 10, 23.), да ученици његови не требају без нужде жртвовати живот свој, ако им га је могуће сачувати, не одричући се свога учитеља, и у колко је живот њихов нуждан ради спасења других људи, сматрао за своју обавезност не изврћати се драговољно опасности. Он се склони у један дом ван града, гдје је дан и ноћ са малим бројем вјерних проводио у молитви за Хришћане и за мир цркве. Једном у вријеме молитве, на три дана пред, кад ће га ухватити, имао је виђење, које му је предсказало скору мученичку смрт. Он је видио, да му узглавље ватром гори, и мирно рече онима, који бијаху с њим: „Ја ћу бити жив спаљен у име Господа Исуса.“ И управо наскоро после је тога непријатељи послаше војнике, да га траже; другови Поликарпови склонили су га да се сакрије у друго село, но војници ускоро дођоше и ту. Не напавши Поликарпа, подврглоше мучењу два дјечка, који су служили Поликарпа, и један од њих не могавши подносити страшне боли, проказа им мјесто, гдје му се скрио господин. Пошто су га домаћи надали, није се могао даље скривати. Вјеша петак, кад су слуге, прогонећи св. мужа, у друштву с коњаницима и по упутству дјечка, пошлани, да га ухвати као разбојника. Стигоше у вече. Поликарп је лежао у горњој соби маленог дома и могао се јоште скрити, но не хтједе говорећи: „Нека буде воља Божија.“ Он сиђе доле и стаде се разговарати с прогонитељима, које је силно поразило величанствени и мирни поглед св. старца. Поликарп нареди, да им се даде, да једу и пију, а себи иколик дозвољу, да се може за час на слободи помолити. Тада испуњен благодаћу Божијом и стојећи два часа громко се молио тако, да су се сами прогонитељи дивили и сажалавали, што морају ухватити тако благодативог старца.

Кад је настудио час поласка, посадише војници Поликарпа на осла и поведоше га у град Смирну. Бијаше лицем велика субота, дакле уочи Пасхе. Поликарпу путем изиђоше у суверет два достојанственика, који су, ја да бијаху незнабошци, уважавали епископа и желјели га спастети. Они повунише Поликарпа да сједне у њихова кола и по том га почеше наговарати, да пристане на захтјев судија те себи спасе живот. Као што је познато, на испиту се тражило, да Хришћани или принесу жртву боговима, или да

се закуне генијем императоровим (божанством у част његову). „Што би ти било, говорили су Поликарпу сапутници његови, да се закунеш генијем кесаревим?“ Он с почетка дуго не одговараше, напослѣтку на њихово наговарање одрешити одрати: „нећу учинити тога, што ми ви сајетугујете!“ Гњевни на тај његов одговор посуше старица с погрдама и бацаше га с кола. Поликарп паде и повриједи ногу, но ипак одважно, као да не осећа никакве боли, продужи радосно пут до цркава.

Кад га приведоше до мјеста опште позорнице, Поликарп и неки Хришћани, који ту пришли бјеху, јасно чуше ријечи с неба: „Буди одважан, Поликарпе!“ Незабошши и јудејци, који бијаху у цркву, подигоше страшан шум, радосно вичући: „Ухваћен је нечистици Поликарп!“ Поликарп буде доведен пред проконзула и тврдо исповједи, да је Хришћанин. Судија стаде по обичају захтијевати, да се покаје и да изрекне хулу на Христа, иначе му је грозно звијеровима и ватром: „Ја осамдесет и шест година служим Христу, одговори Поликарп, и он ми не учини никаква зла. На како ја могу хулити цара и Спаситеља мога?“ Дуго је још проконзую наговарао старица, па он остаде тврд и непоколебљив. „У мене има дивљих звијера, и ја ћу те бацити међу њих, ако се не манеш твојих увјерења.“ „Можеш послати по њих, одговори Поликарп, ја не могу замјенити моја добра увјерења с хрђавима; напротив корисно је од хрђавих пријети к добрима.“ „Ако се не бојиш дивљих звијера, рече му проконзую, могу заповједити, да те жива спале, ако се не оканеш твојих убјеђења.“ „Ти ми грозиш ватром, одврати св. епископ, која гори за час пак ће се утрнути, а зар ти неважно, да за нечистице има отањ вјечни послије будућег суда? У осталом, што оклијеваш? Ради, што хоћеш!“

Све је то говорио Поликарп мирно, а лице му сјало не земаљском радошћу. Проконзую изгубивши сваку наду, да га склони да се одрече, заповједи да се у цркву гласно објави, да Поликарп упорно признаје себе за Хришћанина. Тада се подигоше жестоки узвици из средине раздражених свијетине: „то је учитељ безбоштва, отац Хришћана, истребите њихових богова, то је тај, који учи, да не треба приносити жртве ни штовати богове! И вас народ приступи к приредитељу општих сцена — Филипу с молбом, да ускоро пусти лава на Поликарпа. Но Фили

одврати, да ће то бити протузаконито, стого, што су се насладне игре већ свршиле. Тада народ из једног грма повиче: „Нека се Поликарп жив спали!“ На то пристане проконзую, и тако се пророштво Поликарпово послије виђења да ће бити жив спален, имало испунити.

А народ у тај час стаде по околним бањама уредно купити дрва и суварке, и ломача бјеше брао готова. Вели се, да су Јевреји од свију најрадосније и најувердније радили на том. Поликарп сам скиде са себе горњу хаљину, распаше се и поче и обућу свлачити. Окржоглов свијем уручех казне, хтједоше га прибити на ломачу, но он замоли, да то не чине, обећавајући да ће и без прикивања остати непомичан на ломачи. Затим Поликарп са свезаним самом острга рукама сām узиде на ломачу. Кад је очитао пресмартну молитву, у којој је прославио Бога зато, што га је удостојно, да и он окуси чашу страдања Христових, потпалише слуге ломачу. Тада се зби велико чудо, које је све задивило. Велики пламен окружио је св. старица, спуштајући се над њим у виду свода, сличан напиреном јадру, и не дотичући се тијела његова, обукао је мученика као неком свијетлошћу. Тијело његово у сред пламена није налчило на тијело, које се пече, него на хљеб, и издавало је од себе мирис као од тањана или какве друге мирисне твари, који су сви осјећали. Гледаоци раздражени тијем, што тијело Поликарпово не гори, затражише од ложача, да га прободу оружјем. Они послушаше. Тада из ране изтече толико крви, да је сасвија погасила ватру. Народ буде тим поражен, и јавно увиди разлику међу ипјерницима и изабраницима Божијима.

Непријатељи Хришћана замолише проконзула, да не даје Хришћанима тијела св. Поликарпа да га погребу, да се не би Хришћани, као што су они говорили, стали кљњати Поликарпу као и Распетом, и замолише, да се тијело његово спади. На заповјед његову, метнуше часно тијело Поликарпово у ватру и спалише; нијерни скупише само пепео и неколико костију и поклаше их на пристојном мјесту.

Мученичка смрт св. Поликарпа, по свиједоначанству окружне посланице Смирнене цркве, случила се другог дана сиреког мјесеца Кеантика т. ј. 26. марта, на велику суботу. По упомену његову светкује православна црква Христова 23. фебруара. Смрт свештенмученикова пада у седму

годину царевања Марка Аврелија, дакле 166. г. по Р. Хр.

По свједоцанству Иринеју св. Поликарп је „писао многе посланице које свима прислама ради њихова утврђења, које некој браћи, настављајући и савјетујући их.“ Блаж. Јероним на једном мјесту пише, да је св. Поликарп писао против Евијона, на другом пак примјехује о том да су њему — Јерониму — незаслужено приписивали латински пријевод писама Поликарпових. Пр. Максим спомиње посланицу Поликарпову атинској прили. Но од многих посланица овог апостоличког мужа вријеме нам је сачувало само једну — посланицу к Филиппијанима, коју је он написао наскоро после мученичке смрти св. Игњатија.

Посланица Филиппијанима изазвана је била молбом Хришћана града Филипи, да им се припошљу копије посланица св. Игњатија к Поликарпу и другим Хришћанима и да им спроведе писмо цркви антихијској. Епископ Смириски испуњавајући њихову молбу, после одобрења благочашћа и вјере Филиппана, даје им у својој посланици низ хришћанске наставе. Тако их он учи, да се усавршавају у плодотворној вјери у Исуса Христа, а особено даје наставе браћинама, удовицама, ђацима, младим, свештеницима. „Свештеници, пише св. Поликарп, ваља да буду савјештајући и милостиви према свима; да обрађају заблуде, да походе сваког немоћног, да нагледају биједице, сироте и удовице, да се чувају сваког гнева, пристрасности и неправде у суду, да се удаљују од користолубља, да не буду лаковјерни у оговарању кога му драго, ни одашће строгости у суду.“ Надаље велики проповједник предхрањује од јеретика говорећи: Ко не

неповиједа, да је Исус Христос дошао у тијело, антихрист је; ко не признаје свједоштво крстне, тај је од ђавола; ко буде кварно науку Господњу по својој вољи и стане одрицати васкрсење и суд, то је првенац сатанин.“ У сред мучних прилика, у којима су Хришћани живјели, св. Поликарп их опомиње на постојанство у вјери и трпљењу по примјеру онога, „који је све претрпјо за нас, да би ми живјели у њему;“ при том наводи за примјер и велике неповједнике вјере, блаж. Игњатија, Зосима и Руфа. При свршету посланице Филиппијанима указује Поликарп, на једну жалосну околност. Један црквени свештеник, Валент, и његова жена показаше се кривима у похлени или пријевари. Св. Поликарп упућује Филиппане, да буду према истима снисходљиви, и да се моле, да их Господ удостоји истинитог покајања. Због тога случаја он и предхрањује тако силно цркву против grijеха похлене.

Св. Поликарп говори у својој посланици највише ријечима Еванђеља и посланица апостолских; а особено позајмљује он многе реченице из I. посланице апостола Петра. О достојанству посланице Поликарпове говори ученик његов св. Иринеј, да „они, који се брину за своје спасење могу видјети у њој карактер вјере Поликарпове и приповијед истине.“ Замета, у њој видимо јасна свједоштва и о Божијству Сина Божија, и о вачовчењу Исуса Христа, и о значају смрти Његове, и о васкрсењу мртвих. Есевије приводи из посланице Поликарпове многа мјеста а при том примјечав, да је она у великом поштовању код Хришћана. Она се, по ријечима блаж. Јеронима, у његово вријеме читала у Азијским црквама при богослужењу.

(Haezantse co.)

Босанска црква за вријеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише Монах Генладија.

Та неколико је година већ како прибирам по књижицама о Богумилима босанским, а све с' тога, да би сам себе увјерио да је бар налик на оно што се до сад о њима написало, а у што ја ко неврјерни Тома писам могао вјеровати.

Тражио сам факта. И све што сам више о тој ствари разабрао, све сам више куриозитета налазио, док се напољетку све те књижице, анали и посланице у лаж не претвориле, и то у врло комичном облику: са разбијеном главом,

кратким ногама и дугачким репом, за који се похватили неки млади, безазлени, похваљени, босански историчари и ениграфисте.

Што се и г. Сава Косановић међу ту колону умјешао то не могу никакo да појмим, не могу за то: што је он био срећан на прочитао и публицирао клетву са „Србуље“ Плевљанске, клетву на јеретике који рђавици скетом и чистомом крѣтѣ и никонам и етиам моциам рђавици и нма да кѣдѣтѣ проклетѣ на послије изређаних неколико имена јеретичких, видео је и сам тврди, да је *Радин-гост* Херцегов, потписан на дну листа другим мастилом и познијом руком, која је блика брзопису него минијатури.

Мјесто да се упитао: рашта је тако хотимично доцније подметнуто и *гост Радин* као јеретик жигосан, кад се зна да се *Херцег Стеван* код њега исповједао и причешћивао? Кад је г. Хаџи Сава видео то подметање а за православно вјеровање Херцегово знао, онда је морао енергично у својим „несугласницама“ да каже: да Херцег Стеван није био Богумил, већ онако мекушки записа: изгледа да је он био православно владалац.¹⁾ Он дакле вјерује и ово и оно, а није му много стало до српске истине. Само да не буде по Виду Вулићу.

Да је то ко други написао ја се неби ни осврнуо ни жестио, ал кад то избаци Србин, некада митрополит сарајевски онда — ето криво ми је . . .

Да је било воље у родољубивог књижевника и старинара г. Саве митрополита, он би могао доста о босанским Богумилима казати, јер он је пропутовао готово цијелу Босну па је свуда могао разгледати гробља и расписати се о традицијама, па онолико колико би чуо и онако како је знао за-

биљежко и потомству оставио на услугу и одбрану.

Жалио сам па и сада жалим што ми никад моја средства нису допустила, да Херцег-Босном цијелом провучујем те да народно предање о Богумилима са историјом мултиплицирам и у склад доведем. Ал ако ми и нису моји злотвори, кубура и оскудица таку концесију падавали, ја сам опет прочачкао све цепове и цешће па накрио неколико новчића те се с њима упутио у Јаниче, па преко Ускокља и Јабланице и у стародревни град Прозор.

Јаниче и Прозор некадање су митрополије дједова Босанских, па сам знао да ћу бар из традиција колико толико разабрати и о њиховој *вјери босанској и цркви босанској*.

Мало сам прошао па мало и чуо, ал опет је довољно да се види шта је предање сачувало о епископији босанског *дједе Радомира*, оног силног митрополита који се усудио пред разјареним краљем *Остојом*, узети војводу *Павла Клешика* у заштиту, те га из Дубровника опет у Босну довести, а уијеђеног краља да натјера: да своје безакоње призна те да војводи одузето имање опет поврати.²⁾

То писмо којим је *војвода Павле* позван у отаџбину, једини је аргуменат из канцеларије митрополитске из почетка XV. вјека па ћу ја овдје преписати ради етилузације и филологике, јер *Идицкеви* „споменици“ ријетко допире већ до руку, а Петрановићеве расправе, у којој је такође прештампано, готово је нестало. Писмо је писано републици Дубровачкој, а тамо су га доијели трговци и кретањани (архимандрити и јеромонаси) митрополије Јаничке.

Ево тога интересантног споменика ауторитета босанског *дједе Радомира*.

²⁾ *Вѣстникъ цркви православнои*. В Петроградъ 1829. год. III. 114.

Аногочетнолиб кладырцолб града дѣвочкина кнѣз
клатцолъ и кон шкинѣ сѣкно и ѣмилно позаркни-
ни, такои прѣки господин инкои цркѣ Боганѣ што
погалио по конкодѣ пакѣ наиш строникѣ и крѣтѣли
да прѣдѣ шнѣтѣ нѣгоко крѣтѣ. иѣ мѣ и кнѣтѣ кнѣ крѣтѣ
ѣмѣтѣ. за то сѣкно заѣмѣлио кнѣш мѣкѣ заѣмѣ-
лило цѣо га етѣ долин ѣ кнѣ потчѣно прѣдрѣжѣли и шѣи
молимо кнѣш мѣмѣтѣ да га потчѣно и опрѣкѣтѣ и шѣи
кѣм прѣкѣмо кѣм цѣкѣ прѣ налѣ етѣ кнѣ шкинѣни едѣ
кѣмѣ и тако и кнѣтѣни погалио екоѣ двѣ клатцѣнѣкѣ
с конкодѣмѣ пакѣмѣ до крѣтѣ налѣ кнѣтѣ кон кѣмѣ
и мѣрѣ шнѣлѣ ѣмѣлио иѣ кнѣ налѣ драго да кнѣ етѣ ѣ мѣрѣ
пѣкѣнѣкѣ.

Писано ѣ господина инкоѣ на мѣмѣкѣ. ѣмѣ ин-
каѣ ѣ днѣ дѣго рѣждѣтѣкѣ хрѣстоѣ 7.5.Х. дѣго.

Писмо је ето писано у Јаничу, те је
дакле Јаниче било и средиште православља
што донекле могу посвједочити и оне
огромне рушевине старог града, а можда
и дворова и манастира српских.

Кад би ико жртвовао сумицу новаца
ја сам чисто увјерен да би се испод оних
рушевина и брежуљѣка многа драгоценѣна
средњовјечна српска старина изнијела. Од
какве би важности и за прошлост и бу-
дућност наше драге отаѣбине биле такѣ
ископине, знао би нам и сваки првошко-
лац експрицирати.

И кад би се наш књижевни ветеран,
омиљени добротвор г. *митрополит Ђорђе*
код владе за ту ствар заузео, ја не вје-
рујем да би га одбили. Јаничке ископине
биле би видљива историја босанске цркве
а релѣфски мотиви били би свједоци
српске скулптуре, те би се једном за
свагда и на влади забиљежило: да је Бо-
сна од *Немање* па до *Томашевића* била
српска и да јој нигда државна црква није
била јеретиѣзмом оскрнављена. . .

Ми треба да своју прошлост свој-
ски позитивно испитамо, јер иде вријеме
у ком ће будућност са прошлѣшћу ра-
товати. . .

Зар нико не сардира тенденциозна
описивања средњовјечних надгробних сте-
ћака по српској Херцег-Босни? А ти еле-
менти већ сад доводе у потврѣнку и оне
који неби хтјели да гријеше.

Лијепо и упоариво писао је о тим
стећцима, машетима или споменѣнцима Бра-
чанац учени професор *Фране Радѣ* и као
стручњѣк по њима и по Књинским иско-
пинама доказао: да су релѣфи орнаменти
и спѣрѣли на свим тим скулптурѣским од-
ломци и адѣтитима чисто српски. И признаше
му то учени академѣчѣари најчувѣнијих
академија свѣцких признаше му, и опет
босански безѣзлѣзни епиграфи и старинари
муком мучѣ, па лутају од књиѣжурине до
књиѣжурине и од стећка до рушевине као
тиѣце ѣлѣсудѣтѣнице од дрвета до хладѣне
пѣћине, кад траже црѣвиѣе за своје нежѣне
стѣмѣчиѣе, а присутѣа арѣна из дозрѣлог
класја пѣће ни да погледају. . .

Те безѣзлѣзне лутаѣнице довѣле су у
непрѣлиѣнку и Срѣбина г. *Ђ. Стратѣмировѣ-
вића*, који од скѣра почѣ лијѣпе чланѣке
писѣати у „Гласѣнику зѣмљѣског музеја са-
рајѣвѣског“. Из њих готовѣо јасѣно завирује
да би хтјѣо нешто друго рѣћи, ал кри-
тиѣчно је на њѣговом мјѣсту тај бити, па
побијати оно што је већ признѣто као
истинѣито. Нећу да рекѣм да му мањѣка
за то енерѣгије, јер у крѣви славѣног *Ђе-
нѣрѣла Стратѣмировѣвића*, који је за срѣпску
војѣвѣдину 1848. годинѣе Херѣкулово јуѣлаш-
тѣво показао, несмѣје бити нико меѣкуѣац ни
мѣлицѣнозѣн, јер то би била бурлѣсѣка за
каѣсѣв *ad notam*.

Но било како му драго, ја се љутим
на г. *Ђ. Стратѣмировѣвића* што му је чѣла-
нак „Srednjevjekovno groblje kod Zgošće“
оваѣко непрѣциѣзно написѣн, јер из њѣта
само неодѣваѣан пѣлѣсѣбѣм тѣнѣориѣа. Сѣп-
ствѣно увјѣрење перѣм је умѣрѣено.

Ја овако говорим, јер сам се и ја из Јанича упутио у села Згошће и Дривушу, па и ја прегледао ону групу стећака на „Црквици“. Камо срећа да сам их ја пре г. Стратимировића знао и објелоданити, као неук у тим каменитим парам а остано сам стручњаку да их боље од мене опише. Ал као и невјешт и неук опет сам са орнамената на великом стећку више од г. Стратимировића дознао, те га могу упутити на чланке археолошке учених раде-
 иници *Валитровића, Вулетића и Фране Радића*, па кад њих проучи онда мора и он сазнати: да торсати, винети и меандрали на зачељу великог стећка Загошћанског, нису произволно смјешани романски и византиски стилови, већ чиста српска скулптура, коју није ни дalmатински вјештак „наше крви“ излајао, већ баш Србин умјетник из Херцег-Босне или Душанове Србије.

— Ја не могу да се упунтам у појединости рељефске ни орнаментичке па да са оних фигура ла натерам воду на мој млин, ал ћу опет држати да са колом српским и игром ловацком на великом стећку, није исписано родославље племенитог самртника под њиме, већ слава и рахатан живот властелински, у слободној богатој отаџбини.

То што рекох само је изглед, јер ја нит сам вјешт нит ми је за то мјеста у овом чланку, да се упунтам у појединости резачке, ал ми је до тога стало да гошп. Стратимировићу кажем: оно је српски гроб.

Да је Згошћански стећака над прахом српским еклатантно свједоче сви орнаменти на њему, па и славенско слово на које описивач није смјео прећутати.

За срце ми је прионуо писац „Sred-jevjekovnog groblja“ што мјестимиче ју-

стицијално српски говори, па сам се за то више и разљутито на њега кад сам гдје-гдје за дискреције запео, јер је љуто пред истином скривао што је на сав глас изнуо: да ни на једном стећку Згошћанском нема крета.

Лијено чланак чагађа оријентацију темеља разрушене цркве на Црквици, а подупише се и о орнаментацију црквице на самом стећку, те готово тврди: да је олтар те разрушене цркве, истоку окренут био. И по томе могло би се нагађати да је гробље православно. Но из те сипу-
 цијације не може опет одлучно и позитивно потврдити, да та источна црква није била јеретичка, јер су се знамљивци научили православље у Босни за вријеме краљева игнорирати.

Ја сам у овој концилацији на више мјеста фактично доказао како смо дево-
 лутције због православља у Босни претх-
 рили, па сам и сад екрупулосан да се неће каки популаран историчар налијећи који ће тврдити: да је црквица Згошћанска Богумилске гробље; јер *Фарлаши* аргу-
 ментирао је: да су Богумили босански —
gisum teneati — у храмовима богу се молили.

Ма да зна свако да богумилској секти нису храмови требали, данас је та ексцен-
 лентна шала исторична истина, па ће се можда ко пронаћи да се и сад тако про-
 шали, па казати: да је и разрушена цр-
 ква на старом гробљу код Згошће храм богумилски. Слабачка обрана би јој била што јој је овалан темељ олтарски истоку окренут.

Ил можда за вријеме краљева бо-
 санских, и за вријеме цркве и вјере бо-
 санске, није био исток у селу Згошћу па
 том мјесту гдје је сад? Можда је онда

исток на југу био? Ето ја сам на све при-
праван да каку превантиву у овом чланку
не учиним.

Ал да је исток и у средњем вијеку
на Згошћанском старинском гробљу на
истоку био, свједочи нам јасно и раз-
говјетно темељ православне разрушене
српске цркве, који се и сад много боље
распознаје него што га је г. Стратимиро-
вић описао. Олтар је јамачно (а не вјеро-
ватно) и за цијело на истоку, а да је на
њему и часно знамење мука Христових
блистало, то потврђује онај рељефован
крстић на великом стећку, који је г. Стра-
тимировић онако преглантно описао, а
крстић онако свентуално прећутао,

И ја сам прије четири године над
истим стећком елатким се мислима нади-
мао, а за златном прошлошћу наше драге
Босне уздисао, а онда је на њему на
натписној табlici на почетку, крстић
православну гробницу ескулациро.

Таблица је и онда била сечивом из-
глодана, ал се на њој могло лијепо рас-
читати слова *С а н а к л а н а*.

Са традицијом која памти да су се ка-
толици са Србима о ту цркву у прошлом
вијеку и отимали, у свези је јамачно и
та исјечена плочица коју су можда исјекли
за то, да се без натписа боље довијати могу,
па да ју на тај начин и присвоје.

Зуб времена, ил турска рука, начи-
нили су мир између двије хришћанске
вјере на цркву са црном земљом сранили,
да не буде ником ни камена, а да на
црној површини од рушевина, духови и
виле мађинско коло заиграју уз рефрен
славне прошлости српске.

Дакле: по рушевинама јасно се рас-
познаје да је олтар црквени истоку окре-
нут био; на великом стећку крстић је
рељефован; традиција памти да су ри-

мокатолици са Србима о ту се цркву
негда отимали. . .

Па нијесу ли то све свједочанства и
факти да је у тој цркви православни Ср-
бин евангелист за народ српски Богу се
молио?

Могу ли дакле и они стећци око пра-
вославне цркве над ичијим прахом доли
над српским почивати?

Рашта се онда подмеће и заплете?

Што су остале плоче без икаквог пра-
вославног знака и натписа, ја мислим да
због тог не морам ово што до сад рекох
о Згошћанском гробљу ревоцирати, јер то
је евидентни доказ божје правде, која
под црном земљом сво људство изједна-
чава. Таштина властеле босанске и преко
тога садањског закона своје мртве је од
„Себра“ и „Бошње“ одликовала, па ни
плоче рељефима и орнаментима уресица.

Ако ове средновјечне обичаје још са
овим нашим најпросвјешћенијим вијеком
ролдујем, па читаоце замолим да се сјете:
да су многи и на садањим православним
гробницама видјели плоче са крстовима и
без крстова (јер се они више главе изва-
лили и разијели) онда ћемо одлучно
негирати сва до садања мњења, која су
смјерала да докажу: да су плоче по ста-
ринским гробницама патаренске ил богумилске.

По овоме дакле и натписни и без-
натписни углађени стећци и мрамори по
Херцег-Босни, нису ни богумилски ни
предхисториски већ српски од *Кулина* па
до последњег *Стевана*. Што и те плоче нису
орнаментиком украшене, није с' тога што
нису могли, већ што по онодобном српском
законику нису се смјели са властелом ни
у гробу изједначити. Ко је читао *Душа-
нов* законик и на ово ће пристати.

Знам ја да има у Босни и изван ње
научењака који Душанов законик у прсте

знају ал ово ни из далека неће одобрити, по ја тима и такима поручујем: *iacta est olea*, па нека овако фактима докажу да је дружије.

Муцати и патуцати да су мрамори, машети или етећици по Босни патаренски, и то онако безобзирно црно на бијело у „Гласнику земаљског музеја“ пред стрепачке прождрљиве очи изнијети, као што је *М. витез Заржицки* утиснуо пишући о варошци Устиколини, то је демагогичко де-

завунавље, које преда-мно стоји као темпорерни галиматijas.

Ето почео сам са *Фарлашијем* и папским легатима и мисонарчићима па дотерао чак до *Алжбети* и свих садањих енигматистића.

А сад да нас одморим од мојих рефлектантних доказивања, испричаћу вам традиције о Богумилима па ћу и ову сучопарну расправцу ил конспирацију завршити.

(Наставиће се.)

Воведенски манастир Гомионица.

Послије ратне, за Босну несретне и крваве године 1737., кад је разуздана турска војска палећи и убијајући све што је српско кренула у малу Влашку, онда се у Босни српска крв мало сасушила и народ латио се да своје куће опет уреди. Онда се и заустјели *Воведенски Манастир* покри и обнови 1769. Од то доба доби и ново име *Манастир Гомионица*, по води Гомионици¹⁾, која је од манастира четврт сата удаљена и дванут већа од Матаваза, а предање ју распричало као љековиту од срдоболе.

По овоме што сам до сад, по овим ситним податцима и предању које се са њима слаже, говорио, ову скромну задужбину подигли су учени калуђери *Милешевски 1569. године* и право јој је име *Воведенски манастир Гомионица*.

Што по моме мишењу ова старина није старија од 294 године, за то народ српски није ништа изгубио, јер III. вијека старина српска у Босни, има исту ону

вриједност као Диоклидијанова палата у Сплету, јер много више и брже од времена, рушила је турска неконституирана управа.

Каке је јаде и невоље овај манастир преко себе претурно, сваки му камен злата вриједи, а турском копитом изломљене плоче у поду црквеном, алем камење су у историји српској, јер су мученичком сузом наквашене.

Каке је вулуме и невоље Воведенски манастир Гомионица подносио нека посведоче два кратка записа која су сачувана па *рукописном Богородичном Молебнику и Јунском Минеју*;

афн. Бигѣта крѣпа 3. нѣтѣнци крѣпа нѣкиѣ ии 8а8да мѣ8 црѣлѣ шѣларѣи 1 до тѣта и нѣла нѣтѣнци ии рѣи и сѣи та пѣи а нѣи 8а8да.

Вѣм тогѣспѣтѣни афн 6 рѣтѣта гѣтѣни 3. нѣтѣрѣ тѣдѣно нѣтѣтѣнциѣ кѣтѣ нѣдѣ гѣрѣнѣ 8 нѣкомѣ нѣтѣнци нѣ сѣ рѣтѣнѣ коѣи лѣнѣли ии и нѣтѣта лѣиѣи кѣтѣ тѣрѣнѣко лѣиѣиѣиѣи сѣлѣ рѣрѣсѣко.

Тих година ето, и ако певјешта рука забележила нам је седмогодишње несрећно стање у Босни, јер вели:

1735. бијаше ратни година 7., а цијело вријеме пролазаше тако рећи ни без рата

¹⁾ Правилно јој је име *Гомионица* јер од брвине све гоме пред собом.

архидијезезе Дабро-босанске у 1890. години.

Рођено		Умрло		Вјечано парова	С в е ш т е н с т в о								
мушки	женски	мушки	женски		ђакона	прото ђакона	свеште- ника	прота	јеромо- наха	свијела	игумена	протосин- јска	архиман- дрита
626	617	591	613	202	—	—	9	2	—	—	—	—	—
149	126	92	104	68	—	—	2	—	1	—	—	1	—
203	222	119	137	80	—	—	5	1	—	—	—	—	—
169	163	110	135	65	—	—	7	1	—	—	—	—	—
704	690	601	550	375	—	—	16	2	1	—	—	—	—
476	416	290	291	220	—	—	9	1	—	—	—	—	—
351	318	223	256	143	—	—	9	1	—	—	—	—	—
385	339	239	266	249	—	—	13	—	—	—	—	—	1
451	388	266	264	180	—	—	11	1	—	—	—	—	—
267	272	230	242	120	—	—	8	1	—	—	—	—	—
675	540	350	340	204	—	—	12	1	—	—	—	—	—
311	279	229	209	106	—	—	9	—	—	—	—	—	—
254	254	253	255	132	—	—	6	—	—	—	—	—	—
264	256	102	99	83	—	—	5	2	—	—	—	—	—
178	186	116	96	62	—	—	3	1	—	—	—	—	—
285	287	237	269	112	—	—	6	—	—	—	—	—	—
315	317	229	260	121	—	—	10	—	—	—	1	—	—
255	233	203	201	110	—	—	6	1	—	—	—	—	—
292	279	223	224	72	—	—	6	—	—	—	—	—	—
336	361	183	212	138	—	—	7	3	—	1	—	—	—
800	727	440	443	204	—	—	10	2	1	—	1	—	1
497	396	279	320	160	—	—	13	—	—	—	—	—	—
379	372	313	315	162	—	—	8	2	—	—	—	—	—
424	409	293	272	133	—	—	8	1	1	1	—	—	—
298	284	192	238	120	—	—	11	1	—	—	—	—	—
9344	8731	6403	6611	3621	—	—	209	24	4	2	3	1	2
.	.	.	.	.	1	1	1	2	—	—	—	—	1
.	.	.	.	.	—	—	—	3	—	—	—	—	—
.	.	.	.	.	—	—	—	—	—	—	—	—	1
.	.	.	.	.	—	—	2	—	—	—	—	—	—
.	.	.	.	.	—	—	1	—	—	—	—	—	—
.	.	.	.	.	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Укупно					1	1	213	29	5	2	3	1	4

Опороштајни говор,

који је држао прото **Ст. Н. Давидовић** у Босн. Градиници 7. јула 1891.*Драга браћо!*

Кад сам год на овом св. мјесту стајао и вас буди којом поучком поучавао, душа ми увијек осјећаше неко особито расположење, а по којим пут и смутњу и бојазан. Расположење, за то, што сам гледао пред собом прави и честити ерпски босански свијет, и управ сам се дичио, да се називам свештеником тога народа. Красни ерпски обичаји, чисти ерпски и не покварени језик, право ерпско старинско држање, па онда, преко свега, толнка, родољубива заузетост за своју ерпску школу и цркву, чинило је и чини, да су градишчани тако чувени и по свој Босни хваљени достојном хвалом. На сумњу сам био, што сам се увијек бојао, да ми која ерпска православна душа не утоне у море туђинштине, у хаос данашњег свијетског раскошља, моде и западне цивилизације. Бојаан и страх ме обузимао, бојећи се да нећу мојој свештеничкој дужности задовољити, и вас онако подучавати и руководити, како би то требало и како сам заклет вјери и цркви прилажући на себе овај св. свештенички чин.

Да сам тако мислио и осјећао, то ћете мислити и сами знати. Таке ме мисли обузимаше увијек, но данас, данас кад последњу св. службу као свештеник ваш служим међу вама и последњи пут, као тиј, дајем вам моју поуку, ја се данас у чудном стању и читаву врлоко разни мисли налазим и час овај необично дјелује на мене.

Послужио сам вас као свештеник ваш 6 година, 4 мјесеца и 15 дана и сад ето провиђењем Божијим и вољом мојих старјешина одилазим од вас. — Моје данашње, морам рећи, у неколико и жалосно праштање, оправдано је; јер 6 година није 6 дана или 6 мјесеци. Кроз толико времена много је промјена међу народом и свештенством па и у самој цркви и школи учињено. Је ли шта добро или зло учраћено, о томе ће праведни народни суд рећи своју, кад мене сутра нестане одавде; но свијест ми је чиста, јер знам, да нијесам учинио зла толиког; знам, да сам повјерени ми талент старао се умножити; знам да сам сјајао, а какав је то сјаје било и на каквој земљи, и опет нека народни суд изводи своју рећи.

Судећи о мени, узмите, молим вас, пријеме прилике и околности у којима сам служио, па ако баш и не будем у многим које-чему задово-

љиво вас, испитајте је ли то баш тако морало бити па ме онда осуђујте. — Ми свештеници стојимо данас међу три ватре, од који свака на по се, у стању је пржити нас. Ту је на првом мјесту народ наш. Од њега зависимо од њега живимо, па нам тај народ и суди; па другом мјесту власт је духовна, те не извршили се сваки налог и одредба, ето одма; опомене, укора, трешимије и премјештаја; није ли се опет, с треће стране, задовољило политичкој власти и државном закону, ето ти одма позива па одговорност, глобе, затвора и др. казни. — По св. евангелију, нико не може два господара служити, али ми свештеници, а по морамо мјесто једнога, тројици задовољити, а пошто то није баш најлакша ствар, то нека се и погрешке свештеничке, а па по се моје, не осуђују безразложно.

Срећан сам и, ма да не могу рећи да је баш свагда међу нама црњло смиље и босиље, али није опет свуда трње и коров. У опште заув живили смо лијепо и у миру, сви смо избјегавали зађењце и мирили узбркане духове, ако би се бје који показао и то је у опште, а за наше личне ствари, могли смо се бје и споречкати, те ја као свештеник овом приликом од моје стране праштам свакоме, а кога сам па то у чему било увриједило и озаљедило, молим, да ми прегори и заборава, јер нас на то и наука еванђелска упућује.

И сад, кад сам и с тијем готов, оћу да вас при овом усменом и последњем моје праштању кратко поучим.

1. Прије свега, молим вас, останите и на даље као што сте и до сад нијерни својој ерпско-православној вјери. Вјера нас спаја с Богом, одраћа од зла и свега, што би нам души и тјелу шкодити могло и приводи нас у мирно пристаниште вјечног покоја или блаженства. За вјеру ову, наши су предци јуначки борили се — па коцу и конопцу издмасли, а ње се нијесу хтјели одрећи. Угледајмо се на то! Вјера је ова права Божија установа Христом Спаситељем основана а мученицима и апостолима утврђена и распрострањена. Вјера је православна права, а то јој и сам назив свиједочи; вјера је ова красна а боље и савршеније није кадра никаква наука ни мудрост људска уредити. Вјеру ту поштујте и чувајте.

2. Народност српску чувајте и стојте чврсто на бранику, да вам се име ни језик не крњи, особито у данашњем добу, кад многи оће да нас од нашег одроде и друго нам име наметну. Ми не присвајамо туђе, ми не кажемо, да је наше, што није наше, но зато и опет чувајмо своје, да нас млађи нараштаји не проклињу и не пристрасна историја не осуђује нас. Оно поносно и најдраже нам име: Србин, нека звони из уста наших свагда и пред сваким. Нека њезике мајке своју невинашца уче, да међу првим ријечима: „мама“ и „тата“ знају протепати и то криво и лијепо име: „Србин“.

3. Црква је духовна мати нас свију. Држите је и чувајте; крстите је крстом и каменом, иконама и златнијем крстовима; поштујте је као мајку српске школе; долазите у њу и што чешће походите је, јер је то једино на земљи мјесто, у коме сам Бог обитава. Молите се Богу јутром и вечером, свагда и на сваком мјесту, но сјетите се и тога, да су Богу пријатне молитве, ако их више људи заједнички престољу Божијем шаљу.

Бог је људима највеће добро, па и опет велик, молитве му се, благодарите му, уздајте се у њега, и чините све оно, што вам он кроз св. писмо у цркви својој даје знати.

4. Школа српска је нама потребна, јер се у њој кују они ланци, који нас за Бога, вјеру и народност нашу вежу. Српска школа, српско име, српску славу и српске јунаке помиње и слави. Чувајте је, па сте сигурни, да нас неће тако лако струја туђинштина ухватити и од овога разлучити. Са српском школом, поносни сте и чувени. Будите јој и на даље оно, што сте и до сад па за вас нити немо се стидити нити икад бојати.

5. Овдашња српска црквена општина, сваке је хвале достојна. Она чува углед своје цркве и школе и дужности при свјесно на опште добро своје браће суграђана, и с тога је баш тако чувена, те узима добар глас и повјерење међу свима нашијем општинама у Босни и Херцеговини. Заслуге јој признаје свак, па сам и ја био, јесам и остаћу поштоватељ њен и ствари њу њене увијек, колико могао, бранити и заступати. — Ако смо могли доказати, да сам ја кад год био против овдашње црквене општине, па та ма из које личности да се састојала, онда ми моје ријечи немају мјеста и не поклониће им повјерења.

Сваки чољек обично жели боље, него што је у самој ствар, но ја велим, останите господо општинари, као што сте досад били, па ће наше народно и црквено добро увијек напредно бити. Живици! и Божија помоћ нека вас увијек руководи, како би црквено-школске послове увијек на опште задовољство вршити могли. Назите ваше свештенике и учитеље; јер се каже, да је будућност овије људи осигурана, који своје за-служне људе цијенити умију.

6. Свештеници и учитељи нека врше своју дужност и свагда се сјећају народа, од кога су изашли и коме служе; нека не рачунају на своје заслуге толико, колико на повјерено им народно добро. Нека се називају достојни пастири свога стада, па ће онда достојни бити и оне заслуге коју им народ, од своји уста закидајући, даје! Школа и црква тијесно су склопаче, па за то и учитељ са свештеником мора и треба, да се слажу а народ опет, како једном, тако и другом своје поштовање да укажује.

7. На седмом одјељку ове моје поуке, нама се обрћава драга моја дјецо! Ви сте благо, којим је Бог обдарио родитеље ваше; на нама ће свијет остати, па будете ли ви ваљани, добри и поштени, и свијет ће ваљан и поштен бити; застранили ли, Боже сачувај, ви и потонете ли у дубину неморала и развратности, онда ће нам и свијет бити изопачен и опасност пријети ће роду нашем. Владajte се лијепо, учите добро и марљиво, слушајте науку, која вам се у школи предаје, а уз све то, поинујте се родитељима, учитељима и свима старима, па ће те бити добар и честит народ. Добру и послушну дјецу свак воли, па их и сам Бог благосиља, дајући свакоме срећу и дуго земаљско живљење.

Који од нас сврши основну школу, тај одмах нека се лађа, па то било ма каква заната, јер занат не да просити. Занат је у невољи, а више пута и без невоље храна, најбјегавајте хрђав друштва и гледајте свагда што бољи и наметнији раде, па тако чините и ви.

8. Ви велики, пазите и потпомажете мале; старији, будите примјер и добри млађима; господари, пазите ваше слуге, као и другу домаћу челяд; и не закидајте им од уговорене плате; а ви слуге, радо и весело вршите вољу својих господара и чувајте господарско добро, као и своје, па ћете заслужити, да и ви по времену постанете господари. Будите поштени, икако да

ете сиромашни. Радите и Бога се бојте, па ће он по својој великој милости и с вашим стањем на добро управити.

9. Мужени и жене, гајите међусобну слогу и љубав, коју сте једно другом задали, ступајући у браћну везу. Рачунајте свагда, да сте једно тијело, па ало једнога, нека је ало и другога, а добро једнога, нека дијели и она друга страна. Маните се разиратна и непоштена живота, које томе наклоне, па ћете бити мирни, срећни и задовољни.

Мир је свагда бољи, него ли неznam каква парница, па зато и не тражите, да вас други мири и поправља, — сами се лијепи и заједнички споразумите па ће то најпречији пут бити, да се закрпена ствар на добро изведе.

10. Ви матере, клоните се моде, избјегавајте луксузе, одијевајте ваше кћери народним одијелом и у свему будите углед лијепог српског поноса и поштења; набљудавајте у кућама ред и чистоту; будите узор вашој дјечи, јер је обично и народ срећан, ће су матере честите. Српска пословица вели: каква мајка, таква и кћерка — или: по оцу се познаје син, а по матери кћи. Од нас зависи много, јер читава кућа стоји на жени. Зар је мало примјера, ће се код нас вели да је са том и том женом кућа пошла у напријед.

Донада ми се ваше владање, а особито е тога гледишта, што се раскопу и моди тако не одајте, као што је то случај у неким већим нацијем босанскијем мјестима; а лијепи је и то, што нијесте поносите, и што не окрехете главу од други ваши сиромашни сестара. Останите и на даље такве, па сумње није, ви ћете се увијек

одликовати од другије жена, које се слијепи поводе по туђих обичајима и модерном живљењу.

11. Ви младих, клоните се дангубе, прекојерног трошења, раскалашног живота, штетних игара, ерачних пјесама и свега, што вам убија углед, руши здравље, поткопава имање и у опште чини вас најдостојнијим имена омладине ерпске.

Многе међу нама волим, па баш за то, што сте ми толико драги били, то вам као пријатељ ваш саветујем. На вријеме се жените, јер ће и то много послужити и моралном и материјалном добру вашем.

12. Ви дјевојке, будите ваљане, послушне и смирене. Које сте сиромашне, те вас је зао удес одредио, да сте сад туђе слушкиње, будите кућама господарскијем вијерне и радите колико више можете. Чувајте ваш образ и поштење, не будите језичне; а смиреност је опет најљепша хаљина, у коју се млада дјевојка може обући. То и вама саветујем, јер сам вам увијек добра жељео и жељим.

13. Сви у опште, пазите се и потпомажите. Праштајте увреде један другом; не сплеткарите и непунтајте један за другијем; будите искрени, држите се истине; поштујте празнике и останите као и свагда добри и поштени људи. Своје браните, а туђе поштујте и не дирајте — мене пак задржите у ушомени онолико, колико и ја вас желим држати.

Бог нам дао сваку срећу и здравље! Бог нас благословио и подарио нам блага, која сами себи жељити можете!

Све оне, који нијесу данас овде, поздравите, и сви примите мој благослов и опроштај и моје последње али ердечно: С Богом!

Из парохије „Раковачке“ у маглајском протопрезвитерату. (Освештање цркве).

Ова доста мала парохија, у којој је село Раковац по највеће, и које само броји око 140 кућа, у коме живе све сами Срби православне вјере, доживио је лијепу, знамениту и ријетку свечаност, освештање своје нове цркве, коју је подигао Пејо Тодоровић, тежак из Ракова, уз припомоћ својих селана и друге наше дарољиве браће на страни. И наша висока земљеска влада у Сарајеву благозвољела је још прије освештања

послати овој цркви нужне црквене хаљине, утвари и књиге.

Ова је црква до крова сва од камена, а подигнута је на једном лијепом висоравну, који се зове „Превница“; а она махала гдје се црква наводи зову „Јаковић“.

Од ове нове цркве има 2 сах. до Маглаја; а 5 сах. до манастира Озрена; а до цркве пак

у Возухој равно 10. сах., рачунајући путовање на коњу.

Темељ пркви постављен је 4. априла 1890. а свршена је и освештана на 9. Јуна ове 1891. године, у славу силаска св. Духа на Аностоле. Свечаност ова у толико је сјајније испала, што је освештање цркве обавио наш општељубљени Високопреосвештени господин митрополит Ђорђе Николајевић. Није ми намера о овој ствари на шире писати, него тек гледаћу у главним потезима да кажем како је ова свечаност текла.

И. В. Господин митрополит приспео је у пратњи прото-ђакон Бошковића у Маглај још у Пстак, у 6 сах. пред вече железницом; па, и ако је тог дана било небо са свију страна намурено и падала тиха кишица, ипак су на коледвору осим грађана из Маглаја и сељака из околине, причекали господина митрополита *сви чиновници* наше вароши. У дочеку тога видели су се још и 2-3 угледна мухамедовца, а на челу им начелник града Мустафа-бег Узепбеговић.

Кад је госп. митрополит ступио на земљу из железничке кола, поздрављен је од свију присутних добродошлицом, а за тим је руковао се и питао са свима редом; а народ прилазећи са дубоким поштовањем љубио је уједно свога архијереја у руку.

Ово испитивање и разговор г. митрополита са оном масом свијета што га је дочекала, мало је трајао, због кише која је падала, него у брзо г. митрополит усејде на кола и одвезе се у стан маглајског пароха, гдје је и преноћио.

Од коледвора па до у варош има 10 минута, а с обе стране пута видило се радознала свијета који је изашао да поздрави и види свога архиепископа, који сад први пут долази у овај крај. Кад се узе у рачун и ова околност, онда ће сваком лако моћи јасно бити, да је г. митрополит дочекан сјајно. Истина је; ту није било никакви смилњени парада и говора, али ипак могло се лако познати на лицу и очима свакога присутнога, велика веселост и унутрашње расположење.

Сутра у 9½ сах. прије подне извољело је И. В. госп. митрополит походити у конаку котарског предетојника, којом приликом представљено му је сво чиновништво; а иза тога посјетио је такође градоко поглаварство и школу. Наплавивши из школе г. митрополит шетао се и разгледао варош; а кад се вратио кући, тачно у 11½ сах.

учинили су подворење г. митрополиту г. г. предетојник, судија, порезник, градоначалник и остали свега 8 на броју. Подворење је трајало око 25 минута и проведено у пријатном и веселом разговору.

Тога истог дана, иза подне око 2 сата већ је било све готово и спремљено да се полази пут Раковица, те се могла видети велика живост и кретање пред станом маглајског пароха, од искупљене свјетине и коња који су спремљени били за пут.

Равно у 2½ сата изашао је г. митрополит и ујао на коња њему одређеног, а одмах за њим протонамјесник маглајски, по том ђакон са још 5 свештеника и учитељ из Дервенте, и још неколико сељака.

Док се прошла варош и од ње одмакло за једно 20 минута, све је било тихо и ћутало се, а послеје се замјетне разговор, то о овом то о оном. И. В. госп. митрополит био је весео и расположен путем, те заштиткивао: „Чија је оно кућа? Које је ово село? Како се зове ово брдо? и т. д.“ Читав сахат смо ишли док смо дошли до села Бруснице, које нам је остало у лијевој страни, низ Босну идући, и скоро имали смо сав овај пут доста узбрдит, зато кад се на брдо испесмо, станемо на једном висоравњу, да се мало коњи одморе и надувају, а зато вријеме, онако с коња, прегледно је госп. митрополит околину и врло се чудно брдовитости овога краја, те ће рећи: „Е, људи Божи, кад видим и вјерујем, да Вам мора бити тешко, кад требате за сваку и најситнију Вашу радњу ићи у парохију, јашући по овим врлетицама.“ Ова примједба што се чула из уста г. митрополита није само свештеницима била мрска, и то ради тога, што се нађе по гдје који парохијанин, који је сву надутоост и показаност по некога варошлије прикупио, па би хтјео да му поп прелијеће и досјева свуда у брзо, као да би био на крилима, а неће да помисли како то није могуће. Са овога мјеста видео се мало тороњ од нове цркве у Раковцу, нама десна стојећи кад се на исток окренемо.

Одавде нијесмо пуно ишли, а угледасмо на једној омањој равници поред пута, више тако званог „брусничког молитвишта“, један чолорак сељака из Раковица, са својим парохом на челу, који су напустили да суверетну и поздраве госп. митрополита.

Кад је дошао г. митрополит на домак овога сакупљенога народа, уставио је коња, а присутни

га поздраве: „добро дош'o господине.“ Одмах за тим приступи најприје њихов парох, пољуби у руку и упита се за здравље са г. митрополитом, а за тим и сви остали. Ни овдје нисмо коња одјавили, него кренемо нама даље, и ако није још до призе било више од $\frac{1}{4}$ сахата. Цио овај пут од Маглаја до у Раковац, води скоро све кроз шуму, па није да је само пријатно путовати овако у друштву и на туђим ногама, него ти се чисто чини да растеш и подмлађујеш се у оваковим приликама; а наш је пут сада одавде постао и пуно веселији и раздраганији, јер се пратња г. митрополита знатно увећала са пјешачима и још са два кованика.

Пут је сада панова текao уз брдо, скоро $\frac{1}{2}$ сахата, е кад и тај терет превалисмо успевши се и на потоње брдашце, што је од нас цркву заклањало, сад видисмо цркву сасвим добро, па и народ који се бијаше већ прикупно око ње. На овоме брдељку могли смо се и ми од призе добро видети те зато почеше нама и прангије гурвати, које су намјештене биле на једном брдељку више цркве.

Могло се примјетити, како пуцањем прангија чисто прену свијет из његовог досадањег стања, па се поче нама у већим гомилама од цркве напријед помицати, идући нама у суверет.

Ми, сисавши већ у равани, допирасмо до првих редова од народа. Сада устави коња госп. митрополит и сјаха, а такође и сва његова пратња, а у тај пар заори се дуготрајно: „Живно! Одмах притрча неко из народа те прихвати коња испод г. митрополита пољубивши најприје у руку, а на то се опет заори: „Живно!“

Сад је тек настала права тишина, јер је свако рад да види свога архијереја, и да га пољуби у руку. Видно сам како се многи побожни Хришћани крети, па тек онда прилази и љуби у руку; а у очима старца и старица, могле су се примјетити и сузе радости. У овој гуңгули и комешању од народа чуо сам како неки говоре: „Е, брате, јес' видио, како је владика стар, па опет нам из толике даљи дошао и послушао нас! Е, па живно! Живно нам да Бог да!“ чуло би се опет како други надају.

Кад је био крај поздрављању, отишао је г. митрополит на одмарање у приправљену за њега кућу, код Пеје Тодоровића, која није далеко од цркве; а такође и сва његова пратња сјела је и мало оданула од пута, а на скоро послејде одмора

почело је вечерње, кога је свршио парох маглајски са ђаконом Бошковићем.

Пред вече слеђо се још доста свијета из оближњи села; а и сутра до неко доба дана још је парод придолазно.

Сутра дан, т. ј. први дан Духова, започело је јутрење рано, а од прилике око 8. сах. пошао је г. митрополит из свога стана у цркву, а пред њим ишла су дјеца обучена носећи чираке. По даље од цркве дочекали су г. митрополита б. свештеника сасвим обучени у црквена одјејенија, и тако допратили га у цркву уз гурвање прангија и пјевањем дневног тропара.

Најприје је обављен чин освештања, па онда архијерејска служба, на којој је пронаведен за ђакана, Коста Поповић, учитељ из Дервенте, а најпоследње свршено је и велико вечерње.

За вријеме од 8 сати до 1 сат иза подне док је трајало освештање и свечано богослужење, гурвале су прангије непрестанце. На причасном говору је народу врло лијепо и поучно слово г. митрополит.

Послије службе сјео је г. митрополит са осталим гостима за ручак, који је приправио Пејо Тодоровић, за 20 особа, и то одмах код цркве, у лијепој хладу.

За вријеме ручка наадрвио је прву адраницу г. митрополит, Њ. Величанству цару, на коју се сви присутни одазваше бурним: „Живно!“ Котарски предстојник из Маглаја г. Јордан, наадрвио је госп. митрополиту и свештенству, на што је одијевано: „тон деспотин“; а прото-најесник г. С. Бјелајц наадрвио је предстојнику и чиновницима. Осим ови адраница, још њих неколико пало је а наравно иза сваке је одијевано по једно „многога љета.“

За ручком пјевале су се и различите пјесме народне, али нови ђакон особито је добро одијевао „Браново коло“, уз припомаћ учитеља из Хрга г. Боројевића, и свију присутни. Лијепо нас развеселио уз гусле, такође Брановом пјесмом „Гусле моје овамо те мало“, Ђорђе Марковић, син пок. проте Серафима Марковића.

За сво вријеме послејде подне играо је и пјевао народ око цркве и по цијелом збору.

Кад је био ручак око 5. сах. готово, отишли су сви гости да гледају народно весеље, игру и пјесму, које се није ништа пометало, и ако је мало књица пренула иза подне.

Пријетити ми је да је тога дана и ако је било доста народа, врло мало прилога пало за цркву, по чему се може видети, да је народ у маглајској нахији доста сиромашан, а не што му је цркено чуство отупило се, као што ће можда неко помислити.

У недељу у вече преноћио је г. митрополит код Паје Тодоровића у Раковцу, и тек сутра касно иза подне кренуо пут Маглаја, гдје је опет у стану пароха маглајског коначковао.

У уторак око 9½ сати најутра одвезао се г. митрополит у фијакеру до на колодвор, испраћен туђе свечано од народа и чиновништва исто онако као што је био и дочекан.

Немогу а да на овом мјесту не захвалим г. Мустј-бегу градоначалнику, на услузи за фи-

јакер, што је имао доброту послати га, те се је г. митрополит довео у варош и одвезао на колодвор.

Такође овдје ми је казати, да је П. В. гоесп. митрополит оставио за собом најљепшу упомену и у Маглају и у Раковцу, као и код свију оних, који бише свијдоци ове радосне светковине.

Нек је уједино искрена хвала свима оним, који су присуством својим увеличали светковину освештања нове цркве у Раковцу, у којој ће се од сада појати торжествене пјесме, за здравље и срећу свију оних, који и најмањи дар учинише, а све у славу Бога и наше лијепе праћедовеке еписко-православне вјере!

С. Б.

Нешто о манастиру у селу „Липнику“

(у протопрезвитерату Санског Моста.) По народном приповиједању саопштио: Петар С. Иванчевић.

Истина Бог, тешко је нешто тврдити и доказивати по голем народном приповиједању, а још кад човек нема каквих доказа, на које би се могао ослонити. Ма ипак мислим, да народно приповиједање није бадјана — и мора да је нешто било; па ако ништа а оно је штоно има ријеч пушнуло, јер: „Ништа није без нешта“.

* * *

Ето Србине брате и мили еписки роде, околни еписки народ на сав мах приповиједа, да је манастир био у данашњем селу „Липнику“, а ево штовани читаоци проносноца еписко-црквене про-свијете пијењеног нам „Источника“ како то народ приповиједа:

„Село „Липник“ било је некада све шумом обрадо, а нијеси нигдје куће могао виђети, осим што је био св. манастир и његове неколике стаје. Западно од данашњег села Липника налази се шума звана „Стрмонога“, у тој шуми има брдо, које се „Кућан“ зове. На Кућану била је велика липа, које је хлад велики простор заузимао. Ниже поменутог брда био је еписко-правословни манастир — храм св. пророка Илије. У том би манастиру стајала вада по неколика калуђера. Како је око манастира силна ситногорица била, то братство замоли власт, да смију крчити око манастира, а у корист истога. Власт им дозволи,

да слободно могу све око манастира и колико гођ хлад поменуће липе заузима крчити.

Мало помало искрчи братство помоћу добријех и побожних еписки душа силну земљу, да јој не немогуше девалити. С тога наседе неколике ери. прав. породице, да им само помоћу обрађивати ту њихову крчевину, а и њима даду земље колико им је требало. Ту своју крчевину и то неколико насељених кућа назове братство „Липник“, па оној великој липи.

Пошље су опет те насељене породице крчили, и тако све понешто постаде „Липник“ калуђерско велико село, а у њему бијаху сви сами челик Срби православне вјере. Еписким по-турицама би тешко, да манастир тако силну земљу има, а да су насељеници сами за се. Стога некаква мухамедовска породица по пмену Беширевић посвоји данашње село „Липник“, или боље рекавши отме. (Народ приповиједа, да је та породица т. ј. Бешировић поријекло еписког јунака Јанковића Стојана, ама су велики аликови били еписко-прав. народу, али је њихово данас прошло, има их који се драге воље у војнике јављају, а код куће немају шта да једу).

Народ не зна које манастир право, он само зна да је постојао. Има многи старца, који памте кад је био, али се не сјећају кад су ка-

љуђери у истом били. Веле да га је године 1851. некакав Кара хода из дубоке Крајине (пази-ског котара) свега похарао и попало, јер тад су Крајишници војевали проти османској влади, па се је бина потурица осветио на св. мала-етиру, кад није мого на непријатељу. Пошље је народ молио везира, да му дозволи, да опет на истом мјесту начини што црквице, што им је везир и дозволио. Можда је то данашња црквица,

јер на истом мјесту и сад има мала црквица, а храм јој је св. Илија, те се тај дан скупи силна Србадија на епископ збор, па се моли Свешћњем и слуша епископ гуелара и пјесника, гдје опјевава епископ јунаке, епископ сјајну и дивну про-шљост, епископ муке и патње пошље оног чемерног доба 15. јуна 1389., а прориче епископ будућност.

У манастиру Голмионици, 1890.

Први поздравни говор парохијанима.

Благочастиви Христјани и драга браћо!

Во њија Оца, и Сина,
и свјатаго Духа. Амин.

Ви одавно чекасте и желите, да видите мене као свог свештеника, у овом светом храму, ви изгледасте има скоро година дана, кад ће опет овај свети храм и парохија Чечава, имати свог сталног свештеника, ви са веселим срцем очеки-насте, кад ћу вас једном благословити, као своје богом чуваше парохијале, и вјерне синове право-славне цркве. Но слава и хвала Господу Богу, ва-ше жеље су се ето испуниле

Видим вас све данас и мале и велике ис-купљене у овом светом дому божијем, ће радосним срцем и веселим погледом очекујете моју прву службу. Те нећу ни ја тајити да је такође и моја душа желела, и срце чежнуло, да се повратим што прије у овдашње мјесто, као свештеник епископ, и да вам преподам благослов Свешћњег Творца неба и земље, и да исти примајући са њим тако-ђер примите у ваша срца нову силу побожности, мира, слоге и љубави христјанске. Топлу жељу мог покојног дједа и оца, који су показивали за вас и за овај свети храм, показиваћу и ја као ваш свештеник а њихов потомак, и уложивши све своје силе да што више користим светој цркви, епископј школи, просвјети и напредку епископ народа.

Љубав коју ми указасте, при мом доласку и ваш данашњи многобројни скуп, у ову свету цркву, и сад и увјек испуњаваће душу и срце моје, цијелог вјека мог остаће у вјечној успомени.

Поздрављах све вас од првог до најмлађег, и старо и младо, и женско и мушко, сви мени мили и драги благочастиви Христјани моји! Чинишћ то, прво је што желим упитати на срцима свију вас: да поштујете своју свету вјеру пра-

вославну, и да чувате своју милу народност епископ, а данашњи празник св. недјеља и свети оци и сви божији праведници и пророчи, који се прослављају данашњим даном, у светој цркви православној, биће нам помоћници и заступници на сваком мјесту, и у свако доба.

Славити празнике Господње и свете бого-матере, угодника и светитеља, у цркву долазити, Богу се молити, цркви прилог доносити, исповје-дати гријехе своје са покајањем, пријати тајну светог причешћа, чинити добро ближњем свој, подјелити власту и сљипу, утјешити и разго-ворити жалосног, бједном помоћи, гладног на-ринити, жедног напојити, страног у дом пријати, неразумног поучити, — то је пут, који води у царство небесно. (Мат. гл. 5 ст. 3.)

Чули сте драга браћо, да свето јеванђеље каже: Љубите непријатеље ваше, благосиљајте оне, који вас куну, чините добро онима, који на вас мраз, молит се Богу за оне, који вас гоне. (Мат. гл. 5 ст. 44); Држите се добро ове свете јеванђељске поуке, и опраштајте један другом напешене увјреде, па ће и отац небесни опростити вама согрјешена ваша. (Мат. гл. 6 ст. 14.) Жи-вите један с' другим у миру, слози и љубави, а благослов божији са свима вама пребиваће.

Радите марљиво и савијесно рад ваш, а што зарадите чувајте и штедите, немојте раси-пати у беспослицу имања нашег, јер сте чули шта каже пословица народна: „*Радом не на-ради, ако штедиш не напешди.*“ Избјегавајте распру, свађу, непите преко мјере пиће, јер је пијанство корјен свију гријехова, а и свети апо-

етом Павле говори: „*Не опишавате се нијем онеможе јест блуд.*“ (Јеф. гл. 2 ст. 18).

Заиста драга браћо, од пјанства нема горег зла на свијету, пјанаци нема свијести, подобан је најгорој животињи, мрази сам на се, што трезвен и не мисли, то ће пјан учинити. Од ових порока чувајте се као од живе ватре паклене.

Имајте сви на памети моје данашње ријечи и усвојите их као душевни дар од нашег свештеника. Љубите Бога, испуњавајте његове свете заповједи, живите у миру, слози и узајамној љубави и подпомагању, владајте се свагда онако

као што то и приличи добрим и правим христјанима.

Чинећи данас свој свима овакав поздрав, молим вас браћо именом Господа нашег Исуса Христа, и љубављу светог духа, долазите увјек у овај свети дом божији, и молит се Богу самном заједно, да би нам молитва била угодна Богу и сведима; а Бог мира биће свагда са свима вама. Амин.

У Чечави, 23. децембра 1890.

Говорио
Јеврем Станковић,
свештеник.

Српском добротвору: г. Ђорђу Николајевићу, АЕ и Митрополиту Дабро-босанском.

Хвали Бога Србадијо мила,
Што с' владику такога добила,
Моди Бога за његово здравље,
Моди Бога ц'јело православље!

Срб Ђорђе, босански владику,
Свима Срб'ма премила нам дику,
Добротворе народа српскога,
Тог народа православног твога!

Ти подижеш свете задужбине,
Да ти име по смрти не гине,
Да т' је душа у сладу рајекоме,
Лијеп спомен у роду српскоме!

Бог ти свети дуги живот дао,
Уданицо, наш владику, углед ти се увјек сјао!
Задужбине јоште подизао,
Те од Срба примао: „Живино!“

Ти подижеш цркве, многе школе,
Одијеваш, храниш наше, голе,
Ти дијелиш милостиње свуда многе!
И дариваш сљепе и убоге!

Еванђеље свето што ти каже,
Твоје дјело свако ш њим се слаже,
Јер ти чиниш како заповједа
Спас-Христова пресвета бесједа!

Таких Срба мало Босна има,
Да се може да подичи ш њима,
Ко што си ти старино Ђорђе,
Име ти се по свем Српству вије!

Молитва.

Са црквике звона звоне,
На истоку зора плави,
А из дуга зеленога,
Са пјесмом се славуј јави.

Из постеље ја устадох,
Сјерно скретих руке своје,
И из чистих груди рекох:
„Боже чувај српство моје.

О следај га са висине,
— Силни Творче цјелог свијета —
Нек му опет сијне слава,
Нек му опет срећа цијета.“

Слаткопјевцу Гаври Бољарићу.

После горког ропства и чемерних дана,
 Кад и Босна преста сузе да пролења,
 Кад од голе раје постадоше људи,
 А на небу српска зора нам заруди,
 Тад одјекну јека
 Преко свег Балкана:
 Црна нам слобода
 Кад нежамо знања!

Српска нам је душа, Равијола вила,
 Равирила своја алатоткана крила,
 Па у билуру трубу кроз српство затруби:
 Сад нас Босна треба српски родољуби!

И са свију страна скупиле се борци,
 Из Србије, Срјежа, Бокељи, Приморци,
 Да послуже браћу науком и знањем,
 Окрјеше их слогом, очирену уздањем.
 Међу нама и ти дошо си одавно,
 Па нам проповједаш правослање славно;

И рјетко те знање —
 Црквено појање,
 По свој Босни носи,
 Па нам се поноси.

Слаткопјевче дични, сво ти признања
 За големе труде „*црквеног појана*“!
 Заслуге су твоје на ти за то хвала
 Што је Босна Српству „Пјеније“ предала:
 Та посљедње ланце
 Робовање свуче,
 Па одавде пјенјем
 Други већ се уче!!

То су за род труди, то је дјело свето
 Па што ти је крино ил жао најтеже;
 Што ти кажу: да си Србин е' мало жеља
 Ти се сјети бједа Христа Спаситеља . . .

Јер ти Српству дајеш знање и умјеће
 А оно те сумњом плаћа и подмеће!
 Родољуб си прави — свој пјесник труби!
 Та Србин си душом што пјеније љуби!

И што Српству даје
 Сво богатство — знање . .
 Па утјешен буди —
 Ово је признање!

Монах Генадија.

Ђ. Јовановићу (Монаху Генадији).

Преко мрака црне тмине
 Дивној срећи крчи пута,
 Са свом снагом ради роде,
 Па се не бој лава љута.

Пусти гласе душе твоје,
 Из равена срца твога,
 Пусти гласе нек су чују
 До престола благог Бога.

Доста бјеше пет вјекова,
 Пет вјекова туге, жада . . .
 Напред брајко! те веселу
 Ти запјевај пјесму сада.

Пјевај пјесме нек одјекну
 У небеске у висине,
 Пјевај тако докле свете
 Слободине сунце силе.

Пјевај, причај док ти траје
 И посљедног' жића твога . . .
 С' пјесмом Србе ти се сјећај,
Патничкога рода свога.

*Ступај храбро и одважно,
 Правослање, Српство брами,
 Јер је роде много звали
 Али мало набрани.*

С' крстом СВЕТИМ тма знамењем
 Побједићеш свуда роде;
 Пјевни пјесму, јер већ ено
 Красни дани нама броде.

А сад збогом, збогом роде,
 Нек те прати дивна срећа,
 Не заборав' побре свога,
 Који те се мило сјећа.

М. Милановић.

Пред задужбином.

Смирени старац од шесет љета,
Пред задужбином побожно стоји,
Тихо се чује: „Тројице света“!
Ће старац често у себи збори.

На зиду цркве икона бјеше,
Пред којом старац Богу се моли,
Молитве чита — оне га тјеше.
Молитва у њем' наду соколи.

— „О свети Боже! Могући Творче!
Смилуј се мени и моме роду;
Надање моје . . . најевети Оче!
Пошаљи Српству златну слободу.

„Доста је, доста невоље, туге;
Доста је смрти, чемера, плача,
Вјешала, колца, невоље друге . . .
Што трпе моја невина браћа . . .

„Србин те моли пет вјека — ево.
Па опет нема слободе свете . . .
Србин се пресире десно — лијево,
Србина жедеру амдаје клете.

„О оче! Оче смилуј се роду,
Саслушај гласе од синака твога,
Пошљи нам, пошљи слогу, слободу,
Нек слава цвјета у рода мога . . .

„Нл' жиће моје старачко прими
За Српство моје умирем радо;
Јер душман узас све што је моје
— За род и вјеру, што имам дадо“ . . .

То старац рече, а сузе доље,
Низ лице бл'једо падају често.

Икону љуби, а драге воље
За Српство живо живјет' би престо.

И шум се чује у висе горе,
Ће старац добри Вишњег моли,
У старцу добром мисли се боре,
Срце га српско за народ боли.

Тишина свуда, уадаха нема
Нити се чује гласе доброг старца,
Душа се његова вјечности спрежа,
Пред престо Силног — Вјештог оца.

И задњи уздах мог'о се чути,
Што старац добри из себе пушти,
А т'јело старца на земљу паде
И дух свој српски Вишњем предаде.

* * *

Пред задужбином народ се купи,
Да доброг старца земљици даду,
Да задњу хвалу — вјешиту славу
На задњем часу старцу одаду.

У том се свјетлост на небу виђа
А у сред неба натпис се сјаје:
„Ко род свој љуби и вјеру чува,
Тога и по смрти сирашце срије.

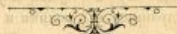
Ко трпи много, тога Вишњи љуби,
Тај неће свагда, да буде роб,
Па ако тијелом и умре доле,
Дуге његов неће пасти у гроб“ . . .

Скупљени народ кад није чудо
Весело рече у један глас:

„Бог да те просио нам милити старче.
О Вишњи Боже буди нам спас“ !!

Писао, на Херцеговини Јула 1891.

Родољуб.

С пута Његовог Високопреосвештенства господина Митрополита Ђорђа Николајевића приликом освећења цркве у Петровцу дне 20. јула (на св. Плију) 1891.

Када се код нас чуло, да ће наш љубљени архиепископ овуда пропутovati ударила је нека особита живахност у сав народ епископ-православни овога мјеста, јер је сваки желио да види свога духовнога поглавицу, пошто сви у овим крајевима ријетко то дочекујемо. Прије двије године када је Високопреосвештени господин и наш љубљени старац овуда пролазио, ми га — што по ријеч — честито ни нисмо нијесмо, па смо се чисто изненада развеселили, чувши да ће овуда пропутovati. Цијела вараш наша на дан доласка његовог оцивиља бјеше, тражећи неко кочије а неко коња како ће пред високог госта изићи и подравити га. Ово не обично одушевљење народно и нехотично опомиње нас, да се сјетимо и да добро упамтимо како народ наш умије цијенити и поштовати оне, који су то поштовање заслужили. — Још прије подне изишло је до хана у „Дреновом тијесном“ под планином „Грабежом“ мноштво народа од свију вјера. Ту смо могао видети браће мухамедоваца, католика, јевреја, Срба православније, гдје братски и здружено чекају и изгледају, када ће гласник јавити да Његово Високопреосвештенство долази.

Истом у пет сати по подне помоли се цијела поврха кола а у најпрвијем сјеђаше старац митрополит, те изгледаше здрав и крјеспак, да му се сваки од присутних дијаваше његовој старачкој снази и моћи, јер нам чисто млађи изгледаше, него онда када је прије двије године овуда пропутовао. Од крупљана који га допратилише видео се ту између осталијех пречасни г. прото П. Гаковић и чланови епископ-православне општине крупске, онда многи други грађани.

Када је Његово Високопреосвештенство из кола изишло поздравил га котарски престојник бихаћки госп. гроф Брандис. За тим ступи пред њега надзиратељ протопрезвитерата бихаћког К. Ковачевић, те га поздравил испред народа и свештенства са кратком бесједом, на којој се Високопреосвештени усрдно захвали. Онда му и остали приступише, те се с њим поздравиле и руку му пољубиле. Када се Високопреосвештени ту одморно, крене се пут Бихаћа. За њим је ишла цијела руља кола, која се од велике пра-

шине — која се је по путу дизала — једна могаху виђети. Овом приликом не можемо пропуштати а да се срдечно не захвалимо нашој браћи суграђанима без разлике вјере а особито благородном госп. Мехмед-бегу Алајбеговићу градоначалнику бихаћком, па онда г. г. Стили Ивковићу пресједнику католичке општине, овдашњем Муфти-ефендији, Јози Сукићу, Рекнићеру и другима, који сваком па и овом приликом показаше да смо браћа и синови једне нам заједничке домовине Босне поносне. Стан за Његово Високопреосвештенство бјеше одређен код пресједника епископ. општине г. Вује Виројевића. Допративши ту народ свога драгог госта развије се куд који пријавиши најприје опровртајни благослов. Његово Високопр. примило је најприје котарског престојника на подужу аудијенцију а за тим свештенство овога протопрезвитерата са којима се је очински разговарало о њиховим потребама. Сутра дан оставило је Његово Високопр. нашу варош те је већ у 6 сати кренуло пут Петровца. До хана Беговца допратилише га чланови епископ-православне општине и свештеници, гдје је био припремљен и доручак. У исто вријеме стигао је ту и велеможни г. окружни предстојник Рајводић, који се са Његовим Високопр. дуље разговарао односно градње епископ-православне цркве у Бихаћу. Опровтајивши се у Беговцу са окружним предстојником кренуо је Високопреосвештени преко равнот Дугопоља у Врточу. У Врточу осим тамошњег народа иступили се бјежу грађани петровачки, да сретну Његово Високопреосвештенство. Чим кола стадоше поздравил митрополита надзиратељ протопрезвитерата Петровачког г. Коста Новакчевић са кратким и лијежим поздравом, на који се захвали Високопреосвештени срдечно. Ту нађосмо и пречаснога господина Тому Алагића професора на рељевској богословији. И он пошао бјеше на освећање цркве у Петровац. Ја га прије нијесам познавао, па сам се чисто радовао, да видим чојска, који спрема будуће свештенике за њихов велики и тежки свештенички позив. Госп. Алагић је око 30 до 34 година по прилици стар, те већ по његовој спољашности судећи као и из његова опхођења са свештеницима може се мислити, да

је то човек од високе науке, да је интелигентан што по кизу. Нема ти у њога оне надутости ни охолости, која се може видети код неке браће свештеника преко границе, који се држе много више него што обично јесу у петини. И занета то је прво правило, којим се мора човек понапати: какав је, колико зна и умије. Његово Високопр. захтева да види прику вртчику која се ове године ту дограђује. Па премда је иста близу четврт сата од цесте на једном узвишеном брежуљку удаљена ипак Високопресвештени са младалачким ходом к њој пјешнице корачаше. Разгледавши ју, врати се опет пјешнице цести, гдје га приправна кола чекаше. Преко 17 кола изишао бијеше из Петровца у сретане своје љубљеноме госту. Милина је била видети како се епископа тробојница у првом реду кола пред веселим народом лепрша. Код тако званог „Гладнога хана“ дочекаше митрополита неколико пријатељ Мухамедоваца са градоначалником петровачким госп. Свевдербегом, који су изишли ту у сретане. Одморивши се ту близу пол сата кренуемо пут Петровца. Око један сат по пол-дне стигли смо у Петровац, допративши господина митрополита до његовог стана који му је у епископ-православној школи одређен био. Срби петровачки како разумјех нијесу имали до сад своје школе, па су ову зграду (а ту је била прије народна школа) искупили с намјером да у њој епископску школу подисну. То им може свакако на похвалу служити, јер онда ће поред лијепе цркве и своју школу имати.

Сво ствано свештенство разредили су приједни Срби петровачки по својим домовима да могу бесплатно преноћити. Мени је конач допао код поштевијех епископских трговаца браће Ковачевића. То је једна плажећу најпријатељ кућа епископских у Петровцу, те ћу по њој слободан бити! Дотакнути се мало кућених обичаја епископских у Петровцу, јер сматрам да је тако у свакој кући те дичне варашице на Крајини љутој. Кућа браће Ковачевића (премда је нова) удешена је по старом епископском обичају. Нема ти ту оне нове пазови модерне шепртљаније — трица ни кучина, које се на жалост у многим епископским кућама опажају. Ту су ти укуено израђени домаћи ћилими, миндери и јастуци, које вриједне руке — како раабрах — онђе у Петровцу нарађују. На женама њиховијем немати некаких „жидера ни тунка“

може се видети у гдјекојих епископских породица, које оставише своје народно одијело па обукоше туђе, хотећи се ко њога тим модизирати. Нема ти ту ни онога западнога гибана ни прегибана нити има онога главо-климатања. То је просто стара епископска босанска трговачка кућа у којој се насађујеш гледајући у њој: ону стару гостољубивост, пријатност, учтивост, етидљивост, поштовање, услужност и у онђе све врлине које су Србину прирођене.

На женама њиховијем као и на њима јесте крој старих босанских хаљина, које могу и по неколико година служити, па да опет буду лијепе и сачувају доста од своје првашње приједности, док у онџих који се носе „афрафранта“ морају се сваког мјесеца мијенати. То маљда и јесте узрок да Срби Петровачки сии у онђе доста лијепо животаре, док онома гдје је „нова мода“ продрија — гдје знаду играти „полку“ и „мазурку“ кубуре.

Сутра дан на божественој служби служило је са г. митрополитом дванајест ако се неварам свештеника и један ђакон. Служба и освешћење призе је ниша у најбољем складу и реду, јер ако је који од браће свештеника нешто и погрешно знао га је добри архипастир исправио, па да не буде оне хуке и буке, који се некада по нашим приквима догађала. На свршетку божје службе говорио је управо заносну ријеч добри наш архипастир да је присутне толико ганула, да си на многима сузу могао опазити. Пошто се служба свршила био је сјајан објед на коме је било до 150 особа. Прву адравницу прихватио је Његово Високопресвештенство г. Митрополит напивши у адравље Његовог Величанства, која је пропраћена са „многа љета“ и паревком. Другу адравницу напио је замјеник котарског престојаника сутеки пристава г. Качаровски за адравље његовог Високопресвешт. и ова је адравница била пропраћена са: многџа љета. Трећу опет напио је надираатељ протопрез. петровачког г. Коета Новаковић за адравље заједничког министарства и владе. Четврту је наздравио градоначелник петровачки владити, истакнувши слогу која влада између Мухамедана и Православнијех. Тако се објед свршио у најбољем расположењу и рахатлуку па онда само послје је настала и вечера.

Овом приликом показали су Срби петро-

бивост какова се мало гдје виђела. Особито је похваље вриједан њихов распоред у погледу дочека гостију и странаца, те им ја овијем путем

најсрджније благодарим са жељом да се и други на њих угледају.

Београд, 2. августа 1891.

К. и. б. пр.

Опроштајна бесједа.

Говорио **Коста С. Чавић**, свршени богословац еписко-православног завода у Рељеву 16. јуна 1891. године при растанку Ђаком.

Поштована господе наставници и мили другови!

Пошље толикога дугог боравања у тами — незнању — дође вријеме да и нашем епископском народу у овим крајевима зора сине, па да и нама један пут бијел дан осване. Али на жалост, као што нам је свима врло добро познато, поћ, у којој смо ми неколико вијекова сасијак боравили, била је дуга и прудуга, па пошто никаква умјетност не прави скокова у природу никако, то ће проћи боже још много времена, док се нама као што треба расване и док ми умогнемо ићи оним путем којим иду други данас просвијетљени народи.

Има неколико година како и нама стоје врата просвјете отворена, и наш је народ почео својим слијепим очима прозирати у оно величанствено стање, у ком се налазе народи, којима је дан просвјете давно свануло и иза којих смо ми неколико вијекова у тами заостали.

Много ће времена проћи док ми њих и близу стигнемо, и само једина наука кадра нас је па макар и пошље дугога времена њима приближити. Да то наука може учинити нећу ни да доказујем и није потребно, јер данас су нас такве прилике окружиле, да међу нама нити може бити икога, који потребу и важност науке не би схваћао. Та у нашем се народу буди данас така жељња за науком, да се ми свијемо надати да ћемо и ми макар икад поћи путем осталих напредних и просвјетних народа, јер *„свијемо је и нама просвијетљеним бити“* (срп. нар. пјесма). Смијемо се надати и ако не можемо ми то дочекати и ако Бог да, та ће се нада на нашим потоцима испунити, а ми треба да смо задовољни тиме, што на нама започиње напредак, који ће се на нашим потоцима продужити. Ми морамо ићи полако у напријед, ако хоћемо да иза своје браће неизостајемо за навјек — а пошто смо и до сад ушледе историских неприлика далеко изостали, то морамо узети себи и вољу док их стигнемо, а то је наука и *једино наука*, која се може до-

бити само у школама разних врста, у чем смо ми до скоро са свим оскудјевали — па и данас оскудјевамо а особито еписким школама, премда се према досадањим више њих налази.

Велике просвјетне потребе приморавају народне старатеље и пријатеље да оснивају школе и ради тога ми видимо да се у нашој отаџбини скоро сваки час оснива по која нова школа и такве потребе биле су узрок те је превеликом одлуком Његовога Величанства основан и овај наш „еписки духовни расадник“ у ком се уче и васпитавају младићи, искључиво синови ових крајева за еписке народне свештенике и учитеље, који су нашем народу од највеће потребе.

И данас је ово шести пут како овај завод шаље у наш народ по највећи број васпитаних и према потребама данашњим нашега народа упућених младића. Сви без разлике они, који су до данас одавде изашли, показали су лијепо успјех у својој раду — и израдили су те овај наш завод узима добар глас и углед у нашем народу, што је опет знак да су достојни били оне наде, која је са њих полагала. Данас налази највећи број оспособљених младића и ни за једнога не сумњам да је свијесан свога позива и да ће знати сачувати доведе стечени углед овога завода, и е тога није ми потребно да говорим о правцу нашега рада, у који смо ми добро упућени од г. г. наших наставника; само једно треба да имамо на уму, а то је: да се и од данас увијек као и до сад трудимо и у отпочетим својим наукама чинањем усавршујемо, јер ћемо без тога бити брао опет оно, што смо били прије него што смо овдје дошли.

А сад при својој растанку и поласку из овога завода метнимо у срце ријечи нашега омиљеног пјесника: „Да будемо као што смо и пре били опет један другом мили“ (Бранко) и опростимо се братски сада — па не заборавимо никад

нашега друговања у овоме заводу, гдје смо ми провели четири године управо као у једној српској породици, гдје су сви чланови потпуно једнаки, г. г. наставници су као родитељи, који ту породицу васпитају једним духом, духом љубави према нашој светој православној вјери и према нашем милом народу српском, коме ми треба да будемо свештеници и учитељи.

Запитајмо се: ради кога је основан овај завод и коме се та и толика добротина у њему чине? Је ли нама? — Јест — и нама — али само у толико у колико ми та добротина уживамо — али ако се добро промислимо и метнемо руку на срце; тад морамо признати да се то не даје нама, јер ми нисмо тога ни достојни: него се даје некоме другоме, ко је занета достојан, а то је добри, честити и искрени наш народ српски у овим крајевима, којег има грдни број још тако наивна, проста и неукла, да се може за њ слободно рећи да не зна шта је десно шта ли је лијево.

Кад ми знамо: да ми уживамо ондје управо оно, што је нашем народу дато; да се ми ондје оспособљавамо за српске народне свештенике и учитеље; да смо ми рођени синови ове земље и овога народа, који у нама има више повјерења него ли у странцима макар они и бољи од нас били; онда ми знамо и то да смо ми у смислу Спаситељевих ријечи: „Пастир добри душу своју подиже за ошце“ (Јов. 10. 14—15), као пастири свога народа дужни смо положити за њ не само душу него и тијело и сву снагу чувајући га и крчећи ову необрађену њиву, коју хоће коров да загуши.

Тежак је посао, што нас чека и нека нишко не мисли да смо ми кадри просвјетити наш народ — не — то никад, али кадри смо му у многим приликама олакшати терете, које он мора да своси, што ће нам опет само тада поћи за руком ако будемо прави и искрени пријатељи свога народа, ако добро ушчувамо народне светиње и народ узучино вијерно у духу његових религијозних и народних осјећаја, прогонечи намаћу себе неслугу — ту кугу српску. — Без сваке сумње биће корова, које ћемо ми морати голим рукама чупати, али тога нека се нишко не плаши јер ко више труда уложи, добиће већу награду од нашега преблагота Спаситеља, који каже: „Раденик је достојан плате своје“ (Лук. 10. 7); сваки ће пријати своју плату према својој труду

коју ћемо ми за сигурно још ондје на земљи добити ако је зарадимо, јер ми смо позвани да радимо у народу, — који зна платити и зна бити благодарним и који се може поносити том својом карактерном цртом као ниједан други народ.

Знам да ће сваки од нас, који данас сретно у народ полазимо, знати удесити своју поуку и свој рад у опће према народним потребама и приликама, али поред осталих наших светих дужности треба да имамо на срцу у првоме реду наше српске школе и материјално стање нашега народа, и да чинимо све, што може школе и народно благостање потпомоћи. Разумије се само по себи да је наша најпрва и најсветија дужност чувати нашу свету православну вјеру, српске народне светиње и морал, али иза овога мислим заиета да је једна од најчаснијих и најсветијих дужности не само наша него и цијелога свештенства у нашој милој отаџбини Босни поносној и кршној Херцеговини, заузимати се за народне српске школе, које и јесу баш сретно за очување наших светиња, а пошто ове зависе од материјалнога стања народа — то се дакле јасно види да је свештенство позвано да чува народ од материјалне исто тако као и од моралне пропасти. Овако наше свештенство може осигурати и своје стање — и то мислим да је свакоме јасно, који зна да је у нас историјски развитак тако, да је у њему народ и свештенство постало нешто истовјетно. Српски свештеници не могу се узети као сталеж, него као народни људи, које је управо увијек народ издржавао као своје старијешине духовне, а у некретним приликама народ је штитио своје свештенство — и управо народ је очувао и вјеру и свештенство.

С тога што је код нас свештенство и народ био са свим скоро једно по сталежу ми и налазимо чак и сада свештеника старих, који се ни мало не разликују од својих парохијана а жа баш скоро ни у чему.

Данас су прилике другачије и ми не можемо тежити за тим, да останемо увијек тако прости и ми и народ — али можемо тежити да се једнако просвећујемо — и да останемо увијек опет у напретку једно исто са својим народом, који кад је сачувао вјеру и њене свештенике, сигурно ће их знати и пристојно издржавати. Ми смо дужни радити за опће народно добро и не можемо учинити све, али „кад сви учинио

ситије). Морамо наћи на многе и многе препријекe, које ми не можемо мишљити; но идимо слободно руковођени чистим и поштеним начелима све ћемо то лако надржати. У овоме заводу ми смо прилично наоружани за борбу са сметњама које нас у јавном животу сретну и треба да сваком приликом будемо благодарни ономе, који нас је овдје за четири године надржавао, дајући нам све, што нам је било потребно. А то је Његово Величанство цар и краљ Франц Јосиф I., који нас је узео у своје окриље, па нас чува и води к напретку путем осталих просвећених народа, за које треба да му увијек будемо вијерни и одани и од свега срца благодарни, живно!!!

Ми се овде васпитавамо под управом и надзором Високе земаљске владе, о чијем смо се ми родитељском старању сваком приликом увјерили и под непосредним надзором његовога високопреосвештенства г. Ђорђа Николајевића, који се о нашем напретку као прави и истинити духовни отац стара, на чему им свима најердачније захваљујемо и кличемо: „Живили“!!!

Вас високопречасни г. ректоре као и високоблагороднога госп. повјерника молимо да нашу

благодарност изјавите свима нашим старијим властима и да будете искрени и вијерни тумачи наших не само ријечи него и осјећаја; а ми ћемо нама као и свима г. г. наставницима, који свој толики труд на нас уложите у нади да ће јести слатке плодове, остати за увијек благодарни, а и сад вам најердачније захваљујемо кличући „живили“!!!

Вама браћо, који овдје остајете да продужите своје отпочете науке не могу никаква савијета дати, јер ви сви и сами знате за што сте овдје дошли; једино што имам да вам препоручим то је братска љубав намању себе и послушност прама г. г. наставницима, без чега се не да замислити ни једна кућница а камо ли једна велика ерпска породица.

Сад можемо слободно поћи само се на растанку још обратимо Творцу са молитвом да он одржи у овој породици — овоме духовноме ерпскоме расаднику — ону љубав која је до данас овдје била — онај ерпски дух који је сад у нама, па ће тако одавде увијек излазити људи, који ће служити на дик у понос овоме заводу и бити од користи својој нашој.

Одликовање.

Коста Новаковић, парох и надзиратељ Петровачко-Увачког протопрезвитерата одликован је *првим појасом* декретом од 1. августа 1891. број 1522, којим је Његово Високопреосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-босански госп. Ђорђе Николајевић благовољиво упутити реченом свештенику у шљеденом: „Цијелећи ваше примјерио владање, вашу ревност према нашој православној вјери, матери цркви и ерпском имену, и заузимања око подигнућа и одржања ерпске школе у Петровцу; као и то: увидивши и освиједочивши се о вашем укрјетном и тактичном управљању прото-

презвитератом, у обхођењу са подручним свештенством, и савјесном вршењу свештено-пастирских дужности међу повјереном вам паством — нашла смо се побуђени одликовати вас првим појасом на дан 20. јула о. в. приликом осећења тамошње цркве.

Очекујемо и надамо се да ћете и у напријед вашим понашањем, вашом енергијом и позивом како у протопрезвитерату, тако у парохији, тако и у свештеничким сједицама, и на сваком мјесту оправдати повјерење и благодатност своје духовне власти и то непоколебиво сачувати, те и веће одликовање моћи получите“.

Број 1336.

Препорука школске књиге.

Привојеште из старог заједња за школску младеж. Саставио Јован Петровић, катихета и професор на кр. великој гимназији, реалци и учитељској школи у Загребу. Круто везана стоји 30 новч. У Загребу, накладом кр. хрв. слав. далам.

земаљске владе, 1890. — Тисак Игњ. Граница у Загребу. — 8-на стр. 103.

Ова књига одобрена је од ерпског нар. црк. школског савјета у Карловцима и од кр. земаљ. владе, одјела за богословље и наставу у Загребу.

Рађена је по славенској Библији и преводу Ђуре Даничића. Приповијетке у њој изложене су тако јасно, да их може свако дијете врло лако разумјети и упамтити. Писане су лаким стилем, чистим, лијепим еписким језиком и јужним правописом. Осим тога додана је уза сваку приповијетку по која сходна реченица из св. Писма или народна пословица као морална поука, што такође даје

велику вриједност овој књизи. С правом можемо рећи да је ово најбоља школска књига ове врсте. Стога је најтоплије препоручујемо нашим учитељима и српско-православним општинама, а и сваком брату Србину.

Из конституционалне сједнице држане 1. августа 1891. број 1336. у Сарајеву.

Одговор.

Госп. В. Стакићу.

На Ваше питање у IV. и V. свесци о. г. стр. 215. овог листа, част ми је одговорити, да је у III. св. на стр. 107 и 108. у брзом преписивању погрешно наведено ово: „— да је под бр. 35. Венијамин (Краљевић) био митрополит од 1817. —1835., који се као епископ налазио при патријарху бр. 34. Каленику 1809—1812.“ — да је исто мјесто требало овако да гласи: „— да је под бр. 34. Каленик (1809—1812.) Ове је године (т. ј. 1812.) због наступившег турског зулума по пропасти Карађорђевој, побјегао у Цариград, а мјесто себе оставио

свога епископа, чувенога Венедикта Краљевића, који је такође после неког времена, (дакле после 1812.) побјегао у Далмацију, кад је познато, да је Карађорђе страдао 1813. и да је Краљевић рукоположен од митрополита Каленика 1805. да је из Босне пребјегао у Аустрију, из ње у Србију, и 1808. дошао у Далмацију, гдје га је Наполенов синод изабрао за владiku.

У *Земљу* 26. јула.

Димитрије Руварац

парох земунски.

Препорука.

Српско-православним црквено-школским општинама у Босни и Херцеговини.

На молбу српско-православне црквено-школске општине Блажујске, Високопречасна АЕ М. Конвисторија упутила је сљедећу препоруку на српско-православне општине у Дабро-босанској епархији дописом од 12. августа 1891. број 1552: „Овдје у прилогу доставља се и од стране ове конвисторије најтоплије препоручује тој славној општини позив са књижицом српско-православне црквено-школске општине у Блажују, ради сакупљања добровољних прилога за градњу српске цркве и школе у Блажују. Познавајући ова конвисторија будућ свијест српског народа у овим покрајинама, који је у толиким и толиким приликама свијету показао како љуби иштује своју

свету вјеру православну и народност српску; познавајући даље родољубље наших српско-православних општина — потпуно је увјерена, да ће се та славна општина братски и српски одазвати позиву ваљане блажујске општине. Незаборавите да само оваким узајамним помагањем можемо дијати оваке установе, које су бедем за очување наше свете православне вјере и народности српске. Не заборавите ни то, да ово није само на корист народа блажујске општине, него на корист и цјелу српског народа, па зато притеците с прилозима у помоћ браћи, сваки по свом могућству, а божији благослов, слода и љубав хришћанска нека вам буде награда за то богоугодно дјело.“

Читуља.

Васо Живковић,

протопрезвитер панчевачки, посланик срп. цркв. нар. сабора, члан нар. цркв. митрополитског савета, епар. конвентурист и админ. одбора, председањик срп. прав. цркв. општине панчевачке.

Дана 25. јуна о. г. огласила су звона панчевачка смрт овог ваљавог Србина, узор слуге са. олтара и проповједника слова Божијег. Црна рака крије сада у леденим грудима земне остатке његове, али име прота В. Живковића живијеће док је и једне столице, гдје Србин живи, гдје се пјева: „Радо иде Србин у војнике“. . . .

Прота Васо Живковић је син поноене еписке Војводине. Родно се је 31. јануара 1819. год. у Панчеву од свештеничких родитеља. Основне науке учио је у свом родном мјесту, гимназију у срп. Карловцима, филозофију у Сегедину, правне науке у Пешти и Пожуну, а богословију у Вршцу. Године 1845. буде рукоположен за пароха панчевачког. Какав је покојник био као парох, какву је љубав уживао код своје пастве, види се отуда, што га је епископ Кенгелац по смрти прота Арсенића, а на молбу и жељу тамошње црквене општине и еписког народа произвео год. 1868. за проту панчевачког. Па и прије био је он одликован повјерењем својих Панчевца, који га изабраше 1864. год. за свог посланика на срп. цркв. сабору у срем. Карловцима. Прота Васо знао је својом спремом, познавањем црквених послова и народних жеља, својим еталним карактером и епископским патристичким радом, потпуно оправдати ово велико повјерење свога народа, које је као нар. посланик уживао све до своје смрти. Године 1866. буде изабран за члана конвентуристског савета, а касније сабор га одликује чланством митрополитског савета.

Покојник је био у сваком погледу прави народни свештеник, проповједник слоге и љубави, учитељ свога народа и бранитељ његових права. Је ли гдје требало озбиљнијег рада, је ли гдје требало моралне и материјалне помоћи, прота Васо био је увијек при међу пријима, био је увијек уза свој народ, па за то је и био љубљен а штован све до своје смрти, за то је био одли-

кован и од свог народа и од више своје духовне власти. Широ је и потпомагао еписку књигу, бодро је млађе на рад и заузимао се свима силама за користе народне установе. Кад се је год. 1873. основала библиотека општинска у Панчеву, прота Живковић био је први међу оснивачима, поклонивши јој до смрти 800 комада књига. Године 1884. изабере га срп. цркв. општина панчевачка својим председањиком, којој је био на челу до своје смрти.

Прота Васо био је и пјесник. Пјевао је кратко вријеме, али и што је пјевао, довољно је да се види прави пјесник. Његове се пјесме најрађе пјевају у еписком народу, јер се одликују лакоћом језика, једрином мисли и нежносту осјећаја, као мало којег његовог савременика. Споменућемо ове његове пјесме, које се и код нас у Босни и Херцеговини најрађе пјевају: „Радо иде Србин у војнике“, „можда најомиљенија пјесма у српству; „Одби се бисер грана;“ „Ти плавим зоро алатна.“ Остале му пјесме рашистркане су по овим књижевним листовима: „Скоротечна“, „Срп. нар. листу“, „Бачкој Вили“, „Голубици“, „Зимзелену“ и „Подунавцу“. У „Голубици“ је његова пјесма „Ода преузвишеном Србину Сими Милутиновићу (Чубри Чојковићу).“ Вјештачки је преводио и пјесме страних гласовитих пјесника као: Шилера, Гетеа и др. Да ли ће се наћи Србина, па да оно што је наведено и што се још у рукописима покојниковим налази, покупи и на свијет изда?!

Ето то је у кратко живот покојног прота Васе Живковића. Умро је у 72. години. Али и ако је доживио те лијепе године старости, ипак је смрт овакових родољуба осјећајни губитак по наш мали еписки народ. Покојни прота је заслужио, да га се е пијететом сјећају не само његови вјерни Панчевци, у чијој се је средини родно, живио и умро, него да га се сјећа цијели еписки народ, да се угледа на њега и млађи свештенички нараштај да слиједи оном ставом, којом је покојник слиједио и свом роду од користи би.

Па таком врлом свештенику и пјеснику еписком кличемо и ми из ових еписких крајева:

Слава ти, прота и пјесниче еписки!

Бог да ти душу прости и помиљује!

Свеска IX. и X.

Сарајево, септембар и октобар 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Б. Петровић, свештеник.

† Диоцесије V.

Архијепископ Константинопољски, Новог Рима и Васељенски патријарх.

(Рођен 22. марта 1820. — Умр'о 13. августа 1891.)

Послије десетодневног тешког боловања преминуо је и предао свој дух Господу Богу овај велики јерарх и патријарх Васељенске цркве и престола у Цариграду.

У личности овога поборника, православног црква изгубила је достојна напљедника толиких патријара, који су украшавали Васељенски престо у Константиновом граду — у Цариграду.

Милијонима православног душа жали овог општељубљеног пастироначалника, узор старица и патријарха; а на по се толике епархије оплакују га, које подпадају под управу цариградске патријаршије, међу којима је и православна српска црква у Босни и Херцеговини. А има га и рашта жалити: јер то бијаше неуморни раденик и прави војин Христов у Винограду Господњем; јер то бијаше одлучни челик

карактер и браник православа и православне цркве, коју од колебајући валова у данима лукавим сачува и одржа ону познату јуначку борбу лавске године за непобитна права њена, тако да је и са самом Портом долазило у опријеку. „И ако није постигао све оно, што је и како је хтио, пошто је у гроб увијерење, да је са своје стране учинио све, што је и требао и могао, а пошто је и паду, да ће она праведна ствар, коју је он заступао, кроз кратко пријеме морати побједити и црква бити сачувана од лукави непријатеља по изјави Снаггелова напес: „Да и врата адава неће јој одољети.“

* * *

Почојни патријарх рођен је у Једреши 22. марта 1820. год. Основну школу и гимназијске науке учио је у родном мјесту код професора Константина Корде у школи

Кидоније а богословске науке свршио је на острву Кали. По свршетку школовања у 20 години познат је као учитељ од ондашње управе школске у мјесто „Сараида Екклесије“ (што ће рећи 40 цркав), гдје је учитељ био 8 година; послје тога премјештен је за учитеља у Димотоку, и бавећи се ту 3 године рукоположи га 1849. год. за јерођакона Митрополит дѣмотишки Мелентије. По смрти Митрополита Мелентија премјештен буде у Триново код Митрополита Неофита касније салунског, гдје се бавио код петог само 10 мјесеци, јер је био принуђен отићи у мјесто његова рођења ради опоравке порушеног здравља. Пошто се опоравио у здрављу, позван га у Цариград, и ту на захтјев патријарха Антима буде прибројан у свиту патријаршески архиђакон. У другом патријаршеству Антимовом а послје и при патријарху Герману, послужио је ревностно патријаршију и св. Синод, те га за заслуге његове поставе за великог протосинђела а након неког времена изабере га св. Синод а патријарх Кирил рукоположи га за епископа 1858. на епархију острва Кандије (Крита), гдје је богоугодно паствовао не мало 10 година. Као епископ у овој епархији, због немира и буна претрпјео је много бурни дана, и ушљед тога био је принуђен оставити је и премјестити се у епархију митрополије у Демоници, у којој је био пуних 5 година. По захтјеву православних Хришћана премјештен је у Једрену; по због ондашњих немира и буна, које се не би могле догодити ни у 15 вијеку, доста је претрпјео и страдао, заслуживши мученички вијенац, борећи се за права своје православне цркве. Свети Синод и патријаршија одликовали су га премјештајем на управу епархијске митрополије у Нишеју, гдје је послужио цркву

и народ 5 година, а послје тога на топлу жељу и захтјевање православног народа по други пут повјерена му је митрополија у Једрену, гдје је поново у бурним данима на тој митрополији управљао црквом бранећи је од лукави непријатеља и начадата. На ове митрополије једногласним избором од свију Архијереја св. Синода, и других архијереја спадајућих под управу цариградске цркве, као и православног народа постављен је на престо Васељенске цркве дана 23. јануара 1887. године, послје смрти патријарха Јоакима IV.

Не пуке 4 године управљао је Васељенским престолом као опробани и некусни војни Христов, показавши необичну енергију и способност, но неумитна смрт уграби га 13. августа 1891.

Честе мошти блаженопочившег Патријарха по постојећем обичају и црквеном обједу обучено у богато архијерејско одјелу пренесено је било у саборну цркву патријаршије, храм св. Великомученика Георгије побједоносца, и посвећено сједећи у патријаршески престо, држећи у лијевој руци евангелије а десном руком држећи благослов. Покрај њега велики архиђакон држао је патријаршески жезал (пастрицу). Кроз три дана монаштво и дјесни и поћи архијереји и свештеници читали су крај њега псалтир и свето Евангелије. Трећи дан 15. августа послје подне било је опјело, на коме су били посланици православних држава: Русије, Србије, Румуније, Грчке и Црне Горе у великој дипломатској униформи, даље заступници: Султана, великог везира и министра правде, (који је уједно и министар за црквене послове). Даље су била заступљена сва стража посланства, јерменско и протестанско свештенство и јеврејска општина. Послије опјела одијело је свештенство

тијело патријархово до мртвачки кола, која су била назван Фанара. По томе се спровод кренуо у Балукли цркву недалеко од Цариграда, праћен од необројеног народа, (кроз одјелена пјешадије и коњице). Патријарх је сахрањен у патријаршеској гробници исто онако, као што је био намјештен у столу патријаршеске саборне цркве.

Привремена управу патријаршије по-вјерена је Доротеју митрополиту велеградском до успостављања патријарха, а избор новог патријарха извршиће се свршетком октобра о. г.

* * *

Блажено упокојени и светјејши Патријарше и архинастиру Двошцеје, по сили и благодати божје милости молимо те не престајати молити се за све нас пред престолом свештинега, коме ти сада престојаш, како би се међу нама све веће и боље подржала свијетлост топле вјере у Бога, у славу и напредак свете истините православне цркве а на вјечно спасење стада божјег.

Слава ти неуморни борче светог православља и вјерна ти успомена међу нама.

Број 596.

Окружница.

Савиу српско-православном свештенству херцеговачко-захумске Епархије.

У Сарајеву, главноме граду Босне, као што вам је познато, постоји одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу Сарајлији.

Тај одбор недавно издао је „проглас“, у коме родољубиво позивање нас српски народ, да он својим прилозима подигне споменик своме великом мужу, пјеснику и јунаку, Сими Милутиновићу. Наше вароши и варошице по свој Босни и Херцеговини, како се чује, са свим похвално се одазивају тој узвишеној и племенитој цијељи; али сега колико се види о томе још ништа не предузимају.

Симо Милутиновић рођени је Сарајлија. Цијелога свога живота неуморно је радио и много урадио и пером и сабљом за српство и српски народ. Његов рад је од неоцијењене важности за свакога Србина, а подједнаким жаром своје ватрене љубави подгријавао је и сељака као и варошанина, сиромаша као и богаташа, — па то баш и јесте оно, што позивање свакога Србина

да буде својим прилозима учесник у подизању тога споменика. Прилози ти нијесу присиљени, него добровољни, те сваки и прилаже оно, што му срце налаже и колико може.

Ми би се врло огријешили о бесмртног нашег пјесника и јунака Милутиновића, кад би прилагали, а други изостајали, кад би једни о њему чули и знали, а други неби. Јесте, огријешили би се, јер се неби довољно одазивали оној узвишеној и племенитој цијељи, којој се пошло. Ово је и побудило главни одбор у Сарајеву, те нам је поднио молбу да препоручимо Нашем свештенству да се код народа одвиљније заузме око прикупљања прилога за споменик.

Свештеници! Одазивајући се праведној молби одбора у Сарајеву, препоручујемо вам да од срца порадите лека и сељаци као и они варошани који још ништа за споменик Милутиновића не учинише по могућству прскоче у помоћ својим

приложима томе споменику. У томе не треба нико да изостане. Сваки може и треба у ту племениту и општу ствар макар и нешто допринијети. Кад сви учинимо, па то било по најмање, биће опет највише, јер: „длапа по длака сплете ужу“, а „камен на камен зида палачу“.

За ову ствар свештеник у својој парохији треба највише да позове по неколико одличних људи и од њих склопи пододбор, коме ће сам свештеник у селима бити предеједник. Кад тако учини онда се има јавити одбору у Сарајево, од куда ће добити књижицу, у којој ће имати уписивати се имена приложника и колико је који приложио.

Вама пак високопочеч. протопресвитери и надзиратељи особито се препоручује да о овоме подручно вам свештенство упутите и поучите.

По могућству, док је још на вријеме, порадите да се у корист споменика учине и српске забаве, јер су оне од велике мо-

радне користи по народ. — Гдје то није могуће нека свештеници погодним приликама беседама у цркви поуче народ о Сими Милутиновићу и тиме га пострекну на усредише и обалатије прилагање за ег. меник.

Подо бори се главнијем одбором могу водити преписку непосредно, преко свога протопрезвитерата или ове духовне власти.

Свештеници! Ми се пуним правом уздамо у вас и падамо се да ћете ову Нашу препоруку објеручке примити и озбиљно се побринути да се ова Наша мила и дјива Србадија достојно одазове великој сјени Нашега омиљеног pjesника и јунака Симе Милутиновића Сарајлије. Симо то од вас ште, а ви сте му дужни, јер је он цијелога свога живота много патно и неугодно радио за срећу и напредак цијелога Српства.

У Мостару дана 10. јулија 1891.

А.Е. Митрополит Херцеговачко-захумски
Серафим Перовић с. р.

Велика Божија књига,

из које читају и неписмени.

(П а р а ф р а з а).

Бити писмен, умјети књиге читати — ствар је веома деликатна и корисна; по, човјек се може учити не само из писаних књига. Постоји књига неписмена, а створена самим Богом; књига жива и велика; књига вјешто за све отворена; књига, коју сваки човјек може разумом читати, и добру научити се — па ма био и неписмен, ма и незнао: аз, буки, вједи, глагољ и т. д. и т. д. Па која је то књига?

Написао его (Божја) књига, она его и Божијко, отъ создана мира тръзъ разсмотрѣни творнии кидалим. (Рим. 1, 20.)

То је свијет Божији или природа, васиона. Па шта је то „свијет“, „природа“, „васиона“? — Небо, и на вебу: сунце, мјесец, звијезде, облаци, киша, град и туча; земља, и на земљи: планине, брда, долине, поља, лугови, вароши, села, ријеке, језера, траве, дрвета, птице, звијери, стока, људи и т. д. и т. д. све то назива се једним словом: „свијет“, „природа“, „васиона“. И тај „свијет“, „природа“, „васиона“ и називају св.

отци и учитељи цркве велика Божија књига, „Као што пастор, из разума свога износи ријечи и пише их на хартији, и на тај начин саставља дјело, књигу, и као да из ничега постане после састав, — тако и Премудри и Свемогући создатељ све што је од вјечности у свом божанственом разуму имао и све што је хтјео створити, саварио је и као у једној књизи од два листа смјестио све; у којој књизи — небо и земља, — видимо Божије Свемогућство, Премудрост и Благост“. „Свака ствар, и сва створења Божија, ништа друго нису по слова и ријечи, којим читамо провиђење и безграничну премудрост Творца, Бога“. — И тако, као што видите, свијет је књига, а сва у свијету писмена, ријечи и читаве реченице, које се могу читати, готово, као и у штампаним књигама. — Питате: како се може читати? — Одговарам: виђењем, гледањем; затим слушањем и расуђивањем. Видиш нпр. небо, и на небу много звјезда; видиш земљу, и на земљи море од разних бића и питаш се: е, па, од куда све то? Како је постало и које то тако мудро устројило. . . . Бог зна од куда је све то, и како је постало, — одговорићеш, одмах за тим. — Ето, видиш, већ си прочитао и то најглавнију и највећу ријеч — **Бог**. Видиш једно небо, једну земљу; знаш да је на небу једно сунце; у држави један владалац, господар; у дјецe један отац; у дому један глава. Даље, знаш: да само у оној кући бива свако добро, срећа и напредак: гђе управља један домаћин; а гђе су више њих, гђе муж по своме а жена и дјеца омет по своме — да тамо не бива добро, да срећа, напредак и блаженство из такве породице бјежи. То зна сваки! Е па шта отуда можемо извести? Какво слово, какву ријеч, можемо прочитати о Богу? Можемо прочитати такву ријеч — наш Господ Бог, јесте Бог —

Један. — Хајде даље, кад погледаш на поља, покривена прекрасном, густом и зеленом шеницом, ти кажеш: да сама од себе није могла израсти; њу је морао пај-пре ко-год посејати и добро обрадити претходно земљу. Када угледаш богате бањте, засађене сваковрним дрветима и сваковрним цвијећем — опет мораћеш казати: ово је неко морао устројити. Када бациш поглед на кућу, такође помислићеш: није могла да израсте сама из земље. Морао је неко претходно саставити план (макар у глави ако не на хартији), донјети материјал и саиздати је. Па онда помислићеш: сазидао је мудри, наметни строитељ. Једном ријечи, ама на шта-год бациш поглед, свуда ћеш наћи да није могла ни једна ствар сама од себе постати већ ју је морао неко створити.

И погледај опет: на небо, на земљу, на све то што раније рекох да се зове свијет, природа, наслона! Какав дом, или бањта, или поље може се сравнити с тим великим свијетом, природом? Погледај и запиташ се: откуда је он? Као што дом сам не расте из земље, него се зида мајстором, — тако нето и свијет, природа, наслона, није сама од себе постала већ ју је морао створити какав премудри ум. Ну, ко ју је створио? Без другог разуђивања и мишљења казатићеш — Бог. И, ето видиш: из природе, као из писане књиге, прочитао си још и то: да је Бог Творац свијета, создатељ неба и земље — ^{из књиге и из књижевности; т. ј. Творац свега тога,} што ти видиш, или боље: свега тога, што ти не видиш; јербо све не можеш видети што је у свијету, у природи. Пођи још даље, мој мисл. Бациш камен у воздух и он пада на земљу; а ми људи стојимо, ходимо и лежимо на земљи — животиње такође; вароши, села, дрвета, воде и све — држи се земљом и на земљи. Птице

макар и да лете по ваздуху но не вјечно; полете, полете — и опет падају на дрво, земљу или на што му драго. На чему земља стоји? Ни на чему: на ничиоци, на поштинској земљи поштинских. Ткога — пише у једној пјесми црквеној. Како се така немислима тегоба може држати сама собом? Не може сама сомом, ни право велите; њу мора да држи такође нека велика сила. Чија сила? Ничија до сила Божија. Он све држи, креће и о свему промишљава. Ето, на тај начин из природе, прочитао си о Богу још једно велико слово — да је он *Видржѣтъ*. — А шта рећи о земљи? Погледај — де најмању стварчицу и она ће ти такође говорити као књига о Творцу и Сведрижѣтъ. Видиш ли: зелену травку, лијепо цветић, — отиди понаукнијај се и питај ко га је тако створио, тако лијепо украсио? И он ће ти казати: Отац небесни! Видиш тице што лете по ваздуху и иду по земљи; оне саме не сију и не жању, нишѣ сабирају у житнице, а свагда су сите и задовољне. Заштај их: ко их храни? Отац небесни — одговориће ти. Ти, може бити, помислићеш: та тице једу наше жито. Но, ваше жито — од куда вам је? По чијој вам је вољи порасло и сазрело? Када бициш сјеме у земљу, знаш ли ти, да ће оно зашѣурно порастати или да мора порастати и плод доијети? — Не знаш, не знаш; већ кад сијеш ти говориш: „Дѣј Боже и Оче небесни да би родило!“ И отац небесни, зашѣта кад га молиш, као добри и послушни син и дѣ: те жито посијано порасте, роди, сазри и плода ти донесе — по Његовој вјечној и неисцрпној милости и благодати. Ето, сад видиш да је Бог не само Творац и Сведрижѣтъ.

но и *Отац*. И зашѣта он је Отац премисердѣни, свеслабѣни и свесилѣни. На првом мјесту Он је Отац јединородѣнаго Сина својеѣго, Господа Бога и Спаса Нашеѣго Исуса Христа; а по том, Он је Отац и свеѣа што живи, расте и осјећа, — свеѣа што постоји — за то: што Он свему даје живот, све чува, храни и одјева. Он је отац свију људи, не само добрих по и алих; не само вјерѣних по и не вјерѣних; по томе: што он заповиједа сунцу своме да свијетли, грије подједнако све, како добре тако и але; како праведѣне, тако и неправедѣне. Он је Отац дакле свију, по особито правослаѣних, добрих и истинѣних хришћана, који у његову свету цркву ходе, заповијести његове попуњавају и у свему како Њега самога тако и Његову свету цркву слушају. Као што дјеца — вели св отац — оца своѣга из љубави називају, оче, — тако и Хришћани из љубави (к Богу), називају Бога оцем, и „кошѣтъ къ нѣмъ: *Авѣа отѣ*“.

Ето, дакле, видиш: да „Велику књигу Божију“ може да чита сваки чоѣјек — па и неписмен. Из књиге „природа“, прочитаѣсмо то исто, што пише у писаним, штампаним књигама — што пише на хартији словима, ријечима и релѣницама; т. ј. прочитаѣсмо прѣви члан нашеѣго Символа вјере: *Вѣруѣмо еѣдиноѣго Бога Отѣца, Видржѣтъ, Творѣца нѣбъ и земли, видѣнаго нѣ вълѣхъ и невидѣнаго*. Тако исто из те књиге можемо прочитати и прву Божију заповијест: *Азѣ еѣмъ Господа Бога тѣвоѣ; да не еѣбѣтъ тѣбѣ Бози иѣи разѣкъ* итѣ.

У *Петроградѣ* на Петров-дан 1891. г.

Милош С. Анђелковић,

ваѣн. русѣе семинариѣе.

Највећи гријех.

Приказано онима, који не поштују Бога.

Написао **Јосиф Л. Кочовић**, богослов и епископ учитељ.

(Сарajeво).

Тешко томе ко не штуде Бога,
И његове заповјести руши;
Јер тај нема живота вјечнога,
Адеки огњем спречљено му је души. —
Ј. Л. К.

IV.

Ако је ко пао у тај гријех, нек не очајава губећи наду на милост Божију, нек не жали у себи: увриједи сам Господа е' онцијем великајем гријехом нема ми опроштаја. Бог је милостив, он ће се смиловати и опростити грјехе ониха, који се кају искрено и моле му се ердачно. Исповијест је један од најважнијих дарова, које нам Спаситељ и Бог наш даде. То је средство, којим човек чисти душу своју од гријехова. Нема грјеха, који надмашује Божију милост и заслуге Христа Спаситеља — вели апостол Јован (I. пос. гл. 1. ст. 7.)

Као што је познато по св. Писму: „ишчисти ме, Боже, од свих неправди мојих, и од свих грјехова мојих“ (I. Јов. гл. 1. ст. 8.) и „ишчисти човјека од свих неправди, на земљи неће поткорити кљоса и не потриваће“ (Еккл. VII. 21.), никада човјек није безгрјешан, нит може измислити, а да не потгрјеши, те ни потпуно свет бити; али може да тежи, да напредује у светости по ономе: „како бједити, како изгнати сваку греховну наклонност“ (I. Петр. гл. 1. ст. 15 и 16.) Али Бог се смиловао на људе и даровао, да се могу очистити од грјехова. Сам Исус Христос, коме је Бог отац дао сву власт и на небу и на земљи и коме је предао да суди људима, снабдио је апостоле а преко њих и нас својом заштитом — свештенике овом *универзалном* влашћу, па и правом духовног суда: „Блака ишчисти на земљи, сдјелује казана на крви; и Благослов ишчисти на земљи сдјелује, раздјелиши на пошлук. Ижеко вози ма Отица и из пошлук к: и не рек, сдјелује и глаголаи на: пријавити дјелу кажњ. Ижеко свјетлости грјеху, свјетлости, и ижеко дјелити, дјелати“ (Јов. XX. 23.)

Јасно је дакле да се може стећи опроштај грјехова, за то чим је ко пао у бездан тога великог грјеха, треба да се каје и моли Господа за милост.

Да се и за хулу може добити опроштај, види се из онцијех христових рјечи: „ижеко вели каже: сви грјеси отпосиће се синогма човјечи-

јам, и хула на Бога, закар какова била.“ (Мар. III. 28.) Осим овога многи су па и највећи грјешници добивали опроштај грјехова ердетвом покајања, те и они који су рушили Бога, цркву и друге светиње.

Давид је чинио прелубу па и убијство кад је изложио војводу Урију на мјесту, гдје ће погинути, али пошле великог нарицања и горког плакања би помишљан. Манаејци су били опрштени разни грјеси. Апостол се Петар три пут одрекао Христа и опет добио *кључеве царства небесног*! Најбољи пријер, даје нам св. апостол Павле — похвала васиљеве, етуб Хришћанства и сарадник Христов. Он се спремао у Јерусалим за јерепског учитеља и био Фарисеј (једна секта народа јудејског, која се строго држала обредног закона мојсеовог, а одјеливала се од народа, привећи се у свему одличнијом, звала се се „Фарисејима“). Сматрајући у Христу разоритеља закона мојсеовог, дркао је Савле, (тако се звао прије као повјерник) да му је дужност свакојака средства употребљавати, да се етапе на пут ширењу Христове науке, за то је у Јерусалиму покосио Хришћанима и мучио их. Он је учествовао при каменовању архијаконa Стефана; али пошавши у Дамаск и Сирију, да и тамо гони Хришћане, буде од Христа чудновитијем начини обрћен и приведен у Хришћанство, и пошто се покајао, а престао гонити цркву господњу, постао је најревнији проповједник христове науке.

Као што се види могуће је и за овај гријех добити опроштење, само се тражи искрено кајање и ваљано владање у будућности.

Нека нико не чека пошљеди дан и казну која ће га снаћи, већ нек сваг пде исповиједати грјехе своје пред свештеником, нек се одрече прве радње, за тијем сдужена тијелу и телеснијем страстима и тако нек очисти душу своју од грјехова. Не треба чекати и ванземаљвати још и с тога, што грјех кад етоји дуго

времена непомоћен, вуче за собом многе друге, па се тако од многог зла прави веће.

Да се не би то догодило стариј се, брате, да што прије најеш лијека. Лакше је лекару излјечити рану, када се скоро појавила него ону, која је дуго била на тијелу. И свештеник је лекар, али не лекар тијела већ лекар души нервијех, који показују своје ране, т. ј. непомиједају гријехове пред њим, а он их, односно преко њега Бог разријешава од гријеха. На као год што је лакше лекару излјечити скорашњу болест, тако је и свештенику много лакше излјечити човјека од нематеријелог гријеха и предупредити хрђаве пољеднице, које налазе из разнијех душевнијех рана.

Ако ли се свештеник не налази у близини, треба да се сами кажемо док не нађемо духовника. Свакако је боље, да се мучимо мало овдје, но горе вјечно, боље је, да се одрежемо овијех земнијех угодности, него небеснијех наслада, боље је да се старамо за душу него за тијело, јер је душа вјанија од тијела, њом се ми одликујемо од осталијех животиња.

Има много људи, који оклијевају при кајању, те криво код гријешена у опште, тако и код овог гријеха посебно многи одлажу на пошљедик. Оклијевање ставља препреку извршењу покајања, а кајања гријешењу све се вјеша укорјењена. Код знамо да смо гријешни, а не старамо се о поправци, удаљујемо од себе благодат Божију, а знамо по учењу цркве наше, да је благодат главни узрок поправљања, и да само помоћу ње може гријешан човјек да нађе пут спасења. Оклијевање при покајању, врло је опасно. Колико је њих умрло без покајања, а жалећи су се покајати?! На колико ли је њих „визану“ нашо пошљедни час!

Нико не зна када ће умријети, не зна у какве оскудице и невоље може пасти, које му могу одлучити и ондашњу и тамошњу срећу и изгубити му за највише адема свијетлост. Бива и таквијех случајева, да човјек не сазнаје при пошљедик часу величину гријехова својих, па и кад би се хтјео поправити и пошљедњим кајањем очистити, остаје роб гријеха, а пошље смрти пљен адеког огња. Ете тако камо, отуд одговор, па у паклу!

Хришћанине! Овет те познам, ако си пао у тај велики гријех — безбожну хулу, не очишћај, непомиједи се Господу пред духовником, који је свиједок твоје неповијести и твога кајања, коме

је дата од Бога власт, да ти опрости грјехове у име Божије. Нека те ни мало не плаши или застиђује личношћ духовника, приступи само е вјером, кајањем и поуздањем у живот Божију. Кажи духовнику свој грјех, говори смијено и искреношћу, покај се истинито, а што је најважније утврди у себи намеру и обећање, да не ћеш у будуће чинити гријеха.

Господ ће ти опростити својом милостију, а непунотије те својом благодаћу. Искрено кајање јесте суштина неповијести. Ако тако урадиш осјетићеш пошље неповијести: мир, спокојство и утјеху у својој души. Највећа срећа на земљи за човјека јесте *мирна душа, spokojно срце*, а то је пошљедња очистиена савјести.

V.

Најпошље ми остаје, да речем коју о побудама и узроцима, који нас наводе на велику несрећу да вичемо на Савјота. Те узроке треба сви да знамо како би их избјегавали.

У главном су: *заклетва, кривне, нијанство и дружба с неважним људима*.

1. И ако је заклетва у некијем приликама нужна, и ако је сам Бог дозволио људима да се могу закљичати у вријеме потребе и нужде, а увијек истинито, праведно и разумно, то се ипак кљетве треба чувати и у многим је приликама не употребљавати, јер је трећом заповијести закона Божијег забрањено узимати име Божије узалуд, забрањено је кљети се Богом, Богородицом и другим свитељима без потребе.

Осим тога кљетва често рађа онај велики гријех за који се сваки стиђи и од Бога и од људи. Кад се човјек много куне, он се по који пут и лажно закуне, чим бешчести себе и друге, наноси штету и себи и ближњима својима. Није узалуд оно казано: „*Дан без душе трећи без гласа*“.

Лажном кљетвом омаловажава се Бог, гди се његово свето име и скверне се свете ствари. Ушљед свега, као што многе ријечи вуку за собом гријех, тако много закљичање рађа хулу. Који се човјек не чува правдољубља у опште, тај пада у срамоту и срамотне ријечи, а Господ је казао: „*А ја сам кажећ да ће за сваку правду ријеч коју рекне људи дати одговор у дан страшних суда*“ (Мат. XII. 36.); који се не чува од преко-мјерног кајања тај пада у богохуљство, а оно је као што смо виђели најтежи гријех.

2. Играња се треба чувати, као од змије, јер је оно ватра, која даје највећи пламен и вода која гаси сваку ватру, а гуши свако живо створење које јој пада у крило, није ли по природи створење да може у води пребивати.

Не треба играти у новад, друге ствари, па ни у беспослицу ради занимања, како се и с' овог пошљедњег играња прелази на играње у новад.

Од играња су разне штете: а) Човјек губи пмање. Колико је њих за неколико сати, или шта пише за неколико минута, остало без свог имања! Колико их је истрјерано из кафане голних и босијех због играња?! б) Губи се час, поштење и уважење, јер добри и паметни људи не поштују играче, ама „отпуд“, већ их се калоне сматрајући их за раскаланише и неваљале, мислећи основано, да ти у игру могу свако ало учинити, те и највећег, пријатеља упропастити материјално или морално. в) Губи се драгоцјено вријеме, које је дао премилостиви Бог, да га човјек потроши радећи добро и користећи себи и другима. Губитак у времену гори је него губитак у пмању, јер се ово потоње опет може стећи, а вријеме не; не ни на који начин, јер није повратно. г) Играње може човјека да распали и у велику љутину да доведе, у тој љутини не пази се ни Бог ни род. Мало је играча, који не пекују.

Просто да речем, играње је мал' не свима грјесима узрок и извор. Оно чини многога нестрпим, оно је основ среброљубију, а ово опет смртни грјех и корјен свима неваљалетинама. За то треба сви да се старамо, те не само да не играмо сами, већ и да не идемо тамо, гдје се играју други. Од играња корист је материјална врло ријетка, ага пропадаљива и непостојана, а штета свагда душевна и тјелесна.

3. Не ће бити сувишно, ако о овим пороцима проговорим и по више, него што би ми према чланку требало. Ови пороци више су пута узрок хуле, али су и другим свакојаким грјесима узрок.

На реду је пијанство. Да видимо каква је то грјех и које нам штете наноси. Овај грјех и његове пошљедице познаје свак. Он је многе упропастао и морално и материјално. Много их је због чаше отишло прије времена под земљу, а много их иза живота остало без пмања, без части, без пријатеља и достова. Познато је док

човјек има блага, да има и пријатеља, а кад „*места блага, места и пријатеља*“¹⁴

Пијанство је један од најгаднијих и најштетнијих порока, оно је извор сваким неваљалетству¹⁵ а по томе пропаст времјеној и вјештој. Пијанство упропашћује здравље, и рушећи тијело пијаници ранијех година отирају у хладни гроб. Као што сви знамо здравље је највеће благо овога свијета, но оно се може врло лако да поруши, било језом и пићем или другим насладама, које нас задовољавају. Али ништа тако не шкоди здрављу као прекокојерно употребавање свилног пића. Употребавање прекокојерног пића јесте грјех не само против закона Божијег, који нас учи: „*ни ошукатна хлѡмѡк*“ (Ефеес. V. 18.), већ и против природе, која нас учи, да пијемо само оно пиће, које је за човјека најздравије, и да пијемо онолико, колико је потребно да можемо изеђ своју жагастину. И животине ће пићу ништа друго осим воде, а и те пићу само онолико колико им треба. Човјек ето не ће да се задовољи са оним пићем, које му је најздравије, он тражи *вина*, које је Бог створио више за лијек по за пиће; тражи *ракију*, која особито као што се данас прати, није ништа друго осим сами отров. Та *ракија* узима велику љубав код људи, који јој и пјесме почеше пјевати! А она? Уподобљава људе животињама!

Употребљујући таква пића човјек не одржава свакда хјеру, већ је прелази и тако грјесни закону Божијем и природном, због чега губи здравље, мало по мало вине, док га најпошље с' лица земље нестане. Без умјерености у пићу не може човјек одржати своје здравље.

Пошто смо рекли како неумјереност у пићу штетно утицало на здравље, треба да речемо како је пијанство штетно по материјално стање човјека и како по душу.

Пијанство је узрок материјалној пропаст и губитку, јер је такви порок, да човјек, ако се већ одао њему не може одустати од њега. Оно је страст, која се не да лако утиснути, болест, коју је тешко излјечити. Крима је пјанчена кућа, а *ракија* и *вина* и дјеча. Пијаница се не стара шта ће данас или сјутра зарадити и како ће жену и дјецу, ако их има — препитати, јест: „*Мука радити а ракија дјети*“¹⁶

Ако ли је какви богаташ запонан у пиће, он неколико мјесеци и година троши пмање, што га је он, отац му, ђед, или ко од других срод-

ника, стекао и оставио, све до тад док не остане са свијем чист, што се вели: „*ко ко од мајке рођен*.“ И тако од највећег богаташа може за кратко вријеме да постане највећи сиромах.

Али највећа штета, коју пијанство доноси јест душевна. Душа је у нама онај дио, којим се одликујемо од свију твари, јерца је и непропаљива, а поштење је највећи украс души. Ко изгуби част и поштење, тај је своју душу оклања још на земљи, а такав је пијаница, кад га нико не сматра као честита и паметна човјека. Познато је, да се у пијанству највеће саблазни догађају. У пијанском друштву човјек се са свијем поквари. Ту се чују најбезобразније ријечи, псовања, грдна, свађа, а што је још најгоре чује се безбожна хула; једном ријечи: цијела човјечија парав окрене се на горе, па као да је човјек памет изгубио, готов је па свако срамно и неваљало дјело.

Кад данас Хришћанин тијем разнијем грјесима оклања душу своју, лишавали се он сваке милости божије? Кад хули Бога својим хрђавим говором о њему је ли његов син?

Он је лишен сваке божије милости, а није му ни син већ противник. За то и апостол Павле убраја пијанице међу највеће грјешнике овога свијета, пареком вели, да ни један не ће наследили царства божијег (Гал. V., 21.).

4. Најпошље треба се чувати хрђава и раскалашна друштва, које данас има врло велики утицај и важност за васпитање, образовање, живот и рад човјечији. Хрђаво друштво највећма нас квари, а па жале, данашње је много друштво тако испачено и покварено, да се у њему налази свакојаким неваљалостима и души противних смјерова, што све на људе, а особито на омладину врло штетно утицало. Од хрђавог друштва многи прими картање, пиће, псовање, а ту не треба много на је човјек склоњен на највеће зло — безбожну хулу. „*У ким си оним си*“ — вели наша пословица. Научи ли се ко већ једном неваљало живјети, то оде тако, пошље се тешко одлучити, јер: „*Наука једна миса, а одржа сто миса*“.

Ево и онима који пеују много пева знају шта је певка, а ако су знали нек се опомену: „*Бесјесити човјек изаговорио је помену, шире уријед Бога и себе стваришмо амаловаткава. Певка је у шали безобразна, у збли безбожна, пред стваријма пошљивајућа, по здроким разуму и појму*

најобичније пристижности и уштовости не дозвољена, а по закону божијем и змалеким кажњива“.

VI.

Хули је подобно и оно, што неки људи предају брата свога нечастивом. То исто чине аде и покварене жене кад кажу дјетету свом: „*анатема те било*!“, „*Бог те убио*!“, „*мода те одијела*!“, „*земља те прождела*!“ и овоје слично.

Заиста добро не чинимо кад тако радимо, јер за све нас и велике и мале, и богате и сиромашне, и здраве и болесне, пролио је Спаситељ наш своју драгоцену крв на крсту. Он нам је заповиједио да љубимо ближње своје као сами себе. Какву онда има власт Хришћанин да предаје брата свога нечастивом. Да ли га је од кога кушо или па дар добио?

Апостол Јуда пише у посланици својој, да Архангел Михаил није хтео, нити је смιο да хули на нечастивог, кад је с' њим говорио о тијелу мојесову, већ му је рекао: „*Господ нека ти суди баволе*.“ Кад и ми Хришћани имамо распу с' ким, или што друго на браћу своју, треба да ставимо то најправдијем судији — Богу, нека он суди, казни и награђује по дјелу свакога. Боље ћемо убједити непријатеља кад претрпимо штету и ушједу, коју нам је учинио и кад му речемо: Бог нек ти суди, већ кад ничемо на њега.

Има људи који хуле на Бога, шујући и цијенећи премного своје имање, а особито кад га изгубе личу па онога ко им га је дао. Ти треба да знају: злато, сребро, друго камење, остало благо и богатство, које свијет љуби, није ништа друго, до ли мало непотребне земље; није ништа до ли замка, па коју се хватају душе среброљубаца, а онима који га знају цијенити средство за испуњавање добра и милостиње. То су знали још у старом вјеку философи грчки, као: Сократ, Диоген, Платон и други. Син ти нису рачунали богатство ни у што, за то га нису много ни желели, него су га шта нише препређавали и презирали више пута. А ми Хришћани, који смо просвјетљени свјетлошћу јеванђелске науке да не знамо што још у најстарија времена знајаху философи!

За то знајмо да је све, што преблаг и Творца ради добро, па ако допушти да буде зло, он па тога ала увијек изведе неко добро. Имајмо тврду вјеру у Бога, знајући да нико није у стању, да постигне судбе божије. У мјесто да се

желимо, што смо се лишили земаљског блага, у мјесто да вичемо на Бога, који нама и даде и узме — благодаримо му, велим, и за све узносимо га и хвалимо, јер је све добро и корисно, што долази од њега људима.

Мислим да је ово довољно онима, који су се навадили, да руже име Божије и његове светиње.

На завршетку њ, као и свакоме, ко љуби живот вјечни и царство небесно — велим: Сјећајте се свагда своје душе, сјећајте се свога спасења и живота вјечнога, а колико је год могуће старајте се, да се сачувате од великог безаконја — безбожне хуле, којом се губи *небесни рај* — *тај најкраснији Божији дар, доје је вјечна срећа и блаженство, ружа без трња, видјело без таме, сласт без горине, имане без сиромаштва; доје се проводи радост без жалости, младост без старости, здравље без болести и живот без смрти.*

Живот пролази брзо, а вјечност траје свагда. За то треба, да мисао о вјечности надгледа наше страсти и да нас опомиње, како би били опрезнији и паметнији, како би Бога свагда поштовали и љубили, а не ружили и грдили.

Све насладе овога живота кратка су вијека, једне насладе и врлине душевне јесу вјечне. Кад сразнимо код човјека врлине тјелесне и душевне, нијећемо, да су и једне и друге крајне и лијене, али душевне су опет несравњено боље и љепше између осталог што су све истините и никад неће пропасти. Красота је тјелесна обично: румени образи, густе обрве, црне очи, весело поглед, црвене усне, висок врат, цвјетајућа бјелина, висок, тапак и гибак узраст, кудрава коса, дуги прети и окретност тјелесна.

Сни ти знаци праве љепоту тијела, сви су варљиви и врло мали при душевним знацима,

који сачињавају душевну красоту, а ево и њих: *исправност, скромност, милосрђе, љубав, покорност Богу, правда, смирено и скрушено срце, добре жеље и испуњавање закона Божијег.* Прве красоте човјека, т. ј. красоте тјелесне, јесу од природе, за то и не може сваки бити лијепо како хоће, друге красоте долазе од воље, за то их може имати сваки, који хоће да се преда Богу и да испуњава његове заповјести. *„Ако човјек не може бити богат и лијепо као што хоће, може бити добар и поштен.“*

Красоте тијела, као што рекосмо, варљиве су и пропадаљиве, али красоте душе јесу вјечне, ради чега треба увијек да се старамо, како би што боље његовани красоте душевне.

Промисли се Хришћанине и Србине брате позивам те опет! Бог је твој отац, он те је створио; он ти је дао разум и слободну вољу, моралну узвишеност, здравље па и сва остала блага. Он је и овај свијет створио за тебе на твоју корист, за твоје задовољство и уживање. На небесима ти је спремио вјечни блаженство, да ти душа пошље разлучења од тијела ужива плодове задовољства и насладе.

А шта му ти чиниш за све то? Ах, ти све то не признаш, него се подмиђиваш и ругаш највећој светињи! О! неблагодарни човјече, престани варати себе, признај своју слабост па моли и падај пред Господом.

Ако се будеш свега тога сјећао, Господа молио, љубио и поштовао, бићеш у души радоснији него да си нашао безбројно благо.

За то престанимо ружити, и са апостолом Павлом молимо се Богу духом а молимо се умом, хвалимо га духом а хвалимо и умом.

У Чајкову на Благовјест 1891.

Воведенски манастир Гомпоница.

(Свјетослав.)

VI. Псалтир. Штампан у Москви 1766.

Ова је књига у великом формату, а без низиог заниса, па и сад изгледа као нова. Уз сваки стих налази се и опширан тумач на славено-руском језику.

VII. Осмогласник. Први листови су му искодани па се не зна гдје је штампан,

но по словима и форми лако је ијеровати да је штампан у ком епископском манастиру. Књига је на великом колу, а штампана је на два ступца, по форми рукописаних ербуља. Слова су у њој измијешана црквена босанчица и старо словенска, по чем би ја рекао да је у Босни штампан

описа ништа докучити. Да сам онда пона Новаковића познавао ја би са њиме заметнуо кавгу, што је и то о њему споминао кад га није боље описао. Онамо је дебелу књигу чак и на кантару мјерио, а овамо дрвени крст описује да је *изобразен са различитим иконама*; да је доста велики и да има грчки слова на њему.

Ради тога чим дођох распитах за дрвени крст, и ево како изгледа:

Дугачак је 0·20 м. широк у рањљима 0·14 м. а дебео свуда подједнако 0·3 м. На њему је 12 напредном вјештом разбацијом изобразени слика из живота Христовог, а слике су на простору 0·4 м. дужине 0·3 м. ширине. Врх сваке ове иконице налази се по редић ситних слова, тако ситних да их без микроскопа нисам могао прочитати, а свега их је 96. На ребрицама крста има 13. кружних и то јеврејски слова а на њима два слова ΣZ опет и овај знак $\text{I} \text{H}$ који католици зову *алме исусово*.

На ово чудновато обилежје напрегао сам очи да и без ситногара штогод прочитама између оних ситних слова, па тако несигурно мислим да сам на једној страни прочитао грчки Αἰετὶς Ἐχένης *Продухеј*, а на другој латински *Deus CXX*. Нашавши на овоме крсту оваку збрку, ја се бојим да одлучно потврдим да сам горње ријечи добро прочитао, јер из њих бих могао извести: да је крст још из доба иконокламе из IX. вјека. Ма да је и сама нарада крста, па и горње грчке и латинске ријечи, готов да овај крст као најдревнију старину потврде, ја се ипак на сумње немам тако далеко упуштати.

Како су горње ријечи грчке виш иконица писане, а не означају имена икона, мени се чини да су овакове ријечи само јеретички иконоборци у IX. вијеку могли измамити, да се око икона испитују. Ал како у то доба опет није католичка

црква од православне била одељена, то ме опет забунују репачке резбарије, које су по типу католичке цркве резане. Биће дакле прије да је крст резан убрзо послје раздјељена католичке и православне цркве у XI. вијеку те је отуда и та збрка рјешака.

Кад би овако било онда неби било тешко закључити да је исти крст св. Сава послје сто година због особито вјеште нараде, а можда и саме те збрке, сачувао на временом од руке до руке Неманићких потомака и до Милешева, у задужбину Владислава Неманића, синаца св. Саве досио, а оданде га калуђери 1596. приијели.

Ја за сад нећу ништа о овоме крсту ни тврдити ни нагађати, јер га нијесам сигурно прочитао, а кад га прочитама онда ћу сепаратно о њему расправу написати. Сад само хоћу пош Јови Новаковићу да припишем: да овај капетан што је хтео крст златним да замјени, и да неуким пугману са 50 фор. очи замаже, да *онај капетан није био Србин, већ ил. јеврејин ил. католик који је горње знакове и слова на крсту сматрао*.

IX. *Фелони*. Има их 7 а ни на једном нема записа. Сви су изиошени и без икакве вриједности.

X. *Епитрахили*. Свега је 32. На два има написано по неколико ријечи на монијет доба, по ја их нијесам хтјео преписивати, јер нит имају записа нит сви епитрахили икакве вредности за овај чланак. Сви су изиошени и од прсте пртенасте свиле, само је један на ком је латинске од обичног баршуна.

Осим ових описаних утвари и старина Крисић је потврдио да се и у манастиру Пакри налази једна плаштаница, коју су Милешевачки калуђери кад су турица манастир разорили, у манастир Гомнолицу

пренијели, а 1738. опет ју игуман Пахомије са собом у Пакру пренесе.

Красић је само знао да су плаштанцицу Милешевачки калуђери у манастир Гомоницу донијели, а монографија манастира Пакре није извескивала да о тој плаштаници опширније говори и да истражује, да је она донијета била у већ подигнут Воведенски манастир. Красић је плаштаницу тек само као старину по предању калуђерском ил по инвентару игумана Пахомија споменуо, а и не разбирајући даље о манастиру Гомоници.

Да је срећом Красић сад у животу он би јачао бар овом приликом Милешевачко-гомоничку плаштаницу тачније описао, и изуз мене пристао да потврди да је могуће, да је плаштаница тек у ново саграђеној цркви Воведенског манастира положена. После 143. године кад су калуђери у Пакрацу доселили инвентирали су им причали да је иста плаштаница из Милешева у њихов манастир донијета, а и не разлажући и о постанку овога манастира.

Кад је игуман Пахомија плаштаницу из Гомонице одио, била је она својина ове свете задужбине, те тако и сад има права на њу, и ја је као својину и црквени иметак овога манастира и сад убрајам.

XI. Велика Плаштаница. Ова се плаштаница налази у славонском манастиру Пакри и употребљују је на велики пестак да преставља гроб Христов. Из овог манастира тамо ју је пренио године 1738. игуман Пахомије, кад је своје братство испод турског зулума извео.

Ето ја сам све старине и црквени иметак Воведенског манастира Гомонице, групуране инвентирао и по могућности описао. Ко год буде све патисе разбојито и умовито проучавао, тај нека гласа: *дал су ову свету задужбину милешевачки калуђери подигли.*

Ја мислим да сам то доказао, ал како је тенор мога увијерена само на темељу горњих аргумената саграђен, ја цијелу зграду излажем пред читаоце да је: *око је на слабом темељу изграђено.*

Сад морам неколико да речем и о непокретном имању овог манастира, јер ми је то и дужност а и пређашњи описивач курјозно је о теми говорио, вјерујући у бајке да је манастир некад имао цијело село као своје *кмећане*.

Манастир овај, Воведенски манастир Гомоница није никад имао својих земаља, осим што је прије десетак година честити настојатељ Исајна Костић, шест кућа кмета купио, а у куповању својом заштедом и зарадом припомагао му и садањи јеромонах Герасим Кочић, давни му 4500 гроша и испросивши 120 овнова на ту цијел. До ове земље манастир никад није имао своје.

Манастир лежи у врло романтичној долини опасан тврдим зидом, а окружен високим шумовитим брдима. Пут из најближе вароши Бањалуке до манастира и сад управо непостоји, јер свако село има своју стазу, а кољски пут од правог друма, преко три сата невако грубо и неправилно кривуда, но и тај се тек од скоро памти.

Село Кмећани расипнуло се по убавим мочарним придољцима и сурим гренастим шумовитим бреговима. Земљиште кмећанско и сад је већином пенекрчено шипражасто, а негдје и каменито. Становници су сиромашни, јер земља прљупа слабо рађа, а живе у 30 кућа.

Кад се узме да се земљишта највише искрпало свирепом пропалог и почетком овога цијек, онда прије раздјелена Боше међу спахије, није било ни пети дна садањих орањих земаља, а још и сад има људи који памте само 9 кућа. Налази дакле да прије 250 година није ово ма-

пастира ни било више искрчени земаља, него што их сад обрађује, а можда још и мање.

Манастир је могао посједовати и три дана у накрет дивљих шуметина у које су се збегови скупљали, а кака му виђа од тога? *Орехе земље која кућу уздиже и богата манастир није никад имао*, а то се по његовој скромности види, па и по старом темељу изгорелих још првашњих ћелија.

По овоме манастир су одржавали калуђери прошњом прилога „благочестивих Христјана“ и што год је више калуђера имао, све се боље развијетало побожно појање у црквици његовој. Највећи иметак овога манастира бивао је: ваљани калуђери и искрен добротвор настојатељ његов.

Као добротворе споменућу му:

Пронгумана *Савву* а његове јеромонахе *Вонстантијина*, *Силвестра* и *Герасију*, који

су га и подигли. Послије њих унапријеђивали су га: Игуман Пахомије; јеромонах Гаврил; архимандрит Пахомије; игуман Мелентије; јеромонах Неофит Вукојевић; игуман Атанасије; игуман Партенија; игуман Леонтије; игуман Мојсеј Снедерна; јеромонах Стеван Бановић; монахиња Ана; архимандрит Серафим Челић; пронгуман Партенија Давидовић; јеромонах Пелаја Костић.

Љубав спрам цркве и куће оних добротвора, чини ми се да је потпуно наследио и садањи настојатељ Гаврил Стојић, који сву снагу и знање употребљује да манастир материјално унаприједи, а отварањем епископ школе, испуниће жељу пронгумана Саве, јер ће његовој задужбини дати прави тип какав је у постанку имала, обогатиће је моралним богатством.

Герман.

јеромонах манастира Монастице,
а пређе монах Голубиница

Ријеч о цркви.

Би ести цркваѣ Бога зовашо, и Духъ
Кажѣи животъ къ насъ. (II. Кор. гл.
6. ст. 16; I. Кор. гл. 3. ст. 16.)

Православни христјани!

Ево ријечи ап. Павла, којом назива праве и побожне Христјане „црквом“. Запета, ове су апостолове ријечи завишене, пуно значајне, па многамо и непојмљиве. — Како може св. апостол називати побожне Христјане „црквом“ и „пробивалиште св. Духа“? То ћете ме ни запитати, па и то: шта је управо црква божија? Сањавају ли цркву они зидови, који нас окружавају, са овим сводовима над нама и овим св. мјестом гдје ми стојимо сад? Не, није то црква. — Цркву божију сачињавају сви људи из цијелог свјета, који вјерују у једног правог и истинитог Бога и испуњавају његове св. заповиједи. Тако исто црквом се може називати и скуп неколико побожнијех душа, које су се скупиле на заједничку молитву, као што сте ви сад.

Према томе и ми ћемо данас највише обратити пажњу на нашу свету цркву, јер на овај свјетли празник свје Дух св. на апостоле и умудри их, како би што лакше и успјешније своје велико дјело извршили. — Виђе ћемо, како је црква божија постала, како се распространила, даље, виђе ћемо њена својства и какви морају бити Христјани, који се у тој цркви налазе.

Кад су се испунила старозавјетна пророчанства о испунићелу свјета Господу нашем Исусу Христу, и кад је Он сишао на земљу, онда је основао себи цркву. Између осталих својих ученика изабрао је дванаест апостола, пак их је сам учио својој св. науци и заповиједно им: „да иду по цијелој свјету и проповједају еванђеље свима људима“. И запета апостоли послу-

шапе заповијед његову. Освећени, умудрени, укрјепљени и ознањени свјом и благодаћу св. Духа идоме по цијелој емијету и сијаше сјеже божанствене науке. На тај се начин основала црква божја. Да би се сви, који се у тој цркви налазе спасти могли, установио је Спаситељ наш св. тајне и предао их цркви, да она сваког свог цјерном сину раздаје те дарове божје, па да се тако спасу и вјечни живот наслједе. — О непахјерне милости божје; та колико је дубок овај извор одакле она извири. И нас Бог удостоји да будемо чланови његове цркве. Поред свјех гријехова и безаконја наших, којима Бога пријеђамо, оиет нас Он води и као своје синове предаје нас матери цркви, да нас она васпитава и спрема за вјечни живот. — Св. Блаићелје и св. оиц уче нас, да се само они спасавају, који се у православној цркви налазе. Ма колико да је човек добар, праведан и поштен, па ма вјеровало он у правога Бога и извршио све Његове св. заповијести, и све остало чинио, као и други Хришћани, он се не може спасти, ако није члан православне цркве.

Кад смо ми чланови православне цркве, кад нам она показује пут, који води к Богу и вјечном животу, онда јесмо ли ми с тијем постигли спасење и је ли то све.

Није браћо. Ми још нисмо спасени. Ми еки својим сопственим трудом, радом и животом уз помоћ божје благодати треба, да оије на земљи заедужимо вјечно спасење. А како ћемо га заедужити, то нам св. наша црква казује.

Па да чујемо, која су својства св. цркве.

Св. наша православна црква јест истинита и стоји у врло тијесној вези са Господом нашим Њеусом Христом; јер је Он њу основао; Он њом духовно управља; Он је својој цркви предао своју науку, предао јој св. тајне — средства, преко којих се па Хришћане излијева благодат божја; Он је дао цркви сва правила и законе, по којима се Хришћани у своје животно управљају имају. За то се и назива истинитом. — Благодаримо Богу љубезни који, кад нас је удостоио, да будемо у овој истинитој цркви, у којој и он сам пребива. Али кад се ми налазимо у истинитој цркви, која је тако близу Бога, онда морамо бити истинити Хришћани, па као такви морамо се старати, да познамо њену науку и да се те науке чврсто држимо; јер без праве

и тврде вјере није могуће Богу угодити. (Еф. гл. 11, ст. 6.). Ту праву истиниту вјеру — једино најдрагоцјеније благо наше, — даје нам само православна црква. Само ћемо се на тај начин моћи сачувати од неистине, уклонити се од сваке лажне науке, свију заблуда нећеровања. Па кад смо дознали праву истину, онда смо дужни нашу истиниту цркву, која нам ту истину даје, љубити, уважавати, размишљати и говорити о њој и њеној науци. Свако, ма и најмање неуважење св. цркве води оидаиштву од Бога. Неповједајући вјеру, коју нам наша црква даје, не треба никад да се етидимо своје вјере, а тако исто и цркве. Велика и тешка казна чека сваког оног, који би се етидио своје цркве, на према томе и самог основатеља њеног Господа Њеуса. „Ко се поспиди мене и моје науке, поспиди ћу се и ја нека пред Оцем мојим, који је на небесима,“ — вели Спаситељ. (Марко гл. 8, ст. 38). Сјетио се браћо проплихх црквених времена, па ћемо ииети врло много кренијех примјера о љубави према матери цркви. Св. мученици су најужасније муке сносили, па и жртвовали се, али се своје вјере нису одрицали, нити се од цркве своје удаљивали.

Црква православна јесте једна. Једна је ради тога, што има једну главу — самог Господа Њеуса Христа, једну вјеру, једне тајне. „Единх Господх, единх ктра, единх крстих,“ — вели св. ап. Павле. (Еф. гл. 4, ст. 5.). За то је и црква наша једна. На пошлетку и она сама себе назива „једном“. — Ево нам још заповиједи црквених, које се нас тичу и којих се морамо у току нашег живота придржавати. Црква је наша једна, па за то се и ми, као чланови цркве, морамо старати, да то јединство црквено очувамо. Сама вјера наша учи нас, да су сви Хришћани једно тијело, коме је Христос глава. Ми смо удови тога тијела, за то морамо један другога потпожгати у свакој потреби његовој. Треба да се еваицијој срећи радујемо и да весели будемо у тој радости његовој, као год и својој; а не да један другога зренимо и завидимо срећи његовој, јер би онда пошјенили оно јединство, ону вјетину, коју сви Хришћани саеаваљају. Апостол Павле поукаваљајући вјерне Хришћане својом препорукује им, да то јединство одрже између себе, те „ако страда један уд, нека с њим страдају сви удови, а ако се елаи један уд с њим нека се сви радују“. (1. Кор. гл. 12, ст. 26.)

Црква наша јесте света. Светост своју добила је отуд, што је њу основао најсветији међу светим Господ Исусе Христос; Он је њу осветио својим страдањима и смрћу на крсту; света је и за то, што се у њој налази најсветија наука Христова, што су у њој сјештене најсветије тајне; даље, што садржи у себи најсветији закон Божији. На пошљетку и због тога, што је имала светих чланова својих, има их и данас, и биће их док и цркве буде. — Као год што је црква наша света, исто токо треба да и ми будемо свети. О, али како ми можемо бити свети? Је ли то могуће за човјека, који данас на овом свијету живи? . . . Јест браћо! — Сам Бог говори људима: „Скати едети, како изъ скатъ елика Госода Бога кама.“ (Лев. гл. 19, ст. 2.). Та зар Бог није нешто од човјека, што не би човјек могао испунити?

Да би ми били прави чланови цркве, морамо се старати, да у добродјетели напредујемо. — Запита ће можда неко: „а шта треба да радимо, па да ту светост получимо? . . . Извршуј закон Божији, који ти каже: да се молиш Богу, да га љубиш; да љубиш ближњег свог, као самог себе; да дијеш милостињу сиротном и невољном и у опште да чиниш оно, што је добро, поштено и богоугодно. Осим тога, сваки има довољно помоћи у св. тајнама, којима се сваки, који их употребљује — оспособљује.“

У крилу матере цркве има истина и много грјешника или болеснијех чланова. Но и с' таквим члановима црква матерински поступа. Она се свакад старала, па и данас се стара, да их освети и усаврши. За то ми треба да се старамо, да будемо свети чланови цркве, а не грјешни; здрави чланови, а не болесни. Сваки се грјешник може поправити и осветити, само ако има јаку вољу; јер нема ни једног грјешка, који би био већи од Божије милости. Од сваког се тражи, да се само истинито покаје и тврдо зајеткује, да више не ће грјешити.

Истинита православна црква јесте саборна — васељенска, која се простира по свијем земљама и продужава се кроз све вијекове. Она није ограничена једним мјестом, за један народ или једну државу, него обухвата сав свијет. Она prima у своје крило све оне, који се кају и спасења траже. — Свакоме вјерном Хришћанину спада у дужност, не само да се стара о себи и свом спасењу, и да се само ради себе Богу моли; него

треба да се стара о спасењу и других људи. Особито се мора трудити, да и сам умножи чланове цркве. То ће он постићи на тај начин, кад види кога да је огресао у грјеху и безакону, а он саветовањем и другим начином изведе га на прави пут. Док је грјешник паљао се у безакону био је мртв, а сад кад се поправно, ето одмах једног више. Тако исто испуњава ову дужност сваки онај, који људе друге вјере обраћа у хришћанство и православље.

Божја црква јесте апостолска. Тако се назива за то, што су је апостоли раширили и утврдили у свијету. Апостолском се назива и за то, што се вјерно и непоколебиво држи оне науке, коју су јој апостоли предали. — А зар би они сјелих другачије мислити и вјеровати, него што мислише и вјероваше апостоли, св. Оци и претци наши. О, то нисако не може бити! — Црква наша кроз толике вијекове оста *постојана у својој науци*, па и кад су многи безбожници нападали на њу и њену науку. Црква је ова велика и тврда лађа, о коју се ломљаву бијесни таласи људских порока, грјехова забљавости и страсти. Силне војске незнабожачке, царски и краљевски војешаше противу цркве, али је немогуће удржати, јер је она дјело руку Божијих. Зар нам није Спаситељ још у данашње пријекле о том казао овако: „Безиждъ црква моя и крста адова ни шдоу-фетъ еи“ (Мат. гл. 16, ст. 18.); као и то: Ја ћу с вама бити кроз све дане, до свршетка овога свијета. — Па тако и ми морамо бити постојани и вјерни својој цркви; јер ако је вјера и црква никоме помагала у прим и горким данима и хабрила га, наговјешћујући му бољу и сјајнију будућност, — то је нама Србима.

Кад је Спаситељ свијета обећао цркви, да ће с' њом бити у све дане до свршетка овога свијета, онда је ли црква изад могла погрјешити у својој науци? Не брате Хришћанине никад она *није погрјешила*, нити се удаљити могла од праве божанствене истине. „Дух Божији свакад се налази у цркви. Он је у тврђује у свакој истини“. — Но као год што црква никад није погрјешила и одустала од своје праве науке, тако исто ни ми не смјемо грјешити се о науку црквену и Божију; нити поводити се за људима, који су противни цркви, па и Богу. Нека нас сам Бог сачува од таквих људи и таквих мисли!

Будеко ли се ми држали овог правог пута, кога нам црква наша казује, — њене науке и

заповијести, онда смо испунили своје земаљске дужности, па ће нас премилостиви Бог удостојити славе небесне.

За то вам опет препоручујем будите достојни и живи чланови цркве наше, која нам нашу вјеру, нашу народност, то своје најмилије благо чува; па с њима дарива своје достојне синове. Никад не губимо из срца ону љубав, ода-

ност и пожртвовање наших милих предака, које понизиваше својој матери цркви, па ће нас Свевишни благословити и удостојити оног блаженог позива: „*приниди калогашени Огца моего, наладиди оуготашени кал царствѣ ѿ сегодня шя.*“ (Мат. гл. 25, ст. 34.). Амин.

К. З. Поповић

богословац и учитељ,

Бесједа.

Народно образовање и његова средства.

Државо браћо и другови!

Нема дана, кад се у друштву не спомене „народно образовање“ или само образовање. — Но и ако је та ријеч свакоме позната и — тако рећи у крв прешла — ипак има их много, који ју употребљују, али јој не знаду правог „поријекла“ ни „значења“.

За то се потрудих, да како год нађем то некино „поријекло“ и „значење“. По по што ни један баш толико искусан, а ни практичан, то ми је потешко о томе много и са еним тачно говорити. Али ћу ипак гледати, што боље, да обридам, и то на основу ученијех и искуснијех људи. Па, — дакле: *Који је народ образован?*

Да ли онај, који има много градова и војника; или, онај, који има много цркава и свештеника; или, онај, који има много школа и учитеља; и т. д. — Множина градова и велики број војника било би мјерило народне снаге у физичном погледу; — цркве и свештенство мјерило народног поштења и побожности; а разна друштва и његови разни производи мјерило разноврсних народних идеја (замисљаја). — Све би то могло бити — но није свагда и свуда тако. Међу тим све то и још много што-шта има утицаја на „народно образовање“.

1. Кад је код једног народа већина чланова слабог тјелесног састава, кришљава и болесна, —

„Да се мудрост и настала познаје,
Да се разумију ријечи разумне,
Да се прима настава у разуму,
У праву, у суду и у свему, што је право.
Да се даје људима разборитост,
Млађима знање и поштаност.“
(Првч. Сол. I. 2—5.)

„Тада ћеш разумјети страх божји снаге.
И познање божје ваљд ћеш тиме“ (П. 5.)
„Остави лудост и би ћеш живи
И иди путем разума, то прави“ — мир
(IX. 6.)

онда се тај народ по тим својим слабостима одаје разним врстама тјелесног уживања, па не може никакo, да се и држи као самосталан, него је колебаљив — нејак. За то је за „народно образовање“ као „прво средство“ потребно: *здрвање и окрестност* (што развија домаће васпитање) у сваком погледу.

II. Но, ако се један народ или племе не држи онога педагошког начела: „Без поштења нема живљења“ т. ј. моралне везе међу собом, ту нема ни узајамног потпоматања, па ни слоге; — с' тога је *поштење* један главни саставни дјео горње тачке за „народно образовање“.

III. Али, како опет поштење постаје само на основу свијести², јер без ње не може човек зредо мислити, па ни поштено радити, а рад пак — да ли ће бити добар или не — зависи од познавања природних закона, што опет не бица без *науке и знања*. За то је *наука и знање друго средство* „народног образовања“. Обоје њих добива се на два начина, а то је: наука у школи, а знање искуством; те би се према броју школа и уређењу и раду једног народа, могло у неколико и „народно образовање“ опцијентити.

Ко би шћео, да поштено живи, он мора да ради, јер иначе ће бити присиљен, од својих тјелесних страсти, да отима и краде, а то није

поштене, него пошареност; чим се исказује, да не зна каква је наша циљљ ове на земљи.

Од рада зависе и заслуге једног човјека, па и друштва у коме се он налази — дакле, да би оно (друштво) постојало — мора се радити. Па тако, што год човјек жели то може само радом постићи, јер је он једина основа за човјечији опстанак на овоме свијету. — Дакле је *рад тјече средство* „народног образовања“.

IV. По томе *здрава*, поштен и свјестан човјек мора и да узима све оно, за чим се муњо. И ту се огледа „образовање“ једног народа, јер: „Треба зарадити, па онда то писмено употребити.“ Више узимање, које како поједине људе, тако и цјело народ подиже и одушевљава, налази се особито у *умјетностима* то узимање, у *мисли* природној и вјештачкој. Стога је *свјетски живот четири средство* „народног образовања“.

Кад се све то заједно узме, онда се добија одговор на стављено питање о „народном образовању“. И тако: „*Овај је народ образован, у коме су, код већине чланова тјелесне и душевне силе хармонички развијене, али тако, да су обје у сагласности.*“

Ако спрема томе хоће да оцијени образовање у једном народу, онда се ту мора узети цјело народ, а не само образованија класа; или још тачније: треба да се узму у обзир *сви одрасли људи*. — Обично се цијени образовањем народа по томе: колико има писмених људи у њему. Но то није оправдано, него је само једно средство за то. Тако Германски народ стоји у томе погледу на првом мјесту. Међу тим, кад се њихова маса народна сравни са масом народа Романских и Словенских код којих писменост није тако развијена, онда се мало или ни мало пријичује разлика у образовању“.

За масу народа у погледу образовања најважније је: Основно-практично образовање.

То су основне и ширине ратарско — занатлијске школе у приличном броју подигнуте и добро уређене, да сва омладина — према обавезној настави проведи у њима 6 до 8 година, док не стигне на младничко-љетовачку снагу, кад се прелази на редовне и сталне, стручне радње и занимања, и да у тим школама раде: ваљано-спремљени, савјесни и карактерни учитељи, које у њиховом раду потпомажу свештеници и родитељи, општинске и више власти — ту се маса

народна може допета подићи на виши степен образовања, што се код сваког таквог параштаја јасно може примјетити.

Да се све тако уреди и да се створи експонент — финалнска — могућег за то — као и да се у народу очува здравље, као прво средство за сваки напредак — народног образовање, — јер грчки мудрац *Аристотел* каже: *Здрава је душа само у здравом тјелу*!“ — све то зависи код нас од „народне просвјете“ — образовања“ —; у чем је главни покретач „учитељско удружење и заједнички рад“.

Но у чему се састоји то „учитељско удружење и заједнички рад“?! — Ја мислим браћо у томе: да сваки учитељ добро промишља о своме св. позиву и положају. Да зна, колико он заступа ове на земљи. Јер, кад такан учитељ спреми поштене и ваљане грађане, онда ће они бити поштено-ваљни и код Оца небеског, који ће још више потпомаћи, да се у том правцу напредује.

Па како ће се то постићи ове у Босни и Херцеговини — у овим кроз и кроз „Српским“, али запустелим земљама. — Овако: — Узимамо себи за пријер Србе прекокавказе — т. ј. који живе у држави круне св. Степана (197—1038). Како они кроз ово двије стотине година (од 1690 до 1889) толико постигоше, те основаше „Нову Српску Атину“?! Нишом друшћење, него помоћу науке. Али ипак, *можете*, који запитати: „Па, како су они дошли до те науке? — Зашто и ми тако не учинимо?“ — Е, то није тако. Ево пријера: . . . Кад би једно дијете чим се роди зашвили у кобу, у којој нема никог, пити на ње види кога. — Шта би било од њега? . . . Сигурно, да би расло и дошло до неке. Па онда, кад би га међу људе довели; ништа више, него би гледало и од њих се плашило. А зашто? Зато није имало прилике, да развије своје душевне способности. — Дакле, требало му је да развије душевне органе, што не бива без њихова људског друштва; па онда, не само, да би било сјесно себи, него се још и тјелесно боље развило.

Ето, драга браћо, тако смо и ми били стијешњени под Отоманском владом, а наша браћа Срби преко Саве, били су под еланним Хришћанским владарима, који су им дали слободу, да подижу себи школе; а знали: да од добро

* Стара „Српска Атина“ био је и јесте и данас „Дини, гласовити и славасти Дубровник, Ур.

образованог народа, и држала је „црпџа“. — Даше пак ижадемо и ми прилично те слободе. А кад је ижадемо, онда треба да се и управљамо по ономе, што је за нас боље.

У првоме реду требамо знати: „какве су наше (вјерске) школе.“ — Да ли одговарају својој правој позиви према духу данашњег времена?“!

Мени се чини, да их има и таконих, да само носе име школе; а у којима предеједник и чланови не знају правога значења и позива школе. Па шта више, они и сам настанак план састављају. И шта да се ради њима? Хоћемо ли их тако и оставити? —

... Нипошто, . . . јер би их онда са свим упропастили; а за то чини ми се, да би е' потпуним правом, могли нас, назвати „народним готованима“ — Него, који ту дође, не треба му одмах рећи: „Стој, . . . ти не знаш, како се то ради!“ — Већ му лијепо (братски) казати: „Знате господине (господо): ово се ради овако а оно опет 'нако!“! Док и сам не увиди, како то треба; па или боље почне, или преда другима, који су за то способнији. — Уз то још у такој општини треба сваки од нас, да учимо старо и младо — по не мислите, да их учимо у школи: читању, писању и др., него — у разговору и разном додиру свијетом и пријатељом, јер без примјера не важи ни једна поука (verba docent exempla trahunt).

Немојте браћо — другови, да пропустимо ово драгоцјено пријесе, јер ћемо се пошље кајати. — Држимо што је наше овако, као наши стари, али не оним начином, као они, — пошто он и не важи сада, јер се каже — у срп. послици: „Пушка поета, а јунака неета.“ — Своје лијене еписке обичаје чувајмо, а и слободно је по 10. §. онег аустријског закона, који гласи: „Сваки је судија дужан познавати пријене и народне обичаје.“

Починио дакле, обрађивати поље просвјете, док није зарасло у коров. Та, Срби смо браћо, а ако смо то, онда смо дужни угледати се на наше старе, који не само да очуваше своју вјеру праједовску, него и највећи понос Србином: Епископике са ријечима: „Србим сам, па ето!“! Ове двије светиње — вјеру и епископике — очували су тина дашке, што је њих спојио у једно највећу просвјетитеља св. Сава I. АЕ. епископ. А Србим пак сазнавши оштрајућу моћ вјерске и заповједности гусала предавао је својој

сину ове свете аманете вјером преко гудала. — Па, кад имамо толико слободе, онда за што ју не би употребили на добро и корист народа свога т. ј. браће Срба у Босни и Херцеговини. . . . Немојмо никога присиљавати, јер:

Притиснуто јаче,

Све на више ската; —

а то је у ошће за свакога Словена. — Само лијепо и благо, па ће Србим за тобом и у ватру и у воду скочити. — Не будимо *лијени*, па се ма чим наговарати, да се није могло завршити ово или оно. Али не будимо ни одвише *нагли*, јер епископ народна послоника каже: „Хитар одвише срећу прескочи“; или: „Хитио је враг, па сломио врат,“ — него како ће треба — према приликама. Не будимо *горди*, а ни *завишљиви*, јер се *гордашћу* изазива *мржња* од стране поштенних; „која ес“ — по ријечима премудрога — покрива лукавством,“ али се њезина злоћа открива на збору“ т. ј. међу изобразеним свијетом; „а завишљиву се поража смртни гријех.“ — Немојмо мислити, да ће нам се људи каљати и поштовати нас, за што смо — по њиховом мишљењу — лажетнији; него на против: простаци ће увијек мислити, да ми морамо чинити како они хоће, а у разговору и понижавају нас. При томе, не будимо по нар. пословици: „Бе те не сију не ничи“ или „свакоме лонцу поклопац,“ а то је: *бе-те не зову не иди и бе те не питају не даји свога гласа, него ради свој повољ док је раније!*

С ово неколико мојих ријечи хоћу браћо и другови, не, да нас научим, — пошто многи и знате, него да нас побудим, да међу нама влада *слоба* и *љубав*, како би се то потпуно слагало са она четири шемемена, што стоје на епископском грбу: „*Слоба* *слова* *србима* *спасива*,“ а не као што неки — иновјерци — обратно тумаче: „Срб Србина епископом сијече“. — За тина, да је сагласно и са оним епископском пословицом: „Бе је слога, ту је и божи благослов,“ а премудри к' томе додаје: Бе је божи благослов, ту еве иде на добро!“! — Па кад будемо држали слогу и љубав, онда ћемо моћи боље и просвјетити ширити, те народ водити на прави пут.

И тако, према свему овоме, т. ј., кад имамо слободу и ерештвита: Чувајмо све, што на себи носе епископике. Бранимо то на све могуће начине, али не као наши стари што су чинили оружјем у десници, него оружјем XIX-ог ви-

„Антиотки подирак одъ ижеко ишизаторска и црковна кинитка кинкога годдара изъ рѣи ии. (ИТ.Д.) Никола Паклокта лини Петрѣ Петрокиѣ Архипкиѣ и кидири Циреотом и Бидикан 1835. и лѣи годд. кѣ Антиоткиѣ“. . . . У коме је манастиру не зна се, јер је неко мастилом са свијем прекукао, само што се на крају види половина слова *; сигурно писало је: *Открѣзѣ*“.

У кога је кућно књигу високопречасни госп. Веннамин Владисављевић, ја не знам.

V.

У пеђељу 4. новембра 1890. г. читаш нешто у мојој соби. На један пут чу се куцање . . . Слободно: . . . отворише се врата, кад се помоли часни госп. Панто Соколовић парох, који у десној руци носеће једну велику књигу, од прилике величине колко осмогласник. — „Помога Бог учи!“

— „Добра ти срећа оче Пантелије и благословите!“ — „Бог да те благословом! Ево ти ова књига, на види, ако шта има, те препиши“.

Отац Пантелије еједе, а ја припитам: чија је књига?

Нашто ми он рече:

„Ја сам се јутрос свратио код куће Азекенје и Ђорџа Јакинѣ, па сам је видио на њиховој рафи, те је узех и теби донијех. Само те молим немој јој листове погубити“.

— „Баш ти хвала оче! Гледаћу да ни један лист не изгубим, па чим је прегледам, одмах ћу је послати по ђаку до тебе“.

Ту се мало разговоримо, попијемо по кафу, поздравимо се и он оде, а ја оставих сам у соби међу четири зида.

Чим он оде, почнем претурати исту књигу. Одмах сприједѣ извађено је неколико листова, па се не зна, како је име књизи; нити када је печатана. Исто тако извађено је и озада неколико листова.

Књига је писана руком, а црквено-словенскијем језиком. Слова су лијепа.

У цијелој књизи слово * (танкојер) замјењује српски глас *; нита више, у свима ријечима, гдје треба, да стоји: * (дебелојер) и ту је замјењено, са *танкојер*.

Ни на једном листу нема забиљежена страница, па се не зна ни колико фали листова.

У цијелој су књизи, све саме бесједе појединијех св. отаца, дуља од дуље.

У средини књиге пађем два подрезата листа. На првом стоји записано:

„С свѣ кинѣ позри (пазариш) азѣ мѣзѣк митрополитѣ мѣказѣри (Новопазарски) Бѣриаркиѣ и Бѣдѣишѣ та * а сабан мѣазѣришѣ . . . зѣри (7143.) мѣи мѣриѣ Бѣ (27.) и мѣишѣ да и а крѣтѣ и кинѣ мѣишѣришѣ“.

Из овога се види, да је књизи име „мѣишѣришѣ“ . . . и да је исти митрополит Новопазарски Максим откупио, 1635. од Хр. рођења. На другом подрезаном листу стоји врло замршено слиједиће:

„Свѣ кинѣ . . . Црковѣ како и азѣ мѣишѣришѣ мѣишѣришѣ заѣк кинѣ нѣко зѣи мѣишѣ а и да и зѣришѣ“.

Испод овога имају још неколике замршене ријечи, које се не могу прочитати.

Преврћући књигу, пађем одиришѣ на средини један печат, који је с краја на средини листа с' лијеве стране притиснут. Печат је прост, а округло. Величине, као два десатака (сецкѣра). На њему је написано: „Мѣишѣришѣ мѣишѣришѣ мѣишѣришѣ Бѣишѣ“.

У средини је мали бијел крет, а с' обје стране крета пише: ѿ. ѿ. при врху, с' десне и лијеве стране на печату написано је по једно велико рукописно слово А.

У овој се књизи налази, још један овакви исти печат, али је врло замршен, само се може добро прочитати ријеч: „Мѣишѣришѣ“. Остало се не може. — Ова књига увезана је у дрвене корице, које су опет кожом опточене.

I.

Граховска парох састоји се из шљодећи села: Арежин бријег, Угарци, Обљај, Маринковици, Малешевци, Радловићи, Кесићи, Печенци и Видовићи.

1. Арежин бријег то је једна узвишена брџина, (700 мет. над морем) а на њему око 20 до 25 кућа Срба православне вјере, од племена „Арежине“, од куда је мјесто: Арежин бријег своје име добило. — Сјеверо-источно од Арежиног бријегта уздиже се главница — мјеном Градина (преко 800 м. висока), сва ситном шумом обраста, а на тој српско-православна црква, од најдавије времена, у којој се сваке неђеље и празника божанствена служба чини. — (Потамн опис ове цркве види „Б. Х. Источник“ св. VII. и VIII. од 1890) Југо-западно од истог мјеста т. ј. Арежиног бријегта виде се рушевине оvdје у народу у живој успомени великана Николице кнеза, а југо-источно налази се старинско гробље у народу звано: Мраморско“. Посред овога гробља води теча — а на лијеву страну тече у средини гробља виде се остаци неке старе црквице, на ком је мјесту све до године 1884. од слабог материјала постојала мала црквица. По на истом мјесту био је од најдавињи времена српско-православни манастир, како се из народне традиције разабрати може. Тај су манастир подигли по свој прилици из Далмације дошавши калуђери прије неколико стотина година — прича народ.

И заиста како се сада констатирати може грађина сличнија је, да је прво био манастир, него ли црква. Манастир је како се, по садашњим остацима видјети може око 17—18 м. дуг а 8—9 м. широк по прилици мјерећи — у врло лијепој положају крајој равници. Дале се о манастиру незна ништа. (Види о њему у „Источнику“ св. VII. и VIII. од 1890).

2. Угарци, Одиах на десну страну горе поменути рушевине — старог манастира, лежи село Угарци, које је у негдашња времена често горело, те остojали само опажени угарци од куда је село и своје име добило.

У њему су малом наником Срби правосл. вјере; — има нешто и римо-католика скоро сви из Далмације насељени. Угарци дружије се и „Виблина долина“ зове, јер ту се једино само племе „Вибље“ — око 30 кућа налази а сви служе св. Луку“.

3. Обљај под главницом Обљајом или Обљајом лежи, од куда је и Обљај своје име добио. Ту су Срби правосл. вјере и нешто више римо-католика; оvdје је и стан римо-католичког жупног уреда. Обљај је врло лијепо сеосе у крајој положају. Нема никаквих старина.

4. Под високом шумовитом Јадовником лежи село Маринковици а узан одмах и еродно му село Малешевци гдје живе сами православни Срби, бавећи се гајењем стоке, обрађивањем поља итд. Маринковици су добили своје име од дјевојке Маре, која је на близинем брду назва Маринковаца се протекле, чувајући ове свој невини живот за поштење од душмана свончала. Брдо то и данас зове се „Марино брдо“ а на њему се и данас види гроб погинуле Маре.

У овим селима има мноштво старинског гробља, по по свој прилици даје боготисако. Других знаменитости нема.

5. Радловићи село, простире се такођер испод високог Јадовника у врло лијепој и плодној околини. Име своје добило је село од племена Радловића, који у њему сами живе а све су сами прав. Срби. — Од старина једино се само споменути може стара Градинаца, јужно од истог мјеста, о којој народ незна ништа припо-виједати.

6. Кесићи сеосе од Радловића и Малешаваца а тако исто и од Арежиног бријегта $\frac{1}{2}$ сата удаљено. Име своје добили су Кесићи од племена „Кесића“ који у њему живе те су све сами прав. Срби.

7. Печенци су мало сеосе југо-западно од Грахова (Арежиног бријегта) у даљини $2\frac{1}{2}$ км. у мочварној долини и у њему доста велико и дубоко блатно језерце; у које су неспособни људи у негдашња времена праведно огуљали, убил и у исто бацали.

За Печенке мисли Б. Јирчак, да су своје име добили од неког народа, који је прије хиљаде година у повосној Босни живио, а звао се „Печенезери“. Од Печенака југо-источно налази се стара црквица испод рушевина старог града Граховица од кога је и Грахово своје име добило (О овој црквици види „Источник“ св. VII. и VIII. 1890.)

8. Најзад ми је споменути мало не врло лијепо сеосе мјеном Видовић удаљено $\frac{1}{4}$ сата од Печенака у ком су сами Срби православне вјере племена „Видовићи“, од куда је и село

своје име добило. Горе наведена села сачињавају парохију граховску, која се с пуним правом међу прве парохије убројати може. Њу опелујућу два свештеника који сваке недеље и празника у граховској цркви божанствену литургију служе.

II.

Најкраснији врло романтични и оку најумиљатији предјел у околини граховској, заиста су „Пећи“ — које су 2 сата од Грахова удаљене — а леже у једној бујној котлини под једним огранком планине Улице или Илице. — Не само што је то село природом својим најљепшим даром обдарила, него је његова прошлост за Христјане врло значајна и од велике важности.

Негда — када се није смјело звати на Хришћанској цркви чути — када се хришћани нијесу смјели јавно праведном Богу молити — овда се у Пећима налазила прав. црква и ери. православна школа у којој се учила младеж — а по свиретку те школе одмах су деца и за свештенике пронаведени; од којих и данас неколичина живи. — Како се дакле зна — од најдавије времена постојала је у Пећима прав. црква и ери. прав. школа, где су паравно свештеници уједно и учитељи били; ако нијесу анали модерне педагогије, анали су младеж врло добро у Хришћанској науди поучавати. Више су пута Срби пећи и из Далмације праве непитане учитеље доносили, те их о своје трошку издржавали — Најпосле је приједни свештеник пок. поп Лазо Скакић, родом из Пећи, дао свога сина Шпиру за учитеља васпитати и то у задарској богословији и учитељској школи — који је неко вријеме био учитељем у Пећима, послеје у Лијевну — а за кратко вријеме покосила га је немала смрт, и укинула му млађани живот. — Данас се једино виде остаци о тадашњој цркви, а на мјесто не постоји данас од врло слабог материјала (дрвена) црква, кроз коју би жали Боже — што по казу: вуци пролијетати могли; а од ондашње школе — ни спомена нема — једино се виде одраних остаци од исте. — Пећка парохија састоји се из села: Ресановци, Зебе, Пејек; а од скорашњег времена подпада под пећку парохију негда самостална парохија Тишковца код Црнице Потока — где су Срби у години 1875 — 1878. пролијетали крв за слободу и слободу златну. — У пећкој парохији има много старинског гробља — биће да је и ово богоспеле. У селу Ресановцима има једна

стара црквица те изгледа, да је посве стара а народ о њој незна ништа приповиједати; по остацима, који се данас виде, може се тврдити, да је православна.

У Ресановцима ми је још споменути и три врло знамените и доста велике пећине (шпиље) и у њима много капаваца. У тим пећинама играју виле које по цијелу ноћ, прича народ, и тврди, да се и данас у истима заиста налазе. — Тако народна машта умује. А сад ћу да нешто особитога и народнога приповиједана опишем.

* * *

У планини Улици приповиједа народ — постоји црква која је сва у земљи, те овог побушена а панутра сва ископана са лијењим иконама и божим свецима. Но за ту цркву незна нико, него неки Баук из Горњег Тишковца кот. петровачког — који се од скорашњег времена читаним пророком показао, а моли се Богу дан и ноћ, увијек по гори Јута, а никога ништа неговори. Он чешће пута одлази у планину Улицу, њему се кажу црквене врата сама отварају, а више никоме; тамо се он моли Богу а предањ изађе епитан бијеле брде те му приповиједа како ће овај покренути свијет свој кратки живот екончати. — Свијету се збиља нови пророк врло мало показује, те приповиједају, да кадгод ише по више мјесечи, а да га жива душа невиди. — Народ заиста ову планину т. ј. Улицу за врло сретну држи, јер кажу, да се још никада није у њој какова несрећа догодила — пошто се тамо у велико јанија ејече, а све то да чува св. црква која се тамо налази. У колико је то истина, зна само драги Бог, тако народ приповиједа.

Узгредно ми је још споменути, да је и у забаченом мјестанцу Тишковцу, кога сам мало прво спомињао — настојањем Христјана — а у неколико и ондашње мјесне власти подигнута од екура од дрвца материјала — мала по врло лијепа црквица. — У њој се налазе врло лијепе по старинску израђене св. слике — које ју врло лијепо украшавају — а такође налазе се и неколике црквене књиге које могу бити доста старе (око 100—200 г.) Но жали Боже, што је ова црква е веруке, те се у њој ријетко када божанствена литургија служи јер је опелујуће парох из Пећи. У црквеном вријеме био је свештеник а уједно и парохијални уред у Тишковцу. У црквеној огради (шехаторији) налазе се неколика старинска гроба; да би рекао, да су из римског доба није

прилично, јер тамо т. ј. у Тивковцу прије двије до три стотине године била је сама пустина. Биће да су гробови неке разбојничке чете из старије времена. Толико о тој парохији; а сад да речем коју и о трећој парохији т. ј. *Неудској*; и ако баш у њој немам толиких знаменитости споменути.

III.

На источној страни од Арзаниног брјег (Грахов) око три сата пјешце под високом шумовитом Шатор-планином леже два доста велика села звана: Доње и Горње Пеуље; то нам је трећа парохија, која се уопће у Граховску броји. Ту су нам такођер све само Срби прав. вјере, око 60—80 кућа. Доње-Пеуље је село у врло лијепом положају, на тесни, која води из Грахова у Лијеню. Око тесне, на једну и другу страну налази се старинско гробље око једно 100 гробова. Чији су ово гробови не може се потпуно рећи, биће да су богумилски. — Горње Пеуље леже једно $\frac{3}{4}$ сата од Доњег Пеуља у мало лошијем положају. И у овом селу налази се исто

вети старинско гробље, као и Д. Пеуљима. У овим селима мали Боже нема цркве, већ морају Хришћани долазити у Грахово, а то је три сата далеко. По ипак, да се олакша стору и ипјак, чине овдашња два свештенике преко године по два до три пута св. литургију у њим селима, а највише у часни пост.

Других знаменитости које би приједно споменути било нема у овој парохији, јер сам гледао да по могућности све напоменем.

С овим завршујући мој чланак, који уступај уваженом листу „Бос. Хер. Источнику“, ако за приједно ишае господни уредник, да га штампа — примјехујем, да сам овај чланак с разлога тога писао, (уједно да се одужим на обећање господ. уреднику) да би побудио по Христу браћу г. г. свештенике, да и они на оваковим стварима раде, а да ли ће овакови радови бити добри, то ће најбоље знати и суд свој израћи читаоци овог листа.

Грахово, уочи „св. Луке“ 1890.

С. В. Марков, учитељ.

Освештење еписко-православне цркве

20. јула у Петровцу 1891.

Од када се памтити може цркве у Петровцу не бијаше, (Петровац није старинска варош због чега се и „Новим селом“ назива) него се одавде у Колунић цркви, која је од Петровца један сат хода удаљена морало ићи. Црква пак Колунићка, била је једина у цијелом овда кајбикав-луку Петровачком док се стародревни манастир Ргач у 1875. непоправ и неосвешта, због чега се побожни народ из цијеле околице овој скупљаше да топле молитве Господу Богу приносе и храну духовну добијају.

Прије устанка на неколико година бијаху православни Срби у Петровцу еписко-православну школу отворили, у којој се поред предавања предмета још вечерња и јутрења о празницима и недељним данима свршавала а на св. литургију и причешће, као што напоменух опет ишаху у Колунић, које им однех досадно бијаше због чега напустише да у Петровцу учине једну зграду под именом школе. Црква се без фермана правити смјела није, а овај добити то је са великим

трудом и трошком окончано било, шта више петровчани да су и овај добили опет Турци задати цркве дали неби, јер је хоће ово Крајина љута! — пак да у половини школа постоји у којој да се младеж у духу српства и хришћанској вјери поучава а другу половину баш да за цркву учине, што нехислине то и почеше радити, по кад бијаше близу да ће почето дјело докончано бити и прошли устанак буку те у истом, како стара тако и нова школа — црква од нечијегјаче руке спалена бијаху.

Кад храбра мишница Његовог царског краљ. Величанства Фране Јосифа I. окупира ове крајеве и чим народ овако жељан окупи мало стободу за којом је више етолећа чепауо, одмах се и Петровчани постараше те нешто од сасвим слаба материјала капелу учинише са мало удигнутим на истој звоником, на ком једно знопо ставише и на глас кога се народ сабираше, топле молитве господу Богу приносише, и то на отвореном пољу, почем је капела однех мала била,

тако да народ у пету стајати могао није него једино свештеник и ђаци, који службу одговараху.

Што се звона тиче прихјетити ми је овде, да је баш готово у цијелом протоцркви, петровачком, управо већ уобичајено те само једно звоно добијају, према би се са мало више трошка два добити могла, почем много лепши звук дају два па макар да су и мањена, него кад је једно па да је много веће и да кошта много више или бар онолико колико друга два. Кад имају ђе наручити звоно за 3—4 стотине фор. онда ако им ко рече да два а не једно паруче они одговоре: „Ми хоћемо сад да нам дође једно велико пак нека се чује далеко, а послијећемо ако Бог да и друго добити.“⁴ На чему се и мјесец мијени и тако само на том и остане.

Пoboжни православни Срби петровачке парохије видљиви неопходну нужду за цркву у свом мјесту науми, и ако их је ипак никак удаљују се у слогу, да себи учине безкашњени дом молитве, у ком да им се поји света литургија овог свјета, као и овога; те ушљед дозволе високе земалске владе и благословом његовог високог преосвештенства бившег архијерејског и митрополита добро-босанског госп. Савве Косановића дана 21. јуна 1884. положен би темељ овдашњем храму у славу св. ап. Петра и Павла и освештен од блаженог починувшег протоцркви. В. Новаковића уз ескензију дотичног пароха Г. Новаковића сад пароха у Буковачи, Димитрије Ђургузи пароха у Вођеници и Андрије Бањда пароха из Гор. Врточа.

При освешћењу и полагању темеља изговорио је еходну бесједу народу Г. Петар Мирковић учитељ из Биџаха а присутни бијаху поглавници Г. Винклер престојник Котарски са више нижих чиновника, грађана и многобројног народа, којом приликом пало је и добровољних прилога.

Како је при почетку зидања цркве овдашња ерп. правосл. општина малу евогу новаца имала, то је принуђена била са дозволом високе земалске владе први пут слати бившег овог пароха Глигорију Новаковића а други пут преч. Г. Илију Набију проту сад пароха у Грахову да милостињу по Босни купе.

Црква је озидања од самога љутца камена на врло лијепом и мало узвишеном мјесту, тако да се са свих страна најпрво она од свих зграда у Петровцу видити може, и управо се може рећи,

да је она на најљепшем и најеходнијем мјесту за призу, које би се у Петровцу евогу наћи могло.

Црква је са олтаром дугачка 21, широка 10 и висока 9. метри; тороњ кој је са крстом уздигнут 35 метри на којем је за сада само једно звоно, али надали се је да браћа и Срби Петровчани неће пожалити труда а ни трошка, те да ће и друго звоно екорим набавити.

Црква има двоја врата т. ј. западна и јужна, са сјеверне стране, као и са јужне имају три прозора; на олтару и то управо до истока има само један прозор, на западној страни више врата нацртана је икона храма ово које находе се два као и више не један велики прозор, те кроз ња три иде свјетлост у таван, више овог ередњег има један мало округли прозор кроз који пролази свјетлост у звоник.

Црква је са шимлом покривена осим звоника а овај је са плехом покривен, иста је љутцом каменом попатосана; изнутра је доста украшена као: са иконостасом, дрвјена цјевницама владицанским стојом и т. д.; такође је прилично са потребитим јој утварима снабђена, које је од високе земалске владе, као и од побожних приложника добила, па којима нека је ердачна захвалност влади а и приложницима.

Уз припомоћ високе земалске владе од 700 ф. његово преузвишености минијера г. Калаја 400 ф. и добровољним приложима довршена је у 1890 г. у којој се одмах на освештању св. Антигинеу почела приштити безкрива жртва.

Толико о споменутој а сад пређимо на само освештање.

Почему су неке околности спречавале, те ни ове године нијесмо мислили а ни појма имали о том да ће се иста освештати, али један пут и то јуна т. год. састане се овдашња црквено-школска општина, и може се рећи шака грађана, јер их баш са свим мало и има, те на предлог дотичног пароха и надзиратеља К. Новаковића договор се да ће сложити порадити и за освештање се припремити, абор чега надзиратељ са својим дописом еспромо замоли да би његово високо-преосвештенство премилостиви АЕ. и митрополит господин Николајевић на 20. јула ове год. доћи и Петровцу призу са Буковачком освештати благоизвољно.

Свешано освешћење овдашње цркве на 20. јула т. г. Његово високо преосвештенство одредити благоизвољно, што се многим отхјеним ли-

цима, свештенству и црквеним општинама саопштити и народу прогласи.

Његово високопреосвештенство са велецјеним дописом својим овдашњем протопрезвитерском уреду свој програм саопштити благоизволи, т. ј. да ће на 16. јула из своје резиденције Сарајева кренути, и до Новог са железницом, а одаће преко Круле са колама у Бихаћ на 18. иеог на колак стићи, из Бихаћа пак на 19. да ће се рано кренути и иеог дана да ће на ручак у Петровац приијети.

Иељно очекивани по ову сву околицу сретни дан, кад ћемо у кругу свом видити моћи његово високопреосвештенство премиластивог архијереа и доброга старца Г. Ђорђу Николајевића, зјело рано 19. јула огласи црквено звоно са узвише-нога торња уз пуцаваљу прангија, цјела околица бијаже жинахна, јер се све припремаше да што сјини дочек високог госта, па и сама природа изгледала је нешто величанственија по што је обично, коју је дивно погледати било у толико више што је прије на дан па и саме оне ноћи киша околицу поросила била, те сунце иза горе са иекога пружило је своје топле шитоге зраке, варош је пак била окићена царским заставама и еписким тробојницама. У 7. сати изјутра крену се свештенство с надзиратељем, чланови општине са прееједником Симои Чавком и одличним грађанима, а пред свима наменовани кум цркве Којо Кавелановић жителј Петровачки са еписком тробојницом у руци, које је дивота погледати било и које је управо човјека опомињало на негдашњу еписку славу и еписке јунаке; у сваком срце од радости играше и тако веселећи се п пјевајући еписке пјесме доспјежо на границу Петровачког и Бихаћког протопрезвитерата у село Врточе, које је од Петровца 3. сата удаљено.

Овђе пропустити немогу да наменаменем, да је овђе паком малог отпочитка нашег приспои високопречасни госп. Алагић прото. и професор богословије Рељевске са супругом му и г. Војводићем учитељем из Маазина, који су пошли да при нашем ријетком весељу учесници буду, који су се са нама радовали што смо се састали да заједно општељубљенога архијереа дочекамо. Овој депутацији придружи се и свештеник Лука Недимовић из Горње, који је такође на свечаност погчао.

Памеђу Врточа и Беговца еусеро се са иековим високопреосвештенством велемојски г. Војводић окружни престојник из Бихаћа, који је тај дан са супругом му из Петровца у Бихаћ кренуо.

Иеотога дана у 10^{1/2} сати приспије његово високопреосвештенство у пратиљ протођакона Госп. Бошковића, пречасног надзиратеља протопрези. Бихаћког, г. К. Ковачевића, г. В. Ковачевића и Стеве Ковачевића пароха из Бихаћа у Врточе, ће његово високо преосвештенство надзиратељ петровачки Новаковић са својим кратким али управо еписким говором у иже цркве, свештенства, еписке православне општине и народа поздравити и са трокретним жинио! заврши, које се је из грла присутних орило и по ком говору и цјеливају св. деснице престани свештенство и чланове општине те онда надзиратељ са подпредеједником општине г. Михаилом Ковачевићом на пријед оде у Петровац да и тамо дочека високог госта.

Овђе педалеко у истом мјесту Врточу прави се црква на ново, коју његово високопреосвештенство и ако јој је узбрдито изићи а старац од путовања трудан и уморан, ипак пропустио није него је на својим старачким али чилим ногама појетити благозавољно; г. професор Алагић са г. Бошковићем изиђу са колама на еусерет високопреосвештеном архијепириу кад се је од цркве враћао по ипак старац нехтједне на кола сјести већ баш на ногама дође опет међу Србадију, одкуд се крене пут Петровца.

Идући из Врточа 1 сад ода т. ј. у Меденом пољу, његово високопреосвештенство дочека изачник петровачки г. Скендер-бег Куленовић.

Његово високопреосвештенство уз сву пратиљу у 1^{1/2} сат по подне приспије у Петровац ће пуцаваљу прангија и звоињем звона дочекао буде.

Пред западним вратима црквене аклије, више којих је као и више јужних са славоудима уздигнутим било ваписано: добро дошли и живили! дочекало је чиновничтво а на челу им поглавити г. Качаровски судица, учитељ Пеић са више грађана и сељана, који су се сакупили из почаста и жеље да што прије виде и дочекају црквену поглавицу општељубљенога архијепириу свога.

Пред црквеним вратима стајао је парох и надзир. Новаковић са кретом п Јенађијем у руци ижеђу обучених ђака са запаленим свјећама.

Његово високопреосвештенство пољуби крет и Јеванђеље те уз цјеване тропара уђе у цркву у којој помолити се Богу ијезује иконе, уђе у олтар, цјелива св. антипине, прегледа по олтару и по тој поврати се у цркву, ће народ присутни, кога пуна црква бијаше, поздравн са својим архијерејским очинским ријечима, препоручивши слогу, љубав и послушност као и дојалност Његовом царском, краљевском и апостолском Величанству Франц Јосифу I.

При говору архијереја, и ако је народа пуно било ипак се ништа друго примјетити могло није, по једино тишина и највиша пажња у срца своја пријављују савет очински.

Из цркве праћен свештенством, члановима општинским чиновницима и народом уђе у школу, која је за стан његов одређена и најсвјетлија била; ће управо рече, да му је драго да је тако близу цркве и баш у школи (она је може се рећи у једној оградн са црквом.)

Након кратког отпочетка т. ј. око 2 сата по подне донесе се ручак, који је за његово високопреосвештенство приуговорљен био.

У 5. сати у вече заноу са црквеног торна као и пуцњала прапција огласи вријеме вечерње, коју оделужи пречасни прото Варнак Вакуфски г. Јован Пећанац а пету одговарали су пречасни прото и професор г. Алатић са преч. г. Ст. Кукириком протом из Гламоча уз припомаћу и других.

Сутра дан 20. јула на св. пророка Илију заноу и пуцњала прапција огласише свечаност тога дана. У 7½ сати оделужи јутрену г. прото Пећанац, при свршетку које дође његово високопреосвештенство праћено многим свештеницима уз појање тропара: „Апостолаи первопрестојаници.“ Ушаши у цркву, помолити се Богу по ком настане облачење уз појање: „Слава оцу“ и „Цар небеси,“ које је милозвучним гласом г. професор Алатић уз припомаћу г. Пећна учитеља петровачког и других пјевао. По облачењу архијереја настане водо-освећење а за овим пак трократно облачање св. мошти са свечаном литијом око цркве, око које је идући многи се народ јакнио, да ближе приђе и да боље види сиједог старца, који као светац изгледаше а и тај чин многим немишљени и непознати да што боље види.

По свечаној литији ушло се је у цркву и онда тек најглавнији моменат освећења храма у

славу св. апостола Петра и Павла падаше, т. ј. освећење престолне плоче и мазање цркве са св. Миром, по коме је својим редом текла свечана служба божија, која је као и освећење у најлепшем поретку свршена, а и како не кад добри архијереји, као што отац дједи благо запоједат тако и он свештеницима и то најблажим много тако, да се пријетити неможе све и кад би који свештеник нејенит што и погрешно, због чега се и јакме који ће са њим служити, а не као некада што је било, као што ми неки баш и рекосе, да су доста новаца давали само кад би наређени били да се владиком послуже, јербо они ипак чували част свештеника, него су на против имали ту хрђаву навику, да су их и пред народом невали, по цркви гурали и наругивали, та кад су тако почели од својих претпостављених добивати, онда каквој су се од народа и других надати могли, а опет и како би им се мислило, кад је то тако, да у својој служби заузетни и точни буду. Наш општељубљени, кротки и смириени архиепископ високопреосвешћени г. Николасјевић, као што је св. Сава радио тако и он ради и са сваким поштуна смирено, благо и са свим кротко.

При св. литургији црква је душом пуна била народ тако, да се кроз пету нисуд маћи могло није,

Св. литургију са високопреосвешћеним г. митрополитом и протођаконом Бошковићем служили су; прото Варнак Вакуфски г. Пећанац, прото Гламочки г. Кукирица, надзиратељ прото-презвитера бихаћког г. Ковачевић, падр. петровачки К. Позаконић и још 8. свештеника, коју је увеличао са својим напредним и лијеним тоном цјевана професор г. Алатић и учитељ Адам Пећна.

По свршетку светог јеванђеља, које је својим умиљним гласом протођакон г. Бошковић прочитао, његово високопреосвештенство својим говором особитим поучио је народ онако баш како се од доброга архиепископа само надати може, који своју душу подаже за оне.

После достојна протођакон Бошковић изговорио је својим лијеним тоном многољествије за цара, патријарха и митрополита, које се народу особито допадне и које је пропраћено са многаја љета!

По светој литургији високопреосвешћени г. митрополит шкромпо је народ са освећеном водом, који је радосно пристунао да часни крет

и св. десницу архијерејску пјелива. Освећење са литијом, подизном и летурђијом трајало је пуна 4 сата због чега су се сви присутни дивили и чудили како старац архијереј онако све издржати без отпочивања може. По свему овому отишао је његово високопреосвештенство у стан да се од труда мало опорави.

У 2½ сата по подне био је свечани објед, који је за 200 особа припремљен био и столови код цркве у свом реду накрјешени били. За његово високопреосвештенство г. митрополит већ по дужности било је мјесто зачељно. Високопреосвештени благослови „јастиге и питије“ и на своје мјесто еједне. Њему са десне стране сједне г. Качаровски судија а са лијеве г. Алагић професор и прото, до овога кум црквени Којо Кашељановић, онда са обе стране г. г. свештеници, чиновници, грађани и тежаци.

Међу отијеним гостима, којих је било око 150 особа било је и браће мухамеданана и то: начелник петровачки г. Скендер-бег Куленовић, Мудир из Кулен Вакуфа, г. Мехмед Еф. Отић, Али бег Човка из К. Вакуфа и Али Еф. Машинић, за које је код г. митрополита нарочито један сто накрјешен био.

Када се гости мало потеријешине, устадо високопреосвештени г. митрополит те прву здравницу пали за здравље и дуго жњкаше Његовог Величанства Цара, што су сви присутни стојећи саушпани, здравница је у прво карактеристичном смјелу истакнута, по којој је отијевана царска химна а пропраћена звонањем звона као и пуцањом правгија; другу здравницу подигнуо је г. Качаровски судија, — који је заступља ондашњег котарског управитеља г. п. Савића почем је овај одсутан био, — за здравље његовог високопреосвештенства на коју је свештенство отијевало: „Тои десептин ће архијереа“ и т. д.; трећу здравницу истакнуо је парох и надиратељ К. Понаковић високој земаљској влади и преузмишеном министру г. Калију, захваливши их како на настојању око подизања школа и црквима тако и на дару који су овој прилици дали благовољели; четврту здравницу опет је благовољиво подигнути високопреосвештени г. митрополит свештенству, епископ-православном народу и браћи мухамеданцима, истакнувши да ерџа народна само од слоге зависи; пету здравницу управо је начелник петровачки г. Куленовић Скендер-бег захваливши се са истом г. митрополиту и напавши за слогу.

Још је здравница текло, које су све, као и споменуте са бурином живици, пуцањом правгија и звонањем звона пропраћене.

Одбор цркве, црквена општина, као и дотични парох за свој пријеме објед сједали пијесу, него су сви сласно радиле и настојали да што боље и љубезније госте подворе и почасте, као што еписки обрад и понос захтјева.

Још при обједу кога је било ухваћено; које је његово високопреосвештенство са својим еписким а и очинским погледом гледао, и елушао како се на еписким груди еписке пјесме оре.

После здравница почело је успишање добровољних прилога, којих је што тај дан пало што са стране до данас приспјело, пазан сука од 1103 фор. и 10 кр. Имена приложника наћи ће у цјењеном листу „Наплетку“ који у Сарајеву излази.

Почем је његово високопреосвештенство г. митрополит одредити благовољиво, да ће сутра дан 21. јула т. ј. у недељу цркву у Буковачи осветити, то народи надиратељу Понаковићу да госте, док су још за столом, позове да учасници при освештењу цркве у Буковачи бити изволе што овај одмах и учини.

По обједу његово високопреосвештенство оде у свој стан на одпочивање, а весеље је ипак код цркве без престанка трајало, еписке пјесме орећи се и кола играјући.

У 6. сати у вече звоно и пуцања правгија огласи почетак вечерње, коју пречасни г. Василије Ковачевић парох из Бихаћа одслуже при одговарању пете г. проте Кукрике, г. Пенћа учитеља, г. Николе Адамовића пароха из Травника и других свештеника.

Везера је приурочовљена на истом мјесту код цркве ће је и ручак био, на коју су сви гости као и на ручак позвани били; нета је почела у 7. сати и за овом је учасле сједно старац архијереј; при вечери је све весело било особито гледајући међу собом митрополита, како се он онако стар, светачког лица, бијелих власа а еписким духом и поносом весели и смје, гледајући око себе дичну Србадију, међу којом се еписке пјесме оре а чило кола вија. При вечери такође је ређано здравница између којих споменути је здравницу, коју је дотични надиратељ истакнуо за г. Качаровског судија и одличну жу обитељ његову по којој из многих грла заори се „Многаја љета.“

У 9. сати његово високопреосвештенство г. митрополит оде на отпочивање а Србадија готово до саме зоре остале веселећи се, ерпске пјесме пјевајући и коло играјући баш онако, како то Срби знају, оће и ужију.

Овђе пропустити немогу а да не напоменем, да је овдашњи судија г. Качаровски сав највјештај што је за његово високопреосвештенство г. митрополита и протођакона требао на послуку уступити а и услугу у сваком погледу учинио и

неуморно радио је како он тако и његова одлична и добродушна супруга, да високог госта што пристопије угосте и послуже, за које им испред општине и народа ердачну хвалу и признателност овим изјављујем, што им занета заборавити неможемо и нећемо, а сад им из дубљине срца кличем живили! и дао Бог свежогоући да би овакви брачни парови хилладити се.

У Петровцу 8. августа 1891.

К. Н.

Освештање ерпско-православне цркве у Буковачи 21. јула 1891.

Црква у Буковачи озидана је трудом народа уз припомоћ добровољних прилога и заузимањем дотичног им уопштег пароха Давида Кемена а довршена је још у 1866. години, но освештана није него је у њој вршена божанствена летурђија на освешеном св. Антимијесу све до прошлог устанка, који кад букну народ остави своја огњишта и свој божанствени дом те се пресели у сусједну Далмацију и Лику, у ком бурном времену све куће иза и црква у 1876. спаљене бише. Чим храбра војска премислостивнога нашега монарха окупира Босну и Херцеговину, — народ се без ије ништа поврати на своја опалјена огњишта, на којима са великим трудом правних руку нешто колиба учинише, да само од непогодних времена своју нејаку дјечицу и себе законити могу. Пошље мало времена овеје парохијани ови, да им је неопходно нужно подићи дох за приношење безкрвне жртве Христу Спаситељу, пак заузимањем и настојањем поглавитог г. Винклера котарског престојиника, црквених преставнина и бившег им пароха уопштег Јована Кемена и народа поздравивше анд порушени, подигну звоник и покрију са шимлом у 1882. године

Црква је од камена озидана на прто лијепог мјесту и управо на сред парохије која броји 200 кућа; дугачка је 16, висока 8, а ширина 8 метри; звоник јој је пак са крстом висок 24 метра па ком има једно звоно које је бивши овдашњи котарски престојник поглавити г. Винклер добио.

На цркви имају двоја врата т. ј. западна и јужна, која су доста тијесна, као што су обично на свима готово старинским црквама; такође на

истој имају два са сјеверне и два с' јужне стране прозора, на олтару до истога има један, од запада пак више врата има такође један прозор; више овога находи се мали један округли прозор, кроз који свијетлост у таван иде.

Црква је напунта украшена шимлосаом, пјевницама, столом владицанским итд. утвари пак довољно немају а и оно што имају одвећ је слабо тако да се са њима само у великој потреби летурђија вршити може, него надати се је у високу земљеску владу да ће она ову потребу као и по другим црквама подмирити благовољити, на чом ће јој народ за увјек екривно благодаран остати.

Код цркве пре устанка била је више година ерп. православна основна школа, коју је народ сам оне парохије издржавао и учитеља плаћао, сад такође код ње има једна прво лијена кућица у којој би школа и сад бити могла.

Толико у кратко о цркви а сад о освешеном њеном.

Почеј је Његово високопреосвештенство одредити благозвољело, да ће сутра дан по освешено Петровачке цркве буковачку која је од Петровца далеко 1¹/₂ сат од осветити, то парохијани са дотичним им парохом г. Глигоријом Новаконићем трчаше, трудише се и настојаше да што боље и пристопије одличног и високог госта а и друге присутне дочекају и угосте, јер је гостолубље ербинова својина још од постава њиховога, те зашто се заузеле то и учинише дотим су сласно радили.

21. Јула о. год. зором рано огласи звоно црквено у Буковачи са цуцањом прагнџија, да ће тај дан веселе бити, које од кад људи памте Буковачка парохија до тога дана занета недочека.

Итого дана у 7 сати из јутра пред стан Његовог високопреосвештенства дође г. епископ Качаровски са супругом својом у своје фијакеру у који сједи високопреосвештени г. Митрополит а са њим и њих обоје и уз пратњу свештенства, грађанства и народа упуте се пут Буковаче. Пред свима виђаху се еписке трокојице које на коњима пошаху кум Петропачке цркве Којо Капелановић и буковачке Рајо Бањан. На 1 сат идући из Петропца дочекају Његово високопреосвештенство наше одличних парохијана буковачких, који кад поздравиле поглавцу црквеног упуте се и тако ијезајући и коње играјући присијемо цркви у Буковачу у 8½ сати. Пред правеним вратима дотични парох Гингорије Новиковић са кретом и јеванђелом у руци дочека Његово високопреосвештенство, ђе га надзиратељ Новиковић, који је брже из кола изишави, поздравил са кратким говором испред цркве, пароха и парохијана буковачких, радујући се што су тако високог госта и поглавцу цркве добродушног старца у свом кругу видјели, истакнувши да ће свима тај знаменити дан у срцима за увјек остати ушисан, говор заврши са: „Живно премилостиви Архипастору!“ „Живно дико и поносу еписко!“ „Живно опште љубљени владико!“ које се трогом кроз народ, кога је множина сабрана била, огледе, живо!

По цијеливању светог Јеванђеља и крета, праћен свештенством и народом уз појане тропара храму, уђе Његово високопреосвештенство у цркву, позоли се Богу и онда оде у олтар, по ком прегледа да ли је све за освештање припремљено, по том поврати се у цркву народу, који је својим архипастирским и очинским говором и благословом поздрављено, поучивши како се као прави Христјани владати имају.

По кратком времену т. ј. у 9½ сати настало је облачење свечано архиепископа уз појане „Слава“ и „Цар небесни“, које је г. Кукирка прото Глазочки са учитељем Петропачким госп. Пейћем узмило отијевао, након облачења Његовог високопреосвештенства осветио је водичу за којом је настало трократно обилазње са литијом св. мошти око цркве, које је у потпуном реду текло. По свршетку свечане литије ушло се је у цркву гдје је тек настало главни акт освештања цркве т. ј. прање и освештање трпезе и тропашања цркве и олтара у славу рождества Богородице, после чега је редом текла свечана св.

летургија, коју је, са Његовим високопреосвештенством и прођаком г. Бошковићем оделујиво прото Варвар-Вакуфски г. Печанић, надзиратељ протопресв. бихаћког К. Ковачевић, надзиратељ петровачки К. Позаковић са још 7 свештеника, која је у једно лијепој реду спремна а одговарали су исту г. Кукирка и г. Пейћ.

Кад је св. Јеванђеље са узмишним гласом очито протођаком Бошковић онда је Његово високопреосвештенство г. Митрополитт благонизовно држати поучни говор народу са којим је изнео осталога особито препоручио да се треба од отровних-ширигусовних виба строго чувати да којих сваки порок и свака некорисна и неспасала дјела пропетичу због кога народ како морално тако и материјално највише пропаде.

Црква је са свим била пуна народа по ипак при служби и чинодјјеству а особито при говору и поучи Архиепископа: да је што реку муха по прили полетјела зајета би се осјетити могли, такова је тишина владала — овом приликом управо шалћућим гласом г. Бошковић рече ми: „Где мољите како сваку речницу управо гутају“ — а и како неће, кад су једна дочекали да коју, особито од поглавице црквеног чују онако дједрога и премилостивог старца св. владике, јер му је свака ријеч јелем за срце, као што и рече народ: „Сваку би му рани привиђао“.

Иза достојна протођаком г. Бошковић изговорно је својим узмишним гласом многољестивије, за Императора, Патријарха и Митрополита, које је са многаја лета пропаћено.

По свршетку св. литургије Његово високопреосвештенство старац Архиепископ шкромпо је народ, који је вршио да св. Архиепископску десницу цијелива. Баш и онде се многи чудно и управо чуо сам од народа говорити, да им је јако зачудно како онаки старац толико труда и стајања без отпочитка издржати може.

У 3 сата по подне објед је за 150 особа готов био за који је по обједној молитви и благословом јела и вића у зачелу епископа Високопреосвештени Господин, до чега са десне стране зјео је епископ Г. Качаровски, с лјеве пак стране Мухамед бег Куленовић-Буковача, до овога кум црквени Рајо Бањан и онда редом са обе стране: свештеници, чиновици, грађани и сељаци.

Кад се гости мало једох и њихом поткријепише прву здравцу подиже Његово Високопреосвештенство Његовом Величанству цару, која

је пуцњавом прањгија и звоњем звона као и химном пропратена; другу здравницу подигао је је Његовом високом преосвећенству, судија Г. Качаровски пропративши ју такође пуцњавом и звоњем као и са пресом: „Владиску свјашчено-началника,“ коју је ушланим гласом протођаком Бошковић предводио; трећу здравницу истакнуо је надзиратељ Новаковић, испред дијелог прото-презвитерата, свештенства и народа, за високу земалску владу и њене органе и иста је уз пуцњаву прањгија и звоњена звона са многаја лета пропратена. Дале су текле здравнице, које су као и прве све поздрављене.

По свршеним здравницама настала је ушпицавање добровољних прилога од којих је пало 250 фор. на којима нека је свим приложницима ердачна хвала. Осим тога кум црквени Гајо Бањац из Буковаче дао је у готову 50 фор., 3 маринчета, 1 товар жита и врху шенична брашна, кога нека Господ са његовом обитељи многољетно поживи а Српству дарује да би овакови међу Српством хвалидили се. Овђе ми је напоменути да је и Г. Мухамед бег Куленовић прозвана Буковача даровао 30 фор. на које му хвалу овим изричемо.

Коло је било одмах близу столова ухваћено, које је Његово високопреосвећеног госп. Митрополит гледао на њм и рече: „тако треба да Срби и Српкиње веселе се пјевајући и коло играјући.“

Почем је прилика била да би киша освонти могла а етарца доста трудан у ујоран, то у 5½ сати поздрав се са млим својим народом, својом духовном наством, који жу сретан пут зазел и он уз пратњу свештенства и грађана крене се пут Петровца, где у свој етал здраво одсједне. Народ је готово сав у Буковачи код приве остао веселећи се цјелог дана до саме ноћи а деца млада и чила Србадија ни до зоре престајали пјевајући и играјући нијесу, јер кише као што се мислило није било.

У понедељак 22. јула Његово високопреосвећенство уз пратњу протођакона и дотичног надзиратеља благоизвољно је на кафу отићи код Михаила и Симе браће Ковачевића послије чега је удостоио своје високе посјете: Перу Крену, Симу Чавку, Јову Крену и Симу Крестановића трговке овдашње. У 11 сати посјетио је котарски, еудски, порезни и општински уред.

Истог дана у по првог сата по подне Високопреосвећени Архиепископ отишао је на ручак код Г. Качаровског судија на коме је био мислио да ће отићи у Колунић један сат ода одавде да ту види цркву, која је најстарија од свих црква у овом котару, те том приликом да ће своје високе посјете удостоити надзиратеља Новаковића, чему се је овај однех радовао, по почем је тај дан јака врућина била а сутра дан намислио на пут кренути, то у Колунић не оде него у своје стану отпочивајући остане ја Његовом високопреосвећенству у посјету дође племенити Гос. Савић, који је са супругом му — почем јој је матер умрла — у Банулуку отишао те се истом тај дан од туд повратио; са њм. Г. Савићем високопреосвећени Г. Митрополит више је времена разговарати благоизвољно, са којим је кад је већ пред вече зашледило по Петровцу шетао.

Сутра дан освану 23 јула, дан растанка нашега са опште љубљеним архијерејем нашим, који у 7. сати на јутра крене се уз пратњу г. Качаровског, свештенства, епископ-православне општине и грађанства. Подзак његов поздравил ушланим глас звона са високом торња као и пуцњавом прањгија. Путујући допијемо на Бравско 3. сата од Петровца далека. Овђе Његово високопреосвећенство наиђе из кола, прегледа околицу коју је дивно погледати а и каске се Бравско равни, јер је све готово равни пак ту и има највише и то добрих копанца. Попље малог отпочитка овђе високопреосвећени г. Митрополит благоизвољно са свима пратницима поздравити се и свој Архиепископски благослов подјелити а они њему од свега срца еретан пут и пунољетно живљење зажеље.

Високопреосвећени са својим протођаконом г. Бошковићем уз пратњу надзиратеља Петровачког Новаковића и Семе Тодића учитеља на Петровца настави путовање пут Кључа кроз Бравско и низ дебелу страну низ коју се мора пјешке саћи, јер је иста однех стројовита али се баш сад прани преко ње нова цеста којом ће се лако путовати моћи, те се пеће-из кола изапати морати.

Под „Дебелом страном“ Његово високопреосвећенство дочека котарски управитељ г. Вечерина надзиратељ протопрезвитерата Кључког Ади поп Миле Попадић с свештенством и грађанством, одавде одмах настави се путовање и тако пришлјемо у Кључ готово у 12 сати и

пред кућом дотичног надириатеља г. Попадића Његово високопреосвештенство изађе и одмах упути се у призу, пред којом је звоник од дрвета уздигнут са којег је звоно издавало свој умилни глас и поздрављало поглавину призиву; пред црквеним вратима стајао је надириатељ г. Попадић са кретом и јеванђељем у руци, који Његово високопреосвештенство са кратким својим говором поздрави, по ком Високопреосвештени цјелује крет и јеванђеље, уђе у призу помоли се Богу пред дверима, уђе у олтар цјелује св. антимине и поврати се по томе у призу од куд је народ благосиљао, при чему свршени богослов г. Ђорђе Мачић отијера својим умилним али извреним гласом: „Исподајети деспота“, по том Архијереј поздравља присутне са својим очинским и благим ријечима по којима којих сви присутни кликну живоно!

Из цркве, Његово високопреосвештенство уз пратњу присутних, оде у кућу надириатеља Ади попа Миле Попадића, ђе се је одмах умити и очешљати морао, јер је јаки вјетар при путовању сићу прашину дизао, које смо се пуни нагутаи били.

Послије кратког отпочитка дошао је ручак

који је надириатељ Попадић за Његово високопреосвештенство приуговорио.

Високопреосвештени господин Митрополит био је нахислио тај дан продужити своје путовање до у Вардар-Вакуф, но на молбу свештенства протопрезв. Кључког овђе до сутра дан благозаволити остане и своје путовање одложи.

Сутра дан у 7 сати Његово високопреосвештенство крене из Кључа пут Вардар-Вакуфа, Јајца, Травника преко Јањина у своју резиденцију у Сарајево.

Његово високопреосвештенство благозавољело је овдашњу ерп. прав. црк. школеку општину са својим ведеуваженим писмом из Сарајева обавјестити, да је здраво у резиденцију пришло.

Дај Боже да наш општељубљени архипастир високопреосвештени г. Николајевић још многољетно буде обилазио ове крајеве, те би се онда срећи народној правој надати могло, уз то кличем живоно премилостиви и нигда незаборављени Архипастир! живоно дико и поносу ерпски! живоно општељубљени владико!

У *Историју*, 8. августа 1891.

Н. К

Писма с Једеница.

Браћи г. г. Андру и Славомиру Ђурковићима. Од Дионисије Миковића.

III.

Љубазни побратими!

Доме Једенице, 12. маја 1890.

Јучер сам био срећан да добијем ваша братска писма из Тријеста, и из Беча, и премного сам се обрадовао видјети на њих да сте здрави. Боже дај да ми се тијем свагда узможемо хвалити до најмогућније старости.

Дуг је простор који нас дијели, али је виша сила ерпске љубави; па и још уз овај простор:

Да би Тимор међу нас стао
И њега би прелетила
Па би опет мила браћо,
Са љубављу љубав била.

Једна дужиност и осјећај
Са Србином Срба дружи
Па га простор немој дијелит'
Од дужета да је дужи.

Од тог дара Божије моћи
Удио је Србу пало,
Па кад му је све пропадо
Нада, и то му остало!

Много се осјећам захвалан да се толико за мене интересујете! Слава Богу, прошлу сам ноћ најмирније проспавало, и данас сам тако расположен како већ одавно нијесам био. — Ово је за мене добар знак, како г. др. А. Богдан, вели.

Сада ћу одма да Вам наставим писање о Доњим Једеницама, а то с доста већим расположењем, него до сад.

* * *

Кад се од прве св. школе иде правцем ћесарским путем, кроз пет — шест минута наиђе

се на грозд малих поземљушних сувошећних кућица, што су више и ниже самога пута наредане.

Између ових кућица, гдје се остаци разваљених и сагорјелих кућа: које су уништене последњег устанка.

Ове кућице што се саграђене виде, саграђене су на зграшту.

Првог бокелског устанка, (1869 год.) биле су једнако све ове куће уништене али су их Једеничани ласно поново саградили: јер им је висока београдска Влада дала на дар материјал за грађење, а уз то грађењем новог пута од св. Николе до Дврсног, пружила ерество да се помогну радећи на њему. Уа ово, била је још висока Влада, милостива, да се узвиси над увиријењим осјећајима, па им је давала жито за храну док им је ујељв пристило.

Сад им је много теже, јер су се вратили из Црне Горе скоро без ништа, а пеналили крова ни огњишта. А Влада не само да им педа ништа, него је некама ставила земље на јавну драмбу, за порез, и ратне трошкове који како тичући се списи гласе, износе преко ф. 700.070! — Да русанска општина није давала повраћеним Кривошијанима, Једеничанима, и Убљабанима, под којом се падају, хљеба и новаца, било би од њих јртваца! гледи!

Све што се с поља и из путра види на једеничким кућама, ефејачи, да је с тешком муком учињено; да је плод жарке љубави која Једеничале везује према мјесту с много лијеких и тежих услова.

Неке су куће покривене с циглама а неке се и то лишн днo разановоу слажом. Пред сваком кућом има мали обор за жарну.

Овђе сада има седамнаест кућа, и деветдесет и три душе. А четири породице што су пребјегле потоњег устанка, и још живе у Никшићу.

* * *

Некогу пропустити да вас мила браћо Славо и Андро, неузнаом с неколико редака с традициом о досељењу Суботиња у Доње Једенице.

Негђе у другој половини петнаестог столећа браћи Озринићима из Рацког па под Врбе у милој Херцеговини додијао турски зулум.

Дуго су два честита брата Озринића, тријелн зулума, с љубави према огњишту и доминици, а кад им додијао убију ту неког бета најжешћег хришћанског кривока који је шлио да и њих ситом потурчи. Тада су утекли и дању се крили

по густијој горама и високим брдима а ноћу су путовали докле су стигли у Доње Једенице.

У Доњим Једеницама, нашли су само једну бабу, и она их прими на преноћиште.

Пошто је баба сазнала да бјеже од Турака, и да траже мјесто где би се настанили, она им свијетова да код ње остану и да замијене своје презиме Озринић са Суботић, па суботи у коју су прии пут стигли у Једенице, да тим ласније прикрију себи траг од Турака.

Пошто су се Озринића увјерили, да је сав приједел Доњим Једеницама празан, усвоје приједел ове старице.

Од ова два брата има данас потомака и у Рвну 10. породица; а прича се, да од њих има данас около 100 породица у Ервенику у селу Пркљу, општини кистанској, у горњој Далмацији. Тако се, како овђе причају, преселили потомци овдјех, немогући у Једеницама живјети ради тијесног простора. Они славе крсно име светог пророка Илију.

* * *

Одма под кућама лежи мало пољице: „Доње поље.“

Кад су се овђе настанили Озринићи како их на даље зовемо Суботићи, оно је мјесто била густа гора, али су га они кроз неколико година претворили: у равна и од „Мале пустиње“ назвали: „Доње поље.“

Као што пиће у Боци Которској, ни овђе се неоре плутом него ралом, јер су оранице или мале, или подијељене тако да није ријетко шдјети у ораници од десет жетара простора, по три четири раздела! С тога мора сиромашни Бокел шћно не шћно по свијету трбухом за кружом: кад у доминици нема још пропазда на којима би радити могао да прехране себе и своју нејач. Боца са своје лепоте може рачунати на сјајну будућност под покровитељством своје богате просвијећене београде, — а и жалости јој се неби могло замјерити, што су јој у напредном обзиру преностањени далеким руком кријеви у великој нашој Тесарији!

Поред оазисе оскудине у земљи, направио је да би Једеничани морали напуштити своју отаџину; кад неби имали другог услова за живљење. А тај јесу: околна брда и планине, у којима могу развијети сточарство, које је код њих толико развијено да тек што могу да остану! Лијепо

се користе дрвљем које сијекну и у Рису за горијев продају.

Престајем нам сада писати, јер идем да гледам величанствену појаву; да гледам кад сунце залази на наших гора, а сутра ћу ако Бог да, настати.

Сунце залази.

Сунце стадо да залази
Иза наших гора,
К'о да хоће да се купље;
У дубини мора.

*

Око њега осула се
Чаровита румен,
Оно сјаји међу њома
К'о међу живи пламен.

*

Много око на њег гледи
Вреле сузе лије;
Јер му срце код срдашца
За ким бије, није.

*

На му топли поздрав шаље
С тежки удицаји,
К'о да ће га сунце предат
У далеки крај!

*

Српско око гледаћ' сунце
Да слази с висине, . . .
Сузе рони ради своје
Српске величине.

*

А кад опет јарко гране,
Српче гуседе прима,
Па уз звуке тајанствене
Тешку тугу с њима, . . .

*

Пјева: славу величину,
Муке и страдање!
Појава му дивна она
Онамак надање. . .

Нека Вас милост Божија прати цијелог живота! Бежа, бубаши мљекс моје, кибић салом ојетк моруа.

Ваш побра

Дионисије Миковић

калуђер.

IV.

*Дом Језенице, на св. равни ап. ц.
Константина и ц. Језени, 1890.
Драги побратиме!*

Кроз прошаних девет дана негомах вам писати али то ми није сметало стање здравља, јер

слава Богу, овај горски зрак испуњен дивном благошћу и нежносту, сасвим угодан на мене утијете: да сам се већ у ово мало дана опоравио тако да се у мом срцу почела рађати нада као оно кад се изпод пријек облака стану из нова јављати сунчани зраци да раскриве лед што покоси . . . измученом животу. Него ми томе пријечиле дужности с којима сам у положају окупирани.

И ако наш манастир Бања, није богата лавра, каквих српских народ у славу Божију и светих Немањина, и других побожних хришћана има лијеш број, заслугама на многих богатијих не заостаје, а ради потребује као и један други.

Отац Пахомије, или поц Крето, слазе у Рису и замјењују ме у манастиру у црквеној служби. Али сам и ја преко јучер морао саћи ради службених послова и лијевничког прегледа; а био сам се већ и узелно убавог нашег Риса као и он мене.

Криво ми је кад Рису сваки дан ако и с даљег погледа не видим, па у вече при залазу сунца често долазим код цркве св. Нисоле и одатле гледам на убави Рису и чаробно море које се љуља по дну наших бријегова.

Како дивно огледа наша Бока! Ваљда нема уста која би уијела да јој у ведроје вечерњему часу, лепоту испричају! Гуседе горе, кршени бријегови и високи полази, огледају се у морској дубини: да се ваљда што чаробније ни у панорами невиди! А посљедњи сунчани зраци чине се у мору као на небу кад се у прасак веселе зоре јављају! Све је у њој чудесно и примамљиво: као да је природа сво чари своје лепоте у њу растоварила!

Кад се сунце спушта у море да своје усилано лице раехлади и тице неколико пут одијевају своју чаробну вечерњу пресму, свемилостивом Творцу, ја се арамам у стаи пуван у души и срцу нових и нејасних осјећања.

Кад сам преко јучер слазио низ рисанске стране био сам испуњен радосту што ћу овако осењен моћи опет удисати онај зрак дрвљанске, благе, нежне природе осењен морском хладношћу.

Кад сам у Рису шлегао, особитим сам задовољством посматрао радњу на Рцу. Ту се подиже дом: „за убоге и болне“ задужбина ђ. Димитрије Јубатовича, који је у Русији стигао лијепо имање на себи начинио вјесто у историји

ерских добротвора сјетивши се сиромашних и болесних свог отечества, за којим му је далеко, далеко, на сјеверу, родољубно срце купало како ће вјечно служити на дивни примјер многим имућним ерским синовима у Српству и наван Српства.

Мени је у дню срећа пала да четвртог априла по нашем старом календару, у сриједу послје подне, ове године, благословим темељац камен и положим с вањим начелником г. Васом Ј. Јокановићем, у присуству општинског управитељства, и мјесног добротворног јавног доброчинства, и лијевог броја веселе и миле наше Србадије: обојег пола.

Судећи по нацрту којим ми је једном извола показати наш епископ г. Герасим, који се и за овај дом правом љубављу заузима, овај ће дом тако изгледати да ће својом љепотом свему Рису на диму служити. У њему ће бити и пријиза посвећена св. Великомуч. Димитрију, са високим торњем из ког ће како ми господин владика Герасим, рече, једино звонице поздрављати појаву дана и залазак сунца. Творца првог нацрта био је изостао торањ, па је против тога протестирао г. Епископ Герасим, те ће усљед тога овај торањ у обичну кубета, са високим крстом у средини, украсити овај лијеви док.

Висе врата под торњем, стојаће плоча са надписом:

„Задужбина Димитрија Ђурова Љубатовића, Ривањанина, за због и болне 1890.“

О Љубатовићу и његовој задужбини писаћу опширније и посвеће ако Богу буде угодно да се и још не одкине моја жипа која у будућем праху подржава искру бесмртја, а сада ћу наставити о: Доњим Ледењцима.

* * *

На крају „Доњег пола“ на сјеверној страни, ниже новог пута а под једном антицом (гредом) налази се вода Британовина.

Постоји предање да Британовина носе своје име по зеленом британу (Isle), којим јој је поприлина свагда окићена.

Код Ледењчана постоји предање с кољена на кољено да се овај британ не смије сједи на бршњама дати: јер би тад покрепали!

Назад тридесет година у првој овој причи о сјечењу брштана, посетио га неки дню једне зиме † Буро Антон Суботић, отац садањег селског

кнеза Аћима и сви му брави који су од њега јели наекоро крешају! Од тада га већ није нико сјекао.

Пахомије ми повједо да је оп видно да се коза сама и ако прво тешко испење и британа једе, али да не крена, а кад јој га људска рука убере и да да онда креша! Овако је, веле, „учинио свети Сава“, он изашао из Ривна и на ову воду починуо па пошто се не нанио повикао: „Ах! лијепе ове воде! Дао Бог да ова вода буде вагда лијепа и благословена!

Светитељ је наставио послје мале починке: „Да Бог да, да овђе буде свагда топло и да се британ зелени, и која би га рука убрала од њега се некористила!“

С тога је, веле, овђе зими топије него у иједној ледењичкој кући!

Вода павире из грде и слијева се у дубоку рупу: која је сувошејом до врха изидана.

Од године 1867. до данас овај извор пресушио је усљед великих суша, два пут; али је и тада из грде капљала на шест мјеста, па се од ових капља кроз дан и ноћ могла напунити двадесет и четири бурица воде.

Један дешедесетогодишњи старац приповиједо: да се за његово доба утопило у Британовицу више од стотине чељади, али да је свако било спасено! И ово приписују благослову св. тога Саве.

Приповијетка даље вели: да је свети Сава одавђе отишао у Кривошије и стигао на конач код Жмукића.

Околом поћи у Жмукића коког зајевао, а свети Сава повиче:

„Ах, лијепо ли пјева она тица!“ Пошто је коког неколико пута повторило своју пјесму, св. Сава повиче:

„Она тица ваља стотину цекни!“

Жмукић закољу кокота и ставе га у бисаге светог Саве.

У јутру свети Сава отишао, а мало касније Жмукић за њим у претијек! Смигли га у Стрепаници, па повикали:

„Стаи, море, калуђеру, пећен нам утећи!“

Ми тебе синов лијепо дочекамо а ти нас понае покреде!“

Кад се светитељ стао заклањати да није, они му га тад пазде на бисага које су о седлу висале, па повичу:

„Ти он, оче, сâм синоћ рекао, да овај ко-
кот приједи стотину пекина, па нам их сад дај!“

Светитељ им да стотину пекина за закла-
тог кокоша, па упита:

„Како се зове ово поље?“

Они му одговоре:

„Врено!“

Светитељ тад рече:

Да Бог да у напријед небило Врено, него
Дрено, трионито, и каменито! И да Бог да, да
се од вас Ђмукића никад ненамножи породица
више него што их данас има!“

С тога веле, да је поље обилато дретом,
трешем и каменем, и да се Ђмукићи не могу
намножити!

Народ их скоро презире и набојева као
светитељеве проваљетнике, а и они сами мисле да
се с тога намножити не могу.

Кад је светитељ одавде стигао на „Плочу“
бива: на данашњу границу између Бесараје и
Црне Горе, како ће на Грехово а одатле даље
крз Херцеговину, коју му се спотакне нога, и
светитељ паше али се дочека на десну руку и
нимало се не убије! На овој плочи и данас се
види рука са свим претима као да је на тијелу
а не на камен обочена!

Пут којим је светитељ пријешао преко
„Дреног“ како се још каже: „драгаљског“ поља,
и данас се зове: „пут светог Саве“.

Овај пут с даљег погледа изгледа бијело-
жуто боје, а који пут, бива: кад сунце послје
кшне припече, и црвене боје, те изгледа као да
је по њему прострta српска тробојница!

* *

На западној страни Бриштановице, само не-
колико корака даље, стоји селски пут који води
у Горње Леденице; овај је пут кривент и врло
рђав!

Овдје стоји један камен обилазачан с крстом
за спомен што је владика г. Др. Герасим Пе-
траловић, на њему клечао кад је у другој по-
ловини септембра, 1881. године у каноничку
визиту изишао, и ту завањене леденичане мирно
клечећи и заклањући светим крстом што му је
о прету висио. Овђе се сиратио пошто су га
Кривошпијани праћали с Луноглава; али кад овђе
стигне, неки који данас некине — описани сре-
ћом устанка године 1869. изјаве му своје непо-
вјерљиве, и кад је он рекао: „Идем у емсту призу

моју да се за вас помолим свемогућему: да вас
уздудри, да вас спасе; и, да вам опрости: јер
незнате што чините,“ заграју: „Натраг! Натраг!
врата су ти од цркве затворена!“ Он, Епископ
Герасим, пред очима усташким ни је тада био
свијетлија слика него што је био епископ неко-
паник и издајник митрополит Леонтије Ламбро-
вић, код Срба у вријеме Карађорђевог устанка;
а уз Епископа Герасима, такав је пред њиховим
очима био сваки: „Ко год једе хлеба принципала.“

Владика се повратио сузе рошећи, а до
скоро, бива: на мјесени четвртак, 1882 год. пукне
усташка пушка на Бесарејског солдата, а прије
тога ноћу између 17 и 18. децембра 1881. међу
селома Каменом и Ђкијебом на заидарије, од којих
погине четири, а два буду тешко рањена. Бесар-
ска војска ноћу је стигла и некрцала се у Рисан,
па живом аором изашла уз рисанске стране на
брдо код цркве светог Николе, и усташе изне-
надила јер јој се и још нијесу надали. Чим је
војска на брдо изашла стала је палити и рушити
Леденичке куће а усташин су на њу жестоко
пуцали: на околних брда.

Леденичку нејач и женскиње нијесу сол-
дати затекли у Леденицама јер су прије пре-
бјегли у сусједна пригорска села а нека су већ
на путу била.

С мора из под Рисна, леђело је топовско
ђуле с војничког пароброда Албрехта, преко кри-
вошпијских, леденичких, и убаљских брда, а из
под Ораховца, с пароброда Фазкане преко ора-
ховачких брда и међу усташима бљувало смрто-
носни отров.

Него ово спада у историју овога устанка.
Ја сам за њу купио податке и кад би околности
допустиле да се сад напише, ја бих је могао
тако вјерно написати; како се веће моћи напи-
сати кад се буде писала послје педесет или
више година. Била би то дебела књига, али неби
била досадна. Али кад год било историја ће овога
устанка казати много што шта!... Сваки се
нара кад мисли да Бог и историја остају дужици,
и да се што од њих сакрити може!

* *

Одма код овога пута на западној страни,
најави се лијепа једнопoднa кућа, као на нај-
агодијем центруму између „Доњих и Горњих“
Леденица. Њу је саградила Бесарија негђе из
1860 до 1865 год. за стање свештеника, који

послужује у Доњим и Горњим Леденицама које састављају једну парохију.

Саграђена је лијепо оџаџатим камењем у клаку и покривена је циглом. При земљи има куварницу и кухињу, и двије мале собе од којих је виша служила за школу од године 1865 до 1876. године. Сад школе нема, а нема је ни у Кривошијама ни у Ублима! На поду има двије собе обичне величине, а више њих петар, т. ј. оно што би се италијански рекло soffito почему и многи наши кажу: „Шофит“.

На овим собама има по два пеља и лијепа прозора са кањима с поља, и један у пролазу између соба.

Ја спавам у источној соби, а поп Крето Лазаревић, администратор кривошијски, спава у западној соби, а калуђер Пахомије у собици при земљи. Отац Крето одвијде послужује парохију и капеланију у Кривошијама, јер су тамо последњег устанка уништене куће које су за свештеника и школу служиле.

У собама је сав намјештај: три четири дрвене столице, астаљинџа, и три сламјаче с покривачима и једним етрамацом ког сам из манастира вишно с другим најнужнијим потребама, да на њему спавам. Отац Пахомије, и отац Крето, здрави су па могу и на сламјачи. А међу тим Пахомије неби га имао чим купити, јер му сва плаћа коју прима из државне касе износи само флорина 11 и 46. нов. А од својих опаленица парохијана, нема срца да пита бирове и друге пристojбе кад зна: да ни хљеба за себе немају!

Кад оно последњег херцеговачког устанка против Турсина, Херцеговачка нејач што за боја није било, пријехе дијелом у Црну Гору, а дијелом у Бокву, и т. д. било је неколико породица по Леденицама сјештено.

Тада је честити брат Русе господин Атанасије Васиљев Васиљевшић, родитељском и братском љубављу пазно на овај напаћени мли еписки народ; тражио је од села до села ће се он налазио и тјешно га љепшом будућношћу, и дијелом му повие и одијело и друго, што су му за овај народ великодушна браћа Русе обилато слали. У Русину ми заведе школу и да учитеља Србина Илију Јевтова Папреницу с плаћом а по свим другим мјестима, замоли свештенике и учитеље, и другу браћу Србе, да му буду на руци у светој послу ће неби на пријехе стићи могао, што је сваки радо по природном нагону чинио тим

ласније што су томе и Бесарске власти биле наклоњене.⁴ Тако је ово племенито срце, господи Васиљевшића, и оцу Пахомију, више пут слао руску милостињу, а овај ју је најсавјесније с прага ове куће дијелио.

Једног свјескер јутра опкоњи ова тужна еписка сиротиња, ову кућу и у прла очи на пастира Пахомију, који с прата од куће дијелом некоем ово некое оно, од руске милостиње, и свакоме је по нешто удијелио. Сјутра дан ето ти к њему једна херцеговачка удовица са боцом вина. Он помислио да је дошла да му се што моли па му за то вино на дар донијела, па је у корн што је вино доносила и каже да га неће примити ако неће за њ повие примити, јер зна у каквом је стању, а међу тим да ће јој једнако као и свакоме, учинити све што може јер му то налаже еписка и пастирска дужност. Али да видите наше удовице! Заплака се као што млада удовица којој је био муж скоро погинуо а она остала с нејако дјеце, може да заплаче, и кроз плач стаде заклицати: „Прими ово свјештениче за лијепог нашег светог Сава! Имам ја ради шта ти и више донијети да сам кадра! Нијесам дошла да те ни зашто молим, него да ти нешто кажем. Мој малешко обукао капут што си ми јучер за њ дао од оне душевне браће Руса, док што би длаан о длаан удрио, повика: „Наве! наве!“ Ја се препани, мислим се шта му би, па нетрчим предаћ и у питањ шта му је, а он: „нешто ми тегли, тегли, под назухом!“ „Бољан што ти тегли? упитам, па му свалих капут, и станем га пребирати, кад али имам што да видим. На капуту на јутра длааг па зашине првенцијем свиљенијем концем, а у шпагу црвена свиљена кесица и у њој десет златнијех рускијех дуката! Тад ти ја еретна тражи поали ће књиге што би казала која ми је ово добра душа послала, да ти донесем да ми проучиш, али шта нема на нема. Па ти ја онако са оно дјеце, моли Бога да се она рука посети која их турчила, и да јој не бројно пут намири у свакоме послу. По тада шлегни ти ја у Русан, разби дукате и покупуј хране и одјела, а теби наточио ову боцу вина, да испијеш за добро здравље и сваку ереху непознатор ми добротвора Руса или Рускине. Отац Пахомије прији вино, али јој га је дјеци намирио дијелећи им своје проскурине. Оно Вам је извор оне моје приповијетке у Незањи. „Руско Милосрђе“ коју ни је фантазија него истина створила.

Колико ће бити овако руских дарезљивих десница у хаљину турило и послало са хаљином, своју левтву еписком паћенику, а да му ни левица непа? То само зна Бог који све зна и дужан никоме неостаје, а овака доброчинствена обилато награђује.

Овако вам се много и много пут епископа спротива од ове куће утјешна враћала под своје чадоре и колибице.

За овом кућом на западној страни стоји врт, код је сиромашни О. Пахомије, већином својим рукама растратио и около њега међу саградио. У њему има разних поврха као у пријорју само што ондје касније стигне; ово толи подок с Британовице којом се за пиће и друге потребе служи јер друге воде ближе нема.

* * *

Колико сам дознао могао од најстаријих Леденичана, ову су парохију послуживали духовно свештеници манастира Бање, и сматрала се као манастирска парохија; а само су је припремено неки свештеници из свјетовног чина послуживали. Сада се у свјетовне броји, и јеромонах Пахомије послужује је са оскудице свјетовног свештества: у јерпархији.

Ја сам само дознао могао, да су Леденице послуживали следећи свештеници: 1) † Симеон, игуман, родом из Сарајева, 2) † Јеромонах Ђорђе Лазовић, из Горњих Леденица, 3) † Јеромонах Арсеније I. Папић, из Завођа код Требиња, 4) јеромонах Арсеније II. Папић, из Завођа код Требиња, 5) † Максим Милетић, из Горњих Леденица, послуживао је Горње Леденице; а 6) јереј Петар Поповић, из Рипа, послуживао је Доње Леденице. 7) † јеромонах Петроније Давидовић из Паштровића, 8) † јеромонах Данил Накаћеновић, из Кута, 9) Јованчије Аврамовић, садањи игуман манастира Савине, из Требесина. 10) јереј Јован Васљевић садањи митрофски парох у Сичу, родом са Убала, 11) јереј Раде Мартиновић, с Брајца, у пензији, 12) јеромонах Никанор. Синобад, из Киша, 13) † Хрисантије Николајевић, игуман, из Сарајева, 14) јереј Јован Милијељ, садањи парох у Загори, 15) јеромонах Пахомије Кончаревић, из Ервеника, од 28 јула, 1867, до сада.

Незнао сам кад је и колико година који од ових свештеника ову парохију послуживао.

Манастирски свештеници послуживали су и Горње и Доње Кривошије, док је у првој половини текућег столећа постао свештеником при свештеник од Кривошија, поп Марко Самарџић, код Турци на вјеру погубише 26. јан. 1849 г. Ови манастирски свештеници калуђери имају велику заслугу што се сва околина до Грбља одржала у својој светој православној вјери. Па и у самом Грбљу, где постоји намастир под Ласном, посвећени Рождеству Пресвете Богородице, врло су често ишли и тамо проповиједали ерство и православље купећи милостињу; а једнако и у Кртолима где је био знаменити арханђеловски манастир Превлака, зетска митрополија коју је свети Сава установио. Него све ово е пада у историју манастира Бање за коју сам већ прилично скупио података, те ћу је, ако ми Бог да здравља, до скора написати.

Већ сам се уморио па ћу да прекинем, и нећу вам већ писати с Доњих Леденица, али ћу се њих дотаћи у писмима с Горњих Леденица, ако успишем о обичајима и оживоту леденичана у опште.

Ово вам пишем зато пишем оловком јер пера и мастила немам; пишем га у хладовини под тврђавом Леденице, а код мене никог нема осим тог вјерног ђогата, који около мене учини коло као гумено на ми стравикам. Кад ја који пут легнем онако на траву, он онда раме и потама у земљу копа ако и код ублизини чује, ако нешто угледа стане ме лако дрмати док не устанем! Вјерног ли слуге!

Док сам ово писмо писао, чуо сам више пут у страни е поред себе на сјеверној страни, далеко около два километра да звоне звона са коза и оваца. Данас се облак по небу вије али нема изгледа да ће из њега дажда пасти, јер га сјеверни сјеверни асфир к западу гони, а да би дажда пало било би добро по усјеље; народ се пренао, јер ако му усјеље не роде он је пропао! За овим се облацима сунце скривје, па послје неколико минута показе се као побједилац у потпуној слави. Сад баш кад сам пишао да ово писмо затворим, тргне ме звонасти глас са стране где брани пасу. Окренем се, али тамо на бржуљку на врху камена, маленко Ј. бие као кад се од мајке родило, у некривљеним гањима од бијелог платна, а онако без кошуље огрнут у танку жандарску блузу; на глави му жандарека капа и она подерана да му се кроз њу смеђа коса

види. То му поклатио некогав жандар. Кад сам прии пут овако одјевена видио овога малешка који ће бити проваљно десету годину, и још неку дјецу којој су жандарии даривали дјелове свог старог одјела, било ми је екијешно, али и тешко с њихове сиромаштине!

Код овога малешка, на вишем камени, стоји ђевојче од удабде. Лице јој је лијено и бијело ружено, али сунцем опржено. На глави јој капица, као у пригорске ђевојке, а при капи бијела марама која је провидна да би се кроз њу могло млијеко проциједити. Котула јој је од првено такне боје, а кошуља од бијелог платна. И она је боса, али јој ноге нијесу каљаве као умалешка. Преко врата пребацила конач предина, а каубарце турала у лаку торбу, што јој о лијевој руци виси, па погнула главу и живи на иглама плете. Ово су: чобан, и чобанка, и сад сам највише заклано: што нијесам фотограф. Она цура, сад кад се сунце у краде облаку, продужи на сав глас онако плетући:

„Грани сунце! ела јарко,

Да огријеш:

Мило српство од кога се

Давно кријеш!

Дуго је за ових кутала, и ја сам поми-слио да ме опазила па се стидна укутала, али

на једном опет одјекну њени дивни видински глас:

Али моје тужно срце

С топант поћеш;

Е га јади доконали

Без пребела!

Опет је укутала, а малешко устао и виче на браве, па најпослије оде да их што више одалечи од једне њиве у којој се зелене мали кукурузни стручићи. Она се окрену унаоколо на браве, па опет погну главу и настави, једнако плетући:

Па ћу тужит' до вијека

Брато жили!

Сад је малешко звну, али јој име испра-зумјех, и она екоци с камена па као срца полете низа страну, и већ је не чух ни видјех.

Од кад сам овдје, и још не чух веселе пјесме!

„Цело Вача пактица ч'љокотела“ молећи се свекогудењу да благослови наше намјере на сваки добри рад, и да нас до скоро здраве и весело загради. „Бди гонеди м'бача т'која на м'бача, њекоја њекоја на т'бача.“

Ваш побра и смиренн богомољак

Дионисије,

Јеромонах-настојатељ.

Бесједа,

коју је Његово високопреосвештенство АЕ и Митрополит г. Ђорђе Николајевић говорио 1 септембра 1891. год. у Приједору при освештању цркве.

Благочестиви Хришћани, драга моја
духовна чада!

У оном несрећном пожару, који је прије неколико година ову варош пемцло-стиво похотио, који је многе сиромашне породице сасвим упропастио, а богате осиромашнио, који је трговини велики удар нанео, који је многе куће, па и саму нашу цркву пламеном прождро, мислило се онда и говорило, е нећемо се нигда опоравити, нећемо наше главе, наше стање подигнути. — Али није тако, као што злобинци и наковинци мисле, говоре, и желе. Бог не оставља своју дјецу. Бог незаборавља своје

вијерне синове. Он помаже онима, који га у невољи призивају, он долази у помоћ онима, који му се моле, и који његово свето име поштују, славе и хвале. — Па шта видимо данас? Овдје, гдје је био псепо и пустош, сад се дижу велике куће и домови, дућани се отварају и миске, трговина процијетави, сиротина не трпи муке и невоље; а то све под мудрој и очинском управом наше високе аемаљске владе, која по жељи нашег премислостивог цара и краља настоји, да ове благосло-вене и плодне земље унаприједи, уреди, и просијети. — Ко би могао и помислити,

да ће ова еписко-православна општина после године претрпљене несреће и пожара, после своје гране штете, у мало година, подигнути најпре велико зданије школско, у ком се наша млада Српцад и Српкињце уче и васпитавају, па сад и нову цркву за православни народ од тврдога материјала подигне на славу Божију, и на спасење својих душа. — Доиста велики напор, велико пожртвовање, труд и трошак. Бог милостивни нека их по сто пута наплати, и нека им свој благослов на њихове радње пошаље, као што шаље своју благодатну росу на наше њиве и усјеве. Бог нека благослови и ове, који су прилоге давали на школу и на цркву. Општинари посвједочили су, да су све прилоге, и сваку крајцару, коју побегле душе недељом и празником цркви па тас даривају, добро сачували, и на добро потрошили; а сотим су своје име у његовим црквеним овјековјечили.

Сад дакле, моји драги Христјани, кад имате ову-красну цркву близу ваших кућа, близу ваших њива и поља, немојте да вам стоји затворена и празна, него сваке недеље и празника скупљајте се овдје као браћа, и Богу се молите за вас, за вашу породицу, за ваше здравље и душевно спасење, и за сваку вашу срећу. Ово је дом божији, који је данас светом службом архијерејском и благословом светог Духа освећен, у коме ће од сада па до вјека бити Господ Бог, који ће ваше молитве саслушати, и вас наградити по вашем срцу и по вашим заслугама. Дакле имајте срце чисто од зашнети и пакости; пазице да се у вашем срцу незакоте але мисли, шкољине намјере, освете, и нечистоћа говора и твора; немојте загати и варати; нечи-

ните неправде; поштујте своје власти, своје свенитенике, своје родитеље и све старије; не пружајте руке на оно што је туђе; нечините безобразлуке ни ерамоте; не свједочите лажљиво на брата и на комшију; држите се у свему чисто; чувајте се прекозмјерног пића, које руши здравље, и куће, и породице. Исповједајте се и причешћујте свакога поста, или бар сваке године. У нашим кућама нека царује слога и љубав међу мужем и женом, међу браћом и сестрама; са својем суграђанима живите у миру, пазице се, и један другом помажите у свакој потреби.

Ви који сте старјешине и родитељи поучавајте своју дјечицу, своје домаће и млађе вјери, молитвама и закону божијем, и шаљите их у школу, да тамо приме вјерско васпитање, јер па млађима остаје свијет, на млађима остаје наше славно еписко име, наша домаћа крсна слава, и наше пшеме.

Погледајте око себе, и мало подале, па ћете видети, да људи научени и школовани владају, управљају, суде и господују; па нека вас то потакне, да и ви вашу дјечу давате не само на мале и мјесне школе, него и на високе академије и универзитете, па ћете дочекати, да их видите, и да их наш народ види као управитеље, предстојнике, судце и адвокате.

Мој мили еписко народе, ја вас савјетујем, као своју духовицу дјечицу, и ако моје савјете примите, будите уијерени, да ће и благослов божији међу вама бити, који ће вас кроз цјели ваш живот пратити у свакој срећи, у сваком напретку, да добијете душевно спасење, што је обећано сваком богоугодном Христјанину, који по вољи божијој живи. Амин.

Говор

ког' је при освешћењу звона у селу „Шљиницу“⁴⁾ држао: **Петар С. Иванчевић**, ери. учитељ.

Србадија мила!

Е, ала га се чисто из дубине епископског срца радујем, кад вас толико много, а из разних села на окупу видим. Да, Србине брате, Срипкино село — велим радујем се; — а и како се не би радио, кад вам са нашег поштеноског епископског чела могу виђети, да је сваког брата Србина и Срипкињу без разлике вјере — некаква особита радост и весеље обузела.

Е, Србине брате, Срипкино село — како да вас и не обузме, кад ћете данас прилику кроз 502 г. чути у овом убавном епископској скупштини глас, који сваког Србина, Срипкињу и у опште сваког православног Хришћанина постиже и опомиње на молитву, а то је онај милозвучни глас звона; ког ви мила Србадијо милошћу Божијом и покривањем нашим набависте.

Прва су звона постала текар у VI. вијеку, а до тада није било никакво звона.

Први који је звоник изумио знао се је Павлић, епископ Поладејски. Али мила епископско родо се почети бијаху звона само по већим и богатим градовима. Као што мила Србадијо и код нас у милој нашој отаџбини Босни поносној и крсној и јуначкој Херцеговини случај бијаше, јер од окупације (1. јула 1878. г.) у нас су се на свак жак неправда звона, а наравно најпрво по већим и агодијим варошима, а онда по мањим и сиромашнијим.

Кад није било звона, онда су се православни Хришћани на молитву сазивали: „трубом“, куцањем „чекана“ и „кленалом“, што је код

нас Срба Босанаца најуобичајније било, а и сад још кленало готово код сваке св. матере цркве иако; а тим знаком свагда се великим петком побожни Хришћани на молитву сазивају.

Док нијесмо имали звона, пратили смо наше жртве до њихове вјечне куће пјесмом: „Аллилуја“, а с' истом пјесмом сазивали смо се на молитву и излазећи у дјевојачком манастиру у граду Витлејему.

Ми додуше сад' — хвала драгом Богу — створитељу цркве васионе имамо подоста св. храмова и на њима или покрај њих звона; али на жалост већином их слабо похађамо и слабо се обазремо на милозвучни глас звона, који нас опомиње и зове на молитву. Шта више има нас мила Србадијо и таки, који поврх многог опомињања и свјетовања од стране свештеника идемо, те буд' ашто безгучимо и радимо несељених и празничних даном.

О Србине брате, Срипкино сестро, оканемо се тога. Чувајмо нашу праједоноску епископску вјеру, наше лијепе и лепе епископске обичаје, наш епископски језик и нашу милу епископску народност.

А ви титори ове св. матере цркве похађајте боље нашу цркву и немојте, да нам ово звоник, ког подигосте, даје стоји и узалуд вас опомиње и зове на молитву, него нека сваког Србина и Срипкињу увјек и у свако вријеме његов глас из радост дара Давида екљони:

„Возглаголю о дивномъ лицѣ: ехъ доиде Господъ поидѣхъ.“⁵⁾

У св. манасти. Голгофци, 1891.

Просте епископске народне молитве.

Приближежно: **Петар Ст. Иванчевић**.

I.

Хваљила се чисто, пречисто дијево Марија са својих седам веселијех:

„Прва је веселија Ристово зачеће. Друга је веселија, кад у утроби девет мјесеци носаше. Трећа је веселија, кад се је Ристос у граду Витлејему родио. Четврта веселија, кад три дара пријеклон дођоше и Ристу дар донесоше. Пета

веселија, кад се свему народу објави. Шеста веселија, кад извази тијело и душу. Седма веселија, кад сврши рај и покој“.

Ја рекох, изрекох се, кад би се од славних Срба-Ришћана нашао и православног Срипкиња, којих седам веселијех почастили три-пут' на дан, три-пут' на ноћ; свога би Риста Сина просио,

⁴⁾ Види „Свеску“ IV. и V., II. дво од о. г. стр. 180.

доказала би Томи капарниском нек' преписује
душе царству небесном.

Богородице Дијево, ти си већа од свију св.
евангелија — амин!

II.

Јесам ти грешни, јесам ти покајатин, за
ернеку вјеру, за душу, за бијелих рај и умрати
даш — амин!

III.

Сви свеци љетни, прољетни, зимни и је-
сенски; кога знам и не знам срцем и помисле-
њем, свима се једнако молим, докажете Господу
Богу нека упише grijех за моју грешну душу
— амин!

IV.

Славна земљо, вјечна кућо, по тоби ходим
Риста Бога молим, што гођ почињем Господа
Бога спомињем, што гођ ридим Господа Бога
хвалим. С Ристом лијежем, а анђелом устајем,
жарко сунце на исток, милоштин Бог на помоћ.
Ристос ме чува до по ноћи, анђео од по ноћи, а
сам Бог до вијека — амин!

V.

И правда Божија, и мајка Божија, и пре-
света Богородица мати Ристова, и св. Тројице
помози мене на суду, путу, гори, води и прије-
стоу Божијем — амин!

VI.

Придемо се, припадемо се саму Ристу Го-
споду Богу и цару нашем, господи помилуј, свети
бездомни, крешти помилуј нас. По име моје,
молитве, и матере св. Петке, и нећеље свете —
амин! амин!

VII.

Господе Ристе Боже наш, сачувај нас тешка
дуга, неваљала друга, сваке муке и душманске
руке и ђаволске области; св. Марко Божи данко,
св. Спасе добри часе, св. Петре и Павле апостоли
Божи, св. Илија и Пантелија, Огњена Маријо
— и сви који ете у св. црквама и манастирима;
св. тајмаре окардило, који кадиш мртве и живе
— амин! ¹⁾

На Цвијсан, 1891.

¹⁾ Ове молитве прабављено сам од Српчета Станка
Вучковића, а нешто је — како ми рече, баба научила.

И. С. И.

Поздрав свештенику!

Свештениче! наш пастиру!
Прими поздрав с' овог краја!
Прими поздрав у сред борбе!
У сред братског загрљаја!

Као пастир веље брине
Ти младеш оно стадо . . .
Поздрављам те, како од прије
Тако опет ево сада:

Брани вјеру православну!
Храни Српство! чувај име!
Учи вјерно своје стадо!
Јер си пастир, јер си е' њаме.

Свештениче! наш пастиру!
Прими поздрав с' овог краја!
Прими поздрав у сред борбе!
У сред братског загрљаја!

Кад навали душман клети,
Ма са силом грома јака
Не плаши се! храбро ступај!
Бог те гледа из облака

Учи стадо слога, миру
И љубави, ерду чисту,
А стајаће твоје име
На алатноме књиге листу.

Само тако моћи ћемо
Доспјет' срећи и слободи!
И онијем свјетлим дањма
Новој зори што нас води!

Љубите вјеру! . . .

Прошло је врјеме борбе крваве,
 Минуше дани окова тежки,
 Са којих Србин-борац витешки —
 Дође до среће, дође до славе.
 У миру среће тихо почива,
 Гледајућ' прошлости ропства немила,
 Која онјела и српска вила,
 Славећи Срба јуначког дна. —

И он је миран . . . Славећи Бога
 Спомиње често прошасте дане,
 Са којих Српство, због грјешне мане,
 Дође до ропства, до гроба свога . . .
 Ој Србе мили јуначки сине
 Загријан славом и вјером светом:
 У срећи мира полети летом
 На да те дремек и бол узмине.

Са тврдом вјером Божијег Сина
 Снашен неш бити од тешка бола.
 Ој љуби вјеру старих ђедова,
 И љуби Српство у срећи мира!!.

Сарајево.

М. Милановић.

Српска слога.

Љубимо се браћо мила
 Србадијо са сви страна,
 Једна ј' мати нас родила,
 Јер смо једног ступца грана.
 Љубимо се браћо драга,
 Прузи брата брату руку
 Љубав братеца, слога ј' снага,
 Петогодишњу отресмо бруку.
 Сједи'мо се Србадијо,
 Једна крв нам пуни знаде,
 Ма које жи вјере били,
 Ми смо чедо српске виле.

А свакна је српска вила,
 Мајском својим ног' задоји,
 Тог не страши н'једна сила,
 Душмана се Срб не боји.
 Славни прије кад бијасмо,
 Сви бијасмо Срби чисти
 Пет стогодиња робовасмо,
 И остамо Срби исти.
 Зато Срби са свих страна
 Пригрлимо братац брата,
 Зближио се, сложнио се
 Јер је слога е' неба дата.

29. децембра 1890.

Недељко.

Стефану Баковићу

Уширољеном проти у Сарајево.

У данома чемерицијем
 Када душман са синијром
 Срба леза, и још тјера
 Да преврне светом вјером . . .
 Ти си тада, вјерна слуга
 Божијег храма био . . .
 И тада си Србу милом
 У душици био мио.

Ти си старче, добри слуге
 Божији, вјерно чуво дом
 А са крстох, и десницом
 Послужно си храму свом . . .
 Преко сабље, преко мача
 Преко мртви српски глава
 Ишао си у храм свети . . .
 Зато тоби хвала, слава!

Деведесет и шест љета
С'једи старче тебе кити . . .
Теби ће се после смрти
Благодарне пјесме вити.

Седамдесет и пет љета
Вршио си службу свету
Та твоја ће успомена
На српскоме остат сијету

Зато теби с'једи старче
Вјечна хвала, вјечна слава,
Та теби се казат' може:
Ти си био слуга права! . . .

Сарајево.

Боже благи, Боже свети
Пошиви га роду свом!!! . . .
А ми појмо њему пјесму
Нек' одл'језе српски дом!

И ви други свештеници
На старину е' угледајте
И његова света дјела,
У памети ви имајте.

Па ће тако успомена
И после Вас останути,
Ваша дјела никад неће
На земљици пропанути! . . .

Мих. Милановић.

На гробу незаборављеног друга † Јове Перовића, срп. учитеља.

Србин си био — Србе љубио,
За Српство своје живот си дао . .
Живота твога Србин се сјећа,
Био си роб . . .

О Јово добри — Србине прави!
Бе ти је гроб? . . .

Живот је св'јежа, која се дуне . .
И мали вјетар кад на њу пуне! . .
Па нашто живот ко род свој мрази!
Шта ће му мач? . . .

Кад слогу газ, а тешии српски
Не чује плач! . . .

Ал' ти си Јово своје љубио
И живот мили за род си дао . . .
Те смрт те кдета уграби себи
— У хладни гроб . . .

Па ништа зато, мирно нам лези
Сад ниси роб! . . .

Сјећам се твога доброга срца . . .
— Па нашто живијет' ко нема срца?
. . . Ал' ти још живиш и после смрти
О друже мој!

Ти си патеник — српски потомак
Немањин сој . . .

Гроб ти се сјаја, лијепо знаци,
Падају на њег сунчани зраци . . .
И груду земље на гробу твојем
Фоча, на Херцеговини 1891. год.

Златни је зрак . . .
А Српству твојем ког си љубио
Престо је зрак . . .

Земља те ова на вјекни крије,
А народ онај што сузе лије —
Што во си за њег страдао ти . . .
Теби је драг . . .
За твоја дјела и Бог те љуби —
Наш Творац благ!

Благо си теби Србине прави,
Ма и у гробу доп'о си слави;
Јер Српство тебе на вјекни љуби —
Србине знај . . .
За твоја дјела слава те чека
Вјечити рај! . . .

Па лези, лези о Јово драги!
Отац те Вишњи познао благи,
Да гледаш Српства
Чуј друга твог —
Па гробу плаче — е, да ће Српство,
Чувати Бог?! . . .

Више гроба твога презлеће вила
Која ти на вјек бијаше мила . . .
Па чува гробак љубивица свога —
Пјева ти пој . . .
С' Богом на вјекни: *Бог да те прости!*
Мноо друже мој . . .

Родољуб.

Његовом превосходитељству, Владимиру Карловичу, Саблеру,
управитељу синодалне канцеларије у Петрограду. (Посвећено у знак поштовања и благодарности.)

Живот.

(Бљушников).

Дар магновени, дар прекрасни! . . .
Животе, за што е' ти мени дат?
— Ум ћути — ал' је срцу јасно:
Живот је мени рад' жића дат.

* * *

Свуд' красота у Божијем свијету!
Творац свијета у свијету је скрит;
Ал' је Он у души, у свијету,
У разуму свима нам открит.

* * *

Познавати Га на створења,
Духом Га гледат' срцем љубит',
— Ето и циљ живота шта је,
Ето шта значи и с Богом бит'!

Живот.

(Пушкина).

Дар напрасни, дар случајни! . . .
Животе, зашто ти ти јени?
Ил', зашто си судбом тајном
И казнама осуђен ти?

* * *

Ко ме је враждебном власти
Из ничтојества познао?
Душу напунио страстима,
Ум сумњом узводновао?

* * *

Цјељи пејам ја пред собом,
Срце је пусто, призан ум,
И беспогођи ме скуком,
Све — једнаки живота шум.

* * *

На такав песимистички поглед на живот, Пушкину ево шта одговара митрополит московски Филарет:

Не напрасно и случајно
Живот Богом мен' подарен;
Не без воље Бога тајне,
И казнама он осуђен.

* * *

Сам сам својсправном власти
Тамних бездна зло навао,
Душу напунио страстима
И ум сумњом узводновао.

* * *

Опомени ме се заборављени!
Засијај кроз сумрак ум,
И — созријетеја тобом чисто срце
Свијетли ум.

Петроград, 15. јула, 1891. год.

Превео

Милош С. Анђелковић,
студент у Петрограду.

Главна садржина досадашњег рада у сједишцима српско православног свештенства протопрезвитерата чајничког.

I.

Српско-православно свештенство протопрезвитерата чајничког држало је своју I. редовну сједницу у Чајници дана 11. фебруара 1891. г., на којој је ријешено слиједиће:

1. *Пошто је* свештенство отијевало тропар Духовски нападиратељ протопр. отворио је сједницу говором објаснивши потребу, корист и значај свештеничких зборава у данашњем времену, када је свештенство највише позвано да буде на опрезу

у вршењу дужности, што се тиче очувања православа и српства и рада на напретку просвјетном и материјалном.

2. *Надиратељ* протопр. јавља да је 30. јануара 1890. г. преминуо заклањски парох Јосиф Тановић — (Мартиновић) а 26. новембра исте године Атанасије Комадановић, парох заборачки и протопрезвитер чајнички, којима чланови сједнице одадоше почаст устајањем и ускликом: „вјечнаја памјат.“

3. *Прочитан је допис* св. АЕ. Митрополије од 5. I. 1891. број 40. којим се на молбу свештенства одобравају тромјесечне редовне духовне сједнице, а по потреби и ванредне сједнице, изјављујући уједно Пр. г. митрополит, да у том подузећу ни своје моралне потпоре ускратити неће.

4. *Изабрани су за пресједника сједница* наредпр. протопр. Патрикије Кожадановић Поповић и за потпресједника уједно перовућу М. Ранковић, синџел и парох руђански.

5. *Прочитан је допис* М. Ранковића пароха, којим се правда, што није могао на сједницу доћи, а уједно су узети у обзир да се претресу његови предлози, које је у 8 тачака истакнуо.

6. *Закључено је* да се замоли св. АЕ. Митрополија нака би порадила кад вис. зем. владе, да се — и ако има — опет понови наредба политичним властима, да ове буду на руди свештенству да се стварно могу извести сви закључци, које свештенство у сједницама закључило буде, јер би иначе сједнички радови изашли били.

7. *Пошто у овом протопр.* имају двије парохије, заборачка и закаљска, у којима њима парохијалне цркве, што је грдна штета да толика паства остаје без духовне хране, то је ријешено, да се дотични пароси с' благословом Пр. г. Митрополита постарају, да народ што прије подигне скромне цркве у тим парохијама, па да доцније поред цркви подигне и школе еписке — та два расадника добра и ересе пародне.

8. *Прочитане су и протумачене све наизједне* окружнице св. АЕ. Митрополије од год. 1889. и 1890. и закључено је да се свештеници у будуће по њима строго владају, па тако да се одрже по њима достојној висини као служитељи олтару и учитељи народа а вриједни повјерења своје претпостављене дух. власти. Особита пажња има се обратити на окружницу у погледу склапања брака издану 25. IV. 1889. број 293. јер се у прошлој години догодило случај, да је О. Димитрије Поповић (Мартиниовић), парох закаљски вјенчао за једног момка жену, која има жива не распуштена мужа. Дале, усвојено је да се тајна брака врши једнообразно по „требнику“, т. ј. да се зарука пред главним дјериха а вјенчање на сред цркве врши, а не као што је досад био обичај у Чајничу, да се и зарука врши на сред цркве.

9. *Према великом позиву*, кога свештенство у народу има, положај и стање његово требало би што боље и што сјајније да буде, како га

материјалне и физичне мане и недостатке неби у очима народа и других понижавале због тога; те зато кад му је стављена већа одговорност, према народу због његових опсежних дужности онда се свештенству неби могло порицати право на пристојно издржавање.

Према томе требало би ту ствар што прије ријешити и лишити свештенике брига о „нашумном хљебу“, како би што боље већ сада свој позив вршили. Обзиром на то ријешено је да се од стране свештенства овог протопр. поднесе молба св. АЕ. Митрополији рада побољшања и уређења свештеничког стања. У молби поред осталог треба истаћи потребу установе „фонда за свешт. удове и сирочад“, сталну или бар привремену такву парохијални прихода, као и то да се наредбом објави шта имају свештеници сами, шта општине, а шта опет свештеници и општине заједнички примати од доходава за црквене обреде. Ову последњу тачку изазвала је та околност, што се свештеницима неправно чини, јер су неке црквене општине уобичајиле и за „правилно“ увеле па са свештеницима на пола (т. ј. пола цркви а пола свештеницима) дијеле св. приход готово од свију обреда што се у цркви врше!

10. *Закључено је* да свештеници са народним кнезовима пораде, да се свуда по селима гробља ограда, па ако се мирним путем у том не успије онда да се замоли котарски уред да примора парохијане на то.

11. *Да се тачније уреди* одношаји међу свештенством и општинама нашим одређено је: да се замоли св. митрополија, да она као једина надлежна власт прописне и потврди један „правилник“ за све ерл. прав. црк. школ. општине у Херцеговини. А докле се такав општи правилник не изади и у живот неуступи, дотле да Митрополија изда наредбу свима цркв. општинама, да оне у будуће без саслушања мишља и савета свештеничког не раде и не поступају самовољно, већ да уважавају свештенички ауторитет, њихово право и утицај у уредбама црквено-школским и општинским, која су им вазда поред духовне и државне власти припознавале и поштовале, па их ни поједини свјетовљаци а још мање општински чиновници не смију омаловажавати.

12. *Ријешено је*, да се умоле котар. уреди, да „пасоша“ не издају ни једном парохијанину кад се који хоће да изеси докле се дотичном свештенику не пријави.

13. *О. Димитрије Поповић (Мартиновић)* који се више пута опија ради чега је од парохијана више пута и протопр. уреду пријављен био — опоменут је да то у будуће не чини и да без потребе не посјеђава механе, јер ће се у противном случају пријавити вишој духовној власти.

14. *За пошљедних неколико година* народ се наш у многим чему искварио, те се сада — а особито по варошима налази јавних и тајних блудница и блудница; даље таквих, који никад у цркву не долазе нити св. причешћу и исповјести приступају, који не живе у брачној заједници, који не држе црквом прописане постоје, који у нежељне и празничне дане отварају дућане и механе и друге радње врше, који се опијају псују и управо хуле вјеру и обреде црквене, и који уопће раде на супрот прописима правосл. цркве, те тиме дају рђав примјер и саблазан побожном народу. С тога је ријешено: да се строго пази на ту „филоксеру народну“, како би се утаманила, а то се постижева, ако се парохијани сваком приликом поуче, да се са оним лудеким отровима никако не друже и да им на сваком народном састанку приступ забране; даље, да им свештеници не иду у куће; да се они у цркви, ошћину на ни у нар. скупштину не бирају; да се свијешће нити икакви њихови прилози у цркви не пријају, док се не поправе и не покају. За ову тачку има се питати св. митрополија да одобри посебном наредбом која би се имала у цркви народу прогласити.

15. *Ријешено је* да се узиме обичај који је у неким парохијама био уведен те су нар. киезови имена новорођене бебе јављали политичној власти прије крштења бјетета, већ да има свештеник с кључом при крштењу име дјетету дати, на онда да се власти пријављује, о чему се има и катар. уред обавијестити како би се народу препоручило да не свију више од 8 дана држати некрштеноу бебу.

16. *Због тога што је* народ огрезнуо у сујевјерију те се за помоћ готово у свима потребама обраћа више врачарима и гатарима него ли св. цркви то је ријешено: да свештеници свима својим силама пораде искоришћењу ове навике у народу и одвраћати га од варалница — оних народних паразита, које се из личне користи претварају и чудотворница проглашују. А пошто се пак зна да у томе највише мутн и вара на-

род неки гатар Марко Цвијетић из села Цвијрија (кот. рогатичког), то се има замолити св. митрополија да поради код вис. владе неко би се истом Марку под пријетњом строге казне једном за свагда забранило гатање.

17. *Пошто је* народ по селима уобичајно да не позива свештеника на погреб кад ко умре па ма био и домаћин кућни, то је ријешено: да се у томе народ подучи па да се мртваци не сарађују без судјеловања свештеника. Исто тако да се народ поучи да 40 дана по рођењу доноси матере поворођену бебу у храм, изван гдје је велика даљина и кад је зима тешка.

18. *Завјешник 1. сједнице* има се подијети на увиђавност и одобрење св. Митрополији а П. ред. сједница да се држи опет у Чајничу, јер је свештеницима лакше доћи, а тако и свима странкама које ће се пред сједницу позивати.

19. *Посајствовани су* и опоменути двојица пијаница; једна жена је укорењена што одвојено и у распри живи са својим музетом, а затим је пет женских опоменуто и укорењено ради непристојног понашања. Сви су ови признали своје погрешке и обећали су да својим владањем неће више дати повода да се у сједницу позивају.

II.

Дана 12. јуна 1891. држана је у Чајничу П. редовна сједница свештеничка и на тој је претресано:

1. *Закључено је*, да се замоли св. митрополија да ступи у споразум са сарај. преч. конвисторијом, да се од парохије Соколовачке (кот. Вишеградског) околина села што припадају испостави Рудо додијеле цркви и парохији Руђанској као најближа околница од $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ — 1 сахат хода, јер због даљине 5 сахата до Вишеграда није могуће да дотични парох на вријеме може стићи да врши парохијалне обреде. Као накнаду дотичном пароху Јосифу Поповићу за уступање околних села Руђанској цркви требало би испословати новчану потпору код вис. владе; иначе у Рудом неће моћи фамилијарни свештеник са оваком малом и сиромашном парохијом живити.

2. *Ријешено је*, да се замоли св. митрополија да поради код вис. владе, да се „велики петак“ као дан кад наш народ нигдје не ради већ га светкује са тврдином постома — у календару „Божанку“ као службеном у Босни и Херцеговини

— има крупним црквеним словима означити: „Распјатије Христово“ те ће по том и полит. власти као и судови поступати и неће народ на расправе позивати нити га на амелу гонити да ради што у тај дан. Тако исто требало би да се и сви остали заповиједни празници наведени у окружности АЕ Митрополије означе у календару са црквеним крупним словима, јер се службеници нарочито придржавају оне звјездеце у календару.

3. *Закључено је*, да се замоли митрополија да предложи вис. зем. влади, да би ова својим подчињеним судовима наредбу издала нека се ни у каквим парницама не примају за свједоке оне особе прав. вјере, које се више година неће да исповједају и причешћују код свога свештеника, јер ко не познаје и не уважава закон црквени тај ће се и криво заклето особито јавни псовачи и хулителу св. вјере.

4. *Да се преко дух. власти* код вис. зем. владе паради, да у пријеме св. литургије у неђељне и празничне дане не смију бити отворени дућани (магазе) и механе.

5. *О. Димитрије Поповић (Мартиновић)* отицао је да он није ни један пут у Чајничу позиван ради исповјести и причешћа коме болеснику од како је надзиратељ протопрезвитерата за пароха дошао нити му је познато, да је и једна особа прав. вјере за то вријеме умрла без тих тајни.

6. *Опоменути су* и укореи тројица псовача и пијаница, који не долазе у цркву, а једна жена упућена је на измирење са својим мужем.

7. *Углављено је да се* Ш. редовна сједница држи код знамените и славне задужбине Херге Стевана (у Горашкој околини.)

Чајнич, августа 1891.

П. Ј. К.

Рукоположени.

Сава Рађевић, родом из Банаатке, свршени богословац срп. правосл. богословског завода у Рељеву, рукоположен је за ђакона 24. јуна 1891. а за свештеника 29. и. м. и године у Сарајеву, и одређен је на парохију Романовачку у протопрезвитерату Бос. Градничком.

Никола Комадановић, јерођакон и богословац II. разреда богословског завода у Рељеву, рукоположен је за свештеника 15. августа 1891. у храму Успенија св. Богородице у Чајничу и одређен на упразњену парохију свога покојнога оца: Заборачко-милетковићку у протопрезвитерату Чајничком.

Ђорђе Стајић, родом из Високог, свршени богословац богословског завода у Рељеву, и учитељ српске школе у Високом, рукоположен је за ђакона 15. августа 1891. у Варешу, а за свештеника 25. и. м. и године у Сарајеву, и постављен је на парохију Сарајевску.

Симо С. Поповић, родом из Дугог Поља (протопрезвитерата дервентског), свршени богословац богословског завода у Рељеву и учитељ српске школе у Модричу, рукоположен је за ђакона 14. септембра 1891. а за свештеника 15. и. м. и. године у Сарајеву, и постављен је на парохију у Бос. Броду.

Одликвани.

Ристо В. Кочовић (Павловић) надзиратељ фочанског протопрезвитерата и парох у Калиновику — Загорју, декретом Његовог високопресвештениства АЕ и Митрополита Херцеговачко-Захумског г. Серафима Перовића од 21./XII. 1890. г. број 934. одликован је *црквеним појасом*. Декрет

гласи: „Цијеним ваше пријатно владанье, вашу ревност према нашој св. православној вјери и матери цркви, као и ваше пожртвованье у вршењу ваших свештенопастирских дужности међу пошреном вам паством, нашла смо се побуђени одликовати вас „*Црквеним појасом*“ и дозволити

вам архијерејским благословом да га можете слободно посетити. Препоручујући нас покрову свезишћета Бога, надамо се да ћете и у будуће вашим пријатељским владљавем, ревносту и по-

слушношћу оправдати и сачувати благонаклоност и пошерење Наше у свима вашим свештенопастирским дужностима и тиме етећи и веће одликовање“.

Разно.

Српска добротворка у Чајничу. Дана 9. јуна ове године навршила се управо година, како немила смрт покоси живот наше суграђанке, честите Српкиње и дичне добротворке — Босиљке удове пок. Васиља Војновића. Покојна Босиљка живела је скромно; од свога је залогаја откидала и пошледину пару штедилца док је прилично изнине стекла. Јани у 60 години живота свога, она је испустила своју племениту родољубиву душу. Али својим прилозима она нас је колико изненадила, толико и задужила. Пред смрт своју на неколико дана она је при чистој намети са Богомданим иметком као својом тековном распоредила овако:

400 фор. поклонила је прав. цркви, општини за „фонд српске прав. осн. школе у Чајничу“; 100 фор. сиротном дјечаку Боју Лукићу који је њу посљужио; по 50 фор.: Задужбини Херцега Стефана код Горњика, ман. св. тројици код Пљеваља и ман. Острогу (у Црној Гори); затим 150 ф. за погреб свој и опјела која јој се имају учинити и 200 фор. да се подиже незини дугови и подијели сиротињи. А за све те жртве, које она драговољно на олтар просвјете српске и цркве наше принесе не тражи покојница ништа до то — као што у тестаменту наводи: „да је браћа суграђани са свештенством по лијеном обреду прав. цркве до ладнога гроба испрате, и да јој се након незине смрти међу српском браћом спомен вјечити чува!“ Ове ријечи најбоље карактеришу родољубље пок. Босиљке. Овакав се добротвор код нас још није појавио и Босиљка је прва у Чајничу, која се истакла толиким прилогом, на још највише за српску школу, тај свети аманет ђедова наших! Дај Боже, да се и друга браћа наша и особито богатија угледају на ову узорну Српкињу, којој ће Срби чајничани на вјечна времена дуговати благодарношћу са уселиком: „Слава јој и Бог да је прости!“ као што јој и ја сво сада велим: Вјечна ти ласкат!

Слава имену и лијеному спомену твојоме, кога си вјечити у роду оставила!

Чајниче, 1891. год.

П. Ј. К. свештеник.

Дар српско православној цркви у Чајничу. Побожна и угледна Српкиња, гђа Маја супруга Т. Врге котар. предстојника у Чајничу, а шћер пок. Јакова Х. Тривковића из Сарајева прије 4 године бијаше од ужне болести тако ослабила, да јој сва нежна брига у паручју родитеља и пријатеља, ни толико заузимање љекара у Сарајеву као и онијех у загребачкој болници (Јудиници) не моглоше помоћи. Провиђењем Божијим њој би суђено да у највишој болести са матером својом дође у Чајниче, да се поклони оглашеној чудотворној икони св. Богоматере. Пошље нетожденог бакљена њеног овђе, гдје се и дивни и поћу пред трном Богоматере молила, она се тврдом вјером и надом на милост Божију и чудесима св. Богоматере од дуге и несносне болести налијечи и здраво при чистој свијести у Сарајево поврати. Пошто се она затим настанила овдје, онда је на усрдие побожности и благодарности према св. Богоматери, која је поред других и с' њоме право чудо показала, честе позиване и друге прилоге чинила нашој цркви. А у овој години 1891. обдарила је нашу цркву са три прекрасна експонијена зајсеа — један за трон Богородичин а 2 за иконостас еприједа, који цркви нашој служе, за урес а даровитељки на дису и похвалу! Нека јој преблаг Бог подари још много љета најблагодолучнијег живота! Осим тога:

Миба Зећ трговац у Чајничу даровао је марта 1890. г. срп. прав. цркви у Чајничу 42 ф. за својим свога брата пок. Сласа.

Јивко Вукотић из села Страна (невесњског котара) даровао је цркви у Чајничу фебруара 1891 г. 35 фор. за спомен свој и своје жене.

Максим Цвијетић из села Соколовића (рогачичког котара) даровао је 14. августа 1891. г. прав. цркви у Чајничу 41 ф. за спомен свој.

Ђорђе Тирић из села Пали (сар. котара) 8/9 ове године даровао је цркви у Чајничу 42 ф. за спомен свога брата пок. Риста.

Анђа Симиновић из села Пали (сар. котара) даровала је 8/9 о. г. прав. цркви у Чајничу за спомен свога сина пок. Јова 38 ф. 50 нов. једну икону Св. Николе (вр. 4 ф.) и једно кандило од пакљона (вр. 2 фор.).

Ђорђе А. Веселивић из Пријепоља даровао је 20. јула о. г. цркви у Чајничу 10 ф. за год. спомен своје матере пок. Ристе.

Ристо Ј. Сердаровић из Коњина даровао је 26/VIII. 1891. г. 5 фор. цркви а 5 фор. школ. сиротинској дјечи у Чајничу.

Алекса Чокорило прав. парох мостарски даровао је 18. јула 1891. год. 5 фор. цркви у Чајничу за спомен Световара.

Штево Вуковић из Мостара даровао је 14. авг. 1891. г. 5 ф. цркви у Чајничу. Приложнице о вел. Господињи 1891. г. прав. цркви у Чајничу:

Ћа Савка удовца *Јефтановићева*, племенита Српкиња а супруга првог и највећег добротвора чајничке цркве пок. блаженог спомена достојног Димитрија М. Јефтановића из Сарајева, једно красно и скупоцијено свештеничко одјејанице т. ј. фелон, надбедреник и наруквице) за спомен вјечити свога супруга!

Ћа Христа В. Краљевића из Сарајева један красни и богато урешени завјес пред чудотворну икону Богоматере.

Г. Мића Деснић трговац из Сарајева једну лијепо израђену икону Сретенија Господњег за спомен своје пћерке.

Ћа Сара Томића из Сарајева један велики дивно извезен скупоцијени завјес за главне двери. Свим овим племенитим приложницима нека је најсрдљивија благодарност! Бог им принесене жртве стотруко наградио, па и у будуће потпомагао цркву и школу еписку — та два расадника добра и среће народне!

Чајнич, августа 1891.

П. Ј. Комадановић,
парох.

Православни војени капелан за Босну и Херцеговину. г. Гавро Змијановић јеромонах, постављен је за администратора манастира Крушедол у Фрушкој Гори, а саборски одбор у Срем. Карловцима изабрао га је једногласно

између пет компетената за надзорника народно-црквених добара.

Примљени питомци у српско-православни богословски завод у Ређеву у 1891. 92. школској години.

За редовне питомце примљени су из *Дабробосанске епархије*:

1. Симо Берић, 2. Петар Шипша, 3. Кошта Вуковић, 4. Тодор Марјановић, 5. Љубомир Николић, 6. Лука Хајић, 7. Зарија Поповић 8. Јово Мостић, 9. Алекса Поповић, 10. Павле Убовић, 11. Кошта Драмушић, 12. Петар Ђорђевић, 13. Душан Кеќановић, 14. Ристо Вуковић, а 15. Симо Бањад и 16. Јово Љазичић само на храну и стан у заводу.

Из Херцеговачко-бихорске епархије:

1. Милан Кукавичић, 2. Лазар Поповић, 3. Ристо Кнежевић и 4. Јово Мудовић.

Из Зворничко-тузланске епархије:

1. Михајло Стојчевић, 2. Алекса Григоровић и 3. Јово Јовановић.

Дар цркви. *Бера* родом *Дукић* а удата *Соје-шлановић* из Бастаха парохије Живанице даровала је један „Полтјелеј“ — многовјећнак у цркву Браћен Брду у вриједности 27 фор. 50 новч.; а *Миле Поповић* тежак из села Живаница, даровао је 1 крет у цркву Браћен Брду у вриједности 9 фор. Осим ових добрих и побожни дароватеља, даровала је цркви Хришћанска *Ћа Јованка Шарац* из Сарајева еписко-православној цркви у Чајавици: 2 чирака од мједи, 1 кандило, 1 икону и три дарка, које су ствари преко конзисторије на еписко-црквено општину у Бос. Новом послате да се уруче одбору црквеном у Чајавици.

Митрополит Серафим Перовић у Чајничу и Рудом. Његово Високопреосвештенство наш господин Архиепископ и Митрополит Серафим Перовић са својим ђаконом тајником и осталом пратњом дошао је дне 28. Јулија 1891. као обично каноничном визитацијом у Чајнич, гдје је провео неколико дана, и том приликом развио је и расчистно све оне притужбе које су преко листа „Напредка“ у неколико бројева на јавност изашле против еписко-православне црквено-школске општине и личности г. оца Патријарха Комадановића као пароха у Чајничу:

„Пошто је Његово В. Преосвештенство раздало позивнице из протопрезбитерског уреда дотичним особама т. ј. грађанима и сељанима, одлучео је испитивати једног по једног и протокало саслушавати, и то у присуству госп. предтојника котарске области, свештенства и опћинара кризених. Прво су прегледани сви дневници прихода и расхода како кризених тако и школских, и нађено је све у потпуном реду чисто и незамршено тако да поменути општина чајничка заслужује сваку похвалу у своме подухвату, јер се на свако питање скромно одговарало, и нашло се, да је доста неосигураног новца у сигурно стање поставила, као што је прошле године то и наредило Његово В. Преосвештенство. А тужителни што их је лист „Напредак“ до 37 подписа изиго, (од којих је било из једне куће по три особе), обориле сву кривицу на три-четири човјека у граду, говорећи да су наговорени од њих да се подпишу на промјену општине, јер да ова криво ради, — а некажући им никаквих тежљивих разлога, — шта више незнајући да ће се таково што јавности преко новина издати. — Сељаци особито се кажу што су на то били пристали за промјену општине, држећи да се то неће ни испитивати, већ да ће духовна власт чим види многе подлине одма повјеровати и њихову жељу испунити, — зарекоше се у будуће, да се неће дати више обманути, док им ствар неби била чисто и бистро позната. И пошто сви изјавише да немају ништа против општине и свештенства, то је иста и на даље остала до Маја мјесеца идуче године, којој ће рок трогодишњи изаћи, и тада ће нови избори сљедовати.

По Преображењу у суботу на 10 Августа кренуло је Његово Високопреосвештенско госп. Митрополит преко Заборка за у Рудо. У Забору је освештано тада мјесто за капелу да се подигне близу гробља, гди ће се обреди парохијалини моћи свршавати због даљине мјеста чајничке цркве. У Рудо такође стигло је Његово В. Преосвештенство у вечер, посјетивши храм св. пророка Илије, гди га је свечано предурео на вратима цркве дотични парох поздравивши сходним рјечима са добродошлицом. Ушавши унутра и разгледавши све по обичају своје, као први пут у овдашње мјесто, благослијајући народ који га је жељно и радо дочекао као свога Архиастира, нашао у подпуном

реду, и дивећи се дјелом положају овог светог храма покрај ријеке Лима, уједно је био напуњен посјетом двоце свештеника из сарајевне Епархије, а то: господина Проте Јефтимија Ђуриновића и г. попа Николе пароха вишеградског, који су са синовином услужношћу и љубавно предузели и дочекали нашег дјечног и обљубљеног епископа Архиастира. Сутра дан у неђељу на 11. Авг. Његово В. Преосвештенство са г. протом Јефтимијем, парохом Михајилом Ранковићем и својим ђаконом одслужило је св. литургију у овом св. храму, при којој је изговорило и сходно поучну бесједу присућном народу. По свршетку службе божје у стану парохијалном код цркве, примило је посјету Његово В. Преосвештенство овдашњег г. управитеља испоставе еф. Вакарсвића, коју је такођер са присућним свештенством њему посјету одицатило, захвативши му уједно на његовом труду око унапређења овог мјеста нарочито око ограђивања овдашње цркве.

Сутра дан на 12. Августа уз пратњу народа кренуло је Његово В. Преосвештенство г. Митрополит натраг у Чајниче због наступајућег празника вел. Госпођине, гди се обично скупља многи народ сваке године. Овде је са вишим бројем свештенства из разних крајева Босне и Херцеговине св. службу Божију обавио Његово В. Преосвештенство, гди је послје службе уз велико задовољство народа и литија око цркве свечано учињена. У вечер пак опћина црквено-школска приредила је вечеру за велики број особа као почаст за славу храма св. Богоматере, на којој су учествовала одлична лица из разних мјеста ових покрајина, и том приликом била је врло лијепа забава са здравицама и духовним вјесмама.

Рудо 1. Септем. 1891.

Михаило Ранковић.

парох

Дао ставку. Досадашњи наредбом и наставник епископ-православног богословског завода у Рељену, г. Владимир Ђорђевић дао је оставку и отпутовао је 9 октом. о. г. у краљевину Србију, гдје је постављен за стручног економи при министарству наредне привреде а да врши дужност наставника ратарске школе у краљеву (Карановцу).

Ми желимо што наш завод богословски губи извршену снагу и истручњака у пољопривреди,

а уједно желимо да мјеродавци то мјесто управљено у заводу попуне стручњацима у оној мјери као што је и г. Ђорђевић био.

Освећење парохијалног дома у Трнову.

Допис. Калиновик на Загорју 14.9 1891. Није сам ијест дописе састављати, но ја ћу онолико колико будем знао, молећи вас да овај опне мога путовања на освећење српско-православног „парохијалног дома“ у Трнову уврстите у наш драги „Источник.“

Још покојни Симо Соколовић док је био парох у Трнову покренуо је ту мисао да се у тој парохији сагради „дом“, ће би могао парох становити, по то му се није дало остварити, јер га нађе смрт! Пошље је дошао на ту парохију садањи честити парох Н. Николајевић, који у споразуму са Вис. преч. Конасторијом, народом и управитељем испоставе госп. Јанковићем поради да се је речени дом већ довршио. Грађа је одпочета овог лета, материјал као и новце разрезат је по народу а и висока земаљска влада издала је за исту кућу 300 фор. као припомоћ, осим тога јашују. Хвала јој! Градњу је надгледао управитељ госп. Јанковић, који је доста труда положио око ове куће.

Овог лета пропутовао сам по парохији са љубезним у Христу братом Николајевићем, те ми је исти обећао да ће ме позвати кад буде осветљење куће, казавши ми да ће му доћи неколико свештеника из Сарајева, што сам му ја и обећао. Дана 31/8 дође ми брзојав од Николајевића, те ме исти нашао у селу Шивалима. Сутра дан у 4 сата по подне пошао сам из Калиновика у Трново те тамо дођем у 8 сати у вече. У дому мога у Христу брата Николајевића, који ме срдечно прими, нађох ову пречае. г. г. конасторијалне чланове: Стевана Давидовића проту и Ђорђа Петровића свештеника, уредника „Источника“ и Ђорђа Бјелановића ђакона, који ејеђаху са управитељем и учитељем. Ту се братски и љубице и за јуначко ушитамо здравље, и за тим се мало одморисмо. Пошље кратког разговора повина домаћин да се вечера. А пошље вечере проведено се је у разговору и отијевали смо онако весело приквених и српски пјесана, а од 10 сати одемо спавати. Сутра дан освану света неђеља, дан лијеи и красан; приквено заноу зазвони те ми сви онако заједнички у свету цркву.

Јутрењу и свету литургију одслужили су прото Давидовић, Ђорђа Петровић свештеник и

ђакон Бјелановић. Ми смо за цјевницом пјевали. Пошље св. литургије служење свештенство онако обучено, са литијом и народом кога се бијаше прилично сабрало појемо до нове куће, која лежи одма преко тасте до цркве на врло лијепог положењу.

Дом бијаше окићен цркеним и српским заставама. Водосвећење као и освећење „Новага дома“ извршили су служећи свештеници. Присутни цјелинаху часни крет и са тим би свршено освећење.

Овде ми је примјетити то, да у цркви Трновској влада врло лијеи ред, што се може приписати труду Николајевића пароха, на чем му је лијепо захвално прото Давидовић. Пошто се одморисмо и пописмо кафу би готов и ручак. Ручало се је у новој кући и тако баш да се домаћин неби застидио да смо били и у Сарајеву. При ручку наздрављено је неколико здравља, све лијеи. На ручак бијаше брат домаћин позвао неколико сељака и чланове приквене општине. Пошље ручка хтједосмо да појемо дома а домаћин неда ни да се о томе говори него нас устава да још ту ноћ преноћимо, те смо ту провели у особитом весељу и српском разговору. Сутра дан рано кренемо се сваки евоме дому, госп. конасторијални кренуше шехер Сарајеву а ја може брдовитома Загорју. Опростивши се један са другим и желећи један другогме срећан пут. Домаћин остаде невесео а због тога што му нијесмо још и овај дан преданили. Хвала му на овоме ердачнивоме дочеку!

Као што су ова браћа Срби подигли оваки красан „Парохијални дом“ који ће им уза св. цркву служити на дну и понос њима и њиховоме подмјадку — дао Господ те се и у другијем парохијама оваки домови подизали, који ће нашему српском православноме народу бити у једно српске школе ће ове нема.

Прими брата ердијеи српски поздрав.

Калиновик на Загорју 14.9 1891.

Риста В. Кочовића (Павловића).

Дар школи. Његово високопреосвештенство АЕ. и митрополит добро-босански г. Ђорђе Николајевић, својим писмом од 26. септембра о. г. број 1864 благоизволео је даровати 250 фор. управи манастира Монтанице у име оправке школске аграде, која постоји код манастира још од двије године али непокривена и не довршена.

Ита зграда састоји се од четири собе од којих је једна за еписку школу намјевена, у којој би се могло учити до 60 Српчића, јер је пространа и свима педагошким захтјевима одговара.

Нек је вјечита благодарност нашем старцу архијереју и добротвору свога народа и еписке школе, који сваког приликом, гдје је потребно чини добротинства ради очувања наших стетина и змјанета.

Младом јероновалу и настојатељу манастира Моштанине оцу Герману (Ђорђу Јовановићу) честитамо, с тврдом наодом: да ће својим разборитим економисањем и радом унаприједити ону еписку задужбину на корист православља, и да ће поред ње у кратком времену прикупити невину дјечинцу да се уче вјери и епиској књизи.

Митрополит Серафим у Рељеву. Као прве данје тако и ово године његово високопреосвештенство господин Митрополит Серафим Перовић посјетио је канонички у своје вријеме неке крајеве богочрастне епархије своје у горњој Херцеговини. А при повратку у своју резиденцију благозаволио је по жељи посјетити и овај наш еписко-православ. завод, овај једини расадник у попоеној Босни и кршиној Херцеговини богословске науке, којом се младићи Срби и синови ових покрајина оспособљавају за будуће свештенике и вјероучитеље у духу православља; да посјети господу наставнике, ђаке — своју духовну ћезу, и у опште мјесто ово, као што је то његово високопреосвеш. жељеом одавна.

У суботу 7. о. м. стизе Њег. високопр. са жељеозне уз пратњу свога тајника ђакона г. Правце баш у вријеме вечерње службе у цркви, гдје се г. г. наставници с ђацима сабрали бијаху на молитву по обичају. По том је дакле Њ. В. дошавши као што рекох, присуствовало вечерњој служби.

По свршетку вечерње госп. митрополит благословио је у цркви присутне, а ђаци су отпјевали: „Тои деспотин“. По наласку из цркве поздравно се — најпорије са г. г. наставницима, па онда са ђацима; затим је пошао у собу да се одмори.

Пошље краткога одмора прегледао је г. митрополит завод и мјесто; о заводу се повољно изразио, а и о мјесту као доста романтичну по положају и изгледу.

Сјутра-дан, т. ј. на малу Госпојину (Рождество Богородици) одслужила се у заводној

црквици по уставу јутрења и литургија у своје вријеме, на којој је присуствовало Њ. В., г. г. наставника, ђаци и лијеп број срп. прав. народа из оближњих села, који се по обичају сабрао бијаше ради молитве. По свршетку литургије и по наласку из цркве пошао је г. митроп. у завод уз пратњу наставника и ђака, а народ, изишавши из цркве одушевљен молитвом започе покрцај Босне пјевати и играти под ону босанску! — Народ је играо и пјевао до 2 сата пошље подне, а затим се разиђе својим кућама.

У 2¹/₂ сата по подне наш добри и врли архијереј позвао је к' себи у салу све нас херцеговачке питомце, те нас очински поучно отприлике овом бесједом:

„Бубазна моја дјецо!“

„Премилостиви цар и краљ наш Франц-Јосиф I. старајући се о срећи и благостану свог милос. народа босанско-херцеговачког у опште постарао се, те је дао подигнути овај, овако лијепо украшени дом за еписко-православно богословско-учитељско ејемениште у Босни и Херцеговини, у ком се ви, драга дјецо моја, васпитаваате и учите, у првоме реду за вашу сопствену будућу срећу и опстанак, пак за срећу и корист свог народа, отачаства и државе. Па помените само, коликом сте благодарношћу задужени и коликом љубављу везани ушљед тога према Његовом Величанству и према нашој нашој високој земаљ. влади, која вам све што треба у ту циљљ. издаје, и непосредно стара се о вама у тој нади, да ћете сваки, наравно овђе велики и за остале, — бар обзиром на своју шљедова. тељну срећу — удостојити се толиког добротинства у свакоме погледу као прави богослови! А и ја сам вас с' том истом наодом као надлежни архијереј ваш овамо послао и препоручио.

Ја се много радујем што вас видим све тако здраве и чиле, захваљујући Творцу и молећи му се, да вас и убудуће подржи у најбољем здрављу; да вас укрјепи и умудри; али се уједно радујем и задовољавам и тијем, што сам о примјерном владању као и о добром успјеху вашем са стране ваших г. г. наставника, односно од пречасног господина ректора изијештен на пуно моје задовољство. За то вам препоручујем и очински налажем, да се и убудуће примјерно владате и да вам то свагда најпорија дужност буде, те да владајући се тако не жалите улагати труда за науку,

а уједно треба да и здравље своје колико је могуће чувате и негујете, како би били способнији за рад свој.

Будете ли овај мој савјет к' срцу примили и тако моје повјерење оправдали, по себи се разумије, да сте достојни сваке даљње моје очинске благонаклоности, коју ћу вам, вјерујте, у свакој прилици у своје вријеме по могућности указивати, и као ваш архипастир задовољити вас — ако Бог да — у јавном животу вашем! — За то ће и имати првенство између вас онај, који ми се томе потпуно одазове.

Напротив онај, који се мога савјета у томе правцу не буде држао, он ће, не само лишен бити моје наклоности за вријеме његова школовања, него шта више, изгубити код мене право на захтевање сваке боље службе, била та свештеничка или учитељска, кад одавде као свршени богослов изађе.

У надахну да сам вам тијем доста казао као науку за правилно кретање ваше у овдашњем ђачком животу вашем, те да ће сваки мој савјет усвојити, пригласити и испунити, препоручујем вас милости и аступашћу премилостивог Бога, који нека свију вас благослови и дарује вам доброг здравља, како би својој цијељи под својским руководством дотичних наставника сигурније доспјели у своје вријеме, на задовољство своје и својих, а на корист и срећу домовине, народа и св. наше православне цркве и матере цркве!¹

Савјетом тијем архипастира и старатеља нашег добоо смо ганути и одушевљени, те се за то лако могао с' првога погледа прихјетити на нама, да је сваки готов рећи:

„Твој ће савјет наћи мјеста

У средини срца мога

Док се једном не заблудега

Плод обилат сјета твога:

Цијељ жељна: „срећа стална,

Непорочан живот мирни,

Тврда вјера православна,

Даног стада пастир вјерни“! —

За то т' хвала од свег срца!

Хвала! Хвала наша дику! —

Јив нам био много лета

Омиљени наш владико“!

Након те очинске поуке његове сви смо му цјеливали св. десницу и захвалили на њој с' обећањем, да ћемо је вјерно испунити; а он нас

пored тога још и новчано лијепо даровао! Хвала му уредна!

Тај исти дан у 3 сата и 15 минута кренуло је Нег. В. П. у Сарајево уз пратњу господe наставника, који га испратиле до на железничку станицу, а пратени госп. ректор пратио га је до Сарајева.

На обали Босне, куда ће се Н. В. П. с господом превести на лађу, стајали су у два реда сви ђаци да поздраве при поласку високог госта.

Кад је високопреосвештени госп. митрополит ступио међу ђаке, онда изађе на средину вриједни младић Алекса Јокановић, питомац III. године, те га у име своје братије херцеговаца поздравиле са неколико лијеких ријечи, на што се Н. В. П. срдечно захвали, захвалниви уједно и г.г. наставницима на искреном дочеку, а онда сви ђаци у три пута у глас узвикнуше: „Живно“!

Затим се поздравиле с ђацима на уљезе у лађу с' пошљедном: „Збогом ћемо“!

Испративши високог госта оствасмо задовољни Његовом високом посјетом и одушевљени и охрабрени савјетом, да радосније, својскије и савјесније вршимо наш цијељени — а до душе и телки — рад у овдашњем ђачком животу!

У *Релсу*, на дан св. Јоакима и Ане 1891.

В. П. н.
богослов.

Дар цркви. Висока земаљска влада преко катарског уреда у Котор-Варошу, даровала је српско-православној цркви „Врањен Брда“ код Скендер Вакуфа своту од 100 фор. а. вр. дана 17. јуна о. г. да се с тијем новцем оправли опала црква, што је већ и учињено.

Вјечно признање и захвалност. Господин *Владимиру Карловићу, Саблеру, управителу св. Симеонове канцеларије у Петрограду; господину Ивану Савићу, Пазомову, професору Петроградске Духовне Академије и Његовом високопреподобљу, господину Архимандриту Антонију, Ректору Московске Духовне Академије* (бив. ректору петроградске Семинарије.)

Изјављујем данас из два срца и душе своје најтоплије и најискреније признање: на срдачном, љубазном и ријетком патриотском заузимању око мога пријема у VI. класу петроградске Семинарије.

У исто вријеме, нека им је вјечна благодарност на срдачној пажњи, непрекидном родитељском старању и помоћи — како у моралном тако

и у материјалном, повчаном погледу, — за све вријеме, док бијаш у VI. к. Семаинарије.

Хвала им дикле; јер, кад год купах отворне ми, и кад год сам прча тражио, нашао сам!

Нека би им Свемогући даровао дуг живот и постојано здравље!

Нека би се хиљадило таквих, међу браћом Русима.

У Петрограду, 1. јуна, 1891. год.

Нима вјечно благодаран и захваљан:

Милош С. Анђелковић,

васпитаник VI кл. петроградске семинарије.

Главни одбор за подизање споменика

Сими Милутиновићу Сарајлији у Сарајеву.

Издао је од 9. септембра 1891. год. број 246

овај позив: „Срби браћо! Петог октобра ово го-

дине напришће се сто година од дана рођења

дичног српског pjesника и борца *Симе Милути-*

новића, Сарајлије. — Тога дана — мислио је

овај одбор — да ће се следи српство из свију

крајева и највећавије прославити стогодишњицу

Симову; но пошто је сарајлијско тако мало ску-

пљено добровољних прилога, да се од тога не

може добити, никакав, достојан споменик — то

је овај одбор ријешено: да се *главна свечаност, у*

славу Симову, одложи све деље, да год се не са-

бере толико новца да одбор може ријешити, ка-

кав ће бити споменик. Но ипак дужност нам

српска налага, да и дан саме *стогодишњице* *све-*

чано прослаavimo — макар свако у својој сједини:

— е тога је овај главни одбор закључно у сво-

јој сјединици од 2. септембра о. г. да се сав српски

народ позове — ако је могуће — *да стогодиш-*

њицу Симову прослави овако: 5. октобра у јутру

нека се свудје одржи свечана служба божја а

послије службе парастос (опијело) у спомен Сими.

— *Послије подне или у вече, ако је икакво могуће,*

нека поједини пододбори или друштва, одрже на-

родну свечаност или бесједу у славу Симову.

Уздајући се у родољубље одбора у Био-

граду, на Цетињу, Новоме Саду и појединих

пододбора у овим крајевима и васцјелој Српству,

увијерени смо, да ће тај дан свечано бити про-

славаљен.

Овом приликом молимо све одборе, пододборе,

сваког брата Србина и Словена и све искрене при-

јатеље Српства: да нам сви понашу приласе —

или само нека нам доставе суму од *скупљеног*

новца — најдаске да *конца марта 1892. године,*

како би се према суми могли равнати за сами

споменик.

Срби браћо, немојмо наш немар показивати

код овога народног подухећа, него сложимо на

посло, како би се на скоро Србадија из свију

крајева српских могла искупити у Сарајеву при

главној свечаности, па сви заједнички, најсвеча-

није, прославити ту народну, велику, свечаност¹⁾.

¹⁾ О свечаности стогодишњице на дан 5. октобра о. г.

која је извршена у Сарајеву данјењемо у пдућем броју

овог листа.

Број 2012.

Препорука

Свему српско-православном просвјетном свештениству Дабро-босанске Епархије.

Недавно изашла је из штампе књига под насловом: „**Учење васељенске православне цркве, прапраћено с разликама, које се налазе у другим хришћанским црквама, од Владимира Гете-а, свештеника и д-ра богословије православне цркве.**“ Превео с француског другог издања **Н. Дучић, архимандрит.** У Биограду, у државној штампарији краљевине Србије 1891. Цијена је књиге у меком повезу 1 ф. а. вр. — 8-на стр. 257.

Ова књига написана је лаким српским стилем, чистим и лијепим српским језиком по јужном правопису и дијалекту. Поред богослова и одобрења од дотичног митрополита, ово је дијело препоручено и награђено архијерејским сабором с 1000 динара из књижевног фонда владике Јанићије.

По својој богатој садржини ова је књига важна за нашу српску црквену књижевност, а још више важнија је и потребнија нашем свештенству, ради усавршавања његовог у богословским наукама и црквеном у опће знању. И за то ова духовна власт ово знаменито дијело Гетејево, које има трајну, научну и црквену вриједност, препоручује свештенству да га набави.

У Сарајеву 17. октобра 1891.

Из конзисторијалне сједнице,

Свеска XI. и XII.

Сарајево, новембар и децембар 1891.

Год. V.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Б. Петровић, свештеник.

Васељенски патријарх Неофит VIII.

Промислом Божијим, каноничким црквеним прописом, архијерејским збором, свештенством, првенцима и изасланицима православног народа богоспасајемих Епархија васељенске патријаршије, — општим гласањем од 78 изборни мјешовити чланова а при-
волом Султановом у Цариграду, изабран је за Архијепископа константинопољског. Новог
Рима и васељенског патријарха Неофит VIII. бивши митрополит Никопољски и Превески.

Православни клир и народ Босне и Херцеговине честита и радује се овом избору, кличући своме пастироначалунику: Узвиен се весељатељни патријарше на високе степеннице васељенског престола, и украси га до дубоке твоје старости, као што су га украшавали и твоји предходници: Првозвани Андрија, Нектарије, богоизабрани Јован Златоуст, премудри Фотије, Генадије Схоларх, Дионисије Филипопољски, Глигорије Пелагониски и остали блаженочивни патријарси, који су богоугодно управљали васељенском црквом и народ водили спасењу, чувајући невредимо Еванђелску истину, предања и установе једне, свете, саборне и апостолске цркве.

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

II. дио.

(Српски језик).

Дванаесто писмо.

У овом писму налажићу ти о том, како треба да поступа свештеник при

испитивању и суђењу савјести својих парохијана; то је главна дужност свештеникова и она захтјева, да је свештеник

пажљиво проучи и испита. Врло је тешко изрицати пресуду над моралним животом људским. Да би човјек могао што праведније оцијенити чије било морално стање или какво поједино дјело е тог гледишта, треба предходно да дозна шта је дотичног побудило на извршење таквог дјела; а да опет знаде те побуде, потребно је да добро изучи унутрашњи човјечји живот. Да би то суђење и за парохијане било праведно, треба њих свештеник тако да позна, да с њиховог лица може читати њихово душевно стање, болове, мисли, жеље, итд. Свештеников суд у млогом се разликује од сваког другог суда, јер остали судови односно судије осуђују више према спољашним, чувственим знацима, док свештенику престоји да најприје испита и најскривеније тајне њихова срца и душе. Због тога је и немогуће свештенику са сигурним свакад успјехом ту дужност вршити, ако му сами парохијани у том не иду на руку; они треба да су искрени према свом свештенику, да имају према њему повјерена и љубави, па ће му онда и повјерити своје тајне; а да опет то буде, треба да се свештеник одликује примјерним владањем, пристојном одјећом, а што је најглавније строгом смирености и чувањем туђих, повјерених му тајана. Само под таквим условима може свештеник достићи своју циљ, којој треба да тежи из љубави према својој духовној дјечи, која су му Богом повјерена за то, да не би све дубље и дубље упадали у бездну гријеха и порока. Свештеников суд не смије бити ни приистрастан ни престрог; он мора испитати најскривеније грјешникове навике и неваљалства, али не као судија, негово као отац, који њежно и пажљиво поступа исправљајући погрјешке свог сина, одвраћајући га од зла и порока и упућујући га на добро. Саучешће и

искрен а умјестан савјет је прво и главно средство свештенику, да спасе и избави грјешника. Па и сами по себи зар не заслужују саучешћа и савјета, кад су упали у неваљалство и то већином нити својом вољом, нити са знањем и размисљањем? Човјек је више склон на добро него на зло. Најокоറെлијем алочинцу ће доћи доста пута кријеме, да заклан што је учинио какво дјело, које није ником никакве користи већ штете донијело. На неваљалство човјек увјек гледа са презрењем, клони се и бјежи од њега; а ако се и ријешн на извршење таквог дјела, то ипак чини са страхом и презирањем, а често најмањи узрок обустави га, те започето зло дјело не доврши. Зар је мало у животу прилика, које привлаче човјека да падне морално? Хрђаво васпитање, још горе друштво, добро материјално стање, које даје могућности да човјек угађа свима тјелесним страстима, све то често проузрочи, те човјек пропада у дубину гријеха и неваљалства. Напошљетку свему томе је узрок слабост карактера. Можемо казати, да у садашњем свијетском животу има често врло згодних побуда, које успјешно навлаче човјека на гријех. Уамимо за примјер тај обичај, по коме сваки треба да је лијено и по укусу одјевен; да ли су у стању сви или бар већина људи дати удовољства таком обичају? Покунаш ли пак да војујеш против њега, то ће те многи срамотити, презирати, клонити се тебе, не примати те у друштво, итд. Тако исто није оправдано оно мишљење, по коме човјеку, који је од племићског рода, не доликује да насупини хљеб задобија каквим занатом; па ако и нису његова предузећа са свим чиста, опет гледају на њ са одобравањем; ако се опет на поштен начин трудом и знојем, својим рукама и справама буде прибављао себи кору хљеба, њега тада не ће да

приме у своју средину, јер је занатлија. А гђе постоји такво мишљење, које се противи и здравом разуму и религији, ту се лако може угнијездити коријен свакојака зла. Сине! Кад ти мало пажљивије и с већом разборитишћу и увиђајивошћу будеш посматрао живот ових људи, лако ћеш увидити то зло. У животу ћеш, сине, наићи на много таквих прилика, у којима ти сâм и нехотице можеш послужити другима као саблазан. Чувај се, пази на себе! Буди милостив и смирен према онима, који су морално пали, сажаљевај њихов живот, али се старај, како ћеш га исправити и то благим, умиљатим ријечима и савјетом а нипошто строгишћу, гордошћу и презирањем. Не савјетујем ти да друга, пријатеља, хришћанина и парохијанина исправљаш на прави пут суровим ријечима и изобличавањем; овим се начином мораш служити врло ријетко и у врло важним приликама. Од свију ерестава за поправку грјешника најбоље је, да им се износи и показује важност добродјетељи и врлине, њихове користи по човјечанство у опште, а на по се по његово здравље, и да га упознајеш са њиховим добрим пошљедицама. Старај се да излијечим његово покварено срце, да пробудиш у њему осјећање добротe, праведности и истине; кад видиш, да твоје поуке доносе лијеп плод, да се грјешничково срце излијечило, да је он више склоњен добру него злу, онда му можеш преставити и противну страну живота: грјех, заблуду и неваљалство са свим њиховим манама; само у томе мораш бити пажљив, да га не би разљутио и распаљено, осудио његово самољубље и улио у њ такав страх, због кога он може посумњати у милост Божију и тако изгубити наду на помиловање и опроштење. — Оно има и таквих људи, који изобличењем изненада исправе грјеш-

ника, али да се тако ради и да се жељени успјех постигне, треба имати особити дар говориништва, како би свака ријеч говорничкова потресла до коријена живце осјећања у његових слушаоца. Таквим даром не располажу многи, ријетки су такви говориници и проповједници. Стриљење и стриљење и опет стриљење је ако не најбоље а оно најпотребније ерество за повољан успјех у тој прилици; с њим се може много постићи ако само и ти не будеш слаба, нестална карактера. Најприличније је исправљати људе при исповиједи, кад они са смиреностишћу откривају свештнику све своје тајне, да би задовољили опроштење грјехова и умирење своје узнемирене савјести. За тај посао мора се и сам свештеник спремити молитвом и постом, да би га Бог умудрио и научио, шта ће и како ће да ради. То је врло тешка и мучна дужност, али може много допринијети, да се морални живот у човјечанству сачува и одржи. Не мисли, драги сине, да је тада довољна само она молитва, којом га разрјешаваш од грјеха и уз њу још дивје три ријечи да умириш његову савјест! Свештеник је дужан тада измирити човјека с Богом и са његовом савјешћу, дужан је радити на томе, да се пробуди у његовој души кајање, усељити у његово срце истинито презирање грјеха и неваљалства, научити га како ће се изабавити од грјеха, разгријати у њему љубав према врлини и добродјетељи, улити у њега наду на милосрђе Божије, упознати га са достојањством човјека, оправдати га пред његовом савјешћу чиствоном његових будућних дјела и предузећа, показати му да се дотадањи преступци и погрјешке могу загладити добрим и праведним животом, — једном ријечи са свим изиова створити у њему нов морални живот. Тај посао није лак. Од свештеника се захтјева, да он сам

у првом реду буде таква живота и владања, како би могао послужити његовим парохијанима за примјер, коме ће они шљедовати и на кога ће се моћи у свако доба угледати. Ако ти придође још на исповијед и која десетина људи, тада ти се отвара прилика, да још више труда и времена морадиш жртвовати да их поучиниш; то искупљање већег броја људи на исповијед догоди се често у вече. Како је онда тежак свештенику посао? — Осим тога догодиће ти се и то, да ти који не ће сам да исказе своје гријехе или због стида или због непознавања обвеза једног исповједника, тада он свештенику даје још већег посла, јер га он мора тако питати о његовим гријесима, како ће се њих сјетити исповједник и исказати их. Тада се захтева од свештеника велика пажња, да не би непотребним и неумјесним питањима распалио дотичног, или да не би сам себе таквим питањима понизно пред исповједником или бар дао му сам прилику, да се он њега устргава, или дао му повода саблазни. Тада је потребно да свештеник умјесним ријечима побуди исповједника, да сам исповједи своје гријехе и да му у том помаже, напомињући му заповјести и хришћанске обвезе и дужности. Колико ли је ала на земљи и како ли узасно може пасти човјек?! Тада се може лако узнемирити и твоја душа, слушајући гријехе, о којима ни појма ниси имао. И без твоје воље тијело ти дрхће под великом душевном узрујаности, па мјесто да ти дајеш другом поуке и савјета, сам ћеш желити и тражити, да ко умири твоју душу благом ријечи. Тешка ће бити твоја служба у то вријеме. Не клони, сине мој, духом; моли се Господу и ништи од Њега, да ти пошаље своју благодат, која ће те укријепити и научити. Да знадеш у каквом ћеш облику поуку дати исповједнику, по-

ребно је да обратиш пажњу и на његов спољашњи облик и изглед, по њему ћеш бар приближно познати: каквом припада друштву, каквог је образовања, па и каквог је моралног живота. По цртама лица, одјећи, понашању и покрету тијела може се много знати о човјеку. Склоности страстима и неумјерен живот изборају човјекове лице; те боре показују вјештом оку тајне и гријехе дотичног; оне ударају свој печат на његов неуредан живот. Покретање тијела показује каквом сталеску човјек припада, а одјећа издаје човјечији карактер и живот. Уз то треба обратити пажњу и на узраст оног, који прилази исповједи и кајању; сваки узраст има своје особите гријехе и заблуде. Непскуена младеж је најмање искварена, за то се с њоме мора особито пажљиво поступати, да не би искварили њихову стидљивост, да не би у њој побудили љубопитљивост, јер је ова више својствена младежи, него ли ком другом узрасту. Средњи узраст — одрастао човјек много се пада на своју снагу, он не мисли о смрти, он одлаже показјање до старости, а старост опет великом прикрива своје гријехе слабости и заборавности. У младежи је мање и гријеха; у одрасла човјека више, он је безбрижан, јер се уада у своју снагу и адралње, а овакви и могу баш најприје пасти, јер се не чувају и не уздржавају. Старац пак гријеша по својој слабости. Разумије се, да се тог правила не смије строго придржавати свештеник у свакој прилици, али у много прилика може паметном и умјесном употребом свештенику много користити. У свакој опет прилици смиреност и искрено сажалевање грјешника су најбољи помоћници, који ће упутити грјешника на показјање и искрену отвореност према његовом свештенику. Не би требало никад отпустити човјека прије, док се у

његовом срцу не разбуди жеља за срдчним кајањем. Свим дозвољеним средствима потребно је служити и старати се, да се у грешнику угуши клица ала и неваљалства а да се покрене у њему жеља за покајањем.

Још ми остаје да ти рекнем коју о несрећним, биједним, сиротама, — у опште о онима, који погледају туђе помоћи. О њима се свештеник мора непрестано бринути. Он је први дужан служити другима за пријер милосрђа; он не смије отпустити празних руку ни једног, који тражи од њега помоћи. Њих има од двије врсте:

а) они, који су пропали и пострадали или због хрђавих околности, или због породице са многом ситном дјецом, или због слабости и болести, у кратко који не имају средстава за подмирење животних потреба, не због незнања, нерада и лењости; *б)* они, који воле лењествовати и трошити вријеме у нераду и дангубици, који су наклонени пороку и развратном животу, а такви неуредан живот и захтјева великих новца, те се за то и обраћају другом за помоћ, пошто су своју имаовину без рачуна строжили и лудо разбацали. При давању помоћи треба већи обзир и сазнање имати према првим, премда не треба од себе тјерати ни оне, који су сами виновници своје несреће. Свештеник мора свагда радити у корист оне сиротиње, који су у његовој парохији, бринути се о њима, помагати им како материјалним средствима тако и савјетом да поправе своје сиромашно стање, особито треба да поучава и савјетује оне, које је лењост, немарност и нерад довела до такве сиротиње. Дијелећи помоћ таквим људима, свештеник је дужан њих одучавати и одвраћати од порока, због којих су допали таквог стања и непрестано тежити и радити на њиховој поправи. Његов рад око бољитка невољ-

ника и сиротиње научиће и парохијане му, да врше и испуњавају своје хришћанске обавезе према сиротињи. Он најбоље познаје своју парохију, па и може свагда ономе, који хоће да дијели помоћ, показати, коме је она потребна и који је изгледа, али никако ти не савјетујем, да се ти примени те дужности, да туђу помоћ сиротињи дајеш, јер тијем може лако па тебе сумња пасти. Најбоље ће у такој прилици бити, да свештеник томе сиротињском добротвору покаже, коме је најпотребнија помоћ, а дијелење и раздавање нека њему остани.

При закључку, сине мој, велим ти, да ја нисам теби много написао; дужности су свештеничке велике, обавезе су његове различне, а правила, којих треба да се у животу придржава, тако опширна, да их није могуће све тачно изређати и пером напишати; свештенички живот може бити и буде и у таквим приликама, да се свако оно правило дијели на тако много да се ови ни прегледати не могу. Љубазни сине! Савјетујем те очински да се вјерно држиш ових правила, која сам ти изложио у овим писмима; што нисам написао и разјаснио, то сам паметно испитуј и тражи у свом животу. Да би могао вјеровати у умјесност свог рада и да би се могао све веома усавршавати, препоручујем ти, да напишиш један дневник, у коме треба да заводиш све, што ти се важнијег збило преко дана; и добро и зло — све, што спада у круг твоје свештеничке дужности; све догађаје, у којима си ти имао улогу и који су имали уплива на твоју душу и срце. То ће бити врло корисна књига и за тебе и за друге. Сад опрости. Нека на теби почива благослов Божији!

Посрбио:

Драгомир В. Остојић

богословац, списано-православни учитељ у Запашки.

Апостолски мужевн.

(Наставак).

IV. Св. мученик Јустин филозоф и његови списи.

Св. Јустин родио се око год. 105. по Р. Хр. у граду Флавијевом Напуљу (Flavia Neapolis), данашњем Напуљу, или у древном Самаријском граду Сихему (у Палестини). Отац Јустијанов Препек био је незнабожац; као човек чувен и богат, старао се да сину своме даде ејајно у оно вријеме незнабошко образовање. Јустин од младости своје тежио је за науком: полazio је најбоље школе и учио се у најврснијих филозофа. Но ни школе, ни филозофи не открише Јустину истине, за којом је чезнула душа његова.

Сами учени и образовани незнабошци бијашу већ у то вријеме незадовољни са незнабошким богопоштовањем, које у ствари не бјеше ништа друго до ли или обожавње видљиве природе или пак страсти људских у животињском облику: као што су богине тјелесне љубави, богови вина итд. Услијед чега такви људи стадоше тражити истину у науци древних незнабошких филозофа или мудраца. Али једни од филозофа тврдише, да све у свијету бива случајно те обожавашу силе природе; други мишљашу да ће блаженство постепићи средством истрајне јачине духа; а трећи налажаху цијел њивота човјечијег само у земљском узникању и наследи. Јустин је научно све те науке, но ни у једној од њих не нађе задовољства; душа његова нестрпљиво је осјећала потребу признати суштство више и вјечно. Од свију других наука највише га је привлачила наука филозофа Платона, јер се она од других учена филозофских одликовала високим учењем о божанству и бесмрти душе. „Мени се допадаху, говори Јустин, размишљања о предметима нестварнога свијета; пројатрање идеја кријешло је мој ум; за кратко вријеме ја сам толико успијео, да сам себе почео сматрати мудрим и надао се, да ћу посматрати Бога.“ Јустин се страсно одо на изучавање Платонове филозофије; често је тражио самоћу, да слободно размишља о предметима, који тако силно занимаху његов радознали ум. У једном таквом часу догоди се Јустину, да је слушао о науци Христовој. Он сам приповједаше, како је то било.

Једном пође он на усамљено мјесто, на обалу морску, да размишља. На путу срете га

чаисти старац. Смирен поглед и спокојан изглед старчев допаде се Јустину. Старац отпоче с њим разговор. Јустин му стаде говорити о филозофији Платоновој, о својој жељи да спозна истину, и преуносио је науку Платонову. — Ја не држим, одврати му старац, да би ти у науци Платоновој и других мудраца могао наћи праву мудрост, која води к познању Бога. Људски разум, који није настао Духом светим и просвијетљен вјером, не може познати Бога.

Па гдје ћу по твој мишљењу — упита Јустин — наћи учитеља који би ми показао истину, кад њег није у књигама Платона и других филозофа?

Старац поче говорити о пророчима.

У давна времена, рече му он, задуго до филозофа живили су свети и праведни људи, које заводи Бог. Испуњени Духом светим они проричаху, што ће бити у будуће. Што им је Господ говорио или казивао у откривењима, то су они без страха објављивали људима. Њихови списи има и сада п просвијетљују умове ради спознања истине, јер су они свједоци истине. Они су вјеровали у Бога, Створитеља свијета, и предкаивали су долазак на земљу Сина Божија Исуса Христа, у науци кога могуће је наћи истину. Моли се Богу правом, заврши старац, да ти Он отвори двери свјетлости, јер нико није у стању разумјети оно, што је божанствено, ако му Сам Бог не помогне. Он открива истину сваком, ко њега тражи с молитвом, и ко с љубављу Њему пригјеће.

Побесједовавши с Јустиним старац се удаљи. „Ја га више нијесам сретао, говори Јустин, али у души мојој распаљено се огњ љубави према пророчима и св. мужевима, који су другови Христови. Размисливши о ријечма старчевим, појмио сам, да је једна права мудрост та, о којој је он мени говорио. Ја заче изучавати књиге пророке и апостоле и напошљетку постадох овим филозофом т. ј. хришћанином.“

Веле, да је старац, који бесјеђаше с Јустиним био св. Поликарп епископ Смириски, ученик св. Еванђелиста и апостола Јована Богослова.

Но Јустин се није задовољно изучавањем књига хришћанских. Он је хтјео сазнати, како

живе Хришћани, и да а' им је живот њихов сагласан томе високом учењу, које је изложено у списима хришћанским. На то је Јустина побудила и та околност, што су се о хришћанима у то вријеме проносили сами ружни гласови међу незнабошцима: на Хришћане потвараху, да чине разне преступе и да неморално живе. Ти гласови допирашу и до Јустина. Он се побринуо да се зближи Хришћанима и увиђе, да они живе свето и благочастиво, и да се одликују кротошћу, милосрђем, триљењем, и непоколебљивом тврдоњом вјере и духа. У то вријеме жестоко су гонили Хришћане у области римске империје. Јустин је проматрао подвиге мученика хришћанских, и увиђе, да ти људи не могу бити таквима, каквима их хтједоше представити незнабошци. Човјек, предан страстима, човјек, коме све блаженство састављају земаљске насладе, не може с радошћу ерјести смрти,¹⁾ размишљавање Јустин. То је укријестило дух његов у вјери у Христа, те он у 30 години живота (око 153. год.) прими хришћанство и стаде усрдно проповједати ријеч Божију. У мантији филозофског путовања је он по разним градовима и међу осталима дође у Рим. Овђен он отвори хришћанску школу благочашћа; око њега сакупи се мноштво ученика, које је он настојао обратити Христу. Но незнабошки филозофи завидјеше му због тога и стараху се, да му на сваки начин сметају.

У то вријеме римски император бјеше Аптонин I. Пије. Он стаде гонити Хришћане, но не стога што није трипо њихову науку, него стога, што је вјеровано клеветам, којима су клеветали Хришћане. Св. Јустин написао је апологију или дјело у одбрану Хришћана, које предаде самом императору. Апологија не оста без успеха: император изда указ, да се Хришћани не гоне због саме њихова имена. Св. Јустин похита с том радосном да Хришћане вешћу у град Ефес. Овдје је имао спор са јеврејским мудрацом Трифаном, ком је доказао истинитост хришћанског учења, а тај спор изложио је он у посебној књизи.

За вријеме новог императора Марка Аврелија почеше с нова гонити Хришћане. (св. Јустин дође у Рим, и написао другу апологију Хришћана. Но та апологија не имахше таквог успеха као прва; гонење на Хришћане продужило се, и на-

скоро и сам Јустин подјарго се једнакој судбини са онима, које је он топло и смјело бранио.

Незнабошки филозофи нису триједи Јустина због његовог обраћења у хришћанство и због пораза незнабошког лажног учења. На чело незадовољника истакао се филозоф Крисент, човјек порочан и непријатељ Хришћана. Услед његових сплетака св. Јустин буде предан суду и бачен у тамницу.

На судбеном испиту префект Рустик запита Јустина:

— У чем се састоји учење Хришћана?

— Ми вјерујемо у Бога, Створитеља свега видљивог и невидљивог, и неповиједамо Господа Исуса Христа, Сина Божија, кога су предавали Пророци, виновника и учитеља спасења, судију свију људи, одврати св. Јустин.

— Чуј ти, што мислиш, да си нашао праву филозофију, унита га префект, јесли' и ти увјерен, да ћеш узнћи на небо, ако те по цијелом тијелу ишибају бичевима, и по том одејеку ти главу?

— Јест, надам се, одговори Јустин, да ћу добити оно што је обећао Христос, ако претрпим то, о чему ти говориш.

— Шта? Ти мислиш узнћи на небо, бијесно га упита Рустик!

— Не само да мислим, него сам путпуно увјерен о том, тако да и сумња нема мјеста, одговори исповједник.

Послије тога јуначки је св. Јустин претрпно страдања и ујенчао је свети живот свој мученичким смрћу у 166. години по Р. Хр.

Свети Јустин оставио је неколико дијела: а то су споменуте већ *две апологије за Хришћане*, затим *опомена к Јевлима* (Екхатри к Јевлима), и *разговор* (дијалог) с *Трифуним Јудејанином*. Сви ти списи пуну су духовне мудрости и топле вјере; из њих је могуће много дознати о ставу и обичајима Хришћана II. вијека.

Садржај прве апологије ово је: Титулинући императоре именом „благочастивих“ и с увјерењем о достојанству Хришћана, стављајући и себе у њихов број, св. Јустин смјело говори: „Вас сматрају благочастивима и филозофима, но да ли сте ви у истину такви, није ћу казати. Ми смо дошли пред вас не да вам ласкамо, но молимо, да се нама Хришћанима строго и право суди.“ Затим оповргава он узроке, са којих су гонили Хришћане. Гонили су их само због једног имена

¹⁾ Апост. посл. 2, 12.

хришћанин. Философ доказује, да за једно име, без дијела хришћанских, никог не осуђују нити хвале. Ми шта више не налазимо за вриједно ни молити, кад нас за једно само име сматрају хришћанима.⁴

Хришћане називаху безбожницима. Јустин одговара: „Признајемо, да смо ми безбожници у одношају према тобожним боговима вапим, но не у одношају према Богу правоже. Ми се не клањамо идолима, но ми вјерујемо у Бога, Творца васионе. Ми поштујемо побожним клањањем Њега и Сина Његовог, који је дошао од Њега, а такођер и Духа пророчанственог. Истина, ми не проливамо крви, не приносимо му кривих жртава, но ми му служимо молитвом, хвалом и добрим дјелима. Наша наука је — љубав, невиност, милостиња, опраштање увреда, чување крвине, бесмртност душе, воскресјење тијела, помоћ свакому и свима, јер смо ми сви — дјеца Божија.“

„Сваке нећеље (dies solis)⁵ сви Хришћани се скупљају и слушају читање пророка и апостола; послије тога најстарији свештенослужитељ говори народу и препоручује свијеха, да се држе тих правила, о којима се овај час читало у св. Писму. По том се причешће раздаје приеузима и разиоци се престајелим болесницима. Сваки приноси милостињу, да се подијели међу сиромашне, биједне, стране и удовице.“

Друга апологија саставља допуну првој. Ондје св. Јустин оповргава пребацивања непријатеља хришћанства, који су питали: зашто Хришћани не убијају себе, кад је смрт за њих добро? Философ одговара, да је живот дар Божији, те нам га је само по Његовој вољи могуће оставити. Незабошци су говорили: кад је Бог заштитник Хришћана, то зашто Он допушта, да их убијају? Философ налази главни узрок тога у борби зла са добром, који је понико у времену драговољног падења духова, и што је благи Творац оставио слободу; затим исторички доказује, да су бољи људи увјек тријели од злих људи и тиме су љиковали над алом.

У „опозени к Јелинима“ показује заблуду и безбожност у производима незнабошних pjesника и филозофа, те слика достојанство откривене науке и древност њену.

У „раговору с Трифоном“, ученим равном Ефеским, објашњује св. Јустин, да Хришћани не

врше обредног закона зато, што је обвезна сила његова са доласком Месије престала, обреди да ишеу нужни, кад се појавила истина. „Купком крштења и спознања Бога, говори Јустин, ми смо достигли вјеру, по пророку и ми неповиједамо, да само то крштење је вода живота, која може очистити покајнике. А ви копате цистерне безводне и узалудне. На што служи то умивање, које пере само тијело? „Ни Египћанима, ни дјечи Моава, ни дјечи Едома не хасни обрезанье. По нек је Сит или Перзијанац, знао би само Бога и Његова Христа и сачувао би вјечне установе: да је он обрезан превасходним спасоносним обрезаньем и да су му дари Богу пријатни“.

У последњем дијелу „раговора с Трифоном“ св. Јустин доказује, да је Исус Христос прави Месија, о ком су предсказивали пророци, с тога, што су се на њему потпуње испунила сва старозавјетна пророчтва о Месији.

V. Св. Јерма и његова књига „Пастир.“

Из I. вијека хришћанства сачувала се до нашег времена знаменита књига „Пастир“, коју написа Јерма муж апостолаки. Пие Јермино налази се у поздрави апостола Павла (Јевр. XVI, 14.) међу члановима Римске цркве. Стари црквени списатељи представљају га као житеља Рима, који није припадао црквеном клиру, представљају га као човјека простодушног, мирна, тријелина а уједно весела, но који је због својих гријехова и слабости наукао на се казну Божију. Он се је с једне стране, у свом богатству, упитио више него што је требало у свјетовне послове, гдје није свагда поступао праведно; с друге пак стране — он је по превеликој отачаској љубави од више немарно гледао на гријехе своје породице. Жена му бијаше језична, а синови предани злим страстима. И тако због своје слабости а још више због гријехова своје породице, према којој је био сасвим попустљив, постиже га казна Божија: од богатства поста сиромашак и мјесто пређашњег благогостана, трипо је нужду и животне броче. Но Господ, који га је казнио, и миловао га је уједно; за вријеме казне предаде га анђелу који га је имао особито чувати. Тај анђео, јављајући му се у виду пастира, даваше му упутства за живот, која је Јерма записао у књигу и назвао ју „Пастирех“. Вријеме смрти Јермине пада око 100. године по Хр.

Књига „Пастир“, која припада Јерми, по значају своје је окружна посланица, написана

⁵ Dies solis — дан сунца. Тако се код Римљана звала Нећеља.

на грчком језику, која је до нас дошла у латинском пријеводу. По свом спољашњем саставу књига „Пастир“ дијели се на три дијела: 1) виђења 2) заповиједи и 3) подобја или приче.

У првој књизи описана су четири виђења Јеремијина. У првом су показани Јерми његови гријеси; у другом су му дана настављена за показивање и заповијеђено да се најјести, да ће напустити биједу за прику; у трећем је показано зидање стуба црквенога; у четвртм се јавља звијерка, која је спремна да прождре цео град; — и анђео, који зауставља звијерку, а у разјашњењу је речено, да је звијерка слика невоља, које се стреме на прику.

У другој књизи су заповиједи, које је анђео предао Јерми: о страху Божијем, о милосрђу, покајању и др.

У трећој књизи садржане су приче и подобја, којима Јерма разјашњује разне моралне истине.

Први навод да се је Јерма здружио с вишим свијетом, кога је он удостојен био, бјеше његов гријех. При сусретају са познатом му женом, коју је Јерма као сестру љубио, породила се у њему — можда због недостатка његове жене, мисао: како би он био сретан, кад би имао жену с таквим лицем и понашањем! С таквим расположењем једном послје тога штао се он, прослављајући створење Божије за Његову славу и красоту. Он засни и дух га баца у дијавље пусто мјесто, гдје се он стаде кољенопреклопо молити и неповиједати своје гријехе. Одмах се отвара небо, и Јерма угледа жену, коју је себи познати. Она га поздравља с неба и објави му, да је она узета на небо, да обличи његове гријехе. Бог се гњевни на њега за то, што је згријешио против ње, — што је допустио нечисту жељу према њој у срцу свом. „Молн се Богу, заврши она за исцјелење гријехова за се, за доктвој и за све свете.“ Небо се затвори, и у Јерми се пробуди сазнање његове властите кривце пред Богом: он се побоја за своје спасење, кад му се женова његова прометнула у гријех. Пошто се то сазнање у њему пробудило, добија он прво виђење.

Пред њим стоји велики сто, застрт бијелом као снјег пуноом простирком, на њему сјеђаше старица у сјајној одјећи и с књигом у руци. Она запита Јерму, што је узрок његове невоље, и рече му, да је и нечиста мисао, каква је у

њему никада, гријешна у слугу Божијих, особито у таква проста и невина човјека, као што је он; но прави основ гњева Божијег — јесу гријеси његове дјеце, коју је он распустио; али Господ је почео личити гријехе његова дома и помиловаће га заједно с његовом породицом, ако се покаје. Затим му старица поче читати из књиге но Јерма не могаше од прочитаног ништа у памети задржати — тако бјеше оно страшно, — запамтио бјеше само последње ријечи, у којима се говорило о преображају цијеле природе и испуњењу обећања о изабранима, ако они сачувају заповиједи Божије. Четири младића (анђели) однесоше стол на исток, а два музика повијела онамо на својим раменима старицу: она је одилазила с осмијехом и рече му: „буди одважан“. Сада Јерма сазнаде, у чему се састоји његова властита кривница а уједно је поглед његов од породичних околности узвишен до посматрања опште судбе свијета и цркве, но та удаљена виђења, дијелом страшна, дијелом радова, била су му још тавна као што му и само виђење загонетно бјеше.

Након године дана, у вријеме шетње размишљах Јерма о првом виђењу и пренео се духом на оно мјесто, као и у прошлој години. Пред њим се опет јавља старица с књигом; она га запита: може ли он проповједати оно што је написано у њој изабраницима Божијима, и даде му књигу да ју пренише. Он негу пренише, а што бјеше у њој, не разумједе баш ништа, а уједно му невидљива рука одузе књигу. Пређе 15 дана за вријеме којих је Јерма поштио и молио се и буде му отворен емисао књиге. У њој је објављена близина последњег суда и неходност покајања како ради Јерма и његове породице тако и ради цијеле цркве. Овдје се спомиње о предстојећем гонењу цркве. Потоња Јерма добија у сну од красог младића разјашњење о старици, која му се јавила; то је пророк Божија, ради које је створен свијет. Наносљетку јавља му се у његову дому сама старица, и похваливши га за то, што још није књиге предао пресвитерима, рече му: „кад свршиш све ријечи моје, тада ћеш их ти објавити изабранима; у ту ћеш сврху написати двије књиге, те ћеш једну послати епископу Клименту, а другу Гранту (но свој прилици — ђаконици) Климент ће ју послати у вањско градове, а Гранта ће поучавати удовице и сироте а ти ћеш ју прочитати у Риму заједно с пресвитерима, предстојницима цркве.“ Тако је Јерма

морао и писменим и усменим саопштавањем откривења припомагати покајању и исправљању цијеле првје и њених предетојина.

Слиједећа (доција) виђења потанко откривају пред Јермој предетојине догађаје у цркви.

Пошто је објављена неопходност свеопштег покајања вјерујућих, у виду претећег гонeња, предлажу се морални услови тога покајања у новом поретку откривења, која имају форму заповједи.

Једном, кад је Јерма послје молитве сједио на постељи својој, излази преда њ' човек лијена изгледа у одјећи *пастирској*: на њему бјеше бијли плашт, о рамену торба и палица у руци. То бјеше пастир или анђео покајања, коме је повјерен Јерма на остало вријеме живота. Он је предао Јерми 12 заповједи са налогом да их записује тако исто као и даља откривења ради свију вјерујућих.

Заповједи почињу вјером: прије свега, вјеруј, да има један Бог, који је све створио и свршио, и који је све привео из ничега у биће. Он све обухвата. Пошто је он сам неограничан, то не може бити ни ријечју одређен, ни умом се не да постићи. И тако вјеруј у њ' и бој га се и бојећи се храни уздримањем. Чувај то и одбацићеш од себе сваку хрђаву жељу и безаконје, и обућићеш се у сваку добродјетел и правду, те ћеш живјети са Богом, ако сачуваш ту заповјед.

Друга заповјед говори о том, да треба избјегавати ласку и чинити милостињу у простоти. „Пастир ми рече: буди прост, и неалобен, буди као дијете, које незна за лукавство, које губи живот људски. И најпре, ни о ком не говори ружно, а не слушај радо онога, који говори ружно. А ако будеш слушао, то си и ти учесник у гријеху онога, који ружно говори; те ако му повјерујеш, бићеш му равни зато, јер си повјеравао оному, који зло говори на брата твога. Злоречност губи човјека, — то је зао дух немирни, који нигда нема мира, по свагда живи у неусугласици. Клоњи се од ње и буди свагда у жиру с братом твојим. Ради добро и од плода трудава твојих, који ти даје Бог, подијели свијема сиромасима просто,

нимало не сумњајући кому дајеш. Свиња подија за то, што Бог хоће да би свако добио од Његових дарова. Они који примаше по нужди, неће бити осуђени, а они који прикише притворно подирићу се суду. А онај, који даје, неће бити крив, јер је испунио службу, какву је добио од Бога, не разбирајући, коме ће дати, коме неће, и испунио је с похвалом пред Богом. И тако чувај ову заповјед као што ти рекох, како би покајање твоје и породице твоје било у простоти и срце се твоје показало чисто и непорочно пред Богом.“

Трећа заповјед говори о том, да треба избјегавати лаж: „Такоћер ми је казао пастир“ љуби истину и нека излази из уста твојих свака истина, да би дух, кога је Господ уселио у тијело тој, био истинит пред свијема људима, и да би се прославио Господ, који ти даде дух зато, јер је Бог истинит у свакој ријечи и никакве лажи нема у њему. И ти, који лажеу, одбацују Господа и не враћају му залога, кога су добили, а они су добили од Њега духа не лажљива. Ако га они враћају лажљива, то безачасте заповјед Господњу, и постају татима.“ Чувши то, ја сам горко заплакао. Кад пастир виђе моју тугу, рече ми: „што плачеш?“ а ја му: „не знам ли господине, могу ли се спасти?“ „Зашто?“ запита он. На што ћу му ја рећи: „зато, што никада у животу мом, нисам прозборио ријечи истините, по увијек сам говорио лажљиво и пред свијема издавао лаж за истину и нико ми није протустовио, јер су вјеровали мојој ријечи. Како могу живјети, кад сам тако поступао?“ И он ми рече: „ти судиш добро и право, јер ти је казало као служи Божијем ићи по истини и не сједињавати лукаве савјести с духом истине и не вријеђати Духа Божијег, светог и истинитог. Старај се, да те лажљиве ријечи, које си прије говорио за своје послове, постану праве од даљњих твојих ријечи, ако се ове покажу истинитима. Јер и оне могу постати праве, ако будеш од сада говорио истину, те ако будеш чувао истину, можеш добити живот за се. И свако, ко само послуша заповјед ту и буде ју испуњавао и удаљавао се од лажи — живиће с Богом.“

Бесједа о васпитању дјеце.

„Знање је свијетлост, знање је моћ,
Учимо браћо дан и ноћ“

Величанствени данашњи празник „Ваведења пресвете Дјеце Марије“ у јерусалимски храм: подсећа нас, како су родитељи пресвете Богородице, колико из родитељске љубави према свом дјетету, толико из синовске благодарности према Богу, сматрали за прву дужност, да своје дјете што боље однегују и васпитају. Пошто ми родитељи ничим другим боље не можемо, ни љубав своју према дједи, ни благодарност према Богу засиједочити, него ако се постарамо за добро васпитање дјеце своје, то држим, да ће ми приличити ако данас поведем коју ријеч о важном дјелу васпитања.

Васпитање дјеце ваља да нам је свима при и најважнији задатак. Погледајте на земаљске народе, потражите који су то што су однеговали мудре и врле мужеве; што су човјечанству учинили и чине добра помоћу науке и вјештина; што су са земаљском и небеском свијетлошћу просвијетлили непросвијећене, и који су сами међу осталијем народима засјали као јасне звијезде, — па ћете вијети, да се само мудри и научени народи удостојише толико велике славе и чести. Само су такви могли имати: Јована Златоушта, Василија Великог, Григорија Богослова, св. Саву — тог' првог' просвијетитеља српског', у опште славне говорнике, научењаке, војсковође, ваљане и честите грађане. Зар мислите да би стара Атина — да није његовала науку — имала онако славне мужеве, као што бијаху: Сократ, Платон, Аристотел и други, па још у оно доба, кад свијетлост христове науке не бјеше обасјала људе? Само из тога можете дознати колико је важна наука и ваљано васпитање.

Да не наводим, да без школа и науке, не може данас ни један народ напредовати; да не говорим опште познату ствар, да и нама Србима у Босни и кршној Херцеговини, нема није на другом мјесту средства, које би нас из мрака незнања извело и за осталијем народима упутило — него у науци, споменућу вам неколико примјера из св. Писма. Још у старом завјету премудри Соломон упућује Паризљане, да своју дјецу васпитају и да им предају науку и знање, па вели: „Нека се врима наставља у разуму, у правди, у суду и у свему. Младићима нека се даје наука и знање, да разумију приче и значења ријечи му-

дријех људи и то ће им бити вијенац од милина око главе њихове.“ (гл. 1. ст. 3.) На другом мјесту св. Писма вели се: „Погледајте за науком, да се Господ не наљути, и да не сарнемо с' пута правде.“ Ето драги моји, сам нас Бог преко својих изабраника у св. Писму, а на много мјеста позива, да се заузмемо, око васпитања и образовања своје дјеце.

Наши стари, и ако су били у врло неугодним приликама, особито су цијенили науку. Они су увијек говорили, да је ерсека књига жарко сунце, које нас griје све без разлике. Један од тихих рече ми: „Из које куће дјеца полазе у школу, да се уче науци и богоштовању, та је кућа ерешна и напредна; јер ту се Бог поштује ту се родитељи и старији слушају и та кућа не заостаје од призе, од својега лијепог' збора и братинског' договора.“ Вама ће добро бити познати она наша пословица: „*кто се у младости не учи, тај се под старост мучи*“, а познато вам је и то, да је сваки човјек, који незна бар читати и писати, сlijеп код очију и глух код ушију.

Пошље свега тога лако је разумјети, колико вриједи ваљано образовање и наука, а колико је штетно незнање и неизображење. Е, кад је таква и толика важност од ваљаног' васпитања и науке, онда коме спада у дужност, да се брине о васпитању дјеце и где се оно обавља? То припада у првом реду родитељима. Родитељи су већ по природи најближи дједи, којој нико не може учинити толико добра колико они. Јесте л' чули вапај нејаког' дјетета; јесте л' чули коме се оно обраћа са: „мати гладан сам?“ А матер? Та она му из својих уста даје и последњу мрвицу. Кад погледам оца, сједи и пребраја мисли. Бриге га окупише. Наукума му се густи облак на чело, па без престанка ради и пати — а ради кога? Ради дјеце своје. То све истиче из љубави родитељске према дједи. Који од вас има да не љуби своју дјецу? Који би се међу нама нашао да не би жртвовао све ради своје дјеце? Кога ли срце не боли, кад му је дјете у болести или у којој другој несрећи? Ради тога, што су родитељи најближи дједи, дата им је дужност, да дјецу своју колико тјелесно, толико и душевно негују, да се за њихово здравље старају и да их зарана упуте на стазу врлина. Јест, ал' се у

том послу тражи знања и вјештине, јер ако тога нема, може се више пута и нехотице основ сваког неваљалству положити. Зар се то зове старање о душевном изражању дјете кад нам и. пр. младеж цркве никад не похађа? Или зове ли се то старање о васпитању кад нам се дјета не знају Богу молити, а знају исвати, ружити се и грдити? Зар нема њих много, који још за живота дочекаше од породе својега покор и срамоту?

Да, домаће васпитање јесте тврђ темељ на ком се даље зида. Што се код куће, у дјетињско доба у срце дјечије усади, то не ће никад угинути: „*Усадите дрво добро и род његов биће добар; или усадите дрво зло, и род његов зао биће*“ — вели св. Писмо (Мат. гл. 12. ст. 33.). Према свему јасно је, да родитељи у првом реду морају бити васпитатељи своје дјете и да они само имају да руководе домаће васпитање, колико науком, толико више лијешијем примјером својим да дају дјети у свему добар углед.

Васпитање што се у родитељској кући започело, продужава се код нас у нашој епископској основној школи. Сви увиђајнији народи, од најстаријих времена па до данас, признавали су, да је дјети као будућим грађанима нужно много више знања, него што су га домаћим васпитањем прибавити могла. За то су и оснивали школе. Али те прве школе и ако су његовале науку, пису одговарале своје задатку, јер нису знале да шире прави морал међу људима; а умно изражање без моралног подобно је свијетлости без топлиноте, или као што св. Писмо каже вољки, која не доноси плода. Тек Хришћанство кадро је било дати науци прави значај, јер је оно своје школе по примјеру Исуса Христа — тог највећег учитеља свога тако удесио, да разум може у њима наћи потребног знања, срце моралног изражања, а воља пријемљивости, за све што је добро, красиво и корисно. Тако треба да су уређене и наше епископске школе, које једино могу да васпитају нашу омладину у епископско-хришћанском духу. С' тога треба савијем силама да настојимо, никаква труда и средства не штедећи, да ову епископску школу одржимо и узвишимо до оног врхунца, коме она тежи; треба да знамо, да ће нам свака жртва, коју на тај жртвеник принесемо, доијети обилна плода „*ко ако крије*.“ Но то ћемо све моћи испунити, ако будемо знали и свагда се сјечали, да су дјета: чада Божија,

чијева крви Христа Спаситеља, радост анђелима, утјеха родитељима, свијет људства и држави, а украс царства Божијег. Сјећајући се свега овога, не ћемо, а и не смјемо занемарити школу, у којој се душевно изражавају „*очи наше*“ — т. ј. невини Српчад. За то нас позива, да шаљете дјечицу своју у школу, да непрестано настојите да вам се дјета што боље изражавају и уче; јер доба младости јесте доба сјајања, па ако не посвјемо временом, слабу ћемо добити жетву; доба младости јесте доба каламбена, па ако не накаламимо младу дивљаку, у старости нам је за то неспособна.

Али ваља и то знати, да није доста дјетцу само у школу елати, већ треба да ви сами својим лијешијем примјером предходите и идете на руку нашој школи, па онда не ћемо изарити оно, што су дјета тамо научила. Јер ако и. пр. дјета буду у школи учила, да треба Бога љубити и поштовати а код куће чују нас како вичете на Бога, на закон и свене; ако буду у школи учила, да треба у неђељне и празничне дане у цркву ићи и Богу се молити, а ви код куће и не мислите на то, или ако у школи буду учили, да треба у миру и љубави са свакијем живљети, а овамо код куће и у комшилуку виде злобу и освету, убијство, краду, неовку и свађу — онда се не надајмо да ће нам школа учинити од дјете оно, што треба да учини. Треба дакле сви заједно да помажемо школу и васпитање и то: *учишће наше дјете нека живо пријону око истинитих наставе и васпитања, родитељи нека то поштомосну и уваже, а свјетостеници ће прискочити у помоћ и кући и школи.*

По може ме ко од нас др. е. л. запитати, откуда је то, да од најбољих родитеља постају врло често неваљала дјета? Откуда бива да се и поред најзврсенијих школа код младежи опажају свакојаке непристојности и неваљалство? Ово је на жалост истина која се не да порећи. Али ваља знати, да је томе узрок друштво, које великог да не речем пресудног значења на васпитање дјете има. Многи од родитеља шаље дијете у школу, на чим му научи читати и писати, он га у свакојако друштво спрема. Кад некога од тихих запитате за што и даље не шаље дијете у школу, он ће вам с' поносом да одговори: „*доста му је науке, научио је више него што му отац зна*.“ Други опет овако се хвали: „*моје дијете у свакој књизи зна читати. Само је а' што на-*

писано оно ти сипа као из рукава.⁴ Ријетко ће коме пасти на памет да је основно знање мало за човјека; ријетко ће се ко сјетити, да не треба „*дјелати котају као и отац*“, него да треба нешто више знати, а то се не може да постигне без већих школа. За то треба да све силе употребљавамо, те дјецу у повеће школе, као што су: правичке, гимназије богословије, учитељске, земљедјелске школе и т. д. шаљемо. То ће нам само помоћи да се научимо из овог⁵ зрака незнања и да пођемо за осталијем напредним народима. Само ћемо се на тај начин у овом вијеку, кад је перо замјенило мач а знање снагу, — моћи одикати на лицу земље.

Сви ви знате да би ми особито вољели и да би се могли поносити, кад би нам од наше рођене дједе постојали: добри свештеници, учитељи, судии и други чиновници. Али узалуд нам желима, ми би све школи, али ништа на срједи немамо. Све су то „пришелци“, које једино можемо помоћу науке замјениити.

У осталому данашњем свијету има доста покварености и изопачености и у њему владају доста свакојаки неваљалства, спојена са глупошћу и суровошћу, што на млађана срца дјечија као отровна зараза штетно утијелише. Према томе реците ми др. ел., коме је потребан добар и вјеран вој, као дјецу у младим годинама, у годинама незнања и неискуства, а у овом вијеку када порок ружама и смљем застире пропаст у коју неразумно многи падају; сад, велим, када смо окружени свакојаким неваљалицама, који су своју снагу употребљују, да наведу млада и неискуена срца дјечија на своје замке? Највештији морепловци имају доста труда да очувају себе и бродове своје у тренутку кад се подигну таласи морски. Како ће се да сачувају од свакојаких порока дјеца, која на малом чуну безбрижно плове по узбунаном мору и на крају повора дријемају као у колијевци материној?! Занета, није ником као дјецу потребан чувар. Нико их од буре овога свијета не може сачувати као родитељи. За то вам препоручујем, да своју дјецу добро чувате од хрђавог⁶ и поквареног друштва, да добро мотрите с⁷ ким вам се подмладак дружи; јер: „*На млађима свијет остаје*“ — вели српска пословица.

Ја се овђе, мили моји, нећу унуптати, да говорим о појединим врлинама, које смо дужни

у њезна срца те млађане дјечице усађивати; не ћу да говорим ни о појединим гријесовима од којих смо их дужни чувати, јер би је то далеко одвело, него вас са овога светог⁸ мјеста позивам: О поштовани родољуби српске младежи, особито ви премили очеви и матере млађане Српчаци! Ја вас у име св. православне цркве и предрагог ми Српства најпозивијше молим. Постарајте се што сте више у стању, да у свакој прилици улијете у душе и срца своје дјечице ватрену љубав према милом народу својем⁹ и св. прав. вјери, па нека обоје пазе, чувају и љубе као највешћу свастину овога свијета.

Ви матере учите те млађане Српкиње — шћери своје на скромност и пристојност, на радност и штедњу. Не допуштајте им, да скупоцјено вријеме младости своје проводе у облачењу и кићењу, у бијелењу и ружењу и другијем беспослицама, већ их навикавајте свему оном, што ће им у будућем животу од пријексе потребе бити. Особито пазите на скромност и стид — то највеће благо, што га мати својој шћери дати може. Само стидљива шћер прима лијел благослов на вијенцу од своје матере, а без стида не зна она што мајка говори: „*Бој се Бога на мржа*.“ Ако их тако у младости научите, онда ће нам од младих дјевојчица постати премено матере, које ће као и Јеросима свијетовати сина: „*Боље ти је изгубити главу, него своју окрјешити драгу*.“

Тако очеви и матере васпитајте синове и шћери своје. Оно што им у младости усадите у срца, остаће им и у старости, јер је свети Сава казао: „*Благоста ријес у срце усађени никад не ће угасити, него расте, прокљештава и доноси сто-стрикни плод у царству божјем*.“ Ако их оставите без васпитања, оставишете их без благородног осјећања, које им ово у срца и душе усађује; ако их оставите у зраку незнања, сами ћете плакати над њима, јер ћете их гледати како су живи тјелом а мртви духом.

Ако на све поменуто будемо пазили и своју дјецу ваљано васпитали, онда ће нама премила дјечица кад у школу поћу ваљана и честити бити, добро учити а лијепо се владати; ако тако будемо радили, онда ће наши синови кад већи буду сваку властину жртву у корнот вјере, на родности и отаџбине учинити. Само на тај начин

испросиће нам св. Богородица од Бога благослов,
а ми ћемо допринијети, да нам дјеца добро на-
предују родиталјина на радост, школи на понос
а свом народу на корист. — Амин.

Говорио у Рељеву приликом пристицног
вјесбања.

Јосиф Кочовић
свршени богословци.

У славу Симе Милутиновића, Сарајлије срп. пјесника и јунака.

(Говорио приликом стогодишњице рођења му на бесједи, 4. октобра, 1891. год. г. Мита Ст. Клицин, тајник српског пјевачког друштва „Слоге“ у Сарајеву.)

Ми падосмо, истина је света,
Ми падосмо — прије пет сто љета,
Знате браћо, Косово је било
Те нам царство наше разорило,
Наше царство, наше уживање,
Уживање у слободи златној.
Имадосмо свега изобиља:
И господства и богатства пушта,
Имадосмо цара и краљева,
И по избор војевода славних,
Све синова од Србинске мајке,
Све листића од српскијех гора...
А цркве нам и светиње друге
Манастири и храмови свети.
Ресили су земље на околи,
Наше земље, чаром обасуте
И дивотом природе нам дивне,
Било морем, јадранскијем морем,
Ил' горама цв'јећем окићеним,
А на које ишо јунак силни,
А на вранцу, б'јесноме ђогату
Вас у алату, рука окићена,
На прету му соко птица сива
Да он лови, витешством се дичи,
Да с' братими с равнјолом вилном
Да с' поноси међ повосним свима,
Е и Србин витезова има! —
Наше земље, наше земље свете,
Пошкровљене Божијом милотом
Украсене ливадама красним
И пољанам' и брдима силним
Ресиле су цркве православне;
А крај ових са торњева б'јелих...
Разд'јего се — у душе је дино,
Разд'јего се — срца покрећао,
Разд'јего се — слабе уздизао,
Разд'јего се — Србе узносио...
Звук божанствен умилије звона
Позивајућ' на молитву н'јерне

Вјерна чеда цркве православне
Те Христове највјерније љубе.
У црквама орила се пјесма
Ал' пјеваху да у Бога нађу
Наше моме и наше нам мајке,
Наша браћа и ђедови наши,
Ал' пјеваху пјесме православне!
Уносили у небеса горе,
У небеса светог Саве славу,
Саве, браћо, Неманића Растка
Најдивнијег у дивнијем цв'јетку,
А из врта племенскога царског,
Да дивнијег још не бјеше, браћо,
Од кад Боже, Србе је створио!
Имадосмо свега изобиља:
Л'јепе среће, бож'јег благослова,
И јунака, на претек, од славе, —
Витезова узор-родољуба,
Бјесмо звани за велика дјела,
А позвани да будемо силни,
Бјесмо звани а дорасли давно
Што требало, да се прославимо,
Што требало, да будемо јаки
Да к'о народ наше расправљамо,
Наше ствари без туђег ушлица,
Што требало све то имадосмо...
Ал' неслога, да је Бог убије!
Разаци нам своја крила...
Наста друка и грдило свуда
Срб на Срба осветом је скако,
Срб Србину ногу подметао
Срб Србина у невољу бацо
Од Србина Србин бјескати је мор'о.
А кад дође Османлија љути
И на наша он закуца врата,
Затече нас крваве, неслужбене
Омражене а и ослабљене,
Па завика Османлија љути:
„Хај Лазаре, да д'јелимо царство!

„Јали моје, јали било твоје,
 „Тек цароват један од нас двоје!“
 И ерипека се сакупила војска...
 На Косово долећеше Турци,
 На Косову скупише се Срби
 А боре се браћо, к'о јунаци
 А боре се Срби бесмртници!
 Али сила кад се силом удри
 Слабија ће прије да подлегне...
 Па још кад се издајство ушлете
 Онда црна неслога запоје
 Јер је нојзи по жељи испало.
 И на пољу, на Косову равну
 Подлегосмо већ, браћо, сили
 Подлегосмо јер бисмо издани
 И падосмо — истина је света
 И падосмо — прије пет сто љета
 Ал' јуначки, ал' витешки — знајте.

*

И настаде црно доба...
 Ко би муке све да поје,
 Сносио их све од тада
 Тужни Србин — патник што је?
 Свом удесу сам остављен,
 Без утјехе, без помоћи
 Лутао је, нишито је
 У тој црној, тамној ноћи.
 Србин бјеше богат, славан,
 А сад бједан нема ништа
 У том јаду небрежном,
 У данима вјечних мука,
 Страшних суза и јавка
 Ко ће више, да га спаси,
 Да му сузу барем брише?
 Кад издише, кад пропада,
 Ко то за њег мари више?

Ах та има неко браћо,
 Да му вида ране љуте,
 Из тавнина, да га води
 На слободе златне путе.
 Има неко те судбином
 Србином ипак равна,
 Има пјесма густарева
 Ах и вјера православна!
 Код огњишта старац сие
 Прихватио то гудало,
 Ово старца мушко, женско
 На около посједало,
 Пјева старац, гласом дрхће,

Пјева старац зоман клети,
 Па у пјесми у прошлост нам
 Свету прошлост пјесмом лети.
 Хај, позива он Душане,
 Обилиће, Југовиће,
 Хај, позива бесмртнике
 И Толиће, Косанчиће.
 Хај спомиње прже дивне,
 Манастире, жртвенике,
 И робовма прича ерипеке
 Слављенике, бесмртнике.
 Пјева старац, слушају га
 Жене, момци, дјеца људи,
 И сви плачу и у свима
 Родољубље то се буди...
 Буди им се поново стари,
 За старином жеља нова,
 И на ноге скачу Срби,
 Да се лише тих окова.
 Заигра се криво коло
 Криво коло крвних дана,
 Од ерипскијех див-јунака
 Окрутника и тирјана.
 И тако се то продузи,
 До коначне борбе данка,
 До онога браћо, силног
 Код Тополе хај, устанка!

*

Е, ал еад су доба нова
 Ново траже, ново ништу,
 На олтару ерипеке игре
 На кривом разбојништу.
 Требало је нових људи,
 И од ума и од слова,
 Требало је родољуба
 А на перу витезова:
 Да нам свијету славу кажу,
 Нека знаде, да смо живи
 Нашој борби и јунаштву
 Да се чуди, да се диви.
 „Варвари ете! свијет је клицо,
 „Незналице и дилтаци“
 Ко? па Срби, у просвјети
 Од њих барем вјек прваци.
 Требало је женијалних,
 Из вилинског, људи, кола
 Српском роду требало је
 Сад пјесника-апостола!
 Требало је учитеља,
 Да просвјете воде мети,

Да нас једном мрак незнања,
Мрак безумља мине клетни.
Требао је — а Бог добри
Своје вјерне не остави,
Е он хоће, да се Србин
Својој старој врати слави.

На убавој гори, изнад Сарајева
Скупиле се дивне из горице виле,
Скупиле се ћерке, што су их људски
Осјећаји лаки и маште створиле.
Златна им коса а једре им груди,
Бисерне очи, а бијело тијело
И рајско би чедо блаженством занјело.
Скупиле се виле коло да играју
На врх да поје Требевића горе,
Да pjesме поје и Србина тјеме
У борби им сокола-pjesника створе,
Да духом у њезне надахну груди,
То срце мало, Милутиновић Сима
Што у Сарај граду Анђелија мајка
На српским доји га тим преима.
На крицу своје љуљају га виле,
Ловором главу ките му оне,
Да pjesник буде, да мртво диже,
А буди Србе успаване, боне,
Да јунак буде за Српство се бори
У срцу да носи он Бога свога,
Да апостол буде, да буде пророк
Милутиновић рода Српскога.

И све он то бјеше, слава му блиста,
Душа му била српска и чиста.
Родолубља жаром у лиру је дирио..
Народу своје сузе отирио,
Пјевао pjesне јуначке, силне,
Пјевао pjesне нежне, умилне..
Пјевао pjesне, славно јунаке,
Српске нам борце, српске гористаке
„Србијанку“ створи и славом се кити
И та ће слава вјечна му бити.
У бојак је ишо да се бије,
Ђаволама Српства да криву лије,
Пером у руди славу је теко
Сабљом у руди срце витешко
Ловор је брао, Сарајлија Сима
И с тога браћа, нама потомцима:
Нек буде на дику и нек се ори
По српској земљи пољу и гори
„Слава ти Србине, јуначе врли
„Пjesниче, Симо, Србе неумрли!!!
Нека се ори — и нек се чује
Да Србин Симу хоће да штуче,
И да му кличе: „бесмртни pjesниче“,
Слава ти вјечна у Српству сјаја
Спомен се твоја у њој оковала
И нек се ори — гдје с' српски збори
Србињска гдје душа дише права
Милутиновић Симо: слава и слава!

„Напредак.“

Босанска црква за вријеме краљева.

По домаћим и страним изворима, пише **Монах Генадија**.

Које до сад читао овај чланак тај је и увидио да је тек малена расправица констатираним фактима и цитатима западних историчара, а није и не може бити, дијатриба као што су ми неки главати и баш најглаватији мјеродављаци хтјели да поруче.

Изнао сам компликације славних историчара католика, а што су они сами себе, својим сопственим ријечима, дубитацкионом тенденцијом парфинирали, ја ваљда ни сам крив. Не могу ни бити, јер што сам

био скептичан на ни рачуне садирао, на то ме је сам мој монашки позив навео, а и драга ми је истина . . .

Па нека ми се и замјера да сам чепрсао и из свега грла у некаком ентузијазму алтерационо запоматао и главатим археолозима рустикално јакта est alea довикнуо; нек ми се замјера опет велим, ал нек ми се и докаже да није fait accompli: да *Босанска црква и вјера Босанска* у Херцег Босни, није била црква и вјера *православна*.

Ни на уму ми није да дезавуирањем апстрахирам Богумиле, већ кажем: имали ауторитета, те дакле нису били оно, што се од њих створило.

Босанска црква за пријеме краљева није их ни штитила, нит им је моћ редуцирала, а за то: што ју никад нису ни имали.

Стогодишњи старац Гујић у селу Дривуши код Згошћа, причао ми је наслеђено предање: да су стећци на црквини згошћанској још онда намјенити кад је свети Сава изао по Босни манастире. Једном се светитељ завадио са првим до цара војводом, а то је било још онда, кад је *Кулин-бан* био пророк у царевом двору. Онда он због те свађе оде из Босне а Бог за то покара и војводе и цара Неманића, па им земљу напуни морским Бусунима, а то су били људи са једним оком у глави. За годину за двије ти се Бусуни у царској земљи тако осиле да су се ругали и самом цару и цљували му на часни крст на трапези његовој. Мало по мало, па они почну пријетити и царској војсци, па да би се оканчили и рат заметнули, почну чинити свакојаке пакости народу. Тако су им и мртве из гробова вадили, а крстовете им у брашно ступавали па најач нагонили да од тог камена крив једу. Онда цар нареди: да се на гробове наваљују велики стећци и мрамори и толики да их бусуни не могу одваљати. И кад невјерници видеше да им се доскочило, они се поплаше веће још лукавости, па једне ноћи опет одселе преко мора, а свети Сава се опет врати да начини ред у царској земљи.

Тако старац Гујић из села Дривуше приповједа, а његово предање подудара се са предањем херцеговачким, које је прије неке године у „Босанској Вили“ изнијето: „Херцеговци око Невесиња причају да

да су у стара времена биле неке „Матаруге“ у земљи ал да се листом сами иселили.“ Г. Сава митрополит опет је слушао да народ те средновјећне заблуде назива „Бабуњима“ а тај назив од *Гујибевих* „Бусуна“ није много различан. И у околини прозорској традиција спомиње „Матаруге“: да су живили по пећинама и кршевитим косама и тамо нову вјеру проповједали, али да им науку није нико слушао, јер по њој нису се родитељи почитовали, а цркве су се хулиле.

Предање је ето не поуздано, јер је блиједо и збркано. Дуге су га године навјештале. Ал ја сваког увијеравам да би вјешт испитивач много више сазнао, само кад неби жално трошка да сву Херцег-Босну у накрст прође.

Није дакле истина да народ ништа незна о Богумилима. Традиција спомиње да су били напунили земљу ал да се нису користили својим проповједањем. Кроз толико вјекова предање је ето сачувало да их је било и да су се брзо иселили, а то је и исторична истина.

Па нека сва научена и главата господи ово предање, ма и на појетичном камењу дестилирају, есенција ће му опет бити: уметмени аргуменат који је у најстарије доба у колибе сељачке унесен па од уста до уста, као на повељи, до данашњег дана сачуван. Прохтел се опет коме да прави нове рачуне, нека их мултиплицирају и са самим децималима, опет ће им се сума збркати, јер сви математичари, који су до сад ил читали ил сими записали да народ о Богумилима ништа незна, нека се одиштају у Дривушу до поштене задруге Гујићеве, па ће онда видети да се из занећа не рачуна.

Срећнији од мене, у кога је деп дубљи, може још и од Јанчињих Турака много дознати, јер у мене пе бјеше више до ли завезан пут за Ускопље и Прозор.

И у дамији Јаничкој мора бити узиданих каменова са старинским записима, јер веле: „шта бих од тога да знам шта су власи записали“.

Ја сам дакле нашао да народ спомиње Богумиле, и то да су само кратко вријеме у Босни били, и за времена *светога Саве*, а и историја их први пут спомиње на свршетку XII. вјека. Мала разлика је што је ту и *бав Кулин* умјешан.

По томе народном предању; по историчном слагању; и по тенденциозним каснијим намишљотинама католичких фратара, ја овако изводим: *Богумили ни четвртину XIII. вјека у Босни нису пробавили*. А то ћу и доказати.

Да ли су у први мах као православни сматрани, и ако су, узрок је што су из сјеверне Македоније преко Србије долазили, и то баш у оно доба специфичне Босне, 1190. године, кад су јој се прво-свештеници примитивно дједом називали, а кад су на најнижем ступњу теолошком били.

Неразумљиво нам је, од куд тако оригиналан назив архиепископски, кад су га Богумили већ затекли, ал по ондашњим односима народним, није баш то име ни нејасно, као што ми у овом помодном вјеку мислимо.

Народни дједа није ни мого нико други бити доли изабран и обљубљен архипастир. Та дједство и обично у породичним задругама дочекати, то је била (а и сад је) част, јер је особито љубљен и поштован од цијеле куће, а дјед цијелога народа бити, то је и част и поштовање и љубав народа.

Јел' тако обљубљеног дједу народног још и ерећа послужила да буде обљубљенији међу обљубљенима, мудрији међу мудрима, и популарнији међу популарнима онда је позиван у дворе владачеве, на признават највећим признањем, доживот-

ним „гостом“ владачевим и народним. Тако су у Босни награђивани српски архипастири, љубављу и волењем, и не ограниченим поштовањем и ауторитетом. Такви *дједа-гости* управљао је као владатељ црквом из владачевог двора.¹⁾

И да тај назив нису Богумили допијели и да гост није био архијереј јеретички, одбијам и са тиме: што се и у Руској историји, при дворовима руским спомиње достојанство *гости*, којим су дворски свећеници у средњем вијеку одликовани,²⁾ а у Бугарској и дан данас у неким крајевима народ зове епископа дједом.³⁾

Да Богумили нису дуго у Херцеговини боравили и своја дуалистична начела проповиједали, репресирам са тим: што од толиких напесних конфлација ми опет имамо колико-толико сачуваних споменика и старина српских а богумилске ни од заклетве. Неби био логичан кад би се сложило са онима који вичу да су богумилске молитвене књиге све у конфлацијама пропале, јер ме збуњује разглашена рукописна књига, у којој се слова *написане* шта *дједа* *Хвала* *крсташима* 1404. године, а која је пађена у Болоњској библиотеци.

У ту књигу пренео је *Хвала христјанин* одломке из Новог Зајвета, а пренео их је за *војводу Хрвоју*. Пренео је дакле Нови Зајвет који дуалистична секта није смјела ни у руке узети, а камо ли да га пренише и то са онаком религиозном стрепљивошћу, каку је у марљивој вјештини *Хвала-христјанин* засвједочио.

Је ли дакле и овај једини нађен споменик богумилски, заиста богумилски? Није.

То је књига православног српског калуђера, коју су свети оци, и неслутећи

¹⁾ Витрала Дуна. VI. 560. Р. Москва 1809.

²⁾ Бугарски доук XXX. 1862.

³⁾ Цитролаовска Руска историја. 84.

како ће их послје стотине година ком-промитовати, коју су у Италији као јеретички аргуменат у Болоњску библиотеку смјестили. . . .

Од Богумила дакле ни гласа ни трага нигдје у Босни!

Никаквог писаног спомена, никаквог факта нема за то, што су они само кратко вријеме пробавили у овој земљи, можда ни четвртину вјека, и то све сама неукa сиротиња, па који нису ни за себе ни за своја вјерска начела ништа привређивали.

И тако не организовали, обезглављени, селe се и иселљивају у францеска „широка поља“, да тамо утврде своју вјерску за-другу и далеко од својих гонимоца заснују аскетне зборнице, па — можда — и свога аскетичног цара од Бога измоле.

Па добро су и промозгали гдје ће им се јеретизам највише кроз прете гледати, јер католичка Францеска неслушајући баш много папске дистанције, пустила је пове насељенике да вјерују ако им се прохте и у бјелог међеда, само да буду вриједни грађани и вјерни новој отаџбини.

Те нововјерске дошљаке који су у Италији називани Манихеји, прозваше Францези *Павликанима*, а оне који се у Босни називали Богумили, окретише правим именом њихове народности, прозваше их *Бугарима*.¹⁾ А није ни то без значаја.

Францеска је добро знала за богате босанске солне и сребрне мајдане; знала за велики трговачки промет са републиком Дубровачком; па и краљевина босанска била је моћна, јер је допирала чак преко Корчуланских и Брачких острова. Босна

је била и чувена и виђена, па Францезима ни на крај памети, да придошле јеретике из Босне назове Бошњацима.

Зар и то није свједоџба да Богумили иселљени из Босне, ипсу као Бошњаци оставили ону земљу?

Да су Богумили само један вијек (а не више од три вијека како се доказује) провели у нашој отаџбини, они би се са правом изједначили са нашим предцима, па се називали Бошњацима, ал ето они тога права ипсу имали, јер се проскитани кроз Србију и Босну називају опет оним што су.

Мој темпераменат незна за блазировањцију и флегму, а са стране ми се поручује: да сам дијатрибно верциро и рустикално као неопрезан игноранта *jaeta est alea*, главатој госноди, и баш најглаватијим индиануама, довикнуо.

Па и куд би даље?

Које год нажљиво читао ову компилацију, (и ако има доста штампарски погрје-шака) тај се и увјерно, да сам на историчним податцима доказано: да се православна црква наша називала јеретичком и богумилском.

Тако дакле остаје не оборими доказ да је:

1. Црква католичка и која католичка, била присва и вјера православна;

2. Стећци, машети и мрамори, који се налазе широм наше драге Херцег-Босне: надгробни су споменици право-славни, још од *Кулина бана* и несећног *краља Стевана*.

Tertium non datur — никад га неће бити.

¹⁾ Darini: *Bongres I' France*, 32.

јатељску руку, којој диктоваше прости оприорни ризум чољечији, права истинита свјетлост христове науке обасја православну цркву и ако сваки догмат и установа њена не би прије усвојен, него што се ороси краљу мученика.

Међу унутрашње рушиоце мира и јединства црквеног спадају јеретици, противни поштовању св. икона, сигурно с тога, што — ослањајући се погрешно на синајску заповјед: „ни јоткога не кумира, ни класиш поклан“ . . . не знадијаху, да се то односи оним старим кипонима и ликовима који служилише оруђем и помоћним средством идолопоклонству и разним пороцима. На и сама рјеч исте заповједи „класиш“ значи: да не постоји свако „поклан“, већ само оно, које је достојно а такви су свети ликови, који представљају чисте одливе унутрашње красоте, т. ј. дара Божијег оног лица, које дотични лик преставаља.

Првим противником св. икона појавио се византијски цар Лав III. Исавријанац (716-842.) На и патријарх византијски, Јован Граматик, (Аније), с којим се привоучитељ славенски Кирил-Константин препирао и умукнуо га, у толико се је противио, да је наредио побацити из свију цркава иконе, а неког свог свештеника примора, да извади очи икони, која је преставаљала лик светитеља, не гледајући на то, што је прије тога био ревностни поштовалац истих. Сљедоваше трагу оца и син Лава III. Константин Копроник, али благочестива жена његова Јерина саазове II. Никејски сабор, који прокуне противнике св. икона и тим се неко вријеме мир црквени поврати, но тај мир тек онда ухвати дубоког корјена и јаког основа, када цара Теодора на сабору Цариградском (842.) утврди поштоване св. икона и баци анатему на све противнике њихове.

Успохице ради и сјећања побједи црквене над њеним непријатељима, православна црква у Русији сваке године прве неђеље великог поста „неђеље православља“ наглашује анатему како на противнике св. вјере, тако и на све оне, који не чувају и не држе св. предања и установе цркве. Интересујући се овим значајним историј-

ским догађајем, с нестриљњем сам очекивао тај свечани дан, да очевидца будем у каквој се форми то практикује. Тек што се 10. марта отргох из крила морфеја и случајно погледам кроз прозор, — виђех ђе гомилама врљаше побожног народа руског, почињући од маленог дјетенца, којег мати при грудима носаше, па до сиједог занемоглог старца — у пространи „исакијевски сабор“ на службу Божију. Опремни се брже боље, те право у сабор, кад имам шта виђети: игла не би на земљу пала од масе народа, који бјеше прекриво читаву цркву.

Службу Божију одслужисе више епископа у принохој многобројног свештенства, иза чега сљедоваше свечано наглашење анатеме. На сред цркве појавише се три митроволита, међу којима дивота бјаше погледаст 93 годишњег привјенствујућег сиједог Исидора, уз принохој трију архијепископа, 5 епископа, више архимандрита и небројеног свештенства. Протођакоц, попевши се на узвишено мјесто на сред цркве, јаким тоном прочита символ вјере, за тим преброји сва лажна учења, сљедовачи који се одлучују од цркве с рјечима „да кудџа на нѣх ангѣла“, заштитницима вјере пожелно се је „вјерни спомен.“

Ето тако и у наше дане продужило се је бацање старе анатеме, која служи као онај петат који чини преграду између неправославних и друштва вјерних синова црквених и то дотле, док се и они не покају и у крило њено поврате.

Тада ће се царство славе састојати све из самих вјерних чланова цркве, молитва и побожно размишљање преставаљаће фокус, свега живота, на лазурном чистом небесном своду зачуће се анђелски хор, који прославља Творца, а ми смртни подједнако осјетићемо да — нек ми буде дозвољено изразити се рјечима великог генија. „Сам Отац посред буре, која омрачава овај свијет управља десницом својом и муњом и громом од чијег се покрета тресе сва земља, разбјегавају се звијери и срца свију смртних ужасом се обузимају.“

Лазар Т. Перовић Херцеговац,

студент д. академије.

Особито учитељ народни, он и за најмању славу непоштења, губи углед, а тим и своје звање, које је примио од самог Христа.

С тога је он позван, да руководи свако добро и богоугодно дјело, да тражи начин најбољи и најлакши, да не омаловажава „науку“ великог учитеља, него да смјело и одважно предводи свој смиренни народ, на дјело благо, — на дјело свето.

Као што је познато, учитељ у народу врши велику улогу, коју он својим добрим понашањем, може појачати и тијем постати прави бедем од навале алог духа — ђавола; а на против, својим рђавим понашањем, губи ту своју велику улогу; бедем се руши и у тијем рушевинама обитавају али дуси, који скриве људску везу — три свете врлине: „*вјеру, љубав, наду*“.

Па онда, каква очекује награда таквог старјешине — народног учитеља, који рђав углед има?

О, Боже благи! Тај је далеко отишао од закона Твога светог Тага су демони заелијепили! Он је изгубио слику и подобје Твоје . . . Тако га чека, гдје је плач и широк зуб . . . Он је за на вјек изгубљен у бездну мрачну . . . Тај је погazio свете Твоје ријечи: „*буди добар и примјером у сосну*“, или се клони од мојијех оваца сатано мрека!

Вјеруј, љуби, надај се! О Хришћанине прави! вјеруј Бога, љуби га, па се у њега надај, ето ти славе — раја — ето ти блаженства.

Је ли корист ономе, који етече сва блага, а душу своју на вјски изгуби?

„*Кад ползаш чинити, али кад мрш прихваташ, дивљ ја које ширити*“ (Мат. 16. 26.) Који неће себе да прегори и да се одрече блага земнога, неће се не прима величанства славе Божије, неће се не називати народни вођа — учитељ, јер је он далеко од правог учитеља, какав треба да је, а томе нас и Христос упућује: „*Ко обе за мном да иде неће се одрече себе*“ (Мат. 16. 24.; Мар. 8. 34.; Лук. 9. 23.).

Свети Јован Златоуст говори: „*Христос жели, да не жалимо свога тијела, ако те бију, ако те зове, ако те пеку, или друго што с тобом чине, не жали себе*“ (Толков. на Еван. Мат. 55.).

Сваки човјек кад размисли о своме животу, наћи ће много дјела, која се не слажу са законом Божијим. Зато веома гријеше они, који се праве, да су свети и безгрешни, а онамо им је срце прекршило од злијих дјела. „*Ако речемо, да*

гријеха немамо, себе варамо и истине нема у нама“ (1. Јов. 1. 8.)

Свети угодници што су се већма Богу приближавали, увиђали су, да су грешнији били; а Аврам, кад је угледао Господа, назвао је себе земљом и правшином (Бит. 18. 27.)

Учитеља народног треба да руководи и смјерност. Покрвени учитељи признају да је смјерност прва добродјетел.

„*Не може нас спасити никакво стварање, ни труд, ако при том немамо праве смјерности*“ (Казив о дјел, св. отаца стр. 293. 6.).

Горделив човјек, никад среће не може имати, или ако је по случају кад год и има, опет ће пасти кад било, осим, ако се поправи.

Учитељ у народу често ће пута имати презира, често ће га пута викати, презирати и омаловажавати непоштене особе, ма да је он најбољи; јер: „*ме роди се, који свијету узоди*“! каже лијепо српска пословица; али ако је он прави учитељ, мирно ће сносити нанешене му увреде, дјелом и ријечима настојати, да отклони од себе неуважење, и да срдечно прашта ма и највећу увреду личну . . . Јер и Христа разапеше, а он говорише: „*Господе! Опрости им, јер не знају шта раде*“

Ко жали себе за име Божије, нека се не зове Божије чедо, јер кад нас Бог створи из љубави, зашто га не би љубили?!

Бог није рад, да ико пропадне, иначе не би нас створио.

Учитељ треба, да поучава свој народ, да се љубе, да сложено раде, а вазда имајући на уму небесног Оца, без кога ми не би живјели.

Свагда да му се моле: „*Благослови Господа кад дѣла његова клакољем мѣсто кланчѣтѣ његово*“ (псал. 102. 22.).

И у томе им учитељ треба да предњачи. За човјека, кад је брижан и ожалостиен, нема бољег утјешена од молитве. Молитва спаја човјека с Богом. Молитва је побожан разговор душе наше са Богом.

Свети Јован Златоуст говори:

„Гдје ти био да био, свуда можеш начинити жртвеник; покажи само добру вољу и не ће ти сметати мјесто ни вријеме; па ако ти и не клекнеш на кољена, нити се станеш бити у преа и не подигнеш руке небу, но само покажеш готовост своје душе на то, учини ћеш све, што је за молитву потребно. Жена може сједети са

преслицом или ткајући, погледати умом на небо и призвати Бога у помоћ; човјек може, кад изилази на тркиште, или кад куд му драго иде, свршавати уердне молитве; други сједићи у свом дућану може мислити на Бога. Сауга, ако му није могуће отићи у цркву, може се молити Богу, кад што купује, кад иде на више, или кад се силази доле и кад ради у кућини. Бог се не гнуша мјестом. Он само милује добро срце и добру душу. (Бесједа о Ани IV. ст. 82, и 83.)

Па реците, да нијесу златне ријечи Златоустог Јована!

Ето тако учитељ у народу може учинити много, јер што год старији ради, то млађи гледа и чини онако, па ма да је кат-кад и зло. Народ гледа на свог учитеља. . . . Свако слово, свака ријеч, може благодетно дјеловати на Хришћанина, само ако је ердачно изрекао дотични учитељ — народни вођа.

Звање учитељско у народу је тешко — претешко. То нам свједоче и сва дјела Христова. Зато испитујмо, проучавајмо, љубимо, поштујмо своју паству — народ. Тек тако ће и нас народ поштовати и уважавати, тек тако ће нам бити награда још на земљи.

Народ је наш добар, само му треба добријех вођа, треба му науке. Његајмо дакле науку, па данас види Бог! јер: *„који народ нема духовног живота — тај није ништа друго, него орда дивљачка“* вели велики ерпски књижевник Стојан Новаковић.

Или може ли бити бесједника, без слушаца? Може ли бити учитеља без ученика? . . .

Једно без другог не може екзистирати.

Па кад је тако, сложено на рад, ако нам је на срцу добро нашег милог рода ерпског.

Не клонимо, ако смо прави потомци наших светитеља прадједова Немањина!! —

— *Фона*, на Херцеговини, 1891. год.

Вертеп — божићњи обичај.

Како ли лијепо карактерише „Божић“ наш ерпски народ овом својом ријечју! Подеснијег израза не знам, билц се могло наћи, којим би уједно могли да означимо бижићне дане, који нам ево настају у добри час. Анђeosка пјесма. *Слава ко књижица Бѣсѣ*“ ори се уз ове днeвe по читавом православном свијету, гдје се крсти с деена па лијево — ори се у знак мира, у знак опште наше славе и весеља. Православни свијет, који је напојен чистом науком своје свете пјере, скида са себе ових дана све свијетске бригае и повлачи се у скроман домаћи круг, у крило родбине своје, да на миру и у радости проведе благе дане рођења Спасова. Чаробна лозинка „Христос се роди“ што иде од уста до уста по православном свијету, који је у грихују огрезао и у бездан пао испод достојанства имена свога.

Па да ли може хришћански свијет да буде равнодушан према овоме дану најсветије успомене — дану спаса и спасена свога? Не, никако! — Испоредимо само дан рођења ма кога од наших добротвора са овим даном, па нам је питање већ само собом ријешено. Помислимо само, колико убуђење у овој прилици овлада нашим срцем и душом; како се у овом тренутку

сјећамо нашег добротвора са ванредном оданости, како ли га славио, Богу се за његово свако добро молимо, па како ли с другим о њему говоримо. А какво тек мора да је и треба да буде осјећање духовно на дан Божића, на дан рођења Онога, који је видјело свијету, који је дошао да нас спасе — који нам је дакле највећи добротвор! . . .

Тако нам мисли овлађују умом, чуствa опет и срцем и душом, кад се сјећамо божићнег дана; тако то бина и треба да буде свагдје у правом хришћанском, православном свијету.

И ми Срби, који смо православни, славио свој Божић са осталим свијетом православним. Но наше божићње славање није у свему једнако са славањем осталогa православља. Ерпску православну душу обузимају у тијем данима необична чуства, јер Божић у Србаља јест поред црквене светковине (у узком смислу) и народна светковина. Живот и обичаји народа ерпскогa испрепледи су с том светковином толике знаке посебног обиљежја свог, да у њој поготову прелазују народни елементи. С њих и доби православна вјера у ерпском народу име „ерпске пјере“, што се на многим мјестима чује. Па, ако се на

жалост и примјетити може, да оvdје — оvdје у по гдје којој српској православној кући и изостане по који од божјихних обичаја наших, опет побожни Србни слави свој Божић што најбоље може и најљепше уније. Свагдје је, може се рећи, и код богата и код сиромашна, код сељана и код варошана, једно то, да се на дому (у главноме) слави Божић по народнијем лијепојем обичајима, у цркви дивним обредима и ухићавајућим пјесмама, а на састанку „миробољеном“.

Срећни су то моменти већ и при самој помисли на божјини славље, јер и пред њом већ изгашавају или се бар за пријеме губе из свијести наше сваколикне неугоде, које суереташу и терете свакога без разлике у живовању његову. Човјек се чисто препороди, и за претуренијех прилика и неприлика има само срећу пред очима. — Не знам, има ли кога од старијих, коме на бадњи дан у вече не овладају душом предетаве о слављу рођенства Христова, сјећајући се уједино и прилика, у којима су ове или оне године провађали божјини дивље. Дјеца су, по природи својој, потчињена више сили спољашњих утисака и добро мотро на све, и памте оно, што виде и чују. За то дини дјетинству и јесу прве и најважније школе живота, јер „што се коме у дјетинству у душу посеје, то му послје из душе никне.“ и. п.

Имећу свију наших обичаја, с којима, без зазора, можемо само да се повосимо, постоји о Божићу и обичај „Вертена“, који је и по нашој Босни и кршићу Херцеговини на многим странама одомаћен, али се само ве врши свуда једнако. Не знам, да ли се о томе икад икдје писало, па да би се послушати могао, да изложим најоходнији начин, кад се већ по многим мјестима за тијем тежи, да се и „Вертен“ међу божјини наше обичаје у школама уведе. Нема сумње, да при „пошењу вертена“ може бити и злоупотреба и неумјесних орација, које најмање учитељу, који је с дјецом у вертеп, могу на дику да послуже. Иначе се „вертеп“ може сматрати као васпитано и врло поучно средство, а предетаве, које се њиме збијају, велике су радости дјетињи. „И тичица у гори Божићу се весели“ каже српска народна пословица; а прото, Никола Беговић, у својој књизи „Живот и обичаји Срба Граничара“ надовезује о њој још ово: „Сви филозофи по свијету да се састану на једноме мјесту, па да они ову нашу пословину проуче, они би се поклонили пред народом, и

сваки би се веома радо приљубио имену и поносу србинскоме!“ — Тако је.

Но прије, него што пријеђем на саму ствар, — на вертеп и његово „поворишно друштво“ — мислим, да не ће бити излишно, ако споменем по библији оvdје још неке моменте, који се збише баш рођењем Христовим, како би нам каснија представа што јаснија била.

У пријеме, каже се родити Христос, била је јудејска земља Римена област. Римски ћесар Август нареди, да се сви становници његова царства препишу, и то у мјесту, гдје се ко родио. Јосиф, као Давидов потомак, морао је ради тога ићи у Витлејем, а Марија га је пратила по божанском наређењу. Заповијест овога незнабошачког цара морала се издати, да се испуни божје наређење и пророштва пророка Михеја, да ће се у маломе Витлејему родити Месија, цар Израилски (Мат. 5, 2) Кад су дошли у Витлејем, нијесу могли Јосиф и Марија наћи коначна ни у једној кући од силнога свијета, који се ту ради преноса слагао био, већ се мораше склонити у једну пастирску пећиницу, гдје су чобани стадо затварали, и ту око пола ноћи родити Марија Спасиоца свега свијета, Исуса Христа.

Јосиф и Марија били су сиротни, а мјесто, гдје се Христос родио, још сиротије. Пећиница, целена и јасла, били су знаци најнижег понижења божјијег сина, као огледало свијету, како Бог осуђује свијетски блесак и прекојерну угодно и раскошно. Сиротни и прости пастири, који недалеко од ове пећине чуваше своје стадо, удостојили се, први божје милости, јер им се јавише анђели у небеској свијетлости, која се проеу на сву околину витлејемску, пјевајући похвалну пјесму: „Слава Богу на вебу, мир нека је на земљи, међ људима добра воља“. Пастри, први, по анђеоском упуству, одоше пећини, видјеше Господа, и вратише се славити и хвалити га.

Све то лијепо знаду наша школска дјеца да приповиједају, већ од првог разреда основне српске школе; а знаду и то, да се слава на бадњи дан у вече посеље по нашим кућама за спомен оног мјеста, гдје се Христос родио, а полазник (полазак) полази наше куће за спомен пастирског подлажења Христа.

И о мудрацима од истока (Гашпару, Мелхијору и Валтазару) умију нам дјеца, што у

школу иду, да приповиједају. Звиједа, за коју је Валам прорекao (Лук. 2, 1—20), бјеше се појавила, кад се Христос родио. Ова три чојска, мудраци са истока, познаше знак небесног видјела, узеше звијезду за вођу и кренуше се на пут, да обеганог Спасиоца виде и поклоне му се. Тако дођу у Јерусалим, у коме се још ништа није знало о рођењу Христовом. Кад ондје сад чуше глас, да се родио Месија, кад народ већ четири хиљаде година очекиваше, преплашени се и Ирод и сав Јерусалим с њим. Ирод се побоја од поворођеног цара за свој пријестол, који је једва митом и лукавством био задобио, а народ се побоја омет нове свирепости. Свештеници и научници јерусалимски, знајући добро књиге пророшке, рокосе, да ће се Месија родити у Витлејему, али сами нијесу вјеровали, јер они очекиваше Месију са силом и власти из класе најбогатије куће, а не из сиротињске породице. Тумачи закона кад саопштите Ироду пророчство Михејево о рођењу Исусовом, Ирод упути мудраце у Витлејем с ријечима: „Идите и распитајте добро за дијете, на кад га нађете, јавите ми, да и ја идем, да му се поклоним“.

Тако нам наша школска дјеча причају о рођењу Христовом све по реду, што су у школи учили; а благо свакој епископској кући, гдје се у свима моментима живота њезина води овака света ријеч, и објавља лијепи епископ обичај.

Ни „Вертеп“ нам не излаже ништа друго, већ нам просто уз пјевање божјих пјесама представља „наочиглед“ све оне догађаје, који се збише приликом рођења Христовог. — Главне особе, по својојем улогу, је су четири цара: Ирод Гашпар, Мелхијор и Валазар, а уз ове — шале ради — (кад се вертеп носи по кућама) бива још и један катана, старан (настир), ђаче и — „цар Петар“. То су иначе све школска дјеча обучена свако по својој улози. (Ирод, н. пр., заогрунот је широком и дугачком хаљном, у форми мантороса, а остали цареви обучени су у стихаре. У свакога је круна на глави, и у руци палица (жезло). Круне се праве од крута папира, и облијене се са т. з. златним папиром; полице (жезла) облијене се опет бојадисаним папиром (бјелим, плавим, црвеним) са позлаћеним (варакти), јабукима и коплима на врху. — Вертеп, сам по себи, јест омање сандуче, од дашчица или од картона, и само је с предње стране отворен. На крову му се намести један, два или три торња. Иако у

је вертеп облијепљен бојадисаним папиром са звијездицама и искићен зеленилом (маховином). По дну је испорезиван на неколико мјеста (али не примјетно), да би се могле лутке (обучене и са подужним дракљима) лако истурити, а на задњој страни при врху налази се рупа, да може старан (настир, или цар Петар) гледати лутке, кад их при игрању поиче. На средини, у вертепу, је слика (или икона) рођења Христовог, а подале, око ње, у маховини, понаијштано је неколико оваца и јањаца (слике или модели). Са стране се метну по двије — три свијеће, да би вертеп био боље осветљен.)

Предетава почиње са појавом „Рокметко“ и „Акла дла“⁴. Кад се ово отпоји, подигне се Ирод са своје столице, те изговори ове ријечи:

„Шта ја ондје чујем и какве гласе разабих од муздаца и књижевника, као иском новорођеном цару и уједно Богу пресвјетлome. Откуда ете ви царени (показујући руком) и како је ваше име; куда ете се упутили у ове крајеве, и коме ете у походе пошли?“

Гашпар: „Наше име, свијетли царе, кад желиш знати, ово је:

„Ја сам цар Гашпар од Арапске, ово је цар Мелхијор од Перзије, а овај трећи друг је цар Валазар од Вавилонске стране. Ми смо, царе, по звијезди познали, да се је у твоме царству родио Месија Христос, те смо се подигли, да га нађемо, да му се поклонимо и да га царскијем даром дарујемо.“

Ирод: „Е, када је то тако, а ви идите и распитајте за дијете, па, кад га нађете, дођите и јавите ми, да му се и сам идем поклонити.“

(У мјесто овога, епископског текста, употребљују на неким мјестима призв. словенски текст, тако, у Дервенти, по ријечима богослова IV. год. Стеве Поповића, говоре царени своје орације овим ријечима:

Ирод: „Шкад ко си ти и кто ко си?“

Валазар Шкадтебета: „Азъ есмь царъ Валазаръ ѿ Вавилонѣхъ страни, кидѣхъ ко зѣхъд на костоѣхъ изаключи, и азъ побѣдѣхъ покониѣхъ на коронѣхъ царю. — Тако онет одговарају на Иродово питање и Гашпар и Мелхијор, сваки за себе.)

Иако овим орације пјева се пјесма: „Шди три царя . . .“; за то вријеме сједи Ирод замишљен и невесело, и при свиретку пјесме подигне се и изговори ове ријечи:

„Шта да мислим, и шта да премислјам; кога да се бојим?! Та ја сам цар Ирод, од кога стрепи сва земља и народ (гупне ногом о под). Послаћу силну војску моју, да потуку сву дјесу вилејемску, те тако ћу и тог новорођеног цара погубити.“

За овијем се пјева пјесма „Слава ко књишћу“ Бѣг . . .“ и иза неколико отијеванијех стихова окрене се **Валтазар** обојници својијех другова и рекне им ово:

„Цареви и браћо, послушајте што ћу вам казати. Ову ноћ, у сну, јави ми се младих као сунце јасан, па ми рече ово: „Другим путем идите, к Ироду не идите, јер Ирод капи дијете погубити а не пјему поклонити се.“ — На ово се отпоји. Пока радост нама настала . . .“

Ово је, докле, у представи главно, јер се искључиво односи само на прилике о рођењу Христовом; на да би у овој прилици чуство задовољства нашег обузело што свестраније и умну и физичну нашу страну, надовезује се обично и нешто шале, која, док је узјесна и у границама естетике, увијек је човјеку у свако доба добро дошла. Ево, зато, и тога дијела, у којем га се ја на млађијех својијех дана још сјећам.

Пастир: Добар дан, домаћине благи, господару драги! И ја ћу вам једну предати, ал' немојте сви у мене гледати. Кад сам ја био у стара времена, у добра племена, племенити пастир; кад сам стао овце чувати и у свирке дувати, овце ми пасу по пољани, а ја, као неки бравца сједим у механи. Ракију пијем, која ј' боља и боља, а дјевојку љубим, која ј' боља и боља; овце кољем, која ј' боља и боља, па печем и једем, а газди и газдарици гоним које какве прикладине и мрљадине. Газдарица пита, а газда истражује: гдје је ова и ова овца, којој нема ни краја ни конца, — а ја кажем, али много лажем: курјаци јој главу откинули, а пси козу и месо појели. Ту се десип неки чича Јоца, чак из Обровца, и ту они мене бише и певаше, добро налемаше, па бже и отјераше. И сад сам остао јадан сирома, да немам ни леба ни прна рупова. Па, већ кад сам код вас, ја ћу добар бити и лијепо вас молити: да ова бака из бурака, нек ми даде пет петака, да отиђем до чарије, да купим иглу и конца, да закрпим ову стару хаљину, и да од вас занесем из куће ову велику славинуцу. Даћете ми и један нови пешкирић, да покријем овај мој стари меширић, јер на пољу пада киша, тамо стоји

чича Миша, туриће ме у барицу, па ћу некалти моју стару шубарицу. (Испричао ми у перо богослов IV. год. Петар Јовановић из Градачца).

На неким мјестима је опет **пастир** старец (дијете обучено под старачки са дугом бијелом брадом и штапом за поштанане), па говори овану орацију:

„Ево и мене старца, кукавца. Ви ту сједите и веселите се, а на мене старца кукавца ни не мислите. О старости, о жалости, пртено оружије! — Моја стара баба Ката, дебела врата, широкије крака, умјесила ми је погачу, коју је девет година на сунцу пекла, а дванаест на мразу сушила; како сам је јадан окусио, све сам зубе на длан струсио. Али мени ни по јада! Ја сједим у механи, а овце ми пасу по пољани. Која овца боља, така ме је воља. Кољем, печем, једем, пијем, а газди гоним најгоре прикладине и мрљадиле. Газда ме пита, газдарица тражи по куту нита. „Та то није моја овца, не зна јој се ни краја ни конца.“ И лако ти мени би с газдом, док не дође ћорави Јоца из Дубовца, шантави Гинша из Дриниша и дрљави Јапа чак из Сентомаша. Све се те нагрде састадоше и на мене старца кукавца нападоше, те како су ме тукли и по калдрми вукли, сву су ми ову стару кожушину испарали. За то молим два три новца, па да купим иглу и конца, и закрпим стару кожушину.“

Иза ове или оне пастирове орације, пјева се пјесма „Ви љазци компанијет дѣлани . . .“ и за вријеме пјесана игра „цар Петар“ луткама. На стиху „Пастир ко цѣлковицѣ кирѣтъ“, посвира пастир (старац) на фрулу, или свој штап. Послије свршене пјесме, протура се напријед „цар Петар“ с чутуром преко себе, па рекне:

„Сви у мене гледате и мене елушајте; ја ћу једну, ал' доста вриједну изрећи! Ја сам цар Петар, летим кано вјетар, носим тикву вина, да наздравим свима. Тиква ми се одмиче, дукат ми се примиче, дукат много кошта, а мени самог два, нек буде доста. Но за вашу љубав стару, примам цванцик, карантан, и ја сам вам захваљан.“ (Саопштио Јеврем Петровић, сврш. богослов из Зенице.)

Цара Петра замјенује гдје-гдје „бака“ али, уз вертеп, могу да буду и један и други. У овом, послиједњем случају, пјева се иза цар-Петрове орације „Дикѣ дѣла Свѣти . . .“ а иза ња-кове „Егда прѣидѣ концѣ кѣли“. **Бакова** орација је ово:

„Ево мене малог ђака, врло нејака. По зими ходиш, радостан глас носеши, и Христово рождество, наше весеље. — Сада ја морам мало сјести, с домаћином јести; док домаћин снесе плеће, макар понајвеће. Молићу стрица, да ми да печена биба. Молићу старца, да ми да печена јарца. Молићу баку у бураку, да ми даде колачич у ручицу, а кобасицу у торбицу.“

На пошљетку дође на ред **катана**, (дијете одјевено под војничку ступи напријед, извуче из јурица своју сабљицу, ако је имаде) и говори ове ријечи:

„Ја сам катана Пера, из славнога села, Кера. Истина је — ја вам не знам штити ни писати, ал' знам добро чаше испијати. Док ја бијаш млад, у старо доба, одведе ме мој отац у школу луту мајстору на паројду; посади ме у прву скамљу, уклепа ми буквар и часлован, учи, вели, јер ево љесковац! Ту ми изброја епјасет писмена, којима ни сам ђаво не би погодио имена. Има их правијех, округлијех, репатијех, скрчених, сирчених и најпосље тита кијина, од које ме ухвати лута грозница. На мени се сва кожа најекли, и ја скочи, па на врата бјежи! Ал' ме калети ухватише ђаци, а учитељ на скамљу баца, те један туче, а двојица дроже, а учитељ око мене рече, и да не би Пантелије звонара, ето ме не би опрало буџара. На пошљетку, кад они видеше, да од мене нема ништа више, иетураше ме из школе и рекоше: „иди паси туђе овце“ — ал' ја водим честитат за новце. — За то дођох ја к вама браћо, желећи вам и т. д. што се заврши са пјенањем „многаја љета.“

И ако нијесам намјеран, да толико дуљим и да поклањам Бог зна какву пажњу овом другом, шаливом, и иначе споредном дијелу ове божјиње представе, опет не могу да пропустим; а да не наведем овдје још једну катанину орадију коју ми у перо каза богослов IV. год. Стево Повић из Дервенте. Ево је дакле; а не сумњам, да се барем ком бившем катани допасти не ће.

„Ја сами катана Пера, из старога села Кера, који сам оставио плуго и орање, па сам отишао цару у катане под морање. Као што ме видите, за катану сам био створен, и добро ми је било; све сам добрх служио, само ме је каплар често тужио. Ме марим, што ме тужи и плаши, само нијесам могао трпџи, што ми мој тур много праша. Одатле се дах на неке науке, на велике муке;

учио сам браћо и учио, и што год је ко заборавио, све сам ја то у моје младо доба научио. Научио сам шити, плести, ткати, копати, орати, а и доста лагати; научио сам пет заната и девет невоља, па ево ме, и код вас дођох, да и вама коју слажем. Ал', кад би хтјели, да ме добро потплатите, и добро да ме нараните, па што до сад лаго — лаго, да више не идеш никуд. И нек је сада доста, па да будете живи, здрави и еретни, као што сам и ја.“

Таки је ето „вертеп“ у свој потпуности својој (у колико је мени познато), што га учитељи у по неким мјестима сиреме и носе са извјесним бројем ђака по кућама на Бадњи дан у вече, а тако и на први и други дан Божића (на Божић и Божић дан). У првом, т. ј. у библијском дијелу ове „позоришне“ представе све је у реду и све на своје мјесту, а тако се исто нека што да проговорим нијесам, ни по избору, ни по поретку. Напротив, у овом другом дијелу, гдјено је говора о пастиру (старцу), о цару Петру, о катани и др. имаде, а и може да буде еванџа. Ја ево имаде пред собом још двије орадије, за које ми рекоше, да су некад уз вертеп повореле, ал' ја им не могу дати мјеста међу бивјем редовима. Према томе, ја би био зато, да се вертет ни не носи никако по кућама, већ да се узгодин избор градина удеси ова божјиња представа **у школи** на Бадњи дан послеје службе Божије, или, гдје су мјесне прилике другачије на Божић (на први дан) послеје вечерње, или, ако не ни то, онда бар послеје литургије. У овоме случају, лако нам је оваку школску свечаност и проширити, јер можемо по години поретку да уметнемо још и све оне библијне приповјетке, које се на божјињу свечаност одnose, као: приповјетку о Благовијестима, Богородице Дјеве (пјенање), приповјетку о рођењу Христовом, о анђелима, о пастирима витељеским, о мудрацима, и о бжежању у Египат, што би нам све имала школска дјеца из свих разреда, њих неколико по ред, лијено да приповједе.

А сад, на савршетку, да напоменем још и ово:

Била ова, или ја која друга „сходна“ уредба са „вертепом“, свакако ће бити подеснија и за наше прилике љепша, него ли „Јелсе“, „Крист-баум-и“, или како их још све не зову, које су у очима нашијем само подражавање западништва.

Манимо се тих новотарија, па ма нам их препоручивао не знам ко.

Са овим, у мјесто одговора, нека се задовоље и сви они наши учитељи и свештеници

(бивши рељевски богослови), који ме до сад преко писема **питаше о вертепу**, као божјињем обичају.

У Релсу, на Ваводеније. 1891.

Р. Калембер.

Освештање и отварање еписко-православне основне школе у Блажују 13 октобра 1891.

I.

Помоћу Божијом, прилозима и трудом епископског народа, еретно је довршена градња епископ православне школске зграде, која се налази између села Блажуја и Врела Босне под Игман планином, управо на мјесту одакле се може сво Сарајевско поље па и Сарајево прегледати — на мјесту поред којег је железничка пруга Сарајево Моестар; а осим тога ту постоје три цесте, од којих једна води у Блажуј, друга за Врело Босне а трећа на Илићу и Сарајево. — Од Сарајева је удаљена 2 сата а од Илиће $\frac{1}{2}$ сата. Укратко рећи ова је зграда у лијепом положају око које су села: Блажуј, Врело Босне, Осјејек, Рогачићи, Лужани, Доглоди, Бачево, Вруци, Адићи, Мишевићи, Драгометва, Раковица и. т. д.

Зграда је школска двокатна, лијепа и пространа, а озидаана је од камена и цигле, по нацрту којег је вољани Србин и архитектор Милан Малишевић изradio и прорачун саставио. У њој су четири собе за школу, стан за два учитеља, стан за пароха и парохијални уред, соба за митрополита односно за општинску зборницу, соба за слугу, и у опште све је уређено како се само може пожељети. На врху зграде налази се мали торањ с крстом за школско звоно. Око зграде има довољно земље за школски врт и мјесто ако би се доцније прива начинила. У близини је и православно гробље, у које се покопавају православни Христијани из оближњих села.

Зграда је етапа осим материјала преко 5 хиљада фр. Осим стана и огрјева, учитељ ужива годишњу плату од 600 фр. и исту прима од општине Блажујске од прихода неприкосновеног фонда, којег је Његово Високосвештенство АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин Ђорђе Николајевић установио и овој школи поклонико, да се из тог фонда издржава и учитељ и све школске потребе подмирују, као што гласи Његово закладно

писмо, и којег овдје сијету на видик доносимо, нека се свак увјери да није онако као што неки шарлатани гласају и којекакве лаже кроз новине протурјују о овој школи и њеној фундацији.

Ради чега је била потреба да се ова школа установи и ова фундација од стране Митрополита да се њој поклоник, будућност ће показати а и сама ће кроника о овој школи, коју ће вриједни свештеник Трифковић Стево написати и из постојећи писмени доказа све потврдити и побити неродолубиве нападаје и подметања. Ево тога закладног писма који нам је преко руку прошао и овдје га износимо:

II.

Закладно писмо.

§. 1. Данас, 14. јануара 1891., на дан патрона епископске школе, завјештавам епископ-православном народу парохије Осјејско-Блажујске, ради васпитања епископ-православне дјечнице, закладу од 15.000 фор. (петнаест хиљада форината) а. вр. као основни неприкосновени школски фонд епископ-православној народној школи у селу Блажују, котара и окружја сарајевског.

§. 2. Горњу своту од петнаест хиљада форината са једним примјерком овог закладног писма отвореним, и са мојим својеручним потписом, и уредовним печатом потврђеним, предајем у руке одбору епископ-православне црквено-школске општине у Блажују, и то под овим условима:

§. 3. Да ваздашњи изабрани и потврђени одбор епископ-православне црквено-школске општине у Блажују, под моралном

и материјалном одговорношћу самостално и пуноовласно управља овом фундацијом као неприкосновеним школским фондом, употребљујући његову добит једино и искључиво на корист и потребе српско-православне народне школе у Блажују.

§. 4. Према увиђавности и бољој користи, одбор је властан уз гаранције непокретних добара, преко суда интабулацијом осигуравати, поједине своте давати приватним странцама у зајам, које ће се обавезати, да свакад на почетку школске године исплаћују у напријед сав годишњи интерес на позајмљену своту.

§. 5. Пошто је овај фонд за увијек неприкосновен, дакле смањивати се не смије, то је моја жеља, а задатак одбора, да га по околностима по мало, или цијео од једанпут, уложи у реалитете, најбоље у земље, од којих ће се корист према прорачуну употребљавати на пазначену цијелу.

§. 6. Одбора је дужност да сваке године у напријед склопи прорачун у два примјерка, које ће сви чланови одбора потписати, и печатом општинским потврдити, те тијем зајамчити тачно и непрекорачено одржавање његових прорачунских ставки; оба примјерка послати свагдашњем митрополиту, односно његовом замјенику, на преглед и одобрење, од којих ће један остати у архиви духовне управе, а други потврђен повратити се одбору, да по њему чини издатке.

§. 7. Ако добит буде прелазила своту расхода, то ће одбор сувинском фонда капитализирати, или:

§. 8. Ако добит буде толика, да осим подмиривања потреба блажујске школе, претече толико, да се бар по стотину, или и више форината може употребити

на што друго; то је одбор по увиђавности и потреби властан самостално одређивати, хоће ли се сувишак придодати капиталу, или пружити као годишња приномах којој другој школи.

§. 9. У случају, ако одбор пронађе за сходно, да пружа помоћ другим школама, властан је он, по увиђавности и захтјеву потребе, притећи потпором у помоћ прво школама у подручју своје општине, нарочито већ подигнутој школи у Раковини. Овој ће школи моћи одбор блажујске општине дати новчану помоћ само у том случају, ако, и докле, та школа буде чисто српска народна, заснована на вјероисповједном православном темељу; — иначе, не.

§. 10. Моја фундација, а с њоме школа и црква, стоје једино под личним надзором изданишњег српско-православног АЕ и Митрополита Дабро-босанскога, односно његова замјеника, који ће већ по знању и положају имати једини право главног надзорника и савјетника управног одбора ове фундације.

§. 11. Српско-православној црквено-школској општини у Сарајеву, остављам у свети аманет, да у случају, ако би игда ма с које било стране, запријетила опасност српској школи у Блажују, и њезиној фундацији, и ако би општина блажујска затражила помоћ; да јој морално притече и својим упливом сачува школу и фонд од пропасти.

§. 12. У случају да, ма којим било поводом, ова српска православна народна школа престане и угине, или изгуби карактер српске вјероисповједне школе, — то фундација прелази у руке и управу српско-православне црквене школске општине у Сарајеву.

§. 13. У сваком случају, ако општина блажујска не би хтјела уступити управу фондом сарајевској српско-православној црквено-школској општини; то је ова по-тоња властна, да снагом овога закладног писма, путем суда затражи своје право на управу фондом.

§. 14. Ако српско-православна општина у Сарајеву, било престанком школе у Блажују, било губљењем религиозног и националног карактера, добије право на управу мојом фундацијом, управљаће њоме самостално под именом: „Заклада блажујске школе АЕ и Митрополита Дабро-босанскога Ђорђа Николајевића“.

И у овом случају, чувајући неокрњено основни фонд, употребљаваће сву његову добит на школско изобrazавање српске православне младежи из подручја црквене општине блажујске, док не би напустио услов поменут у следећем параграфу.

§. 15. Општина српско-православне цркве и школе у Сарајеву, управљаће у горњем случају фондом, и према својој савјести располагати приходом фонда у сврху, споменуту у §. 14. све дотле, док се опет не оснује и подигне чисто православна српска народна школа у Блажују. У оваком случају дужност је општине сарајевске, да преда основни фонд српској општини блажујској на руковање у смислу §. 6. овог „Закладног писма“.

§. 16. Црквено и школска општина блажујска, а за вријеме управљана фондом, и општина сарајевска, дужне су сваке године давати по мојој смрти годишњи парастос о Савину дне. На парастосу спомињаће се ова имена: Митрополита Георгија, Јереја Симеона, Василију, Екзатерину, Чедомиља, Софију, Јелисавету, Софију. — Служећем свештенику из прихода фонда

имаће платити два форинта, и подмирити трошкове парастоса смјернога — протога.

§. 17. Овом мојом данашњом закладом рукописаће се за свагда под именом: „Заклада српско-православној народној школи у Блажују, дабро-босанског архиепископа и митрополита Ђорђа Николајевића.“

§. 18. Ово закладно писмо би написано, потписано, и печатом потврђено, у три примјерка, од којих би: један уз своту од петнаест хиљада форината предан српско-православној црквено-школској општини блажујској, у руке њезина изабраног и потврђеног одбора; један пак примјерак уз посебан допис предан је српско-православној црквено-школској општини у Сарајеву; трећи пак остаје у архиви митрополије дабро-босанске.

§. 19. Остављам у аманет српских општина и митрополита, да се тачно ирше услови и прописи овог „закладног писма“, на корист православне вјере и српске народности. — Народу српском парохије осјечко-блажујске нека је у аманет, да васпита своју дјецицу, како би била чврт ослонац, стапак стуб православне вјере и српских осјећаја.

Дано у мојој резиденцији у Сарајеву, 14. јануара 1891. на дан нашога српских школа светог Саве, у шестој години мојега архиепископског звања на столици дабро-босанске Митрополије.

Потврђујем својеручним потписом и уредовним печатом.

АЕ и Митрополит Дабро-босански
Ђорђе Николајевић с. р.

III.

У недељу 13. Октобра 1891 ова је зграда блажујске српске православне школе освештана и отворена свечаним начином,

у присуству многобројног народа, који се сабрао из околних села и парохија.

Тог дана у јутру око 9½ сати кренуо се је из Сарајева на фијакеру Његово Високопреосвештеног Господина Ђорђе Пиколајевић са Архимандритом г. Венијамином Николиновићем и почасним чланом консисторије и Ђаконом Ђ. Бјелановићем, и стигао управо на лице мјеста у 10½ сати, а у 10 сати кренуо се из Сарајева жељезним влак са приличним бројем Срба и Српкиња, који похиташе, да и они буду учесници ове еписке и знамените свечаности. Ту бијаху изасланици консисторије, свештенства, еписке привржене сарајевске општине, еписко-православног богословског завода у Ресеву, учитељи основне сарајевске еписке школе, главног Милутиновићевог одбора, цијело пјевачко друштво „Слога“, пресједник еписке привржене општине мостарске, окружни и котарски престојник, и велики број Срба и Српкиња и омладине.

Кад се приближио Митрополит, а кад се видјело да и гости долазе жељезницом, на један пут трансје загрузаше и огласише ову еписку свечаност.

Пред славолуком на сред цесте преја школској згради дочекали су Њ. В. Преосвештеног упуцајући школка младеж на челу свештеника С. Триковића, чланова општине блажујске и учитеља Луке Чушића, а осим тога и велики број сељака стојаху у два реда и очекиваху Архијереја.

Кад је Митрополит из кола изишао, пред њега стаде сељанка дјевојчица и ученица Јока Босилчић, држећи у руци киту цвијећа повезану са тробојницом, те поздрави етарца Архијереја од прилике са овим ријечима: „Добро нам дошао мили архимандиру, дико и добротворе наш. С родосним ерием пуни весеља у име мојих другова и другарица поздрављам те узданицо наша. Ти си први послје св. оца Саве показао нам етазе срећи и будућности наше. У средини овој нашој малој познано си темељ ерској школи красној, — основао си добре наде, а име твоје чуено је на све стране. Теби кличе мало и велико живио нам добри владице. Им'о си се рашта и родити, јер знадеш свој род и љубити. Име твоје неће угинути, ерство ће га увијек спомињати докле траје суница и мјесеца. Живио добротворе наш! Живио!“

По завршетку поздравља, народ сав као из једног гласа громко повика трипутно: Живио! Митрополит пун радости и тронутим гласом и сузним очима захвали се од прилике овим ријечима: „Фала вам драга дјечнице и мој мили народе, живили и ви и Бог нас свију благословио и свакад вам у помоћи био!“

Продлазећи тако између сељака, који прилажаху да архијерејску руку цјеливају, митрополит уђе у школску зграду, гдје га идуће руке разгледати, похваљујући добар распоред и љепоту њену.

У том стигну и други гости, те и њих под другим славолуком дочека Србадију свештеник Триковић и кратком добродошлицом поздравивши свију а нарочито пјевачко друштво „Слога“. На што се захвали подпресједник друштеног одбора г. Р. Макениновић.

Како на славолуцима тако и на школској згради леприлаху се еписке тробојнице а прапције непрестано пуцаху. Народ раздраган и пун радости и весеља окупи се око школске зграде и радознало очекиваше освештање и отварање овог просвјетног дома за еписку младеж.

Пошто је све припрељено било, отпочело је освештање. Чиш освештања извршио је Високопреосвештени Господин Митрополит уз судјеловање Архимандрита Венијамина, Протојереја П. Петраковића ректора богословије и Ђакона Ђ. Бјелановића. Послије освештања свршено је призивање Св. Духа на школску младеж, која је са својим учитељем пред архијерејем стајала и при молитви призивања Св. Духа, клечећи Богу се молила за сретан почетак њиховог учења у овој школи.

За сво пријеме у овом чину, приједно пјевачко друштво „Слога“ синадно и лијепо пјевало је под управом свог корољве г. Трањка.

Кад је сва зграда пошкрољена освешћеном водицом, а кад је сав народ цјеливао крет и десницу архијерејеву, онда се изашло пред зграду, и тад стаде учитељ г. Лука Чушић на степенице споља од саме зграде и изговори народу ову бесједу:

Мили роде!

„Завета су ријетис оваки братски састанци — овакоче знамените свечаности. Оваке свечаности на којима се освештавају овака здања, ће се под-

младак васцијелог човјечанства руководством и настојавањем предостављених приправља срећи, благостању просјети; развија душевне своје способности; учи се познати правце земног и небесног живота, а нарочито браћо моја, овака адања гдје се наши епископ синови — наша мила младеж, поред знања, — науке, — васпитања и осталијех нужних сретава за живот у природи и у друштву, поред свега тога још као најглавније упознаје се сачувати св. вјеру прађедовску, језик, име и народност своју. Овака адања — овакве свечаности ријето се дешавају у мјестима наше миле домовине.

„А зашто су ријетке? На ово питање имао би много одговарати. Урока томе има и сувише и сваки паметан и одважан човјек у данашњим околностима лако им може на пут стати. Врло лако! Своје брани туђе не дирај! — То ти твој карактер, твоја човјечанска дужност налаже, — то ти допушта и налаже како Божји тако и грађански закон.

„Али узроци од стране наше то је жалост, то је она несрећа неисказана — црв, који гризе, поткопава и руши ту светињу нашу. О брате! Ставимо сваки руку на своје срце па упитајмо сами себе: какви смо и каквијех нас све има. На жалост као да се она еванђелска прича о сијачу и сјмену у оваквим предметима искључиво само нас тиче! Има нас који хладнокрвно гледамо како нам пропада најмилије благо наше! Има нас и таквих који — као и неки органи тобоже из пријатељства и оданости према Српству по свим јавним мјестима — нарочито при чашни вина хвале се како су ови правили челик Срби, и како би они радо жртвовали све своје у корист Српства, — а кад је на дјелу тога ни једнога нејма или ако је ту, а он клоне као увенули цвјетак. Знаш шта, брате рођени, од своје стране препоручујем ти да се таквих клонити и чуваш као луте гуже, то су они бургијашки празних ријечи. Има нас и таквих који искреним родољубима и њиховим племенитим дјелима и подухвима на пут стоје — осујећавају њихове жеље — њихова добра вјековјечна дјела, једино пакости ради. Еј тешко њима! Но да речем коју и добру. Има нас на радост и носос српства, честитих и ваљаних, правих и искрених родољуба и патриота, људи, којима имена никад негинути неће. Блажени су и сретни таки људи.

Само на жалост што је таквих људи мало међу нама. Сви смо у то име познати али је мали број изабраних! Мале и премале. Мало нас је који се старамо за срећу и благостање наше невине дјечнице, мало нас је који обраћамо пажњу на школу — на то најглавније срество за живот људски. Та школом се брате мили, данас све постизава. Она чува, негује — васпитава и обрађује наше синове и кћери. Она нам ствара људе поштене и паметне; људе здраве и крјепке; људе умјетне, вријдне и предузимљиве; људе имућне и разборите; људе свијестне, достојанствене, карактерне и патриоте. Па кад нам се дакле такве прилике пружају у школи, кад нам ствара такве људе — онда се проислимо браћо моја, и упитајмо сами себе: је ли вриједно? је ли то паметно? је ли то човјечански с крштеним рукама гледати како пропадају наше епископ школе?

„За то љубазна браћо моја, оставимо се неке надутости, свађа и завијсти; притецимо братски и својски умно и материјално у помоћ нашим епископ школама, док је још времена да не одолупимо.

„Ви очеви и ви миле мајке, шаљите синове и кћери ваше у школе и то у епископ школе — гдје се епископ учи, пјева и говори. Не оставајте чеда ваша сљепа код очију. Немојте да због не хатије и немара да пропадају дјеца наша. Немојте Бога ради да вас још због тога куку и проклињу а по сирти ни у гробу мира вам не дају.

„Ми наставници и васпитачи епископ младежи бодрим оком и енергичним трудом старајмо се просвјетити и васпитати своје ученике. Научимо их поред нужних знања, како ваља поштовати св. вјеру прађедовску, име, језик и народност еписку. Учини их „поштовати еписку школу као темељ будућности праве ио аманет светог Оца Савве.

„Учини их лијепој епиској слави, и учини их пјевач епископ пјесме, у којима су нацртана литејска дјела наших прађедова. Једном ријечју научимо их, утврдимо их да познаду као што вели наш неумрли пјесник Змај „да је њему српство мајка и бабајка.“ А ви свештеници — слуге Бога вишијег, ви чувари свете епископ православне вјере, наставници повјерене вам пастве.

Ви, који највише уплива имате међу нама, свим могућим силама прегните и говором и рјечју или молбом око своје пастве, да се братски и својски заузимају око подизања, потпомагања и чувања наших ерпских школа и цркава. Славе и награде у том не тражите. Тамо гори труди ваши биће награђени. Је ли то тешко бреме — вјерујем, ал' на хуци се познају јунаци. Све се може, само кад се хоће. И овет велик; све се може, само кад се хоће.

„Ево нам о том неуморном заузимању и пожртвовању за народну школу најбољег пријера да је ово ново-освећена ерпска школа. Она је пуним правом тако рећи (па ма неки на начала својих и друго приговарали) подигнута трудом и заузимањем духовника (свештеника) ове парохије честитог оца Стеве Тривковића.

„Тај честити борац и чувар своје пастве науци подићи ерпеку школу, ту чуварицу наше најмилије блага у средини пастве своје. Но не могући основат њене добре стране т. ј. непу тељитост и сталност ни с помоћу своје ни народне стране, — тај вриједни и поштовања сваког достојни свештеник, да би своју племениту замисао остварио, замоли нашег много архинастира и добротвора за малу помоћ ради подигнућа ове школе.

„Његово високопреосвештенство наш добри архинастир Ђорђе Никољјевић, чије је име чувено на све стране, чија су добра дјела призната у ерпству — видећи како се неги* отачаски стара за свој народ, — одобри мудре разлоге оца Стеве, те у мјесто мале помоћи положи фонд овој ерпској школи у износу од 15.000 ф. те тим овјеквјечи и њено и своје име.

„Хвала ти оче Стево на томе очинском и пастирском заузимању за свој народ — хвала ти у име моје, у име мојих ученика и у име овога твог повјереног ти народа. Види се да си прави ерпски пота. Боже дај хвалили се такм међу нама!

„Теби пак Високопреосвештеники владико, добри архинастире, вјерни дјелатељу винограда Господњег, удајемо и дико своју нас, утељилих се ерпске школе, равни чуваре и заштитнике св. ове наше, Теби, који бодрим оком бдијеш на повјерено ти стадо — чувај га и браниш од свакога зла, Теби пак за твоја превелика дјела учинена

овом ерпском народу — молимо и молићемо свештениг Творца да те награди сваком изобиљем.

„О Боже и Отче свију твари, молитвама св. оца Саве и осталих твојих угодника, услиши моленије наше, уздржи нас нашег доброг владуку још коју годину међу нама: чила, здрава и неуморна у његовим великим дјелима и подухећима.

„Уједно, Боже дај да се још за живота његова испуни ово завјештање оца Стеве, које гласи: С помоћу Бога, Тебе и ерпског народа, поред ове ерпске школе до године засијаће се дом Божији — дом молитве света прославна мати прсва — посвећена св. оцу Сави. Боже дај да и ту радост с тобом заједно дочекамо и испратимо. Амин Боже! Хоће ако Бог да!

Теби ерпски народе, — који си својим добровољним прилозима братски притекао у помоћ овој ерпској школи подигнутој у средини вашој а па корист ваше дјечице, лијена хвала на братском одану а нарочито вама браћо моја Сарајлије, који сте увијек у оваким подухећима љубазно се одазвали спуд и свагда, а особито овој ерпској школи. Е, кад би се и остала ерпска мјеста, бар у $\frac{1}{4}$, одазвала, као што се ви, још би много боље било, ал' овако милом Богу хвала.

„Вама пак велеможни г. окружничке и поглавити г. престојничке благодаримо на посјети, коју сте нам приликом ове наше свечаности благоизволили указати.

„А теби дјевачки зборе — ти, који си из чите ерпске љубави и у знак поштовања према овој ерпској школи сами јој се одазвали, — те својим умишним пјевањем још већма украсили свечаност ове наше школе, такође лијена хвала. Види се да е пуним правом одговарате нашем лијеном имену. Види се да сте елога дјелом и рјечју.

„На завршетку овог мог говора још један пут позивам вас браћо моја да сви једнокупно одамо захвалност нашем милом пастиру с ријечима: Живно велики добротворе ерпски! Живно! Живно!¹⁴

По свршетку бесједе око једног сата био је ручак, на ком су били Његово в. преосвештенство, котарски престојник г. Рашета, па-

слашници сарајевске епископ оштинне, свештенство, учитељски збор, изасланици главног Милутиновићевог одбора и одбора пјевачког друштва „Слога“ и још многи други гости, међу њима и пресједник мостарске епископ оштинне г. Лазар Мишићевић. За вријеме обједна изговорено је много лијепи здравица, и може се рећи наздравило се је у правом епископ оштинном и одушевљеном расположењу и искреном осјећају. Г. митрополит наздравио је Његовом Величанству цару и краљу, послје народу и свештенству. Г. Глиша М. Јефтановић Његовом високопреосвештенству г. митрополиту као добротвору; Ђорђе Петровић свештенику у име главног одбора Милутиновића споменика, наздравио је свештенику Стеви Трипковићу и оштини Блажујској; потпресједник одбора пјевачког друштва г. Ристо Максимовић митрополиту и Блажујској оштини; Ректор г. Петровић прото, у име проф. збора богословског завода, нагласивши потребу школовања и епископ оштинне младежи и свештениковог позива у парохији; г. Милан Пећанац правник у име универзитетске омладине г. митрополиту, изразивши жељу да омладина иде његовом стазом; г. Мита Кличин у име учитељског збора Блажујској оштини; професор г. Тома Алагић и г. Ђорђе Васиљевић правник, наздравише г. Луки Чушину учитељу. Г. Стево Тривковић свештеник и пресједник оштинне Блажујске захвалио се у име своје оштинне свима као и г. Митрополиту а и послје тога наздравио је епископ оштини мостарској на што се је захвалио г. Лазар Мишићевић са лијепим и језгровитим ријечима рекавши при завршетку: „нек нико не мисли да ће Срба нестати а биће их док је сунца и мјесеца“ На пошљетку свештеник Тривковић наздравио је вриједном архитекту г. Милану Милишевићу.

Све здравнице пропраћене су са „многаја лета“ и еписким пијесмама и на завршетку кад су гости поустајали, којих је било до 50 душа, отијевана је једногласно пјесма: „Ускликнимо са љубављу свештенику Саша“.

За вријеме обједна неколико ученика и ученица ове школе декламовали су еписке пјесме, које је вриједни учитељ у кратком премјену припремио и за ову свечаност удељено. Том приликом прочитане су и честитке, које су стигле од Његова високопреосвештенства АЕ и Митрополита херцеговачко-захумског и Варшар Вакуфа, а све их:

1.

„Пресједнику оштинне блажујске С. Трипковићу свештенику.“

„Радосним осјећајем придружен сам душевно много корисној вашој слави. Бог благословио ново подигнуту течину да буде служити на корист, срећу и напредак Православља и Српства. Живно оснивач фондa, православно оштинна блажујска и сви који тој сврхи подпомогли.“

Митрополит Серафим.

2.

„Српској оштини у Блажуј.“

„Радомашу духовно придружујемо се давањом вашој значајној слави. Покретачи, оствариоци тог племенитог подухвата живили српски роде и славе ти!“

Пећанац прото, Перо Срђеновић, Тркуљић учитељ, Грђајић, Јово Срђеновић, Мапојло Гашић, Ристо Мудреновић, Паво Рајак, Ристо Крецо, Милан Вареника.“

3.

Неможемо пропустити а да овдје не истакнемо и честитку: епископ-православниог прикљученог пјевачког друштва „Гусле“ у Мостару, коју је писмено послало епископ-православниог прикљученог оштинне у Блажуј, у следећем садржају:

„Подписани управни одбор одушевљен за свијем оштем што нам жели српски род води срећу, напреду и бољу нам будућности, — а особито за народну просвјету у српском духу, која је најјачи ослонац народног нам напретка, Радује се из свег срца и душе својој честитој и свјесној епископ оштини, који данас свечано отварају просвјетни народни храм, — на очување светог нам православног и милог нам Српства.“

„Честитајући им на будној епископ оштини свјести са жељом, да се широм и уз дух наше миле нам домовине мношке тако свјесне епископ оштинне.

„На XXXV редовне сједнице управног одбора епископ-православниог прикљученог пјевачког друштва „Гусле“, држане у Мостару 13. октобра 1891.,

Са еписким поздрављем

Породица:

Игњат Р. Гатало.

Председник:

Јово Р. Шола.

Послије ручка играла је млађарија епископ оштинне народне игре све до мрака а Његово високопреосвештенство

свештенство пошто је мало разгледао веселу појорку еписки игра као од варшана тако и од селака, кренуо се је у Сарајево у 4½ сата а остали гости разишли су у веселом расположењу у 6 сати неки жељезницом а неки с колима а бже селаци пјешке својим кућама.

Како чујемо тога дана пало је добровољни прилога 144 фор. а сарајевска епископ државношколска општина послала је у Блажуј 229 фор.

и 01 новч, што је скупила у Сарајево у име градње школске зграде. Осим тога, пјевачко друштво „Слога“ дало је Општини Блажујевој 216 фор.

До данас уписано је у ову школу 82 дјеце што мушке што женске, а надати се да ће их и више бити.

У Сарајево, 20 октобра 1891.

Уред.

Освештање еписко-православне нове цркве у Варешу 15 августа 1891. године.

Још од 40 година у Варешу постоји мала црквица — капела. Желећи околини народ као и Срби грађани овог мјеста да имаду зидану већу цркву, — то еписко-православна општина ријешил се да помоћу народа даде саградити жељену цркву. Особито се у том хришћанском подухвату заузимао Јово Симић — Нишко, пресједник општине и свештеник Милутин Радаковић јеромонах, парох. Темељ новој цркви постављен је 15 јунија 1889. а градња цркве у име Бога у свему довршена буде 13 августа 1891.

Освештање ове цркве извршио је Његово високопреосвештенство АЕ и Митрополит госп. Ђорђе Николајевић на дан Успенија Пресвете Богородице. о. г.

* * *

Долазак Његовог високопреосвештенства са свитом својом овако је текao: 13 августа о. г. кренуо се је из Сарајева ратим жељезничким влаком. У пратњи митрополитовој био је архијандрић Јанићије Марковић (из краљевине Србије); конзисторијални чланови: Стево Давидовић прото и Ђорђе Петровић свештеник и уредник Источника, Гаврил Бољарић свештеник и катихета вел. глумијазе сарајевске, Дамјан Николић парох Нишњих, протођакон Ристо Бошковић и ђакон Ђорђе Биелановић.

На станици „Поддугови“ дочекали су г. митрополита Пахоије Николајевић протосинђел и парох височки и Милутин Радаковић јеромонах и парох варешки. Овдје су била у приправности троја кола за митрополита и његову пратњу. Одавде око 9 сати изјутра пошло се је цестом

која води управо у Вареш долином из Поддугова 6 сати далеко све кроз шуму а крај ријеке Ставње. У пола пута Његово високопреосвештенство са својом свитом одмор се у Дабравама код г. Николе Константиновића, гдје је био припремљен посни бесплатни доручак од стране г. Николе. Одмор је трајао више од једног сата а послје крене се пут Вареша. Недалеко од Вареша код Пантова хана, г. митрополита дочекао је неколико грађана и селака коњаника, гдје су цјеливали десницу архијерејску.

Кад је Његово високопреосвештенство са својом свитом и пратњом стигао у Вареш, јеромонах Милутин Радаковић искочи из кола и пред приком дочека митрополита обучен у црквеном одјејану и са јеванђељем. Пред вратима прикеним такође дочекао је митрополита ученик Велимир Радојичић, којег је припремио јеромонах Милутин, са овим поздравом: „Добро нам дошао високопреосвештени господине, приједни и неуморни епископ Архипастир! — Боже мој, ко ће као Свемогући Бог, ће се роди наш долазећи нам овдје у ову нашу дубоку долину, епископ Архипастир Ђорђе Николајевић, — роди се у питоже Сријеку, у селу Јаску, ниже свете куће нашега св. цара Уроша младого мученика епископ; за то и тебе милостињи и добри Архипастире, свештенику Бог својом десницом благослови, те се и ти на корист, дик и понос роди епископ народу а особито у нашој поносној Босни. Ево, Боже мој! данас се освједочише да те благи Бог свукуда прати и кријеши. Сви знамо да у овој нашој долини од постања свијета није било сазидаог светог храма т. ј.

ерско-православне цркве. Ево данас смо фала милостивом Богу дочекали и доживјели у здрављу нашег цара и владара Франца Јосифа I. да имамо и цркве и школе и сваку просвјету, и за то кличемо; да га Бог много година у здрављу и сваком повољном задовољству и владању поживи. *Живео!* — А ти наш Архиепископу сличан јеси светоме Старцу Симеону Богопримцу, а у смирености и побожности јеси сличан првом ерском митрополиту и просвјетитељу св. Савви Нежањину, за то те неба одредише и изабраше, да освештаваш ерске богомоље, које ћеш сутра милостивом Богу фала и нашу ову ново саграђену цркву са својом светом десницом посветити. Боже дај да ти не буде прва ни последња него сретна и честита; и да нам те Бог поживи још више година међу нама чила, крјепка и снажна. Амин да Бог да! *Живео!*¹⁴

Када је дијете ову поздравну добродошлицу довршило, онда јеромонах Милутин обучен у сјајној одежди примио је свето јеванђеље, те је митрополит цјеливао, и за тим у цркву ушао праћен од свештенства и народа. Кад је прегледао цркву, митрополит је а и сви свештеници с њиме рекли: да је прима у свему уређена и лијепо саграђена, а то је заслуга пресједника општине Јове Симића и пароха Милутина Радаковића, који су свим силама настојавали да се то најправилније, најуредније и потпуније изведе.

Кад је изашао митрополит из цркве а са њиме и сво свештенство и народ, и у одању и разгледању око цркве, дође варешке котар. Испоставе управника, Фриш заједно са градоначалником Мијом Црвенковићем, и преставише се господину Митрополиту, с којим одоше у стан домаћина свештеника. Иза тога посјетише госп. митрополита два римокатоличка свештеника — парох варешки и његов капелан.

Његово високопреосвештенство одмарало се је у стану а његова пратња и остало свештенство изашло је прохадати по Варешу и разгледати околицу.

Прије вечерње г. митрополит извршио је своју задаћу, т. ј. потписивао је св. Антимине и у њега ушивао св. мошти. Вечерња је обављена парадно. Послије вечерње враћао је г. Митрополит визите, управитељу испоставе, градоначалнику и римокатоличким свештеницима.

У вечер при обједу издао је високопреосвештени митрополит наредбу јеромонаху и пароху Милутину Радаковићу и пресједнику општине Јови Симићу: „да се сутра послјепе освештања и свете литургије постави ето за објед код цркве и да се позову чиновници варешки, откјени римокатолици и наша браћа мухамеданци, и што више Срба сељака и грађана варешких.“ Што је већ и учињено по наредби.

Сутра дан 15. августа огласило је звоно почетак јутрење а иза ове одма се одпочело освешћење а најпослије божествена литургија, која је трајала до пола дана. Том приликом рукоположен је за ђакана височки учитељ и богословац Ђорђе Стајић.

Око 1½ сат послјепе подне искупаше се сви они, које је г. Митрополит одредио да се позову на ручак. Кад је све било уређено за објед и приправљена трпеза крај цркве за 26 особа, дође митрополит и благослови трпезу. У врх трпезе сједе Његово високопреосвештенство, с десне стране римокатолички парох, до њега судија из Високог; с лијеве стране управитељ испоставе а до овога архимандрит Јоаникије, па онда остали по старини и по реду.

Када је дошло вријеме здравица, наздравио је г. Митрополит у здравље Његовог Величанства Цара и краља Ф. Ј. I., и у истој здравци изразио је жељу цареву и наше земаљске владе: да је њихова жеља да се у Босни и Херцеговини све три вјероисповијести слажу. За тим наздравио је јеромонах Милутин Радаковић госп. Митрополиту и свима члановима конвентуаријалне власти. Иза ове здравнице свештеник и катихета Гаврило Бољарић наздравио је Србима бесразличне вјере и парохијанима варешке цркве, па и свима ктиторима и приложницима. Уз ово додао је лијеп савјет слушаоцима, ради похађања цркве и да на то и своју дјелу привикавају. Послије тога наздравио је јеромонах Милутин министру Г. тајну и босанско-херцеговачкој влади, који су одарили цркву са потребним стварима, као: књигама, одјељанијама и сосудима. Дале, текле су здравнице редом и сједило се за столом до вечерње, а народ се весело играјући се ерског кола и цјевајући цјесме. У колу се могло видјети и римокатолика и римокатоликиња, који су заједно са Србима веселили се.

Тога дана свршена је вечерња а послјепе исте настало је опет играње кола и право ве-

сеље. Његово високопреосвештенство задржало се је мало код кола и разговарао са појединим сељанима, а након кратког времена поздравно се с народом и опростио, давши свима архијерејски благослов. Уз то им рече: ко оће нека иде својој кући а ко оће може остати и до сутра и веселити се.

Сутра дан у петак 16. августа, сви су се сакупили око свога архипастира и пошто је јутрења одслужена, у 9 сати митрополит се са својом пратњом крену у Вареша пут Сарајева, у пратњи Срба Варешана, у три фијакера а у четвртог пратио је госп. Митрополита управитељ испоставе и градоначелник, који су код фабрике топљена гвозђа $\frac{1}{2}$ сата од Вареша у кантини наредили доручак. Ту се остало два сата док се доручиковало и док је г. митрополит са свештенством разгледао фабрику и видео како се руда топи и гвозђе палијева. Поздравивши се овдје с управитељем и градоначелником, кренуо се је митрополит у пратњи Срба Варешана, свештеника јеромонаха Радаковића до Пантова хана. Овдје се пратња опрости и цјелива десницу Архијереову и повратили се у Вареш, све ковањичи бољи од бољег.

Јеромонах и парох Варешки Радаковић и пресједник општине Јово Симић још су у Варешу одлучили да прате свога митрополита до на стацију Поддугове.

Од Пантова хана пошло се око 11 сати и дошло се у Добравине код г. Николе Константиновића бившег архидијакона у Сарајеву при митрополиту Пајисију. Код њега се сви спратили смо и мало одпочинусмо, и око пола дана кренусмо се у Поддугове. Дошав у Поддугове и очекивајући локомотиву кад ће засквидати, проведосмо читаво 2 сата у разговору и учтивој палци, јер бијаше влак задоцнио на имадосмо времена о евежу и свачему поразговарати се. Кад је и влак већ стигао сви се поздрависмо и изљубисмо а

нашем Архипастору и његовој свити пожели смо срећан пут и добро здравље.

Дај Боже да нас наш Архипастир и чешће пута походи и дође пам у наше мало мјесто Вареш, те да види како ова мањина Срба православних живи и раде у већини римокатолика, који су насељени и којих велик број како у Варешу тако и у околици има. Та кадри смо га дочекати па и ако смо спротни и ако нас је мало овдје опет смо људи и бранимо своје колонику можемо а туђе недирамо.

* * *

При освјештању ове наше цркве пало је прилога према мјесту прилично. А приложници су ови: Кум црквени Мићо Јакић из Црне Ријеке даровао је 101 фор.; Перо Р. Јовановић из Тузле 55 фор.; Алекса Мијаловић и Јаков Марић из Сарајева 5 фор.; Јово Карајовановић из Вареша 5 фор.; Јово Јонћ из Вареша 1 фор.; Дутко Боршенић из Вомуће 5 фор.; Никола Божич из Вомуће 5 фор.; Мило Јучић из Вомуће 5 фор.; Недо Спасојевић из Вомуће 5 фор.; Трипун Спасојевић из Вомуће 3 фор.; Зарко Симић из Вомуће 2 фор.; Браћа Лазаревићи из Славина 3 фор.; и Стоја Борочанин из Жупова 1 фор.; у све 196 фор. Осим тога пало је на нас црквени 391 фор. и браћа Симићи трговци из Вареша приложили су 33 фор., а када се црквени хан купио даровати су 100 фор.

На пошљетку не могу пропустити а да не споменем и ово: нашу ову нову цркву ко год је видно, сваки се задивно, не величини њеној него њезину плану и лијепој грађњи и распореду и украшењу унутрашњем. Што се тиче дрвене грађње што је требало у унутрашњости цркве, могу похвалити приједног немара Ивана Раку и препоручити га и осталим ако би подизали цркве.

У Варешу, 24. августа 1891.

П. Ј. Р.

Опис светковине „троношања“ новосазидане српско-православне цркве Прједорске, — са легитимичним погледом на Прједор и постанак I. цркве у њему.

Прједор није какав старинска — закопина — варош, јер по казивању старијих људи, од постанка његова нема више од 100—130 година.

Прједор се налази у врло красивој равници, — без икаквих баруштина, — кога у даљини од 2—3 сата окружују прилично велике четари планине: *Бозара, Берегашица, Мајданска и Врањки* планина.

Покрај Прједора тече доста велика ријека Сана, која код бос. Новог у Уну утиче и по којој и велике лађе плове.

Преза средини вароши Прједора, Сава ријека са скоро половину своје снаге продире — тече и отјече један дијео вароша, па се онет савеза у плавио корито своје, те тако гради право острво — це; — због овог продирања и предирања воде, — можда се и Прједор прозвао. — У овоке острво, које се и „град“ зове, само је становништво мухамеданско. — Прједор због свог положаја имао је своју лијепу будућност, особито, због живе трговине, која се води са Аустријом, и која се је негда, особито, водила са Србијом, те се је Прједор на скоро добро населио, — аа чудо самим српским и мухамеданским становништвом!!

Дакако, мухамеданци су одмах почели градити своје богомоље — џамије, којих данас у Прједору имају четири; — али онога земана Србима у вароши, па и у селу близу турских џемата, кула и чардакова, није дозвољено било имати нити своју богомољу — св. цркву, ни школу; па ни гробље, за поковавање својих мртвих, зато су и насељеници прједорски дуго времена, скоро 1 сат хода — ишли у сеоску црквицу на мјесту званом „Пашинац“, Богу се молити и своје мртве поковавати. — На овоме мјесту до „окупације“ постојале су двије дрвене црквице, које су се морале градити без, да се смисли употреби и само један „ексер“ — нити ништа, што је тврдено, већ само дрвено, — а од 1881. године на истом мјесту постоји трећа црква „ринглована“ само изнутра, недовршена; — јер је већ 8 година у парници, те је текар ове године парница свршена у корист њену.

Кад се је број Срба умножио, ондашњи првенци (слава им!) ушавши се из петних жила, те које молбом, које митом и плаћањем, од ондашњег капетана, — који је био и власник и заповједник читавог садањег котара, — добију данашње црквено земљиште и дозволу, да могу ондје Богу се молити. Од истог капетана буде купљен и „амбар“ — житна зграда, — те на истом мјесту за богомољу пренесен и употребљен буде под именом „Белија“. У једном одјелу ове „Белије“ чињено је богослужење, а у другом учили су дјеца и био је учитељев стан, и тако је овај „амбар“ дуже времена служио и за цркву и за школу.

Тек иза пролазка Омер-пашина од прилике 1852—3—4 српска прједорска општина добије „султански ферман“, да јавно смију Срби имати своју цркву и школу у Прједору.

Ондашњи приједорци, свјесни, богати и просвјетољубиви грађани, одма „Белију“ претворе у лијепу и украшену цркву, а школску зграду начине у црквеној порти, која је 1882. изгорела. Ова од „амбара“ црква служила је све до „окупације“, али је већ и гропула била, те и прокисивати почела; зато општина 1879. г. закључи, да се нова црква „ринглована“ и са звоником сагради. Ова црква, а на истом темељу (фундаменту), скупа са звоником била је дограђена 1880. године. Црква је била покривена са црном, а звоник дрвен и покривен „цинкплексом“, коштала је 106.000 гроша, осим два звона, која су је украсила; — али, немили и страшни гост „пожар“, кроз своје зарио и страшно грло прогута, не само цркву и школу, већ и сав иметак већине српског становништва приједорског 8. јунија 1882. године.

Одма иза овог несрећног пожара, свјесно грађанство приједорско, — покрај сваки своје личне потребе, ријешив, да се од двију ерских светиња: цркве и школе, последња најпре сагради, која помоћу Бога и издацима српског грађанства прједорског 1884. и дограђена и освештана бјеше. — А за богослужење, на „агариншту“ покојне — изгореле цркве, — од дасака (тренице) би скупана привремена црквица, која је

служила за потребу привену до почетка грађења новосазидане цркве.

Новосазидању епиској прили приједорској темељни камен ослепен је 16. јулија 1889. год. А милошћу великога Бога, херојском и скоро нечуеном поштовањом приједног и свјесног грађанства приједорског, уз дарекљиву потпору високе америчке младе у Сарајеву, и братским милотарима свотацаственика Босне и Херцеговине, у славу Бога ове године и довршена је.

Нова црква оаидана је од тврдог материјала, околу истог мјеста, бје је била поклопа црква, која је изгорјела. Од „фундамента“ за $1\frac{1}{2}$ метар висине зид је околу све цркви „цркви“ од тврдог тесаног камена а остали је зид сав од печене цигле. — Црква је црелом покривена, а има дуљине 23 метра; ширине $8\frac{1}{2}$, а до крова висине 8 метара. — Звоник је до омаке мјеста за сахат, зидан од печене цигле, а даље је дрвен и са бакром покривен. Звоник је висок 35 метара, те са својим позадашеним „архистом часним“ и по крају њега „муневодном игом“ — „громобраном“, надмашује висину свију предмета околине приједорске.

Мјесто (положај) порте црквене налази се на првој лијевој и пристојној мјесту, према средини еписке нароши, које има три лини т. ј. три сазакла. Дуљина порте црквене јест $75\frac{1}{2}$ метара, а ширина 42 м. Подзид је црпеле оградје црквене за 70 см. висок, а даље зидани стубови и између њих у довољној висини дрвене летве, по врху у епиској тробојници обојене.

Док је црква дограђена била, општина са грађанством ипала је пријеку потребу, да се одма и „трошош“. Тога ради испред општине дотични свештеник ступи у споразум са његовим високопроевештеном АЕ М. дабро-босанском госп. Ђорђејем Николајевићем, те би уговорен дан „освећења“ 1.13 септ. 1891.

Гад је обавиљен означени дан „трошошња“ цркве, тек се онда могло прифјетити необично кретање у епиској нароши Приједору. Изабрали одбор за приређивање, дочек, услугу, за цијелу светковину, неуморно трчи на све стране, свак за пошто, да све буде у реду (и донета одбор је поднуо одговорно својој дужности, на чему му се изриче признање и јавна захвалност); приједне дојанице узкурбале се по кућама — као пчеле пред налет, једном ријечи: овак се налазио у послу, само да светковина што лепше

испадне. Дан по дан, па дође и први дан жезлене светковине — а то је долазак Његовог високопроевештеноства г. Митрополита; јер већ онај дан: славољуди, црква, школа еписке и све куће еписке окићене су биле шарким и еписким заставама — тробојницама.

Долазак Његовог високопроевештеноства означен је 30. августа о. г. а то се догодило управ у петак, као седмични пазарни дан у Приједору. Због тога већина грађана не могаше својој жељи удовољити т. ј. даље од приједорске станице предуерети и поздравити, свога општељубљеног и поштованог Архипастира; зато у име општине и грађанства, пресједник општине г. Миле П. Радетић и подпресједник Илија Р. Зеленика прото, са свештеником Козарачким г. Гавром Стојановићем и Јеловачким г. Јосифом Ракићем, упуће се у предуред Њ. Високопроевештеностау у Вољњу, као задњу станицу из Хрватске у Босну.

Околу $3\frac{1}{2}$ сахата послје подне, дојури жезлени ваз, који је возио и Његово високопроевештеноство г. Митрополита и г. протођакона Бошковића и као пратноца г. проту Кетијичког Ј. Зечевића. При излазу из кулеја, чеканоши са добродошлицом, уз цијели свете Архиперјесне деснице, поздраве високопроевештеног путника, а он се с нама у лице пољуби и за јуначко увити их адвасље.

Након 20 минута, ваз се крене даље пут Приједора града. На бое. Новској станици Његово високопроевештеноство дочекали су: добротвор г. Перо Дрљача, пресједник еписке општине г. М. Вукировић, свештеник новски г. М. Карајовић, млади учитељ еписке П. Карајовић и млади Н. Сучевић. Њ. Високопроевештеноство изишав из кулеја поздраве се са пољанцима, као и у Вољњу, те је за кријење стајања гвезде-ваче са њима и разговарао се. Послје 15. минута гвездевача крене за у Приједор, бје стигне околу $6\frac{1}{2}$ сати у вече. Чим се је са звоника приједног жезленица угледали мога, одма је звано привено и шкелеко; — које је школи поклоно грађанин приједорски г. Јазар Милиновић, — као глас тонова, пратилја — освалени грађанству и околини долази: Њ. високопроевештеноства.

На колодору приједорском и пред еписком привом, скоро се цијело грађанство сгегло било. Њ. В. П. дочека и поздраве котарски престојник госп. барон Вамер са јом г. г. чиновника

ерска општина са грађанством и т. д. Госп. барон Вимер испод руке доведе Њег В. П. до карупе за његов одређење. Њ. В. П. са г. бароном и протом Зелеником повеза се кроз приједорску чаршију пут нове ерске цркве уз пратњу многобројног грађанства, пуцаву топова и звонење звона. Прошао кроз капију првог славулука, из чија се застави пред црквеном портом пред другог славулуком, који води у цркву, на коме бјеше написано: „Благослови гради ко ила Гомодиџ“ Пред црквеном капијом Њ. В. П. дочекала су дјеца ерске школе, лијепо упарађена у два реда под руководством ерског учитеља г. В. Пејовића, те са икупљеним народом у три пута поздраве Њ. В. П. са „Жишо“. — У самој порти црквеној са чирјацима, рипидама обучени у етикаре ђаци, а на самом прагу црквеним дочекали су Њ. В. П. два свештеника у црквеном одјељацију са „часним крестом“ и „Еванђелијем“ и поздравили га: „добро нам дошао свети Владико“. Ушао у цркву, уз пјевање тропара храмовског „Благослови еи Хрсти Бажи наш“ и т. д. свети владика уђе у олтар, прегледа св. антикне и друга привена одијељација, затим се поврати из олтара, те са средине цркве поздравил присутни народ, — кога је мнозина била — са красном Архиепископском поштом, препоручујући свакоме: братеку љубав, слогу, ђерност према Њ. царско-краљевском апостолеком величанству Франц Јосифу I. и покорност према постојећим законима и т. д.; и благослови народ у пратњи господина барона, свештеника и народа, Њ. В. П. поје у стан, који је за њега одређен био у кући вјерног грађанина приједорског г. Раде Стојановића. — У путу Њ. В. П. помилује и благослови школску дјечницу, која још упорађена стајаху. Прошао изпод трећег славулука, дође се пред четврти који води у ерскую школу, на коме се види осветљен надпис „Добро нам дошли“, за тим у кућу г. Р. Стојановића. Њ. В. П. дошавши у стан поздравил домаћина и његову дјечницу. Послије обичног одмора и народне части „слатка и воде, или чашицу ракије и кафу“, г. барон Вимер поздравил се са Њ. В. П. и оде. За тим је сљедила пристојна вечера за високог госта и друге пријатеље домаћинове, које је према простору стана задржали могао.

Други дан 31. авг. Његово високопреосвештенство одмарао се од дугог и трудног путовања. Око 10 сати прије подне примио је визите

од г. барона Вимера, ерске општине и католичког жупника г. фра Анте Палинића. Истог дана прије подне Њ. В. П. у пратњи мјесног проте, и проте Зечевића, повратио је визиту (посјету) г. барону Вимеру. Иза тога је сљедио ручак, а у вече велика вечера у присуству Њ. В. П. г. Митрополита.

Са освитком 1/13. септ. тек настаје главна свечаност. Ето нам освану и дивно жељени дан. Дан бого лијеп, ведар, топал и чисто врућ, као у по љета. Мили гости са стране и околице, скупа са грађанством, у свечаном — зборачком руву, прекрилили су све сокаке приједорске, тако, да је на неким мјестима тјесно било и разминутти се — без тјескобе. — Иа јутра рано у цркви свршена је велика јутрења, са „полијелеом“, а у 10 сати прије подне означен је свечани почетак „освећење нове ерске цркве приједорске“. — Пред десет сати, 10 свештеника са двојцом прота: В. Коначевићем банаључким и Ј. Зечевићем коштајничким, — по добивеном Архиепископском благослову, — обучени за служење „свете литургије“, пред црквеним вратима дочекају Њ. В. П. које по прописаном учину све потрebile. — Затим наступил свечано Архиепископо облачење, које је пропраћено са пјевањем велико „Цар небеси“ и т. д. Иза тога сљедовало је остало „чинодјејствовање Архиепископо“, као: освећење воднице, „обход“ окол цркве, постављање „трапезног камена“, умивање истог, стављање и привезивање покривала „трапезни“, „миропомазање цркве рукоју архиепископоју“ и најпосле свечана „Архиепископа служба“, — која је трајала до један сат по подне. — На литургији, од „Апостола“, па даље, пјевало је неколико чланова „Банаључког пјевачког друштва“, са нашим почетним пјевачком друштвом „Вила“, под руководством хорова г. В. Пејовића, на опће задовољство и похвалу цијелога збора ове ерске светковине.

Послије „Евангелија“, Њ. В. П. Митрополит изговорио је врло дирљиву, и поучну предикту, — истакнувши чуђење о поштованости, труду и заузимању ерске општине и грађанства приједорског, за ерске светине: цркву и школу, које су обадије иза познатор 1882. год. пожара, — исцрпљене, те изриче захвалност на труду о осјећању за своје светине; — даље, у својој предцик Њ. В. П. препоручил свакоме: слогу, љубав, послушност млађих према старијима; па-

метно поступање старијих према млађима; чување „Хрза“ и образа — што је код правос Србина права светиња; — даље лојалност према законима и грађанским и црквеним, и његовим извршитељима, те са Архијерејским благословом заврши путу.

Народа је у цркви било, тако премлого, е се је бојати било, да ће се нејачи погушити! а и како да не буде препуна црква, кад покрај свега грађанства, покрај цјеле околине приједорске, млого братија и сестре из удаљенијих мјеста као из Бањалучке, Пријавора, Бос. Градишке, Бос. Костајнице, Подова (у Хрватској), Бос. Новог, Крупе, Петровца, Кључа, Санског Моста Старог Мајдана и т. д. посјетило је и својим братским присуством увеличало ову нашу „духовну свечаност“, па је свак рад био, да види рјетки случај „осећење српске цркве и Архијерејску свечану службу“.

Држи се, да је на „бору“ овоме било, преко 4—5000 душа. Самијех свештеника било је 46.

Кум цркве био је вјерни тежак Јово Поповић, (Томић) из села Милаковаца, парохије Ракалицке, кот. приједорског.

После свршетка божанствене литургије, около 2 сата послје подне, жили гости бјеху позвани на ручак, који је приређен био у просторијама српске школе, за 250 особа. Вјерни „приређивачки одбор“, све је потребито припремио тако, да су гости за готову „софру“ посједали.

При обједу било је више здравица. Прву Његовом ц. кр. ап. Величанству Франу Јосифу I. наздравио је Његово високопр. г. Митрополит, која је праћена са бурним отпјевома царске „хихне“ „Боже спаси, чувај Боже“ и т. д. Другу је наздравио г. барон Вимер, кот. престолник, Њ. високопроевештенству г. Митрополиту. Трећу је наздравио прото Зеленица, Високој земалској влади у Сарајеву и свима њој подчињеним органима власти. Затим је прото Вид Ковачевић наздравио г. барону Вимеру; по том Његово високопроевештенство наздравило је ерпској општини и грађанству приједорском, свима драгим гостима, те грађанима мухамеданцима и улеми њивој, којих је свега при обједу било 14 особа. Све здравице попраћене су са „многаја љета“, или са „Услиши Господи жељанија наша“. Међу тим су, напријед одређени чланови одлучили уписивање добровољних прилога у корист новоосвећене цркве, који ће путем јавности

вјерно означени бити. За вријеме обједна било је још здравица, тако прото Зечевић наздравио је народном добротвору г. Пери Дражам, млади Јеромонах св. манастира Моштанине отац Герман, држао је занимљив говор о важности монашества у хришћанској цркви, те завршио здравицу Њ. високопроевештенству. Још у течају светковине Хаџи поп Миле Понадић парох кључки, држао је ријеч о *пресвјетлости св. православља*, над свима другим сектама, — до ког је осјеждочења дошао путујућу у света мјеста — на хаџилук.

Кад се је са ручком около 4¹/₂ сата готово било, — од једног у друштву весели аборца у рукама, неког „гајдаша“ Ђоке, из Давља, — као у сред китњастог Србема, код бјеле цар-Лазара цркве, „задреча јаре“ т. ј. затрубише „гајде“ — а весели младеж повата се у коло, па право у црквену „порту“; али је порта и од прије дубоком напуњена, ће на више мјеста игра народно коло без свире, па се чила младеж надмеће, ко ће кога надпјевати, или надиграти. Њ. В. П. за неко вријеме разгледало је ово народно весеље и забаву. Пред вече у пратњи г. барона Вимера и проте Зечевића Њ. В. П. благоизвољело је посјетити обитељ мјесног проте. — И тако је у порти и у вароши весеље и коло трајало до мркле ноћи. С' вечера бацај је „ватромет“, кога је приредио млади Митриновић, — ејвала му. Цјелога дана од ране зоре, па до неко доба ноћи топови су пуцали „као на Засавици“.

У 8 сати у вече „ваљани приређивачки одбор, у школској згради, ће је и ручак био, припремио је вечеру за све заостале госте и за грађане приједорске, који нијесу могли при ручку присуствовати. И у вече школске су просторије биле дупком пуне. У присуству Њ. високопроевештенства, г. барона Вимера г. порезника Јанковића са фамилијом, жили гости и грађани, засједну за готову трапезу. За вријеме вечере било је весело, братски се разговарало, наздрављало и пјевало. При вечери, као и при обједу приједорска „омладина“, са члановима пјевачког друштва бањалучког, пјевала је више одабраних, већином ерпских пјесма, на својоје задовољство цјелога абора, на чему им лијепи хвала.

Вечерње баљњење било је по вољи, те кад је ко хтјео поћи својој кући и отишао је, а чила младеж, — да како уз „гајдаша“ веселила се и до саме рујне зоре, али у најљепшем реду и пристојности.

Сутра дан 29 И. високопросвештенство из својих ризница, некогав дуђе времена ошје остати, почне се спремати на пут.

Пред домазак змелезнице Н. В. П. поздравив се са домаћином и благословив дом и дјечину домаћиницу, крене се на колодвор, уз пратњу грађанства, свештенства и звоњење звона. На колодвору Н. В. П. дочекао је госп. барон Вимер са г. порезником.

Његово високопросвештенство, поздравивши се са својим свештенством, грађанством, те са г. бароном и г. порезником, и подјелив свакоме присутноме свој Архиепископски „благослов“, уз бурно клицање народа „живио“ и „здраво“ и „весело“ путовао свети владико, уз пратњу протје Зечевца и протођакона „митропољски старац“ Архиепископ Дабро-босански г. Борђе Николајевић, крене на српско путовање „ко кола ђа“.

Ето тако се у главном провела, ова рјетка „Духовна свечаност“ „освећења новосазидане епископске криве приједорске“, чија ће мила успомена у срцу свакога Србина приједорца дубоко урезана и у његов гроб одишана бити.

На овдје — ако и нештог описати, видети се може, да су сви од први насељеници приједорски, па и данашњи становници грађани — приједорски, свјесни и заузети били за своје једине и највеће светиње: свету цркву и епископску школу.

Дај Боже! да се и сви млађи епископи нараштаји буду угледали, на своје старе предке у погледу љубави према: епископској православној криви, епископској школи и народности епископској.

Један од присутних
Зборача.

Говор

при освећењу споменника митрополита Леонтија Радловића у Мостару 14 октобра 1890.

Тужни збор!

Ријетки су ово, те врло ријетки случајеви, кад се овако синови криве Херцеговине земље из свих крајева, састану под кровом овог Божијег храма. На шта је ово сад нас повело, да се ујединени овако скупимо? Читај на тужном челу вањем, мила браћо, неку несвесност, осјећам из груди вањих тужне и дубоке уздице. Шта нас нахера на ову заједничку тугу? Осјећање на нашег незаборављеног митрополита Леонтија ра-стужило је срца наша и довело нас у овај свети храм, да одамо своје синовље признање и поштовање овом великану и родољубу нашем.

Епископи роде! Сјетимо се оног дана назад двије године, кад иза густих и тамних облака, који се вијаху над православљем у војводини светог Саве, иза оне велике и тешке помрчине што нас прекриваше, сину и над нама зрака свјетлости, те кад нам прије застрто сунце указа своје весело лице. Сакупи се тад у овај свети храм мноштво свијета из свих крајева наше земље, пуна радости, веселја и одушевљења, да послје 112 година види опет на архиепископској егиди Србина митрополита, сина ове земље заслужна и достојна човјека. У таквом заносу дође народ да га свесрдно поздравив и да се помоли Богу и за-

хвали Свомогућем Творцу, што је Његовим промислом удовољено жељи народној.

Православна црква бјеше тада неуређена, а епископ народ херцеговачки жељан искрена архиепископа, радосно прими к срцу овај сретни догађај, кад се најмлађи Н. Величанства цара и краља Франц Јосифа I, а потврдом и вољом руског патријарха на владичанску егиду узвеси овај, кога сва Херцеговина овако жарко љубљене и поштоване. Тај дан уроди најљепшим надежама за будућност ове земље, народ се осјећахте сретним иза толиких искушења и невоља, јер при овом слатком трепћу свако бјеше заборавио тешку прошлост. И свети Саво као да тад говораше са небесних висина: Јадна војводино моја, народе мој, доста је туђин сметао напретку твој, измолно сам на вас милост Преблагот Творца, сад само до нас стоји. По овјем ријечима покојни Митрополит разумијеваше свој положај, униђаше он велики род, што га је као родољуб архиепископа чекао. Много је он намјеравао а још више жељив учинити добра својему роду, за кога је само и живио и све патење за ње као прави син своје миле отаџбине уструјао сино-сно. И живићи од дјетињства у својем народу, добро је познавао све потребе његове, знао је шта треба

умањити и ублажити, као и то шта му треба надокнадити, па да се опет у колико је могуће изгубљено благостање овом дијелу српско православног народа прибави. Његови сјерови бијаху племенити и пуни родољубља, и тек што рече: Као сад ћу да порадиш онако као што сам желио своје роду за будућност, који је толико невоља пренатио; али необаарива и неумитна смрт отресе га од овог свијета, те тијем уздрма и уништи толике слатке наде, које се на њег полагаху. Ми остасмо дубоко цвијељени, јер радост, што нас обукиваше за мало нам бјеше. Поражени овим великим ударцем нарицасмо над гробом покојником:

„Твоја рака тешко нама спада
Лежи у њој покрај твога тјела
Мртвих нада поворка нам цјела,
Мртвих жеља читава громада“.

Мила браћо! Ово наше нарицање имало је свога оправдања, јер пролазећи кроз бурна времена и многа искушења, много смо што шта пренатили и виђели. Тешко нам је на свакога наду полагати, јер на нашу велику жалост, морамо рећи, да их је мало, који су као што је покојник живи носио у срцу цео народ, једино за њег живо и радно, не осврћући се на своју личност и олакшице свога живота. За то је за нас смрт покојникова ненакнадив губитак, ну тјешимо се тим, што је то Божија воља, јер Божији промисао никако не оставља. Уз милостивог Творца полагимо наду на покојникова замијеника високопреосвештеног господина митрополита Серафима, да ће он поставити рад свога претходника и да ће му одиста прави замијеник бити.

Тужни зборе! Дакле љубљенога митрополита нашег Леонтија нема већ одавна међу живима. Његов мученички живот и неуморни рад сваком је између вас познат. Њега сад нема, он више не живи; али с његовим жртвним тијелом,

које овђе под овом ладном стијеном већ дивје године почива не можемо пустићи његов бистри ум, поштен карактер, ријетку енергију и ону хришћанску благоет и наклоност, што је сваком без разликe указиваше. Све ове велике врлине, што их блажено почивши митрополит имађаше, упућују нас, да се на њег угледамо, у оном правцу живимо, радимо и умиремо за опћу народну ствар. Мало је у нас људи, који схватили прavi дух садашњости, те који хтједоше и пораднише свим могућим силама како умним тако и физичним на бољитку свога народа; ријетки су, који себе на жртву међаше за своју драгу отаџбину, а то све бјеше при врлом нам митрополиту Леонтију. Па над се од нашег маленог и запушћеног стабла сложије овака плодна грана, то ми морамо тешко осјетити и онда не би било патриотски, да такве скупе жртве предамо црној земљи у заборав. За то нам је у дужност спадало сјетити се великих заслуга бесмртног покојника и као мали знак сјећања, подићи му достојан споменик.

Синови кршће Херцеговине схватили своју дужност према неумрлом митрополиту свом Леонтију и заједнички подигоше овај споменик као видљиви знак признања и сјећања, а други споменик трајнији од овог тврдог камена уресао је он сам у срцу цијелог свог народа.

За то ти љубљени архипастиру, захваћени духовни синови, твој херцеговачки народ кличе: Слава ти велики родољубе, лака та црна земља, гдје мирно почиваш, послуже тешких патња.

„А у роду на вјечна времена
Свјежа ће ти остат успомена.

Чисто твоје срце свом роду си дао,

А за себе само муке задржао.“

Говорио

М. Р. М.

учитељ.

Нова суза.

У спомен: **Јеротеју Ковачевићу**, Архимандриту — Митрофору, престављеном у св. арханђелеком манастиру Рзци, 26. септембра 1891.

Са грана је лишће опадати стало

А мени је много што шта на ум пало:

У пулољку гледах лишће што опада

Развијено гледах; правило ми млада.

Па ме силне мисли пређу преко главе

А и тешки јади срдашће поплаве:

И Србин се некад помислим, развија

До највише среће и моћи довија,

Па на једном паде
 Ал' јуначки паде
 Аох! тешки јада,
 Срећа га издаде:
 У зору Видову
 На бојном Косову;

К'о предјеле наше што ласта издаје
 Када тужно, студно, јесење настаје;
 И, к'о што издаје пријатељ лукави
 Пријатеља, кад му несрећа се јави!
 Па ми удах тешки са срца налети
 Очајно завањим: „Божко, Божко, свети!
 Иаа лишћа лишће ето опет бива
 А Србина срећа и још нецјелива!“

Пукло би ми срце на дробне комаде
 Већ ме не би било да ми није паде:
 Вај удање паде сјајнијега лица
 Него што је сјајна звијезда Даница.
 Јоште многе, многе, мисли ме обл'јећу
 И осјећам тугу, вај тугу највећу.
 Па за многе, многе, које сам волио
 Да олакшам срцу сузу сам пролио;
 Бијаше ми лакше али ево сада
 Опет нових јада, јада из ненада!
 Нова суза кану ал' су тешки јади
 Па суза не може да јаде расхлади,
 Само ми је лакше али сузах није
 Да се јаде тешки у њих сав налије!

* * *

И ти паде баче, дико Србадије
 Славни калуђеру оче Јеротије!
 Позвао те Бого да Му китиш раја
 Ал' Србина за те чемер јад осваја:
 Ко за умном главом и вреним пастиром
 Вреним родољубом, узором међ' клиром.

* * *

Служио си цркви служио си роду
 Штитио си правду штитио слободу,
 Провео си дане сијун' сјеме мира
 Из епископјех славних светих манастира,
 Служиш' као примјер поштења и чисти
 И трпећи многе паклене напасти: . . .
 А за твоја света племенита дјела
 Неувели вјенац што су ти опела.

* * *

Заслуге ти н'јесу пожњеле награде,
 Што си заслужио теби се не даде,
 Бог једини дјела награђује право
 Човјек са незнања, ал' алоће, неправо!
 Но слава Милану, нашему нестору
 У светоме што те одје митрофору;
 Ал' награда и та за тебе је мала
 Што ти она фала наше цркве дала
 Историја наша вјечне правде фала
 Да ће ти награду што ти није дала!

* * *

В'јек се овај горди са много синова
 Међу њима ти си дико Србинова
 Па докле је Срба да га сунце грије
 Славније се красиш' отац Јеротије.
 А многи до гроба за те б' сузе лити
 Неће ли му лакше на ердашцу бити.

* * *

Јарко сунце сјаје ал' тебе не грије
 О Србине дични, оче Јеротије!
 Но дадено за њим код свјетлости веће
 Ђе не има бједе ни има несреће
 Родољубна твоја душа се весели
 Са бесмртни души са божји анђели,
 Па те Србин моли тешко уздишући
 Тешко уздишући и сузе лијући:
 Да се молиш' Богу за јадног патника
 У ропству стењућег еписког мученика
 Да на Српство гледне веће са висине
 Искушење тешко да са њега скине;
 Да га сунце слоге к'о некад огрије
 Јер без слоге срећа гнијезде не вије
 О моли се, моли, оче Јеротије
 А вјечита слава у Српству нек ти је!

Рисан, на св. Јеротија, 1891.

Удцијелени пријатељ и поштоватељ

Дионисије,

Јеромонах и настојатељ мн. „Бање“ св. паликону-
 ченика Георгија.

Појмо Богу!

Појмо Богу! Појмо Богу!
Мила браћо сад:
Да нам даде роду српском
Успјешнији рад.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Нек сав пјева хор:
Да нам даде да с' утврди
Боље српски двор.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Нек се чује глас:
Да ниједном Српству даде
Давно жељени спас.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Нек се ори рај:
Да нам даде лакко спосит'
Судбе комешај.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Сви у друштву сад,
Јер Божија добра милост
Најбољи је над.

Појмо Богу! Појмо Богу!
Мила браћо сад:
Да нам даде роду српском
Успјешнији рад.

Слава Богу на небеси!

Слава Богу на небеси!
Слава Богу мом,
Који не да да с' поруши
Српског рода дом.

Слава Богу на небеси!
Милостив је Бог,
Јер он неће упропастит'
Још Србина свог.

Слава Богу на небеси!
Он је рода спас,
Јер Он моћном Својом руком
Закриљује нас.

Слава Богу на небеси!
Што је вјечан Он,
Што нам чува започети
Још градећи дом.

Слава Богу на небеси!
Вада к'о и сад,
Јер је вада Творац св'јета
Српској слави рад.

Божија милост.

Жалосни човјек очајно сипва
Судбина му несрећу прикрива,
Те будућег проричаје гласа:
„За ме никад више не ма спаса!
Отпадничка душа надајника
Слуша мене до овога часа.
Тихо пушта тад' очајни глас:
Што праведно закриљујеш нас!“
„Никад више . . . никад мени спас!“
Ал праведничка спавна рука,
Извуче га из тих грозни мука,

Сјена правде озари му груди,
Те се јадник иза сна пробуди.
Правда доби, а неправда паде,
Мученички мука виш' не стаде.
Б'једни човјек пушта гласа свог:
Што праведно закриљујеш нас!“
„Милостив је наш праведни Бог!“

*

Јака бура узбуркала море,
А тужни гласи лаћом оре,
Јер морнари страшну судбу прате:

„Помоћ лађо изгледати на те
 Ниј' могуће, јер сирт нам пријети,
 Сви морамо у мору умр'јети!
 О, страхан је . . . страхан овај час,
 Што праведно закриљујеш нас!¹⁴
 Што ће море прогутати нас!¹⁴

Ал' тишина осмијехну се тиха,
 Тек се море само мало виња,
 Сва природа промјени се љупка.
 А лађа се плоче' тихо гинка;
 А морнари прекрстили руке:
 „Што избави од ове нас муке,
 Хвала Теби добри Боже наш,
 Што праведно закриљујеш нас!¹⁴
 Што и прву малом судбу даш!¹⁴

*

Ето тамо преко тога пута,
 Сиротанче неко тужно лута,
 А низ лице теку ледне сузе:
 „Драги Боже! што ме 'ваког узе,
 Да ја лутам по овом свијету,
 А да немам није сталну мету:
 Немам мајке, оца, брата свог,
 Што праведно закриљујеш нас!¹⁴
 Нити имам пријатеља ког!¹⁴

Ал' судбина будућије дана,
 Буде њему добром обаејана;
 Врло добро, а поштено живи,
 А никоме никада не скриви.
 Судба добра олакшала боле:
 „Нек се Теби сви народи моле,
 Јер једини ти си Боже спас,
 Што праведно закриљујеш нас!¹⁴

Пустиња се разастрла пушта,
 А по њојзи пала тама гушта,

Те путнику препр'јечује пута,
 С тог' пустињом без надежде лута;
 А пустиња и маглина кљота,
 Не дадоше м' виђет бјела свјета,
 У једанпут зачу му се глас:
 Што праведно закриљујеш нас!¹⁴
 „Овјек никад не долази спас!¹⁴

Али сунце, сиротињско крило,
 Почело се указиват' било,
 Те за часак природина сјаја,
 Очистила е' магла ц'јелог краја;
 А наш путник од радости кликну:
 „Хвала Боже на овоме дану!
 Та силна је Твоја вјечна моћ,
 Што праведно закриљујеш нас!¹⁴
 Кратким часом сво диже поћ!¹⁴

* * *

Нек све бјесни, нека море прије.
 Нека тама цијел свијет крије,
 Нека вјетар без престанка дува,
 Нека дрвеће о дрвеће грува,
 Нека се сила неизмјерна спрема;
 Опет ништа од пропасти нема,
 Само нек нас прати добри Бог,
 Што праведно закриљује нас!¹⁴
 Нека бјесни, па не роба свог.

Добри буд'мо, у Бога с' уздајмо,
 А молитве Богу ми спремајмо,
 На ће Господ сачувати људе;
 Јер неће их ништа ствари хуђе;
 Преко тога даће Српству спас,
 Да нестане ропскога уздаха;
 Јер молитвом волиће нас Бог,
 Што праведно закриљује нас!¹⁴
 Неће пушћат' он Србина свог!¹⁴

Јово Тута Мостарац

Слава српском добротвору!

(Приликом освјештања српске школе у Блажују).

Гдје се оно слава слави,
 Гдје се пјесма лака вије,
 Гдје се диску слатки звуци
 Раздрагале Србадије?

Гдје су оно бурна кола,
 Гдје жилина срце спаја:

Гдје ли онај гуслар стари
 Славне дане што набраја?

Гдје је оно свето мјесто
 О ком каже чеду мати:
 „Тамо ће те, чедо моје,
 Права свјетлост обаејати!¹⁴

* * *
 Благо теби, Блажуј село,
 До сада си пусто било,
 А сад си се са просвјетним
 Српским храмом окитило.

А од пјесме те веселе
 Одjekну ће кршине горе
 И одjek ће одговорит':
 „Слава т' српски добротиоре!“

Сарајево, 13. октобра 1891.

Из тог' храма сад ћеш и ти
 За род мили борце слави,
 И из твојих гора истом
 Сад ће вила зацјевати.

Б. Черовић.

На гробу Симе Милутиновића, Сарајлије.

Кад је Српство — то не бјеше давно
 Мач потргли за слободу славно;
 И у страшном и крвавом боју,
 Многу дјецу оставило своју,
 Док слободу угледа из крви —
 Међ' прима ти си био први,
 У тој слави што је дјела им'о —
 Наша славо, Сарајлија Симо!

С мачем, пером, бјеше на мејдану,
 Оба драга Српству на одбрану,
 Мачем ејек'о душманина злога,
 Пером ние'о славу рода свога —

Ах, живиће до последњег данка
 Наша слава, твоја „Србијанка!“
 Звона звоне, а звуци се оре,
 Куд се ово силан народ креће?
 На твој гробу помен да учини,
 И посади неувано цвјече!
 Звона звоне, а пјесме се оре,
 Из твог гроба к'о да чујем зборе:
 „Придруз' Клио Мелномени пјевке
 Да би већма грухали се јечи,
 Не о стјене, већ о груди „Јудеке“.

М. Ј. Илић.

О друзи моји!

О друзи моји са свијех страна,
 Гдје по је прошлост србинска сјајна!
 С' поносне Босне и Херцег-земље —
 Са родне земље и хладне стјене.
 Хватајмо коло срећнијех дана
 Будућност српска нек буде сјајна . . .
 Запојмо сломки, до миле воље
 Нек вр'јеме Српству настане боље.

То Србин вели,
 То Србин жели —
 У коло роде
 Дан је слободе! . . .

О друзи моји на посто свети!
 Да нас Србинство не буде клети?
 Срамно је бити вођа свом роду,
 А гавит' ногом српску слободу;
 То српско није, нити ће бити,

Боље је тада у земљи бити . . .
 Јер смрт је л'јепа, а боља слава,
 Ко за род мили свој живот дава.
 То Српству нише,
 Тим Србин дише.
 Ко род својштује
 Бог га милује! . . .

О друзи моји вр'јеме је томе,
 Да треба служит народу својем.
 Чувајмо језик и српско име,
 Јер Српство свагда дичи се тиме;
 Чувајмо вјеру дједова светих,
 Недајмо навали душмана клетих,
 Да трује народ — Српство нам мило.
 Обичају туђем . . . ломимо крило.
 Род, вјера права,
 Наша је слава.

Српско се име
Поноси тиме! . . .

О друзи моји Српство вас гледа,
А вапа слога пасти нам неда.
Бог се весели гледајућ' синке;
Напредне, сложене, узорне, јакне;
Па љуби, љуби Србина свога —
Жели му слава велика — многа . . .
Благослов шаље са неба доље,
Да Србин слогу обгрли боље . . .

Па то је дика
Српскога сина.
Вишњему хвала
Српска је слава! . . .

О друзи моји, аманет дјела
Пасти нам нигда у таму неда.
Сјет'мо се наше прошлости сјајне —
Витешких дјела . . . певале јадне . . .
Па Срб још живи . . . Српство се буди,
Док сјајна зора једном заруди . . .

Да Српство пазе слободе и јенче
Да мирис разноси србинско цвјеће.
О друзи моји
Пјесму вам поји
Родољуб прави
Српство се слави! . . .

Па на рад, на рад о друзи моји!
У груд'ма нек вам србинство гори.
Науку роду милите свада
За род не жал'те својега труда.
Слађи ће дани настати тада,
То ј' права душа србинска рада.
Помоз'мо један другоме тако,
Тад' ћемо бреме сносити лако.

А сложене стојмо
И Српству појмо:
Вила нам кличе —
Зора нам сине! . . .

Фоча, на Херцеговини 1891. год.

Родољуб.

Говор

на парастосу о стогодишњици Симе Милутиновића, Сарајлије.

*Спомен нашим претку да одамо
И стогодишњицу прослаavimo, —
Спомен нашем узору претку,
Који дијелом показа:
Да вагда Србин бјеше
И свој народ љубио.*

Благочастиви Хришћани и мили роде!

Сви просвећени народи спомињу и сјећају се својих славних и заслужних мужева, који су послужили својој домовини и својега народу.

Сви просвећени народи достојно цијене своје великани и њихов користан рад. Они ошљебају своје јунаке, диче се пресницима, поносе се књижевницима, захваљују родољубима и узносе их. Они — шта више и некима подижу и видљиве споменике.

Једном ријеч: потомаство их слави и историја биљежи их име и заслуге, које вијекови не могу збрисати.

Непобитна је истина да и српски народ може се с поносом убројити у те народе, и може

ведра чела показати свему свијету: да је имао своју сјајну прошлост, да је свјестан садашњости и да рачуна на бољу будућност; — да се може подичити својом историјом, својим заслужним великанима, својим челик јунацима, свијетлим карактерима, родољубима, чувеним књижевницима, славним пресницима па и умјетницима.

Да, тако је мили роде и браћо!

Српски народ имао је својих синова, који су радом доказали и засвједочили: да су љубили свој народ, своју домовину; да су за свој народ са највећим пожртвовањем нером и књигом радили — радили не само умом и разумом, него и сабљом и пушком у руци хрилили у бој витешки против непријатеља рода свога — хрилили и шпли, а све за "Крст часни, вјеру и слободу златну".

Имали смо — имао и сада па и у будуће имаћемо — наших заслужних великана, које ће историја српска спомињати на вијекове, а српски народ и потомство дичити се њима, славити их и узносити, јер су достојни славе и поштовања.

Наше српско срце благодарно је а и треба да је, кад се сјећа заслуга својих славних предака, јер му је то света дужност.

Нама браћо и српски роде, служки на похвалу и дику, што се сјетисмо нашег великана, pjesника, књижевника и заточника слободe српске, — што се сјетисмо *Симе Милутиновића*, сина наше поносне Босне и крште Херцеговине, а рођеног у Сарајеву 5. октобра 1791. — рођеног у овом мјесту опјеваном у толиким ујетиним па и јуначким народним pjesмама — у мјесту поред гордог Требевића.

Наше сјећање на нашег великана ево то и видљивим дијелом исповједољавимо на данашњи дан, кад се навршује пуних *сто година* од дана рођења Симића, и коме ево приредисмо нашом светом и истинитом призом и задушни спомен — парастос (опијело), и у које име овако многобројни сабрамо се у овај дом молитвени, да по православној обреди и по српском обичају код овог кољива помолимо се Богу за племениту душу Симићу, и да зајвејемо:

Вјеснија памјат Срб Сими Милутиновићу Сарајлији!

Вјеснија памјат српском pjesнику, књижевнику и јунаку!

Вјеснија памјат нашем узор претку, који дјелом показа да Србин бјеше и свој народ љубио!

Браћо! Православна и српска црква ево изврши задушни спомен њему, а ако Бог да, кад се српски народ, гдје га год има, одазове и припомогне са сретанима, онда ћемо и при споменику, — који се најјерова подићи — још сјајније прославити овога нашег великана; онда ћемо са свом браћом из свију крајева с једним жељама зајвејати у овом Божијем дому и као Хришћани топло се Богу помолити; онда ћемо и пред видљивим-спомеником рећи јасногласно оне ријечи нашег Срб владике: „Бага ономе ко до вијека живи, имао се рашта родити,“ — јер с пунијом правом то је Симо заслужио својим радом, па за то му је дужан српски народ да се достојно одазове и споменик му подигне.

Браћо! Упитаћете ме: Ко је био и шта је учинио за свој народ Симо Милутиновић.

Ја вам сада овдје нисам у стању све поређати Симића дјела и описати његов живот пун борбе, нити пак његове заслуге изнијети као pjesника, као књижевника и јунака, јер би то било доста опширно. О томе је писано у српским листовима, па мислим да вам је познато; но сада вам о њему могу рећи само ово:

Симу нам је дало оно доба, које је одвињало толико бораца за слободу и просвјету народну.

Симо је био неуморни pjesнички и књижевни радник, а ако се неварам и најјасни међу Србима у томе погледу, за вријеме његова живота.

Са Симојем нико се упоредити неможе у његовим умотвориним pjesмама до једино владика црногорски Петар Петровић Његуш са „Горским вјесцем“, па онда Љубомир Ненадовић, Бранко Радичевић и Змај Јован Јовановић.

Он је својим умотворинама доста и доста написао Србима.

Симо је у pjesничком раду само себи био раван. Његов pjesнички генијални дух јесте од највећег полијета. Но, на жалост слабо су нам познате његове pjesме, јер су његове књиге ријетке и мало ко да их има и чита.

Поред многих његових pjesама најбоље му је дјело „Србијанка“, и то га је дјело највећма прославило и уздигло.

Симо је први почео сакупљати народне pjesме и био је претеца Вука Караџића, претеца великог реформатора и учитељ владике црногорског и pjesника Петра Петровића, Његуша.

Симо је осим многих pjesама што се налазе у засебним књигама и разним листовима, написао још и: „Историју Црне Горе“, „Историју Србије“, Црногорску и Херцеговачку вјесаницу“, „Трагедију Обилић“, „Трагедију Карађорђе“ и т. д.

Врела српска крвица гонила је Симу и у бој у добровољне чете Зеке капетана и у Цер планину у усташе, и борио се за право потишљеног народа — борио се за „Крет часни, вјеру и слободу златну“.

Укратко рећи: Симо је радио за свој па и био му је истински пријатељ, родољуб и бранил. Ријечима је храбрио свој народ па и дјелом предначио му. Радио је за слободу и напредак

свога народа све до конца свога живота. Радио би и још али га немилу смрт покоси 30. децембра 1847. у 56. години живота му.

Овај великан наш борави вјечити сапак у краљевини Србији међу нашом браћом у Биограду код Маркове цркве у Палилули.

Браћо! Као потоци и синови наших предака и нашег великана Симе Милутиновића, прослављајући данас стогодишњицу његова рођења, покажимо се да смо свијесни свога позива; покажимо да ћемо поштем неуморним и родољубивим радом нашим угушити ниску себичност; покажимо да ћемо се достојно одужити аманету наших отаца и ђедова — наших народних радника и мученика, који свакад приправили и вољни бијашу прије изгубити главу него своју огријешити душу, и који у тој цијели све, па и живот свој радо жртвоваше на олтар општег добра и на сачување свете вјере и српског имена; покажимо, да нас наши потоци не осуде за немарност и неумјетност нашу, него да узмугну некада радосно рећи: да смо сваки оно чинили што нам српски и човечански позив, дужности родољубље налагаше; да се сјећају наших дјела и заслуга, као што се сво и ми с поносом сјећамо својих предака и достојно их славио.

Стожер и свијетлиник, који ће нам освјетљавати етапе правог пута нашег нека нам свијетли наша православна истинска вјера, српско-народна црква, језик и обичаји наши, јер то нас

од најкада па до данас одушевљаваше, те се на супрот свакојаким бурним врсенима, тирјанству и навалата непоколебљиво очувамо.

Од нас наши претци друго ништа не траже него то: да чувамо њихове свете аманете; да сложимо и братски ступамо путем добра; да љубимо само оно, што је корисно и по цркву и по народ спасоносно.

Радимо сви поштено и сваки посло савјесно; не жалимо труда и колико који може; па гдје се тако ради, гдје се поштен рад и племените тежње погана не газе; гдје се драговољне жртве на корист народа приносе; гдје раздор и неслога не шире своје гране, гдје се најприје аиди, па послједије тек руши оно што је трошно — ту је онда народ срећан, и благо се њему и његовој будућности.

Овај наш скуп јесте браћо најбоља прилика да се окријепимо пред сјени нашег великана, да се здближимо, да своје слабости и недостатке исправимо, да се узвисимо у добрим дјелима и врлинама а све на понос наше цркве, српског имена, на понос наших предака и нашег великана кога данас славио и коме из душе и једногласно рецимо и кликнемо:

Слава ти Симо Милутиновићу и вјечна ти устојанса у народу српском! Слава ти и „вјечнаја памјат“.

Говорио 5. октобра 1891. г. у Сарајеву

Ђорђе Петровић,
свијетлиник.

Сирека црква на крају пропаста.

„Риски Писменик“ илустровани богословски лист, који у Петрограду налази, доио је у 2 и 3 овогодишњем броју свом чланак под горњим насловом, који вјерно илуструје данашње критично стање једне од најстаријих православних цркави — цркве Сиреке. Да би и читаоце овог часописа са данашњим жалосним стањем поменуто цркве, којој непријатељи православља животне жиле свима могућим начинима и средствима поткопавају, упознао, доносим оно што је главније из тога чланка у српском преводу.

Црква Сирека, најстарија је од свију православних цркави; њу основаше сами првобитни апостоли Петар и Павле. У столицу њеној —

Антиохији, најприје су се последоватељи Христове вјере стали називати Хришћанима (Дјела ап. XI. 22.); она је породила и васпитала св. свештеномученика Игњатија Богоносца, Јеврема Сирина, Јована Златоуста, Јована Дамаскина, Андрију Критског и много другијех оца и учитеља; она је не само непромијељеном сачувала православну вјеру, но ју је и распрострањила међу многијем народима а помоћу својих ревних чед: св. Евстатија међу Грузијцима и Черкезима, св. Златоуста међу Готима и Скитима и т. д. Из ње су византијски императори изабрали првог митрополита Кијевског и нацијеле Русије Михајила. Историја нам вели, да су

одношаји међу источним автокефалним црквама и новопросвијећеном приком Руском од времена пропасти византијске империје на истоку постепено почели слабити. Итина, да су некад сенајуће под туђим игом четири автокефалне цркве, константиноградска, александријска, антиохијска и јерусалимска, шилале или саме поглавице, — своје блажене патријархе, или друге чланове духовне власти, с једне стране, да разберу за стање новопросвијећене сестре своје цркве руске и да ју потпомогну у борби против смутља расколничких, а с друге стране, да намале за се цене моралне или материјалне помоћи, по сви такви попремени одношаји, изазвани управо случајним приликама, осташе а и данас остају без особито важних посљедица узајамног међусобног општења и потпомагања. Свака од њих греде својим путем, те скоро ништа једна о другој не зна, и на жалост с тим се дјело не свршује.

Непрестано отуђивање порађа завист, и непријатељски одношај међу разним православним народима; тако и. пр. православни Бугари не трпе православних Грка, а Грци ни да туђу о постојању православних Сираца.

То се исто може рећи и о другим православним автокефалним црквама: румунској, ерменској и пригорској.

Резултатом таквог жалосног стања ствари је између осталог то, да је црква у Сирији, — некад славна и велика — данас не само незнатна и умањена се, него она управо ишчезава она је на рубу пропасти.

Остатком сама себи под игом иноверним присиљена је она да води очајну борбу с многобројним и силним непријатељима православља — римокатолицима и протестантима. У Сирији нема града, нема варошице, нема села, гдје не би монашки одрени римске курије, штокакви језуити и францискани, подигли школе ради обраћања кукавих православних Сираца, а у том послу потпомогли их французи и талијанска влада, надмечући се међусобно, која ће више школа подићи у Сирији и не жалећи на ту циљ потрошити милијуне франка. Не мање успјешно раде и протестанти, које потпомажу такве богате државе, као Америка, Инглеска и Берлија па и Швајцарска. Све многобројнијих школа, које о свом трошку издржавају у сирема градовима и селима Сирске области, оне још и

новцем потпомажу оне сиромашне родитеље, који шаљу своју дјецу у протестантске школе. Но то је све мало; ради већег успјеха пропаганде посјеђују они још и много штампарија, издају часописе и новине духовно-параванског садржаја. А што ће још већма задивити посјетиоца, те Сирске области, то је, што ће он у самом граду Бајруту наћи три велика универзитета, америкањски, талијански и специјално језуитски. Римска последице свога недавног јубилеја одредило је са своје стране на појачање уније округлу своту од 10 милијуна франка.

А каквих школа, каквих часописа и новина, каквих ли храмова имају православни Сирици? На то питање, даћемо одговара, остањајући се не на новинарска извешћа, него на то, што смо виђели својим очима, кад смо са Блаженим патријархом Герасимом по Антиохијском патријархату године 1888. путовали, по најприје ћемо коју рећи о броју епархија, манастира, храмова и пастве Сирске цркве.

Данасе у Антиохијском патријархату, осим Дамаске епархије, у којој је патријархеска столица, која је пренесена из Антиохије у Дамаск, има ових 12 епархија: 1. Бајрутска, 2. Селевкијска или Илијопољска, 3. Тиро-Сидонска, 4. Приполијска, 5. Лаодијска, 6. Емеска, 7. Епифанијска, 8. Аракдијска, 9. Аденска, 10. Халембијска, 11. Теодосијопољска — (Ерзерумска), 12. Алепска и Месопотамска. Првим архиепископом и поглавцем над тих 12 епархија је Антиохијски патријарх, који како је горе речено има своју столицу сада у Дамаску.¹⁾

Православних Сираца у Антиохијском патријархату на броју је око 300.000; манастира око 20, од којих је 5 ставропигијалних т. ј. патријархових, који су чувени са својих светиња и своје древности. Манастири ставропигијални су ови: 1.) Једини дјевичански манастир Рождества Богородице, назива се Сајданаја, лежи 6 сати далеко на сјевер од Дамаска. Чоло главног олтара налази се икона, у којој се налази икона Божије матере, коју је сликао св. Еванђелист Лука. У њему је до 50 монахиња, а примачу је на препоруку својих епископа из свију сирских епархија. 2.) Манастир св. првомученице Текле, сјеверно од Сајданаје удаљен

¹⁾ Види списак свију митрополита Антиох. патријархата у мом чланку „Православне автокефалне цркве“ у бр. 34. „Срп. Слово“ од ове године.

6 сати близу упијатеког села Малале; под страшином калеуrom у пећини, која је устројена у облику капеле, налазе се моћи св. Текле; у манастиру жини игуман и два монаха. 3.) Св. пророка Илије, на Ливану, 6 сати пута од Бајрута; у њему је до десет монаха. 4.) Успенија Пресв. Богородице, који се зове Белемид, подигнут на подножју Ливана на догледу средиземног мора, далеко од Триполиса 2½ сата хода на коњу, у њему има до 15 монаха. 5.) Манастир светог Василија Муч. Георгија, налази се у Аркадијевој епархији, монаха има 20. Сви монаси и монахиње у манастирима Сирске цркве прави су Сиријци.

Храмова у цијелом Антиохијском патријархату има около 300, што је врло мало за православни свијет, који је растрешен на великом простору.

Сви манастири и цркве у Антиохијском патријархату налазе се у ужасном сиромаштву; а по селима цркве, које се готово ни у чем не разликују од колиба или вјернице дештера, тако су сиромашне, да у њима осим двије цаниске иконе, Спаситељеве и Богородичине, и једног кандила од лима, никаквих других икона и кандила нема. У многим црквама су како свештеничке одежде тако и престолна покривала од простог платна, свештени сасуди — чупири и дискоси — од лима, крстови жељезни или дрвени, мјесто кандила су у употреби црепани тањирчићи, а ни у једној цркви нема полијелеја, нависаница или пламчанице. Митрополити не само да нијесу у стању помоћи тим јадним и кукавим црквама, но и сами не имајући никаквих доходака ни плате до жалосне милостиње од своје пастве, не могу код себе да држе ни јакона ни јеројакона. Сретан је онај митрополит, кога доходи износ годишње око 1000 ф. а већина сирских митрополита не скупи годишње ни 600—700 фор. па при свему том они су дужни издржавати своју митрополију, дати плаћу учитељу школе, штитити интересе своје пастве пред турским властима и потпомагати ју против штетносног дјелања иновјерних пропагандиста.

Из више реченог појмљиво је, да о ученим заводима у Антиохијском патријархату ни говора не може бити. Једна се паје у свакој епархији по једна школа, у којој се православна

дјеца, по 300—400 њих на броју, под руководством само једног учитеља (па и тај је своје образовање добио код римокатолика или протестаната) уче читати и писати арапски, а у некима француски, грчки или турски и ништа више. Блажени Герасим (садашњи патријарх Јерусалимски), видећи тако жалосно стање духовног образовања повјерене му духовне пастве, рјешно се, договорно са својим митрополитима, да се подигне макар једно духовно училиште при патријаршији у Дамаску, и ма да је то дјело брзо било изведено, — хвала ревном старању Његовог Блаженства, то ипак са недостатка средстава, училиште то још до сад стоји затворено. По примјеру Његовог Блаженства и многи ревносни митрополита, као нпр. Бајрутеки, Селевијски, Лаодикијски, Елифантијски и др. старају се данас, да сваки у својој епархији отвори макар једну духовну школу, но лишени сваке материјалне помоћи, не могу остварити своје жеље.

На пошљетку мјесто осталих духовних часописа, новина и књига, православни Сиријци не имајући православних штампарја, принуђени су читати издања, која у изобиљу штампају римокатолици и протестанти. Истина, при Бајрутекој митрополији налази се стара типографија, у којој су прије 6 година неки млади ревни људи од православних почели издавати и један духовни часопис под насловом „Алхидије“, у ком су објављивали латинска и протестанска лажна учења, но ушљед распрострањених са стране тих иновјераца клевета, као да тобоже тај часопис није ништа друго, до ли руски орган у Сирији, турска га цензура у прошлој години осуди на смртно ћутање.

Ево, у кратким цртежима, у каквом се жалосном стању налази данас многострадајућа Сирска православна црква! И премда се она с помоћу Божијом, са правим јунаштво борила и бори са својим непријатељима, то ипак ни јој једновјерне цркве не пружи руку помоћи, то ће она у борби са непријатељима и душманима православља, која не одговара њезиној нази, бити побијена и пропаће.

Д. Богдановић.

свештеник.

Разно.

Нови васељенски патријарх Неофит VIII.

На мјесто блаженопочившег васељенског патријарха Дионисија V. изабран је Неофит, архиепископ Никопољски.

Нови васељенски патријарх рођен је у једном селу код Сери у Македонији. Отац му је био свештеник. Мати му није знала грчки. Неофит је био прво епископ у Пловдиву, а за тимем у Дринопољу и Никопољу (Превеза) у Епиру. По другим, како се чини, поузданијим изворима, патријарх Неофит рођен је у Ђупељу у нахији Зихни у округу дримског године 1832. Науче богословске свршио је у Халки а последије као секретар струмичког митрополита отишао је у Минхен, гдје је три године дана провео, доунављајући своје знање. Епископом је постао 1868. године, и то у Праву уз дримског митрополита. Последије четири године дошао је као митрополит у Пловдив. Ту се показао особито 1876. године, гдје се као прави пастир заузимао за своју паству. Исто тако кад су Руси продрали у Пловдив, Неофит је заклањао биједне мусулманске бјегунце. Иначе се показивао увијек као ревностан служитељ православне цркве и као пријатељ просвјете. Године 1880. би премјештен за митрополита у Дринопољ, али због несугласица са патријархом Јоакимом III. даде оставку последије четири године и оде у Свету Гору, одакле га 1887. године патријаршија одазове и пошље у Битољ, а затим га премјесте у Никопољ.

Патријарх Неофит човек је учен, трезвен, благ, разборит и погодан. Поред тога врло је милостив за сиротину и „пој даје све што има“, као што о том грчке новине доносе.

Босанско-херцеговачки изасланик за бирање новог патријарха г. Ристо Хаџи Дамјановић, који је био у Цариграду, хвали повиоизабраног Патријарха као великог поборника светог православља и потпуног незнањеног јерарха, који ће без свиког обзира, само интересе православне цркве мушки бранити и чувати.

Бирање патријарха бива овако: На основу старинског правила, свети синод, пошто се договори са члановима мјесовитог јерџа, приступа прво избору патријарховог замијеника. За замијеника се избере обично један од митрополита, који се налазе у Цариграду. То се саопшти порти, после чега изиђе еустанов указ, који одобри тај

избор и нареди да се приступи бирању патријарха. Тада свети синод пошље позив свима митрополитима константинопољске приаве да у року, од 41 дан пошљу у Цариград запечатена писма с именом кандидата својих. Осим тога позову се намјесници из 28 области да пошљу у Цариград световне преставнике на дан бирања. Чланови синода и митрополити, који су у престолници пошљу такође, на пет дана прије омиштег сабора, запечатена писма с именима својих кандидата.

На чет дана пред истек рока од 41 дан, патријархов замијеник одреди дан избора и позове на њ 85 до 90 особа. Међу позванима су: велики логотет (канцелар патријаршије), два друга висока патријаршијска чиновника, три еустанова висока чиновника православне вјере, два пуковника и три висока грађанска чиновника, гуверниер острва Самоса или његов представник, четири најученији научељака, пет одабраних трговаца, један банкар, десет најславнијих сенафских старјешина и по два преставника цариградских парохијских црква.

Омишти сабор, на ком предејаву патријархов замијеник, прегледа пуномоћства чланова и при затвореним вратима, приступа отварању запечатених писма с именима кандидата. Световни чланови сабора могу од своје стране предлагати такве кандидате чија имена нијесу у запечатеним писмима; али је онда потребно да за таког кандидата гласа барем једна трећина свих духовних чланова саборских. Кад се начини списак кандидата, свети синод и вијеће шаљу га Порти, која је дужна пратити га за 24 саката са својим намјесника, ако каже учини. После тога у дан, који одреди патријархов замијеник, омишти сабор избере тајним гласањем три кандидата између оних, које је влада примила. За тих духовних чинов саборских оду у патријаршијску цркву, гдје у присуству свих световних чланова, признају Светога Духа и на ново изберу тајним гласањем једног од она три кандидата за патријарха. После избора отијеза се свечано: „Где Бога хвалимо.“ Ако се деш једнак број гласова, онда одлучује она страна на којој гласа замијеник патријархов.

Порти се пошље писмен извјештај о резултату избора, после чега изиђе еустанов указ,

којим се одреди дан кад ће патријарх бити свечано пријезен у султановом двор. Нови патријарх оде одмах порти, а отуда у патријаршијски двор, гдје свечано заузме пријесто патријархов.

Стогодишњица Симе Милутиновића Сарајлије, српског pjesника, књижевника и јунака, прослављена је 5. октобра 1891. године у српству тихо и скромно. У нашем шехер Сарајеву прослављена је она свечано као у мјесту гдје је Симо Милутиновић рођен и угледао свијета год 1791. окт. 5. У очи тога дана у вечер приредило је и одржало овдашње српско-православно пјесничко друштво „Слога“ бесједу са играчком у славу Симонову и као што приличи епну поносе Боене и кршне Херцеговине. Бесједу је отворио г. Мита Ст. Кљичић, српско-православни учитељ и друштвени тајник с „прологом“, којег је лијепо и одушевљено изговорио са декламаторском вјештином. Овај „пролог“ написао је и саставио г. Антоније Стракичић, уредник „Напредка“, и због лијепог и значајног садржаја доносио тај пролог и у нашем листу.

Све пјесме по распореду отијенене су складно, а „Српске народне пјесме босанске“ од дра Ј. Пачу-а и „Српске народне пјесме“ од Т. Остојића, на захтјев публике друштво је морало и по други пут отијевати. После 10 сати ерпшен је први дио бесједе а иза тога отпочела је играчка српско народних игара, која је трајала преко ноноћи. Утутра дан била је свечана служба, у новој цркви на којој је служило 3 свештеника. Службу је одговарао наше пјесничко друштво „Слога“. После свете службе одржано је омијело (парастос) за покој племените душе пјесника Симе Милутиновића. Како при служби тако и при парастосу црква је била пуном свијета и сви православни ученици са својим наставницима из српске школе, државне гимназије и комуналне школе. Српска општина спремила је панахију (коливо), коју је г. учитељ Стево Калужерчић лијепо окитио и вјешто је од шефера украсио са сликом Симином. Прије омијела на причасној, раздате су свијеће скупљеном народу, и кад је литургија завршена, метријаст свештеница обућени у епитрахиле и фелоне из отвара су напашли и пред приготовљеним коливом стали редом и отпочели парастос. Иза отијеваног „Со свијатами упокој“ држао је кратки говор Ђорђе Петровић свештеник и уредник овог листа.

Одликовања у српској православној цркви. Архиепископски Сабор ријешенjem својим Број 111, дошло је одлуку: да се сви окружни протопресвитери одликују *напресим протопјерјским крстом*, с правом пошећа за вријеме богослужења на пантљизи народне тробојке, а нап богослужења пошењем на једноструком ланцу.

Избор српских владика. О св. Петли о. г. састао се у Ср- Карловцима **Синод**, т. ј. Сабор архиепископски, под пресједништвом патријарха, Овај Синод имао је да бира владике на управљена владичанска мјеста и то за Горњо-Карловачко, Бачко и Темишварско владичанство. За епископе изабрани су г. г. *Никанор Поповић* протосинђел за Темишварско, и *Михајило Грујић* јеромонах и професор богословије за Горњо-Карловачко владичанство а Бачко владичанство остало је и даље још управљено под управом самога патријарха. Никанор Поповић има 60 а Михајло Грујић тек 30 година. Обојицу хвале као ваљане и родољубиве Србе. Избор овај Његово Владичанство највишим својим ријешенjem потврдило је и већ су пошећени на степен епископски.

Дар српско-православној цркви у Чајничу¹⁾. У ред толиких личних добротвора овог гласовитог храма ради чудотворне иконе св. Богоматере етујују још и у данашње вријеме многи побожни Срби и Српкиње без разлике вјере и краја, који нас својим прилозима задужили за вјечну благодарност. Ево их овђе на углед садашњим нараштају и даљем потомству српском:

Год. 1890. јула 15. *Јелена, рођена Чајничка, супруга пок. жана Луке Ђуришића из Сарајева* приложи 20 адраних думата за вјечни спомен свога мужа и пок. шери Ана.

Год. 1890. септ. 8. *на малу Гресијину Савка супруга Панаје Кларика из села Борје (кот. фочанског)* приложи 42 фор. на вјечни спомен своје матере пок. Маре.

Год. 1890. септ. 8. *пок. Тодор Маринковић из села Пали (кот. сарајевског)* оставио 40 фор. на вјечити свој спомен!

Год. 1890. септ. 8. *Милица Јелчић, из села Пресејнице (кот. триновског)* приложи 25 фор. за свој вјечити спомен!

¹⁾ До сад сам знао добротворе из прошле и ове године до данас, а доцнија су знајети и све друге из прва-
вљих времена колико сам могао забљелити и забораку
отег. Слава и ваљаном спомену! (Види 9 и 10 свеску овога
листа, стр. 414.) П. К.

Јелка Јонковића из Високог 8. септ. 1890. год. приложи 1 ђурдију и 1 антерију свилену за вјечити спомен своје матере пок. Ане.

Год. 1890. септ. 9. *Савка Барклина из Сарајева* приложи 1 зајче за часну трапезу у приједности од 30 фор.

Године 1891. фебруара *Јово Ђурић из Биограда (Србија)* преко Савке Јовановића у Сарајеву приложи 7 фор. за спомен живи Јова, Живка Ђокицу, Василију и Јованку.

30. јуна *Љубица П. Ђомадановић из Чајнича* дарова један воздух од кадифе у приједности 4 фор.

Јула, административни управитељ г. вил. Сауервалд, приложи 10 фор. приликом своје личне посјете.

15. августа о вел. Госпојини *Иконија Голубовића из Сарајева* приложи један свитрахиљ и свешт. наруквице у вриједности од 12 фор.

15. августа *Ђорђе Демб из Сарајева* приложи 1 сребрни прибор са тањирцем за „те плоту“ у вриједности од 15 фор. за спомен свој и своје жене Јане.

15. августа ф. *Јованка Т. Ђомадановића, рођена Чајничка из Власеница* приложи једну ђурдију и једну антерију за свој спомен.

8. септ. о малој Госпојини *Јованка В. Коштић из Сарајева* приложи два дарка (покривача) у вриједности од 8 фор.

9. новембра 1890. *Мара удовица свештеника Јова Поповића из Власеница* приложи једно сребрне паште (свешт. појас) у вриједности од 10 фор. за годишњи помен своје шћере Персе.

29. јануара 1891. *Ђорђе Каназаровић из Доње Тузле* послао 10 фор. за спомен сина Бранка.

21. априла 1891. на Васкрсеније *Мустафа-бег Ђаљабеговић из Праче* приложи 10 фор. — Пети је патио од лудила, па пошто се поклонио чудотворној икони Богоматере, након шестодневног бацкења овдје поправио се здрав при чистој свијести својој кући.

1891. *Јоса роб. Чолаковића уд. Милошевића* из Травника, завјештајем својим оставила је 200 фор. за свој вјечити помен.

1891. *Ана роб. Чолаковића уд. Самарџића* из Травника својим завјештајем одредила је 500 гроша за своју душу.

1891. *Савка Ђомадановића из Сарајева* завјештала је 25 фор. за своју душу.

8. септ. *Савка Шубурић из Дољца* (кокт. сарајевског) приложи 1 икону св. три Јерарха у вриједности од 5 фор.

15. августа и 8. септ. о великој и малој Госпојини пало је **чиста прихода у новцу 3718 фор. 54 новч.** шт. добровољних прилога, што од продаје свијећа, споменова и милостиња на црк. школ. прјатима, а у разним хаљинама памучним и вуненим пало је у вриједности до 1000 фор. Овакав обилат црквени прилог ријеткост је а можда и јединствен у Босни и Херцеговини! А то је с' тога, што се код чајн. „старе“ и „нове“ цркве, које је народ прозвао „други Острог“ сваке године о вел. и малој Госпојини кући свијет из разнијех крајева па и припохоћ даје. Тако се и ове године скупио ситан број побожног ерског народа са стране из ових мјеста Херцег-Босне: Сарајева, Мостара, Високог, Плевља, Фоче, Ковица, Гацког, Рогатице, Вишеграда, Власеница, Горазда, Калиновика, Праче, Рудога, као и из околних поменутих мјеста. Имена приложника, који ову смоту дароваше не могу се знати па ни ја их не могу записати, јер је то народ прилагао држећи се оне еванђељске „што да десница нек' не зна лјевница.“

Свима поменутих приложника као и онима, чија имена не знамо, премда су записала на небесима, нека је најтоплија благодарност на лијеним и богатим даровима! Даље, нека је најсрдачнија благодарност високопр. митрополиту госп. Серафиму Перовићу, који је поред личне посјете својим богослужбеним на вел. Госпојину о. г. увеличао највећу нашу свечаност као што то он није пропустио учинити ланске и преланске године. Уједно нека је највећа благодарност и свима побожним поклоницима без разлике вјере и краја, који се из најдалека или близа посејаше на поклонење чудотворној икони Богоматере!)

У Чајничу, септембра 1891.

П. Ј. Ђомадановић,

дописател

*) Да се приход цркве у Чајничу од прије и прошлх година поносио на јавност и да су пошати вишу наизву на ову цркву обраћали, далеко би Срби у Чајничу шарљаци били, него што је то данас. Сигурно би Срби у Чајничу имали неколико стина на великим школама.

По, шта бже, с савне рибс сурди. Пређање владино свему су цркве па и поједини готована и интереси. Они су ову цркву гуљали а нијеу задора водили: суд се новац дијева и хо тим приходом рудује. Фела Богу даље је све другоје. Од влада 2 године као је старца митрополит Серафим почет извор подиги над оном црквом, општена савјесно ради и бже се изградок у свему ожењо. Осим нових-застарјелих дугова, остали су сви данас што наплаћени, што сегурали иманем дузанима. Данас

У јерусалимској патријаршији има свега од 25.000 до 27.000 душа православног, што живе по градовима и 65 селија, са 24 свештеника. Виша јерархија осим Патријарха састоји се из шест митрополита, шест архиепископа и једног епископа, који сви, осим два-три, пребивају у Јерусалиму. Сви ови јерарси јерусалимске прикве спадају у састав братства светог гроба, у које долазе још придворно и саборно духовенство. Г. 1883. приходи патријаршије износили су до 900.000 фор.

Прва српска штампарија и књижара у Мостару (Херцеговина). Честити Србину Владимир М. Радовић из Мостара, не давно развратио је на све стране оглас, у коме јавља српско-православним, школским и светосавским одборима, као и осталим српским друштвима, српском свештенству и учитељству, и свакоме другоме, да је отворио: *Прву српску штампарију и књижару у Мостару*. У књижари се, вели, може набавити свака српска, словенска, цемачка или ма која друга књига. А у штампарији, која одговара свима модерним захтјевима, може се штампати све што год се хоће. Цијена је врло умјерена.

Хвала Богу већ ми Срби у Босни и Херцеговини имамо двије српске штампарије: једну у Мостару и једну у нашем Шехер Сарајеву, а поред тога двије књижаре такође једну у Мостару и једну у Сарајеву.

Споменик. У Шибенику је подигнут споменик дру Божидару Петрановићу српском књижевнику и родољубу. Споменик је подигнут оним новцем, који је скупљен за пренос покојникових костију из Млетача у Шибеник. У Грцини подигнут је споменик Људевиту Гају, који је заслужио хришћанску књижевност, али и који је *Хрватске науку српски говорио*.

Нова црква у Никшићу. „Глас Црногорца“ јавља, да је руски архитекта Преображенски израдио план за цркву у Никшићу. Висетски кнез Никола је тај план одобрио и вјештака обдарио Даниловић кретој на пренма. По томе плану ће бити црква зидава у византијском стилу и може се рећи да ће бити величанствена. Црква ће се почети изидати на прољеће, те велико: нека је сретно!

ствари свештенике иду у вожњуном реду. Сад је правда и чест рачуна, а прошло је времје непажљивости и „дубе“. Како ервела да је се од првије управљања са црквеним приходом као што се управља има већ 2 године, српској свештеници у Цетињу по богатству неба алкада било разне у Босни и Херцеговини. Уред.

Ђурађ Кастриот Србин. Француски епископ поп Пизани, професор историје на катол. универзитету у Паризу, који је пропутовао по Далмацији и о овом путу пише књигу, издао је овијех дана монографију под насловом: *La légende de Skanderbeg* (Прича о Скендербергу). У овом дјелу писац критички проучава све што се причало и писало о великом јунаку Ђурађу Кастриотићу названом Скендербергу, и доказује, да Кастриотић није био Арбанас, него прави Србин. Ову монографију приказао је професор Брунски у листу задреском „Dalmata“. У приказу спомињу се и остали писци, који су проучавали историју онога времена и писали о Скендербергу, као: Макушев, Јиричек, Хопоф. Тако је у неколико разбистрено предање и причање о Скендербергу. Разбистрено је и доказано, да је Ђурађ Кастриотић Скендерберг унук Константина, српског владарца (dominus Serviae) и да је Скендерберг био прави правнати Србин.

Поп Глигор Митровић, као што „Српски Глас“ пише: „на 25. августа о. г. отишао је Богу на истину. Он је био парох више њих села у општини напштровској (Далмацији). Овај примјеран и честити свештеник као је — тако рећи — жртвом својих духовних дужности, којима се није испривавао ни онда, кад је освојен болешћу једна и корачати могао: прика и народ, то ми је најмилије — већаше он. Знањем је био ограничен и оно се сводило на толико, колико му је као свештенику требало; али зато ипак, био је један од најмарљивијих слугу олтара Божијег, коме је пријављивао свој душом, свим срцем; те као такав могао служити примјером многима. Орденима, црвеном појасу и другим било какве врсте почастима за хатар и љубав, није дизао, није метанао. Сва му је слава била у томе, ако су га његови парохијани добро хтјели, ако га је сиротина благовисла. У општењу са свијетом, свакад благе нарави и слатке ријечи — не знајући правити себи рекламу, истичући се са власницима руку под руку, био је премо сваке мјере у државну скроман, рад чега је од свију који су га познавали љубљен и поштован, као мало који од свештеника у нашим крајевима. Шта више: био је Србину и душом и тијелом.“

Поклој му души и вјечити спомен у народу!

Српска добротворка. Госпођа Драгана удовица Михаила Зарића негдашњег учитеља у В. Кикинди завјештала је своју кућу у вријед-

пости од 8.000 фор. великокирзинском дјечијем забавишту, а цијело своје имање у вриједности од 20.000 фор. завјештала је на оснивање стипендија за српске ученике. Слава јој!

Освештање српске школе у Блажују.

И српски Бог усиља молитву свога народа. И на истоку сунце сину и растјера кишу и облаке. Та и природа мора да увелича ову славу! Подигла се брате мало и велико, трамвај пун, кола пуна, а пјешака ни броја нема. У купцима жолтавичког воза и тијесно је и није. По петнајест их у једном, па опет све један другом прави мјеста, сваки жели више друштва при овакој српској слави. Десет туче, воз се креће, а пјесма се заори, за час бијасмо у Блажују. Блажуј није као иначе. Много је свечанији, свако лице израз је весела. У пјесми и цумбусу провели смо од станице четврт сата пјешке.

Ево нас пред капијом српским тробојницима и царском заставом искићеном. Селачког народа на хиљаде скупило се и прекривло мјесто, е је млина виђети. Прије нас стигло је Н. В. П. г. Митрополит. Долазак јавише прапције, а на капији поздравил српско дјете српским поздравом српског добротвора. Пресеједин и свештеник блажујске општине госп. Стево Тривковић, дочека српским и срдчним поздравом српско православно пјевачко друштво „Слогу“, које бијаше међу тим стигло у потпуном броју. Захвали му топлим ријечима потпресејдин друштва госп. Р. Максимовић. Сад се вриједни свештеник поздравил са сваким гостом, сваком захваљује за честитку и посјету. —

Ајде брате да видимо дјело! Имаш шта и видјети! У зеленом и плодном сарајевском пољу, куд су негда српски витезови проносили српску славу, испод шумовитог Игмана, гдје се негда српски хајдуци скриваше, близу врела таласасте Босне, свједока негдашње српске славе у Босни, видил бијелу зграду, сазидану од тврдога камена. Уђи на разгледај! Просторија и преваше. У истој згради и школа и учитељев стан и парохијални уред, па ипак остаје крива соба, у којој ће се дочекивати највећи добротвор ове школе Н. Високопреосвештенство г. Митрополит. Стојиш, па се дивиш, питаш како то постаде? — *Све, брате, шаром и маром српског свештеника. Прави пастир водише нас у нашу жељу: Српска школа!* Нема више мира ни покоја: Лети, тражи савјета. Моли за потпору; кад си га видио, увјек забри-

нут, замишљен, а питаш ли га: Хоће ли шта бити? одговори: Ако Бог да! Његово Високопреосвештенство г. Митрополит осоколи нашег вриједног и неуморног Србина. Дале милостива рука 15.000 фор. српској школи у Блажују као фонд, у који се не смеје дирати, само ће се интерес на школу трошити. Још требаше само новац да се и зграда сазида. И то нађе неуморни свештеник. Парохијани довозаше добровољно грађу, покупише и добровољне новчане прилоге, а и остала Србадија у околини особито Сарајлије одаваше се прилозима. Па ето камен на камен палича!

Разгледасмо све, дивиско се свему на уђосмо у собу, гдје се скупило мноштво Србадије да захвали Свемогућем, да призове св. Духа, да се окријепи побожним молитвом. Сам г. Митрополит саузик, пјевачко друштво „Слога“ појде, међутим прапцијама ни краја нема. Одјекнује Игман, чује Бјеланинци, довикује Требевић мајин Тресавици: Ваке славе одавна не бијаше! И паде српски узданица на колена и призва св. Духа. Окријепљени молитвом изиђосмо на поље. Пред школом све весело, све се пита за јуначко адрвље. На један пут настане тишина, учитељ говори: Говори о важности српске школе, кори немар српски за српске школе, захваљује првом добротвору ове српске школе, итиче заслуге блажујског пароха, благодарил очевима и матерама младе Српцади, а и осталој Србадији — ипачући особито Сарајлије — за потпору, коју дадоше да се подигне овај храм просвјете.

Бек се у горњем боју сабира одабрана кита Србадије. Постаљена су 3 астала, блиста се руженица вино. Г. предејдин и чланови блажујске српске општине саузге а гости се веселе. Уста Н. В. Преосвештенство, диже чашу у здравље Његовог Величанства цара и краља Ф. Ј. I. Заори се „многаја лета“, сад здравнице не престају, члан консисторије г. Ђ. Петровић истакну заслуге г. пароха С. Тривковића за ову школу, а бурно се заори: живо! Пресејдин и свешт. г. С. Тривковић поздравил сада госте добродошлом, итиче, да га особито весели, што види на овој српској слави заступљену српску општину сарајевску, консисторију, главни одбор за споменик Сими Милутиновићу, пјевачко друштво „Слогу“, српско учитељство сарајевско, учитељски збор српске-православне богословије, а и осталу господу, захваљује — особито г. предстојинку —

за посјету, па по се движе здравцу пресједнику ери. мостарске општине г. Ј. Милићевићу, говорећи, да је особито сретан да види и заступника прве епископске општине херцеговачке. Заступници корпорација као и појединци захвалише г. пресједнику за дочек, похвалише његов епископ рад, осоколише га и на даљни рад. Свака здравца бијаше задахнута правим епископским осјећајем. Пошто се брајована честитка вриједног варшавског прота г. Ј. Пећанца и чланова општине прочита, надрани П. В. Преосвештенство омладине универзитетској, желећи да буде прави штит и права потпора епископског народа. Млади М. Пећанец, правник, обећаје, да ће омладина колико јој год могуће буде радити за корист свога епископског народа и захваљује г. Митрополиту што је омогућио опетанак овој епископској школи. Још надранише г. г. Алагић проф. богосл. и Ђ. Васиљевић, правник, епископског учитељу г. Чупићу, истичући важност његове задаће и желећи му срећу.

Софра се движе, ал' весељу још нема краја. Пред школом свирац свира, коло игра. Па може ли и бити епископско весеље без епископског кола? Разиграла се Србадија, нема! да престане. *Старац* стоји, па је гледа, па се осјећаш. Та и он нема већег задовољства, него да види око себе Србадију чилу и веселу. Ал' на жалост вријеме лети не ћа да стане. На пут се кретати мораш. — Опротекмо се с вриједним свештеником и учитељем, те се кренемо према штацији епископској. У весељу и шаши превалисмо и пут до Сарајева.

Прошла је слава и весеље, ал' је остало угодно осјећање на те слатке часове. Кад се сједим тих часова, онда предетанљам и еликам себи оно вријеме, кад ће се сваки епископски свештеник овако заузети за епископску школу, за епископску просвјету: Домовина пуна епископских школа, епископски дух и епископски мисао на ново оживља, епископски језик и обичај своје старо право задобили. Све другим животом дише — дише.

Тада ћемо бити еретни!

С.

Митрополит Серафим у Чајничу. Дична и заслужна старина херцег. Митрополит Серафим од како је постао „глава Херцеговине“, кршине војводине си. Сине посјетио је лјето трећи пут наше малено Чајничке. Као год што је он прошле и претпозле године весело и искрено свуда па и ондје дочекиван и праћен био, тако га је на-

род наш са истим ако не и већим жаром љубави и ове године дочекао. Можда има и величанственостијех дочека код других Архиепископа, кад они обилазе Епархије, али да они потичу из чистих и братских срца као што је то код нашег народа ријеткост је мислим. Радост народа потпуно је оправдана јер он у старцу Серафиму гледа Архиепископа, коме је у истини стало до среће и блага свога народа и који у народу иде да га као добар духовни Архиепископ о свему корисном и лијепом научи. Кад погледамо сјајну елику Серафимову ми се сузницом оком опоменемо прошлога времена и туђина Архиепископа, којима на жалост пјера не бијаше светиња него средство на сваки начин употребљивано само да се што боље материјално обогате, па да то благо у туђ народ одвучу! Кад се тако у нас радило народ је страшно патио, али јадни притишљени са сваке стране морао је и то подносити. Слава Богу прошла су та времена, јер данас на кормилу наше цркве сидро старог и не поколебљивог борда за вјеру и народност нашу, који је због тога много па и шестогодишње тешко африканско заточење поднио! Данас пред собом гледамо учитеља, који је од вада хтјео и смијео научити народ свој и словом и дјелом о светињи пјере православне, опомињући га на свети живот славних Немањића, па јунаштво Обилића и на слогу Југовића! Али признајемо, да он у данашњем положају има и доста горкијех часова, јер јасно је, да је са високим положаја великих људи и све већа одговорност скончана, пошто се око њих мотају кини разних интереса, који сви у њему хоће да виде свога заступника, па га еад једни к себи вуку и боље стезу, други због тога са више страна подгуркују и етрмоглављују. Истина, св. Саво Немањић био је јак темељак цркве и просвјете у народу епископског кога су његови посљедоватељи за неко вријеме развијали и усавршавали али бурна политичка олујина, која се на ери. царство просу вијековима је затирала и свјежост и вјеру нашу, те се може рећи, да је од тога коству дочекао Митрополита Серафима, да га он јесом испуни и оживи. И сам народ данас живо опажа тај свој велики недостатак, па желећи га што прије подмирити у више случајева од њега као од свога оца слободно потражује можда и оно, што му он не може дати. Проникнут Митрополит очинском бригом за напредак и славу своје драге Херцеговине он је и овог

љета обишав Дувно, Невесиње, Улог, Калиновић, Фочу, Горажде, Чајниче и Пљевље. Овдје је дошао 28. јула о. г. у пратњи свога честитог ђакона и тајника Ст. Павлице, Николе Која, пароха из Улога и горашког пароха Арсенија Поповића.

На Милијени — 1 сатхат од Чајнича дочекали су Митрополита епископ црквена општина, отхјенији грађани и котар. предстојник, у име којих је високог госта поздравно нападатељ протопрезвитерата, на чему се Митрополит лијепо захвалио. На уласку у варош дочекала га је школска младеж са многобројним народом. Тропут овакви уредни дочеком Митрополит се захватио народу и младежи завршеници овако: *„По дужности својој примио сам се радо и весело и ове године труднога пута да вас драга браћо и дјецо која и по трећи пут обиђем, да се с' вама разговорим и утјешим! Нека је благословен Господ Бог, који ме на овоме путу к' вама руководио, те ево здраво и мирно присиједох у средину вашу! Да о осталим почастима дочека нашега и не спомињем, ви ми кроз срдачне ријечи нашег приједног свештеника, које ми је он у име наше изговорно очито доказате, да ме и овај пут радо у средини својој виђате и готовост показујете послушати науку и пригрнути савјете моје! Надам се да ћете утјешити моје очинске бриге и да ћете ми утрти ону горку сузу, која ми се често отима при помисли неслоге у мојој пасти! Не допустите дакле, да се вашом слабошћу, гордошћу или неслогом користе непријатељ божјијег и народног мира, јер сатана вада о неслози ради!*

„Помишљајући на дужности које имам према вама навршити; на ваше духовне потребе, које ми треба добро најприје познати и према томе радити, — сами ћете љуб. моји разумјети да ми није могуће за овај час састанка нашег све то навршити. С' тога ћу се међу вама који дан више задржати. А међутим кажем вам: отворена су вам врата мога стана, свакога ћу радо себи пријмити и саслушати ваше потребе. Само нека још од ваше стране буду отворена срца ваша за ријечи и савјете моје, пак никад боље среће!“

Овако заврши митрополити старца, који је затим допратио од стана у епископ. осн. школу. 29. јула учинио је митрополит визите код војн. и грађ. власти, свештеника и одличнијих грађана,

а 30. јула посјетили су га наши одличнији Мухамеданци. — 31. јула држата је сједница епископ. општине, којој је преједавао сам митрополит, а у присуству свештенства, кот. предстојника и општинских чланова.

Пошто је Митрополит лањске и прелажске године приликом своје канон. визитације овдје марљиво прегледао и лично се освједочио о наљаном и успјешном раду општине, то је он на овој сједници захтијевао, да прегледа општ. рад од лањске визитације до данас. По дужијем еностраном и озбиљном прегледању нађен је у општинском раду *„што био општински рад. Митрополит је изјавио благодарност општини на трпљиву и свргачном раду што је она у овој години обавила школску, а мисли застављене дугове црквене што наплатила, што мисли дужности осигурава.“* Ово је најбољи доказ, да је овд. епископ. општина уз настојање свога пароха достојно савјесно и пошитоно интересе цркве и школе заступала и чувала не обавирујући се ни најмање на све оне пакосне и лажне вијести што их је сарајевски „Напредак“ о општини проноио. У истој општ. сједници претресано је и ријешено; да се на додну школу годину постави и учитељица на овд. епископ. школи, да се подигне пристојан споменик на гробу покој. архимандрита Костића, да се изабере одбор за епископ. читалницу, којој ће општина приномећ дати, да се нови иконостас подигне и позлати, да се прозори на „новој“ цркви прошире, трон чудотв. иконе Богоматере позлати, сва црква изнутра модернше, 2 авона повећа набави и да се торњ за прољеће почне задати. Све је ово коришено и пријеко третиано, само би изжелели да то општина што прије оствари!

Сјутра дан — 1. августа продужена је општинска сједница на коју је Митрополит позвао до 40 што варошана што сељана, што су у „Напредку“ потписани. Из прегледавања Митрополит се освједочио *„да већина од позваних не мају ништа промишљајући о општини као ми свештеници не примамо, да је сва она писаница у „Напр.“ промишљајући о општини и пароха кроз не осигурава, лажна и чиста подвала, чему су дали повода неколико смутљивца и прислана дужника, који су се општини противили због осигуравања дугова. Пошто је општина од њих затражила или паре, или да дуг осигурају —*

одма су грађу дигли на општину, па су почели интригама и лажима свијет варати те многа имена без знања и приволе дотичних потписивати на протесте против општине. Но шта ћемо де, кад се ти људи Бога вебоје а људи се не етиде! За лични интересе и инад они би зам и све Српство жртвовали, а у томе их подупише овај "Напредак", коме је чиними се лозинка противу општине српских и свештенства писати те тако народ заваљати.

Знајући Митрополит сајесни рад општине сазнао је на 7. августа народну скупштину, гдје се такође осједочио да је народ задовољан са радом општине и с' тога је са скупштином без икакве исту општину оставио на управи до маја 1892. год. докле јој истече трогодишњи рок службовања. На истој скупштини додијелена су општини двојица чланова, а за тим је подишени и усвојен "штатут" за срп. прав. општину. Штатут је потврдио Митрополит и спроведен је изади на даље одобрење. 8. авг. Митрополит је објавио неке црквене читавке, које је општина у овој години купила и који лијену изриет цркви допринесе. 10. авг. отпознао је у Рудо гдје је предано и бољу литургију оделужио а затим се у Чајинче повратио. На вел. Госпојину служило је свечану литургију са 8 свештеника и 2 ђакана. Тада је произашо за презвитера Николу Комадановића ђакана и одредио га је на очину парохију — пок. протге. Истога дана у вече приврдила је српска општина красну вечеру за 30 особа у част својих гостију. На вечери поред Митрополита и свештенства били су представници мјесне војне и грађ. власти и отијенији Срби: из Сарајева, Пљеваља, Фоче, Рогатине, Сребренице, Вишеграда, Гацког, Високог и Влазеница. Овдје сваке године о вел. и малој Госпојини долази велики број српскога свијета без разлике вјере на поштовање чудотворној икони Богоматере. На тако се и ове године било скупило о вел. Госпојини преко 2000 душа, а о малој Госпојини до 1000 душа, а највише из Сарајева и његове околине. Каква милина да не обузме свако српско срце при оваком лијепом збору на коме се окупила Србадија из разних крајева Херцеговине — а у мајштиним романтичним Чајинчу! Како ми данас не имамо ни ведељених храмова, који би примамљивали и простоту и бољу свијет, те нас држали у важности и угледу; ни великих ни многих школа, које би нам стварале

величане и плодне раденике на срећи и бољатку народа и земље; ни велико богатство у трговачком свијету, да нам господаримо и отимамо се туђинштини; ни Бог аиа какав мајсторлук у занатлијеског свијета да нам гарантује изглед на бољу будућност, ни осигурану масу своеског свијета — него имамо само скромног српског свештеника (и учитеља по гдје гди), како у селу тако и у вароши, то неби били Срби ни људи, кад неби давали важности нашим привезним зборонима, који нас спајају у духовну заједницу — у народ једних жеља и истих сијерова. А у тим зборонима чини ми се да је наше Чајинче претекло све остале вароши у Босни и Херцеговини! Велики дио народа укључио се у црквене "ћелије", које је општина љетос обновила и боље уредила. Још је нешто значајно! Овдје народ доноси и лијене привлоге. Како сам с' поуздане стране дознао о великој и малој Госпојини а. г. пало је намој цркви чиста прилога у новцу до 3840 флор. Кад народ овако прилаже данас, кад је материјално овао и у мањем броју долази, онда се може закључити, да је пређашњих година већи приход био по је данас! На колики је тај приход био и гдје је то богатство!? Нетина, да наша црква данас посједује лијепу непокретна добра а има и знатну новчану своту, по то по мом мишљу није довољно према оноликом приходу а кроз толико година! Али казали су стари "с' главе риба сирди"! Пређашње су издашке томе највише криве!

Да је отприје било ваљане контроле неби се године 1882. у Чајинчу до 5000 ф. привезног новца упронастило због непажње општинске управе при градњи звоника, који се до темеља срушио па и цркву и ћелије опште! Ово наводи само два пријера, који јасно карактеришу тадању управу општинску и који су најбоља плустрација колико је над општинама нашим нужна духовна контрола! Кроз ове 2½ године како Митрополит пажњу обраћа и надзор води над радом наше општине, осјетно се у нас у многим чему напредак, јер се сајесно управља и постоји општински иду у најбољем реду.

По свему се ето види да је боравак Митрополитов међу нама и овај пут уродио благодатним плодовима по св. вјеру, цркву, просвјету и уопште по религиозно-морални и национални напредак народа нашег. Он је својим примјером показао да се свако питање може ријешити кад

се хоће у љубави и слози, све у славу Бога великога и у корист народа српскога! Митрополит испраћен од народа отпутовао је одавде 19. августа у Шваље. До на саму границу — према Турској неспратисмо га и ту му свету десницу цјеливасмо, поклонили му: да га Бог покиси још многа љета здрава, вољна и приправна да нас поучава чувати оно, што нам је у аманет предано!

У *Чајничу*, 15. септембра 1891.

Очевидица

„Зашто тралисте ћуте“? Тралисте су строг ред калуђера у француској, који је постао год. 1122. — Ових има и у Босни код Бањалуке. Они праве и онај сир под именом „тралисни сир“, који се на све стране продаје. Они врло строго поште. Меса не једу никад, а тако исто и вина не пију. *Непрестано крпе!!* Језик им је дакле, — изузимајући кад се исповједају и у цркви пјевају, — са свима напипан!! — Само допуштењем опата говоре они врло укратко. — При раду горење међу собом тихо, само гдје коју најпотребнију ријеч. Говор им се што је могуће више састоји у знацима, који су тако научно еспроведени, као знаковни говор глувонијемских. Жељу да се причесте, значи, пошто руку стави на уста, а другом кука грудн. Кад упитате како сир прави, то украти два средња прста, што ће да значи, да је негов фабрикат пола од мајјека а пола од скорупа. Вођа који госте кроз манастир проводи умолн исте, да са њимш више не проговори, но само са њим. Вућање, вели тропијети, одклања нове мисли, свјетске ствари и распре. Ставља човјечију душу у положај да у побожном расположењу и самопрегортјелу пошматра безоначно савршенство вјечнога Бога. Човјек, изглед из свјетскога метежа ступи међ тропијети, изгледа му та тишина, као да је у гробници. Чује се само отварање брава и тихи, лагани кораци, тајанствене појаве, која само у тишини берави. У одајама за спавање: не говори ни вођа с нама друштво, но само у знацима. Кад при ручку испусти виљушкн, то се бади на земљу и остане тако, док му опат не заповједи да устане. Исто то била и кад у цркви заклапањем књиге пажњу одврати.

Д.

Глувонијема школски завод у Митровици у Сријему. Овај завод, коме је учитељ Србин Радивој Поповић, постоји већ има пет година.

Настава на томе заводу одпочета је и ове године, али се питомци ипак течајем цијеле године у завод примају. — Наставни језик је српско-хрватски, те се по том дјеча на свом матерњем говору образују а не на страном језику и у страном духу — за стран свијет. Умољавају се родољуби да родитеље овакове несретне дјечине на ово добро упозоре.

Услови за пријем у овај завод на ново су уређени и повољнији су но у свима страним заводима, те близка изјешта у том погледу даје г. Радивој Поповић као учитељ и власник завода у Митровици.

Врла Хришћанка *Жа Драгиња Станојева Митровића* из Биограда подигла је о свом трошку цркву у византијском стилу на новом биоградском гробљу, која ће стати 60.000 динара. Зграда је већ готова, а осветиће се идуче 1892. године о љетињем св. Николи. Става овој хришћанској души!

Прилог српској школи у Лијевну. Честити Србин и родољуб г. Константин Вучковић трговац из Сплета даровао је 500 фор. у име фонда српске школе у Лијевну а 100 фор. у име ограђивања српско-православног гробља. Живно! и Бог му дао, па и опет прилагао на српске школе у овим нашим крајевима.

Сто хиљада динара на српске народне просвјетне цијели оставила је Стана Миловановићка жена Мијата Миловановића трговца из Шабца, која је преминула у августу о. г. — Бог да јој души проети и вјечна јој успомена у народу српском!

Српска читаоница у Чајничу. Још у почетку ланске године покренула се мисао код ондашње омладине о оснивању српске читаонице. На ту цијел одређен је и чист приход од ланске и овогодишње „Светосавске бесједе“, али како тај приход, који је до сада нарастао до 325 фор по мнџу многих није био довољан за то, овда се очекивала помоћ од привено-школске општине. Пошто ери. општина обећа да за овако племенито предузеће неће жалити материјалне потпоре, већ да ће га свесрдно потпомоћи чим читаоница у живот ступи, то је на 5. октобра о. г. на дан стогодишњице српског пјесника и јунака Симе Милутиновића — Сарајлије, — по Божијој литургији и парастосу, који је одслужен за покој душе слањеника — држана сједиња

ерске општине у присуству неколицине грађана и на којој је изабран одбор за срп. читаоницу. У одбору су све млађе снаге: парох Н. Комадановић, Сото Давидовић, Новица Ковачевић, Саво Калапановић, Захарије Зечевић и Стјепан Дамјановић. Одбор је приступио дјеловању и ових дана послаће правила пис. влади на одобрење. Ето тако ће — ако Бог да — наскоро и малоно Чајниче дочекати да има „*српску читаоницу*“, која ће бити од особите вриједности по наш народ и његово религиозно-морално, национално и материјално развиће. Ово је лијеши знак љубави народне према просвјети и одста служби на духу и понос свештенству, општини и свему народу у Чајничу! С' тога нека нам је браћо ерећан и слоган рад!

Чајниче 8. октобра 1891.

П. Ј. Комадановић.

Књижница у Фочи (Херцеговина) Вис. Зем. Влада благовољела је милостиво уважити нашу молбу, те је нашем пјевачком друштву дозволила покренути „друштвену књижницу“. Захваљни смо јој!

Ово је дјело корисно, уважено и свето... Отварањем оваквих „књижница“ доприноси неописану корист нашој младежи — поносе Босне и крпне земље Херцегове; јер ми немамо толико просвјетљивих завода, да нам младеж што више прикупи знања, те да буде бедем од навале туђинске...

Пошто су нам познате нашег народа материјалне околности, а особито у оним мјестима, гдје су забачена на страни, те не допире трговина и већи обрт — као што је то у нашој Фочи, ту је тешко покренути свако племенито дјело... Али ако смо и сиромашни материјално, богати смо духом, јер кроз наша срца проијава ерска свијест, проијава ерска мисао, да Србину треба духовне хране... а то ја наука.

С' овим још пуна нада, да ће нас ерске патриоте помоћи у овом дјелу, те нам којом књигом прискочити у помоћ, а ми ћемо сваког дароватеља у ерским листовима изијети, да му се одјекају иже златнијем словима!...

Молимо и сва књижевна друштва ерска, да би нас и они обдарили, те нас вјечно заду- жили, да их се сјећамо. Од неколико личности стигле су нам помоћи, чија ће имена

„управни одбор“ изијети у листовима ерскимјем, док се још ко нас сјети.

И Ви ерски свештеници поносе Босне и жале Херцеговине, не позалите коју паричицу, те прешлатите који лист или књигу, а ми добро знамо ерску пословицу:

„Не даје ко има, него онај, који се научи!“

Родољуб.

Свечаност освећења цркве у Сасама протопрезвитерата Сребреничкога. Остављајући нарочитом вријемну опширно описивање цркве, односно старине њене, од када је и у које доба постала ту, што значаја има свог по старини својој, којом могу рећи надмаша све друге цркве овога протопрезвитерата, — обраћам пажњу сад за сад да у кратким потезима опишем, шта је дало повода, да се освећење те цркве предузме, и којим је редом исто ишло и завршило се.

У данашње, под мећном управом прејаснога хабзбуршкога дома слободно зна се да број цркава и школа раније расте, или из нова или оне, које су трошне и сиромашне поправљају се и потпонамажу.

Тако и ова од давних времена сиромашна црквица и ако је у котлини међу планинским пјеницама у селу Сасама, била је у очима високих земаљских власти, и није заборављена, већ је потпомогнута знатним новцем од 200 фор. 1889. године од високе земаљске владе, да тим новцем набави себи ствари, у којима је оскудјевала.

То је већ почетак био. Имајући иста црква и свога нешто новца, раздаога по народу на интерес — ријешити парохјални црквени одбор да се иста (пожак) покупи, те да се црква и споља и изнутра поправи, и нужне ствари уз први новац добаве цркви. Црква је била доста у земљи и без прозора, те је била и у пола дана крива. Но сад је добро уређена, споља много откопана, прозора пет додато, окречена, иконостас преправљен, олтар је узвишен и долеја, трапеза подигнута и по неравној каменој плочи метнута озго дрвена плоча — даска, иконе, одежде и друге потребе, као књиге и сасуди набављене цркви.

Тако уредивши појави се потреба да се освећење цркве на обнављење изврши, јер у истој није се могла литургија вршити за вријеме поправке своје, а народу је без службе тешко било цркви долазити.

По потреби и жељи народној потражен је и добивен од Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополије благослов да чин освећења праве исте изврши пречасни прото сребренички Алекса Половић са свештенством у згодан дан, што је и учињено. Високопречасна конситорија први пут је одредила да се освећење по молби дотичнога одбора изврши на Петров дан о. г. По пошто одредба закасни, те дође на сами празник, кад је требало обавити освећење, то се остави за други дан.

Парох те цркве Обрад Симић не чекајући усудно се те је тај дан без икакве припреме за освећење извршио службу.

Дан, кад да се освећење изврши одређено би на ново љето прикљено 1. септембра исте године и народу се огласи. Народа је било врло много. Освећење је вршио прото сребренички са још 4 свештеника и то по пропису допуњенога требиника, колико то свештенику у право припада. Прикљени одбор са части и дочеком показао се врло добро, услед чега је добро дошао цркви и приход лијеп.

У народу цео дан владала је мирноћа и љубав, дакле без кавге и пната кавка.

Овим путем од стране цркве, одбора и народа нека је најтоплија захвалност Виској Земљској Влади, која је цркви знатну помоћ пружила. Хвала свима приложницима храма, који су и најмањи дарак јој учинили и приеуством својим светковину увеличали; хвала сваком брату Србину и сестри Српкињи, који су са, храм у то вријеме ма у чему послужили те је светковина онако лијепо испала. На чему ће и св. црква Богу творцу молити се за мир и здравље свима, амин.

Сребреница 6/11 1891.

Свештеник из Фанковића.

Прилог цркви Пријаворској. Дана 24. нов. т. г. држана је скупштина у пријаворској сри. школи, ради избора црквених калесара за годину 1892. и одбора за светосавску свечаност, и том приликом приложнике доље означени грађани у овдашњу цркву:

Божо Станковић, једно јеванђеље у вриједности 40 фор. и једну икону у вријед. 30 фор.

Коста Којић и *Недо Спасевић* по 50 фор. да се за тих 100 фор. узме један барјак црквени.

Милош Пуцарскић двије рипиде у вријед. 26 фор.

Стојко Петровић један крст (што ђаци носе) у вриједности 20 фор.

Милош Антонић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Томо Јовановић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Ристо Миладиновић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Митар Ђерић један чирак (што ђаци носе) у вријед. 10 фор.

Петро Лазић једну кационицу у вр. 6 фор.

Свима горе реченим даровањима буди овим јавна захвала — Бог им платио — хвалили се оваки хришћјани и ерички добротвори. О.

Једна примједба. У пројектој (8.) свесци „Б. Х. Источника“ у чланку: „Воведеник манастир Гомоница“, на страни 340 при опису књиге: „Толковање Евангелија“, каже г. писац чланка, како је ту књигу купио неки духовник у Бачком манастиру Ковиљу. За доказ тога приводи запис из те књиге, по коме још каже, да је Бачки манастир Ковиљ, страдао од Турана 1726., те г. писац упућује гугмана Ковиљског, да то забиљежи или у летопису исправи.

Заним на који се позива гласи:

„Знатни гласи чловек кади етѣ окрѣпѣти окрѣтѣвѣни ка етаровљаниѣ нѣмо манастир Ковиља како подпада под аѣти дѣе и гласѣ нтѣ.“

Овде се очито види да то не говори за Бачки Ковиљ, него онај манастир св. Аранђела Михаила и Гаврила „зочомъ Ковиљ к прѣдѣлухъ старѣго клѣу“, кога је 7152 (1644.) обновно и у њему као владика Рашке епархије становао Гаврило, потоњи неки патријарх, који је био родом од старѣго вѣлаха.)

С друге стране неприличн тај запис Бачком манастиру Ковиљу, због тога, што у вријеме 1726., тај манастир није био под Турцима, него је још и једна дна данашње Босне и Србије био под Аустриском влашћу у то доба.

В. Стакић.

Дар цркви. Ристо Д. Биличи из Моетара даровао је еписко-православној цркви у Пазарићу једну прастолну икону Христа Спаситеља а такође и Срђено Х. Дамјановић из Сарајева, даровао једну престолну икону св. Богородице.

Питомачки настојатељ. Архимандрит Јоаникије Марковић из Србије, бивши управитељ ма-

¹⁾ Види расправу П. Руварна „О неким патријар-сина“ стр. 67.

пастира Грабовца, дошпије настојатељ манастира св. Тројице у Тавни (тузланска епархија у Босни), најмекшег за питомачког настојатеља и привремено постављен у срп. прав. богословском заводу у Рељеву.

Распис награде на књигу о степенима сродства. Архиепископски сабор у Биограду под 17. септ. о. г. број 55 расписао је овај етечај: „За потребу архиепископа и свештенства потребно је да се изрази што потпунија и што прегледнија књига о степенима сродства. С тога је архиепископски сабор одлучио: да се на полица црквеног фонда *награди са 600 динара* писан, који у року од године дана изрази најбоље дело о овоме, е тим, да израђено дело остане својина његова. На основу ове одлуке позивају се она лица, која се овог посла подухвате, да своје списе поднесу пресједнику саборском на оцјену.

Додијелен. Поглавица земаљске владе додијелио је учитеља трговачке школе у Травнику Божицара Никашиновића српско-православном богословском заводу у Рељеву на службонање, оставивши га у његовом досадашњем чину и својству.

Војнички капелан за бос-херцег. чете. Војнички наредбени лист у Бечу објављује, да је дојакшоњи ц. и кр. војнички капелан за босан-херцег. чете г. Гаврило Змијановић добио жељени отпуст из војске, а мјесто њега да је за војничког капелана наименован свештеник *Тодор Јукић* дојакшоњи правосл. духовник при централној касиноници у Зеници. Бивши капелан Змијановић служио је од 1883. у Сарајеву, а његов је отпуст е подузет допустом и ставио се патријарху Брањковићу у Срем. Карловцима на расположење. У пазу тих година он је својим марљивим настојањем у служби, својим љубазним опхођењем и правим свештеничким врлинама стекао признање и одликовање својих старијих, а опште симпатије у војсци и грађанству. Уз то је из својих скромних средстава помагао многу сиротињу у Сарајеву. У служби је заслужио одликовање Његовог Величанства: златан крст за заслугу с круном, а од митрополита Никодимовића, односно патријарха Анђелића првен појас. Саборски одбор у Срем. Карловцима изабрао је г. Змијановића за надзорника свих срп. правосл. црквених народних добара, а патријарх Брањковић му је повјерио управу манастира Крушедола и на Митров-дан га прогласио у чин придворног протојереја.

„С. Л.“

Здравица при ручку, приликом освећења Лепеничке цркви 29. септембра 1891. год. Говорио потписани. „*Васкојошковица господи и преласи браћо Српски!*“

Заста на свијету ништа тако чаробно не пријања за душу човјечију као радост и усхићење, ту се пекушоњем прескачена душа подмлађује, те нас у најхармонијичнијим насладама подејећа на дивну садашњост, која је — искључиво Србину наскресла иза мукотрпне прошлости; јер: ријетко ће се наћи у свијету народа, који би толико могао да поднесе као народ Српски.

Колико ли је већ година прошло од оно доба, када је пала јасна, самостална и велика држава српска; колико ли већ година живи народ српски расцијепан и раздијељен по разним политичким управама; па колико је невоља препатио са разних страна, и опет све то није могло да му угуши у срцу свето осјећање: будну свијест о вјери и народности његовој.

Историја, та златна књига, која је мученичком крљу наших слатких предака написана и напоњена, казује нам елину прошлост Србину. Српски народ имао је у животу своје разних тренутака, падао је и дицао се, гледао је гдје му се сунше рађа и опет томе, био је господар већим народима, а после је морао опет да сноси иго и служи и онима, које некад ни гледати хтјео. није; замијао се у свилу и кадифу и дочекао је да је ликом омиран; што је алаћани похарили жуменог вина, па дочекао је да му је једном и вода била мутно-кравла. — Брод његовог државног живота пласио је мирно по жорској пучини а дочекао је да су му тешка бура и бијесни вали тај брод разбили, да је на остацима раздробљеног брода једна пазно живну главу. — Починио је величанствена дјела; био је великодушан према противницима својим, па је дочекао да му они раде о глави, којима је он само добра чинио. Пун племенитих наміјера, пун лијених тежња, пун једрих мисли доживио је, да га се туђа есбичност својом леденом руком већ била и дотакла. Па ипак није га нестало. Још је жив и сваки даном, поред великих тешкоћа живот му се шири и грана, истина непријетно али ипак јача, и ако лагано али напредује! Ће је узрок тој појави? Кад је око њега све попадало, кад је видио само рушењине, кад је плављао у својој рођеној крви, кад се спотицао

преко откинутих дјелова свога рођеног тијела, и овда је усправљен стојао, у највећој невољи народ еписки клонуо није, у најстрашнијој сиrotини остао је непонизан, у најужаснијем болу нити врису нити зуби шкнину! . . . Та енергија, то самопоуздање, та вјера у себе самога, та голема снага отпорна, спровела га је еретно кроз толике бједе и сачувала га је ето до садашњег времена, па и ако су се кидале струпе на еписким гуслема од чемерног извијања тузнога звука, ми данашњи наших великих прабеда, можемо се поносно сјећати прошлости, и ерећни смо што, — што су нам ма и под неједнаким политичким управљама славно сачувани аманети лијени: вјера света и народност мила; јер врло тугаљиве околности, нагониле су Србина — кроз толике вјекове — да се одрекне светиња својих али он није попустио, већ са тврдом надом у Бога, борно се јуначки са душманима рода свога! А шта је највећма храбрила народ еписки да не клоне и да се не изгуби између осталијех ерећних народа? Највећма га је храбрила прадједовека вјера, свето православље и хришћанство — света православна црква! Јест, то му је у свако доба био неоспоран заштитник, о којога су се разбијале штетне жеље непријатељске, то му бијаше блажена нада и утјеха у оном кобном добу!

У непобитној истини — као што рекох — тврдо је народ еписки по свима крајевима, па и наша премила домовина, поносна Босна, као и кршна Херцеговина, од шта крвничког трпила су грозно до скорог времена . . . Али данас под заштитом моћног владарца, нашег премилостивог господара Франц Јосифа првога, ерећни смо, јер можемо и смијемо поштовати, узвишавати и обожавати наше вјерске и народне светиње!

А сад се јошм слабаким говором обраћам у кратко не давно минулој прошлости, у којој је на трагични начин у овом мјесту — парварском руком предања праху и пепелу стара црква, тај православни олтар, расадник нам народног живота, у коме је много година у славу вјечнога Творца појана божанствена литургија! . . . Али сила руши куле и градове, па та иста нехујанствена сила, није поштедила ни овај дом вјечног спаса! . . . То бијаше у она времена када је

плачним очима тузна мајка своје нејако чедо притискивала на груди у страху и очајању, бојећи се да јој неино чедо та иста сила не растави од ње за увјек . . . То бијаше у она времена, када је зелена трава мученичком краљу у црвено преобраћена . . . Ах, то бијаше у она времена, кад су еписке мајке, сеје и вијерне љубе у црно завијене од преголемог јада биле . . . Та, доста су се пјевале пјесме тугованке, доста бјеше невоље и јада, и излишно је да их овђе ређам све потанко . . . па престајем спомињати оне ужасне тренутке, што их преко живота свога преметну богобојазљиви народ у овом еписком крају . . . јер данас са радосним срцем, видимо гђе се на овим фоталним рушевинама и згаринту, величанствено подигао небо под облаке у дивној слици нов издани храм, који ће далекој будућности бити истинити доказ о лијеној садашњости, у којој се свете богомоље зидају!! Само овако еретни тренутци, само овако занопљива јавна намазила је зованском пјеснику ријеч, те вели: „аа“ код мене када поје душа, сузе ми се скрпну од радости“!! . . . Или зар није то радост највећма, кад видимо овога малог сета родољубиве тежакце, што не жалише материјалних жртава, већ подигоше овако величанствени храм . . . Али ипак, у томе светом подухвату, не бијаху остављени сами себи, већ имадоше двије прене снаге у непосредној близини својој; те двије снаге, те двије пуног поштовања достојне особе јесу: поглавити господин Томислав Ферљан и часни господин Лука Опачић, који ни у ком погледу не поклонише моралних жртава, већ на онако племенит начин уједињеним силама потпомогше, да овако рано процвјета овај свети народни рукосад! А при завршетку ових ријечи и сувише је еретна моја маленкост, што може — не само из срца свога, већ из срца света ондје сакупљеног народа ускликнути: Живили родољубиви Јеленичани, живили поглавити господин Томислав Ферљан, живио часни отац Лука Опачић, на многаја и многаја љета!!!

У Правору, септембра 1891.

Ђорђе Н. Милић,
мјрајанин.

Рукоположени.

Стеван Правица, богословац и тајник АЕ Митрополије Херцеговачко-Захумске, редом из Бијелача кот. Требињски, рукоположен је за ђакона 27. маја 1891. год. у Мостару.

Коста С. Поповић, из Зенице (Травнички протопрезвитерат), свршени богословац епископ-правосл. богословског завода у Рељеву, и учитељ ери. школе у Дервенти и Вугојну, рукоположен је за ђакона 9. јунија 1891. у Ракоци код Маглаја а за свештеника 8. новембра исте године у Сарајеву, и постављен је за пароха у зеничкој парохији.

Стеван Васић из Високог, свршени богословског завода у Рељеву, рукоположен је за ђакона 8. новембра 1891. а за свештеника 10. истог мјес. и год., и одређен је на парохију Краљевску у височком протопрезвитерату, као помоћник својом остарјелом поочиму Дикитири Малешкићу, свештенику.

Борђе Мачкић из Раткова котар и протопрезвитерат Кључки, богословац рељев. завода, рукоположен је за ђакона 10. новембра 1891. а за свештеника 17. истог мјес. и год., и одређен је на парохију Стражице и Ратково у Кључком протопрезвитерату, као помоћник својом оцу Вукосаву Мачкићу почасном проти.

Видан Вишњевац родом из Вишњева, кот. Гатачки (Херцеговина) свршени богословац ери. правосл. богословског завода у Рељеву, рукоположен је за ђакона 30. новембра 1891. године а за свештеника 1. децембра исте год. у Мостару, и постављен је на упражњену парохију свога пок. оца Домрчку, протопрезвитерат гатачки.

Вукосав Милановић, ученик IV. раз. богосл. завода у Рељеву, рукоположен је 6. децембра 1891. за ђакона.

Симо Берић ученик IV. раз. богослов. завода у Рељеву, рукоположен је 12. децембра 1891. за ђакона.

Премјештени.

Симо Бјелajaц, парох и надиратељ маглајског протопрезвитерата, премјештен је у Бос. Граднику у истом својству.

Илија Инђић, синђел и парох премјештен је са парохије Бос. Брод (Дервентски протопре-

звитерат) на парохију Језањску у Тешанском протопрезвитерату.

Милорад Јелић, парох зенички, премјештен је у Маглај за пароха и надиратеља протопрезвитерата.

Читуља.

Митрополит Платон.

Преста купати благородно срце доброг пастира стада Христовог, неумрлог раденика верограда господњег, мати земља сакри од нас љубљено-тијело учитеља и добротвора народног, призна изгуби ревносног Владику — нестане Митрополита Платона с овог свијета — предаде племениту душу своју Богу 1. октобра 1891. год., који ће је, као милостиви Отац, украсити небесним вијенцем у Аврамову лону, да се тамо у анђелском коду наслађује за велике и неиз-

мјерне трудове, које је бодро и трпеливо на овом свијету с утјехом вршио.

Ко је ма и један пут виднo у Бога почившег Владику, чуо његове благим тоном наговорене ријечи, које би са најпријатнијим чувством слагао у срце свију, када чује да се престајно — није могуће да не пролије сузу жалосницу и подвикне: „*вјоно мѡ балачѡ!*“

Описати неопијенљене заслуге његове, које је у пилу својих година починио у корист православне цркве, означити све мијене, кроз које је поболним старац прошао, борбе и невоље, које

еу га сретале — врло је трудно. — То ће показати историја руска, када на својим страницама износила буде дјела оваких мужева.

Да бих своје поштоване читаоце мало из ближе упознао са животом и радом Митрополита Платона, превешћу из „Петербуршког листка“ кратки опис у виду некролога:

† Митрополит Платон.

„У лицу преминулог Платона, митрополита Кијевског и Галицког, наша отаџбина претрпела је велики губитак. Преминуо је угледни јерарх руске цркве, познат далеко и иза својег отачаства. Прекрасно образован, обдарен богатим умом, покојни архипастир био је сасвим предан руској државној идеји и усрдио је службу руском дјелу, као проповједник, као педагог, као пастир цркве Христове. Преосвећени Платон био је свестрано проникнут духом евангелиске љубави и то се одазивало на цео његов живот.

„Као педагог, он је први почео да предаје богословске науке на руском језику, и први је приступио к разбору науке о расхолоу, при чему је снагда гореће (врхуће) пропагандисао мисао, да се с расхолом треба борити духовним мачем просвјете и љубави.

„Као проповједник, покојни је митрополит наврло владао језиком духовне слаткорјечности, говорио је одушевљено, надахнуто — јасно. Из његових проповједи особито избија прва проповјед, коју је држао у Петрограду 1831. г. у којерој пријатељи и она је обратила пажњу покојног цара Николе на младог проповједника.

„Велики је труд и енергију био положио покојни архипастир у борби с иновјерјем и непријатељским елементима у Виљни и у Риги. — Као епископ Ковенски, Преосвећени се Платон особито постајао о утврђењу преданости православне цркве у сједињеном духовенству и друштву.

„Поставши глава Ришке епархије, покојни је Платон ревно ступио на заштиту православља у прибалтичком крају. С рјетком тврдоћом и решителношћу к ијери и руској идеји, он је преодолао масу немачко-баронских интрига, створио цркве, заводио у епархији нове школе и не само задржао у православљу Есте и Латвие, већ је и увеличао паству присаједињившем нових чланова из лутеранства. Борећи се врхуће за руску државну идеју, он је настојавао на ширењу

предавања руског језика у том крају, што се у садашње пријеме и опису.

„Преведен 1867. г. у Данску епархију, гдје је било до 80 старообрядника, архиепископ се Платон врхуће заузимао за дјело искорјењивања злобе у старообрядника к православној цркви. . . Узгредне личне бесједи при чаши чаја, у својој угоднавајућој соби са старообрядницима обратио их је к православљу.

„Као Митрополит Кијевски, Преосвећени Платон водио је борбу са Штундом. (нова секта, противна поштовању св. икона). Ту не давно по његовој иницијативи у Кијеву се састајао скуп преосвећених јужних и западних губернија ради рјешавања питања о општим мјерама против Штунда.

„Име покојног архипастира било је добро познато и за предјелима Русије. — Ево факт који о томе свједочи:

„То је било у Петрограду назад пет-шест година. У неђељу православља, у Исакијевски сабор јаве се два туриста — Инглеца (један је најежу њих евангелист англиканске цркве), да се увере о његовој гласовитости. Тек што је литургија свршена, туристи дознавши о томе, да се у олтару налази Митрополит Платон, најаве своју жељу, да би ради примити његов благослов. Они су чули о Митрополиту Платону много доброг још у својој отаџбини, у Инглеској. Жела туриста се испуни и њих привеломе у олтар. Митрополит Платон благосиљајући их, и рече следеће значајне ријечи: „Во има истинного, единого, вѣчнаго, наго оцаго Господа Бога, призывает нас кая благословенн Божји и вѣщамъ наа надеждоу, что чѣмъ ижегородимъ, которага ми, люди, сами забавимъ на земли для разграничения разнума вѣроисповѣданій одной окцији христианской религии, при то доросли до нѣка и потомъ ии полнѣишѣ Господѣ Богѣ вѣщамъ мои благословенн, призываю нас кая, и исполнитъ иго.“ („У име истинного, јединого свјема нама општег Господа Бога, призивам на нас благослов Божји и тјешим се надом, да су те преграде, које смо ми, људи, сами учинили на земљи ради двоје разних вјероисповједи, једне опште христианске религије, — још не дорасле до неба и за то неће екитнути Господу Богу да чује мој благослов и да га испуни.“

„Те просте надахнуте ријечи јерарха руске цркве учиниле су тако силни упечаток, тако су

очарали туристе — Инглеze, да су они ту изразили своју жељу о јединењу к православљу.

Лазар Т. Перовић — Херцеговац,

студент дух. академије II. курса у
Петрограду.

† Архимандрит Јеротеј Ковачевић.

Браство свето-арханђелске обитељи крчке у Далмацији разаслао је из манастира Крке 26. септембра 1891. ову тужну вијест својима знацима и пријатељима:

Данас, 26. септембра, у 3 сата по подне у 76 година живота, хришћански утјешена и с Богом измирена, позвао је свенишњи пјерпога слугу својега пред суд вјечне правде своје, настојатеља манастира, Јеротеја Ковачевића, архимандрит-митрофора, егзарха за епархијске манастире, почаснога члана епископске консисторије задарске и т. д.

А задарски „Српски Глас“ дошао нам је у привиду пријем чланком посвећенијем успомени честитог покојника.

Архимандрит Јеротеј родио се у Шибенику у познатој епиској кући Ковачевића. Ту је свршио основну школу и богословију. Шибеник је тада био средиште православијех Срба у Далмацији. Познато је, како су из Шибеника протјерани апостоли уније под владиком Краљевићем

„За млађанијех година — пише „Српски Глас“ — сдужно је на парохији, обилазео је неке манастире, док се познатије уставио у манастиру Крки. Био је прави говорник, слаткорјечив и неисцрпан. Говорник на свакоме мјесту. У манастиру Крки, кад се о св. Арханђелу или о св. Сави хилада душа развога сталска сајеза; у малој цркви сеоској, као и у градекој. Био је говорник на сабору сеоском и на политичком састанку као и у сабору. Суда је он знао погодити прави тон, ударити у праву жицу, знао је подићи, занијети укријепити. Био је и он по сред наше политичке борбе. Бирао је у сабор два пута, а једном га је сабор бирао у дарвинско вијеће. Био народни, па народни учитељ и свештеник чин је с народом и пред народом, како су захтјевале народне потребе и тежње. Г. 1867. ишао је на славенску етнографску изложбу у Москву. Међу осталијем из Далмације био је с њим покојни гроф Иле Јанковић и Хрват поп

Иван Данило. На изложбу дошли су вође свију словенских племена. У оквиру, који носи слике свију московских путника, његова је слика са осталијем правцима у сриједи, на одличном мјесту. Међу овим су, око Ковачевића, покојни Палацки и Ригер. Таки је он показјао знао заузети међу словенским вођама.

„Али ико архимандрита Ковачевића највише је скупљано с манастиром Крком, и с њим ће у предању остати. Задужбина је то народна, светиња народна, уочиште сиромашу, отворена кућа путнику и намјернику. Народ врли даром и поклоном, народ и свијет опет односи. Гостољубље кадуберско познато је, а дочек сваки и гозбу зачиња је љубезност архимандрита Ковачевића. Знао је дочекати и испратити као нико други и тежака, и трговца, и наученика, као што се знао држати у колиби, господском двору и најфинијем салону. Тако је и ријеч, и књига, и новина пронијела по свијету име ове еписке задужбине и њезину знаменитост. О свештенику Ковачевићу можемо само поновити прву ријеч: био је узглед правог свештеничког понашања у сваком погледу. С тога је био у свештенству морална снага. Под старост одликовао га је владика Милаш и именовао га је егзархом далматинских манастира.“

Значај православијех манастира у епископе народу већ је добро одређен; али значај таквога манастира на истој граници Српства, на мртвој стражи православља противу запада, није лако схватити ни одређасати. По томе можемо судити колико је вриједио на управи манастира Крке, такав честит свештеник и честит Србин, као што је био Архимандрит Јеротеј, и какав је губитак његовом смрћу претрпјело и Српство и Православље.

„Лакс му прила земља!

Вјечна му најзат!

* * *

На другом мјесту „Српски Глас“ доноси:

Из Кистана нам јављају, да је у суботу свечано-тужним начинком обављено опјело и спровод блажено-почињег настојатеља свето-арханђелског манастира, архимандрита Јеротеја Ковачевића, са једанаест свештеника, у присуству свијех Срба Кистанаца и многобројнога народа из околине. На свиратку опјела, у име браства, опростио се са незаборављеним покојником и духовним старјешином, са узор свештеником и народним родољубом, високо-преч. архимандрит консисторијални

г. Доситеј Јовић. Тужна ријеч његова дириула је до два срца све присутне слушаоце и у сваком је изазвала сузу на око, те изнудила ону тужну призивну пјесму: *о матице Српске*. Земни остаци оће љубљенога покојника предани су били по том матери земљи у нарочитој гробници братског гробља. — Православна јерархија дла-матинска губи у покојнику једног од најуглед-

нијак чланова, српски народ у крсној Буковини свога дичнога наставника у вјери православној и народности српској, манастири наши једнога од најпоузданијих својих стубова, а братство манастира Крке узор старјешину, доброга оца, мудрога саветника и искреног пријатеља. Буди праху драгог покојника црна земља лака и тра-жан његов спомен међу нама!

Књижевне вијести.

„Карловачко владичанство.“ Прилог к историји српске православног цркве. Написао Манојло Грбић, катихета и професор српске учитељске школе школе у Карловцу. Друга књига. Наставак призивне историје карловачког владичанства из другог дијела прве књиге, а то: од 1744. па до 1784. године; дискле за владика: Павла Ненадовића, Данила Јакшића, Јосифа Стојановића и Петра Петровића. У Карловцу, штампарија Карла Хауптфелда 1891. Са сликом Данила Јакшића митрополита. Страна 332. Цијена је овој књизи издан претплате 1 фор. 50 новч. и добити се може као и прва код писца у Карловцу (Karlstadt.)

На страни 259 ове II. књиге писец је ставио ову пажњу: „А сад ево ме са скромном изјавом, да овдје ево завршјем ову своју другу књигу. Приређујући рукописе за штампање ове књиге, нашао сам врло много података, које нијесам никако смјо наставити, него сам их употребљео и с тога се ова књига на толико раширила, да ми остали рукописи никако не може стати у одређени оквир од 20 арака, све да не штампам Деклараторије и Конвентуријалне Системе. А потпуно сам увијерио да ништа није на одмет, што је у овој књизи штампано, па се надам, да ће ми и моји цијенови претплатници и сви читаоци великодушно опростити, што сам их ево на овај начин преварио. Јест, преварио сам ево, али не од зла срца, већ у племенитој намери, јер рад сам да све кажем, што је вазније, па се тога „важнога“ ево много наизвало, а вјерујете, да сам много и много и изоставио.“

„И с тога овдје огласујем, да ћу даљу историју овога владичанства наставити у трећој књизи, која ће бити сликна и прилика својих

старијих сестара, па макар била у неколико и подосела или шивгаруша, то јест макар била и помања. И чим претплатници поруче, да желе и трећу књигу — ја ћу је одмах и штампати, јер са некијем допунима већ ми је и за ту готов рукопис.“ У трећу књигу осим другог доћи ће још укидане православног празника и манастира, тежипарски Сабор 1790. и већ даља историја до данас.

Како прву књигу „Карловачког владичанства“, коју смо у овом листу препоручили поштованим читаоцима, тако и ову другу па и трећу књигу препоручујемо на овом мјесту, јер треба да је сваки свештеник прочита и има у својој књижници. Па кад је прочита мора бити задовољан са радом вриједног њеног писца и свештеника Манојла Грбића. Овим дијелом у главном исправља се са свијем напаким мишљење и писање о старијем призивању пословима и о православној старијем митрополитима и епископима у Горњо-карловачкој дијецези.

„Преглед о стању благосије Српског ун-цејског конвикта у Новом Саду.“ Од постанка друштва, т. ј. 24. јула (5. августа) 1889. до краја јуна 1891. по нов. кал. Стане благосије је данас овако: Од чланова оснивача, којих је 79, пријемљено је уплате и уписнине: 869 фор. 76 нов. Од подпомажућих чланова, којих је 57, пријемљено је до сад уплате 1810 фор. Прилога од појединих особа пријемљено је 1523 фор. 66 новч.; од општина и цјевачких друштава: 74 фор: од призивних тасова: 509 фор. 03 нов. а о приређених забави: 1429 фор. 88 новч. Кад се на ово дометне пражени улог из футушке задруге, онда што приход наноси 6225 фор. и 76 новч. Расхода је било ове године укупно: 161 фор. и 29 новч.

Збирка српских народних умотворина. Српске народне пјесме. Скупно по бившој горњој Крајини и за штампу приредио *Манојло Кордунаш*. — Издање и штампа српске књижаре Браће М. Поповића у Новоме Саду, 1881. — Стр. 184. Цијена 60 новч. — У овој књизи има 40 народних пјесама.

„Српско православно пјеније у један глас у ноте ставили“: *Гаврило Боларих*, гимназ. вјероучитељ, заклетни члан будимске конзисторије и члан редакционог одбора за приквене књиге у Босни и Херцеговини, — и *Никола Тајшановић*, народни учитељ пјевања у Сарајеву. — *Књига П. Октоих. Глас први.* — 1891. — 8-на, стр. VIII. и 35. — Књига ова — као и првих пет свезака I. књиге — нацјењена је ученицима, да лакше и брже науче наше цркв. пјеније. У предговору с почетка ове књиге излаже г. Боларих: Како се наше црквено пјеније развијало и као се сачувало до наших времена. — (доцније допијећемо тај чланак и у овом листу. Уред.)

Ручни Рјечник руско-српског језика. По најбољим и најновијим изворима. Израдио Тасо Стојановић, бивши суплент ваљевске ниже гимназије. I. Свеска. *А.-Влашкиз*. Издање књижаре Т. Стојановића, Биоград-Ваљево. У Биограду. Штампано у краљевско-српској државној штампарији. Цео овај рјечник изаћи ће у 12. свезака и свака стаје 65. новчића.

„Учење васељенске православне цркве.“ *Припремано с разликама, које се налазе у другим хришћанским црквама, од Владимира Гете-а, свештеника и д-ра богословије и православне цркве. Превео с француског другог издања Н. Дуцић, Архимандрит. (Награђено с 1000 дин. из књижевног фонда владике Јанићија) У Биограду. У државној штампарији Краљевине Србије 1891. 8-на страна XXV. и 257. У напомени преводилац каже: да је ово дјело Гетејево изашло најпрвије у Паризу 1866., за тиме друго издање у Брислу 1884. године. Преведено је на све културне језике, па и на арапски; а на српски превео га је Милош Парента у Задру 1896. под надзором професора православне богословије, по тај је превод на више мјеста погрешан и квари смисао на појединим мјестима (види I. књигу књижев. радова архим. Дуцића). У предговору сам писац каже: „да је ово дјело имало велику прођу и од првога францускога издања у 2000*

књига одавно је нестало.“ „Издања су, већином на јевропским језицима, брзо расетурена.“ Рачунамо, да их је распродано у: Јевропи, Америци и православнима у Азији до 25.000 примјерака.“ „Дјело је преведено и на арапски језик за православне, који њим говоре.“ — „Г. М. Балбанов бугарски минетар, превео га је на грчки језик и штампао у лијеном издању; такођер га је превео и на свој бугарски језик.“ — „Г. Јосиф, епископ галачки превео га је на румунски језик а П. Бугурин на руски.“

Сваки православни свештеник у Босни и Херцеговини треба да има у рукама ову књигу а неће бити на одмет ни једном добром Хришћанину, да ју набави и прочита.

Ова књига у неколико може замјенити и „Подемично богословље“ (којег до данас још нејмамо штампана у нашој српској црквеној књижевности), јер она излаже догматичне а и неке друге разлике између васељенске православне цркве и других Хришћанских цркава.

Гласник Земаљског музеја у Босни и Херцеговини. Година 1891. Књига III. Садржај: 1. Драга, Даница, Реса. Припошћо *Иларион Руварац*. 2. Римска cesta u kotaru srebrnjaku. Priopćio dr. Ćiro Truhelka. 3. Од Сплета до Сарајева. Путно извјешће. Припошћо др. *Маркесети* (Marchesetti). 4. Римска utvrda на Crkvenici i kastrum kod Doboja. Priopćio rudarski satnik V. Radimsky. 5. Додатак к списку птица у Босни и Херцеговини. Припошћо куетос *Отмар Рајзер*. 6. Rezultati tjelesnog mjerjenja 140 bos.-herceg. vojnika. Priopćio dr. Leopold Gluck. 7. Стари нацрт емукке жупе усред краљевине Босне. Припошћо *Вид Вулашић-Вукосавић*. 8. Floristički priloz. Priopćio Franjo Fiala. 9. Археолошки прилози. Припошћо *Ђорђе Стратимировић*. 10. Vodene babe iz Bosne i Hercegovine, sabrao u godinama 1888.—1890. Priopćio Victor Apfelbeck. 11. Bosanske jagorčinja — Primula bosniaca. Студија *Фране Фуле*. 12. Numizmatička zbirka, nabavljena za bos.-herceg. zemaljski muzej u Sarajevu. Priopćuje uredništvo. 13. Средовјечни печат Вида (Нароце). Припошћо *Вид Вулашић-Вукосавић*. 14. Предисторије градине на Glasinac. Priopćio br. Ćiro Truhelka. 15. Različito. — Различито. Манастир Павлица испод Јадовника. Припошћо *М. В. Веселиновић*. — Utve zlatokrile. По народном мањтанју приближио *Ivan Zovko*. — Краљевски двори Сутјеска и

Третишница. Припошмо *Ђорђе Стратимировић*. — Сине се виле бгале. Припошмо Иван Зовко. — Дервиш-кула. Припошмо *П. С. Иванчић*, учитељ у манастиру Гомоници. — Улакво гроб. Припошмо др. Сиро Трућелка.

Годишња цијена са поштарином 2 фор. Поједине књиге са поштарином стоје 80. новчића.

Ручни рад у мушкој школи. Приложник за допуну школске наставе. Написао Ђуро М. Бугарски. Прештампано из извјештаја епископ-правел. богословског сјеменишта за школску годину 1890./91. Сарајево земалска штампарија 1891. 8-па, страна 44. Садржај: Махане и недостатци у нашем јавном школовању; I. Суштина ручног рада у мушкој школи; II. Питање мушког ручног рада у прошлости, легитиман преглед његовог развијања; III. Предлог, да се мушки ручни рад уведе, ма и покушаја ради, у некоје школе у Босни и Херцеговини.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1890.-91. Година XIII. Задру, печатња Ивана Водице 1891. Садржај: I. дио. О зборницима каноничког права у римокатоличкој цркви. — Поздрав приликом устоличења новоименованог епископа пресвештенога господина др. Никодима Милана. II. дио. Православни богословски завод: а) управитељ завода, б) наставничко особље, в) преглед предавања, г) библиотека, д) главније наредбе, ђ) ђетошце, е) слушаоци богословије, ж) приправници богословије, з) штатични преглед. Објава.

Позив на претплату.

Познавалац нашег црквеног живота морао је давно уочити ону неједнакост у извршавању црквених обреда, која се у нашим православним црквама на разним крајевима нашега народа појављује. Разлика та постала је временом отуда, што су поједини елузители олтара господњег придржавали се стародавних обичаја, који су се у појединих цркава застали, а негде је узроком била и та оклоност, што многе цркве не имају црквеног типика, који би их упутио реду, те послужило свештенству као закон, ког би се у извршавању светих црквених обреда придржавали. По и оне цркве, које имају типика, штампаног у Русији, несу могле с њиме увек довољно да се користе, јер овај беше на многим местима нејасан непотпун, те је отварао врата личном схватању појединих одредаба, што је проузрочило, да се правило црквено разио ту-

мачило, а још различитије изводило. Та разноликост давала је често повода свештенству, да затражи, да се типик наше цркве темељно пречисти, нејасности протумаче и удари темељ строгом једнообразном иршењу црквених обреда у нашој св. цркви.

Да ту потребу нашега црквенога живота у колико је могуће попуни, ја сам се ето подухватио тежкога и мучнога посла, те написао и протумачио типик наше православне цркве. При овом послу прелестио сам старе и нове типике, проучио све важније списе, који о овом предмету говоре, а особито ми у овом послу беше од велике помоћи она црквена књижевна работа, што је с благословом св. Синода у Русији печатана, те сам по њима и по другим ауторитативним изворима наш типик развијао и попуњао.

Тај тако написати типик поднео сам нашем св. архијерејском Синоду на одобрење и благослов, а св. Синод благословио је дело ово дати на преглед, оцену и мишљење меридавичних стручњацима, а пошто је стручна оцена веома повољна била, то је *Свешти Синод наш благословио донети закључак* у седници својој од 17. окт. о. г. М. 449. — Сив. 19. ех 1891., да се овај типик у *Богословији* као *учебник заведе*, поделивши ми уједно благослов и дозволу, да га печатати могу.

С благословом дакле св. Синода штампају

ВЕЛИКИ ТИПИК

или

УСТАВ ЦРКВЕНИ.

Од какве ће користи бити ова књига свештенству, учитељу, богослову, приправнику и поју, о томе држим да ми није нужно говорити; особито ће она добро доћи младом свештеннику, кога ће она у цркви при служењу да руководи и упутити шта, кад и како има да ради.

Овде ћу само у кратко навести садржај књиге. Доноси пре свега: Правила кад се звони и како? Кад се пале свеће и које? Кад се облачи свештеник и у које одјејаније? Кад се кади и како? Кад се свлачи и надахни завета? Кад се отварају и затварају двери? Кад се енцида камилана и ћеленупи.

Затим иде: Мала вечерња, екадашња вечерња; вечерња кад се поји амануја; вечерна недељна; мало и велико повечерије; есенобро бденије у очи недеље и у седмичне дане: по

душобитна свакидашња, суботна и недељна; јутрења и свакидашња с Бога Госода, и с *анџела*, и јутрења недељна; часови: три, трећи, шести и девети, и изобразителна; све три литургије, како се служе; правила кад свети, који има бденије, или полијелеј или етихире на шест, паде у суботу или недељу. Све службе непокретних празника и све покретних из Триода и Пентикостара. Како се поју на литургији тропари и кондаци у недјељу и у седмичне дане? Како се поју отпустителни тропари? Како се читају катане преко целе године? Кад се и које входноје поје? Кад се која катанасија поје? Кад се поје Чиггѣвише, и кад не? Кад се и која евангелија имају читати? Опште сауслуге светих. О сванџелеким столповима; О храму цркве и шехалија.

Ако би који од браће свештеника имао или знао за какво правило што га нема у овом нашем тинику, учиниће ми велику љубав, ако ми пошаље.

Књигу ћу печатати на лепој и доброј аргџи; изведе до 25 штампаних табак и стоји за *преж-платинице* 2 фор. а. вр. Дућанска цена повисиће се. Кад књига готова буде, послаћу је сваком поштанском упутицом о свом трошку.

Молимо дакле еву браћу свештенике обојег реда, учитеље, богослове, приправнике и појне прилене, да ме у издавању овога дела потпомоћи изводе.

У Пригу, 1. новембра 1891.

Василије Николајевић,

Парох и члан архи. консисторије.

Најновија издања као Божићни дарови издавачке књижарнице и штампарије А. Пајевића у Новоме Саду сад су баш угледала света, и нека су што топлије препоручена српској читалачкој публици:

Кућарство за школу и народ написала Милена Симића учитељица више девојачке школе. Одобрено од народног црквеношколског савета. Цена 70 новчића.

Што ти је мати! Приповетка за децу написао Фрања Хофман превео Јован Грчић (са сликама). Цена 40 новчића.

Мува. — Славуј. — Румене и беле руже. Три приповетке Хр. Шмида. За српчад превео Јован Грчић. Цена 30 новчића.

Петко Циганин. Прича Ф. Хофмана. Превео Светозар Влашкић, гимназиста. Цена 50 новчића.

Збирка срп. народ. умотворина из Горње Крајине Књига II. *Српске народне пјесме* сликенца Раде Рашајића. Вјерно побиљскио и за штампу приредио Манојло Кордунаш. Цена 80 новчића.

Зборник црквених духовних песама на Божић са тропарима христових, богородичних и заповедних светитељских празника. За ученике, свечаре и свакога. Српски у стихове сложио Иван М. Поповић. Цена 10 новчића.

Наука о чувању здравља и спасавању живота. За употребу народних школа написао Др. Л. Сел. Превео Стеван В. Поповић, епарх. школе референт. Ово је дело наградило краљ. угар. министарство богочасти и просвете. Цена 20 новчића.

 Две нове музикалије.

Српски заупи народне песме и игре за клавир удесио проф. Тихомир Остојић. Цена 80 новчића.

Весела је Србадија парафраза за гласовар од Х. Доубека. Цена 90 новчића.

Ко на више поручи ових књига дајемо 20—25% рабат према количини наручбине, а дајемо и у комисију ове књиге познатим нашим растуриљачима књига.

Наручбине ваља упућивати Издавачкој књижарници и штампарији

А. Пајевића у Н. Сад.

Јавна благодарност.

Његово високопреосвештенство Архиепископ Сарајевски и Митрополит добро-босански господин Ђорђе Николајевић, у својој ишцад непрестајућој и неизмјерној љубави и отачаском старању за цјелокупни еписко-православни народ, гдје га год има: од Јадранског мора до Карпата — благоизволео је западним писмом својим од 14. (26.) јануара 1890. године предати високој кр. хрват.-слав.-далматинској земаљској влади **12.000** форината у обавезницама уједињеног државног дуга на похрану у земаљску благајну, оснивајући за вјечита времена, а зарад вјечне успомене својима сељанима, и да би се прецим потребама истих помогло, закладу под именом „*заклада добро-босанског митрополита Ђорђе Николајевића*“ на које нека се цијели приход предава назначеном одбору, и нека се сваке године у једанпут на дан светог Николе т. ј. 6. (18.) децембра или у недељу прије или после тога свеца подијели на једнаке дјелове оним нововјенчаним неvjестама (дјевојкама и удовицама) еписко-православног закона, које су се у јазичкој еписко-православној цркви те године од 1. јануара до дана дјелидбе закладног прихода вјенчали за младиће и удовице еписко-православне вјере, макар оне иза вјенчања у друго мјесто отишле.“

И овим новим чином Његовог високопреосвештенства, макар да га је промислао

божија, скоро по ишца из његова мјеста рођења удаљно, уз до сад већ многобројне закладе — сви дивни споменници узор родољубља архијерејског по Далмацији и Босној, обасипа штедром и милоствивом десницом и убаво мјесто Јазак, у питомоме и лијепоме Срјему епискоме.

Подписани вршећи једнодушним закључак заступства управне општине Јазак, доведен у сједници од 22. октобра о. г. у којој је закладно писмо проглашено — шаљу Вашем Високопреосвештенству и име цијелога епискога православнога народа општине јазачке своју вјечиту захвалу за дивни и племенити Ваш дар и закладу, молећи Ваше Високопреосвештенство да шеношљете Вашег архијерејског благослова сада и још премного година на народ, синове и потомке Ваше ерцске православне цркве и политичке општине јазачке.

Бог милоствив нека Српству уздрази још дуго великог јерарха, узор родољуба и штедрог и милоствивог оца народњег и Његово високопреосвештенство господина митрополита Ђорђе Николајевића на многаја љета!

Јазак 22. октобра 1891.

Из сједнице заступства управе општине

опш. печатник и бљезник:

Сава Слаковић.

Опш. одборници:

Васа Пантелић. Чедомир Месаровић,
уједно преједници цркв. општине

Јавна захвала.

Подписана еписко-православна црквено школска општина сматра за угодну дужност да овим путем у име своје и у име свога народа парече највишу захвалност свима, који допринијеше, било морално

било материјално, да се подигне и отвори ерцска школа у Блазкују, и који њену освештању и отварању присуствоваше. Нарочито захваљује Његовом Високопреосвештенству АЕ и Митрополиту господину

Ђорђу Николајевићу, који не пожали труда и по трећи пут доћи у Блажуј и школу освештати. Г. г. окружном престојнику барону Молинару и котарском престојнику Рашети, заступнику еписке црквене сарајевске општине г. Глиши Јевтановићу; пресјединку еписке црквене мостарске општине г. Лазару Милићеву, еписком свештенству, изасланицима: професорског збора еп. правосл. богосл. завода у Ређеву, главног одбора за Милутиновића споменик, одбора пјевачког друштва „Слоге“ еписком учитељском збору основе школе у Сарајеву, епиској великошколској омладини а по на особ свима члановима еписког пјевачког друштва „Слоге“, који не показише труда и трошка доћи и увеличати еписку свечаност. Хвала и свима честитим Србима Сарајлијама, хвала и Његовом Високопреосвештенству АЕ. и Митрополиту Херцеговачко-захумском господину Серафиму Перовићу на телеграфичној честитки, тако исто хвала Епиској

Варцар Вакуфској црквеној општини, еписком пјевачком друштву „Гусле“ у Мостару и свима који нам штемено честитаху.

Боже дај да нас така слога свагда и на сваком мјесту руководи у свима општим стварима еписким.

Уједно овом приликом захваљује по себи свјесној еписко-православној општини сарајевској на заузимању око сакупљања прилога, као и почасном члану наше општине г. Алекси Михаиловићу, који је поред добровољног прилога поклонио општини задужених му 100 фор; и ваљаном Србину г. Милачу Малишевићу, книжњеру, који је изадио нацрт школске зграде и све нужан прорачун, те цијелу градњу школе о свом трошку и својеволјно излазећи падирањем на потпуно задовољство општини без икакве накнаде. Хвала дили се тако општини и добротвори.

Блажуј 20. октобра 1891.

Српско прав. цркв. школ. општина.

И с к а з

добровољних прилога, које је примио главни одбор у Сарајеву, у корист подизања споменика еписком пресјединку, књижевнику и борцу *Сими Милутиновићу*.

1) Госп. Глигорије М. Јевтановић, трговац у Сарајеву	400 ф. н.	8) Госп. Синои М. Бесаровић, трг. у Сарајеву	90 ф. —
2) г. Васо С. Краљевић „ „	400 ф. —	9) Администрација „Срп. Гласа“ у Задру, скупљени добровољни прилог, по гласу „Гласица“ у истом листу	77 ф. 66
3) Српско-правосл. црквено-пјевачко друштво „Слоге“ у Сарајеву, чист приход од бесједе Милутиновићеве	307 ф. 90	10) Госп. Јово Ђ. Бесаровић тргов. у Сарајеву	60 ф. —
4) Госпођа Савка, удова, Димитрије М. Јевтановића у Сарајеву	300 ф. —	11) г. Никола Савић „ „ „	55 ф. —
5) Српско акад. друштво „Зора“ у Бечу, $\frac{1}{2}$ чистог прихода од бесједе Милутиновићеве	151 ф. 72	12) Чист приход од бесједе Милутиновићеве у Чајничу	52 ф. 81
6) Госп. Ристо Ђ. Бесаровић, трговац у Сарајеву	110 ф. —	13) Његова преузвишеност, барон Јован Апол, поглавница Босне и Херцеговине	50 ф. —
7) Чист приход од бесједе Милутиновићеве у Бос. Крупи	100 ф. —	14) Његово високопреосвештенство митрополит Ђорђе Николајевић	50 ф. —

15) Његова преузвишеност, барон Хуго Кучера, грађан. доглавник	50 ф. —	46) „ Мића Кречић, трг. у Сарајеву	10 ф. —
16) Госп. Јефта Деспић, трговац у Сарајеву	50 ф. —	47) „ Српска општина у Вуковару	10 ф. —
17) Г. Стево Млинарувић „ „	40 ф. —	48) „ Вангел Макриде, трговац у Сарајеву	10 ф. —
18) „ Ристо Ђуковић „ „	30 ф. —	49) „ Васо Л. Станишић „ „	10 ф. —
19) Еснаф експешински у Сарајеву	30 ф. —	50) „ Ђорђе Грабеж, свештеник у Палима	10 ф. —
20) Госп. Никола Димитровић у Сплету	30 ф. —	51) „ Мара М. Авакумовића у Са- рајеву	10 ф. —
21) Г. Максим Бабић трг. у Сарајеву	30 ф. —	52) Високородни госп. Сауервалд В. административни управитељ у Са- рајеву	10 ф. —
22) Г. Љубо Кремановић, у Биограду	27 ф. 24	53) „ Јустиц директор Едуард Ај- хлер у Сарајеву	10 ф. —
23) „ Петар Пешут, трг. у Сара- јеву	25 ф. —	54) Дјеца Јове и Ристе Васиљевића у Сарајеву	25 ф. —
24) Г. Стефан Чобановић, прото у Ср. Карловцима, скупио од све- штенства у свом протопрезви- терату	25 ф. —	55) Архимандрит Венијамин Николи- новић „ „ „ „	9 ф. 20
25) Српска православна општина у Ст. Бечеју	25 ф. —	56) Браћа Каркелић, трг. „ „	8 ф. —
26) Нег. високопросвештенство жи- трополит Хаџи Сава Косановић, у Узлицу	20 ф. —	57) Васо Хаџи Ристић, трг. „ „	6 ф. —
27) Г. Др. Јован Пачу у Сарајеву	20 ф. —	58) Њекижара Јаскова Хаџи Триф- ковића „ „ „ „	5 ф. 40
28) Еснаф кувдурински у Сарајеву	20 ф. —	59) Тата, удова Вајлер де Варшва „	5 ф. 40
29) Емил Деметровић, чиновник у Сарајеву	17 ф. 40	60) Ђорђе Којић, дупљер, „ „	5 ф. 40
30) Г. Ристо М. Бесаровић, трг. „	15 ф. —	61) Никола Јешић, појак у старој цркви „ „ „ „	5 ф. 40
31) „ Јуеуф бег Филиповић, адвокат	15 ф. —	62) Доминика, удова Н. Константи- новић „ „ „ „	5 ф. —
32) „ Ана, Нико и Алекса Јосиповић	15 ф. —	63) Ђорђе Петровић, члан конзисто- рије „ „ „ „	5 ф. —
33) Високопречасни г. архимандрит Ђорђе Магарашевић у Сарајеву	10 ф. —	64) Лазар Пушић, тајник српске општине „ „ „ „	5 ф. —
34) Г. Перо Максимовић свештаник у Сарајеву	10 ф. —	65) Ристо Самоуковић, трговац „	5 ф. —
35) „ прото Петар Петровић члан конзисторије у Сарајеву	10 ф. —	67) Петар Радуловић „ „ „	5 ф. —
36) „ Јово Самоуковић, трговац у Сарајеву	10 ф. —	67) Јово Млинарувић „ „ „	5 ф. —
37) „ Спасоје Попић „ „ „	10 ф. —	68) Ђорђе Окановић трговац у Си- јеконцу	5 ф. —
38) „ Ристо Радуловић „ „ „	10 ф. —	69) Игуман Гедеон Марич у Сара- јеву	5 ф. —
39) „ Симо Прљатовић „ „ „	10 ф. —	70) Спасоје Тричић, писар „ „	5 ф. —
40) „ Вуко Јанковић „ „ „	10 ф. —	71) Ристо Новокмет, трговац „ „	5 ф. —
41) „ Вуковић Делић „ „ „	10 ф. —	72) Лазар Станишић, тераџа „ „	5 ф. —
42) „ Савка, покојног Станише Јо- вановића у Сарајеву	10 ф. —	73) Јово Ристе Петровића „ „	5 ф. —
43) „ Алекса Рајић, трговац у Сарајеву	10 ф. —	74) Ристо Шушић, механиџа „ „	5 ф. —
44) „ Ристо Ј. Савић, власник прве српске штампарије у Сара- јеву	10 ф. —	75) Вуко Седмаковић „ „ „	5 ф. —
45) „ Симо Јовановић у Сарајеву.	10 ф. —	76) Димитр Иковић, чиновник „	5 ф. —
		77) Ристо Бујак, опанчар „ „	5 ф. —
		78) Алекса Крешталица, механиџа „	5 ф. —
		79) Васо Дурич „ „ „	5 ф. —
		80) Ђорђе Дукић, чиновник у бос. банци „ „ „ „	5 ф. —

81) Ђорђо Ђјелановић, ђакон "	5 ф. —	Палима	5 ф. —
82) Димит Драгичевић, столар "	5 ф. —	94) " Светозар Кушенић, велики жулан, Блашко (Пожега) "	5 ф. —
83) Ђорђо Чабановић, трговац "	5 ф. —	95) " Коста Димитријевић, трговац у Сарајеву "	5 ф. —
84) Никола Јове Николића "	5 ф. —	96) " Браћа Сеферин, трговци "	5 ф. —
85) Јелка, удовца Хаџи Луке Ђуро- вића " " " " "	5 ф. —	97) " Винценц Леки, савјетник арх. суда " " " " "	5 ф. —
86) Јово Крमानовић, ћурџија "	5 ф. —	98) " Ристо и Тодор Мајсторовић абације " " " " "	4 ф. —
87) Ристо Крмановић " " " "	5 ф. —	99) " Ристо Станишић, теразија "	4 ф. —
88) Ђоко Илић, трговац " "	5 ф. —	100) " Гаиро Авдаловић, кујунџија "	4 ф. —
89) Мића Авдаловић, кујунџија "	5 ф. —		
90) Стано Сарајевчић, у Сарајеву	5 ф. —		
91) Српска општина ханастира Бање у Прибоју	5 ф. —	Свега	3161 ф. 53
92) Г. Дамјан Ђосић, чиновник у Сарајеву	5 ф. —	У Сарајеву, 28. маја 1891.	
93) Српска православна парохија у		Главни Одбор.	
		(Пасташе се).	

Позив на претплату.

Са овом свеском завршује се пета година, и у име Божије почетком 1892 године улази Источник у шесту годину.

Није наше да на овом мјесту говоримо о опстанку и вриједности овога листа у овим покрајинама — то је читаоца да одлучи и оданом својим подршке и даље издавање, јер без тачне претплате врло је тешко подијиривати големе трошкове око издавања његова.

Дакле, лијепо молимо све оне, који нам још што дугују за ову годину, да то у најкраћем року дуг свој измире, како би се са штампарском рачуни расчистили и у ред довели.

Такође молимо да нам се и нова претплата од идуче године уредије шаље, јер за сваку свеску — чим из штампарје изиђе — хоће штампарија да јој се плати, иначе ће лист закићавати, као што је то и у овој години дешавало се, те смо због тога били принуђени, очекујући на претплату — да у један пут по двије свеске издајемо.

Ми ћемо са своје стране све колико је могуће чинити да се овај лист одрежи и да одговара програму, и за то нека се рукописи и радови шаљу искључиво на уредништво а више ништа.

Претплата и све друго што се тиче листа нека се шаље на администрацију односно на Консисторију у Сарајеву.

Обим, формат и цијена овом лвету у идучој години остаје пета као и ове године. Српски учитељи на српским и комуналним школама као и ђаци добијају лист у пола цијене, ако у напријед пошаљу претплату, а свима осталим цијена је 4 фор. на годину.

Власништво и уредништво

„Босанско-Херцеговачког Источника.“

УНВ. БИБЛИОТЕКА
В. И Б. 4839

Босанско-Херцеговачки ИСТОЧНИК.

Мјесечни духовни часопис за црквено-просвјетне потребе српско-
православног свештенства.

Власник и издаваоц:

АЕМ. Конзисторија сарајевска

Уредник:

БОРЪЕ ПЕТРОВИЋ,

свештеник и конзисторијални савјетник.

ГОДИНА V.

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенту

Поклон
ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенте
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕКИ
у БЕОГРАДУ

САРАЈЕВО.

Прва српска штампарија Густе Ј. Симића.

1891.

Садржај

Бројеви значе стране на којима почињу чланци.

Окружнице, наредбе, објаве и препоруке

Окружница еписко-православ. народу, свештенству и црквено-школским општинама Дабро-Босанске Епархије, којом се јавља и наређује: да се не смије сакупљати милостиња у сврхе побожне, просвјетне, добротворне и т. д., без предходне дозволе духовне власти и благослова архијерејског	3
Допис патријарха васељенског Дионисија V. у ком јавља Митрополиту Дабро-босанском: да је примио један примјерак св. Евангелија штампаног у Сарајеву, и да је исто послано на преглед у Халку	77
Окружница свештенству Дабро-Босанске Епархије, којом се наређује да сви парохијални свештеници дају надлежним протопрезвитерима и надзиратељима по 1 фор. од сваког вјенчаног пара	78
Допис патријарха васељенског Дионисија V. у коме шаље благослов и дозволу ради издавања црквених књига	125
Окружница свештенству Дабро-Босанске Епархије, којом се наређује: да не вјенчава стране па ни домаће особе без нужних докумената и без дозволе политичке и војне власти	217
Окружница свештенству еписко православног народу и општинама Зворничко-Тузланске Епархије, којом администратор архимандрит Александар Симић јавља: да је постављен за привременог управитеља речене Епархије ушљед дигнућа митрополита Дионисија	218
Окружница свештенству Дабро-Босанске Епархије, којом се позива да сваки парох у својој парохији склопи подбор ради сакупљања прилога за споменик Сими Милутиновићу, Сарајлији	317
Наредба (71) земаљске владе за Босну и	

Херцеговину о предлажењу овоземских припадника из једнога вјерозакона у други у Босни и Херцеговини заступљен вјерозакоп	318
Препорука школске књиге: „Приповијетке на Старога зајета“ за школску младеж.	358
Препорука еписко-православним црквено-школским општинама у Босни и Херцеговини, којом се препоручује познати књижицом еписко-православне општине у Блажују, ради сакупљања добровољних прилога за градњу еписке цркве и школе у Блажују	359
Окружница свештенству Херцеговачко-Захумске Епархије, којом се позива да сваки парох у својој парохији склопи подбор ради сакупљања прилога за споменик Сими Милутиновићу, Сарајлији	363
Препорука свештенству Дабро-Босанске Епархије, да набави књигу: „Учење васељенске православне цркве, праћено с разликама, које се налазе у другим хришћанским црквама“ од Владимира Гете-а, свештеника и дра богословије православне цркве	420

Чланци и дописи.

Споменица Његовом Високопреосвештенству АЕ и Митрополиту Ђорђу Николајевићу, оснивачу фонда еписко-православне народне школе у Блажују	1
Нада. Превео с рускога Л. Б.	4
Наше жале и један предлог. Написао В. С. Поповић, протојереј	9
Проматрање живота и рада свештеничког. Писма оца сину. Посрбио Драгомир В. Остојић, богословац, еписко-православни учитељ у Зворнику . . . 13, 80, 128, 221, 421	
Некима, који су противни да се свештеничко стање у Босни и Херцеговини побољша	

и у ред доведе. Написао један млади поно из једне старе богословије	16	Прилог историји српске православне цркве и школе. Од Коете С. Поповића богослова и учитеља	177
Живот свештеника као црквеног пастира са практичног гледишта. Од П. П.	18	Српска црква у селу „Шљивну“ и свеча- ност при освешћењу звона. Описао П. С. Иванчевић	180
Босанска црква за вријеме краљева. По домаћим и страним изворима. Пише Монах Генадија 28, 98, 134, 331,	436	Потреба историјског представљања. Од Коете С. Поповића, срп. учитеља	184
Што треба разумијевати под изразом: Спа- свавајућа вјера, по смислу светог писма. Из „Црквеног Вјесника“ превео Т. Ала- гић, прото 32, 79, 126,	219	Записник треће главне скупштине, крајвар- ског штедног друштва прав. Српкиња у Сарајеву	192
Цариградска патријаршија, македонско пи- тање и Бугарске гледиште	40	Светосавска прослава у српско-православном богословском заводу у Рељеву 1891. год.	194
Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде. Пише В. Ђорђевић 50, 150,	272	Светосавска прослава у Чајничу	197
Отворено писмо. Као одговор на критику г. Милорада Јелића, свештеника, на чла- нак: „Свештенство и проповједање.“ Од свештеника Т. Јунгића 58, 111, 182,	297	Изјава српско-православне црквено-школске општине из Чајничка	212
Просте народне молитве. Сабрао их Ђорђе Ситић, учитељ 63,	187	Још једно питање, управљено пречаном господину Димитрију Руварцу, пароку земунском. Од В. Стакића	515
Народни Катихизис (О св. Тројици). Од Ђ. С. учитеља	68	Највећи грих. Приказано онима, који не поштују Бога. Написао Јосиф Ј. Кочи- вић, богословац и српски учитељ 228, 322,	367
Свршетак спора између Порте и Патријар- шије	87	Недјеља осма по Пасхи, недјеља свете пе- десетнице. С руског превео Милан С. Анђелковић, ученик петроградске семи- нарије	246
Нешто о хулиним мислима. Превео с руског Т. Братић, богословац	93	Разлика између римске и православне ли- тургије. По рускоме од Милоша С. Анђел- ковића, ученика петроградске семинарије.	259
Одговор на биљешке и питања г. В. Ста- кића. Од Димитрије Руварца, пароха зе- мунског	103	Вјером је све могуће. Од М. С. Анђелковића, ученика петроградске семинарије	262
Наши календари са црквеног гледишта. Од Б. Г. С.	115	Апостолски мужени. С руског превео Ј. Богдановић, парох у Чепину 275, 327,	426
Проглас за прославу стогодишњег и поди- цање споменика Сими Милутиновићу, Са- рајлији, српском јересику	116	О прослави стогодишњице Симе Милути- новића. Сарајлије Од српског учитеља из Подриња	280
Нешто о сумњи. Од Коете З. Поповића, богословца	139	Освештање темеља српско-православне школе у Блазугу	284
Одуполачење посвећена божјеготорекога епископа г. Герасима. Прилог к историји српске цркве у аустро-угарској држави. Од Димитрије Руварца	146	Писма с Једеница, Браћи г. г. Андру и Славомиру Ђурковићима. Од Дионисија Миховића јеромонаха манастира Бање. 288,	397
Из парохје „Крушевачке“ у требињском протопрезвитерату. Пише протопоп Сава Кратки извод досадањег рада ејединчкога српско-православног свештенства у прото- презвитерату сарајевскоме	163	Статистички преглед српско-православне архијерејске Дабро-Босанске у 1890. години 342 и 343	
Српско-православна црквена појање	174	Из парохје „Раковачке“ у маглајском про- топрезвитерату. Освештање цркве. Опи- сао С. Б.	346
Мала прџица старинскога обичаја о суђењу о разводу брака у Гацку. Од Н. Н. Хер- деговца	175	С пута Његовог Високопресвештенства господина Митрополита Ђорђа Никол- а	

јевина, приликом освећења цркве у Петровцу дне 20 јула 1891. Од К. н. 6, пр.	354	Томо Алагић, — на опшјету прете и канонисторијалног сајетника Стев. Прокопића.	52
Одговор госп. В. Стакићу. Од Димитрије Руварица пароха земунског	359	Три беседе прете Стеве Давидовића. I. О страшном суду. II. О поству. III. О језику.	53
Велика Божија књига, из које читају и неписмени. Од М. С. Анђелковића, ученика петроградске семинарије	364	Говор на светосавској вечерњој забави у Градаццу 1891. год. Говорио Васа Поповић протојерј	85
Описе парохије Грахова, обзиром на старине и развитак исте. Од С. В. Маркова учитеља	386	Говор Саве Ј. Пјешчића прете, приликом откривања и посвећења споменика покојном Митрополиту Леонтију Радуловићу у српско-православној мостарској цркви.	88
Освештање српско-православне цркве у Петровцу 20 јула 1891. Написао К. Н.	389	Ријеч на св. Саву. Говорио приликом освећења водиче у учитељском конвикту у Сарајеву. Петар Ђенић свештеник и вјероучитељ 14. јануара 1891.	97
Освештање српско-православне цркве у Буковачи 21 јула 1891. Написао Н. К.	394	Проповијед на Васкре. Говорио Ј. Богдановић, свештеник у Чепину 24 априла 1888.	130
Просте српске народне молитве. Приближио Петар Ст. Иванчевић	406	Беседа девете неђеље. Говорио митрополит Зворничко-Тузлански Дионисије у Доњој Тузланској катедрали 18. новембра 1890.	132
Главна садржина досадашњег рада у сједишћима српско-православног епископства протопрезвитерата чајничког. Доставио П. Ј. К.	410	Ријеч о чистоти душе. Говорио у Рељеву 3-ће неђеље поста проф. Т. Алагић	161
Васелемски патријарх Неофит VIII.	421	Проповијед на дан св. великомученика Георгија. Говорио Ј. Богдановић парох у Чепину 1885	163
Неђеља православља у Русви (Бацање апатење.) Написао Лазар Т. Церовић, Херцеговац, студент д. академије	440	Говор над прахом Саве архимандрита кувеждинског. Говорио му питомац његов Борђе Јовановић (Монах Генадије) у Кувеждину 25. II 1885	167
Учитељ у вароуд. Црта ја пастирског и моралног богословља (с религиозног гледишта). Написао М. С. Поповић	444	Слово на дан 9. децембра 1890. Говорио Митрополит Дионисије у Доњој Тузли.	232
Вертеп — божићни обичај. Написао Р. Калембер	447	Ускршњи подзвон православног епископа дalmатинског и истријског Никодима	237
Освештање и отварање српско-православне основне школе у Блазјују 13 октобра 1891.	452	Поука о испиту брачних. Говорио Ј. Богдановић парох у Чепину 1891	248
Освештање српско-православне нове цркве у Варешу 15 августа 1891 год. Описао П. Ј. Р.	459	Опроштајни говор, који је држао прото Ст. Н. Давидовић у бос. Градишци 7. јула 1891.	344
Описе светковине „троношања“ новосазидане српско-православне цркве приједорске, — са детимичним погледом на Приједор и постанак I. цркве у њему. Описао један од присутних зборача	462	Први поздравни говор парохијанима. Говорио Јеврем Станковић, свештеник у Чепави 23. децембра 1890.	350
Сирска приза на крају пропасти. Превоо Ј. Богдановић, свештеник	474	Опроштајна беседа. Говорио Коста С. Чавић, свршени богословац српско-православног завода у Рељеву 16. јула 1891. при расстанку ђачком.	356
Проповиједи и беседе.		Ријеч о цркви. Говорио К. З. Поповић, богословац и учитељ	376
Слово на св. Саву. Говорио митрополит Зворничко-Тузлански Дионисије, приликом каноничке своје посјете у Брчком 14. јануара 1890. године	6	Беседа. Народно образовање и његова средства. Говорио у Рељеву Никола М. Швајрић, богословац	379
Прво пастирско писмо православног епископа дalmатинско-истријског Никодима.	43	Беседа, коју је његово високопреосвештенство	
Ријеч, коју је говорио у новој српској цркви прота и професор рељевске богословије			

ство АЕ и Митрополит г. Ђорђе Николајевић говорио 1. септембра 1891. у Приједору при освештању цркве . . .	404
Говор, којег је при освештењу звона у селу Шљиву држао Петар С. Иванчевић учитељ . . .	406
Бесједа о васпитању дјеце. Говорио Јосиф Кочовић свршени богословац . . .	431
Говор при освештењу споменика Митрополита Леонтија Радловића у Мостару 14. октобра 1890. Говорио М. Р. М. учитељ . . .	466
Говор на парастосу о стогодишњици Симе Милутиновића, Сарајлије. Говорио у Сарајеву 5. октобра 1891. Ђорђе Петровић, свештеник . . .	472

Старине.

Црква (сада раија) и гроб св. великомученика Димитрија у Солуну. (На путнијех билежака од 1882. год.) Од Н. Дућића, Архимандрита . . .	36
Писмо рвачких калуђера из прошлога вијека. Саопштио Димитрије Руварач . . .	38
Старе књиге. Старински службеник штампач у Русији 1657. Описао М. Ђ. Н. . .	108
Стари босански натписи. Напијељено Др. Ђ. Трухелки кустосу музеја у Сарајеву, од Вида Вулетића-Вукосавића . . .	142
Писмо св. цариградског Синода. Приопштио Дионисије Миковић . . .	153
Воведенски манастир Гомноница. Описао га Герман, јеромонах манастира Монтанице а пређе монах гошњички . . .	250, 336 и 371
О св. Арсенију патријарху пећском епископом просвјетитељу. Написао: Пахомије Николајевић, протосвијел и парох Височки Опие Антиманса. Описао Д.-Б. М. Ђ. Н. . .	256
Нешто о манастиру у селу „Липнику.“ Саопштио Петар С. Иванчевић . . .	265
Српске старине. (Старе књиге). Писме М. С. Поповић . . .	349
Неколике старине. Написао Коста Поповић свршени богословац . . .	382
	442

Пјесме и искрице.

Нова година. Од Монаха Генadiја . . .	34
Србадији. При отварању нове епископско-православна школе у Воведенском Манастиру Гомноници. Од Монаха Генadiја . . .	34
Поздрав епископском свештенству. На 1891. годину. Од Родољуба . . .	35

Духовник. Посвећено митроносном Србину Ђорђу Николајевићу од Родољуба . . .	35
Серафиму Перовићу АЕ и Митрополиту херцеговачко-захумском. Од Ђорђа Поповића, учитеља . . .	94
Неким Србима. Од Монаха Генadiја . . .	95
На посао. Од Светислава . . .	96
Лијек први. Од Михајила Милановића . . .	96
Искрице. Прибрао их Светозар . . .	96
Српском добротвору Ђорђу Николајевићу АЕ и Митрополиту добро-босанском. Од Б. Черовића . . .	169
Српском књижевнику и добротвору Митроп. Ђорђу Николајевићу. Од Монаха Генadiја . . .	170
Пред чудотворном иконом пресвете Богородице у Чајничу. Од Јосифа Л. Кочовића богословца и епископског учитеља . . .	171
Митрополиту Ђорђу Николајевићу, епископом добротвору, приликом његовог пошледињег родољубивог дјела. Од Јов. Л. Д. . .	172
Божја воља. Од Т. Нев. . .	173
Источнику. Од М. Милановића . . .	173
На гробу свог стрица Стефана Перазина, проте и пароха писанскога, и почасног члана епископске консисторије. (О годишњици). Од синовица Дионисија Миковића . . .	301
Српском добротвору, господину митрополиту Ђорђу Николајевићу. Од Нед. Милад . . .	301
Српски аманети. Од Б. Черовића . . .	301
На гробу старог свештеника. Посвећено праху блаженопоч. прота Саве Поповића. Од Неделија Милadinовића . . .	301
Српском добротвору: г. Ђорђу Николајевићу, АЕ и Митрополиту добро-босанском. Од — д — . . .	351
Молитва. Од Светозара Ђоровића. (Светислава). . .	351
Слаткопјевцу Гаври Бољарићу. Од Монаха Генadiја . . .	352
Ђ. Јовановићу (Монаху Генadiји). Од М. Милановића . . .	352
Пред задужбином. Од Родољуба . . .	353
Поздрав свештенику. Од М. Милан. . .	407
Љубите вјеру. Од М. Милановића . . .	408
Српска слога. Од Неделија . . .	408
Стефану Баковићу умирољеном проти у Сарајеву. Од Мих. Милановића . . .	408
На гробу незаборављеног друга † Јове Перовића, еп. учитеља. Од Родољуба . . .	409

- Пеговом превосходитељству, Владимиру Карловићу, Саблеру, управитељу синодалне канцеларије у Петрограду. Превео Милош С. Анђелковић, студент . . . 410
- У славу Симе Милутиновића, Сарајлије, ери. пјеснику и јунаку. (Говорио приликом сегодњишње рођена му на бесједи 4. октобра, 1891. год. г. Мита Калици, тајник епископског пјевачког друштва „Слога“ у Сарајеву.) . . . 434
- Нова суза. У спомен Јеротеју Ковачевићу, Архимандриту — Митрофору, престављеном у св. Аранђелском манастиру Крци, 26. септембра 1891. Спјевао Дионисије јеромонах манастира Бање . . . 467
- Појмо Богу! — Слава Богу на небеси! — Божија милост. Спјевао Јово Тутта, Мостарац . . . 469
- Слава епископском добротвору! (Приликом освијештања епископске школе у Блажују). Од Б. Черовића . . . 470
- На гробу Симе Милутиновића, Сарајлије. Спјевао М. Ј. Илић . . . 471
- О друзи моји! Од Родољуба . . . 471

Разно.

- Рад главног одбора за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији, у Сарајеву. — Светосавска слава у Сарајеву. — Добротвор народни. — Позив на светосавске бесједе у год. 1891. — Српско-православна црквено-школска општина у Бос. Новом. — Поклон цркви. — Диван споменик. — Текелијану. — Нова епископско-православна вјероисповједна основна школа у манастиру Гомионици. — Освећење цркве. — Српско-православно црквено-пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву. — Манастири и калуђери у Русији. — Колико ријечи и слова има у библији. — Светосавска прослава у селу Крапници. — Дар епископској школи у Травнику. — Добротворка. — Добротвор. — Исправак. — Псалм. . . 68, 69, 70, 71 и 72, 76
- Школска застава. — Добротвор. — Прилог цркви. — Велимир М. Протић. — Отјерале их жене. — Обичај на Кипру. — Лијеп примјер. — Босанско-Херцеговачки одбор у Биограду. — Исправак. — Изјава главног одбора за подизање споменика Сими Милутиновићу, Сарајлији 120 и 121, 124

- Хиљадугодишњица цариградскога Патријарха Фотија. — Царски дар епископској бечкој цркви. — Нови јерусалимски патријарх. — Народни добротвор. — Одбор за споменик Милутиновића у Биограду. — Добротвор епископске школе. — Вукон рјечник. — Исправак. — Исправак. — Јавна благодарност општине зеничке. — Јавна захвалност братства манастира Папраће. — Захвалност Теодосије Поповића пароха. — Поклон цркви. — Радосна вијест са двери. — Искаа на овогодишњој светосавској слави у босанском Новом, у којем школског фонда 200, 201, 202, 203 и 205
- Различита старе православне цркве. — Освештање црквеног темељног камена. — Прилог цркви. — Срби ђаци у великој гимназији у Сарајеву. — Римокатоличка пропаганда у Србији. — Надгробни споменик. — Напредак православља у Америци. — Народни добротвор. — Једна многобројна породица. — Прелазица у православље. — Освештање црквеног дома. — Ђозеп Вилнет. — Народни добротвор. Енглеска милостиња. — Српска забава на Илићу. — Нови добротвор. — Одпуштање Зворничко-гузаланског Митрополита Дионисија Илијевића. — Српско-православно црквено-пјевачко друштво „Слога“ у Сарајеву. — Лијеп примјер. — Архимандрит манастира Високиг Дечана Рафанло. — Свршавајући ученици епископско-православног богословског завода у Рељеву. — Члан утељелач епископске читаонице у Бањалуци. — Дар цркви. — О глумачкој цркви. Збор старокатолика у Бону и Бечу. — Изјава Николте Симеуновића из Горње Слатине. 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 316

- Српска добротворка у Чајничу. — Дар епископско-православној цркви у Чајничу. — Православни војни капелан за Босну и Херцеговину г. Гавро Змијановић јеромонах. — Примљени питомци у епископско-православни богословски завод у Рељеву у 1891/92 школској години. — Дар цркви. — Митрополит Серафим Перовић у Чајничу и у Рудом. — Дао оставку. — Освећење парохијалног дома у Трпнову. — Дар школи. — Митрополит Серафим у

Рељеву. — Дар цркви. — Вјечно признање и захвалност. — Главни одбор за подизање споменика Сими Милутиновићу Сарајлији у Сарајеву 414, 415, 416, 417, 418, 419 и 420

Нови насељеники паријарх Неофит VIII. — Стогодишњица Симе Милутиновића Сарајлије, еписког pjesnika, књижевника и јунака. — Одликовања у епиској православној цркви у краљевини Србији. — Избор епископских владика. — Дар епископско-православној цркви у Чајничу. — Јерусалимска патријаршија. — Прва епископска штампарија и књижара у Моостару. — Споменици. — Нова црква у Никшићу. — Ђурађ Кастриот Србин. — Поп Глигор Митровић. — Српска добротворка. — Освештање епископске школе у Блажују. — Митрополит Серафим у Чајничу. — Зашто траписте чује. — Главунијеми школски Завод у Митровици, у Српјему. — Врла Хришћанка. — Прилог епиској школи у Лијеву. — Сто хиљада динара на епископске народне просвјетне циљеве. — Српска читалница у Чајничу. — Књижница у Фоци. — Свечаност освештања цркве у Сасама. — Прилог цркви Приворској. — Једна примједба. — Дар прили. — Питомачки настојатељ. — Распис на граде на књигу о степенима сродства. — Додијељен. — Војнички капелан за бос. херцег. чете. — Здравница при ручку приликом освештања Зеленичке цркве 29 септембра 1891 год. — Јавна благодарност. — Јавна захвала. — Пенза добровољних прилога за Милутиновића споменик. — Позив на претплату. 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 497, 498, 499, 500

Књижевне вијести и прикази.

Српски Сион. — Српски књижевници. — Српске народне приповијетке. — Неволја га дотјерала. — Мајсторија косе пасе. — Стр. 75 Карловачко владичанство. — Извјештај епископско-православног богословског завода у Рељеву. — Војнички бјегунац. — Ружа. — Други годишњи извјештај

учитељске школе у Сарајеву. — О постану епископског патријархата. — Привредни Вјесник. — Шематизам православне епархије далматинске и истријске. — Повртарство. — Шематизам православне епархије Бокототарске, Дубровачке и Сичанске. — Граничари. — Хиљада и и једна ноћ. — Ускришњи поздрав православног епископа далматинског и истријског Никодима. — Добротвор. — Позив на претплату на другу књигу Карловачко владичанство 206, 207 208

Књижевни радови Нићифора Лучића архимандрита. — Коло. — Хања. — Српске народне приповијетке. — Главни списак књижаре браће Јовановића у Панчеву. — На Црне Горе и Херцеговине. Владика горњо-карловачки Теофан Живковић. — Венеција. — Извјештај о епиској вистој дјевојачкој школи у Новом Саду. — Требник. — Октојих. — Прогонство краљице Наталије. — Бошњак. 313, 314, 315

Карловачко владичанство. — Збирка епископских народних умотворина. — Српско-православно пјеније у један глас у поте. — Ручни рјечник руско-српског језика. — Учење васељенске православне цркве. — Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. — Ручни рад у мушкој школи. — Извјештај о православном богосл. заводу у Задру. — Велики Типик. — Најновија издања као Божићни дарови издање књижарнице и штампарије А. Пајевића у Новом Саду 493, 494, 495 496

Рукоположени.

Страна 72, 209, 413, 490

Одликовани.

Страна 122, 358, 413

Наименовани.

Страна 209, 309

Премјештени.

Страна 73, 310, 490

Читуља.

Страна 73, 74, 122, 209, 210, 211, 310, 311, 312, 360; 361, 490, 491, 492

Натјечаји.

Страна 76, 216, 316

